

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
2016-YL-083**

**“USÛL Ü FENN-İ HARB”
TRANSKRİPSİYON-ASKERÎ TERİMLERİN
İNCELENMESİ VE SÖZLÜĞÜ**

**HAZIRLAYAN
Ömer ZEYLEK**

**TEZ DANIŞMANI
Prof Dr. Ahmed NAHMEDOV**

AYDIN-2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Ömer ZEYLEK tarafından hazırlanan “Usûl ü Fenn-i Harb Transkripsiyon-Askerî Terimlerin İncelenmesi ve Sözlüğü” başlıklı tez, 27/09/2016 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Unvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan	: Prof. Dr. Ahmed NAHMEDOV	ADÜ	
Üye	: Doç. Dr. Hasan GÜLTEKİN	ADÜ	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Ali ILGIN	İÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kurallarının gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

...../...../2016

Ömer ZEYLEK

ÖZET

“USÛL Ü FENN-İ HARB” TRANSKRİPSİYON-ASKERÎ TERİMLERİN İNCELENMESİ VE SÖZLÜĞÜ

Ömer ZEYLEK

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmed NAHMEDOV

2016, 405 sayfa

Bilinen tarihin en eski çağlarından itibaren Türkler, Orta Asya'dan başlayarak Doğu Avrupa içlerine, Kafkasya'ya, Ortadoğu'ya ve Anadolu içlerine kadar yayılarak büyük devletler kurmuşlardır. Kuşkusuz bunda önemli olan etken Türklerin asker-millet olmasından kaynaklanan güçlü ordularının bulunmasıdır. Askerlik, Türkler için yaşamın içinde bir görev olmuştur. Eski Türklerde sadece erkekler değil, kadınlar da bu görevi üstlenmiş, çocuklarını da bu töreye göre yetiştirmişlerdir. Böylece Türklerin çağlar boyunca birbirinden farklı devletler kurarak günümüze kadar ayakta kalmalarını sağlayacak gelenek, milletin bütün unsurlarına işlemiştir.

Tarihte kurulmuş Türk devletlerinin askerî yapıları ve orduları üzerine, çeşitli çalışmalar yapılmıştır. İncelemiş olduğumuz “Usûl ü Fenn-i Harb” adlı müellifi bilinmeyen eser, 19. yy.ın ilk yarısında Osmanlı ordularının Batılı devletlerin üstünlüğünü kabul ederek yeni bir ordu ve askerî eğitim alınması gereğinden doğan ihtiyaca hâsıl olarak kaleme alınmıştır. Eserde, harp ve barış esnasında ne yapılması gerektiği, karada ve denizde askerlerin durumları gibi konular işlenmiştir. Çalışmamızda geçen askerî terimler köken bakımından incelendiğinde Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin çokluğu göze çarpmaktadır. Eserin içinde Arapça, Farsça kelimelerin yanında Avrupa dillerinden geçen kelimeler de bulunmaktadır. Çalışmada metnin eski harflerden Latin harflerine transkripsiyonu yapılarak eski harfli orijinal baskısı eklenmiştir. Bunun yanında sözlük ve askerî terimlere de yer verilip incelenmiştir.

Yaptığımız bu çalışmayla gerek Osmanlıda harp geleneklerine gerekse de genel olarak Türk askerlik tarihine ışık tutmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan yaptığımız incelemenin sadece Türk Dili ve Edebiyatı alanına değil, özelde harp tarihine genelde ise askerî tarih alanına da katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Terim, Askerî Terminoloji, Harp Teknikleri, Harp Tarihi, Usûl ü Fenn-i Harp.

ABSTRACT

“USÛL Ü FENN-İ HARB” TRANSCRIPTION-ANALYSIS AND DICTIONARY OF MILITARY TERMS

Ömer ZEYLEK

Postgraduate Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Thesis Advisor: Prof. Dr. Ahmed NAHMEDOV

From the beginning of the recorded history, Turks founded great nations in Middle Asia, inner parts of Eastern Europa, Caucasia, Middle East and Anatolia. Having powerful armies as a result of being a military-nation is undoubtedly the most important factor in this. Military service has been a duty for their lives. In the times of ancient Turks, not only men but also women have served in the army and raised their children based on this tradition. Thanks to this tradition, enobling Turks to found strong and long-lasting nations, all aspects of Turkish nation have been blended with these values.

There are various researches about the military structure and armies of Turks in history. “Usûl ü Fenn-i Harb” an anonymous one, was written in the first half of the 19th century as Ottoman army accepted the superiority of western nations and tried to establish a new army and a new military education system. This book mainly deals with issues like what should be done in times of war and navy etc. Terminologically speaking, military terms in this book generally stem from Arabic and Persian language. Beside these, one also encounters with words from European language. In this research, the text has been transcribed from old letters to Latin and the original edition has been attached. In addition, a dictionary and military terms have been added.

This research offers an insight to the military traditions in Ottoman Empire and generally, Turkish military history. In this sense, this research is expected to contribute not only to the Turkish Language and Literature but also to the history of war in specific and to the military history in general.

KEY WORDS: Term, Military Terminology, War Techniques, War History, Usûl ü Fenn-i Harb.

ÖN SÖZ

Avrupa ordularının kuruluşu ve Avrupa'daki teknik gelişmeler ile birlikte Osmanlı Devleti'ne giren yeni silah, tesisat ve ordu yapılanmasında kullanılan yeni terimler askerlik lügatlarına girmeye başlamıştır. Askerî terimler üzerine sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak “asker-millet” olarak tarihe geçen Türk milletinin bu konudaki gelişimini gösterecek birçok çalışmanın daha yapılması gerekmektedir. Biz burada 19. yy.da Osmanlı Devleti'nde kullanılan, günümüz terminolojisine de ışık tutan askerî terimleri bilimsel yönden ele alıp inceleyerek bu alandaki çalışmalara katkıda bulunmak istedik.

İncelememiz ana hatlarıyla aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır: “Giriş” kısmında araştırmanın konusu, alanı ve yöntemlerinden bahsedilmekte ve askerî terimler alanında daha önceden yapılan çalışmalarla ilgili bilgiler verilmektedir. Birinci bölümde, incelediğimiz eserin transkribe edilmiş metnine yer verilmiştir. İkinci ve üçüncü bölümde çalışmamızda geçen “Askerî Terimler” ve anlamları alfabetik sıraya göre incelenmeye çalışılmıştır. “Tartışma ve Sonuç” başlığı altında çalışma esnasında tespit ettiğimiz hususlar üzerinde durulmuştur. Eserde geçen kelimeler, “Sözlük” kısmında verilmiş ve hangi kaynaktan alındığı da belirtilmiştir. Eserin sonunda, kullandığımız kaynaklara, eserin orijinal metnine, askerî harita ve şekillere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın konusunu, 19. yy.ın ilk yarısında yazılmış, müellifi bilinmeyen “Usûl-ü Fenn-i Harb” adlı eserdeki askerî terimlerin tespiti ve bu terimlerin dil merkezli bir incelemesi oluşturmaktadır. Türk dilinin birçok alanını ilgilendiren böyle geniş bir araştırma sırasında pek çok eksiğimin olabileceğinin farkındayım. Bununla birlikte kelimelerin anlamlarıyla ilgili olarak tutarlı ve kabul edilebilir açıklamalar yapmaya gayret ettim. Çalışmamızla Türk diline ve askerî terminolojiye küçük bir katkı sağlayabilirsem bundan mutluluk duyacağım.

Tezimin seçim ve yazım aşamasında değerli görüşlerini esirgemeyen Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU hocama, Arş. Gör. Cihan DOĞAN'a, Ramazan Tugay ÖZDEMİR'e, Öğ. Yzb. Sezgin KAYA'ya, Öğ. Ütğm. Mustafa KAYA'ya, Öğ. Ütğm. Caner AYDIN'a yardım ve destekleri için teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında bana yol gösterip teşvik ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve sürekli yanımda olup sabırla yardım eden Prof. Dr. Ahmed NAHMEDOV hocama ve manevi yardımını her zaman hissettiğim eşim Sema ZEYLEK'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ömer ZEYLEK

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖN SÖZ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	xvii
EKLER DİZİNİ.....	xix
GİRİŞ	1
1. FİHRİSTÜ’L-KİTÂB.....	11
2. ASKERÎ TERİMLER	90
3. ASKERÎ TERİMLERİN İNCELENMESİ.....	123
3.1. Arapça Askerî Terimler.....	123
3.2. Farsça Askerî Terimler.....	158
3.3. Türkçe Askerî Terimler	162
3.4. Arapça-Farsça Askerî Terimler	167
3.5. Arapça-Türkçe Askerî Terimler	173
3.6. Farsça-Türkçe Askerî Terimler	177
3.7. Arapça-Türkçe-Farsça Tamlamalı Askerî Terimler	177
3.8. Avrupa Dillerinden Olan Askerî Terimler	178
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	181
SÖZLÜK.....	185
ÖZEL İSİMLER SÖZLÜĞÜ	275
KAYNAKLAR	279
EKLER	287
ÖZ GEÇMİŞ	405

KISALTMALAR DİZİNİ

Ar.	: Arapça
Ar.bağ.	: Arapça Bağlaç
Ar.c.	: Arapça Çoğul
Ar.e.	: Arapça Edat
Ar.Far.b.sf.	: Arapça Farsça Birleşik Sıfat
Ar.is.	: Arapça İsim
Ar.sf.t.	: Arapça Sıfat Tamlaması
Ar.sf.	: Arapça Sıfat
Ar.T.b.f.	: Arapça Türkçe Birleşik Fiil
Ar.zf.	: Arapça Zarf
Ar.zm.	: Arapça Zamir
Coğ.	: Coğrafya
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
Far.b.is.	: Farsça Birleşik İsim
Far.b.sf.	: Farsça Birleşik Sıfat
Far.bağ.	: Farsça Bağlaç
Far.c.	: Farsça Çoğul
Far.e.	: Farsça Edat
Fr.	: Fransızca
İt.	: İtalyanca
Lat.	: Latince
Moğ.	: Moğolca
MÖ	: Milattan Önce
Srp.	: Sırpça

T. : Türkçe
Yun. : Yunanca
yy. : Yüzyıl

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

آ	a, ā
أ	a, e, ı, i, u, ü
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	ṡ
ج	c, 
چ	
ح	h
خ	h
د	d
ذ	ž
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ś
ض	ž, d
ط	t
ظ	ž
ع	Ø
غ	ğ
ف	f
ق	q
ك	k, g, (ŋ)

ڦ	ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, u, ū, ü, o, ö
هـ	h, a, e
لا	la, lā
ى	y, ı, i, ĭ
ء	ø

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Orijinal Metin	287
Ek 2. Haritalar	397

GİRİŞ

Askerî terimler, harp stratejilerinin ve harp sanatının vazgeçilmez ögesidir. Osmanlı Devleti sahada, 15. yy.dan 17. yy.a kadar Avrupa'nın en güçlü ordularına sahip olduğu için askerî düzende kullanmış olduğu kelime ve terimler çok fazla değişiklik göstermemiş, Osmanlıca terimler ağırlıkta olmuştur.

Batı'da gerçekleşen Sanayi Devrimi ile birlikte Avrupa'da ateşli silahlar gelişmiş, askerî alanda yeni teknik ve buluşlar ordulara uygulanmıştır. Osmanlı Devleti ise Duraklama Dönemi'nin sonuna kadar Batı'daki gelişmeleri takip etmemiştir. Bunun neticesi olarak 1683 II. Viyana Kuşatması¹ bozgunu ve ardından üst üste Kutsal İttifakla yaptığı savaşları kaybetmesi sonucu 1699'da Karlofça Antlaşmasını² imzalayarak yeni bir döneme girmiştir. Osmanlı Devleti'nin, Avrupa'nın hâlen kendisinden güçlü ordular kurduğunu kabul etmemesiyle birlikte Avusturya ile yaptığı savaşı kaybedince 1718'de Pasarofoça Antlaşması³ imzalanmıştır. Bu antlaşma, Osmanlı ordularının askerî alanda Avrupa tarzı ıslahatına başlanma tarihi olmuştur. Ancak askerî alanda yapılan yenilikler yüzeysel olmuş, Yeniçeriler sürekli yeniliklere karşı gelmiştir. Avrupa ise Sanayi Devrimi sonucu geliştirdiği gemi, silah, top gibi teknik malzemelerle Osmanlı ordusu ile arasındaki gelişmişlik farkını açmıştır.

Osmanlı Devlet'inde yenilik hareketlerine askerî alanda başlanmasının temel nedeni, XVII. yy.dan beri devletin içinde bulunduğu olumsuz şartların sadece askerî alandaki başarısızlıklara bağlanmasıdır.

II. Mahmut, 1826'da Vaka-yı Hayriyye ile Yeniçeri Ocağını⁴ kaldırmıştır. Yeniçeri Ocağının yerine Batı tarzı Asakir-i Mansure-yi Muhammediye ordusu kurulmuştur. Bu dönemde birçok lahiyalar, raporlar ve eserler kaleme alınmaya başlanmıştır. "Usûl ü Fenn-i Harb" adlı incelediğimiz çalışma da söz konusu

¹ II. Viyana Kuşatması hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, **Osmanlı Tarihi**, C.3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 439-457.

² Karlofça Antlaşması için bkz. Abdulkadir ÖZCAN, "*Karlofça*", **Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)**, C.24, Ankara, 2001, s. 504-507.

³ Daha geniş bilgi için bkz. Abdulkadir ÖZCAN, "*Pasarofoça Antlaşması*", **DİA**, C.34, Ankara, 2001, s. 177-181.

⁴ Konu hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. Kemal BEYDİLLİ, "*Yeniçeri*", **DİA**, C.43, Ankara, 2013, s. 450-462.

dönemde yapılan çalışmalardan birisi olmuştur. Yeni ordunun ihtiyaçlarını giderebilmek ve Batı tarzında teknolojik harp sanatını öğrenebilmek için Batı'ya diplomatlar gönderilmiştir. Eserde Avrupa ordularının kuruluşuna, kullandıkları yeni tekniklere, silahlara, tesisatlara yer verilmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin ordusunu buna göre yeniden yapılandırdığı ve Batı ordularında kullanılan yeni askerî terimleri kullandığı gözlemlenmiştir.

Müellifi bilinmeyen “Usûl ü Fenn-i Harb” adlı eserde ele alınan konuları, aşağıdaki maddeler hâlinde verebiliriz:

- 1- Harp tekniklerinin vasıfları hakkında bilgiler;
- 2- Harbi önlemek anlamında alınabilecek tedbirler;
- 3- Bir devletin kendi hukukunu (sınırlarını) korumak için diğer bir devlete saldırı (hücum) yoluyla ilan ettiği savaşlar hakkında bilgiler;
- 4- Bir devletin politik nedenlerden dolayı başka bir devlete açtığı savaşlar;
- 5- Bir devletin, müttefikleriyle veya müttefikleri olmadan kendi başına başka bir devlete ilan ettiği savaşlar hakkında açıklamalar;
- 6- Bir devletin arabuluculuk yoluyla ilan ettiği harpler;
- 7- Bir devletin yabancı memleketleri fetih ve istila etmek sevdasıyla ilan ettiği savaşlar;
- 8- Milletçe, topyekûn ilan edilen savaşlar hakkında bilgiler;
- 9- Bir devletin birkaç savaşı birden ilan etmesiyle ortaya çıkan tehlike ve mahzurlar;
- 10- Harbin hikmetleri hakkında bilgiler;
- 11- Harbin usul ve esasları hakkında bilgiler;
- 12- Askerlerin savaştan önce veya savaş esnasındaki sevk teknikleri;
- 13- Savaşların kaynağı hakkında bilgiler;

- 14- Harbin maksatları (nedenleri)
- 15- Harbin uzamasının nedenleri;
- 16- Harbin sınırları hakkında bilgiler;
- 17- Bir meydan muharebesinin kazanılmasına tesir edecek mevkiiler;
- 18- Orduların planlayarak (hazırlıklı) yaptıkları göçler;
- 19- Harp esnasındaki kandırma ve aldatmalar hakkında bilgiler;
- 20- Askerlerin gemiler aracılığıyla karaya sevkleri ile ilgili bilgiler;
- 21- Nehir ve çaylardan nasıl geçilebileceği;
- 22- Etrafları siperlerle oluşturulmuş olan ordu çadırları hakkında bilgiler;
- 23- Kaleleri korunaklı hâle getirmek için nelerin yapılması gerektiği;
- 24- Ordunun ihtiyacı olan tahılların muhafaza edileceği ambarlar hakkında bilgiler;
- 25- Savaş esnasındaki geri çekilmeler;
- 26- Ordunun kışın konaklayabileceği yerler hakkında bilgiler;
- 27- Savaşın sınırlarından ve bu sınırların korunması noktasında yapılacak çalışmalar hakkında bilgiler;
- 28- Düşman saldırılarından korunmanın yolları hakkında bilgiler;
- 29- Savaş düzenleri;
- 30- İki ordunun intikal esnasında (bir yerden başka bir yere geçerken) birbirlerine rast gelmeleri;
- 31- Ordu baskınları hakkında bilgiler;
- 32- Askerlerin savaş esnasında nasıl sevk edileceği, nerelerde, nasıl istihdam edileceği konuları;

33- Askerlerin muharebe hattındaki mevkiileri ve konumları hakkında bilgiler;

34- Piyade askerlerinin savaş esnasındaki konumları ve düzenleri;

35- Süvari askerleri hakkında bilgiler;

36- Topçu askerleri hakkında bilgiler;

37- Piyade, süvari ve topçu askerlerinin istihdamları hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Konusu, Alanı

İncelememizin konusu, “Usûl ü Fenn-i Harb” adlı eserdeki askerî terimlerin tespit edilmesi ve bu terimlerin anlam ve köken bakımlarından incelenmesidir. Eser incelenirken orijinal metne sadık kalınmıştır. Çalışma sırasında tarihi süreç içerisinde Türklerle etkileşim içerisinde olan dillerden dilimize geçen askerî terimlere ve son dönem Batı dillerinden geçen bazı terimlere de yer verilmiştir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi Türkçenin diğer dillerle kaynaşması sonucu ortaya çıkan Osmanlı Türkçesinde bulunan askerî terimleri tespit etmek, eserin başlıca konusu olmuştur.

Araştırmanın Amacı

Çalışmamızda iki temel amaç güdülmüştür: Birincisi; Türk dili açısından “Usûl ü Fenn-i Harb” adlı eserdeki askerî terimleri tespit etmek, bu terimlerin nasıl oluşturulduğunun köken ve anlam bilimi incelemelerini yapmak ve askerî terminoloji araştırmalarına katkıda bulunmaktır. İkincisi ise; harp tarihçileri ve Osmanlı tarihçilerinin kendi çalışmaları esnasında yararlanabileceği bir kaynak sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmada Uygulanan Yöntemler

Tez konusunu araştırma yönteminde ilk olarak üzerinde çalışılmamış, orijinal, askerî alanda yazılmış bir kaynak bulmak için alan taraması yapılmıştır. Üniversitelerin lisans, YÖK’ün yüksek lisans tezleri, Millî Kütüphane, Beyazıd ve Süleymaniye Kütüphaneleri, Genelkurmay Başkanlığı ATASE Kütüphanesi ve Genelkurmay Başkanlığı Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığının

kütüphaneleri incelenmiştir. Araştırmalarımız esnasında lisans ve yüksek lisans çalışmalarında ve diğer araştırmacıların askerî alanda, askerî terimler konusunda fazla bir inceleme yapmadıkları görülmüştür.

Avrupa’da Sanayi Devrimi ile birlikte Batı ordusunun bilim ve teknik açıdan Osmanlı ordusundan üstün bir duruma geçmesi sonucu 18. yy.ın ilk yarısından itibaren ıslahatlar başlamasına rağmen köklü yenilikler II. Mahmut döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Yeniçeri Ordusu kaldırılıp yerine Asakir-i Mansure-yi Muhammediye ordusu kurulmuştur. Bu devirden sonra birçok devlet adamının kurulan yeni ordunun Barı tarzında modernleşmesi için lahiya, rapor ve eser yazdıkları tespit edilmiştir. Bunlar arasında özellikle kapsamı ve kullandığı askerî terimler bakımından zengin olan “Usûl ü Fenn-i Harb” dikkatimizi çekmiştir. Söz konusu esere Genelkurmay Başkanlığı Askerî Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığının el yazmalarının bulunduğu kütüphanesinde rastlanmıştır. Eserin müellifinin ismi ve varsa başka çalışmalar yapıp yapmadığı araştırılmış olmasına rağmen bir sonuca varılamamıştır.

İncelememiz, orijinal metnin transkribe edilmesiyle başlamıştır. Özellikle eserdeki kelimelerin anlam bakımından karışıklığa neden olmaması için her kelimenin transkripsiyon harfleriyle beraber yazılmasına gayret edilmiştir.

Çalışmamızda eserin incelenmesi aşamasında askerlik alanına ait kelime ve terimler titizlikle seçilerek askerî terimler tespit edilmiştir. 444 terim bu esaslara göre belirlenmiştir. Eserde askerlik sanatı değil de sadece askerlikle ilgili terimler yazılmak istenseydi daha fazla terimin yazılacağı aşîkârdır. O yüzden eserin içerisindeki askerî terim sayısı sınırlı kalmıştır.

Tespiti yapılan 444 askerî terim köken ve anlamları açısından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda terimler; Arapça, Farsça, Türkçe, Arapça-Farsça, Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe, Arapça-Türkçe-Farsça ve Avrupa Dillerinden Olan Askerî Terimler olmak üzere maddeler hâlinde ayrı ayrı tasnif edilmiştir.

İncelememizin kolay anlaşılabilir olması, araştırmacılar tarafından zaman kaybı olmadan çalışılması için indeksli sözlük kısmı oluşturulmuştur. Böylelikle terimler, alfabetik sıraya göre ve eserde hangi kısımda geçiyorsa yerinin belirlenmesi sağlanmıştır.

“Usûl ü Fenn-i Harb” adlı eserin transkripsiyonu ve eserdeki askerî terimlerin incelenmesinde çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Eserin yazıldığı dönemde dilbilgisi kurallarının olmayışı ve müellifinin yazım yanlışlıkları yapmasından, baskı hatasından ya da müellifin yazdığı askerî bir terimi başka bir yerde farklı yazdığı tespit edilmiştir. Örnek verecek olursak; “cenk” kelimesi bazı yerlerde “çenk”, “zabitan” kelimesi “zabidan”, “şamil” kelimesi “samil”, “birkaç” kelimesi “birkac”, “pençe” kelimesi “pence”, “çengel” kelimesi “cengel” olarak yazılmıştır ve yanlış yazımlar ilgili sayfaların altında dipnot şeklinde gösterilmiştir.

Metinde geçen “tob, tobcı, tobcıyan, toblayamayub” gibi kelimelerde eserin orijinalindeki “b” harfleri birliktelik olsun diye “p” şeklinde yazılmıştır.

Bunun yanında eserdeki cümlelerin uzun ve devrik olması, Arapça ve Farsça tamlamaların çok sık kullanılması eserin transkribe edilmesinde zorluklar çıkarmıştır.

İncelemiş olduğumuz eserin 4, 5, 8 ve 9. sayfaları eksik olduğu için çalışmamızda bu sayfalara yer verilememiştir. Bunun nedeni Genelkurmay Askerî Müze Müdürlüğü ve Kültür Sitesi komutanlığının vermiş olduğu fotokopilerin eksik olmasından kaynaklanmaktadır. Müracaatlara rağmen ilgili sayfalar temin edilememiştir.

Müellif, sadece askerî terminoloji ile ilgili bilgi vermekle kalmamış eserin anlaşılmasını kolaylaştırmak için dönemin savaş teknikleri ve uygulandığını, ordu düzenini ve kullanılacak topların nerelerde ve ne kadar olması gerektiğini harita ve şekillerle eserin orijinal metninin sonunda kullanmıştır. Bunun ise günümüz harp tarihçilerinin konuyu daha iyi anlaması ve kavraması açısından önemli olduğu değerlendirilerek çalışmamızın “Ekler” kısmında harita ve şekillere yer verilmiştir.

Metnin anlamını kuvvetlendirmek için yazar, atasözleri ve deyimlerden de yararlanmıştır. Müellif, orijinal metnin 6. sayfa 10. satırda “göz konulmak”, 7. sayfa 22. satırda “göz yılmak”, 15. sayfa 15. satırda “başta çıkamamak” deyimlerini ve 78. sayfa 23. satırda “Geleceği varsa göreceği dahi vardır.”, 86. sayfa 8. satırda “Evdeki hesap pazara uymaz.” atasözlerini kullanmıştır.

Araştırmanın Sınırlandırılması

İncelememizde sadece askerlik alanı ile ilgili askerî terimler ele alınarak sınırlandırılmıştır. Eserdeki diğer terimler üzerinde ayrıntılı bir inceleme yapılmamıştır. Çalışmamızda günlük hayatta kullanılan kelimeler inceleme dışı tutulmuştur. Bunun yanında günlük hayatta bilinen askerî terimler de ayrıntılı olarak incelenmiştir. İncelenen terimlerde ise kelime kökleri ve anlamları üzerinde durularak eserdeki kelimelerin istatistiği tutulmuş ve eserin sonunda bu oransal değerler paylaşılmıştır.

Konu İle İlgili Çalışmalar

Günümüzde askerî terimler üzerine yapılan çalışmalar Batı'daki bilimsel çalışmalar kadar fazla değildir. Ancak ülkemizde yazılmış önemli çalışmalar da mevcuttur. *Türk Dil Bilimi Bakımından Tarihî Askerî Terminoloji Modern Dönemde Rütbe ve Birlik Adları* başlıklı kitabında, Süer Eker, ortalama askerî yazışma dilinin Arapça, Farsça, Batı dilleri ve Türkçe söz varlığından oluşan tamlamaların dışında, modern rütbe ve birlik adlarının neredeyse tamamının Türkçe kökenlere dayandığını ifade etmiştir. *XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Çavuşluk Teşkilatı* başlıklı çalışmasında (Koç: 2002), Ümit Koç, Göktürklerden Osmanlı Devletine kadar gelen Türk devletlerinde bulunan çavuşların Osmanlı içinde kurumlaşarak en iyi şeklini aldığını söyleyerek Osmanlı Devleti'ndeki çavuşları ayrı ayrı incelemiştir.

Ersin Teres, *Karahanlı Türkçesinde Askerlikle İlgili Bazı Terimler Üzerine* (Teres: 2007) adlı makalesinde, özellikle Kutadgu Bilig, Dîvân u Lügati't-Türk ve Atabetü'l- Hakayık, Satır Arası Kur'an Tercümesi gibi Karahanlı Türkçesi metinleri üzerinde karşılaştırmalı bir çalışma yapmıştır. Yine Ersin Teres'in bu konuyla alakalı bir başka çalışması da *Orta Türkçede 'Zırh, Kalkan' Anlamı Taşıyan Bazı Sözcükler* (Teres: 2009) adlı makalesidir. Bu makalede zırh ve kalkan anlamı taşıyan bazı sözcüklerin Orta Türkçe dönemindeki durumu üzerinde durulmuştur. Ahmet Rasim'in de, Mart 1959 tarihinde Yeni Tarih Dergisi'nde yayınlanmış *Rütbeler, Lakaplar* adlı bir makalesi bulunmaktadır. Abdülkadir Donuk'un *Eski Türk Devletlerinde İdâri-Askerî Ünvan ve Terimler* adlı eseri Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından basılmıştır. Süer Eker'in, *Subay, Astsubay; Er/Erat/Erbaş Terimleri Üzerine* (Eker: 2006) ve *Sü ve Sü ile Yapılan Tarihî*

Askerî Terimler Üzerine Disiplinlerarası Bir İnceleme (Eker: 2006) adlı iki çalışması bulunmaktadır.

Müşterek Askerî Terimler Sözlüğü adındaki çalışma Genelkurmay Başkanlığının Harp Akademileri Basımevi tarafından yayımlanmıştır. Hüseyin Hüsnü Erkiletli'nin 1312 tarihli *Kamus-ı Askerî, Fransızca-Türkçe ve Türkçe-Fransızca* adlı eserleri bulunmaktadır. Hilmi Soyaslan'ın Harp Akademileri Basımevi tarafından yayımlanan *Askerî Terimler Sözlüğü* adlı bir eseri bulunmaktadır.

T.C. Büyük Erkân-ı Harbiye Reisliği (Genelkurmay Başkanlığı) tarafından *Rütbe ve Birliklerin Öz Türkçe Karşılıkları* adında 1935'te yayımlanmış bir çalışma bulunmaktadır. Süleyman Hikmet Karakuzu'nun 1879'da basılmış *Askerî Terimler* adlı bir kitabı bulunmaktadır.

USÛL Ü FENN-İ HARB
(TARNSKRİPSİYONLU METİN)

1. FİHRİSTÜ'L-KİTÂB

Mukaddime-i Kitâb 2

Der-beyân-ı evşâf-ı fenn-i harb

Bâb-ı Evvel 3

Faşl-ı Evvel

Der-beyân-ı tedbîr-i harbiyye

Mâdde-i Evvelî 5

Hukukunı da'vâ itmek zımnında bir devletün ta'arruz tarîkıyle i'lân itdiği harbler beyânındadır

Mâdde-i Şâniye 6

Bir devletiñ zâhiren ya'nî politikaca tahaffuz ve bâtinen ya'nî 'askeriyyece ta'arruz tarîkıyle i'lân itdiği harbler beyânındadır

Mâdde-i Şâlişe 8

Bir devletiñ münâsebet tarîkıyle i'lân itdiği harbler beyânındadır

Mâdde-i Râbi'a 9

Bir devletiñ müttelikleriyle veyâhüd mütteliklersiz i'lân itdiği harbler beyânındadır

Mâdde-i Hâmise 10

Bir devletiñ tavassut tarîkıyle i'lân itdiği harbler beyânındadır

Mâdde-i Sâdis 16

Bir devletiñ ba'zı memâlik-i ecnebiyyeyi feth ü istilâ itmek sevdâsıyla i'lân itdiği harbler beyânındadır

Mâdde-i Sâbi'a 18

Milletçe i'lân olunan harbler beyânındadır

Mâdde-i Şâmine 20

Bir devletiñ birkaç harbi birden i'lân itmesinde der-kâr olan tehlike ve mahzûrlar beyânındadır

Faşl-ı Şânî 21

Der-beyân-ı hikmet-i harbiyye

Bâb-ı Şânî 32

Der-beyân-ı fenn-i harb

Faṣl-ı Evvel 34

Der-beyān-ı uṣūl u esās-ı ḥarbiyye

Mādde-i Evvelī 35

Der-beyān-ı a‘ māl-i fenn-i sevk-i ‘asākir

Mādde-i Şaniye 36

Der-beyān-ı mebdā-i⁵ a‘ māl-i ḥarbiyye

Mādde-i Şālişe 37

Der-beyān-ı a‘ māl-i ta‘ arrużiyye ve maḳāşid-i a‘ māl-i ḥarbiyye

Mādde-i Rābi‘ a 39

Der-beyān-ı imtidād-ı a‘ māl-i ḥarbiyye

Mādde-i Ḥāmise 40

Der-beyān-ı ḥuṭūt-ı a‘ māl-i ḥarbiyye

Mādde-i Sādise 43

Bir dā‘ire-i ḥarbiñ veyāḥūd bir meydān-ı muḥārebeniñ maşlaḥatına netice ve ḳarār virecek mevki‘ leri beyānındadır

Mādde-i Sābi‘ a 45

Ordularıñ müşāverelerden ma‘ dūd olan rıḥlet ve ḥareketleri beyānındadır

Mādde-i Şāmine 46

İğfāller ve büyük fevcler beyānındadır

Mādde-i Tāsi‘ a 48

‘Asākiriñ sefāinden ḳaraya iḥrācları beyānındadır

Mādde-i ‘Āşere 50

Nehir ve çayları mürūr itmek beyānındadır

Mādde-i Ḥādī-‘ aşer 53

Eṭrāfları metersler ile taḥşil olunmuş olan ordu ḥayme-gāhları beyānındadır

Mādde-i Şāniye-‘ aşer 54

Muḥāşara ḳal‘ alarıyla ḥuṭūt-ı müteḥaşşına beyānındadır

Mādde-i Şālişe-‘ aşer 60

⁵ İçindekiler kısmında mebdāi şeklinde yazılmasına rağmen yazma eserin içinde Mādī şeklinde yazılmıştır.

Enbârlar beyânındadır

Mâdde-i Râbi‘ a-‘ aşer 63

Ric‘ atler beyânındadır

Mâdde-i Hâmise-‘ aşer 72

Menâzil-i ‘ askeriye ile meş tâlar beyânındadır

Faşl-ı Şânî 73

Fenn-i muhârebe ile aşl-ı muhârebeler beyânındadır

Mâdde-i Evvelî 75

Huṭṭ-ı muhârebe beyânındadır

Mâdde-i Şâniye 76

Huṭṭ-ı muhârebeniñ sâde taḥaffuza taṭbîkî beyânındadır

Mâdde-i Şâliṣe 78

Taḥaffuz-ı ma‘ at-ta‘ arruḡ ḥuṣṣu beyânındadır

Mâdde-i Râbi‘ a 80

Muhârebe tertîbleri beyânındadır

Mâdde-i Hâmise 87

İki ordunuñ eṣnâ-yı tarîkde birbirine râst gelmeleri beyânındadır

Mâdde-i Sâdise 89

Ordu başkınları beyânındadır

Faşl-ı Şâliṣ 91

‘ Asākiriñ muhârebeye ne tertîbde sevḡ olunacağı ve ecnâs-ı şelâse-i

‘ asākirden her birinin nerede ve ne de istiḥdâm kılınacağı beyânındadır

Mâdde-i Evvelî 91

‘ Asākiriñ ḥaṭṭ-ı muhârebede mevzi‘ ve maḡâmları beyânındadır

Mâdde-i Şâniye 93

Piyâde ‘ asākiriniñ şüret-i tertîbiyle tarîk-i isti‘ mâli beyânındadır

Mâdde-i Şâliṣe 97

Süvâri ‘ asākiri beyânındadır

Mâdde-i Râbi‘ a 105

Topcı ‘asākiri zıkrinde ve piyāde ve süvāri ve topcı ‘asākiriniñ bil-iştirāk şūret-i istiḥdāmları beyānındadır

Mādde-i Ḥāmise 109

Ecnās-ı şelāşe ya‘nī piyāde ve süvāri ve topçı⁶ ‘asākiriniñ bil-iştirāk istiḥdāmları beyanındadır.

⁶ Yazmada topcı şeklinde yazılmıştır.

Uşul ü Kavā'id-i Harbiyyeyi şāmil kitābdır.

Be-nām-ı hüdā konem ibtidā

Muḳaddime-i Kitāb

[2] Der-beyān-ı evşāf-ı fenn-i ḥarb

(2) Fenn-i ḥarb ‘avām ‘indinde ma‘lūm ve mefhūm olduğı üzre aḳsām-ı erba‘a-i (3) ḥarbiyyeye maḳsūm olub aḳsām-ı mezbūreden birincisine fenn-i sevḳ-i ‘asākir (4) ve ikincisine fenn-i muḥārebe ve üçüncisine fenn-i hendese ve dördüncisine fenn-i (5) manevra deyü ıtlāk iderler ise de fenn-i ḥarbiñ bir kısım ḥāmisi daḥi vardır ki (6) şimdiye kadar aḳsām-ı mezbūreden ‘add olunmayub nā-ḥaḳ yere gūşe-i terk ve ‘adem-i (7) iltifātında bırakılmış idi. Bu terk olunan kısım fenn-i tedbīr-i ḥarbiyye olub aşḥāb-ı (8) seyf ile erbāb-ı ḳalem tefrīḳ ve temyīz olunduğundan berü fenn-i mezbūr erbāb-ı cihāddan (9) ziyāde erbāb-ı tedbīr devlete lāzım olan ‘ulūmdan şayıldığı egerçi bedīdār (10) ve bir livā ḥükümdārīne veyāḥūd fırḳa-i ḳūmāndarine ol kadar lüzümü olmadığı (11) her-çend āşikār ise de bir ordu ser-dārı olan sipah-sālāra gövde-i ehemmi-i (12) mühimmiām meşābesinde olduğu inkār olunamaz. Pes bir sefer ü ḥarbiñ ‘ilānını (13) müceb olan tedbirlerin cümlesi ve ḥarbde iltizām olunması lāzım görülen a‘māl ve mübaşeretlerin cem‘isi mārūz-zıkr fenn-i tedbīr-i ḥarbiyyeden neş‘et ve şudūr (14) itdigi için iş bu bahşine şurū‘ itmek merāmında olduğımız fenn-i ḥarbe (15) be-her-ḥāl müte‘allik olduğunu taşdıḳ eylemek lāzımeden der-bināen ‘alā-zalīk fenn-i (16) ḥarb aḳsām-ı ḥamse-i ḡayr-i müteşābiheden mürekkeb olub aḳsām-ı merḳūmeniñ (17) evvelkisi fenn-i tedbīr-i ḥarbiyye ve ikincisi fenn-i sevḳ-i ‘asākir ya‘nī ḥarbiñ (18) vāḳi‘ olduğu zemīnde ‘asākir cemā‘atlerini sevḳ ve taḥrīk itmek fenni.

[3] ve üçüncisi fenn-i muḥārebe ya‘nī a‘dā ile muḳābele birle muḥārebe eylemek fenni (2) ve dördüncisi fenn-i hendese ya‘nī ḳal‘aları muḥāşara ve muḥārese itmek fenni (3) ve beşincisi fenn-i manevradır. İş bu fenn-i ḥarbiñ aḳsāmı olan fūnūn-ı ḥamse-i (4) merḳūmeye fenn-i ḥikmet-i ḥarbiyyeye daḥi ‘ilāve ve terfīḳa sezā ise de fenn-i (5) tedbīr-i ḥarbiyye icrāsından ‘add olunmak daha münāsib olacağına mebnī-i fenn-i (6) tedbīr-i ḥarbiyye ḥükmen ḥarbiyye fennini daḥi şāmil ve cāmī‘ olması enseb ve ūlī (7) görülmüşdür.

(8) Fenn-i ḥarbiñ dördünci ve beşinci kısımları olan hendese ve manevra fenleri başlu başlarına birer ‘ilm olduğundan iş bu fenn-i ḥarb bahşinde bunların zıkr (9)

ve tafşilinden şarf-ı nazar kılınarak fakat tedbîr-i harbiyye ile sevķ-i ‘asākir-i (10) muhārebe fenleriniñ uşul-ı mer‘iyye ve daķāyık-ı mühimmesi beyān ve izāh kılınmak (11) cāy-gîr-i zamîrimiz olmuştur. Piyāde ve süvāri ve topçı⁷ zābitānının⁸ meyānında (12) fāikü’l-akrān olmak için zıkr olunan fūnūn-ı şelāşeniñ cümlesini eyu bilmege (13) hācet olmayub lakin mîr-livā ve mîr-i mîrān ve ser-‘ askerler içinde veyāhūd (14) zābiṭān-ı ricāl-i cihādiyye beyninde müşārün bil-benān olmak mezkūr fenleri (15) haķķıyla bilmege menūt ve mütevaķķıdır. Şöyle ki bunları lāyıkıyla bilüb böyle (16) ‘ālim ve māhir olan zātlar ve bu mişillü ‘ālim ve māhir kimesnelere mālîk olub (17) ehlini maḥlinde istiḥdāma muvaffaķ olan devletler sa‘ādet-mend dinilmege şāyestedirler.

(18) Bāb-ı Evvel

(19) Faşlı Evvel

(20) Der-beyān-ı tedbîr-i harbiyye (21) Erbāb-ı tedbîr-i devletden olan bir zāta tedbîr-i harbiyyeniñ şāmil olduğı (22) daķāyık vāsıtasıyla bir ḥarbiñ ne zamān münāsib veyāhūd lāzım ve belki daḥi

[6] tevfiķ olmuş olsa bile kral-ı müşārün-ileyh bu bābda çendan ta‘yib ü taķbîḥ (2) olunamaz idi. Zîrā mezkūr mübaşeretih ehemmiyet ü cesāmetine ḥürmet mişüllü (3) istilā-i ‘afv u müsāmaḥa olunmağa lāyık u sezā ve böyle cenkler için intizār-ı (4) fırsat ve tervîc-i maşlahat itmekden başķa kavā‘id ve uşul var olduğını zānn (5) itmek ‘abeş ve nā-revādir.

(6) Bi’t-tarîķ-i ta‘arruż ihdāş idilen cenkiñ⁹ taḥşîli murād olunan maķşada (7) göre olması uşul-i harbiyyeden olduğına bināen uşul-i mezbūreden ayrılmak (8) için böyle bir cenk iltizām olundukda evvelā iddi‘ā olunan memleketleri ele geçirüb (9) anlarda yerleşmek lāzımdır. Zîrā soñra mezkūr memleketleri terk eylesün deyu bilād-ı (10) sā’iresine daḥi gūyā göz konuluyor gibi tavırlar göstererek ḥaşmını ihāfe ve (11) taẓyîķ için vakt u ḥāle ve kuvvet ü mecāle göre ḥarekāt-ı ta‘arrużiyyeyi (12) teksîr ve tevsî‘ eylemek mümkün olur. Bu dürlü bir nāzik maşlahatıñ ber-vefķ me’mul (13) vücūda gelmesi hem-civār devletler ile ḥüsn-i vifāķ ve muḥabbet ve eṭrāfına diķķat (14) ve başîret üzre bulunmağa menūt

⁷ Yazmada topçı olarak yazılmıştır.

⁸ Yazmada zābiḍān olarak yazılmıştır.

⁹ Yazmada cenkiñ olarak yazılmıştır.

olmağdan nāṣī mezkūr devletlerden birisi (15) huṣūmet olunan devlete gelüb mu‘ayyen ve dest-gİR olmasun içün ḥased (16) ve ğurūrlarını uyandıрмаğdan katī çok ḥazır olunmağ ve bu keyfiyyetleri (17) vuḳū‘larından evvelce gözedüb tavassuṭ-ı kaṣiyyesinde vuḳū‘ bulması içün (18) hem civārlarını ezher-i cihet muṭma’in ve emīn kılmağ erbāb-ı tedbiriñ üzerine (19) farz derecesinde lāzımdır.

(20) Mādde-i Şāniye

(21) Bir devletiñ zāhiren ya‘nī politikaca taḥaffuṣ-ı bātinen ya‘nī ‘askerice (22) ta‘arruṣ ṭarīkiyle i‘lān itdiği ḥarbler beyānındadır. (23) Bir devlet diger bir hem-civār devletiñ eyāletlerinden birine ḥuḳūḳ-ı kādimesi

[7] iddi‘asıyla hücum itdiği zamān ol devletiñ mezkūr eyāletini ḥarb ve ḍarbsız (2) faḳaṭ ḥaṣmıniñ bu bābda ḥaḳlu olduğunu taṣdīḳ ile terk itmege rāzı olduğu (3) nādīr ve muḳābele ve müdāfa‘aya be-her-hāl āmāde ve ḥazır olur. Zīrā eyālet-i mezbūresiniñ (4) muḥāfazasına var olan sa‘y u ṭāḳatini beḳ eylemesini zıkr olunan terk itmek (5) māddesine terciḥ eylediği şüretde bu ḥareket-i mecbūresi herkesiñ ‘indinde (6) taḥsīn ve ḥaḳḳa yaḳīn görineceği bī-iṣṭibāhdır ve çünkü ḥaṣmını ḥudūdun (7) başında sākin durub beklemeğden ise ḳarşusına varub ta‘arruṣ ḥarekātını (8) göstermege daḥi kādīr olduğından iş bu şıḳḳı ṭarafınıñ muvāḳa‘-i ḥarbiyyesine (9) nazaran ihtiyār idüb itmemesi re‘y ve keyfiyyete müfevvezdir. Zīrā böyle bir ḥaṣma (10) ḳarşu gidüb memālikini istilā itmeğde ba‘zen niçe fā‘ideler der-kār ise (11) ḥudūdundan dışarıya ḥurūc itmeyerek ḥaṣm-ı merḳūmu kendi yerinde (12) oturub beklemeğde daḥi öylece fā‘ideleriñ olduğu vaḳitler vardır. Şöyle ki (13) kāffe-i umūr-ı bilādı ve meṣāliḥ-i ‘ibādī ḥabl-i metīn ile evtād-ı kūvveye merbūt (14) olub arāzisine bir ḥaṣm-ı digeriñ gelüb vaḳ‘-ı pāy-ı tasalluṭ itmesi (15) ḥavflarından müberrā olan devlet ḥaṣmınıñ ḳarşusuna gidüb memālikini (16) istilā itse nā‘il olacağı fevā‘id-i ḥaḳīḳiyyeden birisi kendi memāliki derūnuna (17) ḥaṣmını şoḳmamağ ile memālik-i mezbūresini pay-māl ü ḥüsrān olmağdan ḥıfṣ u (18) viḳāye itmiş olacağı ve ikinci faydası ‘asākiriñi ḥıṣmınıñ memleketlerinde (19) idāre ve ta‘ayyūş itdirmek ile birṭaḳım maṣārif-i seferiyyeye giriftār olmağa (20) muḥṭāc olmayacağı ve üçüncü fā‘ide seferiñ ibtidāsında bu vechle (21) ṭavranması kendi ṭaraflarına müceb şevḳ ü ğayret ve düşman ṭaraflarına (22) bi‘l-‘akis müstevcib ‘aceb ü ḥayret olacağından göz yılmağ ve esīr-i telāş (23) ve fütūr olmak kaṣiyyeleriniñ vuḳū‘ı ṭaraf-ı a‘dāda ziyāde sühūletlü olacağı māddeledir

[10] ve nedāmetini görecegi ātīde ma' lūm ve müstebān olur.

(2) Mādde-i Ḥamīse

(3) Bir devletiñ tavassuṭ ṭarīķiyle i' lān itdigi ḥarbler beyānındadır. (4) Bir devletiñ iltizām idebilecegi ḥarbleriñ enseb ü enfa' ı tavassuṭ-ı ḥarbī olub (5) bunuñ ḥurūb-ı sā'ireden ziyāde münāsib ve nāfi' idigünüñ sırr u ḥikmeti budur ki (6) tavassuṭ ḥarbiñi i' lān-ı devlet bir zamāndan beru meydānda mütedāvil ve dā'ir olan (7) muḥārebeye tedāḥül eylemesi re'y ü irādesine muḥavvel olduğından muḥārebe-i mezbūreye (8) istedigi ve maşlahata netice virmek içün münāsib ve muvāfiķ zānn ittiği (9) vakte girişerek tavassuṭı ṭarafeynden ḳanģısından yana ise var olan (10) nüfūz ve iktidāriyla ol ṭarafa şirket ve muā' venet ve bu vechle kendüsi (11) daḥi kesb-i menfa' at itmesi eshel olur.

(12) Ḥafī olmaya ki tavassuṭ ḥarbleri iki nev' i olub bir nev' ileri bir devletiñ diger (13) devletiñ umūr-ı dāḥiliyesine ve diger nev' ileri mezkūr devletiñ münāsebāt-ı (14) ḥāriciyyesine bi'l-münāsebe tavassuṭ ve tedāḥül itmek ḥ'āhiş ve arzūsuna (15) mebnīdirler. Ba' zı aşḥāb-ı ḥaḳ u inşāf bir devletiñ diger devletiñ umūr-ı dāḥiliyesine (16) tavassuṭ ve tedāḥül itmesini her çend hiçbir zamānda taşvīb ve tecvīz itmege (17) rızādāde olmadılar ise de bizim gibi erbāb-ı ḥarb ve cihāda ḥuşuş-ı mezbūruñ (18) ḥaḳḳ ve inşāfa münāsib olub olmadığını anlar ile münāḳaşa ve mücādele itmek (19) lāzım olmayub faḳaṭ şol cevāb ile kendülerini iskāt ideriz ki bu tavassuṭ ve (20) tedāḥül ḥaḳḳ u inşāfdan mı degil mi bizim ḳarışacağımız iş degildir. Bu tavassuṭ (21) pek çok kerre vuḳu' a gelen bir şey olduğu şöyle ḳalsun Romalılar bütün (22) 'ālemi ḳabza-ı taşarruflarına aldılar ise zikr olunan tavassuṭ ve tedāḥül vāsıtasıyla (23) aldılar ve İngilizlüler daḥi Hindistānda memleketleri olmasına nā' il oldular ise

[11] kezalik bu vāsıta ile nā' il oldular. Mezkūr tavassuṭ-ı dāḥiliyyeler her bir vaḳit de (2) pezīra-yı ḥüsn-i ḥuşūl olan maşlahatlardan olmayub egerçi Rusya Devleti'niñ (3) peydā-yı ḳuvvet ve ḥüsāmet itmesiniñ bir miḳdārı mülūk-ı māziyesiniñ Lehistan (4) maşlahatlarına eylemiş oldukları tavassuṭlardan neş'et itdi ise de Avusturya (5) devleti Françe iḥtilāliniñ umūr-ı dāḥiliyesine tavassuṭ itmek istedigi içün (6) ḳıl u ḳāldı idigi kendüyi zā' i ve ḡā'ib idiyor idi. El-ḥāşıl mişillü (7) keyfiyetler ḡāyet nāzik ve daḳıķ şeyler olub bunları baḥş itmek dā'ire-i vācibe-i (8) zimmetimizden ḥāricdir.

(9) Bir devletiñ hem-civârları olan diger devletleriñ münâsebât-ı hâriciyyelerine tavassuť (10)itmesi umûr-ı dâhiliyelerine tedâhül eylemekden ziyâde câ'iz ve hâklu ve belki (11) dağı ziyâde fâ'idelüdür. Zirâ hem-sâyelerinden biriniñ memâlik-i dâhiliyesinde olan (12) vukû'âtına bir devletiñ qarışması hâklu olub olmadığı ne kadar şübhelü ise (13) mezkûrların devlet-i mezbûreye kadar imtidâd ve sirâyeti mümkün olan ihtilâl (14) u niğâmsızlığı memâliklerinden dışarıya irâş itmelerine mâni' olmasına ol kadar (15) hâkķ ve cevâz virilür. Hem-sâyeleriniñ muhârebât-ı hâriciyyelerine tavassuť itmeniñ (16) üç vech üzere ve sebebi olub birisi ta'arruz ve taħaffuzı bir ittifaķ-ı kadîmeye mebnî (17) bir müttefik devlete i'âne itmek ve ikincisi muvâzene-i mizân-ı politikâyı hıfz (18) eylemek lüzûmidir. Zıkr olunan muvâzene-i mizân-ı politika didigimiz maşlahat (19) müstaħsene bu yakın 'aşırılarda peydâ olmuş ve ezmine-i mâziyede ziyâde şâdık ve (20) ğayûrtar fikirleri olmaları lâzım gelen zâtların tarafından bile çok kerre (21) ihmâl olunmuş bir tertib ve qarardır. Gelelim mâ-naħnu fihimize mezkûr vücûh (22) ve esbâb-ı şelâseden üçüncisi dağı diger devletleriñ beyninde bir müddetden berü devâm (23) üzre olan muhârebeniñ netâyic-i muzırrasını tecnîb itmekden başka fevâ'id-i

[12] me'mûlesini kendi tarafına tevcîh ve taşrîf itmek merâmıdır. İş bu (2) hâķîkat u şıhhatlere ri'âyet itmeyen devletleriñ inkırâz ve inhiťât bulduklarına (3) dâ'ir ya'nî bir haşmıñ had ve kıyâsdan hâric büyüklük peydâ itmesini revâ gören (4) devletler zevâl bulub kuvvetleri mertebe-i şâniyeden 'add olunan düvel-i sağireye (5) dağı irâde-i umûr bu latifiyyede mahâret ve başiretleri ğasebiyle refte refte umûr-ı (6) mezkûrenin mizânını yedd-i taşarruflarına almağa muvaffaķ olduklarına mütedâ'ir tevarîh-i (7) eslâfda niçe emşâl ü berâhîn vâķi' ve işte tavassuť ğarblarına bu latifece (8) bakılır ise ne derecelerde fâ'idelü olduklarınıñ bu kadarıcı izâh ve beyânı (9) kâfi ve vâfi görülmüşdür ama mezkûr ğarblarda 'askerîyece nazar u mülâħaza (10) olunur ise iki devletiñ meyânında olan muhârebeye bir diger devlet dağı (11) tavassuť itdigi ğalde nüfûz ve kelâmî ğarafeyn nezdinde dağı mer'î olub devlet-i (12) mutavassıta-i mezbûre'niñ mevķi'-i arziyyesi ğarafeyn-i müteħâribiniñ mevķi'-i (13) arziyyelerine nisbetle ne kadar mühim olur ise zıkr olunan nüfûz ve kelâmı dağı (14) maşlahata netice vermek için ol kadar ziyâde nâfi' ve nâfiz olacağı bir emr-i celli (15) vü aşikârdır. İş bu müdde'âmızı işbât zemîninde târîh-i milâd-ı ğazret-i 'Elyasaniñ (16) biñ sekiz yüz yedinci senesinde vâķi' olan ğaziyye-i temşil ğarķiyle (17) irâd idebilirüz. Şöyle ki Napolyon sene-i mezkûrede ve Pistol nâm nehri (18) aşub Günizburg nâm şehriñ divârlarına kadar şoķulmađa cesâret itdiginde (19) verâsında Avusturya

devleti ve ilerüsünde bütün Rusya devleti var idi. Ol (20) eşnâda Avusturya devleti Bohemya tarafından Oder nâm nehriñ üzerine toğrı (21) yüz biñ adam kadar çıkarub yürütmüş olsa idi Napolyonuñ ordusu (22) Ren nâm nehri altına geçirmek için amennâ ve sallemâ ric‘at idebilmegi kendüye (23) büyük ni‘met bilerek buña bile muvaffağ olamayacağı bedihî idüğünden

[13] bu vaq‘a Napolyonuñ selâmeti kalmayub şân ve şöhet ve makderetiniñ cümlesi (2) zevâl-pezîr olması ağleb-i ihtimâlâtından idi. Lakin Avusturya devleti ordusunun (3) dört yüz biñ nüfusa iblâgını beklemeyi terciğ idüb iki sene mürûrundan soñra (4) meblağ-ı mezbûre nâ’ıl olduğda ol kadar ‘asâkir-i vefire ile her çend (5) Napolyonuñ üzerine kıyâm ve hücum ittiyse de her bir vaqt maşlahata muvâfiğ (6) gelmediginden düçar-ı inhizâm ve mağlubiyet oldu. Eger ki dedigimiz gibi evvel ki (7) fırsatı ni‘met bilüb kaçırmış ya‘ni yüz biñ âdem ile Napolyonuñ üzerine (8) münâşib olan hamleyi itmiş olsa idi bütün Avrupa’yı anıñ elinden (9) tahliş idebilmesi dahâ ziyâde me’mûl ve âsân idi. Tavassufları iki nev‘i (10) olduğı gibi mezkûr tavassuflardan nâşî olan harbler dağî birkaç nev‘i olub (11) bu nev‘ilerin birincisi bir devlet ile muqaddemâ râbıta virilmiş olan ta‘ahhüdlere (12) mebnî bir miqdâr mu‘ayyen ‘asâkir ile ol devlete yardım itmek ve ikincisi (13) bir za‘îf hem civâr devlete i‘âne tarîkiyle hudûdundan dışarıya çıkarak ve (14) muhârebeniñ ekşerini üzerine alarak devlet-i mezbûreniñ memleketlerini hıfz (15) u hırâset eylemek ve üçüncüsü birkaç düvel-i cesîme bir devletiñ ‘aleyhine ittifâğ (16) idüb mevki‘-i harb u cidâl kendüye yakîn vâq‘a olduğı zamân harbiñ (17) ekşerisini iltizâm birle sâ’irler ile berâber iştirâk itmek dördüncüsü diger devletiñ (18) arasında ceng u cidâl bir zamân vâkı‘ olduğdan soñra veyâhûd vâkı‘ olmazdan (19) evvelce tarafeynden birisiyle ittihâd eylemek için olan tavassuflardır. İki devlet (20) meyânında mün‘âkıd olan ta‘ahhüdlere mücebince bir devlet diger devletden ekall miqdâr (21) ‘asâkir ile tavassuflar itdigi şüretde ol devlet diger devletiñ ma‘iyyeti meşâbe (22) sinde ‘add olunacağından a‘mâl-ı harbiyyeniñ idâre ve temşiyeti resmen ve şer‘ân aşl-ı (23) şâhibiyesi olan ol bir devlete düşer ve eger ittifâğ şüretiyle ve cesîm bir ordu

[14] ‘asâkir ile tavassufl olunur ise ol vaqt huşûş-ı mezkûruñ ‘aksiyesi (2) zühûr ider.

(3) Memâlik-i ba‘ideye taşmîm ve icrâ olunan harîler tehlikelerden hâlî olmadıklarından (4) ser-‘asker olan zâta göre ekşer o kat da gâyet dakîk u nâzik şeyler olduklarına (5) târih-i milâd-ı hazret-i ‘Elyasanıñ biñ sekiz yüz beşinci

senesinde vâkı‘ olan (6) seferi burhân idebilirüz. Şöyle ki birinci numara ile münammer olan harîta (7) mersûm olduğu vechile sene-i mezbûrede Rusya devleti’niñ Qutuzof nâm (8) ser-‘askerî otuz biñ nüfus asâkiri müstaşhibâ Bavyera Krallığıniñ (9) orta yerinde vâkı‘ olan İn (Eyn) nâm nehre kadar vardığında Avusturya Devletiniñ (10) Marķ nâm ser-‘askerîniñ ma‘iyyetinde bulunan ordusuyla yerleşmek merâmında iken (11) maḥall-i mezbûreye varmazdan aḳdemce ordu-yı mezbûre külliyyen bozulub Kinmayer nâm (12) ser-‘askerîniñ Donavorf nâm maḥallden beraber getürdigi on sekiz biñ âdemden (13) başka sağlam ‘askerleri qalmamışdı. İşte bu vechile Qutuzof nâm (14) ser-‘asker yüz elli biñ ‘asâkir-i müheyyâyâ mâlik olan Napolyonuñ Rubro (15) karşısında bulunduğundan kendüsiniñ yalnız kırk beş biñ âdemden ziyâde (16) ‘asâkiri olmadığından mâ‘adâ devletiniñ ḥudûdundan daḥi iki yüz sâ‘at (17) mesâfe-i ba‘îd bulunduğundan buña yardım için Olmos nâm maḥalle vürüd itmiş (18) olan elli biñ miḳdârı ‘asâkir-i şâmil bir ikinci ordu gelmiş olsa idi (19) selâmetine hiçbir me’mûl yok idi. Ma‘hazâ ordu-yı mezbûre daḥi gelmiş (20) iken Avusturya ordusunda ve Petro nâmında bir re’is ricâlik itmiş olduğu (21) sehv u ḥaṭâdan neş’et eylemiş olan Avusterlitz¹⁰ muḥârebesi Rusya ordusını (22) yeñi başından bir tehlike-i mehlikeye ilķa itmişti ki devletiniñ ḥudûduna kadar (23) ric’atine vaḳt virmiş olan muşâlaḥa mâddesi vâkı‘ olmasa idi

[15] ordu-yı mezbûre devlet-i ḥudûdundan uzaklığı sebebiyle az qaldı ittifâķ-ı ba‘îdeye

(2) ḳurbân olarak telef ve žâyi‘ oluyor idi. (3) İş bu bâlâ da başt u beyân itdigimiz temsil ve burhânlara nazaran tavassuṭ-ı ba‘îdelere (4) me’mûr ordularınıñ ekseriya tehlikelere dūḳâr olmaları muḥtemel olmak maḥzûrı (5) var ise de böyle vâkı‘alarda vuḳû‘ bulan muḥârebeler mezkûr ordularınıñ devlet-i (6) ḥudûdundan ba‘îd vâkı‘ olduklarından devlet-i mezbûreniñ ol kadar sühûletle (7) dest-i a‘dâya giriftâr olması ḥavfı olmamak fâ’idesi bedîdâr olub ser-‘askere (8) göre müceb-i felâket olan maşlaḥat bu ḥuşuş da devletine maḥz u menfa‘at (9) olmuş oluyor. Bu mişillü ḥarblerde bir devlet hem müdebbir u kâr-güzâr ve hem dilir (10) ü şecâ’atkâr bir ser-‘askerî intiḥâb itmesi ve müttelikler ile her biriniñ a‘mâl-i (11) ḥarbiyyeye şirket idecegi ḥuşuşuna dâ’ir eyüce ‘aḳd u şurûṭ eylemesi ve (12) menâfi‘a-i ṭarafeyne münâsib ve muvâfiḳ bir žamîr ve maḳşadı ta’yîn itmesi ehem-i (13) mehâmdandır. Zîrâ bu ḥazm ve ihtiyâta ri‘âyet itmedikleri için

¹⁰ Yazmada Avusterlis olarak yazılmıştır.

ittifâkların (14) ekserisi kuvvette kendülerinden ednâ ise de ittihâd-ı a' lâ olan bir devletle (15) cenkde başa çıkamadıkları ve belki daği kendülerini şu' übetle kenâr-ı selâmete (16) çıkardıkları niçe def' a vâki' olmuştur.

(17) Sâbıkan zıkr-i mürûr itmiş olan tavassuť harbleriniñ nev' i şâlişi diger (18) nev' ilerden ziyâde muvâfık ve nâ-fa' iddür. Bu mişillü harbler biñ sekiz yüz yedi sene (19) sinde Avusturya devletiniñ başına gelmiş ise de devlet u sa' âdetini bilmediginden (20) kesb-i menfa' at idemedi ve biñ sekiz yüz on üç senesinde daği vâki' olan (21) cengi keزالik mezkûr nev' i şâlişden ma' dūd idi. Şöyle ki ikinci numara ile (22) münammer olan harîtada mersûm olduğı üzre Avusturya ordusu Napolyonuñ (23) kâffe-i 'asâkirine mecmu' a-i ittihâz itdigi Şaksonya memleketi civârında

[16] bulunmuş ve hattâ Fransızların Elba nâm cezîreniñ üzerine olan a' māl-i (2) harbiyyeleriniñ hudâsı verâsına geçmiş olduğından mâlik olduğı iki yüz (3) biñ 'asâkir nâ' il-i merâm olacağından kaç' en şübhesi olmayub fil-vâkı' a (4) on beş sene müddet-i mütevâliya zühûr iden inqılâb u 'aksler sebebiyle zâyî' (5) itmiş olduğı İtalya tâcıyla Alamanya üzerinde olan nüfûz-ı sâbıkasını (6) iki ay vaqti zarfında müceddedâ tahşil ve teshîre muvaffak oldu idi. Avusturya (7) devletiniñ bu vak' ada baht u tâlî' a olan ümîdleri hem politikaca ve hem (8) harbce kendüye müsâ' id olduğundan bugüne zül-vecheyn menâfi' in kıymeti (9) had ve kıyasdan efzûn olub bir devlet ru' esâsınıñ gıbta ve h' âhişine (10) şâyeste itdigi müstağnî-i ihtârdır.

(11) Mâdde-i Sadise

(12) Bir devletin ba' zı memâlik-i ecnebiyeyi feth ve istilâ itmek sevdasıyla i' lâñ (13) itdigi harbler beyânındadır. (14) Teshîr-i bilâd ve teksîr-i 'ibâd sevdasıyla olan istilâ harbleri da' imâ fevâ' idden (15) hâlî olmadıklarını İskender ile Kayseriñ ve evâsıt-ı zamân ikbâlinde Napolyonuñ (16) nâ' il u mazhar oldukları fütühât-ı kesîre 'alâ vechi' l-kifâye işbât itmiş (17) ise de fevâ' id-i mezkûreniñ daği felek ve tabî' at tarafından ta' yîn olunmuş (18) bir hadd u gâyeti vardır ki anı tecâvüz idenler encâm-ı kâr-ı varṭa-i belâ ve felâkete dūçar (19) olmağ muḳarrerdir ve buña bürhân ve mişâl Habeş memâlikinde Ḳamiyes nâm melikiñ ve (20) Tataristânda Dârâniñ ve ĩrân ve Turan eyâletlerinde Ḳarasus ile Jülyen nâm (21) Roma pâdişâhınıñ ve Rusya' da Napolyo' nuñ başlarına gelmiş olan belâ (22) ve idbâriyetlerdir. Napolyonuñ ser-güzeştesi zikrinde harbler ile uğraşmasına (23)

bā' iş olan yalnız fütūhāt sevdāsı olmadığını ikrar itmemiz lâzımdır. Müşarun-ileyhiñ

[17] bulunduğı hālî ve İngiltere devletiyle olan ceng u cidālî sebebiyle mecbur (2) olduğu mübaşeretlerden maqşad u merāmı mezkûr ceng u cidalden mutaşavver ve (3) muzaffer çıkmak h̃āhişine mebnî idigü eşkâr ve h̃arb ü kıtāle meyl ve rağbet (4) ve h̃arb ü kıtālden nāşî olan meşgaleler müşevviķ ve muḥabbet kendüsünde her çend (5) merkûz-ı bedîdār idi ise de müşār-un-ileyhiñ burada da nā'ire-i ceng u cidālî (6) iş'āl itmesi faķať zıkr olunan rağbet ve muḥabbetten neş'et itmeyüb (7) ya İngiltere devletine serfûrû olmaķ veyahûd manşûr u muzaffer kalmak şıklarından (8) birine teşebbûş eylemek zarûreti daḥî ḥuşûş-ı mezbûre bir sebep olmuşdu. (9) Ḥülāşa-i kelām müşarun-ileyhiñ bu 'āleme gelüb bu güne hareket itmesi (10) ser'askerlere ve devletletlere cesîm olarak ne yapmak ellerinden gelebileceğini (11) ve neden şaķınmaları lâzım geleceğini fî'ilen ve 'amelen gösterüb öğrenmek için gibi (12) olmuş oluyor. Fi'l-ḥaķîķa müşarun-ileyhiñ nuşret u zaferleri 'ayn-ı diķķatle mu'āyene (13) olunur ise her birisi mahāret ve himmet ve cür'et üzerine birer ders ve 'ibret (14) ve başına gelen idbār u felāketler i' tidāl ve mülāḥaza üzre tavranılmasına ḥayli (15) büyük pend u naşîhatler olduğu inkār olunamaz.

(16) Pes aşl u faşılsız ve sebep ve lüzümsuz olan olan istilā ḥarblerine demā'-ı nev'-i (17) insāna kaşd ü ihānetden başķa ma'nā virilmek mümkün olmayub ancak mezkûr (18) ḥarbler bir fa'ide-i cesîmeye mebnî veyahûd bir 'öwr-i maķbulı mübtenî oldukları hālde (19) her çend taḥsîn ü aferîne şāyān degiller ise de ma'zûr görilebilürler. (20) İmdi bir istilā ḥarbi fütūḥāt-ı ümîd nā-pesendîdesine mebnî olmayub devletce (21) bir 'öwr-i selîme mübtenî olarak lâzım görilmiş olduğu şûretde her şeyden aķdem (22) mezkûr istilā-yı merām-ı maşlahata ve kaşd olunan memālik ile memālik-i mezbûreniñ (23) müttefikleri tarafından zuhûr-ı melḥûz olan mevāķı'-ı muķāvemete göre

[18] güzelce vezn ve hesâb itmek lâzımedendir.

(2) Mâdde-i Sâbi'a

(3) Milletce i' lān olunan h̄arbler beyānındadır. (4) Milletce i' lān olunan h̄arbler cem'i h̄urūb-ı sa'ireden eşedd ü hevlnāk olub (5) serbestiyyet iştiyāk-ı seri'asıyla ayaklanmış olan bir milletiñ bütününe veyāhūd (6) hiç olmaz ise millet-i mezbūre'niñ ekserisine karşı icrā olunmak ve bu mişillü h̄arblerde (7) araziniñ evvelā bir h̄aṭvesi bile muhārebesiz terk kılınmak kâ'ide-i mer'ıyyedendir. (8) Bu gūne ülkeye dāhıl olan ordunuñ ve vaż'-ı pāy-ı kıyām veyāhūd naşb-ı (9) h̄ıyām itdiği maḥallden başka bir mameliki olmayub ta'ayyişi için muhtac-ı (10) ileyh olduğu akvāt ve zaḥā'iri daḥi seyfi zoruyla tedārik itmege ve ihmāl ve (11) eşkāl ve mühimmātını a'dā başub zabṭ itmesün deyu ale'd-dā'im ihtirār (12) üzre bulunarak kendüyi ziyādesiyle gözetmege mecbur olur.

(13) Böyle bütün bir milletiñ hareket-i nāgehāniyesi seyrānınıñ vuḳū'u nādir ise de (14) vuḳū' bulduğu zamān bir derecede muhābbetlü ve mürüvvetlü görünür ki taḥsīn (15) ü ḥayret itmek nā-mümkin ve bir mertebede veḥimū'l-ı avākıb olur ki 'adem-i vuḳū' nı (16) temennī eylemek menāfi'-i nev'-i beşere menāfidir. H̄areket-i mezkūreniñ vuḳū'u ba'zen (17) birbirlerine zıdd u muḥālif olan sebeblerden daḥi neş'et itmek mümkün olub (18) esirlik hālinde bulunan bir millet kendi devletiniñ nidā-yı da'vetine (19) icābet¹¹ ve devlet ü vaṭanlarına şādık ru'ūsasınıñ bu bābda cān u başarıyla (20) çalışacaklarını his eyledikde bunlara itbā' ve mümāşelet t̄ariḳiyle nice ictimā' (21) idüb kıyām ider ise muta'aşşıb bir millet daḥi öylece 'ulemā vü ei'mmesiniñ (22) taḥrīkiyle silahlanub ayaklandığı ve kezalik arā-yı politika ile coşmuş (23) ve yāhūd āyīn ve kavānīn-i 'azīzesine olan ḥubb u şadāḳat-i şamīmesiyle

[19] harekete gelmiş olan bir millet daḥi e'azz-ı mamelik hıfz u veḳāya itmek için (2) yine böylece ayağa ḳalkub a'dāsına karşı şaldırdığı vardır. Bu dürlü (3) bir h̄arbde zafer ve nuşreti taḥşil itmeniñ t̄ariḳleri her çend eksik degil (4) ise de geregi gibi müşkil ve müte'assirdırlar evvelā teşādūf olunması meczūm olan (5) muḳāvemmet ve mevāni'-i nisbetle miḳdār-ı kifāye-i kuvvet ve 'asākiri yürütmek ve kaffe-i (6) vücūh mümkün isti'māliyle heyecān-ı nāsı teskīn ve izāle eylemek ve hem mücāmele (7) ve mülāyeme ve hem mu'ānnife ve şiddet ve ḥuşuşen kemāl-i

¹¹ Metinde ihābet diye yazılmıştır.

‘adālet ve ḥaḳḳāniyyet (8) şūretlerinde politika-i muḥtelife şan‘atları icrā edilmek lāzımedendir.

(9) Baḫrın elde bulunması ḳaḫiyyesiniñ milletce olan ḫarb u cidālīñ neticelerine (10) küllī müdeḫalī olduğu müstaḡni ‘ani’l-eṭnābdır. Zīrā ayaklanmış olan bir millet (11) sevāḫil-i medīdeye mālīk olub deryānīñ daḫi şāḫib ve ḫākimi olur ise (12) veyāḫūd deryānīñ şāḫib ve ḫākimi olan bir devletiñ muḫibb ü müttefiḳi bulunur ise (13) āteş-i ‘işıyānīñ iştīdād ve devāmını ve düşmanı her bir taraftan iḫāfe ve taḫyīḳ-i (14) merāmını taḫşīl itmek eshel olacağından mā-‘adā a‘dānīñ zeḫāyir ve mühimmatını (15) kendüye vāşıl itdirmemek daḫi mümkün olacağı ḫasebiyle millet-i (16) mezkūreniñ muḳāvemeti yüz kere ziyāde olmuş olacağı nümūdār ve fakat sevāḫile (17) mālīk olmak kāfi olmayub a‘dā-yı merḳūmeniñ ‘asākīr-i müheyyāsıyla (18) penç¹²eleşmege iḳtidār olabilecek ḳadar bir ordunun der-dest bulunması memālīkiñ (19) iḳerü¹³sini ele geḳirüb aḫālisini ḫabṭ itmek ve amed şud yollarını ḫimāye eylemek (20) iḳün birḳaç cemā‘at-i ‘asākīr-i müstaḫfiḫin tertīb ve iḳtiḫā iden maḫallere (21) tesrīb ḳılınması lüzūmı daḫi bedīdārdır. Livā-yı baḡı ve ‘işıyānı küşād itmiş (22) olan milletiñ muḫāfazasına zemīn-i ḳeyfiyetleri daḫi büyük i‘āneler olub millet-i (23) mezkūre kūh-istān maḫallerde sākin olur ise üzerine varılmasından pek

[20] ḳorḳılır ve eşcār ve ormanlık gibi yerlerde mütemekkin bulunur ise her ḳend (2) kūh-istan maḫaller ḳadar ḳorḳulmaz ise de onlardan soñra¹⁴ bunlara varılması müşkil (3) sayılır ve ez-cümle İsviçre¹⁵ ehālisiniñ Avusturya devleti ve Burḡonya düḳası (4) ile olan ceng u cidālleri ve biñ yedi yüz on iki ve biñ sekiz yüz ṭoḳuz (5) senelerinde ḳatılan aḫālisiniñ ḫarb u ḳıṭālleri ve Rusyalularıñ Ḳāf (6) Taḡı sekenesini zīr-i iṭā‘ate getürmek iḳün çekdikleri zaḫmetleriyle yetürileyen (7) aḫālisiniñ daḫi tekrār-be-tekrār olan ḡayret ḫālleri taḡlık ve taşlık (8) maḫallerde olan sükkānīñ gerek aḫlāḳ ve tabī‘atlarından ve gerek mevḳi‘leriniñ (9) şu‘ūbet ve metānetlerinden nāşī düz şaḫrālarda bulunan sekeneden ziyāde müddet (10) ṭayatmaḡa ḳābiliyetleri olduğına delīl-i ḳaṭ‘i ve burḫān-ı saṭ‘i olub derbendlü ile (11) büyük ormanlar daḫi mezkūr taḡlık ve taşlık maḫaller ḳadr-ı perākende cengcilere (12) muvāfiḳ ve müsā‘id oldukları bir emr-i bedīḫi ve lāmi‘adır.

¹² Yazmada pence olarak yazılmıştır.

¹³ Yazmada iḳerü olarak yazılmıştır.

¹⁴ Yazmada anlardan soñra olarak yazılmıştır.

¹⁵ Yazmada İsvicre olarak yazılmıştır.

(13) Mâdde-i Şâmine

(14) Bir devletiñ bir kaç harbi birden i' lān itmesinde der-kār olan tehlike ve maḥzūrları (15) beyânındadır. (16) Romalulariñ hiçbir zamānda iki büyük harbi birden iltizām itmekde dā'ir olan (17) ka'ide-i mer'ıyyeleri bir derecede ma'lūm ve maḥbuldur ki muḥsenātını tekrār (18) ta'rıf ve işbāta ḥācet-i mess itmez bir devletiñ kendüye mücāvır bulunan iki (19) millet ile birden muḥārebe etmeye mecbur bulunması mümkinātdan olmağla devlet-i (20) mezbūre bu mişüllü mecburiyete düçar olduğda sā'ir devletlerden birisi kendi (21) memālikini ḥıfz u tevkiye itmek veyāḥūd müvāzene-i mizān-ı politikağa ḥaleliñ (22) irāşını men' eylemek sevdāsıyla devlet-i mezbūreye müttefik ve tarafgir bulunmadığı nādir (23) ve bundan mā'-adā böyle bir devletiñ 'aleyhine ittifaḳ üzre ḳalḳmış olan iki

[21] milletiñ zamir u ḳaşdları bir olarak harbiñ fevā'idı ikisine daḥi müsāvi (2) olmaḳ ve her birisi müsāvi kuvvet ve himmetle çabalamaḳ ḥuşuşları ez-vāḳi' (3) olub ekseriya birisi digerine yardımcı olduğından yine bir harb dimek (4) olmuş olduğı bāhirdir ammā bunuñ 'aksine ya'ni her birisi başlu başına (5) olan iki harbiñ birden vuḳū'undan elden geldiği kadar ictināb ḳılınması (6) ve eger ictināb olunamaz ise mücavirlerinden biriniñ nā-becā ve nā-ḥaḳ tavr u mu'amele (7) leri her ne kadar vāḳi' olsa bile def' ü men'leriniñ vaḳt-i merḥūnesi gelinceye (8) deḡin şabr u taḥammül birle ḳalbiñ renci a'dādan ketm u iḥfā olunması evvelā vā-neseb (9) ise de bu ünsiyet ḳā'ide-i muṭlaḳa ḳān olunmalıdır. Zirā tarafınıñ kuvvet (10) ve miḳdārını ve maḥāl ve mevāḳi'in şüret ü keyfiyeti ve işlāḥ-ı zāt'ül-beyn için (11) kendüye müttefik ve tarafgirleri bölebilmek ihtimāli daḥi bu mişillü iki harbiñ (12) birden iltizām olunub olunmamasına dā'ir bir devletiñ ideceği ḥesāblarına (13) dāḥil olan ḥāletlerdir.

(14) Faşl-ı Şānı

(15) Der-beyān-ı ḥikmet-i harbiyye (16) Ḥikmet-i harbiyye tesmiyesinden fehm olunan ne idüğü ya'ni ordulariñ 'ameliyātına (17) müte'allıḳ olan kāffe-i tedābir-i 'aḳliyye ḥikmet-i harbiyye denildiği bundan aḳdem (18) zikr u ta'rıf olunmuş olub tedābir-i mezkūre revş-i harbe medḡalı olan (19) esbāb-ı fikriyyeden ma'dūd sayıldığı ḥālide birṭaḳım esbāb-ı sā'ire daḥi (20) vardır ki ne politika-i mülkiyye ve ne daḥi sevk-i 'asākir-i fenniyle fenn-i muḥārebeye (21) bir münāsebetleri her çend yok ise de harbe ta'alluḳ ve te'sirleri derkār (22) olındığından bunlarıñ

mecmū'ıyyesine hikmet-i harbiyyeden başka bir münāsib-i (23) tesmiyeyi bulup vermek ğayr-i mümkündür. Zîrâ üzerlerine varılıb cenk olunması

[22] taşmīm olunan milel ve ahālîniñ ahlâk ve tıbbâ'ı-i zâtiyyeleriyle uşûl-ı (2) 'askeriyeleri ve birinci hizâyyla imtidâdiyyelerinde bulunan 'asâkirleriniñ (3) miqdârı ve kemiyet-i nûkûd u hazîneleri devletlerine ve kânûn ve şer'i'atlarına (4) olan şıdķ ve irtibatları ve daħi zamân-ı hükûmeti mesk ü idâre iden re'is (5) ile ordu sergerdeleriniñ tab'ıyyet ve ma' lûmât-ı harbiyyeleri ve divân-ı cihâdiyye (6) leriniñ veyahûd şûrâ-yı 'askeriyeleriniñ a' mâl-ı harbiyye üzerine olan derece-i (7) nüfûz u te'sîrleri ve kavâ'id-i mer'ıyye-i harbiyyeleri ve 'askerleriniñ metânet-i (8) haķıkiyyesiyle eslâhâ-i harbiyyelerinde olan fark ve ihtilâfları ve memleketleriniñ (9) hey'et ve za'ıyyesiyle varyet ve kâbiliyetleri el-hâsıl her dürlü menfa'at ve (10) maħzûrâtı politika-i mülkiye ile sevķ-i 'asâkir-i fenniñ şâmil oldukları (11) huşûşatdan başka diķķat ve mülâhazaları mühimm ve elzem olan daķıķalar olub (12) bunlarıñ cümlesi hikmet-i harbiyye sırasına dâħildirler. Ümmîdi bu daķıķalar (13) bir devletiñ cây-gir-i zamîri olan harb-ı taşmīmlerinde diķķat ve i'tibâra şâyeste (14) olduklarından bu bâbda bir ka'ide-i şâbiteyi ta'yîn idebilmez. Egerçi hadd-i (15) iktidârımızdan bîrûn ise de daķâyıķ-ı mezbûreye dâ'ir tahşîl-i 'ilm-i vûkûf (16) itmek her bir devletiñ üzerine pek mühim olduğunu ihtâr idebiliriz.

(17) Bir ordunuñ ser-'askeriyle ricâl ve ekâbir-i zâbiţânı zıkr olunan keyfiyet ve (18) huşûşlara vâkıf ve eşnâ olmaları lâzım olub bu bâbda olacaķ cehl (19) ve ihmâlleri hesâb ve taşmīmlerinde sehv ve 'azîm ve ğalat-ı cesîmiñ vuķû'una (20) bâ'is olur el-hâsıl düşman 'add olunan devletde memleketleriniñ evşâf-ı hey'et (21) ve za'ıyyeleriyle ahvâl-i 'askeriyelerini eyüce öğrenüb bilmek derece-i vücûbda (22) mühimm olub bu vaşf ü hâller 'âdetâ medreselerde 'alenen tedrîs ü ta'lîm olunur (23) şeyler olmadığından hîç olmaz ise zümre-i ricâl-i cihâdiyyeniñ medrese-i

[23] maħşûşasından ta'lîm ü tedrîs olunabilmeleri için zümre-i mezbûreniñ (2) defterhânelerinde bunlara dâ'ir bâ-tâķım hüccec ü senedât-ı saħîhanıñ mevcûd (3) u maħfûz bulunması huşûşuna diķķat ve ihtimâm kılınmaķ iktizâ ider.

(4) Düvel-i sâ'ireniñ evşâf-ı mülkiyyesi nice eyü ma' lûm degil ise ahvâl-i (5) 'askerıyyesi daħi öylece pek eyü ma' lûm degildir. Zîrâ bunları hâvî ve mübeyyiz (6) olan cedâvil ve kavâ'im-i mevcûde mübhem ve muhtaşar olub derûnlarında

düvel-i (7) mezbûreniñ silah tutar ne miqdâr ‘asâkiri ve ne kadar sefâ’ini ve ne meblâğ irâd ve (8) gelûri olabilir deyü tahmîn olundığı ‘alâ vechi’l-icmâl mestûr ise (9) sâ’ir beyân ve tafşîlleri mezkûr olmadığından icmâlât-ı mezbûre a‘mâl-ı (10) harbiyyeniñ tedbîr ve tertîbi içün iktizâ iden ‘ilmiñ tekmilen terkîb ve teşkiline (11) gayr-i kâfîdir. Zîkr olunan a‘mâl-i harbiyyeniñ tedâbir-i mühimmesini iş bu kitâbda (12) ‘arîz ü ‘amîk beyân ve tafşîl itmek iktidâr ve maqşadımızdan her çend hâric (13) ise de a‘mâl-ı harbiyye mübaşeretleriniñ hüsni-i huşûli bâbında esbâb ü âlât-ı (14) lâzıme olduklarını ber-vech-i atî îzâh eylemek elimizden çıkar şey oldığına mebnî (15) bu bâbda elden gelen dirîğ olunmaz.

(16) Muhârebe olunacak milletiñ coşkınlığı galebe olunması lâzım gelen bir ‘adüvv-ı (17) ekber yerini tutdığı şüretde millet-i mezkûreniñ üzerine me’mûr olan (18) ser-‘ asker ile bu ser-‘ askeriñ devleti zîkr olunan coşkınlığı teskîn itmege (19) var olan sa’y ü ihtimâmlarını şarf idüb buña maqâll olarak ser‘ asker (20) mûmâ-ileyh ‘asâkirini teşvîk birle a‘dâsında teskîn itmege çabalaması (21) ehemm olan coşkınlık âteşini mezkûr ‘asâkirine cezb u te’sîr itdirmeye (22) sa’y-i bîhemâl ve her kağı ‘asâkir olur ise olsun şevk-i gayrete gelüb (23) coşmaga cümlesinde isti‘ dâd ve kıbâliyet bir olub faqâat şevk ü gayretlerini

[24] tahrîk itmek tarîk ve sebepleri her bir milletiñ hûy ve tabi‘atına göre başka (2) olduğundan belâğat-ı ‘askeriyyeye dâ’ir niçe kütüb mute‘addide taşnîf olunub (3) isti‘mâl olunmak da der-‘asâkiriñ me’mûr olduğu maşlahat kendi ‘indlerinde (4) daği ‘azîz olması ve başlarında bulunan ser-‘ askerleriñ eski nuşretlerine mebnî (5) ‘asâkir-i mezkûreniñ i‘timâd-ı kâmilelerine nâ’il bulunması huşûşları bütün (6) bir orduyu coşdırub zafer ve nuşretleri teshîl ve tahşîl içün ‘umûmen (7) büyük vesîleler ‘add olunur. Ba‘zı erbâb-ı cihâd ‘asâkiriñ eşnâ-yı muhârebede (8) coşub harâretlenmesinden nâşî olan fevâ’idi redd ü i‘tirâz idüb (9) coşub harâretlenmeleri yerine qalbleri burûdat ve qâlibleri sükûnet üzere (10) bulunmaları tercîh iderler ise de bizim re’yimiz sū’âl olunur ise ikisiniñ (11) daği hem fevâ’idi ve hem mehâzîri olduğunu inkâr idemeyiz coşub (12) harâretlenmeniñ fâ’idesi ‘asâkiri ef’âl-i cesîmeye şevk ve işâl itdigi (13) ve mahzûrı daği devâmı olmadığı ve ‘askere havf ve fütûr irâs eyledikde (14) içlerine perişâniyetiñ daha ziyâde kolay ve çabuk duhûl eyledigidir. (15) ‘Asâkiriñ gâlibiyyet veyâhûd mağlûbiyyetleri ekseriyâ sergerdeleriniñ himmet (16) ve şecâ‘atleri keşret veyâhûd kıllet üze olmasından icâb idüb bu bâbda (17) kavâ‘id-i şâbiteyi beyân ve ta’yîn itmek gayr-i mümkün olduğundan hemân bir devlet (18) re’isiyle ser-‘askeri ‘asâkiriniñ cesâret ve kuvvetlerini düşman ‘asâkiriniñ (19) cesâret ve

ķuvvetlerine kıyāsla güzelce vezn u ĥesāb eylemek ve ittifāk (20) ve ittihāddan ķuvvetiñ ve tertīb u intizāmdan ittifāk ve ittihādiñ inķıyād u iķā' atden (21) tertīb u intizāmiñ tevellūd itdiginı ve inķıyād ü iķā' atsız ve tertīb ü intizāmsız (22) zafer u nuşretiñ taķşili ġayr-i mümkün idüğini bilmek gerek derler.

(23) Bir meşveretiñ ordulara olan te'siri mübaşerāt-ı ĥarbiyyeniñ cür'et ve cesāretine

[25] daĥi rāci' olub meydān-ı muĥārebeden dōrt yüz sā' at uzak vāķi' olan (2) bir şūrāniñ re'y ve ķarārları ile bir ser-'askeriñ 'aķl ü desti beste olduğı (3) ĥalde ruķşat-ı kāmile ile fā'il ve 'āmil olan düşman ser-'asker ile fā'idesiz (4) penķeleşecegi ta'rife muĥtāc degildir ama ser-'askerleriñ tefevvuk (5) mahāretlerinden baķş olunur ise ĥarafeyniñ aĥvāl-i sā'iresi müsāviyet (6) üzre bulunduğı zamān mezkūr mahāretleriñ tefevvukī zafer ve nuşrete bir kefālet-i (7) kāfiyye olduğı inkār olunamaz ve çok kerre memdūĥ ve mu'teber ser-'askerleriñ (8) derece-i vasaķda māhir olan kimesneleriñ öñünde maġlūb oldukları istiṣnāsi (9) bu bābda ķā'ide ve burhān deyü irād kılinamaz. Zirā bir ser-'asker-i mahāret-perveriñ (10) müdirāne manevralar ile ĥazırladığı zafer u nuşretiñ ba'zı kerre ıķdār kılinan (11) emriñ güzelce añlaşılmaması¹⁶ veyāĥūd bir vaķ'a-i nā-me'mulaniñ zuhūr itmesiyle (12) düşman ordusuna munķalib ve 'ā'id olduğı vuķū'a gelen każālardan olub (13) bu güne ĥariķa-i ĥesābda meşūr olmayan każaları vuķū'larından aķdem (14) görmek ve vuķū'larından ictināb idebilmek tavķ-ı beşerden ĥāric olduğından (15) ĥālāt-ı 'ādiyede uşul u 'ulūmuñ nef'i ve te'sirini mezkūr każālara istinād ile (16) inkār eylemek cā'iz degildir. Zirā uşul-ı mezbūre a'dā ordusunun ĥaķķında (17) isti'māl olunmak muşammem iken ba'zı każāniñ vuķū'ı ile ibķāl olunur. (18) Ordu-yı mezkūre ĥarafından isti'māl olundıkda a'dā muzaffer olur ise (19) ne derecelerde fevā'id ve mahāsinini şāmil olduğını uşul-ı mezkūre ĥod-be-ĥod (20) işbāt itmiş olur ve eger bālāda zıkr-i mūrūr itmiş olan 'ulūm ĥaķķında (21) daĥi şekk ve i'tirāz şüretleri gösterilür ise buñā cevābımız budur ki 'ulūm-ı (22) meşhūd ve mā'lūm olan ihtimālāt için olub każā ve ķader için degildir ve (23) müdebbirāne manevralar ile yüz cenk każanılır ise każā ve ķader ile faķaķ iki

¹⁶ Yazmada "elif" harfi yazılmamıştır.

[26] veyāhūd üç cenk kazanılır.

(2) Bir devletiñ politika-i ‘askeriyyesini daķāyık-ı mühimmesinden birisi daķı devlet-i (3) mezkûre ‘asākiriniñ haķķında mevzû‘ olan tertīb ü kavānin muşlihiyyettir. (4) Zîrā bir orta mahāretlü ser-‘askeriñ zîr-i hükmünde bulunan bir pek a‘lā ordu (5) büyük işler yapabilür ve bil-‘akis bir a‘lā ser-‘askeriñ elinde olan bir fenā (6) ordu daķı kezalık cesīm-i maşlaḥatlara göre bilür ise de ser-‘askeri a‘lā (7) olduğı gibi ordu-yı mezbüreniñ ‘asākiri daķı öyle memdūḥ ve ra‘nā olsa (8) idi daha ziyāde cesīm-i maşlaḥatları vücūda getirmüş olacağı ednā (9) mülāḥaza ile fehmi ve taşdik olunur ḥafī olmaya ki bir ordunuñ eyü olmasına (10) bādī ṭoķuz şart olup birisi ‘asākiriñ bilād u kurrālardan cem‘ u taḥrîri (11) babında uşul-ı müstaḥseneniñ mevcūd olması ikincisi ‘asākiri tertīb-i (12) müstaḥsene üzre müretteb olması ve üçüncüsü milletden imdāda (13) ve ihtiyātiyye-i ‘asākiriniñ tertīb-i münāsib üzre bulunması ve dördüncüsü gerek (14) neferātın ve gerek zābiṭāniñ ta‘limlerde ve dāḥiliyye ve seferiyye ḥidmetlerinde (15) mahāret ve ma‘lūmātları tam olması ve beşüncüsü ‘asākiriñ zabṭ u rabṭı (16) ḥaķāretsiz kuva vü metīn olması ve altıncısı ‘asākiriñ mükāfāt ve teşvīķine (17) bir münāsib tedbiriñ bulunması ve yedüncüsü mühendis ve ṭopcı ‘asākiriniñ (18) şan‘atlarında mahāret ve ḥazāķat-ı kāmileleri olması ve sekizüncüsü gerek (19) rāfi‘a ve gerek ḥāfiẓa olan esliḥa ve mühimmatıñ düşmanıñ esliḥa ve mühimmatından (20) a‘lā ve metīn olması ve ṭoķuzüncüsü iş bu zıkr olunan kāffe-i mevādī lāyıkıyla (21) isti‘māla ķādir ve yeri geldikçe her birinden intifā‘ ve istifādiye muķtedir (22) bir zümre-i ricāl-i cihādiyyeniñ tertīb ve niẓāmı zābiṭānıniñ ma‘lūmāt-ı ‘aliye (23) ve ‘ameliyyeleri gibi mefşul ve maķbul olması ḥuşuşlarıdır. İş bu

[27] her bir devletde bulunması mühimm olan şurūṭ-ı tis‘a-i mezkûreden hiçbirisi (2) zāyid olmayub belki nāķıs olsa maḥzūrāt-ı cesimesi olabilir. Zîrā (3) Brusya devletiniñ ‘asākiri egerçi ta‘lim ve manevralarda māhir ve zabṭ (4) u rabṭları kesir olup ordu-yı ra‘na dinilmege şāyeste ve lāyık idi ise de (5) başlarında mahāretlü ve ehliyetlü sergerde olmadığından ve milletden imdādiye ve (6) ihtiyātiyye ‘askerleri bulunmadığından bu noķşāniyyet devlet-i mezkûreniñ (7) on beş günüñ içinde Napolyonuñ ḳabza-i taşarrufına geçmesine sebep oldu (8) ve bil-‘akis eyü ‘asker ile eyü ser-‘askerlere mālik olan devlet bu ni‘metden (9) dolayı ne mertebelerde şükr u ḥamd itmesi lāzım geldiği nice¹⁷ def‘a vaķı‘alarda (10) müşāhede olundu. Filipos ile İskender ‘asākirleriniñ ḥüsn-i tertīb ve terbiye (11)

¹⁷ Yazmada niçe olarak yazılmıştır.

ve ta'limlerine ihtimām idüb sebebkār ve çāpūk-reftār ve manevralarda kār u güzār (12) olmalarına i'tinā itdiklerinden Makidonyalular böyle ma'lūm ve muntazām bir üç (13) 'asākır-i güzīde ile 'Acemistānı ve Hindistānı zabt u teşhīre muvaffaq oldılar (14) ve erbāb-ı harbiñ pīri münzilesinde olan Prusya kral nāmdārı Ferdinand (15) dañi zümre-i 'askeriyeye olan farṭ-ı meyl ve muḥabbetinde-nāñi tertīb ve tanzīmine (16) dest-res oldığı ordu i'ānesiyle pençe-i cesīm-i mübaşeretleri karīn ḥüsni (17) tevfiḳ ve ḥuşul oldular. İmdi her ne bahāne ile olur ise olsun (18) 'asākırini ihmāl iden devlet hıfz-ı nāmūs saltanatıyla vedī'atu'l-lāh olan (19) bilād u 'ibādine zafer u nuşret taḥşil ideceği birine zül ve ḥaḳāretleri (20) celb itmiş olacağından mezkūr ihmālī i'ḳāb ve aḥlāḳı nezdinde (21) kendüsine tōhmet-i 'azīme olub ile'l-ebed levm u la'tene müsteḥaḳ olmuş (22) olur. Devletler 'asākırlarına ihtimām ve himmet eylemek gerekdürler didigimizden murād (23) cemī'a mā-mülklerini 'asākırlarına bezl u fedā itsünler demek olmayub belki

[28] bu bābda himmet ve ihtimāmlarını ale'd-devām eksik itmāmlarına bir naşihatdır (2) ammā terbiye-i 'askeriyeye mālīk olmayan melīkin bu himmet ve ihtimāmı (3) kemā hüve yelaḳe kuvvetden fi'ile götürebilmesi müşkilce ve şu'übetlüce olub (4) mülūkuñ ise terbiye-i mezkūreden maḥrüse oldukları nādīr olmadığından iş bu (5) noḳşānıñ birini sedd itmek içün müdebbir ve mütebaşşır ḳānūn ve tertībleriñ ve bunlarıñ (6) başında eyü ricāl zābitler ile cem' u taḥrīr 'asākır bābında güzel uşul (7) ve kā'ideleriñ vücūdı ehemmi u elzemdir.

(8) Tā'ife-i 'askeriyyenin mūkāfātlarıyla terḡībleri ve irtikā-yı merātīb ile teşvikleri (9) ḥuşuşunda ehliyetlü ve liyāḳatlülere bāb-ı müsā'ade meftūḥ olarak emekdārlar (10) dañi ḥimāye ḳılınmak içün virilecek merātīb ve menāşıbıñ üç rub'ı eskilik (11) ve emekdārılıḳda sā'irlerden aḳdem ve bir rub'ı liyāḳat ve ḡayretleriyle aḳrānlarından (12) muḳaddem olanlara virilmesi ve ammā eşnā-yı ḥarb ve seferde eskilik ve emekdārılıḳa (13) baḳılmayub veyāḥūd merātīb ve menāşıbıñ faḳat şülüsi eskilik ve emekdārılıḳa (14) taḥşış ḳılınub diger iki şülüsi cesāret ve ḡayretlerini işbāt itmiş (15) ve ḥıdemāt-ı cesīme ve vücūda getürmüş olanlara i'tā olunması muvāfiḳ maşlaḥat (16) olacağı ḥāṭırdan ṭard ve iḥrāc olunmamalıdır. Esliḥā ve mühimmātın a'lālīgi (17) dañi egerḳı ḥarbleri ḳazanmaz ise de ḳazanmalarına sebep olduklarından ḥih (18) ḥāl-i zafer u nuşret ihtimāllerini tezyīd ve teksīr ideceği bir emr ü izāḥ olub (19) Fransızın süvāriyān-ı şaḳile 'asākiri bunca müddet medīdeden berü vird itmekde (20) olduğu zırḫları düş-ı ḳabūline lebs ittiginden sonra neler ḳazanmış (21) olduğu herkesin ḥāne-i ḥāṭırında

mersüm ve meskûk Kazak ‘askeri (22) yalnız mızrâğıyla pek mühîb ve şecâ‘-ı süvâriyân-ı mütenazîme leşkerini çok kerre târ (23) ü mâr itdiği daği cümleñiñ ‘inde ma‘ lûmdur ki fi’l-haķîka mızrâķlu atlusı

[29] otlaķcı şüretinde perâkende olduğı zamân eyü delîr atlusı kadar yaramadığı (2) derkâr ise de lakin tabur olarak bir hizâda cem‘iyetle hücum itdiği vaķt (3) sâ’ir atlulara miķyas olmadığı inkâr olunamaz ve mızrağın ħaml ü nakli seyfdan (4) bir miķdârcağız şaķındıluca olduğı içün mızrağı redd ü terk iden niçe (5) beyân-ı şecî‘a süvârileriñ şerbet-i mevtâ nûş ve ‘âzimdâr ferâmûş oldukları (6) unudılamaz. Netîce-i kelâm ‘asâkir-i esliĥâ ve mühimmâtı daha çok maĥv ü işbâta (7) muĥtâc olub devletlerden her kağısı evvelce bu maĥv ve işbâta mübaşeret ider (8) ise kendüsine fevâ’id-i cesîmeniñ ĥuşûliyle sâ’irlere tefevvuķî ĥâşıl (9) olacağı bedîdâr ve bu bâbda topcı ‘asâkiriniñ ol kadar noķşânları yok (10) ise de piyâde ve süvâri leşkerleriniñ gerek esliĥa-i dâfi‘aları ve gerek (11) esliĥa-i ĥâfızaları bir devlet-i mutebaşşıraniñ külli vaķt ü ihtimâmına şâyân ve (12) sezâvârdır.

(13) Pes mâ-naĥnu fihimiz olan politika-i ‘askeriye ya‘nî ĥikmet-i ĥarbiyyeye ĥâtime-i (14) kelâm olmak üzere bir devlet ‘âķıleye ĥabul itmesi lâzım gelen esâs-ı mühimmeniñ (15) zıkr u beyânına ber-vech-i atî şurû‘ olunur.

(16) Evvelâ varış-i salţanat ve velî‘ahd-ı devlet olan şehzâdeniñ terbiyesi hem umûr-ı (17) ĥâriciyyeyi ve hem umûr-ı ‘askeriyyeyi şâmil olub muşâĥib ve müsteşârları (18) aşĥâb-ı seyf ve erbâb-ı kâlem olmayub müdür u müdebbir zâtlar olmak ve kendüsü (19) daği bunlar gibi idâre ve tedbîr şâĥibi olmağa ĥalışmak

(20) sâniyen ‘asâkiriñ dâ’ima faķaţ kifâyet-i miķdârı üzere bulunmasıyla ķanâ‘at (21) olunmayarak vaķtinde müdebbirâne ĥâzırlanmış olan imdâdiyeler vâsıtasıyla (22) ĥîn-i ĥâcetde iki ķat ziyâde idilmesi imķânınıñ tedbîr ve tarîķi daği der-dest (23) bulunmak ve ta‘lîmât ve zâbı u rabıtları şîrâze-i tertîb ve intizâmları gibi güzel

[30] olmak ve esliĥaları düvel-i mütecâvire ‘asâkiriniñ esliĥalarından a‘lâ olmadığı (2) şüretde ĥiç olmaz ise anlarıñkiden ednâ olmamak

(3) Şâlişen mühimmâtları daği kezalik ol siyâķda olub ihtiyâţ iķtizâ iden (4) miķdârları maĥzenlerde mevcûd bulunmak

(5) Râbi‘an ulûm-ı ‘askeriyeñ ta‘allûm ve taĥşîli ĥimâye ve teşvîķ ü cesâret ve ĥayret-i (6) şemerelele daği ĥirâse ve terĥîb kılınarak ‘ulûm-ı mezķûreye muĥtâc

olan (7) zümre ve cemā'atlar i'tibār ve şerefde sā'irlerden mümtāz olmak ve bu tarīķ (8) ile mezkūr zümre ve cemā'atlere her bir taraftan liyāķat ve dirāyet şāhibleri celb ve cezb kılınmak

(9) hāmisen ricāl-i cihādiyye zümresi eşnā-i şulh ü şalāhda boş durdırılmayub (10) muhtemel ve melhūz olan cenkler için lüzümü olabilecek işgāl-i (11) mühimme ile işgāl olunmak ve zümre-i mezbūreniñ defterhānelerinde ezmine-i māziye (12) tevarihiñe dā'ir ve zamān-ı hāl ile müstakbel için ahvāl ve evşāf-ı mülkiye ile (13) fūnūn-ı harbiyye ve 'ulūm-ı 'askeriyyeye mütedā'ir birtakım kavā'im ve resā'il ve cedāvil (14) ve teşāvir ve harīţalar ve buña mümāşil sā'ir metn ü şerecler mevcūd bulunmak (15) ve bu zümre-i ricāl-i cihādiyyeniñ re'isi ile zābiţanıñ bir gürūhı vaķt-i (16) hazırda dārū's-saltanat olan memleketde iķāmet idüb defterhāne-i harbiyye (17) defterhāne-i ricāl-i cihādiyyeden kitābet ve 'ibāret olmak ve zıkr olunan zümre-i ricāl-i (18) cihādiyye zābiţanıñdan ketm u ihfā olunması lāzım gelen esrāra mütē'allıķ (19) evrāk ve senedāt defterhāne-i mezbūrede bir mahfī bölükde hıfz u setr olunmak (20) sādisen düvel-i mütecāvire memleketleriniñ evşāf ve ahvāl-i 'askeriyyelerine (21) kesb-i itlā' etmek ve bu bābda iķtizā iden resm ü harīţalarını taķşil eylemek ve (22) gerek ta'arruz ve muhācime ve gerek taķaffuz ve muķāreseye dā'ir olan iķtidārdan

[31] māliyye ve bedeniyyelerini ve tarafeyniñ ihtimālāt-i harbiyyelerini güzelce öğrenmek (2) ve bu meşālih-i mühimme-i 'ilmiyede mu'teber mahāretperver zābiţleri istiķdām (3) ve hıdmet me'mūrelerini ale'l-vech dil-h'āh vücūda getürdüklerinde hıdmet (4) ve ğayretlerine göre 'atıyye ve rütbeleriyle talķif ve in'ām idilmek huşuşlarında (5) ser-mū kadar tecvīz-i iķmāl olunmak

(6) sābi'ān bir devletle muķārebe olunmaģa bir kerre karār virildikde bütün a'māl-i harbiyyeye (7) dā'ir bir kāmil tertib u taşmīmi vücūda getürmek mümteni'atdan olmaģla bundan (8) şarf-ı nazar olunarak hiç olmaz ise maķşad u merāmıñ resm ü ta'yini (9) ve bir ķā'ideniñ naşb ve taķdidi için a'māl-ı mezkūre haķķında bir uşul-ı (10) müstaşsene vaż' u taşmīm kılınmak lāzime-i kār-āģāhidendir

(11) A'māl-i harbiyyeniñ uşul-ı maķşad-ı harb u muķārebe olunacak a'dāniñ nev'ine (12) ve memleketiñ muķadderatına ve milletleriñ tab'iyyetine ve bu milletleriñ (13) ve gerek umūr-ı mülkiyyesi ve gerek umūr-ı 'askeriyyesi başlarında bulunan ru'ūsāniñ meşreb ve ahlāķına (14) göre tertib ve taşmīm olunarak a'dāniñ muhācime veyāhūd muķāfaza için (15) olan kuvvet ve

liyâkatlarıyla eşnâ-yı harbde tarafeynden birine veyâhûd böyle (16) ikisine zühûrî muhtemel olan müttefikler daî tertîb ve taşmîm-i mezkûrede (17) vezn ve muţâla‘a olunmak lâzımdır bir milletin aĥvâl-ı nuĥûd u ĥazâ‘ini daî (18) iş bu vezn ve mutâla‘ası lâzım gelen ihtimâlât-ı ĥarbiyyeniñ cerîdesine derc (19) idilmekden ferâmûş olunmaması ve ĥadd-i i‘tidâlden ziyâde sîm u zere mâlik olan (20) devlet kendüyi eyüce muĥâfazaya ĥadr u niyâb olamayacağı ĥâtırdan iĥrâc (21) kılınmamalıdır. Zîrâ milletleriñ ziyâde kuvvâ ve sa‘îd olmaları ziyâde mâl-dâr olmak ile (22) olmayub mîzân-ı kuvve-i ‘askeriyyede timur ma‘deni altun ma‘deni ĥadar ağır (23) basdığına târîĥler şâhid ‘âdil ve bir milletde ĥavânîn-i ĥuş-bîn olub vaţana

[32] muĥabbet ve îrâd ve maşârifinde tedbîr u dirâyet ve re‘âyâsına şervet¹⁸ u varyiet (2) ve ticârında i‘tibâr ve emniyet olur ise ol milletiñ kuvvet ve metâneti ve müddet-i (3) medîde mümtedâ olan bir ĥarbi taĥammül itmege iĥtidâr ve liyâkatı der-kâr idüğine (4) vaĥâyî‘ sâbıĥa işbât-ı kâmindir.

(5) Bâb-ı Şânî

(6) Der-beyân-ı fenn-i ĥarb (7) Fenn-i ĥarbiñ aşl u ĥaĥîqatine nâzar olunur ise birisi fenn-i ‘asâkir digeri (8) fenn-i muĥârebe ve digeri fenn-i manevra ve daha digeri fenn-i hendese deyü tesmiye (9) olunan dört büyük kısımlardan mürekkeb oldığı her ĥend-i sâbıĥda zıkr-i (10) sebĥat itmiş ise de burada aĥsâm-ı mezbûreniñ cümlesini baş itmek (11) merâmımızdan ĥâric olduğından faĥaţ birisi fenn-i sevk-i ‘asâkir ve digeri (12) fenn-i muĥârebe olan iki kısmınıñ baĥşine ber-vech-i âti şurû‘ olunur.

(13) Ma‘lûm ola ki sevk-i ‘asâkir fenn-i meydân-ı muĥârebeyi ‘umûmiyyet üzre şâmil (14) olan cemî‘a a‘mâl-ı ĥarbiyyeyi müşt Emil olub bunlardan evvela zıkr olunan (15) muĥârebe meydânınıñ ve meydân-ı mezkûre ĥaĥķında vâķi‘ olan tertîbâtıñ ta‘yîn u (16) taĥdîdi ve şâlişen mebde-i a‘mâl-i ĥarbiyyeniñ intiĥâb ve tertîbi ve şâlişen (17) gerek ta‘arruż ve gerek taĥaffuż şüretiyle cây-gîr-i zâmîr olan mevķi‘-i maĥşûduñ (18) ta‘yîni ve râbî‘an a‘mâl-i ĥarbiyyeniñ imtidâdları ve ĥâmsen mebde-i a‘mâl-i ĥarbiyyeden (19) mevķi‘-i maĥşûda veyâhûd a‘mâl-i ĥarbiyyeniñ imtidâdına deĥin tavşîl (20) iden a‘mâl-i ĥarbiyye ĥatlarınıñ intiĥâbı ve ĥuţûţ-ı mezbûreyi ezher cihet (21) iĥâta itmek içün iĥtizâ iden manevralarıñ te‘mil ve tedbîri ve sâdisen (22) meydân-ı muĥârebede mevķi‘-i netîce ve ĥarârîñ

¹⁸ Yazmada şert şeklinde yazılmıştır.

daḥi ta‘yini ve sābi‘an ordunuñ (23) manevralar nev‘inde olan seyr ü rıhletleri ve şāminen ḥarekāt-ı

[33] ‘askeriyeniñ vaqt u ḥāle göre taḡyirleriyle büyük fevc ve seriyeleriñ tefriḳ (2) ve tesyirleri ve tāsi‘ān bir maḥalle baḥre varub ‘asākiriñ sıḡā’inden ḳaraya (3) iḥrācları ve ‘āşiran nehirleriñ mürürü ve ḥādī-i ‘aşara eṭrāflarına meters (4) ve istiḥkāmāt çevirilmiş olanı ḥaymegāhlar ve şāniye-i ‘aşr-ı ḥarbce bir (5) orduya melce vü penāh olan veyāḥūd seyr ü ḥareketine mümāna‘at meşābesinde (6) ‘add olunan ḳal‘alar ve şalişet-i ‘aşr ordulariñ meşeyy ü rıhletlerine münāsebet (7) ve ta‘alluḳları olan inbālar ki bu cümle zıkr olunanlar taşmīmāt-ı seferiyyeye dāḥil (8) olan şeylerdir ve rābia‘t-i ‘aşr ric‘atler ve ḥāmset-i ‘aşar meşṭālar ki her ne ḳadar (9) taşmīmāt-ı mezkūreye dāḥli olmayan ‘ārizāt ḳabīlinden iseler daḥi (10) fenn-i sevḳ-i ‘asākire mūte‘allıḳ oldukları eẓher mine’ş-şemsdir iş bu ḥuşūşāt-ı (11) mütenevvi‘a-i mezbūreniñ kimisi fenn-i sevḳ-i ‘asākire mūte‘allıḳ ise ba‘zısı daḥi (12) fenn-i muḥārebeye mütereddid olub a‘māl-ı ḥarbiyyeniñ hemān cümlesi dinilse (13) cā’izdir mezkūr iki fenne ya‘ni tertīb ve tedbīrleri ve taşmīmāt-ı ‘umūmiyye-i (14) seferiyyeye olan nisbet ve ta‘alluḳları ḥasebiyle fenn-i sevḳ-i ‘asākire ve ber-zemīn (15) mu‘ayyende icrāları cihetiyle fenn-i muḥārebeye mensūb ‘add olunurlar.

(16) Fenn-i ḥarbiñ ḳısm-ı evveli bālāda zıkr olundu şimdi fenn-i muḥārebe olan ḳısm-ı (17) şānisini zıkr itmimiz lāzım gelmekle ḥafī olmaya ki iş bu fenn-i muḥārebe ıştılāḥı (18) bir ordunuñ bir cenk günü itdigi manevralar ile mūdāfa‘aları ve ḥiyāmınıñ (19) lāyığı vechile naşb ve tertīb ve hücūma getürmek için ‘asākiriñ vech-i (20) aḥsen üzere terkīb ve teşḳili demek olduğından sevḳ-i ‘asākir-i fenni (21) ḥarīṭalar üzre cenk itmek bütün meydān-ı muḥārebeyi iḥāṭa ve isti‘āb (22) eylemek ve fenn-i muḥārebe bi’l-‘akis rüy-ı zemīnde döḡişmek ve ‘askerlerini maḥall (23) ü mekāna nāẓaran güzelce vaz‘ idüb mevzu‘-ı ḳitālīñ mevāḳi‘-i mūte‘addidesinde

[34] ḥarb u ḳarbe nāfi‘a olacaḳları vechile yaraşdırmak ya‘ni ‘asākir-i (2) mezkūreniñ cemī‘ cemā‘atleri eṣnā-yı muḳātelede ṭaraflarına şādır olan (3) emirlere yine muḳātele eṣnāsında mālīk olarak derḥāl icrā idebilmeleriçün (4) birbirlerinden üç dōrt sa‘at mesāfeden ziyāde uzaḳ düşmemek hūnerlerinden (5) ‘ibāret ve işte binā’-i ‘aliyye mezkūr fenn-i muḥārebe maḥall ü mekāna göre icrā (6) olunmak için iḳtiżā iden ṭarīḳ ve tertīblerden mā‘adā evvelā ordu ḥiyāmınıñ (7) münāsib maḥallerde naşb ve ḳarḃı ve şāniyen ḥıfz-ı uşūlüne muvāfiḳ ṭabur (8)

haatlarının intihābı ve şālīşen taḥaffuz turlarının a‘dā hakkında ta‘arruz üzere (9) olması ve rābī‘an envā‘-ı muḥtelife kıtāl tertībleri ve bir düşman ḥizāsına hücum (10) itmege muvāfık olan büyük manevralar ve ḥāmisen iki ordunun eşnā-yı (11) tarīkde birbirine teşādūf itmelerinden nāşi olan nā-me‘mūl muḥārebeler (12) ve sādisen bir düz şahrāda bulunan bir ordunun üzerine idilen başkınlar (13) ve sābī‘an ‘asākiri muḥarebeye götürmek için idilen tertīblerden (14) kināyet demek oluyor ammā keşfler itmek ortaklığa gitmek ḥuşūşlarıyla (15) çarḥacı veyāḥūd dūm-dār cemā‘atlerinden birisinin itdigi ufaḳ muḥārebe (16) cikler ve müstaḥkem karaḳollar üzerine olan hücumlar ya‘ni bir fırka veyāḥūd (17) bir livā ‘asākirin başlu başına icrā idecegi hareketler mişillü olan cemī‘a a‘māl-ı (18) ḥarbiyye-i sā‘ire çarḥacılık fenninin müteferri‘atı sayılır.

(19) Faşl-ı Evvel

(20) Der-beyān-ı uşūl u esās-ı ḥarbiyye (21) Her şeyden aḳdem diḳḳate şāyeste olan budur ki cemī‘a a‘māl-ı ḥarbiyye bir uşūl (22) u esās taḥtına mevzū‘ olub iş bu uşūl u esāsın evvelkisi bir (23) orduda dürüst ve müheyyā bulunan ‘asākiriñ ekşerisini gerek ḥarb olunan evvelkiniñ

[35] ve gerek meydān muḥārebениñ maşlaḥatına netice ve qarār virecek maḥalli üzerine (2) sevḳ ü naḳl itmek ve ikincisi maḥall-i mezkūre naḳl ü sevḳ olunmuş olan (3) mezkūr ekşer ‘asākiriñ oraya faḳat sevḳ ve iḥzāıyla ḳanā‘at olunmayarak (4) belki maḥall-i mezbūrede māhirāne ‘amel ve ḥareket idebilecegi vechile tedbīr itmek (5) ma‘rifetleridir.

(6) Mādde-i Evvel

(7) Der-beyān-ı a‘māl-i fenn-i sevḳ-i ‘asākir (8) İki devletiñ gerek kendi arāzilerinde ve gerek müttefiklerinden biriniñ arāzisinde (9) bulınarak biri digeri üzerine hücum eyledikleri evvelkiniñ şāmil olduğu (10) kaffe-i bilād ve nevāḥisine dā‘ire-i ḥarb deyü tesmiye olunur ve bir ḥarb qarada icrā (11) olunan ‘amellerden başka a‘māl-i baḥriyyeden daḥi mürekkeb olduğu ḥālde bu mişillü (12) bir ḥarbiñ dā‘ire-i muḥārebesi aḳsām-ı ‘ālemiñ ekşerisini şāmil olmak mümkün (13) olduğundan bir dā‘ire-i ‘umūmiyye-i ḥarb ile her bir ordunun iḥāṭā idecegi dā‘ire-i (14) a‘māl-i ḥarbiyyesi beyninde fark-ı küllī olduğunu unutmayarak temyīz itmek (15) lāzımedendir. Bir ordunun dā‘ire-i a‘māl-i ḥarbiyyesi ordu-yı mezkūreniñ (16) zabt u teşḫīr eylemek ve ayārı a‘dādan ḥıfz u muḥārese itmek sa‘y u

ğayretinde (17) bulunduğu zemîniñ cümlesi dimek olub binâ'-i 'aliyye her bir dâ'ire-i a' māl-i ḥarbiyye (18) şatınc tahtası meşābesinden ve bu dâ'irede 'amel u ḥareket iden bir veyāḥūd birkaç (19) ordu şatınc taşları hey'etinde bulunarak her bir dâ'ire a' māl-i ḥarbiyye evvelā (20) bir mübde-i a' māl-i ḥarbiyyeden ve şāniyen bir maḳşad-ı a' māl-ı ḥarbiyyeden ve şālisen bir imtidād-ı (21) a' māl-ı ḥarbiyyeden ve rabi' an ḥuṭūṭ-ı a' māl-i ḥarbiyyeden ve ḥāmisen ḥuṭūṭ-ı mütevāşila-i (22) ḥarbiyyeden ve sādisen ğalebe olunması veyāḥūd düşmana ibrāz kılınması (23) lâzım gelen mevākı'-i ṭabı'ıyyeden veyāḥūd 'amelıyeden sābi'an maşlahat

[36] 'aksine döndiği zamān ilticā olunacak melce vü penāhlardan mürekkeb ve 'ibāret (2) ola gelmişti.

(3) Mādde-i Şāniye

(4) Der-beyān-ı mādī'-i a' māl-i ḥarbiyye ¹⁹ (5) Ma'lūm ola ki mübde'-i a' māl-i ḥarbiyye nışfı bir devletiñ ḥudūdundan bir ordunuñ (6) zehāyir ve imdādlarını isticrār ideceği ve oradan kıyām ile bir ta'arruṣ seferine (7) gideceği veyāḥūd kendi vaṭanını taḥaffuṣ şūretiyle setr u ḥarāset itmege (8) me'mūr olduğu zamān oraya istinād eyleyeceği maḥall dimekten 'ibāretidir. (9) Ordu-yı Mışriyeniñ Anatólı içerüsinden Konya üzerine yürüdüğü (10) zamān mebdde'-i a' māl-i ḥarbiyyesi Alaṭağları olub iktizā iden zaḥıre ve imdād (11) larını mezkūr mebdde-i a' māl-i ḥarbiyyesine yakīn bulunan Adana ve Ṭarsus nām (12) maḥallerden isticrār itmekde idi. Ve'l-'ıyāzu billāh-i te'ālā bir 'aksin zuḥūrunda (13) mezkūr Alaṭağlarına ṭoğrı ric'at etmek ve orada taḥaffuṣ için (14) bir mevki'-i münāsibi bulub ikāmet eylemek niyetinde idi. Ḥāfi olmaya ki bir orduya (15) mebdde'-i a' māl-i ḥarbiyyesinden zehāyiriniñ vürūd u vüṣūlı her ne kadar keşirü'l-vuḳū'a (16) ise de zehāyir-i mezbūreden bir miḳdārınıñ orduya varid ü vāşıl olduğu (17) her kağı ḥaṭṭ-ı ḥuṭūṭ a' māl-i ḥarbiyyeden 'add etmek cā'iz olmayub belki ḥuṭūṭ-ı (18) ta'ayyüşiyeden şaymak daha münāsib olur. Meşelā Mışır ordusu Konya'ya vāşıl (19) olduğu zamān aḳvāt ve zehāyiriniñ bir miḳdārını mebdde'-i a' māl-i ḥarbiyyesinden (20) ḥāric bulunan Anṭalya nām maḥallden isticrār? ider idi. İmdi Anṭalya'dan (21) Konya'ya deġin vāşıl olan ḥaṭṭ-ı ḥuṭūṭ a' māl-i ḥarbiyyeden olmayub belki (22) ḥuṭūṭ-ı ta'ayyüşiyeden bir ḥaṭṭıdır.

¹⁹ İçindekiler kısmında mebdāi şeklinde yazılmasına rağmen yazma eserin içinde Mādī şeklinde yazılmıştır.

(23) Bir mebd'e-i a' māl-i ḥarbiyye her ne kadar ziyāde vāsi' olur ise hıfz u setri daḥi

[37] ol kadar 'asir olacağı bed'idār ise de orduyu andan kat' ve tefriḳ itmek (2) daḥi ol kadar müte'assir olacağı inkār olunamaz.

(3) Mādde-i Şelāṣe

(4) Der-beyān-ı a' māl-ı ta' arruẓiyye ve maḳāşid-ı a' māl-i ḥarbiyye (5) Her bir a' māl-i ḥarbiyyeniñ gerek ta' arruẓı ve gerek taḥaffuẓı olsun bir maḳşadı olub (6) ta' arruẓ hey'etinde bulunmanıñ 'umūmen her bir vāḳitte ve ḥuṣuṣen sevḳ-i 'asākir (7) cihetinde fā'idesi keş'idir. Zira ḥarb şan'atı 'askerlerini maşlaḥata netice (8) ve qarār virecek maḥalle naḳl itmekden kināye oldığından bu şemereye ḳā'il olmaḳ (9) ancak ta' arruẓa ḳalmaḳ ile vücūda geldiği ve bu ta' arruẓ şıḳḳını iḥtiyār iden (10) taraf ne yapacağını ve ne arayacağını evvelden bilüb ḍarb itmesi münāsib olan (11) maḥalle 'asākirini sevḳ ideceği ve taḥaffuẓ şüretinde olan ḥaşmı ḥayretde (12) ve ordusunun aḳsāmı üzerine her taraftan hücum olundığını görünce (13) dehşetde ḳalub düşmanıñ sa'y u ḡayretini ḳaḅı cihete şarf ideceğini (14) ve buña qarşu ne dürlü esbāb ü tedābiri ibrāz itmesi lāzım geleceğini bilemeye (15) ceği bir emr-i ṭabī' idir. Zikr olunan ta' arruẓ keyfiyetiniñ fenn-i muḥārebece daḥi (16) birtakım ḳavā'id-i var ise de fevā'id-i mezkūre ol kadar ḥaḳiḳi ve cesim degildir. (17) Zira meydān-ı muḥārebede icrā olunan a' māl-i dā'ire-i ḥarbde vāḳi' olan a' māl kadar (18) 'ariz u vāsi'a bir zeminde vāḳi' olmadıḡından ta' arruẓ şıḳḳını iltizām itmek (19) ḳaydında olan ordu a' māl-ı mezkūreyi ḥaşmindan ketm u iḥfā idemeyub (20) bir ḥaşm daḥi a' māl-ı mezkūreyi fehmi u müşāhede itdigi birle rābıṭalı (21) imdādiyeleri i'ānesi ile mezkūr ta' arruẓı qarşulamaḳ çārelerini bulmaḳ (22) ḡayr-ı mümkünür ve bundan mā'adā daḥi ḥaşmınıñ üzerine evvelce ḳaḳub 'āzim olan (23) taraf-ı mezkūr ḥaşmınıñ ḥizāsına taḳarrub itmek için mürür ideceği

[38] zeminiñ mevāni' inden ḥāşıl olan cemī'a maḥdūdlara giriftār ve ba'zen zabṭ (2) itmesi lāzım gelen düşman baṭaryalarının āteşlerine dūçar ve 'asākir ṭop (3) ve tüfenk atışlarının önünde ziyādece müddet ṭurdırıldığı ḥālide dā'imā (4) zuhūrı mu'tād olan perişāniyyet ve zararlar bed'idār olacağı mülāḥaza (5) olunur ise ta' arruẓ māddesiniñ fevā'id-i fenn-i muḥārebece şekk u tereddüdden (6) 'ārī olmadıḡı inkār olunamaz.

(7) Bir seferden olan murāda fenn-i sevķ-i ‘asākir uşūlunce maķşad deyū ıtlāk (8) olunur. Şöyle ki murād ta‘arruż itmek üzerine olur ise maķşad düşman (9) devletiniñ yā tahtını veyāhūd elinden gitmesiyle düşmanınñ qabul-ı meşālihaya mecbur (10) olacağı bir eyāletiniñ kürsi’-i şehrini ele geçirmek veyāhūd böyle bir pāy-ı taht ve (11) kürsi’-i şehr bulunmadığı hālde düşmanınñ mesned ve esāsı meşābesinde bulunan (12) ve henüz zabt olunmuş araziniñ taşarruf ve ibķāsına medār olacak ba‘zı (13) mühimm beldeleri şāmil olan bir imtidād a‘māl-ı hārbiyyesini zabt eylemek emeli (14) olub ammā taħaffuż üzre ‘amel u hareket olundığı zamān maķşad zabt olunması (15) merām olunan maħall olmayub belki setr u hıfz idilmesine sa‘y u ihtimām olunan (16) mekān olur ve bu mekān ya‘ni maķşad-ı taħaffuż ekşer zamānda pāy-ı taht olduğu (17) derķār ise de ba‘zı kerre daħi ordunuñ mebde’-i esās-ı hārbiyyesiniñ imtidād-ı (18) evvelisini himāye itmege müsta‘id olub orduya mezkūr pāy-ı tahtından daħi (19) ziyāde qarīb bulunan maħaller maķşad-ı ittiḥāz olundukları vukū‘ı nādir degildir. Meşelā (20) Anaṭoli seferinde maķşad olan maħall āsitāne olub Mısırlular bu maħalli ele (21) geçirmek sevdāsında ve Türkler maħall-i mezbūrı hıfz u himāye eylemek i‘tināsında (22) idiler (23) ve daħi ordu-yı Mısıryyeniñ Hıms muḥārebesinden soñra maķşadı Haleb

[39] şehrini zabt itmek idi. Zīrā bunuñ ele geçmesiyle bütün bütün Haleb Paşalığı (2) ṭabī‘iyyetiyle ele geçmiş olacağı meczūm idi ve ordu-yı mezbūreniñ Beylān (3) muḥārebesinden soñra olan maķşadı Adana’dan öteye bulunan Alaṭağlar (4) ve Konya mücādelesinden soñra ordu-yı mezbūreniñ maķşadı İstanbul’uñ (5) bi’z-zāt kendüsi idi.

(6) Ḥafī olmaya ki maķşad ta‘bir itdigimiz şeyler iki nev‘i olub nev‘-i evvelī bir nehir (7) ve bir qal‘a ve bir imtidād-ı a‘māl-ı hārbiyye ve bir pāy-ı taht mişillü zabt olunması fā’idelü (8) olacağı bedīdār olan yerler ve nev‘-i şānisi a‘dāniñ bulunduğı tertīb ve mevķi‘ine (9) göre idilmesi menfa‘atlı olacağı āşikār olan manevralardır. Zīrā a‘dā ile (10) rū-be-rū qarşu bulunduğı zamān maķşad zıkr olunan a‘dāniñ üzerine ziyāde (11) incinüb zedeleneyeceğı vechile qarbları ḥaml itmek olması lāzım eden (12) ise de bu maķşadıñ ḥüsn-i ḥuşūli ‘asākiriniñ mevzu‘ u mevķi‘ine (13) menūṭ bir şeydir.

(14) Bālāda zıkr olunmuş olan manevra maķşadları düşmanı mebde-i a‘māl-ı (15) hārbiyyesinden kesüb ayırmak ve bir memerr ü menfezi olmayan mevāni‘-i ṭabī‘iyyeden (16) biriniñ üzerine sürüb kışdırmak için verāsında olan qarīķleriniñ

(17) üzerine seyr-i serî' a ile hücum iderek mezkûr düşmanın ordusını külliyyen mahv (18) ü izâle eylemek emellerinden 'ibâret olduklarından mezkûr maqşadlar mekâşid-ı (19) sâ'ireden ehemm u ercah 'add olunurlar.

(20) Mâdde-i Râbi' a

(21) Der-beyân-ı imtidâd-ı a' mâl-i harbiyye (22) İmtidâd-ı a' mâl-i harbiyye ta' biri bir ordunuñ mebd-e 'i a' mâl-i harbiyyesiniñ ilerüsünde (23) gerek 'aded ve gerek kendü ülkesinde bir hatt üzere cây-gîr oldığı mevki' i

[40] dimektir. Mebd-e 'i esâs-ı harbiyyeniñ vâsi' olması egerçi maqbul ise de (2) imtidâd-ı a' mâl-i harbiyye vüs' atı bi'l-' akis nâ-maqbul olub ne kadar ez-vâsi' (3) olur ise orduya anı setr u hıfz itmesi ve düşman gelür ise müdâfa' a itmek (4) veyâhûd muhtezi' olur ise mezkûr düşmanın üzerine 'azîmet birle (5) yürimek için 'asâkirini birbirine yaqîn ve müctemi' tutması ol kadar eshel (6) olur ve bundan mâ'ada mezkûr a' mâl-i harbiyye imtidâdlarınıñ cenâhlarında metîn (7) ve kavî mesnedler bulunmak ve daği hîn-i hâcetde hatt-ı a' mâl-i harbiyyeniñ her bir yeri (8) ile ordunuñ sühûletle mülâkât ve muvâşâlet idebilmesi için emîn u sâlim (9) tarîk ü ma'berleri olmak lâzım eden şayılır.

(10) Mâdde-i Hâmise

(11) Der-beyân-ı hutût-ı a' mâl-i harbiyye (12) Hutût-ı a' mâl-i harbiyye iki nevi' olub bir nev' ine zemîn hatları ve diğeri (13) nev' ine manevra hatları dinilür. Zemîn hatları memâlikin hıfz u himâyesi (14) veyâhûd zabt u istilâsı için tabi' at ve kudretle veyâhûd hüner ü şan'atla (15) vücûd bulmuş olan bir şırâ cebeller ve büyük nehir ve bahırlar veyâhûd kal'alar ile (16) mestûr u mahfûz hudûdlar mişillü hatlar olub hudûd-ı mezkûreyi her (17) bir taraftan ihâta etmek için bir ser-'askeriñ ideceği tertibleri katı çok (18) mühimm ve daqîk tedbirlere menûl olacağı ve bu tedbirler manevra hatlarınıñ (19) hüsni tertibi ile vücûda geleceği vâşihâtdandır.

(20) Ma'lûm ola ki manevra hatları birkaç nevi' olub evvelâ hutût a' mâl-i harbiyye (21) neferededir ki birbirlerine gayr-i tâbi' büyük cemâ'atleri teşkil itmeyerek yalnız (22) bir sınırıñ imtidâd ve hizâsında hareket iden bir ordunuñ hatları ve şaniyen (23) hutût-ı teşniye ve mütekâşiredir. Her birisi kendi başına yalnız bir veyâhûd

[41] birkaç²⁰ maqşada toğrı ‘amel itmege me’ mür olmaq üzre iki veyāhūd daħi (2) ziyāde birkaç cemā‘ati tertīb idüb mezkūr sınura hareket iden bir ordunuñ (3) haţları ve şālisen huţut a‘māl-i harbiyye-i dāhiliyyedir ki düşmanıñ birkaç (4) huţut-ı a‘māl-i harbiyyesine muķāvemet ve muķālefet göstermek için (5) bir ordunuñ teşkil eyledigi haţlar demek olub iş bu haţlar şol vechile (6) ve bir cihete toğrı mümted ve müteveccih olmaq lâzımdır ki civār u etrāfda bulunan (7) cemā‘atleri düşman anlarıñ üzerine ‘asākiri keşire ile hücum itmezden aķdem (8) birbirlerine takrīb ü tavşil itmek mümkün ola ve rābi‘an huţut-ı a‘māl-i harbiyye (9) hāricedir ki ordunuñ huţut-ı a‘māl-i harbiyye-i a‘dādan biriniñ iki nihāyeti (10) üzerinde ān-ı vāhidde teşkil eyledigi haţlar ve hāmisen huţut-ı ‘amīķa (11) dır ki mebdē ü esāslarından maqşada degin varınca birçok mesāfe-i (12) zemāni ķa‘ iden haţlar ve sādisen huţut mine’l-merkezdir ki bir ordunuñ (13) bir maħallden kıyām ile birbirlerinden mütebā‘id olan birkaç maħalle toğrı teveccüh (14) ve ‘azīmeti eşnāsında münķasım oldığı aķsāmından her birileriniñ mürūr eyledigi (15) haţlar ve sābi‘an huţut-ı a‘māl-i harbiyye-i imdādiyyedir ki ikisi daħi bir (16) devletiñ olub bir sınırda ‘amel u hareket iden iki ordunuñ birbiriyle (17) münāsebetleri olmasına bā‘iş olan haţlar ve şāminen huţut-ı a‘māl-i harbiyye-i (18) ‘ārızadır ki taşmīmāt-ı aşliyye-i seferiyyeyi tağyir ve taħvıl ve a‘māl-i (19) harbiyyeyi tecdid ü tebdil iden vaķ‘a ve ‘ārızalar sebebiyle hāşıl (20) olan haţlar dimektir.

(21) Fenn-i harb denilen fenn-i dā‘ire-i a‘māl-i harbiyyeniñ maşlahata netice ve ķarār vire (22) cek maħalline mümkün oldığı kadar ziyāde ‘asākiri cem‘ eylemek ve iķtizāsına (23) göre anları orada taħrīk ve isti‘māl itmek hūnerinden ‘ibāret olub bu hūneriñ

[42] ise hūsn-i husulı haţ-ı a‘māl-i harbiyyeniñ güzelce intiķāb olunmasına (2) menūt olduğından iş bu intiķāb māddesiniñ esāsı (3) meşābesinde bir emr-i mühimm ‘add olunur. Zıkr olunan a‘māl-i harbiyye haţtınıñ ber-vech-i (4) münāsib tertīb ve tevcīhi dā‘ire-i a‘māl-i harbiyyeniñ hey‘et-i mevķi‘-i ‘arziyye (5) sine mevķūf olduğundan başka düşman ‘asākiriniñ daħi dā‘ire-i mezkūrede (6) şūret-i vaż‘ ü iķāmetine vā-beste olub mezkūr haţ-ı hālāt-ı ‘ādiyede (7) imtidād-ı a‘māl-i harbiyye ‘adāniñ ya vasaţına veyāhūd nihāyetlerinden birine toğrı (8) müteveccih olmaq lâzım görilür ve ‘asākirin miķdārı düşmandan çok ziyāde (9) olmadığı vaķt imtidād-ı mezkūruñ hem vasaţına ve hem nihāyetlerine toğrı (10) bir

²⁰ Yazmada birkaç olarak yazılmıştır

zamānda manevra idilmesi haṭā-yı cesīm şayılır. Pes iş bu zıkr eyledigimiz (11) keyfiyyetin zevkine varıldığı hâlde yalnız bir sınırda vāḳi' olan bir haṭṭ-ı (12) a' māl-i ḥarbiyye-i müferrideniñ bir haṭṭ-ı a' māl-i ḥarbiyye-i teşniyeden enfa' olduğu (13) taşdīk olunur.

(14) Ba' zı kerre da'ire-i ḥarbiñ şekli u şüretinden ve kâh daḥi düşmanıñ bir haṭṭ-ı a' māl-i (15) ḥarbiyye-i teşniyeyi teşkil itdiginden nāşi böyle bir haṭṭ-ı a' māl-i ḥarbiyye-i (16) teşniyyeniñ tertibi ve düşmanıñ tefrīḳ itmiş olduğu iki uç cemā' atlerinden (17) her birine karşı miqdār-ı kifāye 'asākiriñ haṭṭ-ı mezkūr üzerinden ba's (18) ve tesribi icāb itdiği vāḳi' olur ise de böyle bir icābıñ vukū'unda (19) haṭṭ-ı a' māl-i ḥarbiyye-i dāḥiliyeyi haṭṭ-ı a' māl-i ḥarbiyye-i ḥariciyyeye terciḥ itmek (20) ensebdir. Zirā aḥṭ-i dāḥiliye mālīk olan ordu civār u etrāfda bulunan aḳsām-ı (21) müteferriḳasını cem' iderek düşmanıñ cemā' āt-ı müteferriḳası üzerine müteā' kıb vāḥid ba' de (22) vāḥid-i hücum ve tasalluṭ itmege muḳtedir olur ve işte yine bu sebebe (23) haṭṭın mütteḥidü'l-merkezin haṭṭın mütebā' idinden evlā ve evfaḳ i' tibār olunur.

[43] Zira ḥuṭṭ-ı mütebā' ide başka vaḳt müsta' mel olmayub faḳaṭ bir muḥārebede (2) nuşret zuhūrudan veyāḥūd 'asākiri a' dā-yı tefrīḳ itmege müsā' id ve sebeb (3) olmuş olan bir manevra ve ḥareketin vukū'undan soñra isti' mālī cā' iz görülür. (4) Zirā maḡlūblarıñ perişāniyyetini tekmil itmek içün 'asākiri cihāt-ı (5) mütebā' ideye müteveccihen sevḳ ve i' zām eylemek bi't-ṭabi' lāzım gelecegi müstaḡniyun (6) 'ani'l-iṭnābdir.

(7) Mādde-i Sadise

(8) Bir dā'ire-i ḥarbiñ veyāḥūd bir meydān-ı muḥarebeniñ maşlaḥatına (9) netice ve ḳarār virecek mevḳi' leri beyānındadır. (10) Bir dā'ire-i ḥarbiñ maşlaḥata netice ve ḳarār virecek mevḳi' leri iki dürlüdür. (11) Bir dürlüsü nefi' ve ehemmiyetleri dā'im ve bāḳi ve mezkūr dā'ire-i ḥarbiñ şüret-i (12) vaḳ' u hey'etinden nāşi evvelā mevḳi' lerdir ki anlara mevāḳi' -i arziyye ve digerleri (13) ṭarafeyn-i 'asākiriñiñ şüret-i vaḳ' u tertiblerinden mütēnāşi olan mevḳi' lerdir ki (14) bunlara mevāḳi' -i manevra deyü tesmiye virilür. Düşmanı mebdē' -i esās-ı ḥarbiyyesinden ve (15) 'asākiri imdādiyyesinden ḳaṭ' u tefrīḳ itmek emeliniñ icrāsına sühulet (16) viren ve bu emele iştiḡāl olunur iken kendi mebdē' -i esās-ı ḥarbiyyesinden (17) veyāḥūd 'asākiri imdādiyyesinden ayrılmak muḥāṭarasınıñ vukū' ı men' iden (18) mezkūr düşmanıñ nihāyetleri sevḳ-i 'asākiri ḳatında maşlaḥata ḳarār ve netice

(19) virici mevki'ler sayılarak a' dān'ın nihāyetlerinden birisi zıkr semtinde (20) olur ise kara tarafında olan nihāyeti mezkūr deñiz semtinde bulunan nihāyetinden (21) ziyāde maqbul tutulır. Zīrā mezkūr kara tarafında olan nihāyeti üzerine hücum (22) ile a' dayı deñize toğrı sürmek deñiz semtinde olan nihāyeti üzerine (23) düşüb arkayı deñize toğrı virmekden daha ziyāde münāsib ancak

[44] a' dān'ın ordusu birkaç kısma münkasım veyāhūd bir hatt-ı medīde üzerinde muķīm (2) olduğı zamān maşlahata netice ve karar virecek mevki' ordu-yı mezbūrenin kalbgāhı (3) olur. Zīrā zıkr olunan kalbgāhına hücum ve duğul olunur ise a' dā'-i (4) 'asākiri'nin tefriķ ve inķisāmı daha ziyāde olup böylece birbirlerinden tefriķ (5) u taķsım olunmuş olan 'asākire ayruca ayruca hücum olundukda selāmet (6) tarafı kalmayarak varṭa-i helāka dūĉar olacaķları gün gibi rūşen (7) u hüveydādır.

(8) Şimdi gelelim bir meydān-ı muĉārebeniñ maşlahata netice ve karar viren mevki'lerine ki (9) bunlar evvelā zemīniñ şekl u şüretine ve şāniyen ordunuñ maķşad-ı harbiyyesiyle (10) maḥall ve mekānların münāsebet ve muvāfaķatine ve şālişen ṭarafeyn-i 'asākiri'nin hey'et-i (11) vaż' u tertibine göre ta'yin olunurlar. Meşelā düşmanın bir cenāḥı şöyle mürtefi' (12) maḥallere muntehā olsa ki oralardan düşman ordusunun ḥizāsını boydan boya (13) toplar ile ḍarb ve tażyīķ itmek mümkün ola işte böyle mürtefi' maḥaller egerçi (14) muĉārebe ḳatī üzre ziyāde münāsib ve fā'ideli mevki' sayılacağı derkār ise de (15) mezkūr maḥallere teķarub ve şu'ūd itmek ġāyet 'asir olup bulundukları mevzi' (16) daḫi taşmīmāt-ı harbiyyeye nazaran ol ḳadar mühimm ve lāzım bir yer olmak ihtimālleriniñ (17) vuķū'ı mümkündür. Binā'en-aleyh evvelā bir meydān-ı muĉārebeniñ miftāḥ zemīni (18) meşābesinde olan her bir mevki' dā'imā harbe muvāfiķ olmadığını ve şāniyen (19) bir meydān-ı muĉārebeniñ ziyāde münāsib ve müsā'id olan maḥalleri sevķ-i 'asākir (20) fennine daḫi taṭbīķen fevā'id-i harbiyyeyi şāmil²¹ ve cāmi' olurlar ise ol zamān (21) mezkūr maḥallere maşlahata netice ve karar virici mevki' ismini virmek cā'iz (22) olduğını ve şālişen mezkūr meydān-ı muĉārebeniñ sevķ-i 'asākir-i fennine taṭbīķen (23) fevā'id-i kesir olup pek çok meḥāziri şāmil zemīn-i şu'ūbetleri olmayan

[45] mevki'-i ekşer o ḳatda mevāķi'-i sā'ireden ehemm u enfa' sayıldığını ve rābi'an bālāda (2) zıkr olunduğı üzre bu mişillü mevki'leriñ ba'zen daḫi ḥāşşaten

²¹ Yazmada sāmिल olarak yazılmıştır.

tarafeyn-i (3) ‘asākiriniñ şüret-i vaz’-ı tertiblerinden nāşi olarak ta‘yîn olundığı (4) vukū‘a gelen şeylerden olmağla iktizâsından ziyâde medîd ü tavîl ve birkaç (5) kısma münkesir ve münkasım olan taburların dâ’imā kalbgâhı üzerine hücum olunması (6) ve hāmisen kaşîr u munkabz olan taburların bil-‘akis nihâyetlerinden biri (7) üzerine hamle idilmesi uşûlden olduğunu ve sādisen ‘asākiriñ miqdârı (8) düşmandan çok ziyâde olur ise mezkûr nihâyetlerin ikisi üzerine daği (9) ân-ı vâhidde hücum olunmak tecvîz olunur ammā ‘asākîr çok ziyâde olmayub (10) düşmanın ‘asākiri kadar veyâhûd daha ziyâde az olduğu zamân mezkûr (11) nihâyetlerin ikisine daği buradan hücum olunmağdan ihtirâz olunması mühim (12) olduğunu ve sâbi‘ân bir muhârebeniñ cemî‘a tedbîr ve tertibî ‘asākirini (13) a‘dânıñ yâ kalb-gâhı veyâhûd nihâyetlerinden birisi üzerine ya‘nî mevākî‘ şelâse-i (14) mezbûreden ziyâde enseb ve ehven evvelini üzerine mümkün olduğu kadar ziyâde (15) fi‘l ve eşeri olabileceği vechile isti‘mâl ve istiḥdâm eylemekden ‘ibâret (16) olduğu iş bu ânifen baş olunan huşûşâtıdan münfehim olmağla huşûşât-ı (17) mezkûre güzelce muṭâla‘a ve mülâhaza olundığı şürette mârû‘z-zikr (18) mevākî‘-i şülüşeden kangısı enseb ü ehven idüğünü ta‘yîn eylemek eshel olacağını (19) bilmek ve hîn-i ḥâcetde ana göre ‘amel ve hareket eylemek vâcibedendir.

(20) Mâdde-i Sâbi‘an

(21) Orduların manevralardan ma‘dûd olan rıḥlet ve hareketleri beyanındadır (22) Manevra rıḥletleri uşûl-ı ḥarbiyye-i mevzû‘anın kuvvetden fi‘le getirilerek (23) icrâ olunmasına âlet u vâsiṭa olduklarından rıḥletlerin eyüsü ‘asākirini

[46] maşlahata karar ve netice virecek bir maḥall-i münāsibe sevḳ ve nakl etmekden ve bütün hüner (2) ve ma‘rifet maḥall-i mezkûr intihâb ü ta‘yîn eylemekden ‘ibâretdir. İmdi bir ordu (3) kollarının eşnâ-yı rıḥletde kaç idecekleri mesâfeler birbirine ğayr-i müsâvî (4) olduğu zamân ‘azîmetleri için mezkûr kullara ta‘yîn olunacak vakt (5) u sâ‘atîñ ve ne güne hareket ideceklerine dâ’ir virilecek ta‘lîmnâme (6) ve tenbîhnâmelerin evvelâ mezkûr kulların kaç idecekleri mesâfelerin (7) ba‘de yine ve şâmiyen her biriniñ ma‘iyyetinde götürceği top ve cebbeḥâne (8) ve mühimmât-ı sâ‘ire-i ḥarbiyyeniñ miqdârına ve şelâşen mürûr olunacak memleketiñ (9) şu‘ûbet cihetiyle nev‘i ve ahvâline ve râbi‘an düşmanın mezkûr kullara ibrâz (10) itmegi qorımış olduğu mümâna‘atlara dâ’ir olan istiḥârele ve hāmisen mezkûr (11) kulların ‘azîmet ve rıḥletleri mektûm veyâhûd şâyî‘a ve ma‘lûm olmak (12) lâzım u ehemmiyetinin derecesine tevfiḳ ve taṭbîk olunmaları vâcibâtdandır.

(13) Mādde-i Şāmine

(14) İğfāller ve büyük fevcler beyanındadır (15) İğfāller birkaç²² nev' i olub sevķ-i 'asākir-i fenniñ tedbirlerine müte'allıķ olanlar (16) 'adetā iğfāller ve fenn-i muharebeye mütedā'ir ya'ni nefsi muharebeye dā'ir olanlar (17) sahte hücumlar deyü tesmiye olunurlar. Kuvvetde müsāvi ve mahāretde ğālib olan (18) bir düşmanın öñünde iğfal hareketini icrā itmek her hālde haṭālu ve tehlikeli (19) olub 'asākirin miķdārı düşmandan pek çok ziyāde olmadıkça mezkūr (20) iğfal hareketiniñ icrāsından hāzer olunması lāzımdır. Zirā ziyāde büyük (21) darblarını nereye haml olunması cāy-gir-i zāmīr olduğunu ketm itmek için düşmanı (22) işğal şüretiyle bir fevc-i 'askeri bir tarafa ayırub göndermek şahih cā'iz (23) ise de böyle 'āriyeti bir fevc ile haķikī bir iğfālın arasında küllī fark olub

[47] böyle fevc lāzımlı ve haķikī iğfal muhātaralı sayılır ammā ordunuñ dā'ire-i (2) ikāmetinde icrā olunan haķikī iğfāller düşman bir maḥalle münāsebe celb idüb (3) bütün diķķat ve ihtimāmını maḥall-i mezkūr üzerine ḥaşret itdirmek ve düşman (4) bu maḥalle diķķat ve ihtimāmla meşğul iken kuvvetiñ ekşerisini şāmimī darb (5) olunması murād olunan bir diger mühimm maḥalle cem' itmek maķşadına mebnī (6) oldukları hālde mezkūr iğfāllerin fevā'id-i şahihādan hālī olmayacakları (7) erbāb-ı cihādın 'inde bir emr-i müsellemler ve işte böyle olduğu şürette fevāid-i (8) mezkūrenin taḥşili için bu iğfalde müstaḥdem olan 'asākir cemā'atini (9) düşman ile penceleştirmekden ictināb itmek ve cemā'at-i mezkūre kendüsinden (10) me'mul ve maṭlūb olan neticeyi vücūda getürdikde derḥāl cemā'at-i (11) mezkūreyi girüye cekdirüb birine 'avdet itdirmek pek ehemmdir. (12) Bir meydān-ı muharebede veyā bir 'amāl-i ḥarbiyye-i imtidādında veyāḥūd mürūr olunması merām (13) olunan bir nehriñ boyunda daḥi sahte hücumlar ile iğfāllerin iḫhār u irā'e (14) idilmesi ba'zı kerre fevā'id-i cesimeyi ḥāşıl olur. Aḳsām-ı ordudan biriniñ (15) büyük fevcleri nev'-ammā iğfāllere müşābih nesneler ise de mezkūr fevclerin (16) bir yerde şābit durmağa veyāḥūd bütün eşnā-yı seferde ordunuñ muḥit-i 'amāl-i (17) ḥarbiyyesinden ḥāric bir semte ṭoĝrı 'amel u hareket itmege me'mur oldukları (18) vāķı'a ve bir ordunuñ helāk ve telaķķi ekşeriyā fevcler māddesinden neş'et itdiği (19) bir emr-i şāyi'a olduğundan mümkün olduğu mertebede fevcler tertibinden teḥāşī ve (20) mucānebet olunması ve ekşer aḳsām-ı ordunuñ bir kısım-ı cesimin fevcler şüretinde (21) tefriķ ve bir cāniye tesyir idilmesine muṭlaķā żarūret mess ider ise żarūret-i (22) mezkūre

²² Yazmada birkac olarak yazılmıştır.

mündefi‘ olduğu ta‘yini müsā‘ade-i vakt u maşlahat olduğu anda (23) mezkûr fevcleri yine orduya celb ve a‘dâ eylemek huşûşuna i‘tinâ kılınması

[48] kâ‘ide-i mer‘iyyedendir ammâ mezkûr fevcler huţûţ-ı a‘mâl-ı harbiyyeyi veyâhûd (2) taraf-ı ric‘at-ı ‘askeriyyeyi setr u hıfz eylemek me’mûr olurlar ise ol vakt (3) sâ‘ire fevcler gibi ‘avdetlerine a‘cele olunmayarak hitâm-ı maşlahata kadar (4) maḥall-i me’mûriyetlerinde bu beva qalurlar.

(5) Mâdde-i Tâsi‘a

(6) ‘Asâkir-i sefâinden qarayâ ihrâcları beyanındadır (7) Baḥrâ gelmiş olan ‘asâkirin sefâinden qarayâ çıkarılması huşûşdur. (8) Diyeceğimiziñ mecmû‘ı budur ki ‘asâkir-i mezbûreniñ sâḥilin kaḡı tarafına (9) döküleceğini a‘dâdan ketm itmek ve bu ‘asâkiriñ birden qarayâ dökülmesine (10) müsâ‘id olan bir mersâyı intiḥâb eylemek ve işte böyle bir mersâ intiḥâb (11) olunduḡda hemân vakt-i zâ‘i idilmeyerek ‘asâkir-i mezbûreyi mümkün olduğu (12) kadar seri‘an ve ‘âcilen sefâinden sâḥile dökmek ve sâḥile bir miḡdâr ‘asâkir (13) döküldüğü birle bâkî ‘asâkiriñ daḡı müte‘âkıben dökülmesini teshîl ve ḡimâye (14) zimnında derḡâl mesned u penâh olacak bir maḡall-i münâsib neresi ise zabt (15) idilmek ve qarayâ dökülmüş olan ‘asâkire emniyyet ve i‘âne olsun deyü âniden (16) topların daḡı qarayâ ihrâclarına müsâra‘at eylemek lâzımdır bu zıkr itdigimiz (17) meḡâm vâcibü’l-ihtimâm ‘asâkiri sefâinden qarayâ dökmek ḡaḡkındadır (18) ammâ ‘asâkir-i mezbûreniñ qarayâ vuşûl ve ḡurûclarını men‘ itmek murâdında (19) olanlara vireceğimiz tenbihât her yeri setr u hıfz eylemek dâ‘iyesiyle (20) ‘asâkirini çok taḡsîm ve tefriḡ itmeleri naşîḡat ve ihtâratdan (21) ‘ibârettir. Zira bir evvelkiniñ cem‘-i sevâḡilini muḡâfaẓa itmek için boydan (22) boya ṡabyalar dizüb sıravari ‘asâkiri ta‘biyye eylemek mümteni‘âtdan olduğundan (23) beyhûde ilṡizâm mālâ-yem-kün ile uğraşılmayarak ancak hıfzları ehemm olan

[49] cesîm meḡân u maḡalleriñ kâ‘in bulundıḡları yerleriñ civâr u eṡrâfları setr (2) u muḡâfaẓa olunması ve gelen düşmanıñ ‘asâkirini nereye dökeceğini seri‘an (3) istiḡbâr idebilmek için mahall-i be-maḡal işâretler naşb olunub bulunması (4) ve düşman qarayâ çıkub eyüce temelleşmezden evvelce elde var olan iḡtidâr (5) ve ihtimâm cem‘ olunub merḡûm düşmanıñ ṡardına bezl u şarf olunması (6) muḡteziyâtdandır.

(7) Gerek karaya ‘asker dökülmesi ve gerek mezkûr karanın düşmanıñ ‘asker dökmesinden (8) muhâfaza idilmesi maşlahatı sevâhiliñ şekli u şüretine menû olub ba‘zı (9) belde ve memleketler var ki sevâhili ğāyet şarb ve gemileriñ yanaşmasına ve karaya (10) dökilmesi murād olunan ‘asākiriñ karaya çıkarılmasına müsā'id yerleri az (11) olduğından böyle az yerleri gözetmek eshel ve mezkûr yerleri boş bulub (12) karaya ‘ale'l-ğafle ‘asākir dökme daha ziyāde şa'b olur fenn-i hārb kâ'idesi (13) üzere karada bulunan bir ordunun ekşer kuvvetini zıkr ile düşman ordusunun (14) arasına nakl ve idhāl itmesi her çend memnū' olduğu zikrī sâbıkda mürûr (15) itmiş ise de karaya ‘asker dökmeği murād iden ordunun dā'imā sâhil ile (16) kendi arasında miqdār-ı kesir ‘asākiri bulunmak yine fenn-i mezkûr kâ'idesince (17) lâzımdır. Zirā mezkûr sâhil ordu-yı merķūmun hem cāy-ı ric'at ve ilticāsı ve hem (18) haṭṭ-ı ta'yīş şayılır binā'en-aleyh ordu-yı mezkûre bir mün'akis işe zuhûra (19) ‘acelesiz ve telâşsız ve zāyî'atsız yine sâhile dönüb gemilere ‘avdet (20) idebilmesiçün mersā-yı müstaḥkemeyi ele geçirmege veyāhūd hiç olmaz ise (21) sefâiniñ lenger-endāz iķāmet olmalarına münāsib olan bir maḥalle karīb olub (22) ve meters taḥaşşunānla istiḥkām virilmesi mümkün ve āsān olan birbirüni zabṭ (23) eylemege su'î ve himmet eylemesi üzerine elzemdir.

[50] Mādde-i 'Āşire

(2) Nehir ve çayları mürûr itmek beyanındadır (3) Bir nehri mürûr itmek hareketi ḥadd-i zātında fenn-i muḥārebe 'amellerinden ma'dūd (4) bir maşlahat ise de ancak hareket-i mezbûreniñ nehriñ kaṅğı maḥallinde icrāsı (5) enseb ve evfaķ olacağını ta'yīn iylemek bütün dā'ire-i hārbī şāmil olan (6) a'māl-ı cesimeye vābeste merbûṭ bir keyfiyettir. Sevķ-i 'asākir-i fenniniñ uşulı (7) üzre muvafıķ ve münāsib olan mevķī' altıncı mādde bahşinde zıkr eyledigimiz (8) vechile ta'yīn itmek kolaydır. Ma'-hezā ber-vech-i ihtār ma'lûm ola ki her (9) kaṅğı a'māl-ı sâ'ire-i hārbīyyede olduğu gibi bir nehriñ mürûrunda daḥi hey'et-i zemīnden (10) -nāşī oldukları için sâbit ve bâķī ve ṭarafeyn-i 'asākiriniñ şüret-i tertīb (11) ü vaz'ından müteneşī bulundukları için 'ārīzī deyü tesmiye olunub maşlahata (12) netice ve karar virici birṭakım mevķī'ler vāridir. İmdi intihāb olunmuş olan (13) mevķī' sevķ-i 'asākir-i fenni kâ'idesince iķtizā iden kâ'ideler ile maḥall u mekāna (14) nāzaran fenn-i muḥārebe uşulı üzre lâzım gelen muvāfaķat ve münasebetleri cāmi' olur (15) ise evvel mevķī' bir diyecek olmaz ve eger ki zıkr olunan mevķī'-i munteḥibeniñ (16) ğalebesi ğayr-i mümkün derecesinde 'asir olan ba'zı mevāķī' ve şu'ubetleri (17) bulunur ise bundan şarf-ı nāzar olunub bir digerini taḥarrī ve intihāb eylemek (18) ve semt-i maķşad-ı maṭlûbeye kaṅğı mevķī' -i aķrab ise eb'ad

olan mevki'lere (19) tercîh idilmek münāsib olur. İş bu mürûra muvafık ve müsâ'id bir mevki'îñ intihabına (20) dâ'ir olan kavâ'id-i 'umûmiyyeden başka muṭlaḳa maḥall u mekâna mütedâ'ir daḥi (21) bir kâ'ide vardır ki mürûr olunacak mevki'leriñ enseb ü ercaḥı ordunuñ nehri (22) ba'de'l-'ubûr cihât-ı müte'addideye müteveccihen birkaç cemâ'atlere bölünmegi muḥtâc (23) olmayarak imtidâd-ı a' mâl-ı ḥarbiyyesiyle ṭabur ḥizâsı hîç olmaz ise ilk

[51] günlerde kaṭ' idecegi mesâfelerde mezkûr nehre 'umûd-ı naşb ve tertîb ide (2) bilmesine müsâ'id olan mevki' idüğünü bilmekten kinâyetdir. Zîrâ bu mişillü (3) mevki'îñ muḥassenâtdan birisi daḥi ordu-yı mezkûre a'dâ ile muḥârebe (4) ve muḳâbeleye mecbur oldıkda verâsı nehre ṭoḡrı dönmüş bulunmak muḥâṭara (5) sınıñ 'adem vukû'idur.

(6) Nehri mürûr itmek maşlaḥatının ber-vech-i dil-ḥ'âh vücûda gelmesiçün evvelâ düşman (7) nehriñ neresinden mürûr olunacağını istidlâl idüb esbâb-ı muḳâvemet (8) ve mumâna'atını oraya sevḳ ve cem' itmesün deyü mürûr olunacak maḥallin mezkûr (9) düşmandan ketm olunması ve ḥattâ bu bâbda sevḳ-i 'asker-i fennine dâ'ir olarak icrâ (10) olunacak iğfâllerden mâ'ada mürûr olunması murâd olunan maḥalle düşman (11) birtakım 'asâkir cem' itmiş ise 'asâkir-i mezbûresini taḳsîm ve tefriḳ (12) itmek içün maḥall-i mezbûruñ civâr u ḳurblarında saḥte hücumlar daḥi (13) gösterilmesi ve sāniyen köprileriñ inşâsını elden geldiği kadar ḥimâye ve i'âne (14) itmek lâzımeden olmağla mezkûr köprileriñ işğaline şıḳlet ü mümâna'at viren (15) düşmanı ṭard u def' itmek üzre ḳayıḳlara miḳdâr-ı vâfi 'asâkir irḳâb olunarak (16) ḳarşu sâḥile naḳl olunması ve bu 'asâkir oraya lede'l-vüṣûl fi'l-ḥâl köy (17) ve orman ve emşâli mişillü civârda bulunan mevâni'-i sâ'ireyi ḳabṭ eylemesi (18) ve şâlişen zıḳr olunan ḳarşu sâḥilden 'asâkiri ṭard u teb'id itmekden (19) başka yapılan köpriyi hedm eylemek ḳaşdıyla düşmanıñ oraya götürmek (20) isteyeceği ṭopların âteşlerini itfâ ve iskât itmek içün bir yeñi sâḥilde (21) metîn ü cesîm ṭābiyyeleriñ inşâ itdirilmesi ve bunuñ içün bir yeñi sâḥil (22) ḳarşuki sâḥilden biraz ziyâde 'ālî olmasına ihtimâm idilmesi ve erba'an düşmanıñ (23) elinde bulunan sâḥile yaḳîn bir büyük cezîreniñ bulunması ḳaraya dökülecek

[52] 'asâkire ve köprilere istiḥdâm idilecek işçilere pek çok sühûleti (2) müceb ve keḫalik biriñi sâḥilde bir ufaḳ çayıñ daḥi yaḳîn bulunması (3) ḳayıḳlar içün lâzım olân tedârikât ü ḥavâyiciñ cem' u ḥıfz u naḫar-ı düşmandan (4) setr u ketm olunması âsâniyyetini müstevcib olacağından mümkün olduğu mertebe (5) böyle aṭalu ve çaylu yerleriñ aranılması ve ḥāmisen nehriñ bir zâviye-i mütedâḥileyi (6)

teşkîl iden maḥalli ‘asākiriñ eminen ve sālimen mürûrına muvâfiḳ olmağla böyle (7) bir maḥall bulunduğda iktizâ iden tâbiyeler naşb birle ilerüye olan maḥarr-ı (8) esvarı atışları ḥimâyesiyle düşmanı nehri mürûr iden ‘asâkir üzerine (9) hücum itmekden men‘ itmege ğayret olunması ve sâdisen köprilerin endâht (10) u rabtları içün intihâb olunmuş olan maḥalliñ iki sâhilde daḥi güzel (11) yollara yakîn bulunması lâzımdır. Zîrâ böyle iki sâhilde daḥi eyü yollar olur ise (12) orduya gerek nehri geçmek içün tecemmu‘ itmege ve gerek nehri geçdikden soñra (13) ilerüye taḳaddüm u ‘azîmet eylemege bir ḳat daḥi medâr u sühûlet olmuş olur ve daḥi (14) düşmanın elinde bulunan sâhilde çok şarb ve dik olan yerlerden kemâl-i (15) ihtirâz ile ictinâb kılınması lâzım gelür.

(15) Ammâ bir nehri mürûr itmegi düşmana men‘ itmek ḳā‘ideleri nehr-i mezkûr (16) mürûr itmek içün düşmanın ihtiyâr ü iltizâm itdiği ḳā‘idelerin nev‘ine (17) göre olub bütün merâm u ihtimâm bâlâ da zîkr eyledigimiz tedbîr ü tertîbleriñ (18) düşman tarafından icrâsına mâni‘ olmak ḥuşûşuna maşrûf olmalı ve nehr-i (19) mezbûrî boydan boya ḥıfz u ḥimâye itmek iddi‘âsını bırakarak maḥall-be-maḥall (20) birkaç sebûkbâr ve çâpûk-reftâr ‘asker cemâ‘atleri ta‘biyyetiyle nehr-i mezbûrî mümkün olduğu (21) vechile gözetmege ve a‘dânıñ faḳat bir kısmı birini sâhile mürûr eyledikde (22) mezkûr cemâ‘atleri seri‘an cem‘ idüb mezkûr a‘dânıñ üzerine şiddetle

[53] hücum-ı vüsûlet idilmege i‘tinâ ve diḳḳat olunmalıdır.

(2) Mâdde-i Ḥādî-‘ Aşer

(3) Eṭrâfları metersler ile taḥaşşun olunmuş olan ordu ḥayme-gâhları beyanındadır (4) Eṭraflarına metersler ile taḥaşşun virilmiş olan ḥayme-gâhlar orduya bir müddet (5) zarfında melce’ vü mesned yerini tutdıklarından hem muḥârebe ve hem sevḳ-i ‘asâkir-i (6) fennlerine mûte‘allık olan tedbîr ü tertîblerden ‘add olunurlar. Mezkûr ḥayme- (7) gâhlarıñ zîkr olunan iki fenniñ uşûlince muvafîḳ ve münâsib olan bir maḥallde (8) naşb olunması her-çend kavâ‘id-i mer‘iyyeden ise de böyle bir ḥayme-gâhıñ (9) naşb olduğu maḥall her ne ḳadar eyü olur ise olsun bir taraftan ḳaraya (10) muttaşıl ve verâsı bahre nâzır ve mütevâşıl olub bir ordunuñ ḳaradan ḳayıklara (11) nüzûlen sefînelere ‘avdet u ric‘at itmesine münâsib olan bir nîm cezîre olmadıkca (12) maḥall-i mezbûr düşmanın ihâta ve muḥâşarasından emîn u maşûn olmak ğâyet (13) müşkil u ‘asîrdir. Bu mişillü bir maḥall yâ sağ veyâḥûd şol tarafından tecâvüz (14) ve ihâta olunabilindiği şürette

anda muķīm olan ordu maħall-i mezbūrı (15) encām-ı kār terk itmek mecburiyyetine dūcār veyāhūd terk itmez ise muħāşarada (16) qalmaķ tehlikesine giriftār olacađı bedīdārdır. Hūlāşa-i kelām bu dürlü bir ĥayme- (17) gāh evvel bir sāhilde iki sāhili dađı đarb ü taẓyīķ idebilür ve köpri (18) başı tesmiye olunur. Bir büyük řabyası bulunan bir nehriñ kenārında ve zād u zehāyiri (19) keşret üzre mevcūd olan istiħkāmāt ve taħaşşunātla metīn u cesīm bir şehriñ (20) civārında menşüb olduđı ĥalde ĥayme-gāh-ı mezkūreniñ bir orduya (21) fevā'id-i keşiresi olacađı egerçi inkār olunamaz lakin böyle bir melce'-i temellü (22) bir şey olmayub faķať vaķt kazanmađa ve imdādları tıyulmađa bir vāsıřa

[54] olduđından a' dāyı řard u def' itmek lāzım geldiđi zamān bir fā'idesi (2) qalmayub yine açık sahrāya çıkararak a' māl-i ĥarbiyyeye teşebbüs kılınması iķtizā (3) ider zıkr olunan ĥayme-gāhlarıñ menāfi' ve muħsenātı 'ale'l-ħuşuş kendi (4) evvelkisinde veyāhūd mebde'-i a' māl-i ĥarbiyyesi kırbunda bulunan bir ordu için (5) olub mebde'-i a' māl-i ĥarbiyyesinden ba'id olan bir ordu ilticā sevdāsiyla (6) böyle bir ĥayme-gāha duĥūl ider ise ĥayme-gāh-ı mezkūresiyle mebde'-i (7) mezbūresi arasında olan mābeyni gelüb a' dā źabt itdiđi birle ordu-yı (8) merķūmeniñ emn u selāmeti elden gitmiş olacađı şübhesizdir. Ammā mezkūr (9) ĥayme-gāha mebde'-i a' māl-i ĥarbiyyesinde girmiş olan bir ordu bir müddet muħāşara (10) olunsā bile bir řarafdan ekāl mā-yekūn bir imdādı źuhūr itdiđi anda tekrār (11) tefavvūķ bularak düşman ile pençeleşmesine iķtidār peydā idüb anı muħāşara (12) itmiş olan düşman ordusu ĥaşmınıñ evvelkisi ortasında ve imdāda (13) gelmiş olan ' asker ile ĥayme-gāhda muķīm bulunan 'asākiriñ arasında (14) bulunacađından yine memleketiniñ ĥudūdına ķadar rucū' u 'avdet itmekde (15) ĥayli zaĥmet çekeceđi ađleb-i iħtimāldir

(16) Mādde-i Şāniye-' Aşer

(17) Muħāşara ķal' alarıyla ĥuťūt-ı muteħaşşına beyanındadır (18) Ķal' alarıñ cihāt-ı şelaşe-i mühimme ile fenn-i sevķ-i 'asākire ta'alluķları derķār olub (19) cihāt-ı şelaşe-i mezkūreden birincisi ķal' alarıñ inşası ķanđı maħallde (20) münāsib olacağı ve ikincisi ķal' alara iltifāt itmeyerek ilerüye geçmek (21) ne zamān cā'iz ve ķanđıları muťlaķā muħāşara itmek lāzım olacağı ĥuşuşları (22) ve üçüncüsü ķal' a muħāşarasıyla bu muħāşarayı setr u ĥimāye iden ordunuñ (23) beyninde olan münāsebetlerdür. Mevķi'-i münāsebede vāķı' olan bir ķal' anıñ a' māl-i

[55] harbiyyeye ne kadar müsâ'ade ve mu'aveneti var ise bir mevki'-i ğayr-i münâsebede kâ'in (2) olan kal'aların daği a'mâl-i mezkûreye ol kadar haır u mazarratları derkârdır. (3) Zîrâ cihât-ı mühimmede bulunmayan bu mişillü kal'aların muhâfazası için bir ordunuñ (4) za'f bulması ve bir devletin böyle beyhûde yere 'asker ve akçe şarf itmesi (5) az belâ ve dâhiye degildir.

(6) Egerçi kal'anıñ yalnız kendüsi düşman ordusunun hareketine mâni'-i müstaķile (7) olduğı nâdir ise de bir taraftan ordu-yı mezbûreye sıklet virdiği ve fevcler (8) şûretinde birtakım 'asâkiri ayırmağa ve eşnâ-yı hareketinde öteye berüye dönüb (9) dolaşmağa mecbur eylediği ve diğer taraftan daği kal'a-i mezbûreniñ şâhib u (10) mâliki olan orduya düşmanıñ zikr olunan sıklet ve mecburiyetinden neş'et (11) iden fâ'ideleri hâşıl idüb hareketlerine emniyet ve kollarınıñ hürûclarına (12) sühûlet virdiği ve bir nehriñ kenârında bulunur ise ordu-yı mezkûreniñ (13) yanlarıyla 'amâl-i harbiyyesini setr ü himâye itdiği ve hîn-i ihtiyâcda ordu-yı (14) mezkûre kal'a-i merķûmeyi kendüye penâh ittiḥâz ile gelüb derûnına ilticâ (15) itmesi mümkün idüğü muḥsenâtları inkâr olunamaz. Bir devletde bulunması lâzım (16) gelen kal'aların miķdârı devlet-i mezbûreniñ imtidâd-ı memleketine ve hudûdınıñ (17) şûret ü hey'etine göre olub inşâ olunacakları mevzi'ler sevķ-i 'asâkir-i (18) fennine tatbiken dâ'ima mühimm mevki'ler olmaları ve fenn-i muḥârebece daği mezkûr (19) mevzi'ler etrâflarında bulunan mevâzi'in cümlesinden mürtefi' ve bâlâ-ter olarak (20) derûnlarından hürûc itmek sühûletlü ve birûnlarından anları muḥâşara ve taẓyik (21) itmek şu'ûbetlu olmaķ mişillü fâ'ideleri hâvî bulunmaları lâzımdır.

(22) Sekine ve ticâretleriniñ çoķluğuyla ma'mûr olan şehirleri ihâta iden büyük (23) kal'alar ordu haķķında ğâyet menfa'atlü olub ḥuşuşan sekine-i merķûmeniñ

[56] mezkûr kal'alarda bulunan müstaḥfiz 'asâkire i'âne ideceklerini me'mûl (2) itmek câ'iz olur ise sâ'ir ufaķ kal'alara tercih olunmağa şâyestelerdir (3) ve işte böyle kal'aların her bir tertibât-ı dâḥiliyyesi yerinde olur ise 'adetâ (4) bir ordunuñ bunlara iltifât itmeyüb ilerüye geçmesi kendüsine ziyâdesiyle (5) ḥaıarnâķ olabilir. Sâbık zamânlarda idilen ceng u muḥârebeler ekşeriyâ (6) kal'alar ve ḥayme-ġâhlar vesâ'ir metin ve kuvve-yi mevki'ler ile idülür idi ve mu'ahḥara (7) olan muḥârebelerde bil-'akis bu güne mevâni'a aslâ iltifât olunmayarak hemân (8) 'asâkir-i muntazame ile kavuşulub cenk itmek fâ'ide olmuş idi bu iki (9) ifrâtdan birini kâ'ide-i muṭlaķa idinmek 'ayn-ı ḥaıâ ve 'abeş olduğundan (10) hemân vaķt u

h ale g re ikisini n ortasını bulub isti  m l itmek daha g zel (11) ve belki a l-ı  an  at u h ner olur.

(12) Her  eyden a dem d  manı n  ar u duran  as kirini k lleyen ma v   iz le itmege (13) sa  y    ayret itmek d  im  m himmm  add olundu ı  ekk     bheden vareste (14) oldu ına bin  en i  bu neticeye dest-res olmak i  n  al  aları bıra ub (15) tec v z eylemek eger i c  iz ise de netice-i mezb reye ber-vech-i dil-h   h dest-res (16) olunamadı ı ya ni zafer u nu reti n kem line varılamadı ı h lde b ylece mezk r (17)  al  aları ver da bıra arak  ok iler ye  okılma  s  -i tedbir olmu  (18) olaca ından her h lde bu mi ill  hareketleri n  arafeyn ordularını n h l u keyfiyyet (19) ve  as kirini n mi d r ve kemiyyetine g re idilmesi daha m n  ib  ayılır. (20) Bu c mle zikr itdigimiz mev d u hu    t n h l  a-i kel m   ol oluyor ki (21)  al  alar mesned ve pen h oldu ları h sebiyle l z mları her  end v  ih u      r (22) ise de h dd-ı l zumdan ziy de  ok oldu ları zam n harbe me m r olan (23) ordunu n kuvvet   i tid rını tekn r itmeyeceklerinden m   ad  mu  afazalar i  n

[57] birt kım  as kiri n tefri  ve ta  y nini mu te i olaca ından ordu-yı mezbureye (2) za  af ve no    n ir   itmek gibi ma arratları  okınaca ı derk r ve d  manı n (3) kuvvet   mu addaratını iz le itmek  a dında olan bir ordu bu  a dını v c da (4) get rmek i  n mezk r  al  aları n aralarına bil -tehlike  okılabilece i (5) ve bunları bir mi d r   asker ile g sterir ise bir nesneden h vf itmeyece i (6) bed d rdır ve bir b y k nehri n  zerinde bir a   al  a bulunur ise ordu-yı (7) mezk re h   -ı ric ati em n u s lim  alma  i  n mezk r  al  alardan hi  (8) olmaz ise birisini zab  itmedikce h  mını n memleketini ist l  ve tesh r eylemek (9) sevd sıyla nehr-i mezb r  m r r itmeyece i sa   dir. Lakin bu mi ill  (10)  al  alardan birini ele ge irdi i   retde esb b-ı mu    arısını b  i  al  aları n (11) tesh ri  n isti  m l iderek ist l  ve ta  arru a m d vemet itmege mu tedir (12) olaca ı da i g n gibi r   n u z hirdir. Zir  harbe me m r olan ordu bil d-ı (13) a  d ya ne  adar  okılub iler ye gidebil r ise  al  aları n mu    ara ve zab ına (14) ta  y n kılınan  as kiri ol  adar d  manı n m m na at u mu  lefetinden me  n (15) olarak me m r oldu ı m ba eretini h  n-i hu  le n  il itmege  m dvar (16) olur.

(17) Sekeneleri  ad kat  zere bulunan b y k  al  aları n k   k  al  alardan (18) ziy de ma bul  ayıldı ları b l da zikr olunmu  olma la bundan k   k  al  a (19) ları n beyh de ve bi f  ide oldu ları fehm olunma  i tiz  itmez. Zir  bunlar her ne  adar (20) k   klikleri sebebiyle d  manı tev  if ve yolundan te  ir idemezler ise

daḥi (21) seferber bulunan ordunun a‘māl-ı ḥarbiyyesine müsā‘ade ve sühūlet virdiklerinden (22) nef‘ u fā’ideden ḥālī degillerdir. Şöyle ki taḡlīk maḥallerde kā’ın olan ṭābiyye (23) mişillü ḳal‘acıklar orduya penāh u melce’ olmak için olmayub faḳaṭ memerr

[58] ü derbendleri sedd u ḥıfz itmek için inşā olunduḡlarından bu bābda olan (2) nef‘-i ḥıdmetleri cihetiyle büyük ḳal‘alara müsāvidirler. Binā’en-‘alā-zalīk bir devletiñ (3) her bir sınırı üzerinde bir veyāḥūd iki ‘aded melce’ u penāh olabilecek büyük (4) ḳal‘alar bulunur ise birkaç daḥi ufaḳ ḳal‘alarıñ ve ḥaṭṭā seferber ordunun (5) ‘amāl-ı ḥarbiyyesine müsā‘ade ve sühūlet virici birṭaḳım ṭābiyye ve planḳalarıñ (6) bile mevcūd bulunması ve mevzi‘leri nāmünāsib olan büyük ḳal‘alar sevḳ-ı (7) ‘asākir-i fenniniñ uşūlüne taṭbīken hem memlekete ve hem orduya ‘aẓīm-ı maẓarrat ve belāları (8) olduḡlarından bu mişillülerini inşāsından beḡāyet ḥazer ḳılınması lāzımdır. (9) Sevāḥil-i baḥrda kā’ın olan ḳal‘alarıñ nef‘ u fā’ideleri faḳaṭ baḥrā vāḳi‘ olan (10) cenklerde ve zehā’ir ü aḳvāte meḥazın olabileceklerinde olub (11) ḳara cenklerinde fā’ideleri değil belki bir ordu anlarıñ derūnına ilticā itmek (12) ḥūlyāsiyla arḳasını deñize ṭoḡrı virir ise düşman-ı mezbūr orduyu deñize ḳadar (13) sürüb ḳışdıracağı tehlikeleriniñ vuḳū‘ına bā‘iş olmak gibi zarar (14) u ziyānları olabilür muḥāşaralar ile seferber ordularıñ a‘māl-i ḥarbiyyeleri (15) beyninde olan münāsebetleri iki nev‘ olub evvelā istilā maḳşadıyla meşḡul (16) olan ordu geḳdigi ḳal‘aları zabṭ itmegi tesāmuḥ idebilürler ise de mezkūr (17) ḳal‘aları muḥāşara itmekden veyāḥūd ḥiç olmaz ise üzerlerine bir miḳdār ‘asker (18) ta‘yīnle gözetmekden bütün bütüne istiḡnā eylemesi cā’iz olmayub birkaç ḳal‘a (19) birbirlerine yaḳīn bulunduḡı ḥālide bunları iḳtiżā-yı vaḳt u ḥāle göre yā şavurub (20) muḥāşara itmek veyāḥūd civārlarında durub gözetmek için bir kāmīl (21) cemā‘at-i ‘asākir ile bir başbuḡı mezkūr ḳal‘alarıñ yanında bırakması lāzım (22) gelecegi ve şāniyen ordu-yı mezkūre ḳala‘-ı mezbūreyi zabṭ u teşḥīr eylemege (23) mecbur bulunduḡı şüretde resmen ve ḳānūnen ḥaşar u taẓyīḳ olunmalarıçün

[59] üzerlerine miḳdār-ı kifāye bir cemā‘at-i ‘asākiri ta‘yīn idüb baḳiye-i ordu (2) a‘dāya ta‘arruẓ için ilerüye gitmesi veyāḥūd mezkūr ḥaşar u taẓyīḳ (3) ḳalā‘-ı mübaşeretini setr u ḥimāye eylemek için bir mevḳi‘-i münāsebede ṭurub (4) ḳarār eylemesi iḳtiżā idecegi ferāmūş olunmalıdır. Zıkr olunan ḥaşar (5) u taẓyīḳ ḳalā‘-ı mübaşeretini setr u ḥimāye itmeniñ ṭarīḳ-i aḥseni mübaşeret-i (6) mezkūreyi ta‘cīz itmegi ḳaşd iden düşman ‘asākirini ḍarb u mümkün (7) olduḡı ḳadar uzaḡa ṭard itmekdir. Eger ‘asākiriñ ḳilleti ve a‘dāniñ keşreti (8) sebebiyle ṭarīḳ-i mezkūruñ

icrâsı mümkün görülemez ise ol zamân hâşar (9) u taẕyîk kılınan ƙal‘anîñ imdâdına gelecek ordunuñ vürüd idecegi (10) yolları sedd u bend iden bir mevķi‘-i münâsebe intihâb olunub anda fîrâr ü iķâmet (11) ve ordu-yı mezkûre teķarrüb itmege başladığı birle ƙal‘a‘-i merķûmeyi hâşar (12) u taẕyîk iden cemâ‘at ile mevķi‘-i mezbûrede ķarâr ve iķâmet üzere olan (13) orduyı muhâfazadan cem‘i mümkün olan ‘asâkir idilüb gelen ordu-yı mezbûre (14) üzerine hücum-ı vuşûlet olunmak ve bu gûne ķarb-ı kuvvet icrâsıyla muhâşaraya (15) devâm olunması mümkün olub olmadığını añlayub aña göre hareket kılınmak (16) lâzimedendir

(17) Huṭṭ-ı mütehaşşına bir devlet huṭṭunuñ bir kısmını setr u hıfz itmek için (18) inşâ olunan cesîm istiḥkâmât haṭṭları demek olub bir ordunuñ bir zamân (19) girüb sığınabilmesiçün yapılan bir ƙal‘anîñ veyâhûd etrâfı (20) istiḥkâmâtla muhâṭ bir ḥayme-gâhîñ ne ķadar nef‘ u fâ‘ideleri âşikâr ise zıkr (21) olunan huṭṭ-ı mütehaşşınanîñ ol ķadar ‘abeş u maḥzûrları derķârdır bizim işbu (22) didigimiz huṭṭ-ı mütehaşşına bâlâda zıkr-i sebķat itmiş olan ṭâbiyeler (23) mişillü bir zıyķ-ı memerrî sedd u bend iden bir haṭṭ ƙalîlül’l-imtidâd-ı istiḥkâmâtlar

[60] olmayub belki ḥudûduñ bütûn bir kısmını setr u sed itmek için birkaç (2) sa‘atlik mesâfeye mümted olan haṭṭlardır bu dürlü haṭṭlar her ne ķadar mevânî‘-i (3) ṭabî‘iyye ile bir ķat daḥi metîn olsalar bile bu gûne cesîm-i imtidâdları metânet (4) ü muhâfazalarına saķâmet vireceginden mâ‘adâ a‘dâ etrâfını dolaşub (5) verâlarına geçmek her dâ‘im mümkün ve âsân olacağı muḥaķķaķ olduğundan derûnunda (6) bulunanları dolaşub etrâfını şarmak ve bu vechile muhâṭaraya ķoymak (7) ve her ne ķadar etrâfını çevirüb şarmak mümkün olsa bile öñden gelüb (8) taẕyîk olunmak âsân olan bu mişillü istiḥkâmâta köstebek gibi girüb (9) oturmak haṭṭa-yı fâḥiş ve ihtimâl ki maḥz-ı cünûn nev‘inden (10) bir işdir.

(11) Mâdde-i Şelâşe-‘ Aşer

(12) Anbârlar beyanındadır (13) Bir orduyu a‘dâ memleketinde ve ḥarb u ķarb ve ķatleri eşnâsında ta‘yîş (14) itmek ḥayli büyük bir hûner olub zaḥîre anbârları maşlaḥatınıñ a‘mâl-ı ḥarbiyyeye (15) küllî daḥl ü te‘şîrleri olduğu bedîhî olduğundan maşlaḥat-ı mezkûrenîñ (16) baḥş ve tertîbi sevķ-i ‘asâkir-i fenniñ tedbîrlerine müte‘allık ve mensûb şayılır. (17) İmdi bir ordu ser-‘ askeri zabt itdiği memlekette bulunan cemî‘a esbâb (18) ve mevcûdâtı mübaşeretlerinin ḥüsn-i ḥuşûlüne isti‘mâl itmegi bilmesi (19) üzerine ehem u elzem olduğına mebnî memleket-i mezbûrenîñ ķadîm ḥukkâm ve ḫubbâtı (20) yerlerinde otururlar ise

fihā bunları ve eger oturmazlar ise a‘yān-ı ahāliden (21) münāsib olanlar kimiler ise ‘āriyye hākim ve zābiṭ naşb ve yedlerine ruḥṣat-ı (22) kāmileyi a‘ṭā eyledikten sonra anları memleket-i mezbūreniñ ḥāvī olduğu bilād (23) u nevāḥiden müsāvat ve ḥaqqāniyet üzre iktizā iden aqvāt ü zehā’ir

[61] maṭlūbātını cem‘ ve taḥṣīl itmek maşlahatına me’mūr eylemesi ve iş bu cem‘ (2) ve taḥṣīl olunan aqvāt ve zehā’iri ḥuṭūṭ-ı a‘māl-i ḥarbīyyeniñ uşulüne (3) göre ordunuñ hareketlerine ziyāde emīn u muvāfiḳ ve müsā‘id olan maḥallere (4) tevriḍ itdirüb toplaması muḳtezā-yı kavā‘id-i idāre-i ‘askeriyyedir.

(5) Cem‘ olunmuş olan aqvāt ve zehā’iri şıyānet birle vaqt-i zarūrete şaḳlamak (6) için ‘asākiriñ ekşerisini şehirlerde ve kıyelerde ahālī ḥānelerinde iskān (7) idüb besletdirilmesi egerçi cā’iz ise de ahāliniñ hem orduya zād ve zaḥīre (8) virmesi ve hem ‘asākiri daḥi beslemesi bir vechile revā-yı ḥaqq olmadığından (9) kendülerine bundan rāci‘ olacaḳ ziyāde ḥarac ve maşraf ne ise tazmīn (10) idilmesi lāzım gelür ve ordu her nereye gidüb konar ise aqvātı daḥi (11) berāberce oraya gelmek için zaḥīre ve ‘ulūfeden başka memleketden miḳdār-ı (12) kifāye yük ḥayvanlarını daḥi taleb ve cem‘ eylemek yerinde görölür.

(13) Māru’z-zikr anbārları tertīb itmedikçe ne vechile ‘amel u hareket olunması muvāfiḳ-ı (14) maşlahat olacağını taşmīm ve tedbīr itmek ḡāyet müşkil ve ‘asīr ve bu anbārlarıñ (15) tertibi ise bir qarārda olmayub vaqt u ḥāle ve belde ve mevsim ve ahāliniñ tavır (16) ve mecāliyle ‘asākiriñ kemiyyet ve aḥvālīne göre mütelevvin ü müteḡayyir olduğundan (17) bu bābda kavā‘id-i şābiteniñ ta’yīn ü taḥṣīsi her çend ḡayr-i mümkün ise de (18) ‘umūmī ve icmālī olarak şöylece irā’e-i ṭarīḳ olunur ki evvelā bereketlü ve sekenesi (19) keşretlü olan memleketlerde bir ordu me’mūr olduğu ‘amel-i icrā idinceye deḡin (20) eşnā-yı ṭarīḳde ‘asākirini mūrūr eylediḡi beldeleriñ aqvāt ve zaḥīreleriyle (21) beslemeḡe muḳtedir olub ilk ‘amelin vücūda getirülmesi ise ya‘ni ‘asākiriñ (22) cümlesini cem‘ idüb taḥrīk itmesi hīçbir zamānda bir māhdan ziyāde müddete (23) muḥtāc olmadığından bir maḥallde meḳ u iḳāmet itmeḡe mecbur olan ‘asākīr

[62] iḥtiyāten mevcūd bulunan zaḥīreler ile idāre olunmaḳ mümkün olacaḡı şāniyen (2) evvel eşnāda diḳḳat zā’i idilmeyerek gerek ārām uistirāḥat mevḳi‘lerinde tecemmu‘ (3) itmek ve gerek oradan ḳalḳub cedid-i mübaşeretlere ‘azīmet eylemek gibi bir ‘ameliñ (4) ḥüsn-i ḥuṣūlünden sonra ordu zarūret çekmesün deyü iktizā iden (5) iḥtiyātı anbārlarıñ naşb ü tertībleri için

memleketinde bulunan aqvāt ve zehā'iri (6) celb ü cem' itmege sa' i mālā kelām olunması muktezā olacağı ve şelāşen (7) sekenesi nādir ve arāzisi 'ākır olan memleketde bir ordunun ba' zen kuvvet-i (8) lā-yemūtünü bile tedārik eylemekde zahmet çekdiği vāki' olduğına mebnī böyle (9) memleketde anbārlarından çok uzak mesāfelere tebā'üd olunmayarak hīn-i (10) hācetde ordu-yı mezbūreniñ büyük anbārlarında kadar dönüb ric' at itmesi (11) lāzım gelür ise mezkūr ric' atine vaqt ü sühūlet olmak için iktizā iden (12) miqdārı kāfī aqvāt ü zehā'iriñ berāber gezdirilmesi şurūṭ-ı hāzm ü ihtiyātdan (13) şayıldığı ve erba'an milletce olan cenklerde ve cemī' ahālisi kaçub (14) ve her bir şey'i yakub ve yıkub harāb itmekde bulunan memleketlerde muntazam (15) anbārları berāber gezdirmeksizin ve a' māl-i harbiyyeniñ imtidādı kurbunda huṭūṭ-ı (16) ta'yışine emniyet hāşıl olacağı vechile rābiṭa ve metānet virmeksizin (17) seyr u ' aẓimet itmek ğayr-i mümkün olub bu ise istilā harbine dahā ziyāde şu'ūbeti (18) müceb olacağı ve hāmisen bahrın karīb bulunması huşuşı bir ordunun (19) tedārik-i erzāk ve zehā'iri maşlahatına pek çok sühūletleri müriş olub (20) deñize mālīk olan böyle bir ordunun hiçbir zamānda ta'yış bābında zahmet (21) çekmeyeceği zāhir gibi görünür ise de bu fā'ide daḥi bir büyük kara ordusu (22) haqqında mahzursuz değildir. Zīrā zaḥire anbārlarıyla olan münāsebetleriniñ (23) emniyetine hālel gelmek mülāhazasıyla ordu-yı mezkūre a' māl-i harbiyyesini

[63] sevāḥil-i deryādan teb' id itmege meyl ideceği muhtemel olub bu ise (2) düşman var olan kuvvet ve 'asākirini cem' idüb ordu-yı mezbūreniñ kararını (3) içerüsünde olan nihāyetini kaşd iderek manevra ider ise 'aẓim-i maẓarrat (4) ve ziyānlarıñ vuḫū'una bā'is olabileceği ve eger ordu-yı mezkūre sevāḥil-i (5) bahrdan çok tebā'üd idecek olur ise huṭūṭ-ı mütevāşılası tehlikeye (6) dūçār ve belki daḥi bütün bütüne eyādī-i a' dāya giriftār olması ihmālatdan (7) ba' id olmadığından ordu-yı mezbūre sevāḥil-i mezkūreden taqdir-i tebā'üd ider (8) ise ol kadar ihtiyāc ve tehlikeleri daḥi tezāyüd ideceği ve sādisen işbu (9) mülāhazalara bināen zaḥire ve aqvātının tevarüd ve vuşūlüne sühūlet vermek (10) zu' myla sevāḥil-i deryāyı istiṣhāb ü isti' māl iden bir kara ordusunun ihtiyāta (11) karada daḥi mebde'-i a' māl-i harbiyyesi bulunmasına ve bahra kendüsine vāşıl (12) olacak zehā'irden başka karada bile ihtiyāta zehā'iriñ tedārik olunmasa (13) ihmāl ve musāmaḥa olunması ehemmiyet olacağı huşuşlarından ğaflet (14) olunmalıdır.

(15) Mādde-i Rābi' a-‘ Aşer

(16) Ric‘atler beyanındadır (17) Ric‘atler hıuşuşen memālik-i a‘dāda vākı‘ olurlar ise a‘māl-i hārbiyyeniñ (18) ziyāde daķıķ ü nāzik olan māddelelerinden ma‘dūd oldukları ta‘rife muhtāc (19) olmayub bir ric‘atniñ mebdē-i vuķū‘ı sınırlar ile mebdē-i a‘māl-i hārbiyyeden ne kadar (20) uzak olur ise ric‘at-i mezkūreniñ icrāsı daķı şa‘b u müşkil (21) olacaķı ma‘lūmātdandır kaç‘ olunacak mesāfeleriñ ba‘diyy ü mürür kılına (22) kaç memleketleriñ nev‘i ve bu memleketleriñ ta‘yiş bābında olan hāl-i ve düşmaniñ yan (23) ve arķa taraflarından ibrāz itmesi melhūz olan ta‘ciz-i mūmāna‘ atlarıñ keyfiyyeti

[64] ve a‘sākir-i süvāriyāniñ a‘dāya nazara keşret veyāhūd kılet-i ve ‘umūmen ‘asākirin (2) tūr ve hareketi mişillū māddele ric‘atleriñ emnen u sālimen icrā olunub olunmamasına (3) te‘şir-i keşireleri derkār olan sebebler oldıķı her çend inkār olunamaz (4) ise de māhir ser-‘ askerleriñ tedābir-i ‘aķilāneleri daķı mezkūr ric‘atleriñ (5) hūsn-i hıuşūlūne bādī olageldikleri çok kerre görülmüş ve kendi zahire (6) anbarlarıniñ haķtı üzerine çekilmekde olan bir orduyı ta‘yiş (7) itmek için belde ve kıyelerde teskīn itmege ve miķdār-ı kifāye belde ve kıyeleri (8) bulmak için etrāf u eknāfa temeddūd eylemege muhtāc olan ordudan ziyāde (9) ‘asākirini mūctemi‘ tutarak ve nizām u tertibini bozmayarak güzel emniyet (10) u selāmet üzre ric‘at itmege muvaffak oldıķı daķı def‘atle tecrübe (11) ve müşāhede olunmuşdır. (12) Ma‘lūm ola ki ric‘at beş tertib üzre icrā olunur. İş bu terātib-i hamseden (13) birincisi yalnız bir yoldan tōp yürümek ve ikincisi mezkūr yoldan ihmāl (14) ve eşķāl ve ‘araba ve tōplarda bir ihtilāt ve perişāniyyet vāķi‘ olmasun deyü (15) her bir kısım birbirinden bir günlük mesāfede ba‘id-i māşī olmak üzre iki üç (16) kısım olub tedricle yürümek ve üçüncüsü cümlesi bir maķşada mütevāşıl (17) olan birkaç muvāzī yollardan bir hizāda yürümek ve dördüncüsü bir maķşad-ı (18) müteħaddü’l-merkeze vāşıl olmak için birbirinden ba‘id olan iki maķallden (19) kaçkub yürümek ve beşincisi bil-‘akis bir merkezden ‘azimet iden birkaç (20) yoldan yürümek olub mezkūr ric‘atlerden her kaçısında olur ise (21) olsun verāda bir eyü düm-dār cemā‘ati bulunması ve bu cemā‘ate mu‘āvenet için (22) ma‘iyyetine ihtiyāta bir miķdār süvāri-i ‘askeri daķı virilmesi lāzımdır (23) Gerek bir beklediķi imdāda kaçuşıdıķı ve gerek bu gözetdiķi mevķi‘-i hārbiyyeye

[65] ulaşıdıķı anda düşmanla muķārebe itmek merāmıyla ‘izz ü nāmūsı yerinde olarak (2) giriye çekilmek isteyen ordu zıkr olunan birinci tertib üzre ya‘ni yalnız (3) bir yoldan tōp yürüyerek ric‘at itmesini terciħ itmeliğir. Zirā bu tertib (4) üzre

ric' at itdigi hâlde cemî'a 'asâkiri eli altında müctemi'a ve müheyyâ buluna (5) çağından her ne zamân murâd eylese faķat ķol başlarını tevķîf ve bâķî 'asâkiri (6) vürüd itdikçe şabur şüretine vaz' u tertîb ile muķârebe itmesi kendüsine (7) sühûletlü olacağı ednâ mülâhaza ile hiss olunur ammâ ikinci tertîb üzre (8) ric' at olursa 'asâkir cemâ'atleri birbirlerinden uzak bulundukları sebebiyle (9) şuşuşan düşman daķi yandan gelüb mezkûr müteferriķ cemâ'atleriniñ 'umûdan (10) arasına hücum ider ise her bir cemâ' at ayruca varṭa-i hezem ü perîşâniyyete (11) ilkâ olunacağı tehlikeleri melhûzḍur yalnız bir yolda bu vechile tadrîcle (12) ric' at tertîbinden merâm-ı izdiḥâmıñ vuķû'unı men' itmekden başķa bir şey (13) olmadıĝından cemâ'atlerden her biriniñ ârâste bir günlük mesâfe virmek (14) 'abeş olub hemân iḥmâl u inkâl ile řop ve 'arabaların yola girüb revân (15) olmalarına vaķt olacaķ kadar bir cemâ'atıñ 'azîmetinden soñra diger cemâ'atıñ (16) 'azîmetine deĝin meydân virilmesi kâfi olmaĝla meşelâ ordunuñ başı fecr vaķtı 'azîmet (17) ider ise vasaṭ andan dört sa' at soñra nihâyeti vasaṭından iki üç (18) sa' at soñra 'azîmet itdirilmesinde bir maḥzûr yoķdur ammâ yollar birbirlerine (19) yaķın olurlar ise ric'atın üçüncü řarṣı ya'ni bir ķaç muvâzi yollardan (20) yürümek tertîbi pek münâsib ise de mezkûr yollar birbirlerinden biraz uzakķa (21) olurlar ise ordunuñ cenâḥlarından her birisi daķi digerlerden uzak (22) bulunacağından düşman ekşer kuvvetini cenâḥ-ı mezkûruñ üzerine yıĝub anı ĝavĝâya (23) mecbûr itdigi hâlde cenâḥ-ı mezkûruñ 'azîm-i muķâṭaraya dūķâr olacağı

[66] âşikârdır bir merkeze řoĝrı 'âzîm ve vâşıl olan iki yoldan yürümekden (2) 'ibâret olan dördüncü tertîbiñ ric'ati iş bu ric' at ḥareketi emr olundıĝı (3) zamân birbirlerinden uzak bulunan 'asâkir ḥaķķında ziyâde münâsib olduĝı (4) bî-iştibâhdır. Zîrâ bu mişillü ḥâletde 'asâkir-i müteferriķayı cem' itmek ehemm olub (5) bu ise faķat bu gûne ric'atle şarîn ḥüsn-i şuşûl olabilür gelelim beşinci (6) tertîb üzre olan ric'ate ki bir merkezden 'azîmet iden birķaç yolu (7) şutub yürümekden 'ibâretdir bu dürlü ric'at-i 'ayn-ı şarârı firâra tebdîl (8) ve cem' iyyeti intişâre taḥvîl demek olub hezîmete uğramış ve ḥaṭṭ-ı řabî'i (9) ric'atinden devrü mehcûr olmuş olan bir ordunuñ baķıyyelerinden her birini (10) ayruca eyâdî'-i a'dâdan taḥlîş itmek içün faķat kendi evvelki ve memleketinde (11) icrâ olunabilür. İş bu perâkende ric'at-i milletce olan bir cengde ordunuñ (12) bu vechile münteşir olan her bir kıṭ'ası varub birer eyâleti ayaĝa ķaldırmaĝa (13) vâsiṭa ittihâz olundıĝı şüretde fi'l-vâķî' fâ'ideden ḥâlî olmaz ise de (14) milletce

olmayub muṭlaḳā ‘ askerīce olan cenklerde bu mişillü ric‘at maḥẓ-ı (15) ḥamāḳat ve maẓarrat ‘add olunur.

(16) Ma‘lūm ola ki tertībāt ḥamse-i mezkūreden başḳa ric‘atıñ bir diger tertibi (17) daḥi vardır ki ḥaṣṣa-i sevḳ-i ‘ asker fennine dā’ir olup ne zamānda ḥudūddan (18) ḳalbgāh-ı memālike toḡrı ‘umūden ve ḳanḡı ḥālde ḥudūdumuz buranıñ imtidādına (19) muvāzebet-i ric‘at olunması münāsib olacaḡını bilüb ta‘yīn itmekden (20) ‘ibāretdür. İş bu ḥudūduñ imtidādına muvāzī ric‘atler düşmanı bir devletiñ (21) ḳalbi ve iḳtidār u ḳuvvetiniñ merkez ḳalbi meşābesinden bulunan pāy-ı taḥta toḡrı men‘ (22) ü tecnīb eylediklerinden ekşer aḥvālde memālikiñ içerüsüne toḡrı ḥudūda (23) ‘umūden icrā olunan ric‘atlere tercīḥ olunmaḡa her çend şāyeste iseler de

[67] bunlarıñ anlardan enseb olup olmadıkları zıkr olunan ḥudūduñ şekl (2) u şūretiyle ḥudūd-ı mezkūrede bulunan ḳal‘alarıñ ‘aded ve keyfiyetine ve ordunuñ (3) ḥareket itmek için orada bulacaḡı zemīn ve meydānıñ vüs‘atına ve ḳalb-gāh-ı (4) memālik ile münāsebet-i müstaḳīmeleri olması bābında nā’il olacaḡı sūhūletine (5) ḳıyās u nazar olunaraḳ ma‘lūm olur ve iş bu ric‘atlerde a‘dānıñ ‘asākiri (6) ric‘atiden ordunuñ ziyāde olmayub hemān taḳrībən anıñ ḳadar olması lāzım (7) gelür. Zirā hücum u istilā iden düşmanıñ ordusu ric‘at iden ordudan (8) iki ḳat ziyāde oldıḡı şūrette nısfını ayırub ḥudūd-ı memālike muvāzıyet-i ric‘at (9) iderek ordu-yı mezkūreniñ verāsına ta‘ḳīb itdirir ise diger nısfını (10) daḥi pāyitaḥtıñ üzerine sevḳ u tesrīb eylemesi mümkün olur ama ṭarafeyniñ (11) daḥi orduları müsāvī olur ise düşmanıñ bu ḥareketi icrāya ḳadar tuyāb olmaya(12) caḡı āşikārdır.

(13) Ric‘atleriñ envā‘i tertībātı bālāda zıkr olunub şimdi mezkūr ric‘atleriñ (14) ḥüsn-i icrālarını sūhūlet ve müsā‘ade viren ba‘zı fenn-i muḥārebe tedbirlerini (15) daḥi beyān u ta‘rīf eylemek lāzım gelmekle ber-vech-i ātī şurū‘a olunur ḥafī (16) olmayaki bir ric‘atıñ güzelce icrā olunub ḥüsn-i ḥuṣūlünde şekk ü şübhe (17) ḳalmamaḳ için düşman bir ḳoluñ başından mı veyāḥūd verāsından mı zuḥūr ider. (18) Her ne ṭarafdan vürūd ider ise itsün aṣlā farkı olmayub müsāvī oldıḡı (19) ve ric‘at iden ‘asākiri mezkūr düşmanıñ ta‘cīz ü tasalluṭından ḳurtarmaḳ (20) için ‘asākiri-i mezkūreniñ meyanında tertīb ü intizāmı hıfz ü ibḳā (21) itmekden a‘lā ṭarīḳ olmadıḡı ḡann ü i‘timādına gerek neferātı ve gerek zābiṭanı (22) me’lūf ḳılmaḳ düm-dār cemā‘atiniñ başına gerek bārān-dīde nev‘inden tecrübesi (23) çok ve ḥiçbir zamānda telāşı yoḳ bir metīn ve müdebbir zāt ta‘yīn olunmaḳ daḥi

[68] düşmanı eşnā-yı ta' kibinde başub t̄ard ü ircā' itmege münāsib ve müsā'id (2) olan mevki'leri evvelce keşf itmek ve böyle mevki'ler z̄uhūrunda z̄ikr olunan (3) düm-dār cemā'atiniñ ihtiyātiyye-i 'asākiriyle toplanını oraya važ' u ta'biyye eylemek (4) içün iktizā iden ricāl-i cihādiyye z̄ābiṭleri terfīk kılınmak ve tedricle (5) şūretinde bulunan 'asākire hiçbir vaktde birbirine pek yakın tekarub ile birbir (6) lerini taẓyīk itmelerine ruḥṣat virilmemek içün 'asākir-i mezbūreniñ vaktiyle (7) tebdil ü tağyirine diḳḳat ü ihtimām olunmak muḳteẓidir.

(8) 'Asākir-i süvāriyān bir miḳdār girüye ḳalsa bile seyriniñ sür'atiyle orduya (9) ulaşmakta zahmet çekmeyecegi vāzih olduğından iş bu 'asākir-i kifāye (10) miḳdārı bulunduğı hālde āheste ve nizām-ı müstaḥsene üzre icrā olunan (11) ric'ate pek çok nef' ü sūhūleti ve düşman z̄uhūr-ı nāgehānisiyle gelüb ḳollarıñ (12) meşeyy ü hareketlerini ta'ciz ü taẓyīk ve belki daḫi ba'zılarını digerlerinden ḳat' (13) u tefriḳ idebilmesün deyü t̄ariḳiñ etrāf ü cevānibini güzelce keşf (14) itdirilmesine ḫayli fā'ide ü menfa'ati olacağı āşikār olub düm-dār cemā'ati (15) düşman-ı merḳūm ordudan hemān nısf-ı merḫale mesāfede ba'id ṭutsa (16) kifāyet ider. Z̄irā cemā'at-i mezkūreniñ ordudan dahā ziyāde uzak bulunması (17) hem beyhūde ve hem 'ayn-ı tehlikedir ammā cemā'at-i mezkūreniñ verāsında derbendler (18) olub kendi ordusu 'asākiriniñ zabṭ u hıfzında bulunurlar ise (19) ol zamān ordudan bir merḫale mesāfesine ḳadar uzak girüde ḳalması zarar (20) itmez. Z̄irā mezkūr derbendler düşmanıñ elinde bulundukları vakt ric'ate ne ḳadar (21) 'usret irāş iderler ise ric'at iden ordunuñ zabṭından oldukları zamān (22) ol ḳadar mezkūr ric'ate müsā'ade ve sūhūlet virirler. Eger bu derbendler olmayub (23) ordu-yı mezkūre ḡāyet cesim ü düm-dār cemā'ati daḫi buña nisbetle ḳavī

[69] ve 'azim olur ise bu taḳdīrde daḫi cemā'at-i mezbūreniñ kendi ordusundan (2) bir merḫale mesāfe ba'id girüye ḳalması cāyiz ise de bu ḳadar uzak ḳalmasını (3) tensib itmezden evvelce cemā'at-i mezkūreniñ şümār-ı nüfūs bābında olan (4) ḳuvvetiyle memleket ve arāziniñ nev' u keyfiyyeti ta' kib iden düşmanıñ ḫal (5) u hareketini güzelce vezn u mülāḫaza eylemek lāzımdır.

(6) Ric'at vaktinde nehirleri mürūr itmek maşlaḫatı daḫi birtakım deḳāyık-ı umūr-ı (7) şāmildir ki ihmāl ü müsāmaḫaları bir vechile cāyiz degildir mürūr olunması lāzım (8) gelen nehir pek cesim olmayub üzerinde temellü köprilü daḫi bulunur ise bunu (9) mürūr eylemek 'adetā bir derbendi geçmek gibi şayılur feemmā nehr-i mezkūr cesim olub (10) mürūr içün ḳayıḳ köprileriniñ naşb ü isti' mällerine z̄arūret mes ider ise (11) bunu geçmek dahā ziyāde daḳıḳ u nāzik bir maşlaḫat olduğundan

lāyıkıyla (12) hüsni icrāsına muvaffak olmak için tenbîh ve te'kîd itmez lâzım gelen (13) ihtirâzât izdiḥâm ve muẓāyaka âfetine giriftâr olmak için ihmâl (14) ü eşkâl ile top ve 'arabaları ilerüye geçirüb yol aldırmaḡdan 'ibâret (15) olub binâ'en- 'aleyh ordunuñ nehirdeñ hiç olmaz ise nişf merhale mesâfede ba' id-i (16) tevfiḡ idilmesi lâzım gelür daḡi böyle olduḡı ḡalde memleketiñ şu' übetleri ve (17) düşmanıñ mümāna'atları māni' olmaz ise düm-dâr cemā'ati mu' tâddan biraz ziyâde (18) ce ordudan uzaḡ bulunması eyü olur işte bu vechile orduya arḡa (19) ḡarafdan izdiḥâm ve taẓyika dūçâr olmayarak mezkûr nehri râḡat geçmesine (20) vaḡt ḡalur. Ancak bu bâbda bir saḡâmetiñ zuhûr itmemesiçün mezkûr (21) düm-dâr cemā'atiñ meşeyy ü ḡareketini şöyle bir ḡarz ile tertîb u tanẓim eylemek (22) gerekdir ki mârû'z-zıkr ordunuñ aḡar fırḡaları mezkûr nehri mürûr itmege (23) başladıḡlarında cemā'at-i mezbûre köprileriñ pişḡâhında mevcûd ve ḡâzır

[70] ve mezkûr fırḡalarıñ 'aḡabince bu daḡi nehri geçmege amâde ve muntazir bulına ve işbu (2) vaḡt-i nâzikde mezkûr düm-dâr cemā'atiniñ bir diğeri taze cemā'atle tebdîl (3) idilmesi münâsib olacaḡından tebdiline ta'yîn olunan mezkûr diğeri cemā'at (4) güzelce keşf ve teftiş olunmuş olan bir zeminde aḡdemce vaẓ' u tertîb (5) oluna ve işte düm-dâr-ı cemā'ati kendüyi tebdil itmege me'mûr olub duran (6) mezkûr diğeri cemā'atiñ aralıḡlarında mürûr iderek zıkr olunan nehri bundan (7) evvelce 'ubur eyleye öyle idilince ya'nî a'dâ kendüsini lâyıkıyla istiḡbâl (8) eylemege ḡâzır ve amâde olan tâze 'asâkiri müşâhede idince ḡayret u istiḡrâba (9) uğrayarak bunları târûmâr ḡalub yerlerinden kımıldatmaḡ ḡuşuşına muvaffak (10) olamayacaḡı aḡleb-i me'mûl olmaḡla bu vechile ḡasâratsız giceye (11) nâ'il olunur ve ol vaḡt iş bu cedîd-i düm-dâr-ı cemā'ati daḡi köprileri geçüb (12) mezkûr köprileri kesr u şikeste eylemesi mümkün olur ve mezkûr nehri (13) mürûr iden 'asâkir birbirine baḡmayarak hemân mürûrları 'aḡabinde köprileriñ (14) maḡreci aḡzında durub tabur baḡlamaları ve bataryalarını düşman alıḡomaḡ (15) için nehriñ ol bir ḡarafında ḡalan cemā'atlere ḡimâyeleri olacaḡı vechile (16) vaẓ' ü ta'biyye eylemeleri lâzım gelür ric'at ḡâlinde nehri geçmek maşlaḡatında (17) der-kâr olan tehlikeler ve bu maşlaḡatı teshîl itmek için lâzım gelen ihtirâzlar (18) güzelce mülâḡaza olunur ise köprileriñ atılacaḡı maḡallde köpribaşı (19) tesmiye olunan bir ḡâbiyye-i müstahkemeniñ inşâsiçün iḡtizâ iden tertîb (20) ve tedârikleri maşlaḡat-ı mezbûreye mübâşeret itmezden evvelce itmiş bulunmaḡ (21) hüsni ḡuşûl merâma bir ḡat daḡi vesîle-i ḡüsne olduḡı fehm ü ta'aḡḡul olunur. (22) Böyle bir ḡâbiyye-i muntezimeniñ inşâsına vaḡtiñ müsâ'adesi olmadıḡı (23) zamân bunuñ yerine hiç olmaz ise soñraya ḡalan 'asâkiriñ daḡi ric'at

[71] itmelerine küllî menfa‘atleri derkâr olan birkaç râbıtalı plankalar yapılır. (2) Verâsından düşmanın ta‘ķib itdiği bir ordunuñ bir büyük nehri geçmesi (3) her ne kadar nâzik ve ĥaţarnâk bir mādde ise de düşman ordu-yı mezkûreniñ (4) hem ilerüsi ve hem girüsi üzerine musallaţ olub nehr-i mezkûr daħi elinde (5) ve ĥaylîce cesîm bir cemâ‘at-i ‘askeriyyeniñ zabtında bulunur ise bunu geçmek (6) dahâ ziyâde tehlikelü bir maşlahat olduğından bu mişillü ĥâlet ü ĥaymetü’l-‘âķibe (7) dūĥâr olmağdan ĥazer u ictinâb eylemek içün şırf muĥadderet-i mâ-melek olunması (8) enseb ve evvelî şayılır. Zirâ böyle muşibete uğrayub taħliş-ger beyân birle (9) kenâr-ı selâmete çıķmak müyesser olduğu nâdirâtandır ammâ eger ĥazâ-yı ittifâķ (10) ĥâlet-i mezbûreye dūĥâriyyet vâķi‘ olur ise ol zamân a‘dâyı kendüye (11) çok yakîn taķarrub itdirilmemesi ve nehriñ ne tarafından mürûr olunmak muşammem (12) olduğu ketm birle bu bâbda a‘dânıñ iġfâl idilmesi ve tarîķ-i ric‘ati sedd iden (13) cemâ‘ate ordunuñ verâsından gelen cemâ‘at daħi gelüb yerleşmezden evvelce (14) tarîķi sed iden mezkûr cemâ‘atiñ üzerine hücum olunarak târ u mâr (15) olunması ĥuşuşlarına dâmeni dermeyân idüb şa‘y u ġayret itmekden başķa (16) ĥâre ve tarîķ yokdur

(17) Ric‘at itmekde olan ordu gerek bir muntazam köpribaşı tâbiyesini ve gerek (18) hîĥ olmaz ise düm-dâr cemâ‘atine ĥimâye olsun deyü bir sıra plankaları (19) inşâ iderek köprilerini keyd ü tasalluţ-ı a‘dâdan emîn itmege var olan sa‘y (20) u cehdini şarf eyleyecegi mişillü verâsından ta‘ķib iden a‘dânıñ daħi (21) mezkûr köprileri telef u ĥarab eylemege mezîd-i i‘tinâ ve bu bâbda cemî‘-i tedâbir-i (22) mümkineyi icrâ eyleyecegi bir emr-i ĥabî‘i ve mezkûr ric‘at-ı nehriñ her yanı (23) gibi yukarudan aşağıya nâzil olarak vâķi‘ olur ise zıkr olunan

[72] köprileri kesr u şikest itmek içün birtakım ĥaşeb-i ebniye ve degirmenler (2) ve icrâ-yı muĥarriķa ile memlû kayıklar gibi şeyleri nehr-i mezbûra ilķâ itmesi iĥtimâlden (3) ba‘îd olmadığı bedîhî olmağdan nâşî bu köpriyi bu dürlü tasalluţ (4) u mazarratlardan maşûn kılmağ içün nehre deñiz olunan ġâyet büyük ĥazıklar (5) ile bir sedd çekmege veyâĥûd akındıya atılub gelen şeyleri alıķoymağ içün (6) ĥalâţlar ile birkaç kayığı birbirlerine rabţ eylemege ve eczâ-yı muĥarriķa ile memlû (7) ateş kayıklarını vâķtiyle söndürmek içün iķtizâ iden tedârikâtı görmege (8) vâķtiñ müsâ‘adesi olmaz ise zıkr olunan köprinüñ selâmeti ĥalmayub (9) mezkûr mazarratlarıñ tevarüd ü terâķümiyle elbet zâyi‘ u telef olacağı (10) bedîdârdır.

(11) Mādde-i Hāmise-i-‘Aşer

(12) Menāzil-i ‘askeriyye ile meşţālar beyanındadır (13) Çengin evāsıtı eşnālarında meşţālar girmek ‘umūmen hayli nāzik ü daķıķ (14) bir maşlahat olub mezkūr meşţālarıñ her ne kadar zıyķ u teng olmalarına diķķat (15) olunur ise olsun a‘dāniñ mekr u tasalluţundan emīn olacaķları ķadar (16) zıyķ u teng olmaları müşkil u mümteni‘ ise de bu bābda bir ķoķ büyük şehirleri (17) olan bir memleketiñ şehirleri nādir bulunan vilāyetlerden ziyāde münāsib u eshel (18) ‘add olunduķları şunuñ iķin ki mezkūr şehirlerde ‘asākiriñ ta‘yīşi (19) iķin iķtizā iden aķvāt ü zehā’iriñ tedārikinde zaķmet çekilmeyecegi (20) şöyle dursun ‘asākir fırķalarını tefriķ itmeksizin bir yerde iskān (21) olunmalarına müsā‘id ü muvāfiķ ve birbirine yaķın kā’in olan meskenleriñ daķı (22) bulunması ķolay olur. (23) ‘Asākiri dā’imā iķlerine girmek a‘dāya yesīr ü hīn-i iķtizāda nehri bir yere

[73] cem‘ itmek begāyet ‘asir olan bir haţţ-ı medīd üzre inzāl u iskān itmekden (2) ictināb²³ eylemek iķin zıkr olunan menzil ü meşţalarıñ begāyet birbirlerine (3) zıyķ ü yaķın ve ‘arżi ʔuluna müsāvi vūs‘atda olan bir zemīn üzerinde (4) naşb u tertib olunub cevānib ü civārları bir nehr ile veyāhūd ķulubeler (5) altında birţaķım taḥşināt-ı seferiyyeniñ zīr-i ḥimāyesinde olan bir sıra ‘asākir ile (6) setr ķılınması ve hīn-i ḥācetde a‘dādan aķdem varub ve aşl olmaķ mümkün olan (7) cem‘iyyet maḥalleri ta‘yīn olunması ve orduya mütevāşıl ne ķadar ʔarīķler var ise (8) ‘ale‘d-devām süvāri ķollarını gezdirerek yoķlatdırılması ve a‘dā-i mezkūre (9) ʔarīķleriñ birinden zuhūr idüb kaşd u hücūm şüretlerini gösterir ise (10) derḥāl āgāh olmaķ ve herkesi āgāh ķılmaķ iķin lāzım gelen işāret (11) ve ‘alāmetleriñ daķı vaķtiyle tertib olunması ḥuşuşları menāzil ü muşţalarıñ (12) ḥıfz u selāmetine bā‘iş u bādī olan kā‘ide-i mer‘iyyeler olmaģla bunlar yigirmi (13) dōrt sā‘at ʔarfında miķdār-ı kifāye ‘asākiri cem‘ itmek ve gitdikce (14) bu ‘asākiriñ miķdār-ı tezāyüd ayıracaģını muḥaķķaķan ümīd eylemek mümkün olacaģı (15) vechile icrā olunmuş olurlar ise bütūn ordunuñ tecemmu‘una deģin a‘dāya (16) tāb-āver muķāvemēt olmaķ āsān olur ancaķ düşman bir yaķın yerde cemī‘ kuvvetini cem‘ (17) birle sākīn olub mūmāna‘at ü taʔyīķden ḥālī olmadıģı zamān mezkūr iḥtirāzlar (18) her ne ķadar icrā olunsalar bile muḥāṭara ve tehlikeleriñ mūndefī‘ ve zā‘il olmayacaģı āşīķār (19) olduģına mebnī bundan fehmi olunan budur ki gerek eşnā-yı şitāda ve gerek bir cengiñ (20) evāsıtı hengāmında bir orduyı teneffūs u istirāḥate nā‘il itmek iķin ordu-yı (21) mezbūreyi bir nehr-i şa‘b veyāhūd bir mūtāreke-i ḥarb ile

²³ Yazmada ictibāb olarak yazılmıştır

maḥfūz u emīn olan (22) menzillere itdirüb iskān eylemekden a‘lā ve ıslah-ı tarīk
yokdur.

(23) Faşl-ı Şānī

[74] Fenn-i muḥārebe ile aşıl muḥārebeler beyānındadır

(2) Ma‘lūm ola ki muḥārebeler üç nevi‘ üzre olub evvelā bir ordunuñ düşmanıñ
(3) vürūdına muntazir ikrār eylediği bir mevki‘-i münāsebede itdiği
muḥārebelerdir ki (4) taḥaffuz-ı muḥārebeleriñ ve şāniyen bir ordunuñ
muḥaddemce keşf itmiş olduğu mevki‘-i (5) ma‘lūmede bulunan düşmanıñ üzerine
varub eylediği (6) muḥārebelerdir ki ta‘arruz muḥārebeleri ve şālīşen iki ordu
yolda yürür iken birbirine rast geldiklerinde (7) vāki‘ olan muḥārebelerdir ki
bunlar daḥi teşādūf muḥārebeleri deyü tesmiye (8) olunur.

(9) Birinci nev‘ iden olan taḥaffuz-ı muḥārebelerine temşil Konya muḥārebesidir ki
(10) Mıṣır ordusu bir mevki‘-i münāsebede durub verāsı Konya şehrini örtmüş (11)
ve sağ kolunuñ imtidādı bataklık yerlere ve şol kolunuñ imtidādı Sille isminde
(12) olan bir kıyaye-i müstaḥkemeye istinād eylemiş ve ḥaṭṭ-ı muvāşaleti daḥi
geregi gibi (13) emīn olub cānib-i yesārda deryāda bulunan donanma-yı Mıṣriyye
ile ve cānib-i (14) Yemen’de Urfa ve Mar‘aş üzerlerine ve Sivas ve Kayseriyye
semterine ta‘yīn (15) kılınmış olan birkaç cemā‘atler ile maḥfūz bulunmuş idi ve
ikinci nev‘ iden olan (16) ta‘arruz muḥārebelerine mişāl Beylan muḥārebesidir ki
Mıṣır ordusu Beylan cebelleriniñ (17) tepesinden taḥaffuz şüretiyle cāy-gir olan
Türk ordusunuñ üzerine vardıkda (18) mezkūr Türk ordusu mevki‘-i nāfi‘ asınıñ
şāmil olduğu menāfi‘ kuvvetden fi‘ ile (19) iḥrāc itmeği bilmeyüb Mıṣır ser-‘ asker
şālābet peyki ise hücum (20) muvāfiḳ olan zemīn temevvūcāt ü tenevvu‘atlarını
māhirāne isti‘māl birle (21) ordu-yı mezkūreniñ verāsına geçmege muvaffaq
oldığından ordu-yı (22) mezkūreyi Beylanıñ üzerine sürerek varṭa-i kemāl hezīmet
ve perīşāniyyete (23) ilkā eylediği ve üçüncü nev‘ iden olan teşādūf muḥārebelerine
ordunuñ Hımş

[75] muḥārebesidir ki Mıṣır ile Türk orduları biri diğeriniñ üzerine yürür iken (2)
kazāra Hımş şahrāsında birbirine rast geldiklerinde tarḥ-ı kur‘a-i ceng (3) ü
peykāre mübāderet eylediler.

(4) Mādde-i Evvelî

(5) Huṭṭ-ı muḥārebe beyanındadır (6) Ḥafî olmaya ki bir ordunuñ ḥaymelerini naşb idüb altlarına girmek veyāḥūd (7) bir zemînde qarār ü ikāmet itmek içün ṭabur açarak veyāḥūd orṭalarını (8) hücüm kolları şüretine koyarak ba‘dehu orada bir maḳşadsız muḥārebeye (9) dūcār olarak ta‘līmname mücebinece bir veyāḥūd birkaç ḥizā üze bulunduğı (10) hey’etine ḥaṭṭ-ı muḥārebe dinilür ammā muşemmem ve maḳşūd olan bir manevrayı icrā itmek (11) zamîriyle ‘asākire virilen nizām u şürete tertîb-i muḥārebe ıstılāhı (12) maḥşûş olub tertîb-i mezkûr daḥi vaḳt u ḥāle iktizā-yı maşlahata göre (13) ya muvāzî veyā mā’il veyāḥūd cenāḥlar üzerine ‘amûdi olur meşelâ Konya’da (14) iken Mısır ordusunun ḥaṭṭ-ı muḥārebese ordu-yı mezkûreniñ sağ kolı muntehî (15) bulunduğı bataklıklerden şol kolunun mütenāhî olduğı Sille nām kıyaya (16) degin vāşıl ü tertîb muḥārebese daḥi şol kol girüde bulınarak mā’il (17) olub birinci ḥizāsı ṭabur açmış ve ikinci ḥizāsı her bir orṭa-i vasaṭ (18) üzerine çifte ṭar kol olmak üze tertîb kılınmış ve iş bu iki ḥizānıñ (19) mābeyni vasaṭında cenāḥ-ı yemîn ile cenāḥ-ı yesārda ḳal‘a şeklinde birer orṭa (20) vaż‘ olunub ihtiyātiyye-i ‘asākiri kezalik her bir orṭa vusṭā üzerinde (21) çifte kol şüretinde olarak üçüncü ḥizāya ḳonulmuş ve süvarî leşkeri (22) mezkûr piyāde ihtiyātiyye-i ‘asākiriniñ cenāḥları verāsına ve ṭoplar birinci (23) ve ikinci ḥizālar ile zıkr olunan ihtiyātiyye-i ‘asākirine tevzi‘ ü terfîḳ

[76] olunmuş idi. İşte mebhûs ‘anh olan muḥārebe ḥaṭṭı hem muntazam ‘askerden (2) ve hem ḡayr-i muntazam leşkerden mürekkeb olub taḳrîben üç sa‘atlik mesāfeye (3) ḳadar mümted idi ammā muḥārebe tertîbi ḥaṭṭ-ı mezbûrun ḥilāfı olub manevra itmek ve (4) düşman ile muḥārebe eylemek maḳşadıyla ‘asākiriñ bir hey’et-i maḥşûşada tecemmu‘ (5) üze bulunduğı şüret mecmû‘ası idi demek oluyor.

(6) Pes ne yapacağını bilmeyerek a‘dânıñ vurūdına muntazir olan bir ordunuñ (7) tertîb eylediğı muḥārebe ḥaṭṭı qarārsız ve maḳşadsız bir hey’etden ‘ibāret (8) olduğına mebnî ḥaṭṭ-ı mezbûrun ta‘alluḳı taḥaffuza dahā ziyāde olub muḥārebe (9) tertîbi muḥārebe eylemek ve muḳaddemce taşmîm ve qarār virilmiş olan bir manevrayı (10) icrā itmek niyyetiyle iktizā iden tertîbe girmiş olan ‘asākiriñ nizām (11) u şüreti demek olduğundan mezkûr tertîbiñ daḥi intisāb u ta‘alluḳı ta‘arruż (12) maşlahatına ezyed ü ekşer olduğı zıkrî taḳaddüm itmiş olan evşāfdan (13) ‘alā vechi’l-kifāye zāhir u meşhūd olmağla ziyāde tafşile ḥācet yokdur (14) zann olunur.

(15) Mādde-i Şāniye

(16) Hatt-ı muhārebeniñ sāde taḥaffuza taẕyīk beyanındadır (17) Muḥārebe hattı ya' nī taḥaffuz tertibi hem zemīn ü mekānıñ keyfiyet ḥāline ve hem a' māl-i (18) ḥarbiyyeniñ nef'-i 'umūmiyyesine menū u mevķūf bir maşlahat olduğından bu bābda (19) ekşer zamānlarda diķkat ü ri'āyet olunması vācib olan ķā'ideler ber-vech-i ātī (20) beyān olunur

(21) Evvelā a' dā hatt-ı muḥārebeye taķarrub itmege fırsat bulamayub üzerine (22) hücūm olunması tamam vaķtı olduğı müşāhade olundığı zamān çıkub (23) merķūm a' daniñ üzerine hücūm olunmak için sehlū'l-ḥurūc maḥrecleri

[77] bulunması

(2) sāniyen topların a' dāyı tād birle eşer-i taḥaffuzları ḥüsn-i ḥuşūle gele (3) bilecegi vechile vaż' u ta'biyye olunması (4) şālisen 'asākiri muķteẕī ve münāsib 'add olunan mevķi' a sevķ ü cem' itmek (5) için bir cenāḥdan diger cenāḥa kadar idilecek ḥareketleri setr u ketm (6) itmege müsā'id olan zemīniñ intiḥāb ü temellük kılınması (7) rābi' an ḥīn-i ḥācetde ric' at olunmak lāzım gelür ise zaḥmet çekilmeyecegi (8) vechile arķa tarafınıñ emīn ve azāde bulunması (9) ḥamisen nihāyetleriñ üzerine hücūm eylemesi a' dāya ziyāde şa' b ü düşvār (10) olsun ve hücūm itmek ister ise muṭlaķā öñden gelüb ķalb-gāḥıñ (11) üzerine hücūm itmege mecbūr bulunmasun deyü cānib-i Yemen ile cānib-i Yesārıñ (12) emīn bir maḥalle tayandırılması ḥafī olmaya ki iş bu şart-ı āḫiriñ taḥsīli ğāyet (13) müşkil u 'asīrdır. Zīrā ordu mümteni' u'l-mürūr be her nehre veyā cebellere veyāḥūd ormanlara (14) tayanmış bulunduğı ḥālede zerre kadar yer ḥasārata dūcār olsa kesr olunan (15) 'asākir kendüsine ḥimāyeleri olur me'mūlüyle istinād eylediğı mevāni'-i (16) mezbūreniñ üzerine düşüb yakılmağla zıkr olunan ḥasāreti bütūn bir hezīmete (17) tebdil eylemesi mümkün olabilir.

(18) Sādisen cānib-i Yemen ile Yesārıñ istinādlar için bālāda mezkūr (19) olan mūmāna'atlar bulunmadığı vaķt-i mezkūr mūmāna'atlarıñ yerine ṭabur nihāyetlerinden (20) verāya toğrı çengel mişillü ķoltuķ şüretinde 'asākir vaż' u iķāme (21) itdirölür isede bu tertibiñ küllī mażarrat ve muḥātarası derkārdır. Zīrā (22) bu mişillü çengel şüretinde ķoltuķlar hatt-ı 'asākire mütteḥid ve mütelāşık (23) olmadıklarından başķa ḥarekāt-ı 'asākire māni' olub düşman daḫi toplarını

[78] iki hîzâ üze uydurur ise oraya pek çok mazarrat ve hasaratları (2) irâs idebileceğinden tasalluṭ-ı aḍâdan emîn kılınması imrâd olunan cenâhın (3) verâsına kıl şûretinde iki kât ihtiyâtiyye ‘asâkiri tertîb olursa (4) maru’z-zıkr cengel²⁴den ziyâde maḳşadı hûsn-i hûşûle getüreceği muḥtemel (5) gibi görünür ise de bu iki tertîbden ḳanḡısının istiḥmālî evvelî ve aḥsen (6) olacağı aḥvâl-i zemîn u mekândan istiḥlâm olunması münâsib olur maḥ - (7) zâlik bu tertîbleriñ cümlesi ḳalîlü’n-nefḥ olduğından düşmanıñ vürûdına (8) taḥaffuz şûretinde muntazır olan bir orduya göre tertîbleriñ enfaḥ ve aḥlâsını (9) taḥaffuz ḥâlini muvaffaḳan ve muẓafferan taḥarruz ḳıyâmına tebdîl itmeniñ vaḳt-i münâsibi (10) geldikde vaḳt-i mezbûreyi zâyîḥ itmeyerek taḥşîl-i menfaḥat için istiḥmâlîne (11) mübâderet eylemekdir nitekim Ḳonya’da Mısır ordusu egerçi taḥaffuz-ı ḥâlî (12) üze idi ise de Türk ordusunun sūvârî ‘askerleriñ saḡ ḳolı (13) iki piyâde leşkerleriñ şol ḳolı arasında iḳtizâsından ziyâde açıklık (14) ḳaldığını Mısır ser-ḥ asker-i celâdet-rehberi teşḫîş ü müşâhede buyurınca (15) derḥâl taḥaffuzı taḥarruza tebdîl ü mezkûr açıklığın içine şîrâne şavletle (16) gürûh-ı muḥâlifini tenḳîl idüb kemâl-i zafer u nuşrete mazhar u nâ’îl olduğu

(17) Mâdde-i Şelâḡe

(18) Taḥaffuz maḥ aḥ-taḥarruz ḥuşûşı beyanındadır (19) Taḥarruz ḥuşûşınıñ fenn-i sevḳ-i ‘asâkir ‘amellerinde fevâ’id-i keşîresi olduğu (20) egerçi maḥlûm ise de ḥaşmınıñ vürûdına muntazırân muḳîm olan ser-ḥ asker (21) vaḳt-i münâsebede taḥaffuzdan taḥarruza intikâl itmegi bilür ise fevâ’id-i (22) mezbûreyi fenn-i muḥârebe uşûlî üze kendi cânibine câzîb olacağı daḥî (23) meḥlûl olmak lâzımdır. Geleceği var ise göreceği daḥî vardır diyerek

[79] faḳaṭ şecî‘âne muḥârebe itmekden başḳa bir tedârik ve tertîbi taşmîm itmeyen (2) ve ḳımıldanmaḳsızın ḥaşmınıñ gelmesini bekleyen ser-ḥ askerîñ üzerine düşman (3) gelüb güzelce hücum ider ise ser-ḥ asker-i mûmâ-ileyhiñ maḡlûb olacağı (4) şekk u iştibâhdan ‘ârî ve ammâ savlet-i taḥarruzâneden neş’et iden ‘asâkire (5) ḡayret ü aḥdâya taḥaccub u ḥayret ü ‘asâkirini mevḳî‘-i ehemmdede cemḥ ve işḡâl (6) itmege emn ü sühûlet mişillü fâ’ideleriñ taḥşîli için ḥaşmına ḳarşu lâzım (7) gelen cesîm manevraları icrâ eylemek niyyet-i şâbitesiyle mezkûr ḥaşmınıñ (8) gelmesine muntazır olan ser-ḥ asker tertîb ü tedâriksiz ḳımıldanmayub (9) duran ol bir ser-ḥ asker ḥaḳḳında derḳâr olan muḥâtaralardan emîn ü berî (10)

²⁴ Yazmada cengel olarak yazılmıştır.

olur ve işte bu mişillü hareket pesendide taḥaffuz ma‘at-ta‘arruż deyü müsemma olub (11) aşlā sāde taḥaffuzda vāḳi‘ olmaz.

(12) Ḥaşmınıñ vürüdına muntazıran iḳāmet iden bir ser-‘asker ordusu cemī‘a ḥarekātına (13) müsā‘ade etmek üzere intihāb olunmuş olan bir eyü zeminde kā’in olub (14) ‘asākir daḥi aḳdemce zemīn-i mezkūre münāsibi vechile tertīb u tanzīm (15) kılınmış ve fi‘il ü eşerleri ziyāde olacak maḥallerde vaz‘ ü ta‘biyye kılınmış olan (16) bataryalar ile ḥimāye ve müsā‘ade olunmuş bulunur ise a‘dānıñ küllisini (17) görerek ve iḳtizāsına göre hareket iderek iki ordunuñ beyninde olan zemini (18) a‘dā-yı merḳūmeye bī-pervā ve bād-ı hevā atlatmayub geregi gibi çok telefıyāt (19) ve ḥasārātın işāline anı nişāne idecekleri fa‘idesinden başka a‘da iş bu (20) hücumı ḥālinde mezkūr telefıyat ve ḥasārata mazhariyetle zedelendikde hemān nuşrete (21) dest-rest olmak ümidinde iken berüden kendiniñ üzerine ḡāyet şiddet (22) ü ḡayretlü hücum ve iḳtiḥām olunur ise zıkr olunan nuşretin nesimi yine anıñ (23) tarafına vizān olmak ihtimāli ḳalmayub andan rū-gerdān ve belki daḥi berü tarafa

[80] nümāyan olması mümkün ve muḥtemel olur. İmdi bu keyfiyete nazaran bir ser-‘askerin (2) muḥārebelerde hem taḥaffuzun ve hem daḥi ta‘arrużun maḥallinde isti‘māliyle şemeresini (3) görebilecegi vāzıḥ u aşikār ise de şemere-i mezbūreniñ taḥşili için (4) evvelā ser-‘asker-i mūmā-ileyhiñ fi‘ilsiz muḳāvemette ḳanā‘at itmeyüb vaḳt (5) u zamānı geldiği birle taḥaffuzdan ta‘arruża intikāl itmeği bilmesi ve şāniyen (6) eşnā-yı muḥārebede kemāl-i başiret ve sūkūnet şāhibi olması ve şālişen taḥt-ı (7) yedinde mu‘temed u emīn ‘asākirin bulunması ve erba‘an evvel emirde hücum ve tasalluḥı (8) kendüsi bedea’ itmişdi ise tekrār ta‘arrużı ele aldıkda min aşl-ı tertīb (9) muḥārebesiniñ esāsı meşābesinde bulunmuş olan uşul-ı ‘umūmiyyeyi icrā (10) etmekde tecvīz-i ihmāl eylemesi ehemm u elzemdir.

(11) Mādde-i Rābi‘a

(12) Muḥārebe tertibleri beyanındadır (13) Ma‘lūm ola ki hücum iden bir ordu kendi ‘asākirini maḥlūbı olan manevralar (14) için istediği eşkāl-i mütenevi‘aya naḳl ü taḥvīl itmeğe muraḥḥaş ü ḳādir (15) olduğundan tertīb-i muḥārebe maşlaḥatı umūmen bu mişillü hücum iden ordulara (16) mütē‘allık ve dā’ir olub seniyye olub on envā‘ı vardır birinci nev‘i birinci şekilde irā‘e (17) olundığı vechile ‘adetā muvāzī tertīb ve ikinci nev‘i ikinci şekilde beyān (18) ḳılındığı üzre nihāyetlerden

birisi veyāhūd ikisi mütecāviz olmak üzere (19) muvāzī tertīb ve üçüncü nev' i üçüncü şekilde resm olunduğı gibi (20) bir cenāhın üzerine mā'il tertīb ve dördüncü şekilde mer' i olduğı (21) mişillü hıẓā-yı a'dānın bir nihāyetini üzerine 'amūdī tertīb ve beşinci (22) nev' i beşinci şekilde irā'e olunduğı vechile hıẓā-yı a'dānın iki nihāyeti (23) üzerine 'amūdī tertīb altıncı nev' i altıncı şekilde mer' i olduğı üzere vasať

[81] üzerine maķ'arr-ı tertīb ve yedinci nev' i yedinci şekilde mersüm bulunduğı gibi (2) maḥdüb tertīb ve sekizinci nev' i sekizinci şekilde olduğı vechile cenāhının (3) birisi veyāhūd ikisi üzerine tadrīci tertīb ve tokuzuncı nev' i tokuzuncı (4) şekilde gösterildiğı vechile vasať üzerine tadrīci tertīb ve onıncı nev' i (5) onıncı şekilde müstebān olduğı üzere vasať ile nihāyetlerden birinin (6) üzerine ān-ı vāḥidde bir hücumı ḥāvī tertīb olup bunların kaḅısı (7) sā'irlerden enseb olduğı istidlāl eylemek için sābıkda vaź' itmiş (8) olduğıımız k̄ā'ide-i 'umūmiyye ile kaḅısının münāsebetleri ziyāde bulunduğıını (9) taḥarrī ve mülāḥaza itmek lāzımdır. Meşelā 'ādetā muvāzī olan birinci nev' i tertīb-i (10) muḥārebe cemī'a tertibat-ı sā'ireniñ erzel ü aķbaḥıdır. Zīrā etrafının ortaya karşı (11) olarak musāvī ḥalāt ve mütesāvī ihtimālātla muḥārebe itdirmekde fenn-i (12) muḥarebece bir hüner ve mahāreti izḥār eylemek mümkün olmadığından isti' mālinde (13) aślā bir zevķ yokdur. Faķať bir ordu sevķ-i 'asākir-i fenniniñ a' māl-i cesimesinde (14) ta'arruẓ hareketini ihtiyār idüb ḥaşmının muvāşalat ḥaťtları üzerine (15) gelmekle ve kendi ḥaťt-ı ric'atini setr u hıfẓ birle mezkūr ḥaşmının ḥaťt-ı (16) ric'atini kesmege zaferiāb olmuş bulunur ise muḥarebeden evvelce maşlaḥata (17) netice ve karar virecek manevrayı ber-vech-i mezkūr icrā itmiş ya'nī ḥaşmının (18) verālarını kesmiş bulunacağından düşmanın memerr bulub sökmek babında (19) ideceğı sa'y u ictihādını men' u ibtāl itmekden başka bir maķşad u maşlaḥatı (20) kalmayacağı ḥasebiyle ol zamān zıkr olunan düşman ile tertīb-i muvāzī üzere (21) muḥārebe eylemesi cāyiz ve münāsib olur. Yoḥsa sā'ir vaķt u ḥāletlerde tertīb-i mezkūr (22) begāyet merdūd u nā-münāsib 'add olunur. (23) Ammā cenāhlardan birisinde manevra idici bir çengel koltuķ ile ilerüde muvāzī

[82] olan ikinci nev' i tertīb-i muḥārebe sābıķu'z-zıkr birinci nev' i tertīb-i muḥarebeden (2) çok eyü olup ḥuşuşan hareket iden cenāhına münāsibi vechile metānet (3) u kuvvet virilmiş olur ise dahā ziyāde eyü ve fā'ideli şayılır bu cümle ile (4) mezkūr tertibiñ isti' mālinde düşmana muvāziyeten göğüs virmek daḥi nihāyetlerden (5) birinde ḥaylice metānet u kuvvet göstermek için hücum iden tarafta (6) 'asākiriñ ol bir taraftan ziyāde olması lāzım gelür.

(7) Mā'il olan üçüncü nev'i tertib-i muhārebe hizā-yı a'dānıñ bir maḥallī üzerine (8) çok 'asākır sevķ u naķl eylemek sūhūletini şāmil ve girūde bulunan cenāḥ-ı (9) za'ifiñ a'dānıñ ḍarabātından emīn u maşūn olmasından başķa hizā-yı (10) a'dānıñ hūcūm olunması maṭlūb olmayan kısmını dā'ire-i edebde tūtması (11) ve ḥīn-i ḥācetde ḥareket iden diger cenāḥa imdād olması mişillū menfa'atleri (12) müştemil olduğından kendüsinden ziyāde 'asākire mālik olan ordunuñ (13) üzerine hūcūm iden ḳalilū'n-nūfūs bir orduya göre pek münāsib (14) ve muvāfiķdır.

(15) Cenāḥlardan biriniñ üzerine 'amūdi olan dördüncü nev'i tertib-i muhārebe daḥi (16) mezkūr tertib mā'il mişillū zafer u nuşret ihtimāllerini şāmil ise de düşmanıñ (17) ḥaberi olmaķsızın cenāḥlarından biriniñ üzerine bu vechile gelüb yerleşmek (18) bir kolay nesne olmadığı için mezkūr tertib mā'il ḳadar münāsib 'add olunmaz (19) ve bundan ḳaṭ'a nazār-ı hizā-yı a'dānıñ ta'ciz ve taṭbīķ olunmayan tarafı önünde ḥiç (20) bir düşmanı görmeyecegi ḥasebiyle ziyāde tehlike ve muḥātarada bulunan tarafa (21) ḳoşub işāl meded u dest-yāri itmesi sūhūletli olub tertib-i mā'ilde (22) ise taraf-ı mezkūr girūde bulunan cenāḥıñ zir-i nezāretinde bulunduğundan (23) tertib-i mezkūrda bu maḥzūr daḥi vāķi' olmaz.

[83] İki cenāḥıñ üzerine 'amūdi olan beşinci nev'i tertib-i muhārebe-i hūcūm iden (2) ordu mehcūm ordudan ziyāde 'asākire mālik olduğu ḥālide gā'ib menfa'atlü (3) olabilür ise de 'asākiri ḳarşusundaki ordudan eķall olduğu zamān (4) mużırr olub zirā böyle ḳalilū'n-nūfūs bir ordunuñ keşirū'n-nūfūs bir orduya (5) ḳarşu iki taraḑdan hūcūm göstermek için bu vechile iki kısma munķasim olması (6) ekşer-i fevtini maşlahata netice ve ḳarār virecek maḥalliñ üzerine sevķ (7) itmek ḳā'ide-i mühimmesine ṭaban ṭabana zıdd u muḥālif olmuş olur.

(8) Vasaṭlık üzerine maḳ'arr olan altıncı nev'i tertib-i muhārebe düşman bir ordunuñ (9) ḳalb-gāḥı üzerine şoķulub bu daḥi ātī cenāḥlar ile ihāṭa itmek için (10) girūye çekilmek mişillū ḥarekāt-ı muhārebeden soñra vāķi' olur ise geregi gibi (11) fā'idesi olmaķ mümkündür ammā muhārebeden evvelce bu tertib-i isti'māl olursa (12) düşman-ı ḳalb-gāḥıñ üzerine hūcūm eyleyecegi yerine kendüye bi't-ṭabi' yaķīn (13) bulunan cenāḥlarıñ üzerine hūcūm itmegi tercīḥ ideceginden mezkūr (14) cenāḥlar gūyā üzerlerine yandan olunmuş gibi bir ḥālet u ıztırāba dūĉār (15) olacaķları ezher-i mine's-şemsdir. Binā'en-'aleyh iş bu nişf-ı dā'ire şūretinde (16) olan tertibiñ isti'māli nādir olub bunuñ yerine diger altıncı şekilde irā'e (17) olundığı vechile vasaṭı içerūye ṭoĉrı dāḥil olan ḥaṭṭ-ı münkeşir resmini (18) ḳullanılsa daha güzel olur şunuñ içinde mezkūr ḥaṭṭ-ı münkesir

resminde tertîb (19) olunmuş olan ordu nişf-ı dâ'ire şeklinde bulunan ordu kadar yanlarını düşmana (20) virmediginden mâ'adâ tedrîcle ilerüye yürümesi mümkün olup âteşi daî (21) perâkende olmayarak top kalur ancak bu fâ'ideler daî tahşîl olunmak (22) müşkilce olup düşman vasa't-ka'rîñ içine seğerdüb soğulmaksızın mezkûr (23) vasa't-ka'rî uzakdan gözetdirerek ekşer kuvvetini istişhâben cenâhlardan

[84] biriniñ üzerine yürüyecek olur ise fevâ'id-i mezbûreniñ burada zâ'il ve (2) gâ'ib olacağı bed'idardır.

(3) Vasa'tlık üzerine muhaddeb olan yedinci nev'i tertîb-i muhârebe başka zamânda (4) müsta'mel olmayub fa'at bir nehr-i mürûr olundığı 'a'abinde vâkî' olan muhârebede (5) ordunuñ cenâhlarını nehre tayıyub köprüleri örtmek içün mezkûr (6) cenâhları girüye teclib eylemekle mecburiyyet mess eylediği vakt isti'mâl (7) olunur lakin ferâmuş olunmaya ki a'dâ var olan sa'y u kuvvetini muhaddeb-i (8) mezkûr üzerine veyâhûd nihâyetlerden fa'at biriniñ üzerine sev' u haml (9) eyleyecek olur ise tertîb-i mezkûr ordu-yı mer'kûmeniñ bütün telef (10) u inkisârine sebeb olabilür.

(10) İki cenâhın üzerine tedrîci olan sekizinci nev'i tertîb-i muhârebe beşinci (11) nev'i olan 'amûdî tertîb-i muhârebe gibi ise de dereceleriñ ihtiyâtiyye (12) 'asâkiriniñ mu'kîm olacağı kalb-gâhdan yana birbirlerine qarîb bulunmaları (13) diğ'kat olunur ise düşmaniñ mezkûr kalb-gâha gelüb yüklenmesine sühûlet (14) ve meydân ve vakt kalmayacağı hasebiyle iş bu tedrîci tertîb diğeri altıncı (15) şekildeki vasa'tı içeriye toğrı dâhil olan tertîbe müşâbih olarak (16) zîkr olunan 'amûdî tertîbden evlâ ve a' lâ olur.

(17) Fa'at vasa'tlık üzerine tedrîci olan tokuzuncı nev'i tertîb-i muhârebe münkat' (18) ü münkesir ve pek ziyâde mümted u muştatîl bir ha'tt üzre mu'kîm olan orduya (19) qarşu isti'mâl olunmağa münâsib ve muvâfıqdır. Zirâ bu mişillü ordunuñ kalb-gâhı (20) cenâhlarından tefriğ olunmuş bulunacağından ayruca mezkûr kalb-gâhıñ (21) üzerine hücum olundığı hâlde ordu-yı mezbûre iki iki par'ça idilmiş (22) bulunacağına mebnî selâ metsiz var'ta-i telefe dūçâr olacağı âşikârdır.

[85] Biñâberîn zîkr olunan ordu ve 'asâkiri birbirlerine bilâ-fâsıla merbû't u mülâşık (2) ve hizâları mun'kabz u ziy'k bir hey'etde bulunur ise ihtiyâtiyye leşkeri (3) kalb-gâhına yakîn bulunacağı ve cenâhlarının gerek gâyet şarb ve sert (4)

āteşbāzlık ve gerek ta‘arrużı ele almaklık ile icrā-yı fi‘il itmeleri sühûletlü ola (5) çağı sebebiyle böyle orduya karşı tertīb-i mezkûr üzere hücum muhâtaralı olub (6) hücum ideniñ külliyeñ hezîmete dū‘ariyyetinden havf olunmağa yer olur.

(7) Vasa‘ ile nihāyetlerden biriniñ üzerine kol şûretinde ān-ı vāhidde hücum (8) itmekden ‘ibāret olan onıncı nev‘i tertīb-i muhārebe huşūşan a‘dānıñ (9) hizā-yı muttaşılasına karşı olur ise zıkr olunan tokuzıncı nev‘i tertīb-i (10) muhārebeden enseb u enfa‘ şayılır. Zīrā ordu düşmanıñ kalb-gāhı üzerine (11) idilen hücum mezkûr düşmanıñ hizāsına tecāvüz iden bir cenāhıñ da‘hi (12) müsā‘adesi olduğı şûretde düşmanıñ hücum iden ordu üzerine yandan (13) gelüb tasallu‘ idebilmesi māni‘ olacağından başka kalb-gāh üzerine olan (14) hücum ile nihāyetlerden biriniñ üzerine idilen hücumuñ arasında kışılub (15) kalan cenāh ordu-yı a‘dā hemān hücum iden ordunuñ bütünüyle güleşmege (16) mecbûr bulunacağına mebnî bu kadar zor ve ta‘ziyikine karşı tâb-āver mu‘āvemmet (17) olamayub encām-ı kâr bozılub perişān olması ihtimāle pek yakındır.

(18) İşbu bālāda zıkr u beyān itdigimiz envā‘-ı muhtelif-i muhārebe tertiblerini hemān (19) eşkāl-i hendesiyye vāsıtasıyla irā‘e ve temsil kılındığı gibi tıbbkî öylece (20) levha-i hātırā na‘kl u istinsāh idüb bilā-fazıla ve no‘şān icrālarına sa‘y (21) olunmak ‘ayn-ı nakkaşlık demek olur. Bu ise ziyādesiyle ‘abeş bir şey olmağla ha‘ttı-ı (22) muhārebesini bir kâğıdda menfûş ve mersûm veyāhûd bir ta‘līm meydānında mefrûş u (23) manzûm olduğı intizām u ihtimām üzre naşb u ta‘yîn eylemege emel

[86] ve ictihād iden ser-‘askeriñ öyle emel u ictihādî sehv u ha‘tāya ve böyle (2) hezeyānlar sebebiyle kendüsi bir ‘azîm muşibete ve belki da‘hi cesîm hezîmete giriftār (3) olacağında aslā istibāh olunmamalarıdır. Zīrā fî eyyāmnā hāza orduların çadırsız (4) gezüb giceleri açık şahralarda beytütet ve birkaç cemā‘atlere inkişām olmak (5) tertibleriyle seyr u meşeyylerde dahā ziyāde peydā sehl ü sür‘at ve a‘dādan uzak (6) olarak ısdār kılınan evāmire mebnî ekşeriyā güzelce keşf idememiş (7) oldukları mevki‘lerde birbirlerine kavuşub muhārebe ve mu‘ārabeye mübāderet (8) eylemeleri uşûl-ı cāriyeden olmuş olduğına binā‘en evdeki hesāb pāzāra uymaz (9) meşel-i meşhûrî üzre köşe-i istirāhatde birkār-ı asāyişle resm olunan muhārebe (10) tertibleriniñ da‘hi va‘kt u hāle mu‘ābık ve iktizā-yı maşlahata muvafık geldikleri (11) nādir. İşte müdir u māhir olan ser-‘asker bu tertibleri ne külliyeñ isti‘dām (12) ve ne da‘hi cümleten terk ü i‘dām itmeyüb işe yarayacak olan cihetleri (13) isti‘māl ve her bir hareketlerini mümkün olduğü kadar anlara

takrīb ve tatbīk (14) itmege sa'y-ı behemehāl eyleyerek meydān-ı muḥārebeniñ mevķi' -i mühimmesini güzelce (15) keşf ü münāzara ve ḥizā-yı a' dāniñ maşlahata qarār u netice virici semtler ile (16) olan münāsebetlerini eline geçirir ise ne yapabileceğini tefekkür ü muṭāla'a (17) eylemesi ve ba'dehu var olan diḳḳat ve ictihādını mevķi' -i mezbūr üzerine şarf (18) u bezl idüb kuvvetiniñ şülüşünü a' dā-yı merķūmeyi zabt idüb gözetmek (19) için istiḥdām ider ise diger iki şülüşini zabt u tesḫiri bādī nuşret (20) olması me'mül olan mevķi' -i mezbūreniñ üzerine sevk u ḥaml itmesi (21) ve işte bu vechile fenn-i cesim-i muḥārebeniñ şurūṭını yerine getirmesi ehemmi-i (22) meḥāmmdan 'add olunur.

(23) Bu daḫi pūşide ve nihān olmalıdır ki bālā da zikr eylemiş olduğımız muḥārebe

[87] tertiblerden her kanģısında olur ise olsun orṭaları ṭabur açmak (2) veyāḥūd ḳol şüretine ḳomaḳ mümkün olduğu gibi mezkūr orṭaları ḳal'a (3) daḫi yapmak öylece mümkün ve cā'iz olub ḥuşuşan mā'il olan üçüncü nev' i (4) ve nihāyetlerden biriniñ üzerine veyāḥūd vasaṭiñ üzerine tedrici olan (5) sekizinci ve toḳuzuncü nev' i ve iki dürlü muvāzi birinci ve ikinci nev' i tertibler (6) zikr olunan orṭaların ḳal'a şüretine ḳonmasına ziyāde muvāfiḳdır ve keزالik (7) muḳa'arr-ı tertib daḫi şüret-i mezkūreyi ḳabul itmekden mümteni' degildir. Bir çok (8) süvāri 'asākirine mālīk olan milletlere qarşu idilen cenklerde bir ordu (9) cemā'atini birḳaç alay veyāḥūd orṭa ḳal'alarından mürekkeb olmak üzre (10) bir büyük ḳal'a şekline teşkil etmek cā'iz olduğundan bu vechile bir büyük (11) cemā'at hey'etine teşkil olunduḳda cemā'at-i mezkūreniñ ṭopları aralıklara (12) ve ṭophāne ile iḥmāl u eşḳālī ḳal'aların vasaṭ-ı 'umūmisi derūnına (13) vaż' olunmak lāzım gelir ve iş bu tertib 'ale'l-ḥuşuş ovalıḳ memleketlerde (14) isti' māl olunmak pek münāsib olur.

(15) Mādde-i Ḥāmise

(16) İki ordunuñ eşnā-yı ṭarīḳde birbirine rast gelmeleri beyanındadır (17) İki ordunuñ eşnā-yı ṭarīḳde birbirine rast gelmelerinden neş'et iden nā-gehānī (18) muḥarebelere dā'ir ḳavā'id-i şabiteniñ ta'yin ve ta'rifi her-çend nā-mümkin ise de (19) fenn-i ḥarbiñ uşul u esāsını lāyḳıyla bilmek ve derḫāl iḳtiżā iden manevraların (20) şamāṭa-i esliḫa arasında tedbir ü tenbihinde 'āciz bulunmak için uşul (21) ve āsān-i mezbūreyi vaḳt u ḫāle göre kuvvetden fi' ile götürmek be-taḫşiş (22) böyle zamānlarda ehemmi u elzem olduğu varest-i ḳayd-ı irtiyāb olmaḫla bu mişillü ḫālāt-ı (23) me'müle için nā-gehānī zühūr ider manevralar ḫaḳḳında sābıḳda zikr u beyān

[88] itmiş olduğımız mevâddan başka göstereceğimiz kavâ' id olmayub bunlar daḥi (2) tarafeyn ordularının gerek cismânî ve gerek rûḥânî olan keyfiyet ve ḥallerine (3) taṭbîḳ ü tevfiḳ olunmaḡa muḥtâcdırlar.

(4) Zıkr olunan iki ordu eski zamânlarda cârî olduğu vechile cemî' çadır (5) ve ağırlıklarını müstaşşib olarak birbirine teşâdüf iderler ise ilerülerinde (6) bulunan çerḡacı cemâ'atlerine nâşî oldukları yolların şaḡına ve şoluna (7) ṭabur açdırmaḡdan ve kendüleri daḥi evvel eşnâda zamîrlerinde ḡorumuş (8) oldukları maḡşada göre ekşer ḡuvvetlerini bir yere cem' ḡılmaḡdan a' lâ ṭarîḡ (9) ve kavâ' id olamaz zîrâ mezḡûr çerḡacı cemâ'atiniñ verâsında bütün orduyı (10) ṭabur şüretinde küşâd itmek murâd olunur ise büyük ḡaṭâ idilmiş olur (11) şunuñ için ki bu murâdın icrâsı mümkün olsa bile neticesi ḡuşûrlu (12) ve maḡzûrlu muvâzî tertîbini ḡuşûle getürmüş olacağından başka bu tertîbi (13) icrâ ider iken düşman kendi çerḡacı cemâ'atini ilerüye biraz şiddetli (14) ṭabur açmaḡ emeliyle ḡareket üzre bulunan 'asâkiriñ hezîmet ve perîşâniyyete (15) dūḡâr olmalarına bâ'îş olabilir ammâ şimdiki cenklerde mer'ıyyü'l-'amel (16) tütulan uşûl üzere ordular çadır ve ağırlıklarını berâber taşımayub ziyâde (17) ḡafif u sebûkbâr ve ekşeriya birbirine baḡmaḡsızın ḡareket itmeḡe muḡtedir olan (18) cemâ'atler bulunarak birkaç yoldan 'âzim u refṭâr oldukları ḡasebiyle zıkr (19) olunan hezîmet ve perîşâniyyetlerden ol ḡadar ḡavf itmezler ise de ṭarîḡ (20) ü kavâ'ide mezbûreden tebâ'üd ve ḡafletleri ber-vechile câ'iz olmadığından (21) bunlar daḥi birbirine baḡteten teşâdüflerinde dâ'imâ çerḡacı cemâ'atlerini durdırub (22) ṭabur açdırmaları ve ol aralık kendüleri 'âzîmet vaḡtinde taşmîm eylemiş oldukları (23) maḡşada göre münâsib olan maḡall neresi ise ekşer ḡuvvetlerini oraya yıḡub

(89) toplamaḡa sâ'î ve meşḡûl bulunmaları iḡtizâ ider. Zîrâ bu vechile ḡareket (2) olundığı şüretde düşman her ne dürlü manevralar ider ise itsün cümlesini (3) muḡâbele ve müdâfa'a eylemek âsân u eshel olur

(4) Mâdde-i Sâdis

(5) Ordu başḡınları beyanındadır (6) İşbu başḡınlardan murâd fevc u seriyyelerin icrâ itdikleri küçük başḡınlar (7) olmayub bütün orduların ṭarafından icrâ olunan başḡınlardır. Zîrâ mezḡûr (8) küçük başḡınlar ḡazveciler ile 'asâkir-i ḡafifenin icrâ eyledikleri (9) çapulcılıḡlar nev'inden olan ḡarblerdir esliḡa-i nâdiriyyenin iḡdâşından berü ṭop (10) ve tüfenḡ şadâları bütün bir orduyı başmaḡa ruḡşat virmediklerinden zıkr (11) olunan başḡınlar esliḡa-i mezbûrenin icâdından aḡdem

dahā sühûletlü idiler. (12) Ammā şimdilerde bir ordu dış karakollarını çıkarmak gibi ehemmi mehamı terk (13) ve ferāmuş ile a‘dāyı yanına degin ‘ale’l-ğafle takarrub itdirdiği nādîr (14) olduğundan mezkûr başkınlar dahi evvel kadar çok olmaz binā’-en a‘lā zalik şimdiki (15) başkınlar fakat h‘āb-ı ğaflete talmış ve kendülerini güzelce gözetmekde (16) taşavvur itmiş olan ‘asākiriñ içine girmekten ‘ibāret olmayub (17) belki ‘asākîr-i mezkûreniñ cenāhlarından biriniñ üzerine bağteten (18) gelüb hücum eylemek ve bu vechile ‘asākîr-i mezbûreniñ etrāfını kesmek için (19) idilen tedbîrlerden kināyet olmakdan nāşî ‘asākîr haymelerinde mütefarık ve münferid (20) bulundukları hâlde üzerlerine hücum olunmak için düşman ordusunu ğafletde (21) bulmağa ol kadar sa‘y u ihtimām olunmayub ancak düşman-ı mezkûre muķābeleye hāzır (22) olmasına vakt virilmeyerek hücum olunması murād olunan maḥalliñ üzerine (23) ‘asākîr-i külliye ile gizlüce gelüb vāşıl olmağa diķķat u i‘tinā kılınur.

[90] Başkınları evvelce taşmīm itmek için düşman hayme-gāhınıñ vaz‘ u şüretini (2) sıhḥat üzre bilmek lâzım geldiginden ordular çadır kurub hayme-nişin olmak (3) ‘ādetini terk ve ibtāl eylediklerinden berü bu mişillü evvelde muşammem başkınlarıñ vuķū‘ı (4) nādîr ve hem dahi icrāları müte‘assir olub hayme-nişin olan bir orduyu başmak (5) murād olundukda hayme-gāhınıñ üzerine vakt-ı fecrden bir az evvelce hücum (6) olunması enseb ve evfaķ olacağı bahirdür. Şunuñ için ki ol vakt bu mişillü (7) zuhurātıñ vuķū‘ı ordu-yı mezkûreniñ ğayr-i me‘mūlı olacağından bulundığı (8) mevzi‘iñ ahvāl u eşkālî hücum ideniñ ra‘nā ma‘lūmı olur ise ve dahi (9) ‘asākîrini uşul-ı harbiyye üzre münāsib olan semte toĝrı sevk (10) ve tevcih itmiş bulunur ise hayme-gāh-ı mezbûreniñ perişāniyyete dūçar ola (11) cağı ve ba‘zı vaķāyi‘-i nā-me‘müleniñ zuhūri māni‘ olmaz ise kemāl-i zafer u nuşret (12) dahi taḥşil olunacağı akrab-ı ihtimāldir. İş bu başkın maşlahatı herçend (13) muḥārebeneñ vuķū‘undan aķdem-i nuşrete bā‘iş olan sevk-i ‘asākîr-i fenniniñ (14) tedābîr-i cesimesi kadar çok vāķi‘ olmaz ve ol kadar sa‘şā‘a baḥş-i taṇtana-i (15) şöhret ‘add olunmaz ise de ziyāde daķiķ u nāzîk olan a‘māl-i harbiyyeden ma‘dūd (16) olduğundan hîn-i mübāşeretinde katî çok diķķat u ihtimām ile ḥüsn-i itmāmına (17) sa‘y-ı mālā-kelāmda taķşîr olunması ve ḥaşmını ğafletde bulmağa ne kadar ictihād (18) olunmak lâzım ise bu mişillü ğafletlerden ol kadar dahi hāzer ve mücānebet ve zıkr (19) olunan başkınlara fırsat virmemek için iķtizā iden iķtirāz ve ḥazem (20) ve ihtiyātlarıñ tedbîrine diķķat ve mübāderet kılınmak mühimm olub iş bu iķtirāz (21) ve ḥazem ve ihtiyātlar ise ķānūnnāmelerde ‘alā vechi’l-kifāye izāḥ ve irā‘e (22) olunmuş bulunduklarından

mezkûr kânûnnâmelerin tenbîhâtı harf be harf düstûr (23) u'l-‘amel tutulması muḳteziyyâtıdır.

[91] Faşl-ı Şelâse

(2) ‘Asâkiriñ muḳârebeye ne tertîbde sevk olunacağı ve ecnâs-ı şelâse-i ‘asâkirden (3) her biriniñ nerede ve ne de istiḥdâm kılınacağı beyânındadır. (4) Fenn-i celîl-i muḳârebeden olmak üzere bahş ve ta‘rîf itmez muḳtezi ve ehemmi olan (5) dahâ iki mâdde ḳalub birisi ‘asâkiriñ muḳârebeye ne tertîbde götürüleceğine (6) ve digeri ecnâs-ı muḳtelife-i ‘asâkirden her biriniñ ne vechile istiḥdâm idile (7) cegine dâ‘iridir. Mâddeteyn-i mezkûreteyn egerçi nev-i ‘amâ fenn-i manevraya müte‘allık (8) iseler daḥi muḳârebeye mübâşeret zamânında bir ser-‘askeriñ ideceği tertîbât-ı (9) mühimmesiniñ ehemmleri oldukları inkâr olunamayacağı ecilden mâddeteyn-i (10) mezbûreteyn bu ḥîniyetle hem fenn-i manevranıñ aḳsâmından ve hem daḥi fenn-i (11) muḳârebeniñ ehemmi meḥâmından ‘add olunmak lâzımdır. Zîrâ fenn-i muḳârebeden murâd (12) bir bütün ordunuñ saṭḥ-ı zemînde icrâ idebileceği cemî‘ ‘ameller olub (13) tedbîrleri cihetiyle fenn-i sevk-i ‘asâkire ta‘alluḳları der-kâr olan a‘mâl-i (14) sâ‘ire daḥi icrâları ḥuşûsiyla fenn-i muḳârebeye dâ‘ir i‘tibâr olunurlar ammâ fenn-i (15) manevra yalnız bir fırkaya ve bir livâyâ veyâḥûd her ḳanḡı bir fevce maḥşûş olan (16) ḥarekâtı şâmil olduğundan işte mâddeteyn-i mezkûreteyn bunun için hem fenn-i (17) muḳârebeye ve hem daḥi fenn-i sevk-i ‘asâkire müte‘allık sayılır.

(18) Mâdde-i Evveli

(19) ‘Asâkiriñ ḥaṭṭ-ı muḳârebeye mevzi‘ ve maḳâmları beyânındadır (20) Ḥaṭṭ-ı muḳârebe ne demek olduğu şâbıḳan zîkr u beyân kılınmış olduğına mebnî (21) şimdi ‘asâkir-i mütenevvi‘anıñ ḥaṭṭ-ı mezbûrede ne vechile tertîb kılınması lâzım (22) geleceği bahş u ta‘rîf eylemek münâsib olmaḡla şöylece şurû‘ olunur ki (23) elli altmış biñ kadar nüfûsı şâmil olan bir ordunuñ ḳalb-gâhı bulunduḡı

[92] zemîn nihâyetlerinden birisiniñ vâḳi‘ olduğu zemîn ḳadar süvarî-i ‘asâkiriñe (2) muvâfık olmaz ise ‘asâkir-i mezbûre ordu-yı merḳûmeniñ cenâḥlarına vaz‘ (3) olunmak egerçi münâsib olabilir ise de ‘asâkir-i merḳûmeniñ mevzi‘-i (4) ensebi ḥaṭṭ-ı muḳârebeniñ vasaṭı olduğundan bir miḳdârı nihâyetlere vaz‘ (5) olunur ise baḳıyyesi daḥi ihtiyâtiyye pâyesiyle iki ḳol şüretine (6) ḳonulub mezkûr ḳollardan birisi ḳalb-gâhıñ saḡ ḳola mütelâşık bulunduḡı (7) maḥallde ve digeri ḳalb-gâh ile

şol koluñ arasında važ^ç olunmağ kâ^çide-i (8) mer^çiyyeden oldığı ferāmūş olunmalıdır. Şunuñ içünki mezkūr qollar (9) bu vechile mevzū^ç bulundukları şüretde haṭṭ-ı muḥārebeniñ her neresinde (10) ḥavf ve ḥaṭar ziyāde artar ise derḥāl oraya sühūletle vāşıl olmaları (11) mümkün olur.

(12) Her bir fırkanıñ toplan berāber bulundığından mezkūr toplan müvācehe-i haṭṭ-ı (13) muḥārebede bulunmaları her-çend cārī ise de vaḳt u ḥāle ve ihtiyāc-ı maşlahata (14) göre dahā ziyāde münāsib vechile važ^ç u tevzī^çleri mümkün olduğundan (15) bu bābda enseb-i evvelini şöylece iḥṭār ideriz ki evvelā süvarī bataryalar (16) her cihete devr u ḥareket itmeleri mümkün olan bir maḥalle konulmağ ve şāniyen piyāde (17) bataryalar ve ḥuṣūşāniyyāt üzre bulunmaları lāzım gelenler düşman süvārileriniñ (18) bağıtaten gelüb hücūmlarından emīn olmağ için ḥandağ ve çalı dīvar mişillü (19) şeyleriñ arkasında siperlenmeleri mümkün olabilecek bir maḥalle važ^ç olunmağ (20) ve daḥi ateşleriniñ te'şīr u fi'ıl-i keşīrlere ḥalel gelmesün deyü pek ziyāde mürtefi^ç (21) mevki^çlere konulmayub belki düz yerlere veyāḥūd şu şüretde mā'il maḥallere (22) konulmaları aḥsen olacağı ḥaṭırdan çıkarılmamağ ve şālīşen süvarī bataryalar (23) ḥāşşaten süvarī 'asākiriniñ ma' iyyetlerine taḥşīş kılınmış bulundukları ḥālde

[93] zabṭ u teşḥīri mühimm olan bir mevki^ç a serī^çan vāşıl u nā'il olabilmek (2) için her bir cemā'at ordunuñ yanında dā'imā kendi süvarī bataryaları bulunmağ (3) ve bundan mā'ada muḥāṭaraya dūçār olmuş olan ṭarafıñ imdādına daha (4) ziyāde sür'atle ulaşmağ için ihtiyāṭiyye bataryalarından daḥi birkaç süvārī (5) olmağ ve erbā'an ordu taḥaffuṣ şüretinde bulunur ise düşmanı mümkün olduğu kadar (6) uzakdan gelenlere nişāne idüb hücūmunuñ şiddetini men' ü tevfiğ ve qolları (7) derūnına ilkā-yı perīşāniyyetle 'asākirini taḥvīf itmek ehemmm olduğına binā'en (8) büyük çaplu bataryalarıñ cümlesi ihtiyāṭiyye pāyesiyle verālarda ṭurmağdan (9) ise bir miḳdārı müvācehe-i haṭṭ-ı muḥārebede bulunmağ ve ḥāmisen muḥārebe toplan (10) düşmanıñ bataryalarına cevāb virmekden ziyāde a'dānıñ qolları üzerine (11) endāḥt eylemege ḥāşşaten me'mūr olduklarını hiçbir zamānda unutmamağ ve ammā (12) mezkūr toplan pek çok olur ise ol vaḳt düşman bataryalarını ta'cīz itmek (13) ve ateşlerine ḥalel virmek için mezkūr toplardan bir miḳdārıñ zıkr olunan (14) düşman bataryaları üzerine ateş itmege ta'yīn kılınması münāsib olur (15) ise de hīç olmaz ise iki şülüşi kadarı a'dānıñ piyāde ile süvārī (16) 'asākiri üzerine isti'māl kılınmağ ve ḥīn-i isti'mālde ağızları 'asākiri (17) mezkūre ṭaburlarıyla qollarınıñ imtidādına toğrı uydurulmağ ve daḥi (18) toplanıñ

ateşleri daha ziyâde mühlik ve mühîb olsun deyü ekşerîsiniñ (19) nişânları bir maħalle toğrı olmak lâzımdır.

(20) Mādde-i Şāniye

(21) Piyāde ‘asākiriñiñ şüret-i tertîbiyle tarîk isti‘mālî beyanındadır (22) Bir ordunuñ cüz’-i a‘zamı piyāde ‘asākiri olup mevki‘leri hıfz veyāhūd (23) zabt itmek anıñ himmet ü gayretine menûť oldığından mezkûr piyāde

[94] ‘asākiri ecnās muhtelif-e-i ‘asākiriñ ehemmi u elzemi olduğu aşikâr ise de (2) süvâri ile topcı leşkerlerinin kendüsine i‘âne-i külliyeleri olduğu kâbil ü (3) inkâr olmadığından bunların aña destyārî ve mu‘āvenetleri olmasa idi çok (4) kere tehlike ve muhâtaralara dūcâr ve tamām-ı nuşretlere nā’il olması dañi gāyet ‘asîr (5) ve düşvâr olur idi. Ma‘lûm ola ki a‘dâ ‘aleyhine ‘azîmet itmek için (6) ‘asākiri beş veche ile tertîb itmek mümkün olup ‘asākiri mezbûre evvelâ (7) yâ çarhacı şüretinde ve şāniyen yāhūd cümle ortalar tabur açmış bulunmak (8) üzere mezkûr ortılardan mürekkeb hizālar ve şālişen yāhūd mezkûr ortılardan (9) her birisi vasaťiñ üzerine qol idilmiş olmak üzere keزالik mezkûr (10) ortılardan mürekkeb hizālar hey’etinde ve rābi‘an (11) yāhūd derin qolları ve hāmisen yāhūd murabba‘ qal‘alar resminde tertîb olunur. ‘Asākiriñ çarhacı şüretinde (12) tertîb olunması yâ aşl-ı ‘asākiri hizāsını müsā‘ade-i zemîn ile ortamıñ (13) veyâ qolları esnā-yı tarîkde hıfz u hîrâset itmek veyâ ‘asākiriñ aralarında (14) bulunan açıklıklar sedd eylemek veyāhūd bir maħalliñ etrāf u civārlarını (15) muhāfaẓa itmek için olduğundan tertîb-i mezkûr başlu tertîblerden (16) sayılmayub belki tertîbleriñ furū‘atından ‘add olunur ammā ortalar tabur açmış (17) bulunarak ‘asākiriñ ihtiyātiyye ile berāber iki hizā üzere olan tertîbi ekşeriyā (18) taħaffuz için isti‘māl olunub mezkûr hizālar muttasıl olmak veyāhūd (19) şatranc veyāhūd nerdübān şüretinde dañı bulunmak cā’iz olur ve bir hizāda (20) bulunan ortılardan her birisi vasaťiñ üzerine fırkaca hücum qolı (21) hey’etinde teşkîl kılınmış bulunmak üzere olan tertîb daha ziyâde metānetlü (22) olup ufaq qollardan mürekkeb bir hizā demek oluyor ve gāyet derin qollar (23) şüretinde olan tertîb-i zikr olunan tertîbler qadar münāsib ve maqbul sayılmaz.

[95] Zirā bu mişillü qollarıñ metānete bir fā’ideleri olmadığından başka seyr (2) u hareketlerinin sühulet ve sür’ati ve hamle ve hücumlarının dārb u şiddeti eqall (3) olup düşmanın topları dañi anlara çok mazarrat ve hasāratı irāş kılmaq (4) gibi mahzûrları vardır. Eger bu mahzûrlara bakılmayub ‘asākiriñ muṭlaqa derin (5)

qollar şuretinde tertib olunması murad olunur ise mezkur qolların canib-i (6) yemin ile canib-i yesarlarında qatarca yurumek birer orta 'askerin vaz' (7) u terfik kılınması la-bed u lazim olur şunun işunki duşman gelub mezkur (8) qolların yanları üzerine hucum idecek olur ise yanlarda bulunan (9) mezkur ortalar yuzleriyle duşmana donub qarşu duracaqlarından zikr (10) olınan qollar durmağa mecbur olmaksızın maqşad-ı mu'ayyeneye qadar yurumege (11) mudavemete muktedir olurlar. Zirā böyle olmasa ya'ni yanlarından maru'z-zikr ortalar (12) bulunmasa merkum qollar duşmanın şiddetlu ateşine qarşu mukavemet ve üzerine (13) munasib olan şiddetle hucum-ı vuşulet itmege qadir olamayacaqlarından nāřı varqa-i (14) perışaniyyete ve belki daşi kemal-i hezimeye duçar olacaqları mukarrerdir.

(15) Bālā da zikr-i murur iden murabba' qal'a şekilleri duz řařrālarda ve süvārī (16) 'asakiri coğ olan a'dāya qarşu cenklerde munasib olub zamān-ı (17) sābıqda mezkur qal'alar pek büyük olmak uzre isti'mal olunurlar idi (18) ise de şimdilerde taşaffuz işin birer alaydan ve ta'arruz işin birer ortadan (19) murekkeb olan qal'aların dahā ziyade munasib oldukları bi't-tecrübe řābit (20) olmuşdur. İş bu qal'alar vaqt u hāle göre gāh ezlā'-ı erba'ları birbirine (21) müsāvī olmak uzere 'adetā murabba' resminde ve gāh daşi duşmanın gelmesi me'mul (22) olan țarafa toğrı ziyade ateş virmek işin ol țarafın zala'ı eşvel (23) olsun deyü muştatil şeklinde tertib olunurlar ve süvārī 'asakiri

[96] duşmandan ziyade olmayub bulunan zemīn daşi duz ve müsāvī ve mezkur duşmanın (2) hucumlarına muvāfię ve müsta'ad olduğı hāde alayca veyāhüd ortaca (3) qal'aların tertibi her qanęı hucuma munasib gibi görünüyor ise de zikr olunan (4) tertiblerden qanęısı olur ise olsun dā'imā eyü veyāhüd fenā olduğını (5) ber-vech-i qat'a faşl u hükm itmek ğayr-i mümkün olduğından hemān ta'arruz işin (6) sühulet-i hareket ile metānet ü şiddet ve taşaffuz işin mümkün olduğı qadar (7) ziyade ateş ile metānet-i fā'idelerini hāvī olan tertiblerin sā'irlere terciğ kılınması (8) qavā'id-i mer'iyeden olduğını bilmek lazim ve kāfidir.

(9) Pes netice-i kelāmımız budur ki evvelā ortaca hucum qolı tertibi bir mevki'i (10) zabt u teshir itmek işin sā'ir tertiblerden enseb ise de hīn-i hācetde (11) ateşi ziyade olmak ve duşman ateşinin maşarratı ol qadar doğunmak işin (12) mezkur qolun 'amağı mümkün olduğı qadar az olması ve daşi mezkur qolın (13) bir coğ çarçacılar ile setr idilub süvārī 'asakir ile himāye ve imdād (14) olunması lazim gelür.

(15) Şāniyen ‘asākiriñ birinci hıẓāsı tabur açmış ikinci hıẓāsı mezkūr (16) birinci hıẓānıñ imdādına yetişmege âmāde ve hāzır olan kıollar şūretine (17) kıonmuş olmak tertibi taḥaffuz içün ziyāde münāsib olur.

(18) Şāniyen ‘asākirini münāsibi vechile istiḥdām ve idāre itmekde māhir olan (19) ser-‘askere göre tertibleriñ cümlesi müsāvi olduğından tertibin (20) mezkūrından her kıangısı olur ise olsun bādī-i nuşret olması (21) mezkūr ser-‘askeriñ tedbīr ve şetāretine menūṭ ‘add olunur. (22) Bu daḥi ḥātırdā bākī ve maḥfūẓ kıalmalıdır ki ‘asākir-i piyādegānı ğavġāya (23) götürür iken mümkün olduğu kıadar düşmanıñ topları āteşinden tecnīb

[97] ve şıyānet kıılınmaları lāzım ise de bu tecnīb ve şıyānet bahānesiyle ‘asākir-i (2) mezbūreyi girüye çekmek iktizā itmeyüb ancak ilerüde bulunan zemīn-i (3) temevvücleriyle sā’ir ‘ārızaları şāyesinde ‘asākir-i merķūmeyi düşmanıñ batarya (4) ları āteşinden siperlendirerek yine toġrı şavb-ı me’mūreye gidilmesi (5) ve bir kerre düşmanıñ kıurşunı menziline varıldıkda siperlenüb şakınmak ġā’ileleri (6) külliyyen terk olınarak vakt ü muḳadderat var ise hemān düşmanıñ üzerine şavlet-i (7) dilirāne ile hücum idilmesi muḳteẓidir. Zīrā böyle yakīn bulunur iken zemīn-i (8) temevvücleriniñ verāsında siperlenmek çarḥacılar ile taḥaffuz üzre şābit dura (9) cak ‘askerlerden başkılara münāsib ve nāfi‘ olmaz ve daḥi müvācehet ḥaṭṭ-ı muḥārebeye (10) bulunan kıaryeleri taḥaffuz ḥālinde muḥāfaẓa ve ta’arruz ḥālinde zabṭ ü mu’āḥaze (11) eylemege sa’y olunması egerçi mühimm ise de ḥadden ziyāde anlar ile meşġul (12) olmak ve başka yerde isti‘māl olunsā fā’ideleri olması mümkün olan bir çok (13) ‘asākiri mezkūr kıaryelerde bırakmak lāzım gelmez ammā ufaķ ormanlar ‘asākiri (14) āteşlerden hıfẓ u şıyānet ve icrā olunan ḥarekātı ketm u ihfāya müsā‘ade (15) ve ruḥşāt u ḥuşuşan süvārī ‘asākiriniñ ḥareketlerini ḥimāye ve ḥirāset (16) itdiklerinden nāşī onlara mālīk olan orduya ‘azīm-i mesned u penāh bulundukları (17) derkār olmaġla mezkūr ormanlarıñ zabṭ u teshīrine ne kıadar sa’y u ihtimām (18) kıılınsa birü digeri vardır.

(19) Mādde-i Şelāse

(20) Süvārī ‘asker beyanındadır (21) Bir ser-‘askeriñ süvārī ‘asākirini ordusunda bulunan nüfūs-ı ‘askeriyeniñ (22) gerek ‘aded ü keşreti ve gerek nev‘i ve keyfiyeti bābında ‘adāya nisbetle olan derece-i (23) kıuvvetine göre istiḥdām eylemesi kā‘ideden olub bir ordunuñ süvārī

[98] ‘asākiri a‘dānīn atlularından her çend ednā olsa bile lāyıkıyla idāre (2) ve isti‘māl olunur ise büyük hıdmetler vücūda getürmege fırsat-yāb (3) olacağı derkār olduğından bu ‘asākiriñ mevķi‘inde ve vaktinde isti‘māl (4) olunmasına diķķat kılınmak ve ‘asākiri-i mezbūre hem ne kadar a‘lā olur ise daķı piyāde (5) ‘asākiriniñ mu‘āvenet ve muzāhereti olmadıkça yalnız başına bir mevķi‘in hıfz (6) u hırāsetine muvaffak olmayacağı daķı ma‘lūm olmak mühimmdir. Sūvārī (7) ‘asākiriniñ hıdmet ü me‘mūriyetleri zafer u nuşretiñ taķşiline vesileler (8) virmek ve üserā ve ğanāyim zabtıyla zafer u nuşreti kemāle irişdirmek ve a‘dāy (9) ta‘ķīb etmek ve bir şıķılmış tarafa imdād yetiştirmek ve zedelenmiş düşman (10) piyāde ‘asākirini külliye varṭa-i hezem u perişaniyyete ilķā etmek ve piyāde ‘asākiriyle (11) topların hareket-i ric‘atlerini örtmek olduğundan işte sūvārī (12) ‘asākirine mālīk olmayan ordunun büyük zafer u nuşretleri taķşil itdiği (13) nādir ve ric‘atleriniñ begāyet şa‘b u müte‘assir olması bundan neş‘et itmiş (14) oluyor.

(15) İntizām ve tertibi birinde olan hıẓāsı a‘dā üzerine sūvārī ‘asākiri ne kadar (16) hücūm ider ise hıç olmaz ise biraz uzakdan olsun piyāde ‘asākiriniñ (17) i‘ānesi olmadıkça mezkūr sūvārī ‘asākiriniñ hod-be-hod zafer (18) u nuşretiñ taķşiline muvaffak olamayacağı mücerreb ve şabıtdır. Egerçi ba‘zen (19) sūvārī ‘asākiriniñ yalnız başına hücūm itdirilmesi daķı icāb itdiği (20) vāķi‘ olur ise de bu mişillü hücūm-ı tarafeyn-i piyāde ‘asākiri birbirleriyle (21) tutuşub müdāreb iderler iken vuķū‘ bulur ise daha ziyāde fā‘idesi (22) olur binā’en‘aleyh yalnız sūvārī ‘asākiriniñ piyāde leşkerine ğalebe ve tefevvuķı (23) olmayub mekr-i yağmur veyāhūd karın keşret-i nüzūliyle mezkūr piyāde ‘asākiriniñ

[99] silāhları ıslanub āteşinden maķrūm bulunur ise faķaṭ ol zamān sūvārī (2) leşkeri başbaşına piyāde ‘askerine ğālib ü fā’iķ olabilür.

(3) Sūvārī ‘asākirini ne zamān ve ne vechile hücūm itdirmek münāsib olacağı (4) huşūş ser-‘askeriñ naẓar u mülāhazasına ve muķārebeniñ resm-i maķşadına (5) ve a‘dānīn harekātına ve cümlesi ta‘dād idebilmek ğayr-i mümkün olan daha biñ (6) kadar umūr u keyfiyātına menūṭ olub bunların ziyāde meşhūr ve ma‘lūm olanları (7) ber-vech-i ātī beyān u ta‘rīf olunur. Şöyle ki düşmanın toplarını zabt etmek ve (8) piyāde kollarına bir mevķi‘-i maṭlūbeyi teşķir eylemelerini teshil eylemek için (9) sūvārī ‘asākiri ma‘rifetiyle büyük hücūmlar icrā olunur ise de bu dürlü (10) hücūmların fi‘il ve şemereleri ķalilü’l-müdde olub laḥẓā-i vāķidede hem hāşıl (11) ve hem zā’il olduklarından a‘dā tavranub mezkūr sūvārī ‘asākirini ṭard (12) ü perişān itmezden evvelce mezbūr fi‘il ve şemereleri taķşil etmek için piyāde (13)

‘asākiriniñ zıkr olunan hücūmlara mu‘āvenet itmege hāzır u amāde bulunması (14) lāzımdır. Bundan başka top veyāhūd tüfenk āteşleriyle zedelenmiş olan (15) a‘dānıñ piyāde ‘asākirini bütün bütüne bitürmek için bunlarıñ üzerine ve daħı (16) a‘dānıñ süvārilerini meydān-ı muhārebeden tırd u teb‘id itmek ve ba‘dehu piyāde (17) ‘asākiriniñ üzerine dönüb hamle eylemek için mezkūr süvārileriñ üzerine (18) büyük hücūmlar itdirilür ve kezalik hıızā-yı a‘danıñ üzerine piyāde ‘askeri (19) öñünden hücūm ider iken süvārī leşkerini hıızā-yı mezbūreniñ üzerine (20) verāden hücūm itdirmek daħı münāsib olur. Zırā bu vechile hücūm (21) itdirilen süvārī leşker-i düşmanıñ içine giremeyüb girüye (22) püskürtirilür ise dört na‘l gelüb ordusına ‘avdet u ilticā (23) ve eger hücūmına muvāfık olur ise a‘dā ordusını perişān idüb külliye varṭa-i

[100] helāk u telefe ilķā itmesi eshel olur ve başında bulunan ser-gerde anı güzelce (2) kullānub başiret üzre tavranur ise düşmanıñ verāsında bulunmasıyla (3) ordusundan kaṭ‘ u tefrīķ olunmak tehlikesinden daħı emīn u maḥfūz (4) bulunur.

(5) Ordu taḥaffuz hāletinde iken üzerine düşman ‘asākiri gelüb hıızālara (6) yanaşmış ve hıızalarıñ içine girmege yaklaşmış veyāhūd hemān bir taraftan (7) sükūn bulub girmiş bulundığı zamān daħı süvārī ‘asākiri vaḫtini (8) alub mezkūr düşmanıñ üzerine güzelce hücūm ider ise maşlahatı (9) ta‘mire ya‘ni maḡlūbiye nişānlarını ḡālibe şā‘ibelerine tebdil u taḡyire kādır (10) ve iş bu ilk hücūmlarıyla düşmanıñ şirāze-i ḡayret ve nizāmına irāş-ı ḫalel ide (11) bilür ise bütün bütüne helāk u hezimate sebep olabilmege muḫtedir ola(12)cağı bāhir ve daħı ordu cemā‘atlerine maḥşūş olub dā‘ima ma‘iyyetlerinde refāķat (13) iden süvārī ‘asākiri düşmanıñ ḫarekātında bir sehv u ḫaṭası zuhūr (14) itdiği zamān fırsat-yāb olmaḫ veyāhūd semt-i ric‘ate yüz çevirdiği vaḫt (15) bozgınlığını artırmak için düşman-ı mezkūruñ üzerine der-ān-ı ḫāl hücūm (16) u iḫtiḫām ider ise ḫayli iş becerebileceği bedīḫi ve zāhirdir

(17) ‘Asākiri-i süvārīyānıñ ne vaḫt hücūm itmeleri münāsib olduğu bālāda zıkr (18) olundu. Ancak ne güne hücūm eylemeleri lāzım geleceği ḫuşuşını her ḫalde (19) hücūmdan murād maşlahat ile birṭaḫım ḫālāt-ı sā‘ireye menūṭ u vābeste (20) olındığından pūşide ve nihān olmalıdır ki ṭabanca ile hücūm idüb (21) çarḫalaşmak faḫaṭ dıř ḫaraḫollara veyāhūd otlaḫçı mişillü hücūmlara (22) ve piyāde ‘asākirini ta‘ciz idüb āteşlerini tükettirmek ve bu vechile daha (23) ziyāde şiddetlü ve kuvvetlü taşmīm olunan aşl büyük hücūma müsā‘ade eylemek için

[101] süvâriyân-ı hafîfeniñ icrâ eyledikleri sahte hamlelere göre münâsib olur (2) ve bir süvârî ‘asâkiri diger süvârî ‘asâkiri üzerine hücum eyledikde (3) mezkûr hücumı şiddet üzere olur ise ol bir ‘asâkire gâlib ü fâyiğ gele (4) cegi zann olunmalıdır. Zîrâ bu mişillü hâllerde tefevvuk u gâlibiyyet ‘asâkiriñ (5) ittiḥād u ve metānet ü nizāmı üzre bulunmasına mevḳûf olduğından böyle ittiḥād (6) ve nizām üzre olan hücumlar için mu‘tedil dört na‘lden veyāḥūd elgârdan (7) a‘lâ reftâr olamaz ammâ otlâqcılar şüretinde olan hücumlar bunuñ ḥilâfı (8) olub bu vechile muḥārebe itmek bedevilere ‘âdet olmuş ve bu ḥuşûşda (9) bunlar milel-i sâ‘ireden ziyāde mahāret ü şöhret bulmuş olduklarından nāşî (10) mezkûr hücumları anlar gibi icrâ itmek münâsib olur iş bu otlâqcılar siyâkında (11) hücumlar ric‘at ü perîşāniyyet üzre bulunan gerek piyāde ve gerek süvârî (12) ‘asâkirine qarşu gāyet muvāfiğ gelür ve daḥi bir ser-‘asker a‘dāniñ ne (13) hey‘et ve şüretde bulunduḡını keşf itmek murād itdiḡi vaḳt isti‘māl (14) olunur. Ya‘ni ser-‘asker evvel vaḳt münâsib ‘add itdigi maḥallin üzerine toḡrı (15) bir kaç orta süvâriyân-ı hafife ‘asâkirini otlâqcılar şüretinde (16) şaldırub ve bunlara imdād için verālarına diger birkaç orta süvâriyāni (17) şafbeste-i ṭabur olmağ üzre ta‘yîn ve tertîb idüb kendüsi daḥi (18) mezkûr otlâqcılar çarḥalaşarak düşmanı girüye sürer iken taleb (19) eyledigi ḥuşûşatı keşf u teşḥîş itmege sa‘y u ihtimām eylemek ve zıkr (20) olunan otlâqcılar her ne kadar düşmanıñ üzerine öñden hücum iderler ise (21) daḥi çarḥalaşur iken dā‘imā merḳûm düşmanıñ yanlarıyla verāsını ele geçirmege (22) ve hücum vaḳtinde esir tutmağ kaydına düşmeyüb hemān silāḥlarını boşaldarak (23) ve kılıc ve mızrāk çalarak ziyāde itlāf-ı nüfûs itmege diḳḳat itmek ve imdādları için

[102] verālarında bulunan ‘asâkiriñ toplayamayub bırakmış olduğ esirler bulunur (2) ise hücumdan ‘avdetleri zamānında olub berāber getürmek lâzımdır. Ma‘lûm (3) ola ki ‘asâkir-i piyādegāniñ şüret-i tertîbleri bâbında sâbıқан zıkr u beyān (4) eylemiş olduğımız ḥuşûşat-ı ātīde ta‘rīf idecegimiz maḥv ü işbātlar ile (5) ‘asâkir-i süvâriyân ḥaḳḳında daḥi düstürü’l-‘amel tutulmağ mümkündür.

(6) Evvelā şatranc şüretinde ṭabur açmış olan ḥizālariñ açık yerleri çok (7) bulunduḡı sebebiyle derūnlarına a‘dā atlası girüb ortalarıñ yanlarını (8) ele geçirir ise ‘aẓīm tehlike ve maẓarratıñ vuḳû‘ı der-kār olduğundan iş bu (9) tertîb-i ṭabur açmış olan ‘asâkir-i piyādegān için her çend nā-münâsib ise de (10) ‘asâkir-i süvâriyāna göre tertîb-i mezkûr ‘âdetā düz ṭabur açmış olan (11) ḥizālariñ tertîbinden çok ziyāde münâsib olur. Ammâ hücum kolları şüretinde (12) olan piyāde ‘asâkiri a‘dā süvârisi her ne taraftan gelür ise gelsün (13) kendülerini

muḥāfaẓa idebilecekleri ḥasebiyle zıkr olduğu üzre hücum (14) kolları şüretinde bulunan ‘asākir-i piyādegān ḥizālari için (15) daḥi şaṭranc tertibi tecvīz olunur. Süvāri asākiri gerek şaṭranc (16) şüretinde ve gerek ‘ādetā düz ṭabur hey’etinde olsun hücumda muẓaffer ola (17) mayub girüye dönmege mecbūr bulundukları zamān ne derecelerde seyr-i (18) serī‘a ile dönmek ‘ādetleri olduğu mulāḥazasıyla ‘asākir-i mezbūreniñ (19) ḥizālari birbirinden taḳrīben dört beş yüz ḥaṭve uzak bulunmasına ve iş bu (20) bu‘dun bundan eḳall olması şaṭranc tertibinde cā’iz ise de düz ṭabur açmış (21) olan ḥizālarda aṣlā cā’iz görölmediği ḥātırdā ḳalmasına ve daḥi ikinci ḥizāniñ (22) hiçbir zamānda düz ṭabur açmış bulunması tecvīz olunmayarak birinci ḥizā bozulub (23) döner iken perīṣāniyyet virmeksizin şavuşması mümkün olsun deyü mezkūr

[103] ikinci ḥizāda ikişer ortalık aralıkların açık bulunmasına ve iş bu ikişer (2) ortalık aralıkların bulunması için mezkūr ortalariñ her bir alayn nihāyetini (3) üzerine ḳol olub devirmesine i‘tinā ve diḳḳat olunması ehem-i meḥāmdan sayılır. (4) Şāniyen vasaṭın üzerine hücum kollarınıñ tertibi ‘asākir-i süvāriyānda alayca (5) ve ‘asākir-i piyādegānda faḳaṭ ortaḳ olmaḳ ve şālişen ‘asākir-i süvāriyāndan (6) müretteb olan hücum kolları ‘asākir-i piyādegāndan tertib olunan kollar gibi (7) ṭar olmaları hiçbir vaḳtde tensib olunmadığına mebnī ortalara ḳoldan (8) çıkub hücum itmege meydān ḳalsun deyü mezkūr süvāri kolları orta (9) boyunca tertib olunmaḳ iḳtiẓā ider. İş bu kolların orta boyunca olmalarını lāzım (10) gördüğimiz muḥārebeye gönderildikleri zamān için olduğu müstaḡnī ‘ani (11) ‘l-iẓāḥdır amma muḥārebeye ya‘nī hücum göndürölmeyüb ḥizāniñ verāsında (12) ve düşmanñ gülleleri oḥşamayacağı bir siper arḳasında veyāḥūd uzak (13) yerde cāy-gir-i istirāḥat bulunurlar ise az yer ḳabṭ etmek ve hücum-ı ‘azīmetlerinde (14) ḳat‘ idecekleri mesāfeyi taḳṣir u taḳlil eylemek için mezkūr kolları (15) daha ziyāde ṭar etmek cā’iz olur.

(16) Rabi‘an yandan olan ya‘nī yanlar üzerine idilen hücumlar birbirine ḳarşu (17) ceng u cidāl iden ‘asākir-i piyādegāndan ziyāde ‘asākir-i süvāriyān ḥaḳḳında ḥavf (18) u ḥaṭarnāk olduklarından mezkūr ‘asākir-i süvāriyān ḥizāsınıñ nihāyetlerine (19) bölükçe tedrici tertibi üzre birḳaç ‘aded süvāri ortalari naşb u vaḳ‘ (20) olunsa gerekdir. Şunuñ içünki ḥizā-yı merḳūmeniñ yan ṭarafından a‘dā gelüb (21) ta‘ciz u tasalluṭ ḳaşdlarını gösterecek olur ise mezkūr bölükler iḳtiẓāsına (22) göre ya bir saḡa veyāḥūd bir şola dönmek ḥareketiyle derḥāl merḳūm a‘dāya (23) ḳarşu ṭabur şüretine girüb muḳābele ve ḥizā-yı mezbūreyi tasalluṭdan ḥıfz

[104] ve himāye eylemeleri mümkün ola.

(2) ‘Asākīr-i süvāriyānīn birbirlerine karşı olan gāvğaları ‘umūmī olarak ‘ādet (3) olmuş olan iki kâ‘ide cārī ve vāqī‘ olub birisi budur ki ‘asākīr-i (4) mezbūreniñ hücūm iden birinci hīzāsı ister er ve ister gic olsun muṭlaqā (5) tekrār girüye dönmege mecbūr bulunacaqdır. Zīrā zikr olunan hücūmı ne kadar (6) eyü itmiş oldığı farz olursa bile a‘dānīn āña birṭakım tāze süvārī (7) ortalarını taqđīm iderek mezkūr birinci hīzāyı ikinci hīzānīn arkasına (8) dönüb tecemmu‘ itmege mecbūr idecegi aḡleb-i ihtimāldir. Diger ka‘ide daḡı (9) şudur ki ṭarafeyniñ ‘asākīr ve sergerdeleri müsāvī derecede bahādır ve māhīr (10) oldukları hālde kaḡı sergerde ḡitām-ı maşlahat için ihtiyātā birkaç (11) orta ‘asākiri ayruca mevcūd müheyyā tutub bunları kendi (12) hīzāsıyla muḡārabeye meşḡul olan düşman hīzāsınıñ yanları üzerine (13) vaḡt-i münāsebeti bularak hücūm itdirir ise zafer u nuşreti ol sergerde (14) taḡşīl itmiş olacağı şekk u iştibāhdan ‘ārīdir. Pes kâ‘ideṭeyn-i (15) mezbūreṭeyniñ neticeleri güzelce mülāḡāza ve muṭāla‘a olunur ise bir cesīm-i (16) süvārī cemā‘atini gāvḡāya ne tertīb u uşul üzre getürmek lāzım gelecegi (17) bi’t-ṭabī‘ derk u istidlāl olunacağından şübhe yok ise de cemā‘at-i (18) mezkūreniñ her ne tertīb u uşüle vaż‘ olunması taşvīb olunur ise (19) olunsun düz ṭabur açmış hīzālariñ taḡrīk ve idāre ve isti‘mālleri ‘asīr (20) ve birinci hīzā bozulub dōnek ider ise bunuñ perīşāniyyeti ikinci hīzāya daḡı (21) sirāyet u te’şīr ideceginden cesīm-i süvārī cemā‘atlerini zikr olundığı (22) vechile ‘ādetā ṭabur açmış hīzālar tertībine komaqdır. Kaṭı çok ḡazer u ihtirāz (23) olunması vācibātdandır.

[105] Mādde-i Rābī‘a

(2) Topcı ‘asākiri zikrinde ve piyāde ve süvārī ve topcı ‘asākiriniñ (3) bi’l-iştirāk şūret-i istiḡdāmları beyānındadır. (4) ‘Asākīr-i ṭopcıyān gerek ta‘arruḡda ve gerek taḡaffuḡda olsun ḡāliteyn-i (5) mezbūreṭeyniñ ikisinde daḡı müsāviyet üzre meḡīb ü maḡūfdur. Zīrā (6) ta‘arruḡda bir büyücek batarya eyüce ḡullanılır ise hīzā-yı a‘dāya tezelzül (7) ve ḡasārat ve hīzā-yı mezbūre üzerine hücūm iden ‘asākire anı bütün bütün (8) perīşān münḡazim eylemelerine sūhūlet ve taḡaffuḡ maşlahatında istiḡdām olunur (9) ise batarya-i mezkūre hücūm iden a‘dāya uzaḡdan irāş idecegi ḡarb (10) ü meḡābetinden başka yakından şalkım menziline gösterecegi ziyān ve dehşetiyle (11) daḡı muḡāfazası maṭlūb olan mevḡi‘a ḡuvvet ve metānet virdigi erbāb-ı (12) tecārib ‘indinde ma‘lūm ve müselleḡ ise de muḡārebelerde cengin ṭavr u şūreti (13) ve zemīniñ aḡval ve hey’eti ve a‘dānīn vaż‘ u ḡareketi mişillü ḡāletler bir ḡarārda (14) olmayub ān be ān televvūn ve taḡayyūr itmekde

olduklarından nāşi ‘asākir-i topcıyānıñ (15) her bir a‘māl ü fa‘ālī ‘asākir-i sā’ireniñ a‘māl u ef‘āline bir derece de tābi‘ (16) ve merbūtdur ki ceng günlerinde ‘amel u hareket itmeleri lāzım gelece (17) gini ‘alā vech-i’t-tahkīk beyān u ta‘rif idebilmek geregi gibi müşkil (18) u müte‘assir ‘add olunur. Ma‘-zalı bir miqdār ‘asākiriñ bir tarafa me’müren ‘azîmeti (19) sebebiyle hālî kalan aralığı temliye etmek ve bu vechile rû-be-rû pîş-gāhda bulunan (20) a‘dâyı bulunduğu yerde zabt eylemek için mezkûr hālî kalan aralığa (21) bir çok toplarıñ tertib ve ta‘biye kılınması ba‘zı kerre cā’iz olacağı āşikār (22) ve ammā esās meşābesinde olan sā’ir kavā’id-i mer‘iyyeleri ‘alā kadri’l-mekân-ı (23) ātîde zıkr ü eş‘ār olunur.

[106] Evvelā ta‘arruz maşlahatında nereye ziyāde hamle ve tasalluṭ olumaḵ muşammem ise oraya (2) miqdār-ı kifāye topar cem‘ olunub bunlarıñ āteşleri ḍarbiyla hizā-yı a‘dāya (3) irāş-ı za‘af ü perîşāniyyet ve bu vechile gerek piyāde ve gerek süvārī ‘asakiriniñ (4) hücūmlarına imdād u mu‘āvenet kılınmaḵ lāzımdır.

(5) Sāniyen zıkr olunan toplardan başka hücūm kollarına refākat ve mu‘āvenet (6) etmek için ma‘iyyetlerine hafif piyāde bataryalarından mā‘adā kifāye idecek (7) kadar süvārī batarya toparlarıñ daḥi ta‘yîn kılınması muḵteẓidir. Ancaḵ (8) hafî olmayaki hücūm vākitlerinde mezkûr piyāde toparları çok ilerüye (9) şalmaḵ iḳtizā itmez. Hemān mezkûr kollar ile berāber gitmeksizin gülleleri maḵşad-ı (10) maṭlûbeye ayırısacaḵ kadar uzaḵ bir maḥallde tevfiḵ olunub işletdirilseler (11) daha güzel olur.

(12) Şālişen iḳtizā iden maḥalle serī‘an imdād üleşdirebilmek için süvārī batarya (13) larınıñ hiç olmaz ise nışfı kadarı ihtiyāta ayruca ḥāzır u müheyyā bulunması (14) lāzımeden oldığını sābıḵan zıkr itmişiz. İmdi iş bu ihtiyāten ḥāzır u müheyyā (15) bulunacaḵ süvārī bataryalarıñ her bir cihete devr u hareket idebilmeleri (16) āsān olacaḵ bir meḵşûf zemīnde vaż‘ u tertib kılınması ve daḥi şābit (17) duracaḵ bataryalar için düşman atlasunuñ hücūmlarından emīn olaraḵ (18) fi‘il ü te’şirleri ziyāde olacaḵ mevḵi‘den a‘lā mevzu‘ olmayacağını (19) muḵaddemā işrāb itmiş olduğımızdan iş bu ḥuşūşa bilā-ihmāl ri‘āyet (20) ve ihtimām olunması muḵteẓidir.

(21) Rabi‘an taḥaffuz üzre bulunan ordunuñ bataryaları egerci bir yerde müctemi‘ (22) durmayub hizānıñ her bir taraf u cihetlerinde münteşir bulunurlar ise de (23) düşmanıñ tavr u hareketlerine diḳḳat birle nereye ziyāde şıḳlet gösterir ise

[107] ve nereye duh l itmege s h let bulur ise mezk r bataryalar da i oraya (2) to rı ni an id b  te  itmeleri iktiz  ider.

(3) H misen d z  a rada vey   d c z'ice m 'il olan  ol bir ma allde mevz ' (4) olan topların gerek to rıdan to rıya ve gerek sekdirme end  t olunan (5) g lleciler ziy de te'  r idecegi ve da i a ızları bir  arafa to ru m teveccih (6) bulunan topların ziy de ziy n u  zarar virecegi ge enlerde z kr olunmu  olma la (7) i bu meh m n fer mu  olunması l zımdır.

(8) S disen mu  rebe top ularının e a  -ı me'm riyetleri d  manın bataryalarına (9) cev b virmek olmayub belki mezk r d  manın 'as kir h z larına i  l-i (10)    arat eylemege di  at eylemeleri ehemmi fer 'iz zimmetlerden oldu i tenb hini z kr  (11) her  end s b kda m r r itmi  ise de i  bu tenb hi ber -yı te' id tekr r ideriz (12) ve da i a' da toplarına  ok ru  at virmemek i  n anları ta'c z eylemek (13)  zre ba'zen mezk r topların  zerine  te  idilmesi c 'iz ise de batarya (14) ların bir   l   z kr olunan d  man toplarının  zerine  arb itmege ta'y n k lınur (15) ise hem-  l iki   l   da i a' d n n s v r  ile piy de 'as kiri  zerine (16) isti' m l ve tev   k lınması mu lak  m himm oldu unu i  ar eyleriz.

(17) S bi'an a' d -i  abur a mı  h z lar   retinde iler ye to rı gelmekde (18) olur ise ber   arafın bataryaları mezk r h z ları mu arr  s v r   te leriyle (19) istik al itmeleri a' d ya ziy de m ceb-i    arat ve eger mezk r bataryalardan (20) bir a ı z kr olunan h z ları yanlarını ele ge ir b d kmege muvaff   (21) olur ise bu da i aynı ni' met olub a' d ya mevr  -ı hez met olaca ı (22) b -i tib hdır. (23)   minen eger z kr olunan a' d  kollar tertibinde gel r ise ol zam n mezk r

[108] kollarını g lle ve d nelere boydan boya ni  ne itmek i  n topların a ızları (2) to rı z kr olunan kolların   llerine ni  n idilmesi l zım ise de (2) ba'zıları da i kolların yanlarından vey   d ver larından ma arr-ı e v r   te lerinin (3) icr sıyla me    olmaları f 'ideden   l  olmaz. Z r  oradan gelen g lle (4) lerin 'as kire ne mertebelerde  avf u deh et virdiklerini ta'rif ile ta avvur itmek (5)  ayr-i m mk nd r. Bin 'en  af f toplardan bir a  danesi her i b d b d dey b (6) a' d n n yanları  zerine  aldır a bu mi ill  ces ret  emeresiz olmayaca ı (7) pek me'm ld r.

(8) T si'an bataryalarının d 'im  piy de vey   d s v r  'as kirinin z r-i s ye-i (9)  im yelerinde bulunmaları mu te   ve mezk r bataryalarının yanları da i ba'z 

mevāni‘a (10) müstenid ü müttekī olmaları fā’ideyi mü’eddā olduğu egerçi şābit ü ‘ayān (11) ise de bu kâ‘ideye her-bār ri‘āyet itmek mümteni‘ ve düşvār olub ba‘zı (12) hālâtda kâ‘ide-i mezbūreniñ terk ü ibtālî lāzım geldiği mechül olmalıdır.

(13) ‘Āşiran bataryalarıñ üzerine düşman atlası hücüm kaçdıyla geldiği zamān (14) topçılar şaşırmayub ve beyhūde yere kōrkmayub hemān toplarını ibtidālarda (15) gülle ile ve şöñralarda şalkım ile doldırarak mümkün olduğu kadar çok müddet (16) āteşfişānlık itmege muqayyed ve müctehid olmaları ve bu eşnāda mezkūr bataryaları (17) himāye eylemege me’mūr olan piyāde ‘asākiri daḥi evvelā esb u bārgirleri (18) ve ba‘dehu topçıları derūnlarına alub hıfz itmek için mezkūr bataryalarıñ (19) kurbunda ve murabba‘ kâl‘a şüretinde ḥāzır müheyyā durumları muḳteziyātdandır. (20) Ḥafī olmaya ki zıkr olunan piyāde ‘asākiri toplarını verāsında ise (21) şüret-pezīr olacağı kâl‘ayı bataryanın imtidād-ı muvācehesine mütenāsib (22) u münāsib olan müsteṭil resminde ve eger ‘asākiri-i mezbūre mezkūr toplarını

[109] yanı başlarında ise ‘ādetā murabba‘ şeklinde teşkil u tertib eylemesi daha ziyāde (2) münāsib olur.

(3) Ḥādī ‘aşer āteşe pek uzaḳdan başlamak şartıyla mümkün olduğu kadar (4) çok zamān āteş-bāzlık idilmesine sa‘y u ihtimām olunması her dā’im muḳtezi is e de (5) ‘ale’l-ḥuşūş bataryalarıñ üzerine düşmanın piyāde ‘asākiri hücüm itdiği (6) vākt daha ziyāde mühimm u lāzımdır. Zīrā topçılar zıkr olundığı vechile lāyıkıyla (7) himāye kılındıkları şüretde mezkūr piyāde ‘asākiriniñ vurūd u vuşülünden (8) evvelce siperlenüb şaklanmalarına vākt bol bol müsā‘ade ider ve mezkūr (9) toplarını āteşi ile a‘dā piyādesi zedelenüb mütezelzil olur ise (10) bütün bütüne derekāt telef u helāka dūçār kılınmasıçün üzerine piyāde ile süvārī (11) leşkeri bi’l-ittihād hücüm itdirilmek münāsib olub maşlaḥatıñ bu perseye (12) götürülmesi ise ‘asākiri-i topçıyanıñ himmet u gayretiyle olmuş olacağından (13) ve bu mişillü vāḳ‘alarda vāḳi‘ olur.

(14) Mādde-i Ḥāmise

(15) Ecnās-ı şülūşe ya‘ni piyāde ve süvārī ve topçı ‘asākiriniñ (16) bi’l-iştirāk istiḥdāmları (17) beyānındadır. (18) Ecnās-ı şülūşe ‘asākiriñ şān‘at istiḥdāmı ‘asākiri-i mütenevvi‘adan her birini (19) berü tarafıñ maḳşadıyla düşmanın kaçdına göre münāsib olduğu vechile (20) zemīnde vāḳ‘ u tensik ve cemī‘ amel u fi‘illerini

her biriniñ keyfiyet ü aḥvāline (21) nisbetle nazm u tevḥik itmek mahāretinden
‘ibāret olub iş bu şan‘at u mahārete (22) ve bunları kuvvetden fi‘ ile götürülmesi
ya‘ni ḥin-i iktizāda icrā ide

[110] bilmek için lâzım gelen ṭabī‘at ve mümārasete mālīk u nā’il olmaḳlığı
murād (2) iden bir zābiṭ-i a‘zam esfār-ı māziye ile ḥurūb-ı sābıkayı güzelce
tetebbu‘ (3) ve muṭāla‘a ve lāsiyyemā çok tecrübe ve ‘ameliyāt-ı (4) ḥarbiyyeyi
re‘yu’l-‘ayn nazar u müšāhade (5) itmege sa‘y u ihtimām (6) eylese gerekdir.

(7) Temmem

2. ASKERÎ TERİMLER

Aa

aḵsām-ı erba‘a-i ḥarbiyye: (Ar.is.t) Savaşın dört kısım, bölümü(2/2-3)

‘aḵd u şurūt: (Ar.is.t) Anlaşma ve şartlar(16/11)

aḵvāt ve zaḥā’ir: Azıklar ve erzaklar (18/10)

alay: i. (Yun. Alayi < Bizans Yunancası allagion) [Kelime, Bizans ordu teşkilatındaki *allagion* “seferde imparatorun maiyetindeki asker”den dilimize girmiş, ayrıca âlây şeklinde Arapça ve Farsça’ya geçmiş, bu telaffuzu ile Osmanlı Türkçesi’nde de kullanılmıştır] Orduda iki veya daha fazla taburun birleşmesiyle meydana gelen birlik. (87/9, 95/18, 96/2, 103/2, 103/4) (Kubbealtı Lügatı)

‘asker: (Ar.is.) Er. (3/13, 6/21, 12/9, 15/4, 15/8, 15/10, 15/12, 15/13, 15/14, 16/7, 16/10, 17/10, 22/2, 22/6, 22/7, 22/17, 22/21, 23/5, 23/18, 23/18, 23/19, 24/2, 24/4, 24/12, 24/17, 25/2, 25/3, 25/4, 25/7, 25/9, 26/2, 26/4, 26/5, 26/6, 27/6, 27/8, 27/8, 27/15, 28/2, 28/8, 28/21, 29/13, 29/17, 30/5, 30/20, 31/13, 31/22, 33/1, 33/22, 37/7, 40/17, 46/22, 48/2, 49/7, 49/7, 49/15, 51/9, 52/20, 54/13, 55/4, 57/5, 58/17, 60/17, 61/4, 64/4, 64/22, 66/14, 66/17, 71/5, 72/12, 74/19, 76/1, 78/12, 78/14, 78/20, 79/2, 79/3, 79/8, 79/9, 79/12, 80/1, 80/4, 86/1, 86/11, 91/8, 95/6, 96/19, 96/21, 97/9, 97/20, 97/21, 97/21, 99/2, 99/4, 99/18, 101/12, 101/14) (Devellioğlu Lügatı)

‘asākir: (Ar.c.) Askerler, erler (2/3, 2/17, 2/18, 3/9, 7/18, 14/12, 14/21, 15/1, 15/14, 15/16, 15/18, 15/23, 16/3, 19/5, 19/17, 19/20, 20/20, 22/2, 22/10, 23/7, 23/20, 23/21, 23/22, 24/3, 24/5, 24/7, 24/11, 24/14, 24/17, 24/17, 26/3, 26/7, 26/10, 26/11, 26/11, 26/13, 26/15, 26/16, 26/17, 27/3, 27/10, 27/13, 27/18, 23/22, 23/23, 28/6, 28/19, 29/6, 29/9, 29/20, 30/1, 32/7, 32/11, 32/13, 33/2, 33/100, 33/11, 33/14, 33/19, 33/20, 34/1, 34/13, 34/17, 34/23, 35/3, 35/7, 37/6, 37/11, 38/2, 38/7, 39/12, 40/5, 41/7, 41/22, 42/5, 42/8, 42/17, 43/2, 43/4, 43/13, 43/15, 43/17, 43/18, 44/4, 44/5, 44/10, 44/19, 44/22, 45/3, 45/7, 45/9, 45/10, 45/12, 45/23, 46/15, 46/19, 47/8, 48/6, 48/7, 48/8, 48/9, 48/11, 48/12, 48/13, 48/15, 48/17, 48/18, 48/20, 48/22, 49/2, 49/10, 49/12, 49/16, 50/6, 50/10, 50/13, 51/11, 51/11, 51/15, 51/16, 51/18, 52/1, 52/6, 52/8, 53/5, 54/13, 54/18, 55/8, 55/17, 56/1, 56/8, 56/10, 56/19, 57/1, 57/14, 58/7, 58/21, 59/1, 59/6, 59/7, 59/13, 60/16, 61/6,

61/8, 61/16, 61/20, 61/21, 61/23, 62/2, 64/1, 64/9, 65/4, 65/5, 65/8, 66/3, 66/4, 67/5, 67/19, 67/20, 68/3, 68/5, 68/6, 68/8, 68/9, 68/18, 70/8, 70/13, 70/23, 72/18, 72/20, 72/23, 73/5, 73/13, 73/14, 75/11, 75/20, 75/22, 75/23, 76/4, 76/10, 77/4, 77/15, 77/20, 77/23, 78/3, 78/19, 79/4, 79/5, 79/14, 80/7, 80/13, 81/13, 82/6, 82/8, 82/12, 83/2, 83/3, 84/12, 85/1, 87/8, 88/14, 89/8, 89/16, 89/17, 89/18, 89/19, 89/23, 90/9, 90/13, 91/2, 91/2, 91/5, 91/7, 91/13, 91/17, 91/19, 91/21, 92/1, 92/2, 92/3, 92/23, 93/7, 93/16, 93/16, 93/21, 93/22, 94/1, 94/1, 94/6, 94/6, 94/11, 94/12, 94/13, 94/17, 95/4, 95/23, 96/13, 96/15, 96/18, 96/22, 97/1, 97/3, 97/13, 97/13, 97/15, 97/21, 98/1, 98/3, 98/4, 98/5, 98/7, 98/10, 98/10, 98/12, 98/15, 98/16, 98/17, 98/19, 98/20, 98/22, 98/23, 99/3, 99/9, 99/11, 99/13, 99/15, 99/17, 100/5, 100/7, 100/13, 100/17, 100/22, 101/2, 101/2, 101/4, 101/12, 101/15, 102/1, 102/3, 102/5, 102/9, 102/10, 102/12, 102/14, 102/18, 103/4, 103/5, 103/5, 103/6, 103/17, 103/17, 103/18, 104/2, 104/3, 104/9, 104/11, 105/2, 105/2, 105/4, 105/7, 105/14, 105/15, 105/18, 107/9, 107/15, 108/4, 108/8, 108/17, 108/20, 108/22, 109/5, 109/7, 109/12, 109/15, 109/18, 109/18) (Devellioğlu Lügatı)

‘asākīr cemā‘ati: asker topluluğu (2/18, 47/8, 64/8)

‘asākīr-i güzīde: Seçkin, seçilmiş asker (27/13)

‘asākīr-i piyādegān: Yaya askerler (96/22, 102/3, 102/9, 102/14, 103/5, 103/6, 103/16)

‘asākīr-i topcıyān: Topçu askerler (105/4, 105/14, 105/12)

‘asākīr-i vefīre: Çoğu asker (14/4)

‘askerīce ta‘arruż tarīkiyle i‘lān itdiği hārbler: askerî yöntemlerle saldırma yoluyla ilan edilen savaşlar. (6/21-22)

‘avdet: (Ar.is.) Dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme (47/10, 48/3, 49/19, 53/11, 54/14, 99/22, 102/2) (Kubbealtı Lügatı)

‘avdet itdirmek: Döndürmek (47/11)

‘asākīr cemā‘atlerini sevk ve tahrīk itmek fenni: asker topluluklarını sevk ve hareket ettirmek tekniği. (4. sayfa)

aşhâb-ı seyf: Kılıç, savaş ehli. Bizzat savaşa katılarak kılıçları ile savaşanlar(2/7-8, 29/18)

aşl-ı muhârebe (Ar.is.): gerçek, esas, asıl savaş. (2. sayfa)

Bb

ba‘de’l-‘ubûr: (a.b.i) Geçişten sonra (50/22)

bahâdır: (Far.is.) Usta savaşçı, cengâver, yiğit, kahraman, cesur (104/9) (Kubbealtı Lügatı)

başkın: Düşmanı gâfil avlayıp beklemediği zamanda ani olarak üzerine saldırma, ansızın hücum etme. (34/12, 89/5, 89/6, 89/6, 89/8, 89/7, 89/11, 89/14, 89/15, 90/1, 90/3, 90/12, 90/19) (Kubbealtı Lügatı)

ba‘ş ve tesrîb: Asker yollama ve gönderme (42/17-18)

başbuğ: Başkumandan, başkan, reis, lider. (58/21) (Kubbealtı Lügatı)

batarya: (İtal. i) Topçu sınıfında bir subayın kumandasındaki ağır silâhlardan, tüfek, motorlu vâsita, hayvan ve insanlardan meydana gelen ateş birliği. (70/14, 79/16, 92/15, 92/17, 92/22, 93/2, 93/4, 93/8, 93/10, 93/12, 93/14, 97/3, 105/6, 105/9, 106/6, 106/7, 106/12, 106/15, 106/17, 106/21, 107/1, 107/8, 107/13, 107/18, 107/19, 108/8, 108/9, 108/13, 108/16, 108/18, 108/21, 109/5) (Kubbealtı Lügatı)

belâğat-ı ‘askeriye: Sözü etkili, güzel ve hitap edilen kimseye, içinde bulunulan duruma uygun düşecek şekilde söylenmesi; fasih ve hâle uygun söz söyleme. (24/2)

bi’t-tarîk-i ta‘arruz ihdâş idilen çengiñ tahşîli: saldırı yoluyla ortaya çıkarılan savaşın öğrenimi. (6-6)

bilâd ü kurrâ: Beldeler ve köyler (26/10)

bilâd-ı a‘dâ: Düşman beldeleri (57/12-13)

bilâd-ı sâ’ire: diğer beldeler, diyarlar (6/9-10)

bil-iştirāk şüret-i istiḥdām: ortaklaşa kullanılışlarının görünümü. (3. sayfa)

bozğunlık: Bozgun olanın durumu, düzensizlik, perişanlık. (100/15) (Kubbealtı Lügatı)

bölük: Taburu meydana getiren ve öbür birliklerin temeli sayılan askerî birlik. (30/19, 103/19, 103/21) (Kubbealtı Lügatı)

Cc

cāy-ı ric'at ve ilticā: Geri çekilme ve sığınma yeri (49/17)

cedāvil: (Ar.c.) Cedveller, su yolları, listeler (23/6, 30/13) (Devellioğlu Lügatı)

celādet-rehber: (Ar.Far.b.sf.) Yiğitlik rehberi (78/14)

cemā'āt-ı müteferriḳa: Zindanda bulunan suçlular. (42/21)

ceng: (Far.is): savaş, vuruşma (6/3, 6/8, 15/15, 21/23, 25/23, 26/1, 30/10, 33/18, 33/21, 56/8, 58/10, 58/11, 62/13, 66/14, 87/8, 88/15, 95/16) (Devellioğlu Lügatı)

cerīde: (Ar.is.) Resmî dâirelerde önemli olayların kaydedildiği kâğıt veya defter, kayıt defteri (31/18) (Kubbealtı Lügatı)

cevāz: (Ar.is.) Caiz olma, izin, müsaade (11/15) (Devellioğlu Lügatı)

Çç

çaba: Bir işi yapmak için güç harcama; harcanan güç, gayret, ceht. (21/2, 23/20) (Kubbealtı Lügatı)

çabalamak: Güç bir işi yapmak, içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmak için çalışıp uğraşmak, gayret sarfetmek, didinmek. (21/2, 23/20) (Kubbealtı Lügatı)

çadır: Barınmak maksadıyla ere çakılmış kazıklara keçe, kalın bez, kıl dokuma veya deri gerilmek suretiyle açık havada kurulan, kolayca sökülüp taşınabilir barınak. (86/3, 88/4, 88/16, 90/2) (Kubbealtı Lügatı)

çalı dīvar: Çalıdan yapılmış set, duvar. (92/18)

çāpūk-reftār: (Far.b.sf.) Çabukça, hızlıca giden. (27/11, 52/20)

çarḡa: (Far.is.) Ordunun ileri birliklerinin düşmana karşı giriştiği hareket, düşman kuvvetlerini çevirme hareketi (34/15, 34/18, 94/7, 94/11, 96/13, 97/8, 100/21, 101/18, 101/21) (Kubbealtı Lügatı)

çarḡacı: Yürüyüş hâlindeki ordunun önünden giden en seçkin ileri kuvvet, öncü asker (34/15, 34/18, 94/7, 94/11, 96/13, 97/8)

çeng: (Far.is) El, pençe. (6/6, 72/13) (Devellioğlu Lügatı)

Dd

dā'ire-i vācibe-i zımmet: Mesuliyet görevi çevresinde (11/7-8)

dārū's-saltanat: Saltanat kapısı. İstanbul. (30/16)

defterḡāne: (Far.is) Osmanlı Devleti'nde araziye ait bütün kayıtları içine alan tahrir defterlerinin saklandığı ve bu topraklara ait muamelelerin yürütüldüğü daire (23/2, 30/11, 30/16, 30/17, 30/19) (Kubbealtı Lügatı)

defterḡāne-i ḡarbiyye: Osmanlı Devleti'nde savaş kayıtlarının bulunduğu yer (30/16)

defterḡāne-i ricāl-i cihādiyye: Askerlerin kayıtlarının bulunduğu yer. (30/17)

derbend: (Far.is) Dar geçit, boğaz (20/10, 58/1, 68/17, 68/20, 68/22, 69/9) (Kubbealtı Lügatı)

der-beyān-ı tedbīr-i ḡarbiyye: savaşı önleyecek sözler. (5/19)

der-dest: (Far.is) Tutma, ele geçirme, yakalama (19/18, 29/22) (Kubbealtı Lügatı)

dest-gīr: (Far.sf.i) Elden tutan (kimse), yardımcı, muin. (6/15)

dest-i a' dā: düşmanların eli (16/7)

dōḡışmek: Birbirini dövmek, birbirine saldırıḡ boḡuşmak. Savaşmak, çarpışmak (33/22) (Kubbealtı Lügatı)

dūçār: (Far.sf.) Uğramış, tutulmuş, yakalanmış. (14/6, 16/4, 38/2, 44/6, 53/13, 63/6, 63/23, 69/19, 71/7, 71/10, 75/9, 77/14, 83/14, 84/22, 85/6, 88/15, 90/10, 93/3, 94/4, 95/14, 109/10) (Kubbealtı Lügati)

dūçār-ı inhizām: Bozguna uğramış (14/6)

düm-dār: (Far.is.) Yürüyüş hâlindeki ordu birliklerinin güvenliğini sağlamak için geriden gelen kuvvet, artçı (34/15, 64/21, 67/22, 68/3, 68/14, 68/23, 69/17, 69/21, 70/2, 70/5, 70/11) (Kubbealtı Lügati)

düvel: (Ar.c.) Devletler (12/4, 14/15, 23/4, 23/6, 30/1, 30/20)

düvel-i cesîme: büyük devletler (13/15)

düvel-i mütecâvir: Komşu devletler (30/1, 30/20)

düvel-i sağıre: küçük devletler (12/4)

düvel-i sâ'ire: Diğer devletler (23/4)

Ee

ecnās-ı selāse-i 'asākır: Askerlerin üç cinsleri. (91/2)

ele geçirmek: Elde etmek, yakalamak, kazanmak (6/8, 19/19, 38/10, 39/1, 39/2, 49/20, 57/10, 101/21, 102/8, 107/20) (TDK Yeni Tarama Sözlüğü)

emr-i bedīhī ve lāmi'a: Parlak ve belli olan emir (20/12)

emr-i cūlayy: kahramanlık emri (13/14)

emr-i müselleme: Yerine getirilmiş emir (47/7)

endāht: (Far.is.) Atma, atış. Silah atma (52/9, 93/11, 107/4) (Devellioğlu Lügati)

enbār (Ar.is. nibr'den c.): Anbarlar, anbar. (2. sayfa)

erbāb-ı cihād: savaşçılar, usta savaşçılar (2/8, 24/7, 47/7)

erbāb-ı kalem: kalem sahibi, yazarlar, edipler (2/8)

erbāb-ı tedbīr: tedbir sahipleri (2/9, 3/21, 6/18)

esbāb ü ālāt-ı lāzım: Gerekli olan aletler ve sebepler (23/13-14)

esbāb-ı muḥāṣara: Kuşatma sebepleri (57/10)

esir: (Ar.sf.) Savaşta düşman eline düşen kimse. *tutsak (102/1) (Devellioğlu Lügatı)

eslāḥa-i ḥarbiye: Savaş silahları (22/8)

esleḥā ve mühimmāt: Silahlar ve savaş araçları (28/16)

esliḥa-i dāfi‘a: Yok edici silahlar (29/10)

esliḥa-i ḥāfıza: Koruyucu silahlar (29/11)

esliḥa-i nādiriyye: Nadir silahlar (89/9)

eṣnā-i şulḥ ü şalāḥ: Barış ve huzur zamanı (30/9)

eṣnā-yı ḥarb: Savaş sırasında (32/15)

eṣnā-yı mukātele: Çarpışma esnasında (34/2)

eṣnā-yı şitā: Kışın, Kış mevsiminde (73/19)

eṣnā-yı ta‘kīb: Takip sırasında (68/1)

eṣnā-yı tarīḳ: Yolda, Yolculuk sırasında (61/20, 87/16, 87/17, 94/13)

esvar: (Ar.c.) Kuleler, hisarlar (52/8) (Devellioğlu Lügatı)

eşkār: (Ar.is. ve s.)Al renkli at. (17/3) (Kubbealtı Lügatı)

evāmīr: (Ar.c.) Buyruklar, emirler (86/6) (Kubbealtı Lügatı)

evşāf-ı mülkiyye: Memurların vasıfları (23/4)

evtād-ı kūvve: Güçlü direkler (7/12)

eyādi'-i a' dā: Düşmanın elleri (66/10)

eyālet-i mezbûresiniñ muhâfazası: daha önce adı geçen eyaletin korunması. (7/4)

Ff

fenn-i celîl-i muhârebe: Savaşın büyüklüğünün sanatı

fenn-i harb: Savaş sanatı, savaş taktiği (2/1, 2/2, 2,5, 2/14, 3/3, 3/8, 3/8)

fenn-i hendese: Savaş mühendisliği (2/4, 3/2, 32/8)

fenn-i hikmet-i harbiye: Savaş sanatının incelikleri.

fenn-i hikmet-i harbiyye: savaşla ilgili sahip olunan teknik. (4. sayfa)

fenn-i manevra: Savaş hileleri, manevraları (3/3, 32/8, 91/7, 91/10)

fenn-i muhârebe: Savaş sanatı, savaş taktiği. (21/20, 32/8, 32/12, 33/12, 33/15, 33/16, 33/17, 33/22, 34/5, 37/15, 38/5, 50/3, 50/14, 55/18, 67/14, 74/1, 78/22, 91/11, 91/14)

fenn-i tedbîr-i harbiyye: savaş önlemlerinin ilmi (2/7, 2/13, 2/17)

fevc u seriyye: Süvari birliği (89/6)

fevc-i 'askerî: Asker birliği (46/22)

fırka-i kûmândarine: Kumandan bölüğü (2/10)

fütûhât-ı kesîre: Zarar verilmiş zaferler (16/16)

Gg

ğanâyim: (Ar.c.) Ganîmetler, savaşta düşmandan alınan mallar, esirler (98/8)
(Kubbealtı Lügati)

göz yıлмақ: Korkmak (7/22)

güleş: İki kişi arasında, birbirlerini yenmek için olanca kuvvetlerini kullanmak, el ve ayak oyunları tatbik etmek sûretiyle yapılan ve belli kuralları olan karşılıklı mücâdele. Güreş (85/15) (Kubbealtı Lügatı)

güleşmek: Rakiplerini yenmek için olanca kuvvetini kullanarak, el ve ayak oyunları yaparak mücâdeleye girişmek, güreş yapmak (85/15) (Kubbealtı Lügatı)

gülle: (Fars. i. *gūle* “yuvarlak şey”) Top mermisi (103/12, 106/9, 107/5, 108/1, 108/3, 108/15) (Kubbealtı Lügatı)

Hh

h  d: (Ar.is.) Sınır, çizgi (12/3, 16/9, 16/18, 22/14, 31/19, 50/3, 56/22, 64/18, 97/11) (Kubbealtı L  gatı)

h  ndak  : (a. i.) Hendek kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl   ekli (92/18) (Kubbealtı L  gatı)

h  arb: (Ar.is.) Devletlerin birbirleriyle diplomatik m  nasebetleri keserek yaptıkları silahlı   arpı  ma, sava  , cenk. (2/1, 2/2, 2/5, 2/12, 2/13, 2/14, 2/16, 2/17, 3/3, 3/8, 3/8, 3/22, 6/22, 7/1, 35/13)

h  arb u cid  l: Sava   (14/16, 19/9)

h  arb    kıt  le: Sava   ve   arpı  ma (17/3)

h  arb ve   arbsız: Sava  madan (7/1)

h  arb-ı ta  m  m: Kesin olarak kararla  tırılan sava   (22/13)

h  arbiye: Harp i  lerine ait, harp okulunun adı, harbiye mektebi (2/3, 2/7, 2/13, 2/17, 3/4, 3/5, 3/6, 3/6, 3/9, 3/20, 3/21, 6/7, 7/7, 37/5)

h  arbi  n v  k  i’ oldu  ı zem  n: sava  ın ger  ekle  ti  ı yer. (2/17-18)

h  arek  t-ı ta’arru  ziyeyi te    ir ve te    is’ eylemek: saldırı hareketlerini   o  altma ve geni  letme. (6/11)

h  arek  t-ı ta’arru  ziye: Saldır   i  in hazırlanma (6/11)

hareket-i mecbûre: Zorunlu, mecbur hareket. (7-5)

hâric: (Ar.is.) Bir şeyin veya yerin veya memleketin dışında kalan (10/14, 11/8, 11/9, 11/15, 12/3, 23/12, 25/14, 29/17, 32/11, 36/20, 41/9, 47/17) (Kubbealtı Lügatı)

harîta-i hesâb: Hesap cetveli (25/13)

hasârat: (Ar.c.) Hasarlar, zarar ve ziyanlar (70/10, 77/14, 79/20, 95/3, 105/7, 107/19) (Kubbealtı Lügatı)

hâşm: (Ar.is.) Düşman. (6/10, 7/2, 7/6, 7/9, 7/11, 7/14) (Kubbealtı Lügatı)

hâşmını ihâfe ve tazâyîk için: düşmanını korkutmak ve sıkıştırmak için. (6/11-12)

hâtar: (Ar.is.) Tehlike, güvensizlik (92/10) (Kubbealtı Lügatı)

hâtar-nâk: (Ar.Far.b.sf..) Tehlikeli, korkulu, korkunç (56/5, 71/3, 103/18) (Devellioğlu Lügatı)

hâta-yı cesîm: Büyük hata (42/10)

hatt-ı medîd: Çekilmiş hat, sınır (44/1, 73/1)

hatt-ı muhârebe: muharebe hattı, muharebe çizgileri. (2. sayfa)

hatt-ı muvâşâlet: Varış noktası, sınırı (74/12)

hatt-ı münkeşir: Kırılmış, ayrılmış sınır (83/17)

haymegâh: (Ar.Far.b.is..) Çadır kurulan yer (33/4) (Kubbealtı Lügatı)

hayme-nişîn: (Ar.Far.b.is..) Çadırdaki oturan kimse, göçebe (90/2, 90/4) (Kubbealtı Lügatı)

hedm eyleme: birl. geçişli f. (Ar. hedm + Türk. etmek, eylemek)Yıkma, harap duruma getirmek. (51/19) (Kubbealtı Lügatı)

hem-civar devlet: Komşu devletler (6/13, 6/23)

hem-sāye: (Far.b.is.) Komşu. Aynı gölge altında bulunan, birbirini kollayan, yardımlaşan (11/11, 11/15) (Devellioğlu Lügatı)

hezîmet: (Ar.is.) Büyük ve kesin mağlûbiyet, bozgun, yenilgi (74/22, 77/16, 85/6, 86/2, 88/14, 88/19, 95/14, 100/11, 107/21) (Kubbealtı Lügatı)

hıdemât-ı cesîme: Büyük hizmetler (28/15)

hıfz u hırâset: Koruma (13/14-15, 94/13, 98/5-6)

hıfz u vikāye: Koruma ve kollama (7/17-18)

hıfz-ı nāmūs: Namusunu ve şerefini koruma (27/18)

hikmet-i harbiyye: Savaşın incelikleri (21/22, 22/12, 29/13)

hindistân: Orta Asya'da bulunan bir devlet.(27/10)

hitām-ı maşlahat: Dirlik ve düzenin son bulması (48/3, 104/10)

hiyām: (Ar.c.) Haymeler, çadırlar (18/9, 33/18, 34/6) (Kubbealtı Lügatı)

hizā: (Ar.is.) Bir şeyin karşısı. Bir doğru çizginin devamı ile hasıl olan sıra. (22/2, 29/2, 50/23) (Kubbealtı Lügatı)

hukûk-ı kadimesi iddi'âsıyla hücum itdiği zamân: eskiden beri olan tanışıklık iddiasıyla saldırdığı zaman. (6/23-7/1)

hurûb: (Ar.c.) Harpler, savaşlar (10/5, 18/4, 110/2) (Kubbealtı Lügatı)

hurûb-ı sâ'ire: Diğer devletler (10/5, 18/4)

hurûc: (Ar.c.) Çıkma, dışarı çıkma, çıkış (7/11) (Kubbealtı Lügatı)

huşûmet: (Ar.is.) Hasımlık, düşmanlık, adavet. (6/15) (Kubbealtı Lügatı)

huşûmet olunan devlet: Düşmanlık bulun devlet. (6/15)

huţût: (Ar.is.) Hatlar, çizgiler. Sınırlar. (35/21, 35/21, 36/17, 36/17, 36/21, 36/22, 40/11, 40/12, 40/20, 40/23, 41/3, 41/4, 41/8, 41/9, 41/10, 41/12, 41/15, 41/17,

43/1, 48/1, 54/17, 59/17, 59/17, 59/21, 59/22, 61/2, 62/15, 63/5, 75/5) (Kubbealtı Lügatı)

ḥuṭūṭ-ı ‘amīk: Derin sınırlar (41/10)

ḥuṭūṭ-ı muḥārebe: savaş çizgileri (2. sayfa)

ḥuṭūṭ-ı müteḥaṣṣın: Kale sınırları (59/17)

ḥuṭūṭ-ı mütevāşıl: Birleşik sınırlar (35/21, 63/5)

ḥuṭūṭ-ı ta‘ ayyūşīye: Geçinme sınırları, Yaşanılan sınırlar (36/17-18, 36/22)

hücūm-ı vūsūl: Varış sınırları (53/1)

ḥukkām ve ḡubbāt: Hakimler ve zabitler (60/19)

ḥuşāmet: (Ar.is.) Keskin kılıç (11/3) (Devellioğlu Lügatı)

ḥūsn-i itmām: Güzel bitirme, tamamlama

ḥūsn-i tertīb: Sıralamanın güzeli

ḥūsn-i vifāk ve muḥabbet: Barış ve sevginin güzelliği

İı

ıtlāk: (Ar.is.) Salıvermek, bırakmak, serbest bırakmak, cezadan kurtarmak (2/5) (Kubbealtı Lügatı)

ıtlā‘: (Ar.is.) Bildirme, haberdar etme. (30/21) (Kubbealtı Lügatı)

İi

ı‘āne: Yardım, imdat (11/17, 13/13, 19/22, 27/16, 37/21, 48/15, 51/13, 56/1, 94/2, 98/17)

ibṭāl: (Ar.is.) Hükümsüz bırakma, bozma, feshetme (25/17, 81/19, 90/3, 108/12) (Kubbealtı Lügatı)

ictihād: (Ar.is.) Gücü yettiği kadar çalışma, gayret gösterme (86/17) (Kubbealtı Lügatı)

idāre: (Ar.is.) Gerektiği gibi yürümesi için bir işin başında bulunup düzene sokma, şartlarını ayarlayıp çekip çevirme, döndürme, yönetme (7/19, 13/22, 22/4, 29/19, 61/4, 62/1, 96/18, 98/1, 104/19) (Kubbealtı Lügatı)

iḥāfe: (Ar.is.) Korkutma, tehdit etme (6/10) (Kubbealtı Lügatı)

iḥāṭa: (Ar.is.) Bir şeyin etrafını çevime, çevreleme, kuşatma, sarma (32/21, 53/12, 53/14, 55/22, 83/9) (Kubbealtı Lügatı)

iḥṭār: (Ar.is.) Hatırlatma (16/10, 22/16, 48/20, 50/8, 92/15, 107/16) (Kubbealtı Lügatı)

iḥtimālāt-i ḥarbiye: Savaş ihtimalleri (31/1)

iḥtiyātiyye-i ‘asākir: Askerlerin önlem alması (75/20)

iḥtiyāt: (Ar.is.) Olabilecek şeyleri hesâba katarak tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma (15/13, 26/13, 27/6, 30/3, 62/1, 62/5, 62/12, 63/10, 63/12, 68/3, 75/22, 75/23, 78/3, 84/11, 85/2, 90/20, 90/21, 92/5, 93/4, 93/8, 94/17, 104/10, 106/13, 106/14) (Kubbealtı Lügatı)

iḥtiyātiyye-i ‘asākir: Askerlerin önlem alması (75/20)

iḥzār: (Ar.is.) Hazır etme, hazır bulundurma, hazırlama (35/3) (Kubbealtı Lügatı)

ikrār: (Ar.is.) Gizlemeyip açıklama, itiraf etme.. (16/23)

ikṭihām: (Ar.is.) Göğüs germe, karşı durma, dayanma, tahammül etme (79/22, 100/16) (Kubbealtı Lügatı)

iktizā: (Ar.is.) Gerekme, gerektirme (19/20, 23/3, 23/10, 30/3, 30/21, 32/21, 34/6, 36/10, 41/22, 50/13, 52/7, 54/2, 57/19, 58/19, 59/4, 60/23, 61/4, 61/11, 68/4, 70/19, 72/7, 72/19, 72/23, 75/12, 76/10, 78/13, 79/17, 86/10, 87/19, 89/1, 90/19, 97/2, 103/9, 103/21, 106/9, 106/12, 107/2, 109/22) (Kubbealtı Lügatı)

ilticā: (Ar.is.) Sığınma, himâyesi altına girmeyi isteme (36/1, 49/17, 54/5, 55/14, 58/11, 99/22) (Kubbealtı Lügatı)

inbā: (Ar.is.) Haber verme, bildirme (33/7) (Kubbealtı Lügatı)

inhizām: (Ar.is.) Yenilme, bozulma, hezimete uğrama (14/6) (Kubbealtı Lügatı)

inkıyād: (Ar.is.) Boyun eğme, baş eğme, itaat etme (24/19, 24/20) (Kubbealtı Lügatı)

inkisām: (Ar.is.) Bölünme, kısımlara ayrılma, parçalanma (44/4, 86/4) (Kubbealtı Lügatı)

i'fā: (Ar.is.) Azat etme, ıttık. (28/15) (Kubbealtı Lügatı)

irtibāt: (Ar.is.) Bağlı oluş, bağlanma. İlişkili, alakalı oluş. (22/4) (Kubbealtı Lügatı)

irtikā-yı merātib: Rütbelerde yükselme (28/8)

iskān: (Ar.is.) Sürekli oturmak üzere bir yere yerleştirme, yerleştirilme (61/6, 72/20, 73/1, 73/22) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥbār: (Ar.is.) Haber alma, duyma (49/3) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥdām: (Ar.is.) Bir hizmette kullanmak, bir işte çalıştırmak (3/17) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥdām kılmak: Bir hizmette kullanmak, hizmete almak, hizmet ettirmek (3/17)

istiḥkām: (Ar.is.) Düşmana karşı savunmak için yapılan yer, savunma amacıyla arâzi üzerinde yapılan her türlü inşaat ve siper. Sağlam ve kuvvetli olmak (33/4, 49/22, 53/17, 59/18, 59/20, 59/23, 60/8) (Kubbealtı Lügatı)

istilā: (Ar.is.) Bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirmek. (6/3, 7/10, 7/16, 57/8, 57/11, 58/15, 67/7) (Kubbealtı Lügatı)

itlāf-ı nüfûs: Canları öldürme (101/23)

ittifāk-ı kadîme: Eskiden beri ittifak halinde olan, birlikte hareket eden (11/16)

ittihād: (Ar.is.) Bir olma, birleşme (14/19, 15/14, 24/19, 24/19, 101/5, 101/5, 109/11) (Kubbealtı Lügatı)

ittihād-ı a' lā: Yüce birlik (15/14)

itfā: (Ar.is.) Söndürme, söndürölme.Yatıştırma, bastırma, dindirme, teskin etme. (51/20) (Kubbealtı Lügatı)

izāle: (Ar.is.) Giderme, yok etme, ortadan kaldırma (19/6, 39/18, 56/12, 57/3) (Kubbealtı Lügatı)

Kk

ķabza-ı taşarruf: İdare ile elinde tutmak (10/22, 27/7)

kāffe-i 'asākır: Askerlerin bütünü, hepsi (15/23)

ķalb-gāh: (Ar.Far.b.is..) Savaşta ordunun sağ ve sol kanatları arasında başkumandan ve maiyetinin merkez birliklerinin bulunduğu yer. (44/2, 45/5, 45/13, 83/9, 83/12, 84/12, 84/13, 84/19, 84/20, 85/3, 85/10, 85/13, 91/23, 92/6, 92/7) (Kubbealtı Lügatı)

ķal'a: (Ar.is.) Eskiden düşmana karşı koymak ve güvenliği sağlamak için savunulması gereken önemli noktalara yapılan yüksek, kalın duvarlı, burçlu, mazgallı, sağlam ve kuvvetli yapı, kermen, germen (3/2) (Kubbealtı Lügatı)

ķal'aları muķāşara ve muķārese itmek fenni: kaleleri kuşatma ve koruma tekniği. (3/2)

ķarakol: (E. T. Türk. Karavul "gözcü, nöbetçi; karakol < Moğ. Karağul) [Karakol şekline girmesiyle Türkçe kol "asker" kelimesinin etkisi olmalıdır] Askerî kuvvetlerin güvenliğini sağlamak, ânî baskınlara karşı uyanık olmak gibi maksatlarla uygun görülen yerde görevlendirilen nöbetçi asker veya küçük askerî kuvvet. (34/16, 89/12, 100/21) (Kubbealtı Lügatı)

ķaraya 'asker dōkmek: Gemide bulunan askerleri karaya çıkarmak (49/7, 49/15)

ķarye-i müstahkem: Çevresine siper kazılmak, kale, tabya vb. yapılmak sûretiyle düşmana karşı korunmuş, emniyet altına alınmış köy (74/12)

kaṭār: (Ar.is.) Birbiri arkasına sıralanmış hayvan veya taşıt dizisi. (95/6) (Kubbealtı Lügatı)

ḳavānīn: (Ar.c.) Kanunlar (18/23, 31/23) (Kubbealtı Lügatı)

ḳavānīn-i ḥoş-bīn: Hoş görülen kanunlar (31/23)

ḳavānīn-i ‘azīze: Kıymetli kanunlar (18/23)

ḳavā’id ve uṣūl: Kurallar ve usuller (6/4)

ḳavī: (Ar.sf.) Güçlü kuvvetli (40/7, 68/23) (Kubbealtı Lügatı)

ḳazanmak: Savaşta düşmanı mağlup etmek (28/17, 53/22) (Kubbealtı Lügatı)

ḳazāra: (Ar.zf.) Kaza ile, istemeyerek (75/2) (Kubbealtı Lügatı)

kenār-ı selāmet: Kurtuluş kıyısı (15/15, 71/9)

keyd: (Ar.is.) Hile, oyun, desise (71/19) (Kubbealtı Lügatı)

keyd ü tasalluṭ-ı a’ dā: Düşmanın sataşması ve hilesi (71/19)

ḳışdırmak: Kaçamayacak durumda sıkıştırmak, ele geçirmek (39/16) (Kubbealtı Lügatı)

ḳıyām: (Ar.is.) Ayağa kalkma. Ayaklanma, baş kaldırma (14/5, 18/8, 18/21, 36/6, 41/13, 78/9) (Kubbealtı Lügatı)

ḳral-ı müṣārūn-ileyh: Kendine işaret edilen, ismi evvelce söylenmiş olan kral (6/1)

ḳoltuḳ: [ḳolḳıḳ] Kola giyilen zırh, kolçak. (77/20, 77/22, 81/23) (TDK Yeni Tarama Sözlüğü)

ḳuvva-yı metīn: Güçlü kuvvetler (26/16)

L1

lenger-endāz: (Far.b.sf.) Demir atmak, geminin demir atması. (49/21) (Kubbealtı Lügatı)

livā: (Ar.is.) Osmanlı ordusunda iki alaydan meydana gelen askerî birlik, tugay. Bu askerî birliğin kumandanı, mirlivâ, tuğgeneral (2/10, 3/13, 19/21, 34/17, 91/15)) (Kubbealtı Lügatı)

liyākat: (Ar.is.) Layık olma, uygunluk. (28/9, 28/11, 30/8, 31/15, 32/3)) (Kubbealtı Lügatı)

Mm

ma‘ber: (Ar.is.) Geçilecek yer, geçit, köprü (40/9) (Kubbealtı Lügatı)

maḥzen: (Ar.is.) Hazine ve defîne gibi şeyleri koyacak yer. Erzak yeri. Bodrum. Yeraltı. (30/4)

maḥzūr: (Ar.is.) Sakınılacak, çekinilecek şey, sakınca, engel, mâni (16/4, 20/14, 22/10, 24/12, 27/2, 27/12, 59/21, 62/22, 82/23, 88/12, 95/4, 95/4) (Kubbealtı Lügatı)

ma‘iyyet: (Ar.is.) Bir âmirin emri altında olma, emrinde çalışma (14/21, 15/10, 46/7, 64/22, 92/23, 100/12, 105/6) (Kubbealtı Lügatı)

maḳām (“ḳa” uzun okunur. Ar.is. ḳiyām’dan c.: maḳamāt): kıyam edilen, durulan, durulacak yer, durak. (2. sayfa)

māl-dār: (Ar.Far.b.sf.) Mallı, malı olan, zengin (31/21) (Devellioğlu Lügatı)

mālik: (Ar.sf. ve i.) Sahip, bir mala sahip olan kimse (3/16, 15/14, 16/2, 19/11, 19/17, 27/8, 28/2, 31/19, 34/3, 42/20, 55/10, 62/20, 82/12, 83/2, 87/8, 97/16, 98/12, 110/1) (Kubbealtı Lügatı)

manevra: *i.* (İt. *manovra* – Fr. *manoeuvre* < Lat.) [Önce İtalyanca’dan gemicilik terimi olarak Türkçe’ye girmiş, daha sonra diğer anlamlar muhtemelen Fransızca’dan geçmiştir] Savaşa hazırlamak amacıyla askerî kuvvetlerin birlikte yaptıkları savaş tâlimi, tatbikat (2/5, 3/3, 3/8, 25/10, 25/23, 27/3, 27/11, 32/8, 32/21, 32/23, 33/18, 34/10, 39/9, 39/14, 40/13, 40/18, 40/20, 42/10, 43/3, 43/14, 43/21, 43/22, 63/3, 75/10, 76/3, 76/9, 79/7, 80/13, 81/17, 81/23, 87/19, 87/23, 89/2, 91/7, 91/10, 91/15) (Kubbealtı Lügatı)

mañşūr: (Ar.sf.) Allah'ın yardımıyla gâlip gelen, zafere ulaşan (17/7) (Kubbealtı Lügatı)

maşārif-i seferiyye: Sefer, yol masrafları (7/19)

maşūn: (Ar.sf.) Korunmuş, muhâfaza edilmiş, mahfuz, emin (53/12, 72/4, 82/9) (Kubbealtı Lügatı)

mebde-i a' māl-i harbiye: Savaş işlerinin başlangıcı, kaynağı (32/16, 32/18)

mebnî-i fenn-i tedbîr-i harbiyye: Savaş önlemlerinin bilgisine dayanarak (3/5-6)

meftūh: (Ar.sf.) Açılmış, fethedilmiş, ele geçirilmiş. (28/9) (Kubbealtı Lügatı)

mehcūr: (Ar.sf.) Uzaklaşmış, uzakta kalmış, ayrı düşmüş (66/9) (Kubbealtı Lügatı)

mekr u tasalluḥ: Hile ve sataşma (72/15)

memālik: (Ar.is.) Memleketler, ülkeler (7/10, 7/15, 7/16, 7/17, 11/11, 11/14, 15/3, 16/12, 16/19, 17/22, 17/22, 18/9, 19/18, 20/21, 40/13, 63/17, 66/18, 66/22, 67/4, 67/8) (Kubbealtı Lügatı)

memerr: (Ar.is.) Gececek, geçip gidilecek yer, yol, geçit (39/15, 57/23, 59/23, 81/18) (Kubbealtı Lügatı)

memerr ü menfez: Geçit ve kanal (39/15)

me'mūr: (Ar.is.) Bir işi yapmakla görevlendirilen kimse, görevli. Devlet hizmetinde çalışan maaşlı kimse (16/4, 23/17, 31/3, 36/8, 41/1, 47/17, 48/2, 48/4, 56/22, 57/12, 57/15, 61/1, 61/19, 70/5, 93/11, 94/4, 98/7, 105/18, 107/8, 108/17) (Kubbealtı Lügatı)

merātib ve menāşib: Rütbelere, derecelere ve makamlara (28/10, 28/13)

merhūn: (Ar.sf.) Rehin edilmiş, ödünç alınan bir şeye karşı, garanti olarak verilen şey. (21/7) (Devellioğlu Lügatı)

mersā: (Ar.is.) Gemilerin demir atmalarına ve demir üzerinde güvenle yatmalarına elverişli, çok sığ veya çok derin olmayan, dibi iyi demir tutan yer, demir yeri, liman (48/10, 48/10, 49/20) (Kubbealtı Lügatı)

mersā-yı müstahkem: Korunmuş liman (49/20)

meşābe: (Ar.is.) Derece, değer, ölçü, menzile (2/12, 14/21, 33/5, 35/18, 38/11, 42/3, 44/18, 66/21, 80/9, 105/22) (Kubbealtı Lügatı)

mesāfe-i ba‘id: uzak mesafe (15/17)

meştā: (Ar.is.) Kışın oturulacak, barınılacak yer, kışlık (33/8, 72/12, 72/13, 72/14) (Kubbealtı Lügatı)

meters: (Far.is.) Savaşta korunmak üzere yapılan toprak tümsek, siper. (tersiden masterından nehyi hazır olarak “korkma” demektir.) (33/3, 49/22, 53/3, 53/4) (Devellioğlu Lügatı)

mevākī‘-i muḳāvemet: Karşı durulan mevkiler (17/23)

mevākī‘-i müte‘addide: Çok sayıda mevkiler (33/23)

mevākī‘-i ‘arziyye: Ülke mevzileri (12/12-13, 43/12)

mevākī‘-i ma‘lūme: Bilinen mevki (74/4-5)

mevākī‘-i münāsebe: Uygun mevki (54/23, 59/3, 59/10, 74/3, 74/10)

mevākī‘-i nāfi‘a: Bayındırlık bakanı (74/18)

mevkūf: (Ar.sf. ve i.) Tutuklu, tutuklanmış, tevkif edilmiş (42/5, 76/18, 101/5) (Kubbealtı Lügatı)

mevzi‘ (Ar.is. vaz’dan. c.: mevāzi‘): bir şey konulacak yer. (2. sayfa)

mevdān-ı muḥārebe: Savaş meydanı

mızrāk: (Ar.is.) Uzun saplı, ucu sivri demirli savaş aleti. (28/22, 28/23, 29/3, 29/4, 101/23) (Devellioğlu Lügatı)

miftāḥ: (Ar.is.) Anahtar (44/17) (Kubbealtı Lügatı)

milel: (Ar.c.) Milletler, uluslar (22/1, 24/5, 26/18, 101/9) (Kubbealtı Lügatı)

mîr-i mîrân: (Far.b.is.) Beyler beyi (3/13) (Devellioğlu Lügatı)

mîr-livâ: (Far.Ar.b.is.) Miralay ile ferik arasında kalan ve paşalığın en alt kademesi olan subay rütbesi, tuğgeneral, livâ. (3/13) (Kubbealtı Lügatı)

mu'ahhar: (Ar.sf.) Tehir edilmiş, geriye bırakılmış, sonradan olmuş, sonraki (56/6) (Kubbealtı Lügatı)

muā'venet: (Ar.is.) Yardım. (10/10) (Kubbealtı Lügatı)

mucânebet: (Ar.is.) Uzaklaşma, uzak durma, çekinme, sakınma, kaçınma (47/20) (Kubbealtı Lügatı)

müceb: (Ar.is.) Bir söz veya işin gerektirdiği, gerekli kıldığı şey, mûcip (2/13, 7/21, 14/20, 15/8, 52/2, 62/18, 75/9, 107/19) (Kubbealtı Lügatı)

muḍārabe: (Ar.is.) Karşılıklı olarak birbirine vurma, vuruşma, dövüşme. (86/7, 104/12) (Kubbealtı Lügatı)

muhâcem: (Ar.is.) Hücum edilmiş, saldırılmış (31/14) (Kubbealtı Lügatı)

muhâcim: (Ar.sf. ve i.) Hücum eden, saldıran kimse (30/22) (Kubbealtı Lügatı)

muḥārebât: (Ar.c.) Savaşlar (11/15)

muḥārebât-ı ḥāriciyye: Dışarıdaki savaşlar (11/15)

muḥārebe: (Ar.is.) İki devlet veya devletler arasında yapılan savaş, harp. (10/7, 10/17, 11/23, 12/10, 14/14, 15/21, 16/5, 18/7, 20/19, 21/20, 23/16, 24/7, 25/1, 31/6, 31/11, 32/8, 32/12, 32/13, 32/15, 32/22, 33/12, 33/15, 33/16, 33/17, 33/21, 33/22, 34/5, 34/11, 34/15, 35/1, 35/12, 32/15, 32/17, 38/5, 38/23, 39/4, 43/1, 44/8, 44/14, 44/17, 44/19, 44/22, 45/12, 46/16, 47/12, 50/3, 50/14, 51/3, 53/5, 55/18, 56/5, 56/7, 65/1, 65/6, 67/14, 74/1, 74/1, 74/2, 74/3, 74/4, 74/6, 74/6, 74/7, 74/7, 74/9, 74/9, 74/16, 74/16, 74/23, 75/1, 75/5, 75/8, 75/10, 75/11, 75/14, 75/16, 76/1, 76/4, 76/7, 76/8, 76/9, 76/16, 76/17, 76/21, 78/22, 79/1, 80/2, 80/6, 80/9, 80/12, 80/15, 81/10, 81/11, 81/21, 82/1, 82/7, 82/15, 83/1, 83/8, 83/10, 83/11, 84/3, 84/4, 84/10, 84/11, 84/17, 85/8, 85/10, 85/18, 85/22, 86/7, 86/9, 86/14, 86/21, 86/23, 90/13, 91/2, 91/4, 91/5, 91/8, 91/11, 91/11, 91/14, 91/17, 91/19, 91/20, 92/4, 92/9,

92/13, 93/9, 93/9, 97/9, 99/4, 99/16, 101/8, 103/10, 103/11, 105/12, 107/8)
(Kubbealtı Lügatı)

muḥārese: (Ar.is.) Koruyup gözetme, koruma, muhâfaza ve himâye etme (3/2)
(Kubbealtı Lügatı)

muḥāşara: (Ar.is.) Kale, şehir, kasaba vb. bir yerin yâhut bir birliğin etrâfını askerle çevirip giriş çıkış ve ikmal yollarını kesme, kuşatma (52/12, 53/13, 54/9, 54/11, 54/17, 54/21, 54/22, 55/20, 57/10, 57/13, 58/14, 58/17, 58/20, 59/14)
(Kubbealtı Lügatı)

muḥât: (Ar.sf.) Çevresi kuşatılmış, etrâfı sarılmış (59/20) (Kubbealtı Lügatı)

muḥâtara: (Ar.is.) Tehlikeli durum, tehlike (43/17, 47/1, 51/4, 60/6, 65/23, 73/18, 77/21, 79/9, 82/20, 85/5, 93/3, 94/4) (Kubbealtı Lügatı)

muḥîf: (Ar.sf.) Çepeçevre kuşatan, etrâfını çeviren, çevreleyen ihâta eden (şey) (47/16) (Kubbealtı Lügatı)

muḥtaşar: (Ar.sf.) Ayrıntılı olmayan, derli toplu kısa söz. (23/6) (Kubbealtı Lügatı)

muḳābele birle muḥārebe eylemek fenni: karşı koyarak savaşma tekniği. (3/1)

muḳābele ve müdāfa'aya be-her-ḥāl âmāde: karşı koyma ve savunmaya hazır olma. (7/3)

muḳātele: (Ar.is.) Karşılıklı vuruşma, birbirini öldürme, boğazlaşma (34/2, 34/3)
(Kubbealtı Lügatı)

muḳāvemmet: (Ar.is.) Karşı koyma, boyun eğmeme, direnme (17/23, 19/5, 19/16, 41/4, 51/7, 73/16, 80/4, 85/16, 95/12) (Kubbealtı Lügatı)

mu'āvenet ve muḳāharet: Yardım etmek ve destek çıkmak (98/5)

muşālaḥa: (Ar.is.) Kavga ve savaşı bırakıp barış için anlaşma, uzlaşma, barış yapma. Güvenlik, asayiş (16/23) (Kubbealtı Lügatı)

muşammem: (Ar.sf.) Kesin biçimde kararlaştırılmış, kesin karâra bağlanmış, hakkında kesin karar alınmış (25/17, 71/11, 90/3, 106/1) (Kubbealtı Lügatı)

muşlihiyyet: (Ar.is.) Barış sağlama, sulh etme (26/3)

muṭāla‘a: (Ar.is.) Etraflıca düşünme, inceleme, tetkik (31/17, 45/17, 86/16, 104/15, 110/3) (Kubbealtı Lügatı)

muwāka‘-i ḥarbiyye: Savaş fermanı (7/8)

muwāṣalet: (Ar.is.) Bir yere ulaşma, varma, varış (40/8, 74/12) (Kubbealtı Lügatı)

muwāzebet: (Ar.is.) Bir işi ara vermeden, aksatmadan yapma, bir işte ciddiyet, sebat ve devamlılık gösterme (66/19) (Kubbealtı Lügatı)

muwāzene-i mizān-ı politikā: Politika dengelerini gözetmek (11/17)

muẓaffer: (Ar.sf.) Savaşta zafer kazanmış, bir mücâdelede başarı, üstünlük elde etmiş, gâlip (17/3, 17/7, 25/18, 78/9, 102/16) (Kubbealtı Lügatı)

müdāfa‘a: (Ar.is.) Düşman hücumuna karşı koyma, savunma, direnme (7/3, 40/3, 89/3) (Kubbealtı Lügatı)

müfevvez: (Ar.sf.) Bir kimseye görev olarak verilmiş, sorumluluğu yükletilmiş, ısmarlanmış, havale edilmiş (7/9) (Kubbealtı Lügatı)

mühimmāt: (Ar.c.) Savaş araç ve gereçleri (19/14, 26/19, 28/16, 29/6, 30/3, 46/8) (Kubbealtı Lügatı)

mühimmāt-ı sā‘ire-i ḥarbiyye: Savaşın diğer araç ve gereçleri (46/8)

mükāfāt: (Ar.is.) Bir hizmet veya muvaffakiyete ve iyiliğe karşı verilen karşılık (26/16, 28/8)

mülūk-ı māziye: Geçmiş melikler, yöneticiler (11/3)

mümāna‘at: (Ar.is.) Karşı çıkma, engelleme, mâni olma, muhâlefet (33/5, 46/10, 51/14, 57/14, 63/23, 69/17, 73/17, 77/19, 77/19) (Kubbealtı Lügatı)

mün‘akıd: (Ar.sf.) Düğümlenmiş, bağlanmış olan bağlı. Tarflarca resmen kabul edilmiş, imzalanmış, akdedilmiş (14/20) (Kubbealtı Lügatı)

mündefi': (Ar.sf.) Savulmuş, savuşturulmuş, atlatılmış. (47/22, 73/18) (Kubbealtı Lügatı)

münkasım: (Ar.sf.) Kısımlara ayrılmış, bölünmüş, taksim edilmiş (41/14, 44/1, 45/5) (Kubbealtı Lügatı)

mürtefi': (Ar.sf.) Yükselmiş, yüksek, yüce (44/11, 44/13, 55/19, 92/20) (Kubbealtı Lügatı)

mürüvvet: (Ar.is.) Yiğitlik, mertlik. İnsanca davranma, insanlık. (18/14) (Kubbealtı Lügatı)

müstagnî-i ihtâr: Hatırlatmaya ihtiyacı olmayan (16/10)

müstahfiz: (Ar.sf. ve i.) Koruyan, muhafaza eden(kimse), muhafız (19/20, 56/1) (Kubbealtı Lügatı)

müstahkem: (Ar.sf.) Çevresine siper kazılmak, kale, tabya vb. yapılmak sûretiyle düşmana karşı korunmuş, emniyet altına alınmış (34/16, 49/20, 70/19, 74/12) (Kubbealtı Lügatı)

müteharib: (Ar.sf.) Birbiriyle savaşıyor, harbeden (12/12) (Kubbealtı Lügatı)

mütehaşşın: (Ar.sf.) Kaleye kapanmış, müstahkem bir mevkiye sığınmış. (59/17) (Kubbealtı Lügatı)

müttefik: (Ar.is. ve f.) Aralarında anlaşma yapmış, birbiriyle ittifak etmiş, birleşmiş kimselerden her biri (11/17, 15/10, 17/23, 19/12, 20/22, 21/11, 31/16, 35/8) (Kubbealtı Lügatı)

müttehid: (Ar.sf.) Birleşmiş, birlik olmuş, birleşik (42/23, 77/22) (Kubbealtı Lügatı)

müttehid ve mütelâşık: Birlik olmuş (77/22)

müttehidü'l-merkez: Merkezde birleşmiş

müvâcehe-i hañ-ı muhârebe: Savaş sınırının karşısı (93/9)

Nn

nâ-becâ: (Far.b.sf) Yersiz, yolsuz, yerinde değil, münasebetsiz, uygunsuz. (21/6)
(Devellioğlu Lügatı)

naşb-ı hıyâm: Çadırları kurma (18/8-9)

nâzik maşlahatıñ ber-vefk me'mül vücûda gelmesi: nazik, ince barışın emellere uygun olarak meydana gelmesi. (6/12-13)

neferât: (Ar.c.) Askerler, erler (26/14, 67/21)

nevâhî: (Ar.c.) Yanlar, taraflar. Nahiyeler, bucaklar (35/10, 60/23) (Devellioğlu Lügatı)

Oo

ordu: (Eski Türk. *ordu* “karargah, hâkânın oturduğu şehir” <Moğ. *orda*) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin bütünü. Bu bütünün başlıca bölümlerinden her biri. (2/11, 3/21, 14/2, 14/23, 15/10, 15/11, 15/18, 15/19, 15/20, 15/21, 15/22, 16/1, 16/4, 16/5, 17/8, 19/18, 21/16, 22/5, 22/17, 24/6, 24/22, 25/12, 25/16, 25/18, 26/4, 26/6, 26/7, 26/9, 27/4, 27/16, 32/22, 33/5, 33/6, 33/18, 34/6, 34/10, 34/12, 34/23, 35/13, 35/15, 35/15, 35/19, 36/5, 36/9, 36/14, 36/16, 36/18, 37/1, 37/12, 37/19, 38/17, 38/18, 38/23, 39/2, 39/4, 39/17, 39/22, 40/3, 40/8, 40/22, 41/2, 41/5, 41/9, 41/12, 41/16, 42/20, 44/1, 44/2, 44/9, 44/12, 45/21, 46/2, 47/1, 47/14, 47/16, 47/18, 47/23, 49/13, 49/13, 49/15, 49/17, 49/18, 50/21, 51/3, 52/12, 53/3, 53/4, 53/10, 53/14, 53/20, 54/4, 54/5, 54/9, 54/12, 54/22, 55/3, 55/6, 55/7, 55/10, 55/12, 55/13, 55/23, 56/4, 56/18, 56/23, 57/1, 57/3, 57/6, 57/12, 57/21, 57/23, 58/4, 58/7, 58/11, 58/12, 58/14, 58/16, 58/22, 59/1, 59/9, 59/11, 59/13, 59/13, 59/18, 60/13, 60/17, 61/3, 61/7, 61/10, 61/19, 62/4, 62/7, 62/10, 62/18, 62/20, 62/21, 62/3, 62/4, 62/7, 62/10, 64/6, 64/8, 65/2, 65/16, 65/21, 66/9, 66/11, 67/2, 67/6, 67/7, 67/7, 67/9, 67/11, 68/8, 68/15, 68/16, 68/19, 68/21, 68/23, 69/1, 69/15, 69/18, 69/18, 69/22, 71/2, 71/3, 71/13, 71/17, 73/7, 73/15, 73/20, 73/20, 74/2, 74/4, 74/6, 74/10, 74/16, 74/18, 74/21, 74/21, 74/23, 75/1, 75/6, 75/14, 75/14, 76/6, 77/13, 78/8,

78/11, 78/12, 79/12, 79/17, 80/13, 80/15, 81/13, 82/12, 82/13, 83/1, 83/2, 83/3, 83/4, 83/4, 83/8, 83/19, 83/19, 84/5, 84/9, 84/18, 84/19, 84/21, 85/1, 85/5, 85/10, 85/12, 85/15, 85/15, 86/3, 87/8, 87/16, 87/17, 88/2, 88/4, 88/9, 88/16, 89/5, 89/7, 89/10, 89/12, 89/20, 90/2, 90/4, 90/7, 91/12, 91/23, 92/2, 93/2, 93/5, 93/22, 97/16, 97/21, 97/23, 98/12, 99/22, 99/23, 100/3, 100/5, 100/12, 106/21) (Kubbealtı Lügatı)

ordū ser-dārı: ordu komutanı. (2/11)

ordu sergerdesi: Ordu reisi, başkanı. (22/5)

orduların ‘ameliyātı: Orduların tatbikatları, işleri, uygulamaları (21/16)

ordu-yı mıṣriye: Mısır Ordusu (36/9)

orṭa: (T.) (Yeniçeri ocağında) Tabur (75/7, 75/17, 75/19, 75/20, 81/10, 87/1, 87/2, 87/6, 87/9, 94/7, 94/8, 94/8, 94/10, 94/20, 95/6, 95/9, 95/11, 95/18, 96/2, 96/9, 101/15, 101/16, 102/7, 103/1, 103/2, 103/2, 103/5, 103/7, 103/8, 103/9, 103/19, 104/7, 104/11) (Kubbealtı Lügatı)

Pp

paṣa: i. (Kökü kesin olarak belli değildir; Türkçe beşe “ağabey”den, baş ağa’dan veya Fars. pây-i ṣâh “ṣâhın ayağı, ṣâhın sağ kolu” tamlamasından gelmiş olabileceği ileri sürülmüştür) Osmanlı Devleti’nde mirlivâ (tuğgeneral)lara ve daha yüksek rütbedeki askerlerle yüksek rütbeli sivil memurlara verilen resmî unvan. (39/1) (Kubbealtı Lügatı)

paṣalığ: Paşa olma durumu (39/1) (Kubbealtı Lügatı)

pay-māl: (Far.b.sf.) Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş, hakir duruma düşürülmüş, perişan edilmiş (7/17) (Kubbealtı Lügatı)

penāh: (Far.is.) Sığınacak yer, sığınak (33/5, 36/1, 48/14, 55/14, 56/21, 57/23, 58/3, 97/16) (Kubbealtı Lügatı)

pençeleşmek: 1. Pençe pençeye dövüşmek. 2. Bir şeyle canını dişine takarak mücadele etmek, boğuşmak, uğraşmak. (25/4, 54/11) (Kubbealtı Lügatı)

pes bir sefer ü ħarbiñ: harp ve seferin arkası, gerisi. (2/12)

peydā-yı kuvvet: Kuvvet oluşturmak (11/3)

piyāde: (Far.is.) Yaya savaşan asker sınıfı (3/11, 29/10, 75/22, 78/13, 92/16, 93/15, 93/21, 93/22, 93/23, 98/4, 98/10, 98/10, 98/16, 98/20, 98/22, 98/23, 99/2, 99/8, 99/12, 99/15, 99/16, 99/18, 100/22, 101/11, 102/3, 102/9, 102/12, 102/14, 103/5, 103/6, 103/17, 105/2, 106/3, 106/5, 106/8, 107/15, 108/8, 108/17, 108/20, 109/5, 109/7, 109/9, 109/10, 109/15) (Kubbealtı Lügatı)

plankā: (İtal. Placca) Plaka, Mâdenî levha. (58/5, 71/1, 71/18) (Kubbealtı Lügatı)

politiķaca taħaffuz-ı bâṭinen: politika yoluyla kendiliğinden korunma. (6/21)

Rr

re'āyā: (Ar.is.) Bir hükümdarın yönetimi altında bulunan ve vergi veren (32/1) (Kubbealtı Lügatı)

resā'il: (Ar.is. risāle c.) Mektuplar, küçük kitaplar. (30/13) (Devellioğlu Lügatı)

revş-i ħarb: (Ar.Far.b.is.) Orduların yürüyüşü (21/18)

ric'at: (Ar.is.) Geri dönme, geri çekilme, geriye doğru kaçma (13/22, 15/23, 33/8, 36/13, 48/2, 49/17, 53/11, 57/7, 62/10, 62/11, 63/17, 63/19, 63/20, 64/2, 64/4, 64/10, 64/12, 64/20, 65/3, 65/4, 65/8, 65/12, 65/19, 66/2, 66/2, 66/5, 66/6, 66/7, 66/9, 66/11, 66/14, 66/16, 66/19, 66/20, 66/23, 67/5, 67/6, 67/7, 67/8, 67/13, 67/13, 67/16, 67/19, 68/11, 68/20, 68/21, 68/22, 69/6, 70/16, 70/23, 71/12, 71/17, 71/22, 77/7, 81/15, 81/16, 98/11, 98/13, 100/14, 101/11) (Kubbealtı Lügatı)

ruḥṣat: (Ar.is.) İzin, müsaade (25/3, 60/21, 68/6, 89/10, 107/12) (Kubbealtı Lügatı)

rü'esā: (Ar.c.) Reisler, başkanlar (16/9) (Kubbealtı Lügatı)

rü'ūs: (Ar.is.) Başlar, şahıslar, kimseler (18/19, 31/13) (Kubbealtı Lügatı)

Ss

şafbeste-i tabur: Taburun saf bağlaması, saf durması (101/17)

sāhile dōkmek: Karaya çıkarmak (48/12)

sahrā: (Ar.is.) Kır, ova, çöl (54/2) (Devellioğlu Lügatı)

salṭanat: (Ar.is.) Hükümdarlık, sultanlık (27/18, 29/16, 30/16) (Kubbealtı Lügatı)

şavlet: (Ar.is.) Bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı (78/15, 97/6) (Kubbealtı Lügatı)

şavuşmak: (Bulunduğu yerden) Kimsenin dikkatini çekmeden ve kimseye haber vermeden gizlice ayrılmak, kaçıp gitmek. (102/23) (Kubbealtı Lügatı)

sefā'in: (Ar.c.) Gemiler, sefineler (23/7) (Kubbealtı Lügatı)

ser-‘ asker: (Far.Ar.b.is.) Ordu kumandanı (3/13, 15/4, 15/8, 15/10, 15/12, 15/14, 16/7, 16/10, 17/10, 22/17, 23/18, 23/18, 24/4, 24/17, 25/2, 25/3, 25/4, 25/7, 25/9, 26/4, 26/5, 26/6, 27/8, 40/17, 60/17, 64/4, 74/19, 78/14, 78/20, 79/2, 79/3, 79/8, 79/9, 79/12, 80/1, 80/4, 86/1, 86/11, 91/8, 96/19, 96/21, 97/21, 99/4, 101/12, 101/14)

ser-‘ asker-i mahāret-perver: Hünerli başkomutan (25/9)

ser-dār: (Far.b.is.) Komutan (2/11)

sergerde: (Far.b.is.) Baş, başkan, reis. (22/5, 24/14, 27/5, 104/9, 104/10, 104/13) (Kubbealtı Lügatı)

ser-mū: (Far.b.sf) Kıl kadar, pek az şey (31/5) (Devellioğlu Lügatı)

sevḵ ve tahrik: Aktarma ve hareket ettirme (2/18)

sevḵ-i ‘asākir: Askerlerin sevki, nakli (21/20, 22/10, 32/11, 32/13, 33/10, 33/11, 33/14, 33/20, 37/6, 38/7, 43/13, 44/19, 44/22, 46/15, 50/6, 50/13, 53/5, 54/18, 55/17, 60/16, 78/19, 81/13, 90/13, 91/13, 91/17)

seyr-i seri‘: Hızlıca göz gezdirmeye (39/17)

sınur: (Yun. Synoron) İki devletin topraklarını, değişiklik gösteren iki bölgeyi, idari veya hukukî olarak bölünmüş il, ilçe, arâzi vb.ni ayıran çizgi, hudut. (40/22, 41/2, 41/16, 42/11, 58/3) (Kubbealtı Lügatı)

şıyānet: (Ar.is.) Koruma, muhâfaza, himâye (61/5, 97/1, 97/1, 97/14) (Kubbealtı Lügatı)

silah tatar: Silah tutmaya, savaşmaya gücü yeten. (23/7)

sipah-sālār: (Far.b.is.) Başkomutan, serasker (2/11) (Kubbealtı Lügatı)

siper: (Far.is.) Kalkan. Korunmak, gizlenmek maksadıyla arkasına, altına veya içine sığınılacak, saklanılacak şey. (92/19, 97/4, 97/5, 97/8, 103/12, 109/8) (Kubbealtı Lügatı)

şun‘ı-i pāy-ı kıyām: Ayaklanma (18/8)

şūret-i tertīb: düzene konulmuş biçim, düzene konulmuş tarz, gidiş. (2. sayfa)

sūvārī: (Far.is.) Atlı asker (3/11, 28/19, 28/22, 29/5, 29/10, 64/1, 64/22, 68/8, 73/8, 78/12, 87/8, 92/1, 92/17, 94/2, 97/20, 97/21, 98/15, 99/9, 99/17, 99/19, 101/15, 102/5, 102/10, 102/12, 102/15, 103/4, 103/5, 103/8, 103/17, 103/18, 103/19, 104/2, 104/16, 105/2, 109/15) (Kubbealtı Lügatı)

sūvārī-i ‘asākīr: Askerlerin atlı olanları (92/1)

sūvārīyān-ı hafif: Hafif atlılar (101/15)

Şş

şatranc: (Ar.is.) Satranç oyunu. Fildişi ayna ve kakmalarda oyulan satıhla, kakılan parçanın zigzakkı olarak kareler teşkil etmesi suretiyle meydana gelen motif. (35/18, 35/19, 94/19, 102/6, 102/15, 102/15, 102/20) (Devellioğlu Lügatı)

şecīa‘-ı sūvārīyān-ı mütenezīm: Düzenli atlı birliklerin yiğitlikleri (28/22)

şehzāde: (Far.b.is.) Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkek çocuk (29/16) (Kubbealtı Lügatı)

şerbet-i mevtā: Ölüm şerbeti (29/5)

şîrāze-i tertîb ve intizām: Düzenli ve tertipli denge (29/23)

şūrā-yı ‘askeriye: Asker toplantısı (22/6)

Tt

ta‘ahhüd: (Ar.is.) Bir şeyi yapmak üzere üstüne alma, üstlenme. (14/11, 14/20)
(Kubbealtı Lügatı)

ta‘arruz: (Ar.is.) Askerî kuvvetlerin düşman üzerine yaptığı saldırı, hücum (6/6, 6/11, 6/22, 7/7, 11/16, 30/22, 32/17, 34/8, 36/6, 37/4, 37/5, 37/6, 37/9, 37/9, 37/15, 37/18, 37/21, 38/5, 38/8, 57/11, 59/2, 74/6, 74/16, 76/11, 78/9, 78/15, 78/18, 78/19, 78/21, 79/4, 79/10, 80/2, 80/5, 80/8, 81/14, 85/4, 95/18, 96/5, 97/10, 105/4, 105/6, 106/1) (Kubbealtı Lügatı)

tabur: asker. Dört bölükten kurulan askerî birlik (29/2, 34/7, 45/5, 45/6, 50/23, 65/6, 75/7, 75/17, 76/19, 87/1, 88/7, 88/10, 88/14, 88/22, 93/17, 94/7, 94/16, 96/15, 101/17, 102/6, 102/9, 102/10, 102/16, 102/20, 102/22, 103/23, 104/19, 104/22, 107/17) (Kubbealtı Lügatı)

tabya: i (Ar. “ta’biye “askeri hazırlamak”tan) Bir istihkamın siperlerinden dışarıya taşacak şekilde ve tek olarak yapılmış top yeri, küçük ve tek istihkam (48/22, 53/18) (Kubbealtı Lügatı)

tağlık ve taşlık maḥall: Zemini taşlık ve engebeli olan yer. (20/11)

taḥaffuz-ı ma‘at-ta‘arruz: taarruzla kendini koruma (2. sayfa)

taḥaṣṣun: (Ar.is.) Korunmak için kale ve hisara kapanma, sarp bir yere sığınma (49/22, 53/3, 53/4, 53/19) (Kubbealtı Lügatı)

taḥdîd: (Ar.is.) Sınırlama, hudut koyma (31/9, 32/16) (Kubbealtı Lügatı)

taḥlîş: (Ar.is.) Kurtarma, kurtarılma (14/9, 66/10, 71/8) (Kubbealtı Lügatı)

taḥlîş-ger: (Ar.Far.b.is..) Kurtarıcı (71/8)

taḥşîl olunmuş (Ar.is.): ḥāşıl etme, edilme, ele geçme, geçirilme . (7/6, 17/19)

tā’ife-i ‘askeriye: Asker takımı (28/8)

ta'limāt: (Ar.is.) Hizmetlerin başarı ile yürütülebilmesi için o hizmetle ilgili sorumlulukları ve ilkeleri içine alan emirler. (29/23) (Kubbealtı Lügatı)

ta'limnāme: (Ar.Far.b.is..) Askerlikte her sınıfın görev ve davranışlarını, malzemelerin nasıl kullanılacağını, çeşitli savaş manevralarını gösteren kitapçık. (46/5, 75/9) (Kubbealtı Lügatı)

tarafeyn: (Ar.is.) Her iki taraf (10/9, 12/11, 12/12, 14/19, 16/12, 25/5, 31/1, 31/15, 43/13, 44/10, 45/2, 50/10, 56/18, 67/10, 88/2, 98/20, 104/9) (Kubbealtı Lügatı)

taraf-ı a' dā: Düşmanların tarafı (7/23)

tard: (Ar.is.) Sürme, uzaklaştırma (28/16, 49/5, 51/15, 54/1, 59/7, 68/1, 77/2, 99/11, 99/16) (Kubbealtı Lügatı)

tard ve ihrāc: Kovma, sürme ve uzaklaştırma (28/16)

tarh-ı kūr a-i ceng ü peykār: Savaş ve kavga kurasını elden çıkarma (75/2-3)

tarīk (Ar.c.: tūrūk): yol. (2. sayfa)

tarīk-i isti' mālī: kullanılan yol. (2. sayfa)

tarīk ü ma' ber: Yol ve köprü (40/9)

tasalluṭ: (Ar.is.) Rahat vermeyecek, bıktıracak, sıkıntı verecek şekilde üstüne düşme, sataşma, musallat olma (42/22, 67/19, 71/19, 72/3, 72/15, 78/2, 80/7, 85/13, 103/21, 103/23, 106/1) (Kubbealtı Lügatı)

taşmīmāt-ı aşliyye-i seferiyye: Asıl seferin kararlaştırılması (41/18)

taşmīmāt-ı seferiyye: Sefer kararı (33/7, 42/2)

taşnīf: (Ar.is.) Sınıflara ayırma, sınıflandırma, sıralama (24/2) (Kubbealtı Lügatı)

taşrīf: (Ar.is.) İsteddiği şekilde idare etmek (12/1) (Devellioğlu Lügatı)

tedārikāt ü havāyic: Hazırlıklar ve ihtiyaçlar (52/3)

tedbīr-i harbiye: Savaş tedbiri (2/7, 2/13, 2/17, 3/5, 3/6, 3/9, 3/20, 3/21)

temliye: (Ar.is.) Doldurma, doldurulma (105/19) (Devellioğlu Lügatı)

tenbîhnâme: (Ar.Far.b.is..) Dikkat edilmesi gereken hususları bildirmek üzere yetkili mercilerce çıkarılan yazı, tâlîmatnâme (46/6) (Kubbealtı Lügatı)

tensîk: (Ar.is. nesak'dan) Düzene, yoluna koyma, düzenleme, sıralama; düzeltme (109/20) (Devellioğlu Lügatı)

tertib: (Ar.is.) Sıraya koyma, sıralama. Düzenleme, hazırlama (11/21, 19/20, 23/10, 24/19, 24/20, 24/20, 26/3, 26/11, 26/13, 26/22, 27/10, 27/15, 28/5, 29/23, 31/7, 31/14, 31/16, 32/15, 32/16, 33/13, 33/19, 34/6, 34/9, 34/13, 39/8, 40/17, 40/19, 41/2, 42/4, 42/16, 43/13, 44/12, 45/3, 45/12, 47/19, 50/10, 51/1, 52/17, 53/6, 56/3, 60/16, 61/13, 61/15, 62/5, 64/9, 64/12, 65/2, 65/3, 65/6, 65/7, 65/12, 65/20, 66/2, 66/6, 66/16, 66/16, 67/13, 67/20, 69/21, 70/4, 70/19, 73/4, 73/11, 75/11, 75/12, 75/16, 75/18, 76/3, 76/7, 76/9, 76/10, 76/11, 76/17, 77/21, 78/3, 78/5, 78/7, 78/8, 79/1, 79/8, 79/14, 80/8, 80/12, 80/15, 80/17, 80/19, 80/20, 80/21, 80/23, 81/1, 81/2, 81/3, 81/4, 81/6, 81/9, 81/20, 81/21, 82/1, 82/1, 82/7, 82/15, 82/18, 82/21, 82/23, 83/1, 83/8, 83/11, 83/16, 83/18, 84/3, 84/9, 84/10, 84/11, 84/14, 84/15, 84/16, 84/17, 85/5, 85/8, 85/9, 85/18, 86/5, 86/10, 86/11, 87/1, 87/5, 87/7, 87/13, 88/12, 88/12, 91/2, 91/5, 91/8, 91/21, 93/21, 94/6, 94/11, 94/12, 94/15, 94/15, 94/16, 94/17, 94/21, 94/23, 94/23, 95/5, 95/23, 96/3, 96/4, 96/7, 96/9, 96/10, 96/17, 96/19, 96/19, 98/15, 101/17, 102/3, 102/9, 102/10, 102/11, 102/15, 102/20, 103/4, 103/6, 103/9, 103/19, 104/16, 104/18, 104/22, 105/21, 106/16, 107/23, 109/1) (Kubbealtı Lügatı)

tervîc-i maşlahat itmek: barışı, sulhu kıymetlendirmek. (6/4)

topçu: Topların kullanılması, bakımı, ikmâli ve taşınması ile uğraşan asker sınıfı (3/11)

tüfenk: (Far.is) Uzun namlulu, taşınabilir ateşli silah. (38/3, 89/10, 99/14) (Kubbealtı Lügatı)

Uu

umûr-ı 'askeriyye: Askerlik işleri (29/17, 31/13)

usûl-i harbiyye: Savaş usulü. (6/7)

Üü

üleşdirmek: Paylara hisselere bölmek, paylaştırmak, bölüştörmek, dağıtmak, tevzi etmek (106/12) (Devellioğlu Lügati)

üserā: (Ar.c.) Esirler (98/8) (Kubbealtı Lügati)

Vv

vaęt-i merhūne: (a.b.i) Beklenen çağ ve zaman. (21/7) (Devellioęlu Lügati)

vareste: (Far.sf) Kurtulmuş, serbest, rahat. (56/13, 87/22)

vārid: (Ar.sf.) Gelen, vasıl olan, erişen (50/12) (Devellioğlu Lügati)

velī' ahd-ı devlet: (a.b.i) Devletin şimdiki hükümdardan sonraki sahibi (29/16)

Yy

yaraşdırmak: Uygun düşörmek, uygun görmek, yakıştırmak. (34/1) (Kubbealtı Lügati)

yedd-i taşarruf: Sahip olma, sahiplik. (12/6) (Kubbealtı Lügati)

yılıķ: (s.) Çarpık, eğri (28/3) (Kubbealtı Lügati)

Zz

zābiđān: (Ar.is. zābiť'ın c.) subaylar. (5. sayfa)

zābiťān-ı ricāl-i cihādiyye: Savaş subayları (3/14)

zābiť-i a'zam: Büyük koruyucu (110/2)

zabt u rabť: Disiplin, asayiş, düzen. (26/15, 29/23)

za'if: (Ar.sf.) Zayıf, güçsüz (14/13)

zā'ı': (Ar.is. ve s.) Kayıp, yok olmuş, elden çıkmış şey. (48/11) (Kubbealtı Lügati)

zāyi' u telef: Kaybetme ve yok etme (72/9)

zehāyir: (Ar.is.) Erzaklar, zahireler (19/14, 36/6, 36/15, 36/16, 36/19, 53/18)
(Kubbealtı Lügatı)

zıyķ-ı memerrī: Dar geçit (59/23)

zīr-i itā'at: Emir ve itaat altında olan (20/6)

3. ASKERÎ TERİMLERİN İNCELENMESİ

3.1. Arapça Askeri Terimler

(Genel olarak kendi aralarında Farsça ve bağlacı ile bağlanmışlardır. Tamlamalarda da Farsça tamlamasına uyulmuştur.)

Aa

‘aḳd u şurūt:

(‘aḳd (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + şurūt (Ar.c) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Anlaşma ve şartlar(16/11)

aḳsām-ı erba‘a-i ḥarbiyye:

(aḳsām (Ar.c.) + erba‘a (Ar.sf.) + ḥarbiyye (Ar.is.) [isim kökü + sayı sıfatı + isim kökü]) Savaşın dört kısım, bölümü(2/2-3)

‘asker: (Ar.is) Er. (3/13, 6/21, 12/9, 15/4, 15/8, 15/10, 15/12, 15/13, 15/14, 16/7, 16/10, 17/10, 22/2, 22/6, 22/7, 22/17, 22/21, 23/5, 23/18, 23/18, 23/19, 24/2, 24/4, 24/12, 24/17, 25/2, 25/3, 25/4, 25/7, 25/9, 26/2, 26/4, 26/5, 26/6, 27/6, 27/8, 27/8, 27/15, 28/2, 28/8, 28/21, 29/13, 29/17, 30/5, 30/20, 31/13, 31/22, 33/1, 33/22, 37/7, 40/17, 46/22, 48/2, 49/7, 49/7, 49/15, 51/9, 52/20, 54/13, 55/4, 57/5, 58/17, 60/17, 61/4, 64/4, 64/22, 66/14, 66/17, 71/5, 72/12, 74/19, 76/1, 78/12, 78/14, 78/20, 79/2, 79/3, 79/8, 79/9, 79/12, 80/1, 80/4, 86/1, 86/11, 91/8, 95/6, 96/19, 96/21, 97/9, 97/20, 97/21, 97/21, 99/2, 99/4, 99/18, 101/12, 101/14) (Devellioğlu Lügati)

‘asākir: (Ar.c.) Askerler, erler (2/3, 2/17, 2/18, 3/9, 7/18, 14/12, 14/21, 15/1, 15/14, 15/16, 15/18, 15/23, 16/3, 19/5, 19/17, 19/20, 20/20, 22/2, 22/10, 23/7, 23/20, 23/21, 23/22, 24/3, 24/5, 24/7, 24/11, 24/14, 24/17, 24/17, 26/3, 26/7, 26/10, 26/11, 26/11, 26/13, 26/15, 26/16, 26/17, 27/3, 27/10, 27/13, 27/18, 23/22, 23/23, 28/6, 28/19, 29/6, 29/9, 29/20, 30/1, 32/7, 32/11, 32/13, 33/2, 33/100, 33/11, 33/14, 33/19, 33/20, 34/1, 34/13, 34/17, 34/23, 35/3, 35/7, 37/6, 37/11, 38/2, 38/7, 39/12, 40/5, 41/7, 41/22, 42/5, 42/8, 42/17, 43/2, 43/4, 43/13, 43/15, 43/17, 43/18, 44/4, 44/5, 44/10, 44/19, 44/22, 45/3, 45/7, 45/9, 45/10, 45/12, 45/23, 46/15, 46/19, 47/8, 48/6, 48/7, 48/8, 48/9, 48/11, 48/12, 48/13, 48/15,

48/17, 48/18, 48/20, 48/22, 49/2, 49/10, 49/12, 49/16, 50/6, 50/10, 50/13, 51/11, 51/11, 51/15, 51/16, 51/18, 52/1, 52/6, 52/8, 53/5, 54/13, 54/18, 55/8, 55/17, 56/1, 56/8, 56/10, 56/19, 57/1, 57/14, 58/7, 58/21, 59/1, 59/6, 59/7, 59/13, 60/16, 61/6, 61/8, 61/16, 61/20, 61/21, 61/23, 62/2, 64/1, 64/9, 65/4, 65/5, 65/8, 66/3, 66/4, 67/5, 67/19, 67/20, 68/3, 68/5, 68/6, 68/8, 68/9, 68/18, 70/8, 70/13, 70/23, 72/18, 72/20, 72/23, 73/5, 73/13, 73/14, 75/11, 75/20, 75/22, 75/23, 76/4, 76/10, 77/4, 77/15, 77/20, 77/23, 78/3, 78/19, 79/4, 79/5, 79/14, 80/7, 80/13, 81/13, 82/6, 82/8, 82/12, 83/2, 83/3, 84/12, 85/1, 87/8, 88/14, 89/8, 89/16, 89/17, 89/18, 89/19, 89/23, 90/9, 90/13, 91/2, 91/2, 91/5, 91/7, 91/13, 91/17, 91/19, 91/21, 92/1, 92/2, 92/3, 92/23, 93/7, 93/16, 93/16, 93/21, 93/22, 94/1, 94/1, 94/6, 94/6, 94/11, 94/12, 94/13, 94/17, 95/4, 95/23, 96/13, 96/15, 96/18, 96/22, 97/1, 97/3, 97/13, 97/13, 97/15, 97/21, 98/1, 98/3, 98/4, 98/5, 98/7, 98/10, 98/10, 98/12, 98/15, 98/16, 98/17, 98/19, 98/20, 98/22, 98/23, 99/3, 99/9, 99/11, 99/13, 99/15, 99/17, 100/5, 100/7, 100/13, 100/17, 100/22, 101/2, 101/2, 101/4, 101/12, 101/15, 102/1, 102/3, 102/5, 102/9, 102/10, 102/12, 102/14, 102/18, 103/4, 103/5, 103/5, 103/6, 103/17, 103/17, 103/18, 104/2, 104/3, 104/9, 104/11, 105/2, 105/2, 105/4, 105/7, 105/14, 105/15, 105/18, 107/9, 107/15, 108/4, 108/8, 108/17, 108/20, 108/22, 109/5, 109/7, 109/12, 109/15, 109/18, 109/18) (Devellioğlu Lügati)

‘asākīr cemā’atī:

(‘asākīr (Ar.c.) + cemā’at (Ar.c.) [isim kökü + isim kökü-3. tekil şahıs iyelik eki])

Asker topluluğu (2/18, 47/8, 64/8)

‘asākīr-i vefīre:

(‘asākīr (Ar.c.) + vefīre (Ar.sf.) [isim kökü + belgisiz sıfat])

Çoğu asker (14/4)

aķvāt ve zaḥā’ir:

(aķvāt (Ar.c.) + ve (Ar.bağ.) + zaḥā’ir (Ar.c.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Azıklar ve erzaklar

aşhāb-ı seyf:

(aşhāb (Ar.c.) + seyf (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Kılıç, savaş ehli. Bizzat savaşa katılarak kılıçları ile savaşanlar (2/7-8, 29/18)

aşl-ı muhārebe:

(aşl (Ar.is.) + muhārebe (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Gerçek, esas, asıl savaş. (2. sayfa)

‘avdet: (Ar.is.) Dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme (47/10, 48/3, 49/19, 53/11, 54/14, 99/22, 102/2) (Kubbealtı Lügatı)

Bb**ba‘de’l-‘ubūr: (Ar.b.is)**

(ba‘de (a. ed.) + ‘ubūr (Ar.is.) [edat + isim kökü])

Geçişten sonra (50/22)

ba‘ş ve tesrīb:

(ba‘ş (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + tesrīb (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Asker yollama ve gönderme (42/17-18)

belāğat-ı ‘askeriye:

(belāğat (Ar.is.) + ‘askeriye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Sözün etkili, güzel ve hitap edilen kimseye, içinde bulunulan duruma uygun düşecek şekilde söylenmesi; fasih ve hāle uygun söz söyleme. (24/2)

bilād ü kırrā:

(bilād (Ar.c.) ü (Far.bağ.) kırrā (Ar.c.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Beldeler ve köyler (26/10)

bilād-ı a' dā:

(bilād (Ar.c.) + a' dā (Ar.c.) [isim kökü + isim kökü])

Düşman beldeleri (57/12-13)

bilād-ı sâ'ire:

(bilād (Ar.c.) + sâ'ir (Ar.sf ve zm) [sıfat + isim kökü])

Diğer beldeler, diyarlar (6/9-10)

bil-iştirāk şüret-i istiḥdām:

(iştirāk (Ar.is.) + şüret (Ar.is.) + istiḥdām (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Ortaklaşa kullanılışlarının görünümü. (3. sayfa)

Cc

cedāvil: (Ar.c) Cedveller, su yolları, listeler (23/6, 30/13) (Devellioğlu Lügatı)

cemā' at-ı müteferriḳa:

(cemā' at (Ar.c) + müteferriḳa (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Zindanda bulunan suçlular. (42/21)

cerīde: (Ar.is) Resmî dâirelerde önemli olayların kaydedildiği kâğıt veya defter, kayıt defteri (31/18) (Kubbealtı Lügatı)

cevāz: (Ar.is) Caiz olma, izin, müsaade (11/15) (Devellioğlu Lügatı)

Dd

dā'ire-i vācibe-i zimmet:

(dā'ire (Ar.is.) + vācibe (Ar.is.) + zimmet (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Mesuliyet görevi çevresinde (11/7-8)

dārü's-salṭanat:

(dār (Ar.is.) + salṭanat (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Saltanat kapısı. İstanbul. (30/16)

düvel: (Ar.c.) Devletler (12/4, 14/15, 23/4, 23/6, 30/1, 30/20)

düvel-i cesîme:

(düvel (Ar.c.) + cesîme (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Büyük devletler (13/15)

düvel-i mütecâvir:

(düvel (Ar.c.) + mütecâvire (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Komşu devletler (30/1, 30/20)

düvel-i sağîr:

(düvel (Ar.c.) + sağîr (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Küçük devletler (12/4)

düvel-i sâ'ire:

(düvel (Ar.c.) + sâ'ire (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Diğer devletler (23/4)

Ee

ecnās-ı şelāşe-i 'asākîr:

(ecnās (Ar.c.) + şelāşe (Ar.sf.) + 'asākîr (Ar.c.) [isim kökü + sıfat + isim kökü])

Askerlerin üç cinsleri. (91/2)

emr-i bedīhī ve lāmi‘a:

(emr (Ar.is.) + bedīhī (Ar.sf.) + ve (Ar.bağ.) lāmi‘a (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat + bağlaç + sıfat])

Parlak ve belli olan emir (20/12)

emr-i cūlayy: kahramanlık emri (13/14)

(emr (Ar.is.) + cūlayy (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

emr-i müselleme:

(emr (Ar.is.) + müselleme (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Yerine getirilmiş emir (47/7)

enbār (Ar.is. nibr’dan c.): Anbarlar, anbar. (2. sayfa)

erbāb-ı cihād:

(erbāb (Ar.c.) + cihād (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaşçılar, usta savaşçılar (2/8, 24/7, 47/7)

erbāb-ı kalem:

(erbāb (Ar.c.) + kalem (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Kalem sahibi, yazarlar, edipler (2/8)

erbāb-ı tedbīr:

(erbāb (Ar.c.) + tedbīr (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Tedbir sahipleri (2/9, 3/21, 6/18)

esbāb ü ālāt-ı lāzime:

(esbāb (Ar.c.) + ü (Far.bağ.) + ālāt (Ar.c.) + lāzime (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü + isim kökü])

Gerekli olan aletler ve sebepler (23/13-14)

esbāb-ı muḥāşara:

(esbāb (Ar.c.) + muḥāşara (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Kuşatma sebepleri (57/10)

esir: (Ar.sf) Savaşta düşman eline düşen kimse. *tutsak (102/1) (Devellioğlu Lügatı)

esliḥā-i ḥarbiye:

(esleḥa (Ar.c.) + harbiye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş silahları (22/8)

esliḥā ve mühimḡāt:

(esliḥā (Ar.c.) + ve (Ar.bağ.) + mühimḡāt (Ar.c.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Silahlar ve savaş araçları (28/16)

esliḥa-i dāfi‘ a:

(esliḥa (Ar.c.) + dāfi‘ a (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Yok edici silahlar (29/10)

esliḥa-i ḥāfiẓa:

(esliḥa (Ar.c.) + ḥāfiẓa (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Koruyucu silahlar (29/11)

esliḥa-i nādiriyye:

(esliḥa (Ar.c.) + nādiriyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Nadir silahlar (89/9)

eşnā-i şulḥ ü şalāḥ:

(eşnā (Ar.is.) + şulḥ (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + şalāḥ (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Barış ve huzur zamanı (30/9)

eşnā-yı ḥarb:

(eşnā (Ar.is.) + ḥarb (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş sırasında (32/15)

eşnā-yı muḳātele:

(eşnā (Ar.is.) + muḳatele (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Çarpışma esnasında (34/2)

eşnā-yı şitā:

(eşnā (Ar.is.) + şitā (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Kışın, Kış mevsiminde (73/19)

eşnā-yı ta'ḳīb:

(eşnā (Ar.is.) + ta'ḳīb (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Takip sırasında (68/1)

eşnā-yı ṭarīḳ:

(eşnā (Ar.is.) + ṭarīḳ (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Yolda, Yolculuk sırasında (61/20, 87/16, 87/17, 94/13)

esvar: (Ar.c.) Kuleler, hisarlar (52/8) (Devellioğlu Lügatı)

evāmīr: (Ar.c.) Buyruklar, emirler (86/6) (Kubbealtı Lügatı)

evşāf-ı mülkiyye:

(evşāf (Ar.c.) + mülkiyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Memurların vasıfları (23/4)

evtād-ı kûvve:

(evtād (Ar.c.) + kûvve (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Güçlü direkler (7/12)

eyādī' -i a' dā:

(eyādī' (Ar.c.) + a' dā (Ar.c.) [isim kökü + isim kökü])

Düşmanın elleri (66/10)

eyālet-i mezbûresiniñ muḥāfazası:

(eyālet (Ar.is.) + mezbûre (Ar.sf.) + muḥāfazası (Ar.is.) [isim kökü + sıfat-teklik
3. şahıs iyelik eki-tamlama eki + isim kökü- teklik 3. şahıs iyelik eki])

Daha önce adı geçen eyaletin korunması. (7/4)

Ff

fenn-i celīl-i muḥārebe:

(fenn (Ar.is.) + celīl (Ar.sf.) + muḥārebe (Ar.is.) [isim kökü + sıfat + isim kökü])

Savaşın büyüklüğünün sanatı

fenn-i ḥarb:

(fenn (Ar.is.) + ḥarb (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş sanatı, savaş taktiği (2/1, 2/2, 2,5, 2/14, 3/3, 3/8, 3/8)

fenn-i hendese:

(fenn (Ar.is.) + hendese (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş mühendisliği (2/4, 3/2, 32/8)

fenn-i hikmet-i harbiye:

(fenn (Ar.is.) hikmet (Ar.is.) harbiye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Savaş sanatının incelikleri.

fenn-i muharebe:

(fenn (Ar.is.) + muharebe (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş sanatı, savaş taktiği. (21/20, 32/8, 32/12, 33/12, 33/15, 33/16, 33/17, 33/22, 34/5, 37/15, 38/5, 50/3, 50/14, 55/18, 67/14, 74/1, 78/22, 91/11, 91/14)

fenn-i tedbir-i harbiye:

(fenn (Ar.is.) + tedbir (Ar.is.) + harbiye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Savaş önlemlerinin ilmi (2/7, 2/13, 2/17)

fevc u seriyye:

(fevc (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + seriyye (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Süvari birliği (89/6)

fevc-i 'askerî:

(fevc (Ar.is.) + 'askerî (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Asker birliği (46/22)

fütuhât-ı kesîre:

(fütuhât (Ar.is.) + kesîre (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Zarar verilmiş zaferler (16/16)

Gg

ġanāyim: (Ar.c.) Ganîmetler, savaşta düşmandan alınan mallar, esirler (98/8)
(Kubbealtı Lügatı)

Hh

ħad: (Ar.is.) Sınır, çizgi (12/3, 16/9, 16/18, 22/14, 31/19, 50/3, 56/22, 64/18, 97/11) (Kubbealtı Lügatı)

ħandaḳ: (a. i.) Hendek kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli (92/18)
(Kubbealtı Lügatı)

ħarb: (Ar.is.) Devletlerin birbirleriyle diplomatik münasebetleri keserek yaptıkları silahlı çarpışma, savaş, cenk. (2/1, 2/2, 2/5, 2/12, 2/13, 2/14, 2/16, 2/17, 3/3, 3/8, 3/8, 3/22, 6/22, 7/1, 35/13)

ħarb u cidāl:

(ħarb (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + cidāl (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])
Savaş (14/16, 19/9)

ħarb ü kıtāl:

(ħarb (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + kıtāl (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Savaş ve çarpışma (17/3)

ħarb ve đarbsız:

(ħarb (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + đarb (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü-olumsuzluk eki]) Savaşmadan (7/1)

ħarb-ı taşmīm:

(ħarb (Ar.is.) + taşmīm (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü]

Kesin olarak kararlaştırılan savaş (22/13)

ḥarbiye: (Ar.is.) Harp işlerine ait, harp okulunun adı, harbiye mektebi (2/3, 2/7, 2/13, 2/17, 3/4, 3/5, 3/6, 3/6, 3/9, 3/20, 3/21, 6/7, 7/7, 37/5) (Kubbealtı Lügatı)

ḥareket-i mecbūr:

(ḥareket (Ar.is.) + mecbūr (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Zorunlu hareket (7/5)

ḥarekāt-ı taʿarruẓiye:

(ḥarekāt (Ar.c.) + taʿarruẓ (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Saldırı için hazırlanma (6/11)

ḥāric: (Ar.is.) Bir şeyin veya yerin veya memleketin dışında kalan (10/14, 11/8, 11/9, 11/15, 12/3, 23/12, 25/14, 29/17, 32/11, 36/20, 41/9, 47/17) (Kubbealtı Lügatı)

ḥarīṭa-i ḥesāb:

(ḥarīṭa (Ar.is.) + ḥesāb (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])Hesap cetveli (25/13)

ḥasārat: (Ar.c.) Hasarlar, zarar ve ziyanlar (70/10, 77/14, 79/20, 95/3, 105/7, 107/19) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaṣm: (Ar.is.) Düşman. (6/10, 7/2, 7/6, 7/9, 7/11, 7/14) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaṭṭ-ı muḥārebe:

(ḥaṭṭ (Ar.is.) + muḥārebe (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Muharebe hattı, muharebe çizgileri. (2. sayfa)

ḥaṭar: (Ar.is.) Tehlike, güvensizlik (92/10) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaṭā-yı cesīm:

(ḥaṭā (Ar.is.) + cesīm (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Büyük hata (42/10)

ḥaṭṭ-ı medīd:

(ḥaṭṭ (Ar.is.) + medīd (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Çekilmiş hat, sınır (44/1, 73/1)

ḥaṭṭ-ı muvāṣalet:

(ḥaṭṭ (Ar.is.) + muvāṣalet (Ar.is.) [isim kökü + sıfat])

Varış noktası, sınırı (74/12)

ḥaṭṭ-ı münkeşir:

(ḥaṭṭ (Ar.is.) + münkeşir (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Kırılmış, ayrılmış sınır (83/17)

hezīmet: (Ar.is.) Büyük ve kesin mağlûbiyet, bozgun, yenilgi (74/22, 77/16, 85/6, 86/2, 88/14, 88/19, 95/14, 100/11, 107/21) (Kubbealtı Lügatı)

ḥıdemāt-ı cesīme:

(ḥıdemāt (Ar.c.) + cesīme (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Büyük hizmetler (28/15)

ḥıfẓ u ḥırāset:

(ḥıfẓ (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + ḥırāset (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Koruma (13/14-15, 94/13, 98/5-6)

ḥıfẓ u viḳāye:

(ḥıfẓ (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + viḳāye (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Koruma ve kollama (7/17-18)

hıfz-ı nāmūs:

(hıfz (Ar.is.) + nāmūs (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Namusunu ve şerefini koruma (27/18)

hikmet-i harbiyye:

(hikmet (Ar.is.) + harbiyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaşın incelikleri (21/22, 22/12, 29/13)

hitām-ı maşlahat:

(hitām (Ar.c.) + maşlahat (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Dirlik ve düzenin son bulması (48/3, 104/10)

hiyām: (Ar.c.) Haymeler, çadırlar (18/9, 33/18, 34/6) (Kubbealtı Lügatı)

hizā: (Ar.is.) Bir şeyin karşısı. Bir doğru çizginin devamı ile hasıl olan sıra. (22/2, 29/2, 50/23) (Kubbealtı Lügatı)

hurüb: (Ar.c.) Harpler, savaşlar (10/5, 18/4, 110/2) (Kubbealtı Lügatı)

hurüb-ı sā'ire:

(hurüb (Ar.c.) + sā'ire (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Diğer devletler (10/5, 18/4)

hurūc: (Ar.is.) Çıkma, dışarı çıkma, çıkış (7/11) (Kubbealtı Lügatı)

huşūmet: (Ar.is.) Hasımlık, düşmanlık, adavet. (6/15) (Kubbealtı Lügatı)

huṭūt: (Ar.c.) Hatlar, çizgiler. Sınırlar. (35/21, 35/21, 36/17, 36/17, 36/21, 36/22, 40/11, 40/12, 40/20, 40/23, 41/3, 41/4, 41/8, 41/9, 41/10, 41/12, 41/15, 41/17, 43/1, 48/1, 54/17, 59/17, 59/17, 59/21, 59/22, 61/2, 62/15, 63/5, 75/5) (Kubbealtı Lügatı)

ḥuṭūṭ-ı müteḥaṣṣın:

(ḥuṭūṭ (Ar.c.) + müteḥaṣṣın (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Kale sınırları (59/17)

ḥuṭūṭ-ı mütevāşıl:

(ḥuṭūṭ (Ar.c.) + mütevāşıl (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Birleşik sınırlar (35/21, 63/5)

ḥuṭūṭ-ı ‘amīk:

(ḥuṭūṭ (Ar.c.) + ‘amīk (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Derin sınırlar (41/10)

ḥuṭūṭ-ı ta‘ ayyūşıye:

(ḥuṭūṭ (Ar.c.) + ta‘ ayyūş (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Geçinme sınırları, Yaşanılan sınırlar (36/17-18, 36/22)

hücūm-ı vūşūl:

(hücūm (Ar.is.) + vūşūl (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Varış sınırları (53/1)

ḥükkām ve ḡubbāt:

(ḥükkām (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + ḡubbāt [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Hakimler ve zabıtlar (60/19)

ḡüsāmet: (Ar.is.) Keskin kılıç (11/3) (Devellioğlu Lügatı)

İı

ıtlāk: (Ar.is.) Salıvermek, bırakmak, serbest bırakmak, cezadan kurtarmak (2/5)
(Kubbealtı Lügatı)

ıtlāʿ: (Ar.is.) Bildirme, haberdar etme. (30/21) (Kubbealtı Lügatı)

İi

iʿāne: (Ar.is.)Yardım, imdat (11/17, 13/13, 19/22, 27/16, 37/21, 48/15, 51/13, 56/1, 94/2, 98/17) (Kubbealtı Lügatı)

ictihād: (Ar.is.) Gücü yettiği kadar çalışma, gayret gösterme (86/17) (Kubbealtı Lügatı)

iḥtimālāt-i ḥarbiye:

(iḥtimālāt (Ar.c.) + ḥarbiye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş ihtimalleri (31/1)

iḥtiyāt: (Ar.is.) Olabilecek şeyleri hesâba katarak tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma (15/13, 26/13, 27/6, 30/3, 62/1, 62/5, 62/12, 63/10, 63/12, 68/3, 75/22, 75/23, 78/3, 84/11, 85/2, 90/20, 90/21, 92/5, 93/4, 93/8, 94/17, 104/10, 106/13, 106/14) (Kubbealtı Lügatı)

iḥtiyātiyye-i ʿasākir:

(iḥtiyātiyye (Ar.is.) + ʿasākir (Ar.c.)

Askerlerin önlem alması (75/20)

iḥtār: (Ar.is.) Hatırlatma (16/10, 22/16, 48/20, 50/8, 92/15, 107/16) (Kubbealtı Lügatı)

iḥzār: (Ar.is.) Hazır etme, hazır bulundurma, hazırlama (35/3) (Kubbealtı Lügatı)

ikrār: (Ar.is.) Gizlemeyip açıklama, itiraf etme.. (16/23)

iktihām: (Ar.is.) Göğüs germe, karşı durma, dayanma, tahammül etme (79/22, 100/16) (Kubbealtı Lügatı)

iktizā: (Ar.is.) Gerekme, gerektirme (19/20, 23/3, 23/10, 30/3, 30/21, 32/21, 34/6, 36/10, 41/22, 50/13, 52/7, 54/2, 57/19, 58/19, 59/4, 60/23, 61/4, 61/11, 68/4, 70/19, 72/7, 72/19, 72/23, 75/12, 76/10, 78/13, 79/17, 86/10, 87/19, 89/1, 90/19, 97/2, 103/9, 103/21, 106/9, 106/12, 107/2, 109/22) (Kubbealtı Lügatı)

ilticā: (Ar.is.) Sığınma, himâyesi altına girmeyi isteme (36/1, 49/17, 54/5, 55/14, 58/11, 99/22) (Kubbealtı Lügatı)

inhizām: (Ar.is.) Yenilme, bozulma, hezimete uğrama (14/6) (Kubbealtı Lügatı)

inbā: (Ar.is.) Haber verme, bildirme (33/7) (Kubbealtı Lügatı)

inḳıyād: (Ar.is.) Boyun eğme, baş eğme, itaat etme (24/19, 24/20) (Kubbealtı Lügatı)

inḳisām: (Ar.is.) Bölünme, kısımlara ayrılma, parçalanma (44/4, 86/4) (Kubbealtı Lügatı)

intiṣār: (Ar.is.) Yayılma (66/8) (Kubbealtı Lügatı)

i' ṭā: (Ar.is.) Azat etme, ıttık. (28/15) (Kubbealtı Lügatı)

irtibāt: (Ar.is.) Bağlı oluş, bağlanma. İlişkili, alakalı oluş. (22/4) (Kubbealtı Lügatı)

irtikā-yı merātib:

(irtikā (Ar.is.) + merātib (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Rütbelerde yükselme (28/8)

iskān: (Ar.is.) Sürekli oturmak üzere bir yere yerleştirme, yerleştirilme (61/6, 72/20, 73/1, 73/22) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥbār: (Ar.is.) Haber alma, duyma (49/3) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥdām: (Ar.is.) Bir hizmette kullanmak, bir işte çalıştırmak (3/17) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥkām: (Ar.is.) Düşmana karşı savunmak için yapılan yer, savunma amacıyla arâzi üzerinde yapılan her türlü inşaat ve siper. Sağlam ve kuvvetli olmak (33/4, 49/22, 53/17, 59/18, 59/20, 59/23, 60/8) (Kubbealtı Lügatı)

istilā: (Ar.is.) Bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirmek. (6/3, 7/10, 7/16, 57/8, 57/11, 58/15, 67/7) (Kubbealtı Lügatı)

itfā: (Ar.is.) Söndürme, söndürülme. Yatıştırma, bastırma, dindirme, teskin etme. (51/20) (Kubbealtı Lügatı)

itlāf-ı nüfūs:

(itlāf (Ar.is.) + nüfūs (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Canları öldürme (101/23)

ittifāk-ı ḳadīme:

(ittifāk (Ar.is.) + ḳadīme (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Eskiden beri ittifak halinde olan, birlikte hareket eden (11/16)

ittiḥād: (Ar.is.) Bir olma, birleşme (14/19, 15/14, 24/19, 24/19, 101/5, 101/5, 109/11) (Kubbealtı Lügatı)

ittiḥād-ı a‘lā:

(ittiḥād (Ar.is.) + a‘lā (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Yüce birlik (15/14)

izāle: (Ar.is.) Giderme, yok etme, ortadan kaldırma (19/6, 39/18, 56/12, 57/3) (Kubbealtı Lügatı)

Kk

kāffe-i ‘asākir:

(kāffe (Ar.is.) + ‘asākir (Ar.c.) [isim kökü + isim kökü])

Askerlerin bütünü, hepsi (15/23)

kal‘a: (Ar.is.) Eskiden düşmana karşı koymak ve güvenliği sağlamak için savunulması gereken önemli noktalara yapılan yüksek, kalın duvarlı, burçlu, mazgallı, sağlam ve kuvvetli yapı, kermen, germen (3/2) (Kubbealtı Lügatı)

ḳarye-i müstaḥkem:

(ḳarye (Ar.is.) + müstaḥkem (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Çevresine siper kazılmak, kale, tabya vb. yapılmak sûretiyle düşmana karşı korunmuş, emniyet altına alınmış köy (74/12)

ḳavānīn: (Ar.c.) Kanunlar (18/23, 31/23) (Kubbealtı Lügatı)

ḳavānīn-i ‘azīze:

(ḳavānīn (Ar.c.) + ‘azīze (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Kıymetli kanunlar (18/23)

ḳavā‘ id ve uṣūl:

(ḳavā‘ id (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + uṣūl (Ar.c.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Kurallar ve usuller (6/4)

keyd: (Ar.is.) Hile, oyun, desise (71/19) (Kubbealtı Lügatı)

keyd ü tasalluṭ-ı a‘ dā:

(keyd (Ar.is.) + ü (Far.bağ.) + tasalluṭ (Ar.is.) + a‘ dā (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Düşmanın sataşması ve hilesi (71/19)

kıyām: (Ar.is.) Ayağa kalkma. Ayaklanma, baş kaldırma (14/5, 18/8, 18/21, 36/6, 41/13, 78/9) (Kubbealtı Lügatı)

kuvva-yı metîn:

(kuvva (Ar.is.) + metîn (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Güçlü kuvvetler (26/16)

Ll

livâ: (Ar.is.) Osmanlı ordusunda iki alaydan meydana gelen askerî birlik, tugay. Bu askerî birliğin kumandanı, mirlivâ, tuğgeneral (2/10, 3/13, 19/21, 34/17, 91/15)) (Kubbealtı Lügatı)

liyâkat: (Ar.is.) Layık olma, uygunluk. (28/9, 28/11, 30/8, 31/15, 32/3)) (Kubbealtı Lügatı)

Mm

ma‘ber: (Ar.is.) Geçilecek yer, geçit, köprü (40/9) (Kubbealtı Lügatı)

maḥzen: (Ar.is.) Hazine ve define gibi şeyleri koyacak yer. Erzak yeri. Bodrum. Yeraltı. (30/4)

maḥzûr: (Ar.is.) Sakınılacak, çekinilecek şey, sakınca, engel, mâni (16/4, 20/14, 22/10, 24/12, 27/2, 27/12, 59/21, 62/22, 82/23, 88/12, 95/4, 95/4) (Kubbealtı Lügatı)

ma‘iyyet: (Ar.is.) Bir âmirin emri altında olma, emrinde çalışma (14/21, 15/10, 46/7, 64/22, 92/23, 100/12, 105/6) (Kubbealtı Lügatı)

maḳām (“ḳa” uzun okunur. Ar.is. kıyām’dan c.: maḳamāt): kıyam edilen, durulan, durulacak yer, durak. (2. sayfa)

maṣārif-i seferiyye:

(maṣārif (Ar.c.) + seferiyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Sefer, yol masrafları (7/19)

maşûn: (Ar.sf.) Korunmuş, muhâfaza edilmiş, mahfuz, emin (53/12, 72/4, 82/9)
(Kubbealtı Lügatı)

mebde-i a‘ māl-i ḥarbiye:

(mebde (Ar.is.) + a‘ māl (Ar.c.) + ḥarbiye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Savaş işlerinin başlangıcı, kaynağı (32/16, 32/18)

mebnî-i fenn-i tedbîr-i ḥarbiyye:

(mebnî (Ar.sf.) + fenn (Ar.is.) + tedbîr (Ar.is.) + ḥarbiyye (Ar.is.) [sıfat + isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Savaş önlemlerinin bilgisine dayanarak (3/5-6)

meftûḥ: (Ar.sf.) Açılmış, fethedilmiş, ele geçirilmiş. (28/9) (Kubbealtı Lügatı)

mekr u tasalluḥ:

(mekr (Ar.is.) + u (Ar.bağ.) + tasalluḥ (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Hile ve sataşma (72/15)

memālik: (Ar.is.) Memleketler, ülkeler (7/10, 7/15, 7/16, 7/17, 11/11, 11/14, 15/3, 16/12, 16/19, 17/22, 17/22, 18/9, 19/18, 20/21, 40/13, 63/17, 66/18, 66/22, 67/4, 67/8) (Kubbealtı Lügatı)

memerr: (Ar.is.) Gececek, geçip gidilecek yer, yol, geçit (39/15, 57/23, 59/23, 81/18) (Kubbealtı Lügatı)

memerr ü menfez:

(memerr (Ar.is.) + ü (Far.bağ.) + menfez (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Geçit ve kanal (39/15)

me'mūr: (Ar.is.) Bir işi yapmakla görevlendirilen kimse, görevli. Devlet hizmetinde çalışan maaşlı kimse (16/4, 23/17, 31/3, 36/8, 41/1, 47/17, 48/2, 48/4, 56/22, 57/12, 57/15, 61/1, 61/19, 70/5, 93/11, 94/4, 98/7, 105/18, 107/8, 108/17) (Kubbealtı Lügatı)

merātīb ve menāşīb:

(merātīb (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + menāşīb (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Rütbelere, derecelere ve makamlara (28/10, 28/13)

merhūn: (Ar.sf) Rehin edilmiş, ödünç alınan bir şeye karşı, garanti olarak verilen şey. (21/7) (Devellioğlu Lügatı)

mersā: (Ar.is.) Gemilerin demir atmalarına ve demir üzerinde güvenle yatmalarına elverişli, çok sığ veya çok derin olmayan, dibi iyi demir tutan yer, demir yeri, liman (48/10, 48/10, 49/20) (Kubbealtı Lügatı)

mersā-yı müstaḥkem:

(mersā (Ar.is.) + müstaḥkem (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Korunmuş liman (49/20)

meşābe: (Ar.is.) Derece, değer, ölçü, menzile (2/12, 14/21, 33/5, 35/18, 38/11, 42/3, 44/18, 66/21, 80/9, 105/22) (Kubbealtı Lügatı)

mesāfe-i ba'īd:

(mesāfe (Ar.is.) + ba'īd (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Uzak mesafe (15/17)

meštā: (Ar.is.) Kışın oturulacak, barınılacak yer, kışlık (33/8, 72/12, 72/13, 72/14) (Kubbealtı Lügatı)

mevāḳī' -i muḳāvemēt:

(mevāḳī' (Ar.is.) + muḳāvemēt (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Karşı durulan mevkiler (17/23)

mevāḳi' -i mūte' addide:

(mevāḳi' (Ar.is.) + mūte' addid (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Çok sayıda mevkiler (33/23)

mevāḳi' -i ' arziyye:

(mevāḳi' (Ar.is.) + ' arziyye (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Ülke mevzileri (12/12-13, 43/12)

mevḳi' -i ma' lūme:

(mevḳi' (Ar.is.) + ma' lūme (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Bilinen mevki (74/4-5)

mevḳi' -i mūnāsib:

(mevḳi' (Ar.is.) + mūnāsebe (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Uygun mevki (54/23, 59/3, 59/10, 74/3, 74/10)

mevḳi' -i nāfi' a: Bayındırlık bakanı (74/18)

(mevḳi' (Ar.is.) + nāfi' a (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

mevḳūf: (Ar.sf. ve i.) Tutuklu, tutuklanmış, tevkif edilmiş (42/5, 76/18, 101/5)
(Kubbealtı Lügatı)

meydān-ı muḥārebe:

(meydān (Ar.is.) + muḥārebe (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş meydanı (25/1, 32/13, 32/22, 33/21, 37/17, 44/8, 44/17, 44/19, 44/22, 47/12, 86/14, 99/16)

mızrāk: (Ar.is) Uzun saplı, ucu sivri demirli savaş aleti. (28/22, 28/23, 29/3, 29/4, 101/23) (Devellioğlu Lügatı)

miftāḥ: (Ar.is.) Anahtar (44/17) (Kubbealtı Lügatı)

milel: (Ar.c.) Milletler, uluslar (22/1, 24/5, 26/18, 101/9) (Kubbealtı Lügatı)

muā' venet: (Ar.is.) Yardım. (10/10) (Kubbealtı Lügatı)

mucānebet: (Ar.is.) Uzaklaşma, uzak durma, çekinme, sakınma, kaçınma (47/20) (Kubbealtı Lügatı)

mūceb: (Ar.is.) Bir söz veya işin gerektirdiği, gerekli kıldığı şey, mūcip (2/13, 7/21, 14/20, 15/8, 52/2, 62/18, 75/9, 107/19) (Kubbealtı Lügatı)

muḏārabe: (Ar.is.) Karşılıklı olarak birbirine vurma, vuruşma, dövüşme. (86/7, 104/12) (Kubbealtı Lügatı)

muhāceme: (Ar.is.) Hücum etme, saldırma. (31/14) (Kubbealtı Lügatı)

muhācem: (Ar.is.) Hücum edilmiş, saldırılmış (31/14) (Kubbealtı Lügatı)

muhācim: (Ar.sf. ve i.) Hücum eden, saldıran kimse (30/22) (Kubbealtı Lügatı)

muḥārebāt: (Ar.c.) Savaşlar (11/15)

muḥārebāt-ı ḥāriciyye:

(muḥārebāt (Ar.c.) + ḥāriciyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Dışarıdaki savaşlar (11/15)

muḥārebe: (Ar.is.) İki devlet veya devletler arasında yapılan savaş, harp. (10/7, 10/17, 11/23, 12/10, 14/14, 15/21, 16/5, 18/7, 20/19, 21/20, 23/16, 24/7, 25/1, 31/6, 31/11, 32/8, 32/12, 32/13, 32/15, 32/22, 33/12, 33/15, 33/16, 33/17, 33/21, 33/22, 34/5, 34/11, 34/15, 35/1, 35/12, 32/15, 32/17, 38/5, 38/23, 39/4, 43/1, 44/8, 44/14, 44/17, 44/19, 44/22, 45/12, 46/16, 47/12, 50/3, 50/14, 51/3, 53/5, 55/18, 56/5, 56/7, 65/1, 65/6, 67/14, 74/1, 74/1, 74/2, 74/3, 74/4, 74/6, 74/6, 74/7, 74/7, 74/9, 74/9, 74/16, 74/16, 74/23, 75/1, 75/5, 75/8, 75/10, 75/11, 75/14, 75/16, 76/1, 76/4, 76/7, 76/8, 76/9, 76/16, 76/17, 76/21, 78/22, 79/1, 80/2, 80/6, 80/9, 80/12,

80/15, 81/10, 81/11, 81/21, 82/1, 82/7, 82/15, 83/1, 83/8, 83/10, 83/11, 84/3, 84/4, 84/10, 84/11, 84/17, 85/8, 85/10, 85/18, 85/22, 86/7, 86/9, 86/14, 86/21, 86/23, 90/13, 91/2, 91/4, 91/5, 91/8, 91/11, 91/11, 91/14, 91/17, 91/19, 91/20, 92/4, 92/9, 92/13, 93/9, 93/9, 97/9, 99/4, 99/16, 101/8, 103/10, 103/11, 105/12, 107/8) (Kubbealtı Lügatı)

muḥārese: (Ar.is.) Koruyup gözetme, koruma, muhâfaza ve himâye etme (3/2) (Kubbealtı Lügatı)

muḥāşara: (Ar.is.) Kale, şehir, kasaba vb. bir yerin yâhut bir birliğin etrâfını askerle çevirip giriş çıkış ve ikmal yollarını kesme, kuşatma (52/12, 53/13, 54/9, 54/11, 54/17, 54/21, 54/22, 55/20, 57/10, 57/13, 58/14, 58/17, 58/20, 59/14) (Kubbealtı Lügatı)

muḥāt: (Ar.sf.) Çevresi kuşatılmış, etrâfı sarılmış (59/20) (Kubbealtı Lügatı)

muḥāṭara: (Ar.is.) Tehlikeli durum, tehlike (43/17, 47/1, 51/4, 60/6, 65/23, 73/18, 77/21, 79/9, 82/20, 85/5, 93/3, 94/4) (Kubbealtı Lügatı)

muḥīt: (Ar.sf.) Çepeçevre kuşatan, etrâfını çeviren, çevreleyen ihâta eden (şey) (47/16) (Kubbealtı Lügatı)

muḥātele: (Ar.is.) Karşılıklı vuruşma, birbirini öldürme, boğazlaşma (34/2, 34/3) (Kubbealtı Lügatı)

muḥāvemmet: (Ar.is.) Karşı koyma, boyun eğmeme, direnme (17/23, 19/5, 19/16, 41/4, 51/7, 73/16, 80/4, 85/16, 95/12) (Kubbealtı Lügatı)

mu‘āvenet ve muḥāharet:

(mu‘āvenet (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + muḥāharet (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Yardım etmek ve destek çıkmak (98/5)

muḥālaḥa: (Ar.is.) Kavga ve savaşı bırakıp barış için anlaşma, uzlaşma, barış yapma. Güvenlik, asayiş (16/23) (Kubbealtı Lügatı)

muşammem: (Ar.sf.) Kesin biçimde kararlaştırılmış, kesin karâra bağlanmış, hakkında kesin karar alınmış (25/17, 71/11, 90/3, 106/1) (Kubbealtı Lügatı)

muşlihiyyet: (Ar.is.) Barış sağlama, sulh etme (26/3)

muṭālaʿa: (Ar.is.) Etraflıca düşünme, inceleme, tetkik (31/17, 45/17, 86/16, 104/15, 110/3) (Kubbealtı Lügatı)

muwākkaʿ-i ḥarbiyye:

(muwākkaʿ (Ar.sf.) + ḥarbiyye (Ar.is.) [sıfat + isim kökü])

Savaş fermanı (7/8)

muẓaffer: (Ar.sf.) Savaşta zafer kazanmış, bir mücâdelede başarı, üstünlük elde etmiş, gâlip (17/3, 17/7, 25/18, 78/9, 102/16) (Kubbealtı Lügatı)

müdāfaʿa: (Ar.is.) Düşman hücumuna karşı koyma, savunma, direnme (7/3, 40/3, 89/3) (Kubbealtı Lügatı)

müfevvez: (Ar.sf.) Bir kimseye görev olarak verilmiş, sorumluluğu yükletilmiş, ısmarlanmış, havale edilmiş (7/9) (Kubbealtı Lügatı)

mühimmât: (Ar.c.) Savaş araç ve gereçleri (19/14, 26/19, 28/16, 29/6, 30/3, 46/8) (Kubbealtı Lügatı)

mühimmât-ı sâʿire-i ḥarbiyye:

(mühimmât (Ar.c.) + sâʿire (Ar.sf.) + ḥarbiyye (Ar.is.) [isim kökü + sıfat + isim kökü])

Savaşın diğer araç ve gereçleri (46/8)

mükāfât: (Ar.is.) Bir hizmet veya muvaffakiyete ve iyiliğe karşı verilen karşılık (26/16, 28/8)

mülûk-ı mâziye:

(mülûk (Ar.c.) + mâziye (Ar.sf.) .) [isim kökü + sıfat])

Geçmiş melikler, yöneticiler (11/3)

mümāna‘at: (Ar.is.) Karşı çıkma, engelleme, mâni olma, muhâlefet (33/5, 46/10, 51/14, 57/14, 63/23, 69/17, 73/17, 77/19, 77/19) (Kubbealtı Lügatı)

mün‘akıd: (Ar.sf.) Düğümlenmiş, bağlanmış olan bağlı. Tarflarca resmen kabul edilmiş, imzalanmış, akdedilmiş (14/20) (Kubbealtı Lügatı)

münde‘fi‘: (Ar.sf.) Savulmuş, savuşturulmuş, atlatılmış. (47/22, 73/18) (Kubbealtı Lügatı)

münkasım: (Ar.sf.) Kısımlara ayrılmış, bölünmüş, taksim edilmiş (41/14, 44/1, 45/5) (Kubbealtı Lügatı)

mürte‘fi‘: (Ar.sf.) Yükselmiş, yüksek, yüce (44/11, 44/13, 55/19, 92/20) (Kubbealtı Lügatı)

mürüvvet: (Ar.is.) Yiğitlik, mertlik. İnsanca davranma, insanlık. (18/14) (Kubbealtı Lügatı)

müstağnî-i ihtâr:

(müstağnî (Ar.sf.) + ihtâr (Ar.is.) [sıfat + isim kökü])

Hatırlatmaya ihtiyacı olmayan (16/10)

müstağniyun: Tok gözlülük, doygunluk (43/5)

müstahfız: (Ar.sf. ve i.) Koruyan, muhafaza eden(kimse), muhafız (19/20, 56/1) (Kubbealtı Lügatı)

müstahkem: (Ar.sf.) Çevresine siper kazılmak, kale, tabya vb. yapılmak sûretiyle düşmana karşı korunmuş, emniyet altına alınmış (34/16, 49/20, 70/19, 74/12) (Kubbealtı Lügatı)

müte‘hârib: (Ar.sf.) Birbiriyle savaşan, harbeden (12/12) (Kubbealtı Lügatı)

müte‘haşşın: (Ar.sf.) Kaleye kapanmış, müstahkem bir mevkiye sığınmış. (59/17) (Kubbealtı Lügatı)

müttefik: (Ar.is. ve f.) Aralarında anlaşma yapmış, birbiriyle ittifak etmiş, birleşmiş kimselerden her biri (11/17, 15/10, 17/23, 19/12, 20/22, 21/11, 31/16, 35/8) (Kubbealtı Lügatı)

müttehid: (Ar.sf.) Birleşmiş, birlik olmuş, birleşik (42/23, 77/22) (Kubbealtı Lügatı)

müttehid ve mütelâşık:

(müttehid (Ar.sf.) + ve (Ar.bağ.) + mütelâşık (Ar.sf.) [sıfat + sıfat])

Birlik olmuş (77/22)

müvâcehe-i haṭṭ-ı muḥārebe:

(müvâcehe (Ar.is.) + haṭṭ (Ar.is.) + muḥārebe (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Savaş sınırının karşısı (93/9)

Nn

naşb-ı ḥıyām:

(naşb (Ar.is.) + ḥıyām (Ar.c.) [isim kökü + isim kökü])

Çadırları kurma (18/8-9)

neferāt: Askerler, erler (26/14, 67/21)

nevāḥī: (Ar.c) Yanlar, taraflar. Nahiyeler, bucaklar (35/10, 60/23) (Devellioğlu Lügatı)

Rr

re‘āyā: (Ar.is.) Bir hükümdarın yönetimi altında bulunan ve vergi veren (32/1) (Kubbealtı Lügatı)

resā'īl: (Ar.is risāle c.) Mektuplar, küçük kitaplar. (30/13) (Devellioğlu Lügatı)

ric'at: (Ar.is.) Geri dönme, geri çekilme, geriye doğru kaçma (13/22, 15/23, 33/8, 36/13, 48/2, 49/17, 53/11, 57/7, 62/10, 62/11, 63/17, 63/19, 63/20, 64/2, 64/4, 64/10, 64/12, 64/20, 65/3, 65/4, 65/8, 65/12, 65/19, 66/2, 66/2, 66/5, 66/6, 66/7, 66/9, 66/11, 66/14, 66/16, 66/19, 66/20, 66/23, 67/5, 67/6, 67/7, 67/8, 67/13, 67/13, 67/16, 67/19, 68/11, 68/20, 68/21, 68/22, 69/6, 70/16, 70/23, 71/12, 71/17, 71/22, 77/7, 81/15, 81/16, 98/11, 98/13, 100/14, 101/11) (Kubbealtı Lügatı)

ruḥṣat: (Ar.is.) İzin, müsaade (25/3, 60/21, 68/6, 89/10, 107/12) (Kubbealtı Lügatı)

rü'esā: (Ar.c.) Reisler, başkanlar (16/9) (Kubbealtı Lügatı)

rü'ūs: (Ar.is.) Başlar, şahıslar, kimseler (18/19, 31/13) (Kubbealtı Lügatı)

Ss

salṭanat: (Ar.is.) Hükümdarlık, sultanlık (27/18, 29/16, 30/16) (Kubbealtı Lügatı)

saḥrā: (Ar.is.) Kır, ova, çöl (54/2) (Devellioğlu Lügatı)

ṣavlet: (Ar.is.) Bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı (78/15, 97/6) (Kubbealtı Lügatı)

sefā'in: (Ar.c.) Gemiler, sefineler (23/7) (Kubbealtı Lügatı)

sevḳ ve taḥrīk:

(sevḳ (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + taḥrīk (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Aktarma ve hareket ettirme (2/18)

sevḳ-i 'asākīr:

((sevḳ (Ar.is.) + 'asākīr (Ar.c.) [isim kökü + isim kökü])

Askerlerin sevki, nakli (21/20, 22/10, 32/11, 32/13, 33/10, 33/11, 33/14, 33/20, 37/6, 38/7, 43/13, 44/19, 44/22, 46/15, 50/6, 50/13, 53/5, 54/18, 55/17, 60/16, 78/19, 81/13, 90/13, 91/13, 91/17)

seyf: (Ar.is.) Kılıç. (2/8, 18/10, 29/3, 29/18) (Kubbealtı Lügatı)

seyr-i serîʿ:

(seyr (Ar.is.) + serîʿ (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Hızlıca göz gezdirme (39/17)

şiyānet: (Ar.is.) Koruma, muhâfaza, himâye (61/5, 97/1, 97/1, 97/14) (Kubbealtı Lügatı)

şulh u şalāh: (Ar.is.t)

(şulh (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + şalāh (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Barış ve huzur (30/9)

şûret-i tertîb:

(şûret (Ar.is.) + tertîb (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Düzene konulmuş biçim, düzene konulmuş tarz, gidiş. (2. sayfa)

Şş

şatranc: (Ar.is) Satranç oyunu. Fildişi ayna ve kakmalarda oyulan satıhla, kakılan parçanın zigzaklı olarak kareler teşkil etmesi suretiyle meydana gelen motif. (35/18, 35/19, 94/19, 102/6, 102/15, 102/15, 102/20) (Devellioğlu Lügatı)

şerbet-i mevtâ:

(şerbet (Ar.is.) + mevtâ (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Ölüm şerbeti (29/5)

şūrā-yı ʿaskeriye:

(şūrā (Ar.is.) + ʿaskeriye (Ar.is.) [isim kökü + sıfat])

Asker toplantısı (22/6)

Tt

ta'ahhüd: (Ar.is.) Bir şeyi yapmak üzere üstüne alma, üstlenme. (14/11, 14/20) (Kubbealtı Lügatı)

ta'arruż: (Ar.is.) Askerî kuvvetlerin düşman üzerine yaptığı saldırı, hücum (6/6, 6/11, 6/22, 7/7, 11/16, 30/22, 32/17, 34/8, 36/6, 37/4, 37/5, 37/6, 37/9, 37/9, 37/15, 37/18, 37/21, 38/5, 38/8, 57/11, 59/2, 74/6, 74/16, 76/11, 78/9, 78/15, 78/18, 78/19, 78/21, 79/4, 79/10, 80/2, 80/5, 80/8, 81/14, 85/4, 95/18, 96/5, 97/10, 105/4, 105/6, 106/1) (Kubbealtı Lügatı)

taḫya: i (Ar. "ta'biye "askeri hazırlamak"tan) Bir istihkâmın siperlerinden dışarıya taşacak şekilde ve tek olarak yapılmış top yeri, küçük ve tek istihkâm (48/22, 53/18) (Kubbealtı Lügatı)

taḫaffuż: (Ar.is.) Sakınma, korunma (6/21, 80/2) (Kubbealtı Lügatı)

taḫaffuż-ı ma'at-ta'arruż:

(taḫaffuż (Ar.is.) + ma'a (a. edat) + ta'arruż (Ar.is.) [isim kökü + edat + isim kökü])

Taarrużla kendini koruma (2. sayfa)

taḫaşşun: (Ar.is.) Korunmak için kale ve hisara kapanma, sarp bir yere sığınma (49/22, 53/3, 53/4, 53/19) (Kubbealtı Lügatı)

taḫdîd: (Ar.is.) Sınırlama, hudut koyma (31/9, 32/16) (Kubbealtı Lügatı)

taḫlîş: (Ar.is.) Kurtarma, kurtarılma (14/9, 66/10, 71/8) (Kubbealtı Lügatı)

ṭā'ife-i 'askeriye:

(ṭā'ife (Ar.is.) + 'askeriye (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Asker takımı (28/8)

ta'limât: (Ar.is.) Hizmetlerin başarı ile yürütülebilmesi için o hizmetle ilgili sorumlulukları ve ilkeleri içine alan emirler. (29/23) (Kubbealtı Lügatı)

ṭarafeyn: (Ar.is.) Her iki taraf (10/9, 12/11, 12/12, 14/19, 16/12, 25/5, 31/1, 31/15, 43/13, 44/10, 45/2, 50/10, 56/18, 67/10, 88/2, 98/20, 104/9) (Kubbealtı Lügatı)

ṭaraf-ı a' dā:

(ṭaraf (Ar.is.) + a' dā (Ar.c.) [isim kökü + isim kökü])

Düşmanların tarafı (7/23)

ṭard: (Ar.is.) Sürme, uzaklaştırma (28/16, 49/5, 51/15, 54/1, 59/7, 68/1, 77/2, 99/11, 99/16) (Kubbealtı Lügatı)

ṭard ve iḥrāc:

(ṭard (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + iḥrāc (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Kovma, sürme ve uzaklaştırma (28/16)

ṭarīḳ ü ma' ber:

(ṭarīḳ (Ar.is.) + ü (Far.bağ.) ma' ber (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Yol ve köprü (40/9)

tasalluṭ: (Ar.is.) Rahat vermeyecek, bıktıracak, sıkıntı verecek şekilde üstüne düşme, sataşma, musallat olma (42/22, 67/19, 71/19, 72/3, 72/15, 78/2, 80/7, 85/13, 103/21, 103/23, 106/1) (Kubbealtı Lügatı)

taşmīmāt-ı aşliyye-i seferiyye:

(taşmīmāt (Ar.c.) + aşliyye (Ar.is.) + seferiyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Asıl seferin kararlaştırılması (41/18)

taşmīmāt-ı seferiyye:

(taşmīmāt (Ar.c.) + seferiyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Sefer kararı (33/7, 42/2)

taşnîf: (Ar.is.) Sınıflara ayırma, sınıflandırma, sıralama (24/2) (Kubbealtı Lügatı)

taşrîf: (Ar.is.) İsteddiği şekilde idare etmek (12/1) (Devellioğlu Lügatı)

tedārikāt ü havāyic:

(tedārikāt (Ar.c.) + ü (Far.bağ.) + havāyic (Ar.c.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Hazırlıklar ve ihtiyaçlar (52/3)

tedbîr-i harbiye:

(tedbîr (Ar.is.) + harbiye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş tedbiri (2/7, 2/13, 2/17, 3/5, 3/6, 3/9, 3/20, 3/21)

temliye: (Ar.is) Doldurma, doldurulma (105/19) (Devellioğlu Lügatı)

tertîb: (Ar.is.) Sıraya koyma, sıralama. Düzenleme, hazırlama (11/21, 19/20, 23/10, 24/19, 24/20, 24/20, 26/3, 26/11, 26/13, 26/22, 27/10, 27/15, 28/5, 29/23, 31/7, 31/14, 31/16, 32/15, 32/16, 33/13, 33/19, 34/6, 34/9, 34/13, 39/8, 40/17, 40/19, 41/2, 42/4, 42/16, 43/13, 44/12, 45/3, 45/12, 47/19, 50/10, 51/1, 52/17, 53/6, 56/3, 60/16, 61/13, 61/15, 62/5, 64/9, 64/12, 65/2, 65/3, 65/6, 65/7, 65/12, 65/20, 66/2, 66/6, 66/16, 66/16, 67/13, 67/20, 69/21, 70/4, 70/19, 73/4, 73/11, 75/11, 75/12, 75/16, 75/18, 76/3, 76/7, 76/9, 76/10, 76/11, 76/17, 77/21, 78/3, 78/5, 78/7, 78/8, 79/1, 79/8, 79/14, 80/8, 80/12, 80/15, 80/17, 80/19, 80/20, 80/21, 80/23, 81/1, 81/2, 81/3, 81/4, 81/6, 81/9, 81/20, 81/21, 82/1, 82/1, 82/7, 82/15, 82/18, 82/21, 82/23, 83/1, 83/8, 83/11, 83/16, 83/18, 84/3, 84/9, 84/10, 84/11, 84/14, 84/15, 84/16, 84/17, 85/5, 85/8, 85/9, 85/18, 86/5, 86/10, 86/11, 87/1, 87/5, 87/7, 87/13, 88/12, 88/12, 91/2, 91/5, 91/8, 91/21, 93/21, 94/6, 94/11, 94/12, 94/15, 94/15, 94/16, 94/17, 94/21, 94/23, 94/23, 95/5, 95/23, 96/3, 96/4, 96/7, 96/9, 96/10, 96/17, 96/19, 96/19, 98/15, 101/17, 102/3, 102/9, 102/10, 102/11, 102/15, 102/20, 103/4, 103/6, 103/9, 103/19, 104/16, 104/18, 104/22, 105/21, 106/16, 107/23, 109/1) (Kubbealtı Lügatı)

Uu

‘ulûfe: (Ar.is.) Osmanlı Devleti’nde kapı kulu askerlerine, sipâhîlere, bir kısım devlet mensuplarına ve ilmiye ricâline üç ayda bir verilen maaş. (61/11) (Kubbealtı Lügatı)

umûr-ı ‘askeriyye:

(umûr (Ar.c.) + ‘askeriyye (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat]

Askerlik işleri (29/17, 31/13)

uşûl-i harbiyye:

(uşûl (Ar.c.) + harbiyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş usulü. (6/7)

Üü

üserâ: (Ar.c.) Esirler (98/8) (Kubbealtı Lügatı)

Vv

vaqt-i merhûne:

(vaqt (Ar.is.) + merhûne (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat]

Beklenen çağ ve zaman. (21/7) (Devellioğlu Lügatı)

vârid: (Ar.sf.) Gelen, vasıl olan, erişen (50/12) (Devellioğlu Lügatı)

velî‘ ahd-ı devlet:

(velî‘ ahd (Ar.is.) + devlet (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Devletin şimdiki hükümdardan sonraki sahibi (29/16)

Yy

yedd-i taşarruf:

(yedd (Ar.is.) + taşarruf (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Sahip olma, sahiplik. (12/6) (Kubbealtı Lügatı)

Zz

zābiḏān: (Ar.is. zābiḏ'in c.) subaylar. (5. sayfa)

zābiḏān-ı ricāl-i cihādiyye:

(zābiḏān (Ar.c.) + ricāl (Ar.c.) + cihādiyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Savaş subayları (3/14)

zābiḏ-i a'zam:

(zābiḏ (Ar.is.) + a'zam (Ar.sf.) [isim kökü + sıfat])

Büyük koruyucu (110/2)

zabt u rabṭ:

(zabt (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + rabṭ (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Disiplin, asayiş, düzen. (26/15, 29/23)

zā'if: (Ar.is. ve s.) Kayıp, yok olmuş, elden çıkmış şey. (48/11) (Kubbealtı Lügatı)

za'if: (Ar.sf.) Zayıf, güçsüz (14/13)

zāyi' u telef:

(zāyi' (Ar.is.) + u (Far.bağ.) + telef (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Kaybetme ve yok etme (72/9)

zehāyir: (Ar.is.) Erzaklar, zahireler (19/14, 36/6, 36/15, 36/16, 36/19, 53/18)
(Kubbealtı Lügatı)

zıyķ-ı memerrî:

(zıyķ (Ar.is.) + memerr (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Dar geçit (59/23)

zîr-i itā'at:

(zîr (Ar.is.) + itā'at (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Emir ve itaat altında olan (20/6)

3.2. Farsça Askerî Terimler

Bb

bahādır: (Far.is.) Usta savaşçı, cengâver, yiğit, kahraman, cesur (104/9)
(Kubbealtı Lügatı)

Cc

ceng: (Far.is.): savaş, vuruşma (6/3, 6/8, 15/15, 21/23, 25/23, 26/1, 30/10, 33/18, 33/21, 56/8, 58/10, 58/11, 62/13, 66/14, 87/8, 88/15, 95/16) (Devellioğlu Lügatı)

Çç

çāpūk-reftār: (f.b.s.)

(çāpūk (Far.sf.) + reftār (Far.is.) [sıfat + isim kökü])

Çabukça, hızlıca giden. (27/11, 52/20)

çarķa: (Far.is.) Ordunun ileri birliklerinin düşmana karşı giriştiği hareket, düşman kuvvetlerini çevirme hareketi (34/15, 34/18, 94/7, 94/11, 96/13, 97/8, 100/21, 101/18, 101/21) (Kubbealtı Lügatı)

çarhacı:

(çarha (Far.is.) [isim kökü-isimden isim yapım eki])

Yürüyüş hâlindeki ordunun önünden giden en seçkin ileri kuvvet, öncü asker
(34/15, 34/18, 94/7, 94/11, 96/13, 97/8)

çeng: (Far.is) El, pençe. (6/6, 72/13) (Devellioğlu Lügatı)

Dd

derbend:

(der (Far.is.) + bend (Far.is.) [isim kökü + isim kökü])

Dar geçit, boğaz (20/10, 58/1, 68/17, 68/20, 68/22, 69/9) (Kubbealtı Lügatı)

der-dest:

(der (Far.is.) + dest (Far.is.) [isim kökü + isim kökü])

Tutma, ele geçirme, yakalama (19/18, 29/22) (Kubbealtı Lügatı)

dest-gîr:

(dest (Far.is.) + gîr (Far.sf.) [isim kökü + sıfat])

Elden tutan (kimse), yardımcı, muin. (6/15)

düm-dâr:

(düm (Far.is.) + -dâr (Far.sf.) [isim kökü + sıfat])

Yürüyüş hâlindeki ordu birliklerinin güvenliğini sağlamak için geriden gelen kuvvet, artçı (34/15, 64/21, 67/22, 68/3, 68/14, 68/23, 69/17, 69/21, 70/2, 70/5, 70/11) (Kubbealtı Lügatı)

Ee

endāht: (Far.is.) Atma, atış. Silah atma. (52/9, 93/11, 107/4) (Devellioğlu Lügatı)

Gg

gülle: (Far. is. *gūle* “yuvarlak şey”) Top mermisi (103/12, 106/9, 107/5, 108/1, 108/3, 108/15) (Kubbealtı Lügatı)

Hh

hem-sāye:

(Far.b.is.)

(hem (f. ön ek) + sāye (Far.is.) [birleşik isim])

Komşu. Aynı gölge altında bulunan, birbirini kollayan, yardımlaşan (11/11, 11/15) (Devellioğlu Lügatı)

hindistān: (çoğ.) Orta Asya’da bulunan bir devlet.(27/10)

Ll

lenger-endāz:

(lenger (Far.is.) + endāz (Far.sf.) [isim kökü + sıfat])

Demir atmak, geminin demir atması. (49/21) (Kubbealtı Lügatı)

leşker: (Far.is.) Asker. (28/22, 29/10, 75/21, 76/2, 78/13, 85/2, 94/2, 98/22, 99/2, 99/19, 99/21, 109/11) (Kubbealtı Lügatı)

Mm

eters: (Far.is.) Savaşta korunmak üzere yapılan toprak tümsek, siper. (tersiden masterından nehyi hazır olarak “korkma” demektir.) (33/3, 49/22, 53/3, 53/4) (Devellioğlu Lügatı)

mîr-i mîrân:

(mîr (Far.is.) + mîrân (Far.is.c.) [isim kökü + isim kökü])

Beyler beyi (3/13) (Devellioğlu Lügatı)

Pp

pây-māl:

(pây (Far.is.) + māl (Far.sf.) [isim kökü + sıfat])

Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş, hakir duruma düşürülmüş, perişan edilmiş (7/17) (Kubbealtı Lügatı)

piyāde: (Far.is.) Yaya savaşı asker sınıfı (3/11, 29/10, 75/22, 78/13, 92/16, 93/15, 93/21, 93/22, 93/23, 98/4, 98/10, 98/10, 98/16, 98/20, 98/22, 98/23, 99/2, 99/8, 99/12, 99/15, 99/16, 99/18, 100/22, 101/11, 102/3, 102/9, 102/12, 102/14, 103/5, 103/6, 103/17, 105/2, 106/3, 106/5, 106/8, 107/15, 108/8, 108/17, 108/20, 109/5, 109/7, 109/9, 109/10, 109/15) (Kubbealtı Lügatı)

Ss

ser-dār: (Far.b.is.)

(ser (Far.is.) – dār (Far.sf.) [isim kökü + sıfat])

Komutan (2/11)

sergerde:(Far.b.is.)

(ser (Far.is.) – gerde (Far.sf.) [isim kökü + sıfat])

Baş, başkan, reis. (22/5, 24/14, 27/5, 104/9, 104/10, 104/13) (Kubbealtı Lügatı)

sipah-sālār: (Far.b.is.)

(sipah (a.i.) + sālār (Far.is.) [isim kökü + isim kökü])

Başkomutan, serasker (2/11) (Kubbealtı Lügatı)

siper: (Far.is.) Kalkan. Korunmak, gizlenmek maksadıyla arkasına, altına veya içine sığınılacak, saklanılacak şey. (92/19, 97/4, 97/5, 97/8, 103/12, 109/8) (Kubbealtı Lügatı)

süvâri: (Far.is.) Atlı asker (3/11, 28/19, 28/22, 29/5, 29/10, 64/1, 64/22, 68/8, 73/8, 78/12, 87/8, 92/1, 92/17, 94/2, 97/20, 97/21, 98/15, 99/9, 99/17, 99/19, 101/15, 102/5, 102/10, 102/12, 102/15, 103/4, 103/5, 103/8, 103/17, 103/18, 103/19, 104/2, 104/16, 105/2, 109/15) (Kubbealtı Lügatı)

Şş

şehzâde: (Far.b.is.)

(şeh (Far.is.) + zâde (Far.is.) [isim kökü + isim kökü])

Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkek çocuk (29/16) (Kubbealtı Lügatı)

Tt

tüfenk: (Far.is.) Uzun namlulu, taşınabilir ateşli silah. (38/3, 89/10, 99/14) (Kubbealtı Lügatı)

Vv

vareste: (Far.sf) Kurtulmuş, serbest, rahat. (56/13, 87/22)

Zz

zırh: (Far.is.) Savaşlarda silah darbelerinden korunmak için giyilen, demir veya tel levhalardan, köseleden yapılmış giyecek. (28/20) (Kubbealtı Lügatı)

3.3. Türkçe Askerî Terimler

Bb

başkın:

(baş- + -kın [fiil kökü + fiilden isim yapım eki])

Düşmanı gâfil avlayıp beklemediği zamanda ani olarak üzerine saldırma, ansızın hücum etme. (34/12, 89/5, 89/6, 89/6, 89/8, 89/7, 89/11, 89/14, 89/15, 90/1, 90/3, 90/12, 90/19) (Kubbealtı Lügatı)

başbuğ:

(baş + buğ [isim kökü + isim kökü])

Başkumandan, başkan, reis, lider. (58/21) (Kubbealtı Lügatı)

bozgınlık:

(boz- + -gın + -lık [fiil kökü + fiilden isim yapım eki + isimden isim yapım eki])

Bozgun olanın durumu, düzensizlik, perişanlık. (100/15) (Kubbealtı Lügatı)

bölük:

(böl- + -ük [fiil kökü + fiilden isim yapım eki])

Taburu meydana getiren ve öbür birliklerin temeli sayılan askerî birlik. (30/19, 103/19, 103/21) (Kubbealtı Lügatı)

Çç

çadır:

(Tü. çat-ır [fiil kökü- fiilden isim yapım eki])

Barınmak maksadıyla ere çakılmış kazıklara keçe, kalın bez, kıl dokuma veya deri gerilmek suretiyle açık havada kurulan, kolayca sökülüp taşınabilir barınak. (86/3, 88/4, 88/16, 90/2) (Kubbealtı Lügatı)

Dd

döğışmek:

(Tü. döğ-iş-mek [fiil kökü-işleşlik eki-fiilden isim yapım eki])

Birbirini dövmek, birbirine saldırış boğuşmak. Savaşmak, çarpışmak (33/22)
(Kubbealtı Lügatı)

Ee

ele geçirmek:

(Tü. el-e + geç-ir-mek [isim kökü-yönelme eki + fiil kökü-fiilden fiil yapım eki-fiilden isim yapım eki])

Elde etmek, yakalamak, kazanmak (6/8, 19/19, 38/10, 39/1, 39/2, 49/20, 57/10, 101/21, 102/8, 107/20) (TDK Yeni Tarama Sözlüğü)

Gg

güleş: i. (E.T. küre-mek “kaçmak” > güre-mek’ten güre-ş veya güreş-iş’ten büzüşme ile [?]) İki kişi arasında, birbirlerini yenmek için olanca kuvvetlerini kullanmak, el ve ayak oyunları tatbik etmek sûretiyle yapılan ve belli kuralları olan karşılıklı mücâdele (85/15) (Kubbealtı Lügatı)

güleşmek: geçişsiz f. (Eski Türk. küre-mek “kaçmak”tan güre-ş-mek)

Rakiplerini yenmek için olanca kuvvetini kullanarak, el ve ayak oyunları yaparak mücâdeleye girişmek, güreş yapmak (85/15) (Kubbealtı Lügatı)

göz yılmak:

(Tü. göz + yıl- + -mak [isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki])

Korkmak (7/22)

Kk

karakol: (E. T. Türk. Karavul “gözcü, nöbetçi; karakol < Moğ. Karağul) [Karakol şekline girmesiyle Türkçe kol “asker” kelimesinin etkisi olmalıdır] Askerî kuvvetlerin güvenliğini sağlamak, ânî baskınlara karşı uyanık olmak gibi maksatlarla uygun görülen yerde görevlendirilen nöbetçi asker veya küçük askerî kuvvet. (34/16, 89/12, 100/21) (Kubbealtı Lügatı)

kazak: Ukrayna ve Güney Rusya yerli halklarının karışımıyla 15. yy. dolaylarında Don ve Dinyaper nehirleri civarında ortaya çıkan etnik topluluk. Bugünkü Kazakistan’da yaşayan ve Türki kökenli Kazaklarla karıştırılmamalıdır. (28/21)

kazanmak:

(Tü. kazan-mak [fiil kökü-fiilden isim yapım eki]

El emeği veya ticaret yoluyla kendine kar sağlamak (28/17, 53/22) (Kubbealtı Lügatı)

kışdırmak:

(kış-dır-mak (fiil kökü + fiilden fiil yapım eki + fiilden isim yapım eki)]

Kaçamayacak durumda sıkıştırmak, ele geçirmek (39/16) (Kubbealtı Lügatı)

koltuk: [kollık]

(kol-tuk [isim kökü-isimden isim yapım eki])

Kola giyilen zırh, kolçak. (77/20, 77/22, 81/23) (TDK Yeni Tarama Sözlüğü)

Oo

ordu: (E.T. *ordu* “karargah, hâkânın oturduğu şehir” <Moğ. *orda*) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin bütünü. Bu bütünün başlıca bölümlerinden her biri. (2/11, 3/21, 14/2, 14/23, 15/10, 15/11, 15/18, 15/19, 15/20, 15/21, 15/22, 16/1, 16/4, 16/5, 17/8, 19/18, 21/16, 22/5, 22/17, 24/6, 24/22, 25/12, 25/16, 25/18, 26/4, 26/6, 26/7, 26/9, 27/4, 27/16, 32/22, 33/5, 33/6, 33/18, 34/6, 34/10, 34/12, 34/23, 35/13, 35/15, 35/15, 35/19, 36/5, 36/9, 36/14, 36/16, 36/18, 37/1, 37/12, 37/19, 38/17, 38/18, 38/23, 39/2, 39/4, 39/17, 39/22, 40/3, 40/8, 40/22, 41/2, 41/5, 41/9, 41/12, 41/16, 42/20, 44/1, 44/2, 44/9, 44/12, 45/21, 46/2, 47/1, 47/14, 47/16, 47/18, 47/23, 49/13, 49/13, 49/15, 49/17, 49/18, 50/21, 51/3, 52/12, 53/3, 53/4, 53/10, 53/14, 53/20, 54/4, 54/5, 54/9, 54/12, 54/22, 55/3, 55/6, 55/7, 55/10, 55/12, 55/13, 55/23, 56/4, 56/18, 56/23, 57/1, 57/3, 57/6, 57/12, 57/21, 57/23, 58/4, 58/7, 58/11, 58/12, 58/14, 58/16, 58/22, 59/1, 59/9, 59/11, 59/13, 59/13, 59/18, 60/13, 60/17, 61/3, 61/7, 61/10, 61/19, 62/4, 62/7, 62/10, 62/18, 62/20, 62/21, 62/3, 62/4, 62/7, 62/10, 64/6, 64/8, 65/2, 65/16, 65/21, 66/9, 66/11, 67/2, 67/6, 67/7, 67/7, 67/9,

67/11, 68/8, 68/15, 68/16, 68/19, 68/21, 68/23, 69/1, 69/15, 69/18, 69/18, 69/22, 71/2, 71/3, 71/13, 71/17, 73/7, 73/15, 73/20, 73/20, 74/2, 74/4, 74/6, 74/10, 74/16, 74/18, 74/21, 74/21, 74/23, 75/1, 75/6, 75/14, 75/14, 76/6, 77/13, 78/8, 78/11, 78/12, 79/12, 79/17, 80/13, 80/15, 81/13, 82/12, 82/13, 83/1, 83/2, 83/3, 83/4, 83/4, 83/8, 83/19, 83/19, 84/5, 84/9, 84/18, 84/19, 84/21, 85/1, 85/5, 85/10, 85/12, 85/15, 85/15, 86/3, 87/8, 87/16, 87/17, 88/2, 88/4, 88/9, 88/16, 89/5, 89/7, 89/10, 89/12, 89/20, 90/2, 90/4, 90/7, 91/12, 91/23, 92/2, 93/2, 93/5, 93/22, 97/16, 97/21, 97/23, 98/12, 99/22, 99/23, 100/3, 100/5, 100/12, 106/21) (Kubbealtı Lügati)

orta: (T.) (Yeniçeri ocağında) Tabur (75/7, 75/17, 75/19, 75/20, 81/10, 87/1, 87/2, 87/6, 87/9, 94/7, 94/8, 94/8, 94/10, 94/20, 95/6, 95/9, 95/11, 95/18, 96/2, 96/9, 101/15, 101/16, 102/7, 103/1, 103/2, 103/2, 103/5, 103/7, 103/8, 103/9, 103/19, 104/7, 104/11) (Kubbealtı Lügati)

Pp

paşa: i. (Kökü kesin olarak belli değildir; Türkçe beşe “ağabey”den, baş ağa’dan veya Fars. pâ-y-i şâh “şâhın ayağı, şâhın sağ kolu” tamlamasından gelmiş olabileceği ileri sürülmüştür) Osmanlı Devleti’nde mirlivâ (tuğgeneral)lara ve daha yüksek rütbedeki askerlerle yüksek rütbeli sivil memurlara verilen resmî unvan. (39/1) (Kubbealtı Lügati)

paşalık:

(paşa-lık [isim kökü-isimden isim yapım eki])

Paşa olma durumu (39/1) (Kubbealtı Lügati)

pençeleşmek:

(pençe (f.i.) + -l-eş-mek [isim kökü-isimden fiil yapım eki-fiilden fiil yapım eki-fiilden isim yapım eki])

1. Pençe pençeye dövüşmek. 2. Bir şeyle canını dişine takarak mücadele etmek, boğuşmak, uğraşmak. (25/4, 54/11) (Kubbealtı Lügati)

Ss

şavuşmak:

(şav-u-ş-mak [fiil kökü-fiilden fiil yapım eki-fiilden isim yapım eki])

(Bulunduğu yerden) Kimsenin dikkatini çekmeden ve kimseye haber vermeden gizlice ayrılmak, kaçıp gitmek. (102/23) (Kubbealtı Lügatı)

Tt

tabur: asker. Dört bölükten kurulan askerî birlik (29/2, 34/7, 45/5, 45/6, 50/23, 65/6, 75/7, 75/17, 76/19, 87/1, 88/7, 88/10, 88/14, 88/22, 93/17, 94/7, 94/16, 96/15, 101/17, 102/6, 102/9, 102/10, 102/16, 102/20, 102/22, 103/23, 104/19, 104/22, 107/17) (Kubbealtı Lügatı)

topçu:

(top-çu [isim kökü + isimden isim yapım eki])

Topların kullanılması, bakımı, ikmâli ve taşınması ile uğraşan asker sınıfı (3/11)

Yy

yılık:

(yıl-ık [fiil kökü-fiilden isim yapım eki])

(s.) Çarpık, eğri (28/3) (Kubbealtı Lügatı)

3.4. Arapça-Farsça Askerî Terimler

Arapça – Farsça Askerî Terimler

(Genellikle tamlamalarda Farsça tamlama kurallarına uyulmuştur.)

Aa

‘asākīr-i piyādegān:

(‘asākīr (Ar.c.) + piyāde-gān (Far.c) [isim kökü + isim kökü-çokluk eki])

Yaya askerler (96/22, 102/3, 102/9, 102/14, 103/5, 103/6, 103/16)

Cc

celādet-rehber:

(celādet (Ar.is.) + rehber (Far.is.) [isim kökü + isim kökü])

Yiğitlik rehberi (78/16)

cāy-ı ric' at ve ilticā:

(cāy (Far.is.) + ric' at (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + ilticā (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Geri çekilme ve sığınma yeri (49/17)

Dd

defterhāne-i h̄arbiyye:

(defter (Far.is.) + h̄ane (Far.is.) + h̄arbiyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Osmanlı Devleti'nde savaş kayıtlarının bulunduğu yer (30/16)

defterhāne-i ricāl-i cihādiyye:

(defter (Far.is.) + h̄ane (Far.is.) + ricāl (Ar.c.) + cihādiyye (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Askerlerin kayıtlarının bulunduğu yer. (30/17)

der-beyān-ı tedbīr-i h̄arbiyye:

(der (Far.zf) + beyān (Ar.is.) + tedbīr (Ar.is.) + h̄arbiyye (Ar.is.) [zarf + isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Savaşı önleyecek sözler. (3/20)

dest-i a' dā:

(dest (Far.is.) + a' dā (Ar.c.) [isim kökü + isim kökü])

Düşmanların eli (16/7)

dūḡār-ı inhizām:

(dūḡār (Far.sf.) + inhizām (Ar.is.) [sıfat + isim kökü])

Bozguna uğramış (14/6)

Hh

ḡaymegāh:

(ḡayme (Ar.is.) + gāh (f. edat) [isim kökü + edat])

Çadır kurulan yer (33/4) (Kubbealtı Lügatı)

ḡayme-niṣīn:

(ḡayme (Ar.is.) + niṣīn (Far.sf.) [isim kökü + sıfat])

Çadırdaki oturan kimse, göçebe (90/2, 90/4) (Kubbealtı Lügatı)

hem-civār devlet:

(hem (Far.zf.) + civār (Ar.is.) + devlet (Ar.is.) [zarf-isim kökü + isim kökü])

Komşu devletler (6/13, 6/23)

Kk

ḡalb-gāh: (Ar.Far.b.is.)

(ḡalb (Ar.is.) + gāh (Far. e) [isim kökü + edat])

Savaşta ordunun sağ ve sol kanatları arasında başkumandan ve maiyetinin merkez birliklerinin bulunduğu yer. (44/2, 45/5, 45/13, 83/9, 83/12, 84/12, 84/13, 84/19, 84/20, 85/3, 85/10, 85/13, 91/23, 92/6, 92/7) (Kubbealtı Lügatı)

ḡavānīn-i ḡoṣ-bīn:

(ḡavānīn (Ar.c.) + ḡoṣ-bīn (Far.b.sf) [isim kökü + birleşik sıfat])

Hoş görülen kanunlar (31/23)

kenār-ı selāmet:

(kenār (Far.is.) + selāmet (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Kurtuluş kıyısı (15/15, 71/9)

Mm

māl-dār: (Ar.Far.b.sf)

(māl (Ar.is.) + dār (Far.sf.) [isim kökü + sıfat])

Mallı, malı olan, zengin (31/21) (Devellioğlu Lügatı)

mīr-livā:

(mīr (Far.is.) + livā (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Miralay ile ferik arasında kalan ve paşalığın en alt kademesi olan subay rütbesi, tuğgeneral, livâ. (3/13) (Kubbealtı Lügatı)

Pp

peydā-yı kuvvet:

(peydā (Far.sf.) + kuvvet (Ar.is.) [sıfat + isim kökü])

Kuvvet oluşturmak (11/3)

Rr

rızādāde:

(Ar.Far.b.is)

(rızā (Ar.is.) + dād (Far.is.) [isim kökü + isim kökü])

Razı olmuş (10/17) (Devellioğlu Lügatı)

revş-i Һarb: (Ar.Far.b.is)

(revş (Far.is.) + Һarb (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Orduların yürüyüşü (21/18)

Ss

ser-‘ asker: (f.a.b.i.)

(ser (Far.is.) + ‘ asker (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Ordu kumandanı (3/13, 15/4, 15/8, 15/10, 15/12, 15/14, 16/7, 16/10, 17/10, 22/17, 23/18, 23/18, 24/4, 24/17, 25/2, 25/3, 25/4, 25/7, 25/9, 26/4, 26/5, 26/6, 27/8, 40/17, 60/17, 64/4, 74/19, 78/14, 78/20, 79/2, 79/3, 79/8, 79/9, 79/12, 80/1, 80/4, 86/1, 86/11, 91/8, 96/19, 96/21, 97/21, 99/4, 101/12, 101/14)

ser-‘ asker-i mahāret-perver:

(ser (Far.is.) + ‘ asker (Ar.is.) + mahāret (Ar.is.)-perver (Far.sf.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü-sıfat])

Hünerli başkomutan (25/9)

şun‘ -i pāy-ı kıyām:

(şun‘ (Ar.is.) + pāy (Far.is.) + kıyām (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Ayaklanma (18/8)

süvārī-i ‘ asākīr:

(süvārī (Far.is.) + ‘ asākīr (Ar.c.) [isim kökü + isim kökü])

Askerlerin atlı olanları (92/1)

süvāriyān-ı Һafīf:

(süvāriyān (Far.c.) + Һafīf (Ar.is.) [isim kökü + isim kökü])

Hafif atlılar (101/15)

Şş

şecīa^c -ı süvāriyān-ı mütenazım:

(şecīa^c (Ar.sf.) + süvāriyān (Far.c.) + mütenazım (Ar.sf.) [sıfat + isim kökü + sıfat])

Düzenli atlı birliklerin yiğitlikleri (28/22)

şirāze-i tertīb ve intizām:

(şirāze (Far.is.) + tertīb (Ar.is.) + ve (Ar.is.) intizām (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Düzenli ve tertipli denge (29/23)

Tt

ta^c limnāme: (Ar.Far.b.is.)

(ta^c līm (Ar.is.) + nāme (Far.is.) [isim kökü + isim kökü])

Askerlikte her sınıfın görev ve davranışlarını, malzemelerin nasıl kullanılacağını, çeşitli savaş manevralarını gösteren kitapçık. (46/5, 75/9) (Kubbealtı Lügatı)

tenbīhnāme: (Ar.Far.b.is.)

(tenbīh (Ar.is.) + nāme (Far.is.) [isim kökü + isim kökü])

Dikkat edilmesi gereken hususları bildirmek üzere yetkili mercilerce çıkarılan yazı, tâlīmatnāme (46/6) (Kubbealtı Lügatı)

tarḥ-ı ḡur^c a-i ceng ü peykār:

(tarḥ (Far.is.) + ḡur^c a (Ar.is.) + ceng (Far.is.) + u (Far.bağ.) + peykār (Far.is.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü + bağlaç + isim kökü])

Savaş ve kavga kurasını elden çıkarma (75/2-3)

3.5. Arapça-Türkçe Askerî Terimler

(Genellikle Farsça ve bağlacıyla bağlanmışlardır. Türkçe kelimeler genelde yardımcı fiil olarak kullanılmıştır.)

Aa

‘asâkir cemâ‘ atlerini sevk ve tahrik itmek fenni:

(‘asâkir (Ar.c.) + cemâ‘ at (Ar.c.): + sevk (Ar.is.) ve (Ar.bağ.) + tahrik (Ar.is.) + T. it-mek + fenn (Ar.is.) –i [çoğul isim + çoğul isim-çokluk 3. şahıs iyelik eki-belirtme eki + isim kökü + bağlaç + isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki + isim kökü-teklik 3. şahıs iyelik eki])

asker topluluklarını sevk ve hareket ettirmek tekniği. (2/18)

‘askerîce ta‘ arruz tarîkiyle i‘ lân itdigi harbler:

(‘asâkir (Ar.c.) + ta‘ arruz (Ar.is.) + tarîk (Ar.is.) + i‘ lân (Ar.is.) + T. İt-digi + harb (Ar.is.) [çoğul isim-eşitlik eki + isim kökü-bağlaç + isim kökü + fiil kökü-sıfat fiil + isim kökü-çokluk eki])

askerî yöntemlerle saldırma yoluyla ilan edilen savaşlar. (6/21-22)

‘avdet itdirmek:

(‘avdet (Ar.is.) + T. it-dir-mek) [isim kökü + fiil kökü-fiilden fiil yapım eki-fiilden isim yapım eki])

Döndürmek (47/11)

Bb

bi’t-tarîk-i ta‘ arruz ihdâş idilen çengiñ tahşîli: Saldırı yoluyla ortaya çıkarılan savaşın öğrenimi. (6/6)

Hh

ḥarbiñ vāḳi' olduğu zemīn:

(ḥarb (Ar.is.) + vāḳi' (Ar.is.) + T. ol-dı-ğ-ı + zemīn (Far.is.) [isim kökü-ilgi eki + isim kökü + fiil kökü-sıfat fiil + isim kökü])

Savaşın gerçekleştiği yer. (2/17-18)

ḥarekāt-ı ta' arrużiyeyi tekşir ve tevsī' eylemek:

(ḥarekāt (Ar.c.) + ta' arruż (Ar.is.) + tekşir (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + tevsī' (Ar.is.) + T. eyle-mek [isim kökü + isim kökü-yönelme eki + isim kökü + bağlaç + isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki])

Saldırı hareketlerini çoğaltma ve genişletme. (6/11)

ḥaşmını ihāfe ve tażyīk için:

(ḥasm (Ar.is.) + ihāfe (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + tażyīk (Ar.is.) + T. için [isim kökü-belirtme eki + isim kökü + bağlaç + isim kökü + edat])

Düşmanını korkutmak ve sıkıştırmak için. (6/11-12)

hedm eyleme:

(hedm (Ar.is.) + T. eyleme [isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki])

Yıkma, harap duruma getirmek (51/19)

ḥuḳūḳ-ı ḳadīmesi iddi' āsıyla ḥücūm itdiği zamān:

(ḥuḳūḳ (Ar.c.) + ḳadīm (Ar.is.) + iddi' ā (Ar.is.) + ḥücūm (Ar.is.) + T. it-digi + zamān (Far.is.) [isim kökü + isim kökü-teklilik 3. şahıs iyelik eki + isim kökü-teklilik 3. şahıs iyelik eki-bağlaç + isim kökü + fiil kökü-sıfat fiil + isim kökü])

Eskiden beri olan tanışıklık iddiasıyla saldırdığı zaman. (6/23-7/1)

huşūmet olunan devlet:

(huşūmet (Ar.c.) + T. ol-mak + devlet (Ar.is.) [isim kökü + fiil kökü-fiilden fiik yapım eki-sıfat fiil eki + isim kökü])

Düşmanlık bulun devlet. (6/15)

İi

istiḥdām kılmak:

(istiḥdām (Ar.is.) + T. kıl-mak [isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki])

Bir hizmette kullanmak, hizmete almak, hizmet ettirmek (3/17)

Kk

ḳal‘ aları muḥāşara ve muḥārese itmek fenni:

(ḳal‘ a (Ar.is.) + muḥāşara (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + T. it-mek + fenn (Ar.is.) [isim kökü- çokluk 3. şahıs iyelik eki + isim kökü + bağlaç + isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki + isim kökü-teklik 3. şahıs iyelik eki])

Kaleleri kuşatma ve koruma tekniği. (3/2)

ḳaraya ‘ asker dōkmek:

(T. kara + ‘ asker (Ar.is.) + T. dōk-mek [isim kökü-yönelme eki + isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki])

Gemide bulunan askerleri karaya çıkarmak (49/7, 49/15)

Mm

muḳābele birle muḥārebe eylemek fenni:

(muḳābele (Ar.is.) + T. birle + muḥārebe (Ar.is.) + T. eyle-mek + fenn (Ar.is.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki + isim kökü-teklik 3. şahıs iyelik eki])

Karşı koyarak savaşma tekniği. (3/1)

muḳābele ve müdāfa‘aya be-her-ḥāl āmāde:

(muḳābele (Ar.is.) + ve (Ar.bağ.) + müdāfa‘a (Ar.is.) + be-her-ḥāl (f.a. zf.) + āmāde (f.s.) [isim kökü + bağlaç + isim kökü-yönelme eki + Zarf + sıfat

Karşı koyma ve savunmaya hazır olma. (7/3)

Oo

ordularıñ ‘ameliyâtı:

(T. ordu + ‘ameliyât (Ar.c) [isim kökü-çokluk eki-ilgi eki + isim kökü-belirtme eki])

Orduların tatbikatları, işleri, uygulamaları (21/16)

Ss

sāḥile dōkmek:

(sāḥil (Ar.is.) + T. dōk-mek [isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki])

Karaya çıkarmak (48/12)

Tt

tağlık ve taşlık maḥall:

(T. tağ-lık + ve (Ar.bağ.) + T. taş-lık + maḥall (Ar.is.) [isim kökü-isimden isim yapım eki + bağlaç + isim kökü-isimden isim yapım eki + isim kökü])

Zemini taşlık ve engebeli olan yer. (20/11)

taḥṣīl olunmuş:

(taḥṣīl (Ar.is.) + T. ol-un-muş [isim kökü + fiil kökü-fiilden fiil yapım eki-sıfat-fiil])

Hāṣıl etme, edilme, ele geçme, geçirilme . (7/6, 17/19)

tervīc-i maşlahat itmek:

(tervīc (Ar.is.) + maşlahat (Ar.is.) + T. it-mek [isim kökü + isim kökü + fiil kökü-fiilden isim yapım eki])

Barış, sulhu kıymetlendirmek. (6/4)

3.6. Farsça-Türkçe Askerî Terimler

Çç

çalı dīvar:

(T. çalı + dīvar (Far.is.) [isim kökü + isim kökü])

Çalıdan yapılmış set, duvar. (92/18)

Oo

ordu ser-dārı:

(Tü. ordu + ser (Far.is.) + dār (Far.sf.) [isim kökü + isim kökü + sıfat-teklik 3. şahıs iyelik eki])

ordu komutanı. (2/11)

ordu sergerdesi:

(Tü. ordu + ser (Far.is.) + gerde (Far.sf.) [isim kökü + isim kökü + sıfat-teklik 3. şahıs iyelik eki])

Ordu reisi, başkanı. (22/5)

3.7. Arapça-Türkçe-Farsça Tamlamalı Askerî Terimler

(Genellikle Farsça tamlama kurallarına uygun olarak tamlamalar yapılmıştır. Türkçe kullanılan kelimeler ise yardımcı fiil görevinde kullanılmıştır.)

Aa

‘asākīr-i ʔopciyān:

(‘asākīr (Ar.c.) + T. ʔop-cı-yān [isim kökü + isim kökü-isimden isim yapım eki + f. çokluk eki])

Topçu askerler (105/4, 105/14, 105/12)

Nn

nāzik maşlaḥatıñ ber-vefḵ me’mül vücuda gelmesi:

(nāzik (Far.sf.) + maşlaḥat (Ar.is.) + ber (Far. ön ek) + vefḵ (Ar.is.) + me’mül (Ar.sf.) + vücad (Ar.is.) + T. gel-me-si [isim kökü + isim kökü-tamlama eki + isim kökü + sıfat + isim kökü-yönelme eki + fiil kökü-fiilden isim yapım eki-teklik 3. şahıs iyelik eki.])

Nazik, ince barışın emellere uygun olarak meydana gelmesi. (6/12-13)

Ss

şafbeste-i ʔabur:

(saf (Ar.is.) + beste (Far.sf.) + ʔabur [isim kökü + sıfat + isim kökü])

Taburun saf bağlaması, saf durması (101/17)

3.8. Avrupa Dillerinden Olan Askerî Terimler

Aa

alay: i. (Yun. Alayi < Bizans Yunancası allagion) [Kelime, Bizans ordu teşkilatındaki *allagion* “seferde imparatorun maiyetindeki asker”den dilimize girmiş, ayrıca âlây şeklinde Arapça ve Farsça’ya geçmiş, bu telaffuzu ile Osmanlı Türkçesi’nde de kullanılmıştır] Orduda iki veya daha fazla taburun birleşmesiyle meydana gelen birlik. (87/9, 95/18, 96/2, 103/2, 103/4) (Kubbealtı Lügatı)

Bb

batarya: (İtal. i) Topçu sınıfında bir subayın kumandasındaki ağır silâhlardan, tüfek, motorlu vâsıta, hayvan ve insanlardan meydana gelen ateş birliği. (70/14, 79/16, 92/15, 92/17, 92/22, 93/2, 93/4, 93/8, 93/10, 93/12, 93/14, 97/3, 105/6, 105/9, 106/6, 106/7, 106/12, 106/15, 106/17, 106/21, 107/1, 107/8, 107/13, 107/18, 107/19, 108/8, 108/9, 108/13, 108/16, 108/18, 108/21, 109/5) (Kubbealtı Lügatı)

Ff

fenn-i manevra:

(fenn (a.i.) + manevra (ital. i.) [isim kökü + isim kökü])

Savaş hileleri, manevraları (3/3, 32/8, 91/7, 91/10)

fırka-i kumândarîne:

(fırka (a.i.) + kumândarîne (Fr. i) [isim kökü + isim kökü])

kumandan bölüğü (2/10)

Kk

kral-ı müşârün-ileyh:

(kral (Sırp. is.) + müşârün-ileyh (a. zamir) [isim kökü + zamir])

Kendine işaret edilen, ismi evvelce söylenmiş olan kral (6/1)

Mm

manevra: *i.* (İtal. *manovra* – Fr. *manoeuvre* < Lat.) [Önce İtalyanca’dan gemicilik terimi olarak Türkçe’ye girmiş, daha sonra diğer anlamlar muhtemelen Fransızca’dan geçmiştir] Savaşa hazırlamak amacıyla askerî kuvvetlerin birlikte yaptıkları savaş tâlimi, tatbikat (2/5, 3/3, 3/8, 25/10, 25/23, 27/3, 27/11, 32/8, 32/21, 32/23, 33/18, 34/10, 39/9, 39/14, 40/13, 40/18, 40/20, 42/10, 43/3, 43/14, 43/21, 43/22, 63/3, 75/10, 76/3, 76/9, 79/7, 80/13, 81/17, 81/23, 87/19, 87/23, 89/2, 91/7, 91/10, 91/15) (Kubbealtı Lügatı)

muṣāzene-i mīzān-ı politika:

(muṣāzene (a.i) + mīzān (a.i.) + politika (İtal. i.) [isim kökü + isim kökü + isim kökü])

Politika dengelerini gözetmek (11/17)

Pp

planka: (İtal. Placca) Plaka, Mâdenî levha. (58/5, 71/1, 71/18) (Kubbealtı Lügatı)

politıkaca taḥaffuz-ı bâṭinen:

(politika (fr. i.) + taḥaffuz (a.i.) + bâṭinen (a. zf.) [isim kökü + isim kökü + zarf])

politika yoluyla kendiliğinden korunma. (6/21)

Rr

ren nehri: (çoğ.) İsviçre Alplerinde doğup, Lihtenştayn ve Fransa sınırlarından Almanya ve Hollanda topraklarından geçtikten sonra Rotterdam'da Kuzey Denizi'ne dökülen nehir. (13/22)

rusya: (çoğ.) Kuzey Avrasya'da bulunan bir ülke. (11/2, 13/19, 15/7, 15/21, 16/21, 20/5, 27/3, 27/14)

Ss

sınur: (Yun. Synoron) İki devletin topraklarını, değişiklik gösteren iki bölgeyi, idari veya hukukî olarak bölünmüş il, ilçe, arâzi vb.ni ayıran çizgi, hudut. (40/22, 41/2, 41/16, 42/11, 58/3) (Kubbealtı Lügatı)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkler, tarihsel süreç içerisinde gitmiş olduğu her coğrafyada farklı toplumlarla karşılaştığı için kültürlerinde olduğu gibi dillerinde de değişimler olmuştur. Bundan dolayı da eski tarihlerde kullanılan bir kelime veya terimin günümüzde değişiklik gösterdiği görülmektedir.

Yine Türklerin gitmiş olduğu coğrafyalarda bulunan Araplar ve Farslarla etkileşim içinde olduklarından dolayı hem Türkçeye bu milletlerden terimler hem de Türkçeden bu dillere terimler geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin Batı'ya yönelmesi ve güçlü bir ordu kurması ile de askerî terimlerin Türkçe, Arapça ve Farsçanın olduğu Osmanlıca askerî terimlerden oluşmaya devam ettiği görülmüştür. Ancak Batı, askerî alanda Osmanlıdan üstün duruma geçince bu defa da Batı dillerindeki askerî terimlerin teknik gelişmelerle birlikte Osmanlıcaya geçtiği saptanmıştır.

Eski Türkler; savaşçı, asker-millet oldukları için atı hem bir ulaşım aracı hem de bir savaş aracı olarak kullanmışlardır. At üstünde işlerinin hızlı ve kolay halledilebilmesi için kısa cümleler kurarak az sözle çok işler yapmışlardır. Bu kısa cümleler genellikle emir cümleleri olmuştur. Türkçenin bu emre dayalı fiil yapısı dahi onların dillerinin askerlikle ne kadar ilişkili olduğunu göstermektedir. Süer Eker'e göre TSK'nın, kaynağını Eski Türkçe döneminden alıp Osmanlı Türkçesi ile şekillenen ve Türkiye Türkçesi ile de son biçimi verilen askerî bir üslubu vardır.

Süer Eker'in görüşlerine göre dillerde en önemli arkaik kelime depolarından birisi askerî terminolojidir. Buna örnek olarak Orhun Abideleri'nde görülen *sü* kelimesi bugün kullandığımız *subay* (sü+beyi) anlamı içinde yaşamaktadır.

Yapmış olduğumuz çalışmadan anladığımız kadarıyla askere alma işleminde kişinin nitelikli olmasına dikkat edilmektedir. Türkler için askerin güçlü ve kabiliyetli olması, askerlik mesleğini yerine getirirken hataya düşmemesi büyük önem taşımaktadır. Bunun yanında metin içinde savaştan önce yapılması gerekenler anlatılmaktadır. Bu hazırlıklar yere ve zamana göre değişiklik gösterebilmektedir. Yine bu hazırlıkların yanında savaş taktiği de bu şartlara göre değişiklik arz edebilmektedir. Eserde ayrıca askerlerin geçimi, sefer esnasında

ambarlar hakkında da bilgiler verilmektedir. Yine savaş esnasında, esirlerin durumu hakkında da müellif tarafından önemli ayrıntılara değinilmektedir.

Askerlikte bir başka önemli mesele de harita bilgisidir. Harita bilgisi kimi zaman savaşın gidişatını değıştirebilir. Savaş esnasında bölge hakkında bilgi sahibi olmak, savaşı aleyhte iken lehe çevirebilir. Çalıştığımız bu eserde bu konulara da değinilerek deniz kenarında veya denizden uzak dağlık ve taşlık olan bir yerde yapılan savaşlar hakkında bilgiler verilmektedir.

Özellikle II. Mahmut döneminde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ve yerine Batılı anlamda modern bir ordu kurma çalışmalarıyla Batı'nın askerî sistemi hakkında birçok eser verildiğı ve bu dönemden sonra Osmanlıcaya daha fazla Batı kökenli askerî terimin girdiğı gözlemlenmiştir.

Batı'daki askerî sistem hakkında yazılan eserlerin birbirinden farklı ve özellikte olduğı ancak incelediğimiz eserde hem dil hem de askerî harp sanatının öğretilmesi ve yazılanların eserin sonunda grafik ve şekillerle de ayrıntılı bir şekilde gösterilmesi onun diğer çalışmalardan farklı olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda 444 askerî terim incelenmiştir. Eserdeki diğer terimler, tezin yazılma amacı dışında olduğı için ayrıntılı bir biçimde ele alınmamıştır.

Eserde geçen ancak günümüzde sık kullanılmayan kelimelerin daha iyi anlaşılması için eserin sonunda bir sözlük oluşturulmuştur. Sözlük çalışması esnasında Arapça, Farsça, Yunanca, İtalyanca, Fransızca ve Sırpçadan askerî terimlerin artık Osmanlı coğrafyasında kullanılmaya başlandığı tespit edilmiştir.

Dönemin dil özellikleri dikkate alındığında eserde geçen cümlelerin oldukça uzun, ağıdalı Arapça ve Farsça tamlamalardan oluştuğı görülmüştür.

Eserin 4, 5, 8 ve 9. sayfaları eksiktir. Bu durum Genelkurmay Askerî Müze Müdürlüğü ve Kültür Sitesi Komutanlığının vermiş olduğı fotokopilerin eksik olmasından kaynaklanmaktadır. Tüm müracaatlara rağmen ilgili sayfalar temin edilememiştir.

Üzerinde çalıştığımız bu eserin sonunda; askerî terimler, sözlük ve özel isimler sözlüğü bölümlerini hazırladık. Askerî terimler bölümünü; Arapça, Arapça-Farsça, Arapça-Türkçe, Farsça, Farsça-Türkçe, Türkçe, Arapça-Farsça-

Türkçe ve Avrupa dillerine ait askerî terimler bölümü olarak ayırdık. Avrupa dillerine ait askerî terimler içinde Yunanca, İtalyanca, Fransızca, Sırpça gibi dillerden dilimize giren askerî terimlere rastladık. Sözlükte, askerî terimler içinde kullanılan ve günümüzde yalnız Anadolu ağzında kullanılmaya devam eden yahut unutulmaya yüz tutmuş olan Türkçe sözcüklere ve askerî terimlere de yer verdik. Özel isimler sözlüğü bölümünde, eserin içinde geçen kişi isimleri, yer bildiren özel isimler ve savaş isimleri hakkında kısa bilgiler vermeye çalıştık.

Yazarın eseri kaleme alırken günlük dildeki atasözleri ve deyimlerden de yararlanması ve yararlanılan atasözleri ve deyimlerin günümüzde de kullanılıyor olması eserin ayrı bir zenginliğini oluşturmaktadır. Müellif, orijinal metnin 6. sayfa 10. satırda “göz konulmak”, 7. sayfa 22. satırda “göz yılmak”, 15. sayfa 15. satırda “başa çıkamamak” deyimlerini ve 78. sayfa 23. satırda “Geleceği varsa göreceği dahi vardır.”, 86. sayfa 8. satırda “Evdeki hesap pazara uymaz.” atasözlerini kullanmıştır.

İncelediğimiz 444 askerî terim içerisinde % 75’e yakın Arapça askerî terimlere yer verildiğini gördük. Daha önce saydığımız dillerden alınan askerî terimlerin ise oranlarının ayrı ayrı % 5 ila % 5’e yakın olduğunu tespit ettik. Bunun sonucunda eserde Arapça sözcüğün çok olmasının nedeninin eserin yazıldığı tarihle²⁵ ilişkili olduğu kanısına vardık.

Bütün bunları ele alarak eserin, yazıldığı dönemin “askerlik ve askerî terimleri” hakkında günümüze ışık tutabileceğini söyleyebiliriz. Daha önce de bahsettiğimiz gibi Türkler askerlikle yoğrulmuş bir toplumdur. Bunun yanında her konuda olduğu gibi askerlikte de karşılaştığı toplumlardan etkilenmiştir. Bu kitap bunun bir tezahürü olarak görülebilir. İncelememizin, araştırmacıların bundan sonraki konu ve dönem hakkındaki çalışmalarına bir nebze de olsa katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

²⁵ 19. yy.da Osmanlı saray yönetiminde, devletin iç yazışmalarında ve edebiyatta Arapça ağırlıkta süslü bir dil kullanılmaktaydı.

SÖZLÜK

Aa

‘**abeş ve nā-revā**: (Ar.Far.b.is.) Saçma ve uygun olmayan. (6/5)

‘**acemistān**: (Ar. ‘acem ve Fars. Yer bildiren –istān ekiyle ‘acem-istān) Acem ülkesi, İran. (27/13) (Kubbealtı Lügatı)

a‘dā: (Ar.c.) Düşmanlar. (3/1, 7/22, 16/7, 18/11, 19/2, 19/14, 19/17, 21/8, 23/20, 26/16, 26/18, 31/11, 31/14, 34/8, 35/16, 39/8, 39/9, 39/10, 41/9, 43/2, 43/19, 44/1, 44/3, 45/13, 47/23, 48/9, 51/3, 52/21, 52/22, 54/1, 54/7, 57/13, 59/2, 59/7, 60/4, 60/13, 63/6, 63/17, 64/1, 66/10, 67/5, 70/7, 71/10, 71/12, 71/19, 71/20, 72/15, 72/23, 73/6, 73/8, 73/15, 76/6, 76/21, 77/2, 77/9, 78/2, 79/5, 79/16, 79/18, 80/21, 80/22, 82/7, 82/9, 82/10, 82/19, 84/7, 85/8, 85/15, 86/5, 86/15, 86/18, 89/13, 93/10, 93/15, 94/5, 95/16, 98/2, 98/8, 98/15, 99/5, 99/11, 99/15, 99/16, 99/23, 101/12, 102/7, 102/12, 103/20, 103/22, 104/6, 105/6, 105/9, 105/13, 105/20, 106/2, 107/15, 107/17, 107/21, 107/23, 108/6, 108/9) (Kubbealtı Lügatı)

‘**add**: (Ar.is) Sayma, sayılma. İtibar edilme. (2/6, 3/5, 12/4, 13/22, 22/20, 24/7, 33/6, 33/15, 36/17, 39/19, 42/3, 53/6, 56/13, 66/15, 72/18, 77/4, 81/22, 82/18, 86/22, 90/15, 91/11, 94/16, 96/21, 101/14, 105/18) (Devellioğlu Lügatı)

-etmek: (Ar.T.b.f.) Saymak. İtibar etmek. (36/17, 101/14) (Devellioğlu Lügatı)

-olunmak: (Ar.T.b.f.) Kabul edilmek, sayılmak. (3/5, 24/7, 91/11) (Kubbealtı Lügatı)

‘**adem-i iltifāt**: (Ar.b.is.) İltifatsız. (2/6-7)

‘**adüvv-ı ekber**: (Ar.sf.t.) En büyük düşman. (23/16-17)

āgāh: (Far.sf.) Haberi olan, haberli, haberdar. (73/10, 73/10) (Kubbealtı Lügatı)

ağleb-i ihtimāl: Büyük bir ihtimal. (14/2)

ağleb-i me’mul: Büyük bir beklentiyle. (70/10)

aḥar: (Ar.sf.) Başka, diğer, gayrı. (69/22) (Devellioğlu Lügatı)

ahvāl-ı nuḳūd u ḥazā'in: (Ar.b.is.) Hazinelele ve nakit paraların halleri. (31/17)

‘aḳabince: (Ar.is) Arkadan, ardından, hemen arkasından. (70/1)

‘aḳd u şurūt: (Ar.is.t) Anlaşma ve şartlar. (16/11)

aḳdem: (Ar.sf.) Çok eski, daha önce, en önce olan. (15/11, 17/20, 21/17, 25/13, 28/11, 34/21, 41/7, 56/12, 70/4, 73/6, 79/14, 89/11, 90/13) (Kubbealtı Lügatı)

‘aḳır: (Ar.sf.) Verimsiz. (62/17) (Kubbealtı Lügatı)

aḳsām-ı erba‘a-i ḥarbiyye: (Ar.is.t) Savaşın dört kısım, bölümü. (2/2-3)

aḳsām-ı ḥamse-i ḡayr-i müteşābihe: birbirine benzeyen başka beş kısım, bölüm. (2/16)

aḳsām-ı merḳūm: yazılmış, adı geçmiş kısımlar. (2/16)

aḳsām-ı mezbūre: Adı geçen, zikredilen kısımlar. (2/3, 2/6)

aḳvāt ve zaḥā'ir: Azıklar ve erzaklar. (18/10)

‘alā vechi'l-icmāl: Kısaltma yoluyla. (23/8)

‘alā vechi'l-kifāye: Yeterli derecede. (76/13)

‘alā vech-i't-taḥḳīḳ: İnceleme yoluyla. (105/17)

‘alā-zalik: kendini kaybetmiş. (2/15)

alay: (Yun. i. Alayi < Bizans Yunancası allagion) [Kelime, Bizans ordu teşkilatındaki *allagion* “seferde imparatorun maiyetindeki asker”den dilimize girmiş, ayrıca âlây şeklinde Arapça ve Farsça’ya geçmiş, bu telaffuzu ile Osmanlı Türkçesi’nde de kullanılmıştır] Orduda iki veya daha fazla taburun birleşmesiyle meydana gelen birlik. (87/9, 95/18, 96/2, 103/2, 103/4) (Kubbealtı Lügatı)

ale'd-dā'im: (Ar.zf.) Devamlı, sürekli olarak. (2/11) (Devellioğlu Lügatı)

‘ale'l-ḡafile: (Ar.zf.) Dalgınlığa gelerek, boş bulunarak. (49/12, 89/13) (Devellioğlu Lügatı)

‘ale’l-**huşûş**: (Ar.zf.) Hele, hususiyle, en çok. (54/3, 87/13, 109/5) (Devellioğlu Lügatı)

‘alenen: (Ar.zf.) Açıkça, açıktan açığa, göz önünde. (22/22) (Devellioğlu Lügatı)

altun: Altın sözünün eski metinlerde ve bugün halk ağzında kullanılan asıl şekli. (31/22) (Kubbealtı Lügatı)

a’ māl: (Ar.c.) İşler. (2/13, 13/22, 16/10, 16/1, 22/6, 23/9, 23/11, 23/13, 31/6, 31/9, 31/11, 32/14, 32/16, 32/18, 32/18, 32/19, 32/20, 33/12, 34/17, 34/21, 35/7, 35/11, 35/14, 35/15, 35/17, 35/19, 35/20, 35/20, 35/21, 35/21, 36/4, 36/5, 36/10, 36/11, 36/15, 36/17, 36/19, 36/21, 36/23, 37/4, 37/4, 37/5, 37/17, 37/17, 37/19, 37/20, 38/13, 39/7, 39/14, 39/21, 39/22, 39/22, 40/6, 40/7, 40/11, 40/12, 40/20, 41/4, 41/8, 41/9, 41/15, 41/17, 41/18, 41/21, 42/1, 42/3, 42/4, 42/7, 42/12, 42/12, 42/14, 42/15, 42/19, 42/19, 48/1, 50/6, 50/9, 50/23, 54/2, 54/4, 54/5, 54/9, 54/23, 55/2, 57/21, 58/14, 60/14, 61/2, 62/15, 62/23, 63/11, 63/17, 63/19, 76/17, 81/13, 90/15, 91/13, 105/15, 105/15) (Devellioğlu Lügatı)

a’ māl-i harbiyyeyi tecdîd ü tebdîl: Savaşın değişim ve yenileme işleri. (41/18-19)

amennā: (Ar.zf.) İnandık, diyecek yok. (13/22) (Devellioğlu Lügatı)

‘**amūdî**: (Ar.sf.) Yukarıdan aşağıya dikey olarak. (80/21, 80/23, 84/11, 84/16) (Devellioğlu Lügatı)

‘**amuḳ**: Derin olmak, derinleşmek. (96/12)

anaṭol/anaṭolı: Anadolu. (36/9, 38/20) (TDK Yeni Tarama Sözlüğü)

‘**anh**: (Ar.zm.) Ondan. (76/1) (Devellioğlu Lügatı)

ānifen: (Ar.zf.) Biraz önce, demin, az yukarıda. (45/16)

ani’l-eṭnāb: Çadır iplerinden. (19/10)

‘**ani’l-iṭnāb**: Sözü uzatmadan dolayı. (43/6)

‘**ani’l-iẓāḥ**: Açıklamadan dolayı. (103/10-11)

ārām u istirāḥat: Dinlenme ve rahatlama. (62/2)

ārāste: (Far.sf.) Süslü, süslenmiş, bezenmiş. (65/13) (Devellioğlu Lügatı)

‘ārīza: (Ar.is) Aksama, engebe, bozukluk, sakatlık. (41/18, 41/19, 97/3) (Devellioğlu Lügatı)

‘ārīzāt: (Ar.c.) Kazalar, belalar, engeller, engebeler. (33/9)

‘ārī: (Ar.sf) Kurtulmuş, soyunmuş olan. (38/6, 79/4, 104/14) (Kubbealtı Lügatı)

‘ārīyet: (Ar.sf) Geçici olarak başkasından alınan veya başkasına verilen (şey), ödünç, eğreti. (46/23) (Kubbealtı Lügatı)

‘ārīzī: (Ar. sf.) Geçici. (50/11) (Osmanlı Türkçesi Sözlüğü)

‘arīz u vāsi‘a: Enine ve genişliğine. (37/18)

‘arīz ü ‘amīk: Enine ve boyuna, genişliğine ve derinliğine. (23/12)

‘asker: (Ar.is.) Er. (3/13, 6/21, 12/9, 15/4, 15/8, 15/10, 15/12, 15/13, 15/14, 16/7, 16/10, 17/10, 22/2, 22/6, 22/7, 22/17, 22/21, 23/5, 23/18, 23/18, 23/19, 24/2, 24/4, 24/12, 24/17, 25/2, 25/3, 25/4, 25/7, 25/9, 26/2, 26/4, 26/5, 26/6, 27/6, 27/8, 27/8, 27/15, 28/2, 28/8, 28/21, 29/13, 29/17, 30/5, 30/20, 31/13, 31/22, 33/1, 33/22, 37/7, 40/17, 46/22, 48/2, 49/7, 49/7, 49/15, 51/9, 52/20, 54/13, 55/4, 57/5, 58/17, 60/17, 61/4, 64/4, 64/22, 66/14, 66/17, 71/5, 72/12, 74/19, 76/1, 78/12, 78/14, 78/20, 79/2, 79/3, 79/8, 79/9, 79/12, 80/1, 80/4, 86/1, 86/11, 91/8, 95/6, 96/19, 96/21, 97/9, 97/20, 97/21, 97/21, 99/2, 99/4, 99/18, 101/12, 101/14) (Devellioğlu Lügatı)

‘asākīr: (Ar.c.) Askerler, erler. (2/3, 2/17, 2/18, 3/9, 7/18, 14/12, 14/21, 15/1, 15/14, 15/16, 15/18, 15/23, 16/3, 19/5, 19/17, 19/20, 20/20, 22/2, 22/10, 23/7, 23/20, 23/21, 23/22, 24/3, 24/5, 24/7, 24/11, 24/14, 24/17, 24/17, 26/3, 26/7, 26/10, 26/11, 26/11, 26/13, 26/15, 26/16, 26/17, 27/3, 27/10, 27/13, 27/18, 23/22, 23/23, 28/6, 28/19, 29/6, 29/9, 29/20, 30/1, 32/7, 32/11, 32/13, 33/2, 33/100, 33/11, 33/14, 33/19, 33/20, 34/1, 34/13, 34/17, 34/23, 35/3, 35/7, 37/6, 37/11, 38/2, 38/7, 39/12, 40/5, 41/7, 41/22, 42/5, 42/8, 42/17, 43/2, 43/4, 43/13, 43/15, 43/17, 43/18, 44/4, 44/5, 44/10, 44/19, 44/22, 45/3, 45/7, 45/9, 45/10, 45/12, 45/23, 46/15, 46/19, 47/8, 48/6, 48/7, 48/8, 48/9, 48/11, 48/12, 48/13, 48/15, 48/17, 48/18, 48/20, 48/22, 49/2, 49/10, 49/12, 49/16, 50/6, 50/10, 50/13, 51/11,

51/11, 51/15, 51/16, 51/18, 52/1, 52/6, 52/8, 53/5, 54/13, 54/18, 55/8, 55/17, 56/1, 56/8, 56/10, 56/19, 57/1, 57/14, 58/7, 58/21, 59/1, 59/6, 59/7, 59/13, 60/16, 61/6, 61/8, 61/16, 61/20, 61/21, 61/23, 62/2, 64/1, 64/9, 65/4, 65/5, 65/8, 66/3, 66/4, 67/5, 67/19, 67/20, 68/3, 68/5, 68/6, 68/8, 68/9, 68/18, 70/8, 70/13, 70/23, 72/18, 72/20, 72/23, 73/5, 73/13, 73/14, 75/11, 75/20, 75/22, 75/23, 76/4, 76/10, 77/4, 77/15, 77/20, 77/23, 78/3, 78/19, 79/4, 79/5, 79/14, 80/7, 80/13, 81/13, 82/6, 82/8, 82/12, 83/2, 83/3, 84/12, 85/1, 87/8, 88/14, 89/8, 89/16, 89/17, 89/18, 89/19, 89/23, 90/9, 90/13, 91/2, 91/2, 91/5, 91/7, 91/13, 91/17, 91/19, 91/21, 92/1, 92/2, 92/3, 92/23, 93/7, 93/16, 93/16, 93/21, 93/22, 94/1, 94/1, 94/6, 94/6, 94/11, 94/12, 94/13, 94/17, 95/4, 95/23, 96/13, 96/15, 96/18, 96/22, 97/1, 97/3, 97/13, 97/13, 97/15, 97/21, 98/1, 98/3, 98/4, 98/5, 98/7, 98/10, 98/10, 98/12, 98/15, 98/16, 98/17, 98/19, 98/20, 98/22, 98/23, 99/3, 99/9, 99/11, 99/13, 99/15, 99/17, 100/5, 100/7, 100/13, 100/17, 100/22, 101/2, 101/2, 101/4, 101/12, 101/15, 102/1, 102/3, 102/5, 102/9, 102/10, 102/12, 102/14, 102/18, 103/4, 103/5, 103/5, 103/6, 103/17, 103/17, 103/18, 104/2, 104/3, 104/9, 104/11, 105/2, 105/2, 105/4, 105/7, 105/14, 105/15, 105/18, 107/9, 107/15, 108/4, 108/8, 108/17, 108/20, 108/22, 109/5, 109/7, 109/12, 109/15, 109/18, 109/18) (Devellioğlu Lügatı)

‘asākīr cemā‘ati: Asker topluluğu. (2/18, 47/8, 64/8)

‘asākīr-i güzīde: Seçkin, seçilmiş asker. (27/13)

‘asākīr-i piyādegān: Yaya askerler. (96/22, 102/3, 102/9, 102/14, 103/5, 103/6, 103/16)

‘asākīr-i ṭobciyān: Topçu askerler. (105/4, 105/14, 105/12)

‘asākīr-i vefire: Çoğu asker. (14/4)

‘asākīr cemā‘atlerini sevk ve tahrik itmek fenni: Asker topluluklarını sevk ve hareket ettirmek tekniği. (4. sayfa)

āsān: (Far.sf.) Kolay. (14/9, 49/22, 52/4, 60/5, 60/8, 73/16, 87/21, 89/3, 106/16)

āsāniyyet: Kolaylık. (52/4)

aşhāb: (Ar.c.) Sahipler. Bir şeyle ilgili olanlar, bir şeye veya bir kimseye mensup olanlar. (10/15, 29/18) (Kubbealtı Lügatı)

aşhâb-ı seyf: Kılıç, savaş ehli. Bizzat savaşa katılarak kılıçları ile savaşanlar. (2/7-8, 29/18)

‘**asîr:** (Ar.sf.) Güç, çetin, zor, zahmetli, müşkül. (37/1, 44/15, 50/16, 53/13, 61/14, 77/13, 94/4, 104/19) (Kubbealtı Lügatı)

āsītāne: (Far.is.) Eşik. (38/20) (Kubbealtı Lügatı)

‘**askerîce ta‘arruz tarîkiyle i‘lân itdiği harbler:** Askerî yöntemlerle saldırma yoluyla ilan edilen savaşlar. (6/21-22)

āşikār: (Far.sf.) Açık, meydanda, gözle görülebilen, belli, ayan, vazih, bariz. (2/11, 39/9, 59/20, 67/12, 68/14, 73/18, 84/22, 105/1) (Kubbealtı Lügatı)

āteşbāzlık: (Far.is.) Eskiden ateşle gösteri yapan oyuncu. (85/4) (Kubbealtı Lügatı)

āteşfeşān: (Far.b.sf.) Ateş saçan. (108/16)

ātî: (Ar.sf.) Gelecek (10/1, 67/15, 76/19, 83/9, 99/7, 102/4, 105/23) (Kubbealtı Lügatı)

‘**avām:** (Ar.c.) Halk, umum, herkes. Halkın alt tabakası. (2/2) (Kubbealtı Lügatı)

‘**avdet:** (Ar.is.) Dönüş, geri geliş, gidilen yerden dönme. (47/10, 48/3, 49/19, 53/11, 54/14, 99/22, 102/2) (Kubbealtı Lügatı)

‘**avdet itdirmek:** (Ar.T.b.f.) Döndürmek. (47/11)

avusturya: Orta Avrupa’da bulunan bir ülke. (11/4, 13/19, 13/20, 14/2, 15/9, 15/19, 15/22, 16/6, 20/3)

‘**ayn-ı nakkaş:** Nakışçı gözüyle, inceden inceye bakarak. (85/21)

‘**azîmet:** (Ar.sf.) Gitme, gidiş, yola çıkma. Kararlı olma. (40/4, 41/14, 46/4, 46/11, 52/13, 64/19, 65/15, 65/16, 65/16, 65/18, 66/6, 88/22, 94/5, 103/13, 105/18)

Bb

ba‘dehu: (Ar.zf.) Ondan sonra. (75/8, 86/17, 99/16, 108/18) (Devellioğlu Lügatı)

ba‘de’l-‘ubür: (Ar.b.is.) Geçişten sonra. (50/22)

ba‘dî: (Ar.sf ve i) Sebep olan şey, sebep. İlk evvel, başlangıç. (63/21, 64/5) (Devellioğlu Lügatı)

bā‘iş: (Ar.sf) Gönderen, sebep olan. (16/23, 22/20, 41/17, 58/13, 63/4, 73/12, 88/15, 90/13) (Devellioğlu Lügatı)

bağteten: (Ar.zf.) Ansızın, birdenbire. (88/21, 89/17) (Kubbealtı Lügatı)

bahādır: (Far.is.) Usta savaşçı, cengâver, yiğit, kahraman, cesur. (104/9) (Kubbealtı Lügatı)

bāhir: (Ar.sf) Açık, apaçık. Besbelli. (21/4, 100/12) (Kubbealtı Lügatı)

baḥr: (Ar.is) Deniz, deryâ, Büyük nehir veya göl. (19/9, 33/2, 35/11, 40/15, 48/7, 53/10, 58/9, 58/9, 62/18, 63/5, 63/11) (Kubbealtı Lügatı)

baḥş itmek: (Ar.T.b.f.) Anlatmak. (11/7) (Kubbealtı Lügatı)

baḥş-i taṭṭana-i şöret: Şöhretin gösteriş vermesi. (90/14-15)

baḥt u ṭālî‘: Kader ve kısmet. (16/7)

ba‘îd: (Ar.sf.) Uzak, ırak (15/3, 15/17, 16/1, 16/3, 16/6, 54/5, 63/7, 64/15, 64/18, 68/15, 69/2, 69/15, 72/3) (Devellioğlu Lügatı)

bākî: (Ar.sf) Ebedî, ölümsüz, kalımlı. Allah’ın isimlerinden biri. (43/10, 48/13, 50/10, 57/10, 65/5, 96/22) (Kubbealtı Lügatı)

bālā: (Far.is.) Bir şeyin yüksek yeri, yukarı, üst., Yüksek, yüce, âli. (16/3, 25/20, 33/16, 39/14, 45/1, 52/17, 55/19, 57/18, 59/22, 67/13, 77/18, 85/18, 86/23, 95/15, 100/17) (Devellioğlu Lügatı)

bālā-ter: (Far.b.sf.) Daha yüksek, pek yüksek. (55/19) (Devellioğlu Lügatı)

bārān-dīde: (Far.b.sf.) Görmüş geçirmiş. (67/22) (Devellioğlu Lügatı)

bārgīr: (Far.b.i) Yük tutan, yük kaldıran. Beygir, at. (108/17) (Devellioğlu Lügatı)

başkın: Düşmanı gâfil avlayıp beklemediği zamanda ani olarak üzerine saldırma, ansızın hücum etme. (34/12, 89/5, 89/6, 89/6, 89/8, 89/7, 89/11, 89/14, 89/15, 90/1, 90/3, 90/12, 90/19) (Kubbealtı Lügatı)

başiret: (Ar.is.) Önden görüş, seziş. (6/14, 12/5, 80/6, 100/2) (Devellioğlu Lügatı)

ba'ş ve tesrīb: Asker yollama ve gönderme. (42/17-18)

baş: (Ar.is.) Yayma, açma, uzun uzadıya anlatma. (16/3, 32/10, 45/16) (Devellioğlu Lügatı)

baş u beyān: Açıklamak ve anlatmak. (16/3)

başbuğ: Başkumandan, başkan, reis, lider. (58/21) (Kubbealtı Lügatı)

batarya: (İtal. i) Topçu sınıfında bir subayın kumandasındaki ağır silâhlardan, tüfek, motorlu vâsita, hayvan ve insanlardan meydana gelen ateş birliği. (70/14, 79/16, 92/15, 92/17, 92/22, 93/2, 93/4, 93/8, 93/10, 93/12, 93/14, 97/3, 105/6, 105/9, 106/6, 106/7, 106/12, 106/15, 106/17, 106/21, 107/1, 107/8, 107/13, 107/18, 107/19, 108/8, 108/9, 108/13, 108/16, 108/18, 108/21, 109/5) (Kubbealtı Lügatı)

bāṭmen: (Ar.zf.) Dahilen, iç yüzünde. İçinden olarak. (6/21) (Devellioğlu Lügatı)

bedidār: Görünür olmak, kendini göstermek. Meşhur. Ünlü. (2/9, 16/7, 17/5, 19/21, 29/9, 37/1, 38/4, 39/8, 53/14, 57/16, 72/10)

bedihī: (Far.sf.) Meşhur, görünür. Açık, meydanda. (13/23, 20/12, 60/15, 72/3, 100/16) (Devellioğlu Lügatı)

beğāyet: (Ar.zf.) Pek çok, aşırı, son derecede, pek ziyade. (58/8, 73/1, 73/2, 98/13) (Devellioğlu Lügatı)

behemehāl: (Far.Ar.zf.) Her hâlde, elbette, nasıl olursa olsun, mutlaka. (86/14) (Devellioğlu Lügatı)

- be-her-hāl:** (Far.Ar.zf.) Mutlaka, her halde. (2/15, 7/3) (Devellioğlu Lügatı)
- belāḡat:** (Ar.is) İyi, güzel, pürüzsüz söz söyleme. (24/2) (Devellioğlu Lügatı)
- belāḡat-ı ‘askeriye:** Askerlikle ilgili yerinde ve uygun söylenen sözler. (24/2)
- be-nām:** (Far.b.sf.) meşhur, namlı, ünlü. (2) (Devellioğlu Lügatı)
- berāhīn:** (Ar.c.) deliller, tanıklar. (12/7) (Devellioğlu Lügatı)
- berī:** (Ar.sf) Salim, kurtulmuş, temiz. (79/9) (Devellioğlu Lügatı)
- ber-vech-i ātī:** (f.Ar.zf.) Aşağıda olduğu gibi. (67/15, 76/16, 99/7) (Devellioğlu Lügatı)
- ber-vefī:** Uygun olduğu üzere. (6/12)
- ber-zemīn:** (f.Ar.zf.) Yer üstünde. (33/14)
- beste:** (Far.sf.) Kapalı, bağlı; bitleştirilmiş, düğümlemiş. (25/2, 42/6, 50/6, 100/19, 101/17) (Devellioğlu Lügatı)
- beyān-ı şecī‘ :** Kahramanlık anlatısı. (29/5)
- beyhūde:** (Far.sf.) Boşa, boşuna. (448/23, 55/4, 57/19, 68/17, 108/14)
- beyninde:** Arasında. (5/14, 11/22, 35/14, 54/23, 58/15, 79/17)
- beytütet:** (Ar.is.) Geceyi bir yerde geçirme, geceleme. (86/4) (Kubbealtı Lügatı)
- bezl:** (Ar.is) Esirgemedi bol bol vermek, sarfetme, harcama. (7/4, 27/23, 86/18) (Kubbealtı Lügatı)
- bezl eylemek:** (Ar.T.b.is.) Bol bol vermek, cömertçe, esirgemedi vermek. (7/4) (Kubbealtı Lügatı)
- bī-fā’ide:** (Far.Ar.b.sf.) Faydasız, yararsız. (57/19) (Devellioğlu Lügatı)
- bīhemāl:** (Far.b.sf.) Benzersiz, eşsiz. (23/22) (Devellioğlu Lügatı)
- bī-iştibāh:** (Far.Ar.b.sf.) Şüphesiz. (7/5, 66/4, 107/22) (Devellioğlu Lügatı)

bi'l-‘aks: (Ar.b.zf.) aksine, tersine, zıttına. (9/21) (Devellioğlu Lügatı)

bi'l-ittiḥād: (Ar.zf.) Birleşerek. (109/11) (Devellioğlu Lügatı)

bilād ü ḳurrā: Beldeler ve köyler. (26/10)

bilād-ı a‘dā: Düşman beldeleri. (57/12-13)

bilād-ı sā’ire: Diğer beldeler, diyarlar. (6/9-10)

bilā-fāşıla: (Ar.b.sf.) Fasılasız, aralıksız, arasız. (85/1) (Devellioğlu Lügatı)

bilā-fazıla: (Ar.b.sf.) Faziletsiz. (85/20)

biḥāberin: (Ar.zf.) Bundan dolayı, bunun üzerine, bu sebepten. (85/1) (Kubbealtı Lügatı)

binā’en-aleyh: (Ar.zf.) Bundan dolayı, bunun üzerine. (44/17, 59/18) (Devellioğlu Lügatı)

bī-pervā: (Far.b.sf.) Çekinmeksizin, sakınmadan. (79/18) (Devellioğlu Lügatı)

bīrūn: (Far.is.) Dışarı. (22/15, 55/20)

bohemya: 1918’e kadar Avusturya’ya ait olan şimdilerde ise Çek Cumhuriyetinde yer alan bir bölge. (13/20)

bozğunluk: Bozgun olanın durumu, düzensizlik, perişanlık. (100/15) (Kubbealtı Lügatı)

bölük: Taburu meydana getiren ve öbür birliklerin temeli sayılan askerî birlik. (30/19, 103/19, 103/21) (Kubbealtı Lügatı)

brusya: Prusya. 1713-1867 yılları arasında kendisine Prusya Krallığı adını veren Alman Devleti anlamında kullanılır. (27/3)

bu‘d: (Ar.is.) Uzaklık. (102/20) (Devellioğlu Lügatı)

burgonya: (coğ) Fransa’da bir bölge adı. (20/3)

burhān: (Ar.is) Delil, isbat, tanık. (14/16, 16/3, 20/10, 25/9) (Devellioğlu Lügatı)

burhān-ı saṭʿi: Kesin delil. (20/10)

burūdat: (Ar.is.) Soğukluk. (24/8) (Devellioğlu Lügatı)

Cc

cānib-i yemīn: Sağ taraf. (95/5-6)

cānib-i yesār: Sol taraf. (74/13, 77/11, 95/6)

cāy-gīr-i zamīr: Kalbe, içe yerleşen. (5/11, 22/13, 32/17, 46/21)

cāy-ı ricʿat ve ilticā: Geri çekilme ve sığınma yeri. (49/17)

cebel: (Ar.is) Dağ, tepe. (40/15, 74/16, 77/13) (Devellioğlu Lügatı)

cebeḥāne: (Far.b.i) Cephane, barut, kurşun, gülle ve benzerleri gibi harb malzemesi ve bunların bulunduğu yer. (46/7) (Devellioğlu Lügatı)

cedāvil: (Ar.c.) Cedveller, su yolları, listeler. (23/6, 30/13) (Devellioğlu Lügatı)

cehl ve ihmāl: Bilgisizlik ve önem vermeme. (22/18-19)

celādet-rehber: (a.Far.b.sf.) Yiğitlik rehberi. (78/14)

celb: (Ar.is) Çekme, çekiş; kendine çekme. (27/20, 38/8, 47/2, 47/23, 62/6) (Devellioğlu Lügatı)

cemāʿāt-ı müteferriḳa: Zindanda bulunan suçlular. (42/21)

cenāḥ: Merkez durumunda olan bir şeyin iki yanında bulunan kısım veya gruplardan her biri. (40/6, 44/11, 65/21, 65/22, 65/23, 75/13, 75/19, 75/19, 75/22, 77/5, 77/5, 80/20, 82/8, 82/11, 82/17, 82/22, 83/1, 83/9, 83/13, 83/14, 83/23, 84/5, 84/6, 84/10, 85/3, 85/11, 85/15, 89/17, 92/2)

ceng: (Far.is.): savaş, vuruşma. (6/3, 6/8, 15/15, 21/23, 25/23, 26/1, 30/10, 33/18, 33/21, 56/8, 58/10, 58/11, 62/13, 66/14, 87/8, 88/15, 95/16) (Devellioğlu Lügatı)

ceng u cidāl: Silahlı ve sözlü savaşlar. (13/18, 17/1, 17/5, 20/4, 103/17)

cerīde: (Ar.is) Resmî dâirelerde önemli olayların kaydedildiği kâğıt veya defter, kayıt defteri. (31/18) (Kubbealtı Lügatı)

cesāmet: (Ar.is) Büyüklük, irilik. (6/2) (Devellioğlu Lügatı)

cesīm: (Ar.sf.) İri büyük, kocaman. (13/15, 13/23, 17/10, 17/18, 22/19, 24/11, 25/6, 25/8, 27/2, 27/16, 28/15, 29/8, 37/16, 42/10, 47/14, 47/20, 49/1, 50/6, 51/21, 53/17, 59/18, 60/3, 68/23, 69/8, 69/9, 71/5, 79/7, 81/13, 86/2, 86/21, 90/14, 104/15, 104/21) (Devellioğlu Lügatı)

cevānib: (Ar.c.) Taraflar, yanlar. (68/13) (Devellioğlu Lügatı)

cevāz: (Ar.is) Caiz olma, izin, müsaade. (11/15) (Devellioğlu Lügatı)

ceẓb: (Ar.is.) Kendine çekme, çekilme. (23/21, 30/8) (Devellioğlu Lügatı)

ceẓire: (Ar.is.) Ada. (16/1, 51/23, 53/11) (Devellioğlu Lügatı)

cür'et: (Ar.is.) Cesaret, atılganlık, yiğitlik. (17/13, 24/22) (Devellioğlu Lügatı)

Çç

çaba: Bir işi yapmak için güç harcama; harcanan güç, gayret, ceht. (21/2, 23/20) (Kubbealtı Lügatı)

çabalamak: Güç bir işi yapmak, içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmak için çalışıp uğraşmak, gayret sarfetmek, didinmek. (21/2, 23/20) (Kubbealtı Lügatı)

çadır: Barınmak maksadıyla ere çakılmış kazıklara keçe, kalın bez, kıl dokuma veya deri gerilmek suretiyle açık havada kurulan, kolayca sökülüp taşınabilir barınak. (86/3, 88/4, 88/16, 90/2) (Kubbealtı Lügatı)

çalı dīvar: Çalıdan yapılmış set, duvar. (92/18)

çāpūk-reftār: (Far.b.sf.) Çabukça, hızlıca giden. (27/11, 52/20)

çarğa: (Far.is.) Ordunun ileri birliklerinin düşmana karşı giriştiği hareket, düşman kuvvetlerini çevirme hareketi. (34/15, 34/18, 94/7, 94/11, 96/13, 97/8, 100/21, 101/18, 101/21) (Kubbealtı Lügatı)

çarğacı: Yürüyüş hâlindeki ordunun önünden giden en seçkin ileri kuvvet, öncü asker. (34/15, 34/18, 94/7, 94/11, 96/13, 97/8) (Kubbealtı Lügatı)

çend: (Far.sf.) Birkaç. (2/11, 10/16, 14/4, 17/4, 17/19, 19/3, 20/1, 21/21, 23/12, 32/9, 49/14, 53/8, 56/21, 61/17, 64/3, 66/23, 87/18, 90/12, 92/13, 98/1, 102/9, 107/11) (Kubbealtı Lügatı)

çeng: (Far.is.) El, pençe. (6/6, 72/13) (Devellioğlu Lügatı)

Dd

dağl: Bir işe karışmış olma, müdâhale. Tesir, etki. (33/9, 60/15)

dā'ire-i vācibe-i zimmet: Mesuliyet görevi çevresinde. (11/7-8)

dā'ie: (Ar.is) Bir şeyi yapmak husûsunda duyulan ve içten gelen teşvik edici istek, gayrete getirici hal, arzu. (48/19) (Kubbealtı Lügatı)

dağāyık: (Ar.c..) Anlaşılması çok güç ve dikkat isteyen incelikler. (3/10, 5/22) (Kubbealtı Lügatı)

dağāyık-ı mühimme: Önemli anlaşılması güç meseleler. (3/10)

dağık: (Ar.sf) İnce, anlaşılması, farkedilmesi büyük dikkat isteyen, inceden inceye. (11/7, 14/4, 40/18, 63/18, 69/11, 72/13, 90/15) (Kubbealtı Lügatı)

dārū's-salṭanat: Saltanat kapısı. İstanbul. (30/16)

defterhâne: (Far.is.) Osmanlı Devleti'nde araziye ait bütün kayıtları içine alan tahrir defterlerinin saklandığı ve bu topraklara ait muamelelerin yürütüldüğü daire. (23/2, 30/11, 30/16, 30/17, 30/19) (Kubbealtı Lügatı)

defterhâne-i harbiyye: Osmanlı Devleti'nde savaş kayıtlarının bulunduğu yer. (30/16)

defterhâne-i ricāl-i cihādiyye: Askerlerin kayıtlarının bulunduğu yer. (30/17)

demā'-ı nev'-i insān: İnsan türünün nefesi. (17/16-17)

derbend: (Far.is.) Dar geçit, boğaz. (20/10, 58/1, 68/17, 68/20, 68/22, 69/9)
(Kubbealtı Lügatı)

der-beyān-ı tedbīr-i harbiyye: Savaşı önleyecek sözler. (5-19)

der-bināen: Bunun üzerine. (2/15)

derc: (Ar.is) Toplama, bir araya getirme. (31/18) (Kubbealtı Lügatı)

der-dest: (Far.is.) Tutma, ele geçirme, yakalama. (19/18, 29/22) (Kubbealtı Lügatı)

derece-i vasat: Orta derecede. (25/8)

derece-i vücūb: İcap eden, gerekli olan derecede. (22/21)

derekāt: (Ar.c.) Aşağı seviyeler, aşağı dereceler. (109/10) (Kubbealtı Lügatı)

derk u istidlāl: Bir delile dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma, dolayısıyla anlama. (104/17)

der-kār: (Far.sf.) İşte, işin içinde olan. (7/9, 20/14, 32/3, 70/17, 91/13, 102/8)
(Kubbealtı Lügatı)

dermeyān: (Far.zf) Ortada. (71/15) (Kubbealtı Lügatı)

dest-gīr: (Far.sf..i) Elden tutan (kimse), yardımcı, muin. (6/15)

dest-i a' dā: Düşmanların eli. (16/7)

dest-res: (Far.is.) Eli eren, yetişmiş olan, ermiş, ulaşmış. (27/16, 56/14, 56/15, 79/21) (Kubbealtı Lügatı)

destyārī: (Far.is.) Yardım, muavenet. (94/3) (Devellioğlu Lügatı)

devlet-i mutebaşşır: Düşünerek hareket eden devlet. (29/11)

dil-ḥ'āh: (Far.b.sf..) Gönül isteği, gönül dileği. (31/3, 56/15) (Devellioğlu Lügatı)

dilir ü şecā' atkār: yürekli ve cesur. (16/9-10)

dirāyet: (Ar.is)Çabuk kavrama yeteneği, kavrayış, anlayış. (30/8, 32/1) (Kubbealtı Lügatı)

dirîğ: (Far.is.) Esirgeme, kıyamama. (23/15) (Kubbealtı Lügatı)

döğışmek: Birbirini dövmek, birbirine saldırığ boğuşmak. Savaşmak, çarpışmak. (33/22) (Kubbealtı Lügatı)

düş: (Far.is.) Omuz. (28/20) (Kubbealtı Lügatı)

düşār: (Far.sf.) Uğramış, tutulmuş, yakalanmış. (14/6, 16/4, 38/2, 44/6, 53/13, 63/6, 63/23, 69/19, 71/7, 71/10, 75/9, 77/14, 83/14, 84/22, 85/6, 88/15, 90/10, 93/3, 94/4, 95/14, 109/10) (Kubbealtı Lügatı)

düşār-ı inhizām: Bozguna uğramış. (14/6)

düşāriyyet: (Far.is.) Çaresizlik. (71/10, 85/6)

düm-dār: (Far.is.) Yürüyüş hâlindeki ordu birliklerinin güvenliğini sağlamak için geriden gelen kuvvet, artçı. (34/15, 64/21, 67/22, 68/3, 68/14, 68/23, 69/17, 69/21, 70/2, 70/5, 70/11) (Kubbealtı Lügatı)

düstürü'l-‘amel: İşlerin temel noktası. (102/5)

düşvār: (Far.sf.) Zor, güç. (77/9, 94/5, 108/11) (Kubbealtı Lügatı)

düvel: (Ar.c..) Devletler. (12/4, 14/15, 23/4, 23/6, 30/1, 30/20)

düvel-i cesīme: Büyük devletler. (13/15)

düvel-i mütecāvir: Komşu devletler. (30/1, 30/20)

düvel-i sağıre: Küçük devletler. (12/4)

düvel-i sā'ire: Diğer devletler. (23/4)

Ee

eb'ad: (Ar.sf.) Çok (daha, en, pek) uzak. (50/18) (Kubbealtı Lügatı)

ecil: (Ar.ed.) Arapça'da "sebe" anlamına gelen kelime dilimizde Ecilden ve Li-ecli... söyleyişlerinde geçer. (91/9) (Kubbealtı Lügatı)

ecnās-ı şelāşe-i 'asākir: Askerlerin üç cinsleri. (91/2)

ednā: (Ar.sf.) Pek aşağı, en alçak, en düşkün. (15/14, 26/8, 30/2, 65/7, 98/1)

efzūn: (Far.sf..) Fazla, çok (16/9) (Kubbealtı Lügatı)

eḡaşş: (Ar.sf.) Çok (daha, en, pek) husûsî, çok özel, çok yakın. (107/8) (Kubbealtı Lügatı)

ehemm u ercaḡ: Önemli ve çok tercih edilen. (39/19)

ehemm-i mehām: Daha öncelikli, mühim olan. (89/12, 103/3)

ehemmiyet: (Ar.is.) Maddî ve manevî bakımdan üzerinde durulacak hal ve değerde olma durumu, mühim oluş, önem. (6/2, 43/11, 46/12) (Kubbealtı Lügatı)

ehven: (Ar.sf.) Daha zararsız, daha az kötü, daha hafif. (45/14, 45/18) (Kubbealtı Lügatı)

ei'mme: (Ar.c..) İmamlar. (18/21) (Kubbealtı Lügatı)

eḡall: (Ar.sf.) Çok (daha, en, pek) az, en aşağı. (13/20, 83/3, 95/2, 102/20) (Kubbealtı Lügatı)

eknāf: (Ar.is.) Taraflar, yönler, çevreler. (64/8) (Kubbealtı Lügatı)

ekşer: (Ar.sf.) Çok fazla, en çok, birçok. (13/14, 13/17, 14/4, 16/4, 15/14, 18/6, 21/3, 24/14, 34/23, 35/3, 35/12, 38/16, 45/1, 47/4, 47/18, 47/20, 49/13, 56/5, 61/6, 65/22, 66/22, 76/12, 76/19, 83/6, 83/23, 86/6, 88/8, 88/17, 88/23, 93/18, 94/17) (Kubbealtı Lügatı)

ekşer-i fevt: Ölümün çoğu. (83/6)

ele geçirmek: Elde etmek, yakalamak, kazanmak. (6/8, 19/19, 38/10, 39/1, 39/2, 49/20, 57/10, 101/21, 102/8, 107/20) (TDK Yeni Tarama Sözlüğü)

el-hāşıl: (Ar.zf.) Sözün kıyası, hasılı. (22/20) (Kubbealtı Lügati)

emr-i bedīhī ve lāmi‘a: Parlak ve belli olan emir. (20/12)

emr-i cūlayy: kahramanlık emri. (13/14)

emr-i müselleme: Yerine getirilmiş emir. (47/7)

encām-ı kār-ı varṭa-i belā: Bela uçurumunun taşlı tepesinin sonu. (16/18)

encām-ı kār: (f.Ar.b.is.) İşin sonu. (53/13, 85/17) (Devellioğlu Lügati)

endāht: (Far.is.) Atma, atış. Silah atma. (52/9, 93/11, 107/4) (Devellioğlu Lügati)

enfa‘: (Ar.sf.) Daha faydalı, menfaatli. (10/4, 42/12, 45/1, 78/8, 85/10) (Kubbealtı Lügati)

enseb: (Ar.sf.) Çok (daha, en, pek) uygun, yerinde, münâsip. (3/6, 10/4, 42/20, 45/14, 45/18, 50/5, 50/21, 67/1, 71/8, 81/7, 85/10, 90/6, 92/4, 92/15, 96/10) (Kubbealtı Lügati)

enseb u enfa‘: Daha uygun, daha faydalı. (10/4, 85/10)

erbāb-ı cihād: Savaşçılar, usta savaşçılar. (2/8, 24/7, 47/7)

erbāb-ı kalem: Kalem sahibi, yazarlar, edipler. (2/8)

erbāb-ı tedbir: Tedbir sahipleri. (2/9, 3/21, 6/18)

ercah: (Ar.sf.) Çok (daha, en, pek) üstün, en tercih edilen, en tercihe lâyık olan. (39/19, 50/21) (Kubbealtı Lügati)

erzel ü akbah: En rezil ve aşağı olan. (81/10)

esbāb ü ālāt-ı lāzım: Gerekli olan aletler ve sebepler. (23/13-14)

esbāb-ı muḥāşara: Kuşatma sebepleri. (57/10)

esfâr-ı mâziye: Eski yolculuklar. (110/2)

eshel: (Ar.sf.) Çok kolay, daha kolay. (10/11, 19/14, 40/5, 45/18, 49/11, 72/17, 89/3, 100/1) (Kubbealtı Lügatı)

esir: (Ar.is) Savaşta düşman eline düşen kimse. *tutsak. (102/1) (Devellioğlu Lügatı)

esir-i telâş ve fütûr: ümitsizlik ve şüpheye esir olan. (7/21)

eşkâl: (Ar.sf.) Ağır şeyler, ağırlık. (18/11, 64/14, 69/14, 87/12) (Kubbealtı Lügatı)

esliha-i harbiye: Savaş silahları. (22/8)

eslihâ ve mühimmât: Silahlar ve savaş araçları. (28/16)

esliha-i dâfi‘a: Yok edici silahlar. (29/10)

esliha-i hâfıza: Koruyucu silahlar. (29/11)

esliha-i nâdiriyye: Nadir silahlar. (89/9)

eşnâ-i şulh ü şalâh: Barış ve huzur zamanı. (30/9)

eşnâ-yı harb: Savaş sırasında. (32/15)

eşnâ-yı mukâtele: Çarpışma esnasında. (34/2)

eşnâ-yı şitâ: Kışın, Kış mevsiminde. (73/19)

eşnâ-yı ta‘kib: Takip sırasında. (68/1)

eşnâ-yı tarîk: Yolda, Yolculuk sırasında. (61/20, 87/16, 87/17, 94/13)

esvar: (Ar.c.) Kuleler, hisarlar (52/8) (Devellioğlu Lügatı)

eşcâr: (Ar.c.) Ağaçlar. (20/1) (Kubbealtı Lügatı)

eşedd ü hevlnâk: Çok şiddetli ve korkulu. (18/4)

eşkâr: (Ar.is. ve s.) Al renkli at. (17/3) (Kubbealtı Lügatı)

eşnā: (Far.sf..) Yüzücü, yüzgeç. Kıymeti büyük olan mücevher. (22/18)
(Devellioğlu Lügatı)

eṭvel: (Ar.sf.) Çok (daha, en, pek) uzun. (95/22) (Kubbealtı Lügatı)

evāmīr: (Ar.c.) Buyruklar, emirler. (86/6) (Kubbealtı Lügatı)

evāsīṭ: (Ar.c.) Ortadakiler, ortada bulunanlar. (16/15, 72/13)

evfak: (Ar.sf.) Çok (daha, en, pek) uygun, muvâfık. (42/23) (Kubbealtı Lügatı)

evlā: (Ar.sf.) Daha uygun, daha iyi, daha lâıyk, yeğ. (42/23) (Kubbealtı Lügatı)

evşāf: (Ar.c..) Nitelikler, vasıflar. (2/1) (Kubbealtı Lügatı)

evşāf-ı mülkiyye: Memurların vasıfları. (23/4)

evtād-ı kŭvve: Güçlü direkler. (7/12)

eyādiʿ: (Ar.c..) Eller. (66/10) (Kubbealtı Lügatı)

eyādiʿ-i aʿdā: Düşmanın elleri. (66/10)

eyālet-i mezbûre: Adı geçen, yukarıda bahsedilen eyalet. (70/3)

ezher: (Ar.sf.) Çok beyaz ve parlak. (6/18, 32/20) (Kubbealtı Lügatı)

ezher-i cihet: Yüzün, yönün parlaklığı. (6/18, 32/20)

ezlāʿ-ı erbaʿ: Dört kenar. (95/20)

ezmine-i māziye: Geçmiş zamanlar. (11/19, 30/11)

ezyed ü ekşer: Daha çok ve daha fazla. (76/12)

Ff

fāikŭʾl-aḵrān: Akranlarından daha üstün. (3/12)

fark-ı küllî: Bütün fark. (35/14)

farṭ-ı meyl ve muḥabbet: Sevgide ve yönelme de aşırılık. (27/15)

feemmā: Buna gelince, kaldı ki, amma, böylece. (69/9)

feh̄m: (Ar.sf.) Anlayışlı, idrak sâhibi. (21/16, 26/9, 37/20, 57/19, 71/21, 73/19)
(Kubbealtı Lügatı)

fenn-i celîl-i muḥārebe: Savaşın büyüklüğünün sanatı. (91/4)

fenn-i ḥarb: Savaş sanatı, savaş taktiği. (2/1, 2/2, 2,5, 2/14, 3/3, 3/8, 3/8)

fenn-i hendese: Savaş mühendisliği. (2/4, 3/2, 32/8)

fenn-i ḥikmet-i harbiye: Savaş sanatının incelikleri.

fenn-i manevra: Savaş hileleri, manevraları. (3/3, 32/8, 91/7, 91/10)

fenn-i mezbūr: Yukarıda bahsedilen hüner, ilim. (2/8)

fenn-i muḥārebe: Savaş sanatı, savaş taktiği. (21/20, 32/8, 32/12, 33/12, 33/15, 33/16, 33/17, 33/22, 34/5, 37/15, 38/5, 50/3, 50/14, 55/18, 67/14, 74/1, 78/22, 91/11, 91/14)

fenn-i tedbîr-i ḥarbiyye: Savaş önlemlerinin ilmi. (2/7, 2/13, 2/17)

ferāmūṣ: (Far.is.) Unutma, hatırdan çıkarma. (29/5, 31/19, 59/4, 92/8) (Kubbealtı Lügatı)

ferā'iz: (Ar.c..) Farîzalar, farz olan şeyler. (107/10) (Kubbealtı Lügatı)

fevā'id-i ḥaḳīkiyye: Gerçek faydalar. (7/15)

fevā'id-i me'mûle: Umulan, ümit edilen faydalar. (11/23-12/1)

fevc u seriyye: Süvari birliği. (89/6)

fevc-i 'askerî: Asker birliği. (46/22)

fırḳa: (Ar.is.) İnsan topluluğu, bölük, cemaat. (2/10, 34/16, 69/22, 70/1, 72/20, 91/15, 92/12, 94/20) (Kubbealtı Lügatı)

fırka-i kumandarine: Kumandan bölüğü. (2/10)

fırsat-yâb: (a.Far.b.sf..) Fırsat bulan, eline fırsat geçen. (98/2, 100/14) (Devellioğlu Lügatı)

fî eyyamnâ: Günlerimizde. (86/3)

fî'l-hakika: (Ar.zf.) Gerçekten, hakikatte, doğrusu. (17/12) (Kubbealtı Lügatı)

filipos: M.Ö 359-336 yılları arasında yaşayan ve M.Ö 359-336 yılları arasında Makedonya Kralı olan asker. (27/10)

france: Fransa. (11/5)

fünûn-ı şelâse: Üç ilim, hüner. (3/12)

furû'at: Dallar budaklar, asıldan ayrılan kollar. (94/16)

fütühât-ı kesîre: Zarar verilmiş zaferler. (16/16)

fütür: (Ar.is.) Bezginlik, usanç, bıkkınlık, bezginliğin verdiği gevşeklik ve gayretsizlik. (7/23, 24/13) (Kubbealtı Lügatı)

Gg

gâh-ı azlâ'-ı erba': Dört çizginin olduğu yer. (95/20)

ğalat-ı cesîm: Büyük kusur. (22/19)

ğâlib ü fâ'ik: Güçlü ve seçkin. (99/2)

ganâyim: (Ar.c..) Ganîmetler, savaşta düşmandan alınan mallar, esirler. (98/8) (Kubbealtı Lügatı)

gâ'ile: (Ar.is.) Sıkıntı veren uğraştırıcı durum, sıkıntılı iş, halli güç mesele ve olay. (97/5) (Kubbealtı Lügatı)

ğayûrtar: Hamiyetli, çok çalışkan, dayanıklı. (11/20)

giriŧtār: (Far.sf..) Tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptelâ. (7/18, 16/7, 38/1, 53/14, 63/6, 69/13, 86/2) (Kubbealtı Lügatı)

gövde-i ehemm-i mühimmām: Değeri çok fazla önemli gövde. (2/11-12)

göz yılmak: Korkmak. (7/22)

güne: (Far.is.) Tür, nevi, çeşit, tarz. (17/9, 18/8, 25/13, 46/5, 56/7, 59/14, 60/3, 66/5, 100/18) (Kubbealtı Lügatı)

günizburg: Almanya’da Bavyera eyaletinde yer alan bir şehirdir. (13/18)

gurūr: Kibir, boş yere güvenmek. (6/16)

gūşe-i terk: Tenha ve ıssız köşe. (2/6)

güleş: İki kişi arasında, birbirlerini yenmek için olanca kuvvetlerini kullanmak, el ve ayak oyunları tatbik etmek sûretiyle yapılan ve belli kuralları olan karşılıklı mücâdele. Güreş. (85/15) (Kubbealtı Lügatı)

güleşmek: Rakiplerini yenmek için olanca kuvvetini kullanarak, el ve ayak oyunları yaparak mücâdeleye girişmek, güreş yapmak. (85/15) (Kubbealtı Lügatı)

gülle: (Far.is. *gūle* “yuvarlak şey”) Top mermisi. (103/12, 106/9, 107/5, 108/1, 108/3, 108/15) (Kubbealtı Lügatı)

gürūh: (Far.is.)Topluluk, cemaat, bölük. (30/15, 78/16) (Kubbealtı Lügatı)

güzār: (Far.is.) Geçme, geçiş. (27/11) (Kubbealtı Lügatı)

Hh

ẖāhiş: (Far.is.) İstek, arzu. (10/14, 17/3) (Kubbealtı Lügatı)

habl-i meŧin: Sağlam ip, Kuran-ı Kerim. (7/12)

ẖācet: (Ar.is.) Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç. (3/13) (Kubbealtı Lügatı)

ḥad: (Ar.is.) Sınır, çizgi. (12/3, 16/9, 16/18, 22/14, 31/19, 50/3, 56/22, 64/18, 97/11) (Kubbealtı Lügatı)

ḥadd-i iktidār: Güç sınırı. (22/14-15)

ḥadd-i i' tidāl: Ölçü sınırı. (31/19)

ḥafi: (Ar.sf.) Gizli. (26/9, 33/17, 39/6, 67/15, 75/6, 77/12, 106/8, 108/20) (Kubbealtı Lügatı)

ḥakk: (Ar.is.) Doğru, gerçek. (10/18, 10/20, 11/15, 61/8) (Kubbealtı Lügatı)

ḥālī: (Ar.sf.) Boş. Tenha, ıssız. (14/3, 16/15, 47/6, 57/22, 66/13, 73/17, 105/19, 105/20, 108/3) (Kubbealtı Lügatı)

ḥamākat: (Ar.is.) Ahmaklık, beyinsizlik. (66/15) (Devellioğlu Lügatı)

ḥāmi: (Far.is.) Gevşeklik, hamlık. (2/5) (Devellioğlu Lügatı)

ḥaml: (Ar.is.) Taşıma, yüklenme, yükletme. (29/3, 39/11, 46/21, 84/8, 86/20) (Kubbealtı Lügatı)

ḥandaḳ: (a. i.) Hendek kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli. (92/18) (Kubbealtı Lügatı)

ḥarāset: (Ar.is.) Çiftçilik, toprağı ekip biçme işi, zirāat. (36/7) (Kubbealtı Lügatı)

ḥarb: (Ar.is.) Devletlerin birbirleriyle diplomatik münasebetleri keserek yaptıkları silahlı çarpışma, savaş, cenk. (2/1, 2/2, 2/5, 2/12, 2/13, 2/14, 2/16, 2/17, 3/3, 3/8, 3/8, 3/22, 6/22, 7/1, 35/13)

ḥarb-ı taşmīm: Kesin olarak kararlaştırılan savaş. (22/13)

ḥarbiye: (Ar.is.) Harp işlerine ait, harp okulunun adı, harbiye mektebi. (2/3, 2/7, 2/13, 2/17, 3/4, 3/5, 3/6, 3/6, 3/9, 3/20, 3/21, 6/7, 7/7, 37/5) (Kubbealtı Lügatı)

ḥarekāt-ı ta' arruziye: Saldırı için hazırlanma. (6/11)

ḥareket-i mecbūre: Zorunlu hareket. (7/5)

ḥarf be ḥarf: (Ar.zf.) Olduğu gibi, aynen, aslından aynılmaksızın. (90/22) (Devellioğlu Lügatı)

ḥāric: (Ar.is.) Bir şeyin veya yerin veya memleketin dışında kalan. (10/14, 11/8, 11/9, 11/15, 12/3, 23/12, 25/14, 29/17, 32/11, 36/20, 41/9, 47/17) (Kubbealtı Lügatı)

ḥarīṭa-i ḥesāb: Hesap cetveli. (25/13)

ḥasārat: (Ar.c.) Hasarlar, zarar ve ziyanlar. (70/10, 77/14, 79/20, 95/3, 105/7, 107/19) (Kubbealtı Lügatı)

ḥased: (Ar.is.) Başkasında olan bir nîmeti çekememe, kendisine faydası olmadığı halde kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sâhip olduğu nîmetten mahrum kalmasını isteme, çekememe, günüleme. (6/15) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaşm: (Ar.is.) Düşman. (6/10, 7/2, 7/6, 7/9, 7/11, 7/14) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaşmını ihāfe ve taẓyīk için: Düşmanını korkutmak ve sıkıştırmak için. (6/11-12)

ḥaşm-ı merķūm: Adı geçen düşman. (7/11)

ḥaşeb-i ebniye: Binaların dışı. (72/1)

ḥaşret: (Ar.is.) Özleyiş, özlem, iştihak. (47/3) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaṭar: (Ar.is.) Tehlike, güvensizlik. (92/10) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaṭā-yı cesīm: Büyük hata. (42/10)

ḥaṭarnāk: (Ar.Far.b.sf.) Tehlikeli, korkulu, korkunç. (56/5, 71/3, 103/18) (Devellioğlu Lügatı)

ḥatime: (Ar.is.) Son, nihayet, encām. (29/13) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaṭṭ-ı medīd: Çekilmiş hat, sınır. (44/1, 73/1)

ḥaṭṭ-ı muḥārebe: Muharebe hattı, muharebe çizgileri. (2. sayfa)

ḥaṭṭ-ı muvāṣalet: Varış noktası, sınırı. (74/12)

ḥaṭṭ-ı münkeşir: Kırılmış, ayrılmış sınır. (83/17)

ḥaṭve: (Ar.is.) Adım. (18/7, 102/19) (Kubbealtı Lügatı)

ḥavf: (Ar.is.) Korku. (7/15, 16/7, 24/12, 57/5, 85/6, 79/19, 92/10, 108/4) (Kubbealtı Lügatı)

ḥāvī: (Ar.sf.) İçine alan, içinde bulunduran, içeren. (23/5, 55/21, 60/22, 81/6, 96/7) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaymegāh: (Far.b.i.) Çadır kurulan yer. (33/4) (Kubbealtı Lügatı)

ḥayme-nişin: (Far.b.i.) Çadırdaki oturan kimse, göçebe. (90/2, 90/4) (Kubbealtı Lügatı)

ḥaymetü'l-‘ākıb: Son çadır. (71/6)

ḥazākat-ı kāmīl: Eksiksiz ustalık. (26/18)

ḥazer: (Ar.is.) Sakınma, korunma. (58/8, 71/7) (Kubbealtı Lügatı)

ḥazm: (Ar.is.) Dikkat, ihtiyat, basiret. (15/13, 62/12) (Kubbealtı Lügatı)

hedm eyleme: birl. geçişli f. (Ar. hedm + T. etmek, eylemek)Yıkmak, harap duruma getirmek. (51/19) (Kubbealtı Lügatı)

hem-civar devlet: Komşu devlet. (6/13, 6/23)

hem-sāye: (Far.b.i.) Komşu. Aynı gölge altında bulunan, birbirini kollayan, yardımlaşan. (11/11, 11/15) (Devellioğlu Lügatı)

hengām: (Far.is.) Vakit, zaman, mevsim. (73/20) (Kubbealtı Lügatı)

her-bār: (Far.zf) Her defa, daima. (108/11) (Devellioğlu Lügatı)

her-çend: (Far.zf) Her ne zaman. (2/11, 10/16, 14/4, 17/4, 17/19, 19/3, 20/1, 21/21, 23/12, 32/9, 49/14, 53/8, 56/21, 61/17, 64/3, 66/23, 87/18, 90/12, 92/13, 98/1, 102/9, 107/11) (Devellioğlu Lügatı)

heyecān-ı nās: İnsanların heyecanı. (19/6)

hezîmet: (Ar.is.) Büyük ve kesin mağlûbiyet, bozgun, yenilgi. (74/22, 77/16, 85/6, 86/2, 88/14, 88/19, 95/14, 100/11, 107/21) (Kubbealtı Lügatı)

hıdemât-ı cesîme: Büyük hizmetler. (28/15)

hıdmet: (Ar.is.) Bir kişinin yapmakla sorumlu tutulduğu iş, kendisine verilen görev. (26/14, 31/3, 31/3, 58/2, 98/2, 98/7) (Kubbealtı Lügatı)

hıfz u hırâset: Koruma. (13/14-15, 94/13, 98/5-6)

hıfz u vikāye: Koruma ve kollama. (7/17-18)

hıfz-ı nāmūs: Namusunu ve şerefini koruma. (27/18)

hıkmet-i harbiyye: Savaşın incelikleri. (21/22, 22/12, 29/13)

hımmü'l-‘avākıb: Huy sahibi. (18/15)

hindistân: Orta Asya’da bulunan bir devlet. (27/10)

hın-i hâcet: İhtiyaç zamanı. (29/22, 40/7, 45/19, 73/6, 77/7, 82/11, 96/10)

hırâse: (Far.is.) Korkutacak şey, bostan korkuluğu. (30/6, 94/13, 97/15, 98/6) (Devellioğlu Lügatı)

hıtām-ı maşlahat: Dirlik ve düzenin son bulması. (48/3, 104/10)

hiyām: (Ar.c..) Haymeler, çadırlar. (18/9, 33/18, 34/6) (Kubbealtı Lügatı)

hızā: (Ar.is.) Bir şeyin karşısı. Bir doğru çizginin devamı ile hasıl olan sıra. (22/2, 29/2, 50/23) (Kubbealtı Lügatı)

hod-be-hod: Kendi başına, kendi kendine, kimseye danışmadan, kendi reyi ile. (25/19, 98/17)

hubb u şadākat-i şamîme: Samimi sadakat ve sevgi. (18/23)

hukūk-ı kadîme: Eski haklar ve kurallar. (6/23)

hurûb: (Ar.c..) Harpler, savaşlar. (10/5, 18/4, 110/2) (Kubbealtı Lügatı)

ḥurūb-ı sā'ire: Diğer devletler. (10/5, 18/4)

ḥurūc: (Ar.c.) Çıkma, dışarı çıkma, çıkış. (7/11) (Kubbealtı Lügatı)

ḥuşūmet: (Ar.is.) Hasımlık, düşmanlık, adavet. (6/15) (Kubbealtı Lügatı)

ḥuşūşāt-ı mütenevvi' a-i mezbūre: Adı geçen çeşitli maddeler. (33/10-11)

ḥuṭūt: (Ar.is.) Hatlar, çizgiler. Sınırlar. (35/21, 35/21, 36/17, 36/17, 36/21, 36/22, 40/11, 40/12, 40/20, 40/23, 41/3, 41/4, 41/8, 41/9, 41/10, 41/12, 41/15, 41/17, 43/1, 48/1, 54/17, 59/17, 59/17, 59/21, 59/22, 61/2, 62/15, 63/5, 75/5) (Kubbealtı Lügatı)

ḥuṭūt-ı 'amīk: Derin sınırlar. (41/10)

ḥuṭūt-ı muḥārebe: Savaş çizgileri (2. sayfa)

ḥuṭūt-ı müteḥaşşım: Kale sınırları. (59/17)

ḥuṭūt-ı mütevāşıl: Birleşik sınırlar. (35/21, 63/5)

ḥuṭūt-ı ta' ayyūşīye: Geçinme sınırları, Yaşanılan sınırlar. (36/17-18, 36/22)

ḥūy ve tabi'at: Kişilik ve yaratılış. (24/1)

ḥuccec ü senedāt-ı saḥīḥa: Senetlerin ve delillerin doğruları. (23/2)

hücūm-ı vūsūl: Varış sınırları. (53/1)

ḥūdā: (Far.is.) Allah, Tanrı, Cenâbıhak. (1) (Kubbealtı Lügatı)

ḥükkām ve zubbāt: Hakimler ve zabitler. (60/19)

ḥürmet: (Ar.is.) Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve îtinâ gösterme duygusu, saygı. (6/2) (Kubbealtı Lügatı)

ḥüsāmet: (Ar.is.) Keskin kılıç. (11/3) (Devellioğlu Lügatı)

hüsn-i huşûl: İyi bir çıkış. (11/2, 23/13, 39/12, 57/15, 60/18, 62/4, 64/5, 66/5, 67/16, 70/21, 77/22, 78/4)

hüsn-i itmâm: Güzel bitirme, tamamlama. (90/16)

hüsn-i tertîb: Düzenlemenin güzeli. (27/10, 40/19)

hüsn-i vifâk ve muhabbet: Barış ve sevginin güzelliği. (6/13)

hüsrân: (Ar.is.) Beklenenin, umulanın elde edilememesinden doğan acı, mahrûmiyet acısı, beklenene erişememekten doğan hüzn. (7/17) (Kubbealtı Lügatı)

İ

ışdâr: (Ar.is.) Çıkarma, çıkarılma. (25/10, 86/6) (Kubbealtı Lügatı)

ışılâh: (Ar.is.) Sâdece bir ilim ve sanat dalına mahsus olan kelime, terim. (33/17, 75/11) (Kubbealtı Lügatı)

ıtlâk: (Ar.is.) Salıvermek, bırakmak, serbest bırakmak, cezadan kurtarmak. (2/5) (Kubbealtı Lügatı)

ıtlâ‘: (Ar.is.) Bildirme, haberdar etme. (30/21) (Kubbealtı Lügatı)

İ

i‘âne: (Ar.is.)Yardım, imdat. (11/17, 13/13, 19/22, 27/16, 37/21, 48/15, 51/13, 56/1, 94/2, 98/17) (Kubbealtı Lügatı)

ibkâ: (Ar.is.) Sürekli ve dâimî kılma. (38/12, 67/20) (Kubbealtı Lügatı)

iblâğ: (Ar.is.) İstenen yere veya kimseye ulaştırma, erişirme. (14/3) (Kubbealtı Lügatı)

ibrâz: (Ar.is.) Ortaya koyma, gösterme. (35/22, 37/14, 63/23) (Kubbealtı Lügatı)

‘ibret: (Ar.is.) Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders. (17/13) (Kubbealtı Lügatı)

ibtāl: (Ar.is.) Hükümsüz bırakma, bozma, feshetme. (25/17, 81/19, 90/3, 108/12) (Kubbealtı Lügatı)

ibtidā: (Ar.is.) Başlama. (2, 7/20, 108/14) (Kubbealtı Lügatı)

icāb: (Ar.is.) Gerek, lüzum, iktizâ. (24/15, 42/18, 98/19) (Kubbealtı Lügatı)

icmālât-ı mezbûre: Daha önce bahsedilen sonuçlar. (23/9)

ictihād: (Ar.is.) Gücü yettiği kadar çalışma, gayret gösterme. (86/17) (Kubbealtı Lügatı)

ictināb: (Ar.is.) Kaçınma, sakınma, çekinme. (21/5, 21/6, 25/14, 47/9, 52/14, 71/7, 73/2) (Kubbealtı Lügatı)

idāre: (Ar.is.) Gerektiği gibi yürümesi için bir işin başında bulunup düzene sokma, şartlarını ayarlayıp çekip çevirme, döndürme, yönetme. (7/19, 13/22, 22/4, 29/19, 61/4, 62/1, 96/18, 98/1, 104/19) (Kubbealtı Lügatı)

idbāriyet: (Ar.is.) Talihsizlik, bahtsızlık; düşkünlük, işlerin ters gitmesi. (16/22) (Devellioğlu Lügatı)

iddi‘ā: (Ar.is.) İleri sürülen ve savunulan düşünce. (6/8, 7/1, 52/19) (Kubbealtı Lügatı)

idhāl: (Ar.is.) İçeri koyma, içeri sokma, dâhil etme. (49/14) (Kubbealtı Lügatı)

ifrāt: (Ar.is.) Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme. (56/9) (Kubbealtı Lügatı)

iğfāl: (Ar.is.) Gaflete düşürüp yanıltma, kandırma, aldatma. (46/16, 46/20, 46/23, 47/1, 47/2, 47/6, 47/8, 47/13, 47/15, 51/10, 71/12) (Kubbealtı Lügatı)

ihāfe: (Ar.is.) Korkutma, tehdit etme. (6/10) (Kubbealtı Lügatı)

ihāta: (Ar.is.) Bir şeyin etrafını çevirme, çevreleme, kuşatma, sarma. (32/21, 53/12, 53/14, 55/22, 83/9) (Kubbealtı Lügatı)

ihdās: (Ar.is.) Yeni bir şey ortaya koyma, ortaya çıkarma. (6/6) (Kubbealtı Lügatı)

ihfā: (Ar.is.) Gizleme, saklama. (21/8, 30/18, 37/19) (Kubbealtı Lügatı)

ihmāl: (Ar.is.) Yükletme. Yükletilmek. (11/21, 18/10, 31/5, 63/6, 64/13, 65/14, 69/13, 87/12) (Devellioğlu Lügatı)

ihtār: (Ar.is.) Hatırlatma. (16/10, 22/16, 48/20, 50/8, 92/15, 107/16) (Kubbealtı Lügatı)

ihtilāl u nizām: Nizamın bozukluğu. (11/13-14)

ihtilāf: (Ar.is.) Karışma, katışma. (64/14) (Kubbealtı Lügatı)

ihtimālāt: Olması mümkün olan şeyler. (14/2, 25/22, 31/1, 31/18, 81/11)

ihtimālāt-i harbiye: Savaş ihtimalleri. (31/1)

ihtirāz: (Ar.is.) Çekinme, kaçınma, sakınma. (45/11, 52/14, 69/13, 70/17, 73/17, 90/19, 90/20, 104/22) (Kubbealtı Lügatı)

ihtirāz ve hazem: Sakınmak ve azimli olmak. (90/19)

ihtiyāt: (Ar.is.) Olabilecek şeyleri hesâba katarak tedbirli ve ölçülü davranma, sakınma. (15/13, 26/13, 27/6, 30/3, 62/1, 62/5, 62/12, 63/10, 63/12, 68/3, 75/22, 75/23, 78/3, 84/11, 85/2, 90/20, 90/21, 92/5, 93/4, 93/8, 94/17, 104/10, 106/13, 106/14) (Kubbealtı Lügatı)

ihtiyātiyye-i ‘asākir: Askerlerin önlem alması. (75/20)

ihzār: (Ar.is.) Hazır etme, hazır bulundurma, hazırlama. (35/3) (Kubbealtı Lügatı)

i‘kāb: (Ar.is.) Azap, eza, eziyet. (27/20) (Kubbealtı Lügatı)

ikrār: (Ar.is.) Gizlemeyip açıklama, itiraf etme. (16/23)

iktihām: (Ar.is.) Göğüs germe, karşı durma, dayanma, tahammül etme. (79/22, 100/16) (Kubbealtı Lügatı)

iktizā: (Ar.is.) Gerekme, gerektirme. (19/20, 23/3, 23/10, 30/3, 30/21, 32/21, 34/6, 36/10, 41/22, 50/13, 52/7, 54/2, 57/19, 58/19, 59/4, 60/23, 61/4, 61/11, 68/4,

70/19, 72/7, 72/19, 72/23, 75/12, 76/10, 78/13, 79/17, 86/10, 87/19, 89/1, 90/19, 97/2, 103/9, 103/21, 106/9, 106/12, 107/2, 109/22) (Kubbealtı Lügatı)

ile'l-ebed: (Ar.zf.)Ebediyete kadar, ebedi olarak. Sonsuza kadar. (27/21) (Kubbealtı Lügatı)

ilka: (Ar.is.) Atma. Koymak, bırakmak, yerleştirmek. (15/22, 93/7) (Kubbealtı Lügatı)

ilkā-yı perîşāniyye: Perişanlığı bırakmak. (93/7)

ilticā: (Ar.is.) Sığınma, himâyesi altına girmeyi isteme. (36/1, 49/17, 54/5, 55/14, 58/11, 99/22) (Kubbealtı Lügatı)

iltizām: (Ar.is.) Gerekli bulma, lüzumlu sayma ve buna göre gereğini yapma. (2/13, 6/8, 10/4, 14/17, 20/16, 21/12, 37/18, 52/16) (Kubbealtı Lügatı)

imrād: Murat etme, ümit etme. (78/2)

imtidād: (Ar.is.) Uzanma, uzama, uzayıp gitme. (11/13, 22/2, 32/18, 32/19, 35/20, 38/13, 38/17, 39/7, 39/21, 40/2, 40/6, 40/22, 42/7, 42/9, 47/12, 50/23, 55/16, 59/23, 60/3, 62/15, 66/18, 66/20, 74/11, 74/11, 93/17, 108/21) (Kubbealtı Lügatı)

in'ām: (Ar.is.) Lütuf ve ihsanda bulunma, iyilik etme. (31/4) (Kubbealtı Lügatı)

inbā: (Ar.is.) Haber verme, bildirme. (33/7) (Kubbealtı Lügatı)

‘ind: (Ar.is.) Yan, kay, nezd. (2/2, 7/5, 24/3, 28/23, 47/7, 105/12) (Kubbealtı Lügatı)

‘indinde: Yanında, katında, -göre. (2/2, 7/5, 28/23, 47/7, 105/12)

ingilizlū: İngiliz (10/23)

inhitāt: (Ar.is.) Gerileme, çöküş, çöküntü. (12/2) (Kubbealtı Lügatı)

inhizām: (Ar.is.) Yenilme, bozulma, hezimete uğrama. (14/6) (Kubbealtı Lügatı)

inḳilāb u ‘aks: Aksi yönde değişme ve tersine dönme. (16/4)

inkırāz: (Ar.is.) Bitip tükenip yok olma, sonu gelme. (12/2) (Kubbealtı Lügatı)

inkıyād: (Ar.is.) Boyun eğme, baş eğme, itaat etme. (24/19, 24/20) (Kubbealtı Lügatı)

inkisām: (Ar.is.) Bölünme, kısımlara ayrılma, parçalanma. (44/4, 86/4) (Kubbealtı Lügatı)

inşāf: (Ar.is.) Hakka ve adâlete uygun davranış, nefse değil vicdâna uyarak adâletle hareket etme, merhametli davranma. (10/15, 10/18, 10/20) (Kubbealtı Lügatı)

intifā': (Ar.is.) Faydalanma, yararlanma. (26/21) (Kubbealtı Lügatı)

intiḥāb: (Ar.is.) Seçme, seçilme. (16/10, 32/16, 32/20, 34/8, 42/1, 42/2, 46/2, 48/10, 48/10, 50/12, 50/17, 52/10, 59/10, 77/6, 79/13) (Kubbealtı Lügatı)

intiḥāb ve tertīb: Seçme ve düzenleme. (32/16)

intisāb: (Ar.is.) Bir âilenin, bir iş yerinin, bir topluluğun içinde yer alma, oraya mensup duruma gelme, oranın ferdi olma. (76/11) (Kubbealtı Lügatı)

intiṣār: (Ar.is.) Yayılma (66/8) (Kubbealtı Lügatı)

intizār-ı fırsat: Fırsat gözetmek. (6/3-4)

i'kāb: (Ar.is.) Azap, eza, eziyet. (27/20) (Kubbealtı Lügatı)

i'tidāl: (Ar.is.) Aşırı olmama, ne çok fazla ne çok az, tam gerektiği kadar olma, orta halde bulunma, ölçülülük. (17/14, 31/19) (Kubbealtı Lügatı)

i'timād-ı kāmile: Tam olarak güvenme. (24/5)

i'tinā: (Ar.is.) Bir şeyin istenildiği gibi olması için gereken dikkati gösterme, dikkat, özen, özenme, ihtimam. (27/12, 38/21, 47/23, 53/1, 71/21, 89/23, 103/3) (Kubbealtı Lügatı)

i'tirāz: (Ar.is.) Bir fikri bir kararı kabul etmeyerek karşı çıkma. (25/21) (Kubbealtı Lügatı)

î' t̃ā: (Ar.is.) Azat etme, ıttık. (28/15) (Kubbealtı Lügatı)

î' zam: (Ar.is.) Büyüklük, ululuk. (19/1) (Kubbealtı Lügatı)

îrād: (Ar.is.) Gelir. Varidat. (13/17, 23/7, 25/9, 32/1) (Kubbealtı Lügatı)

îrāde-i umūr: Emirlerle gücü yetmek. (12/5)

îrā'e: (Ar.is.) Gösterme. (47/13, 61/18, 80/16, 80/22, 83/16, 85/19, 90/21) (Kubbealtı Lügatı)

îrā'e-i t̃arīk: Yol gösterme. (61/18)

îrāş: (Ar.is.) Sebebiyet verme, meydana getirme. Sebep olmak. (11/14, 20/22, 57/2, 68/21, 78/2, 95/3, 100/10, 105/9, 106/3) (Kubbealtı Lügatı)

îrāş-ı h̃alel: Bozukluğa sebep olma. (100/10)

ircā': (Ar.is.) (Eski hâline) Çevirme. Döndürme, geriye doğru çevirme. (68/1) (Kubbealtı Lügatı)

irḳāb: (Ar.is.) Bindirme, bindirilme. (51/15) (Kubbealtı Lügatı)

irtibāt: (Ar.is.) Bağlı oluş, bağlanma. İlişkili, alakalı oluş. (22/4) (Kubbealtı Lügatı)

irtikā-yı merātīb: Rütbelerde yükselme. (28/8)

irtiyāb: (Ar.is.) Şüphelenme, tereddüt etme. (87/22) (Kubbealtı Lügatı)

îşāl: (Ar.is.) Kavuşturma, ulaştırma. (24/12, 79/19, 82/21, 107/9) (Devellioğlu Lügatı)

îskān: (Ar.is.) Sürekli oturmak üzere bir yere yerleştirme, yerleştirilme. (61/6, 72/20, 73/1, 73/22) (Kubbealtı Lügatı)

îskāt: (Ar.is.) Susturma. Tartışılan bir konuda karşısındakini güçlü delillerle susturma, söyleyecek söz bırakmama, ağzını kapama. (10/19, 51/20) (Kubbealtı Lügatı)

iskender: M.Ö 356-323 yılları arasında yaşayan ve M.Ö 336 -323 yılları arasında Makedonya Kralı olan asker. Büyük İskender. (27/10)

istî' āb: (Ar.is.) İçine alma, içine çekme. (33/21) (Devellioğlu Lügatı)

istidlāl: (Ar.is.) Bir delîle dayanarak bir husus hakkında hükme varma, bir sonuç çıkarma, dolayısıyla anlama. (51/7, 81/7, 104/17) (Kubbealtı Lügatı)

istifā: (Ar.is.) Bir işten kendi isteğiyle çekilme. (26/21) (Kubbealtı Lügatı)

istignā: (Ar.is.) Elde olana kanâat edip başka bir şeye ihtiyaç duymama, tok gözlülük, gönül tokluğu. (58/18) (Kubbealtı Lügatı)

istiğrāb: (Ar.is.) Garip bulma, şaşma, hayret, şaşkınlık. (70/8) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥāre: (Ar.is.) Bir işin hayırlı olup olmayacağını görülecek rüyâdan çıkarmak amacıyla abdest alıp duâ okuyarak uykuya yatma. (46/10) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥbār: (Ar.is.) Haber alma, duyma. (49/3) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥdām: (Ar.is.) Bir hizmette kullanmak, bir işte çalıştırmak. (3/17) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥkām: (Ar.is.) Düşmana karşı savunmak için yapılan yer, savunma amacıyla arâzi üzerinde yapılan her türlü inşaat ve siper. Sağlam ve kuvvetli olmak. (33/4, 49/22, 53/17, 59/18, 59/20, 59/23, 60/8) (Kubbealtı Lügatı)

istiḥbāl: (Ar.is.) Gelecek, gelecek zaman, ati. (70/7, 107/19) (Kubbealtı Lügatı)

istilā: (Ar.is.) Bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirmek. (6/3, 7/10, 7/16, 57/8, 57/11, 58/15, 67/7) (Kubbealtı Lügatı)

istilā-i 'afv u müsāmaḥa: Affı ve hoş görüyü ele geçirmek. (6/3)

istî' āb: (Ar.is.) İçine alma, içine sığma, içine sığdırma. (33/21) (Kubbealtı Lügatı)

isti' dād ve kâbiliyet: Doğuştan gelen yatkınlık ve yetenek. (23/23)

isti' lām: (Ar.is.) Kesin bilgi isteme. (78/6) (Kubbealtı Lügatı)

isti‘māl: (Ar.is.) Kullanma. (19/6, 24/3, 25/17, 25/18, 26/21, 41/23, 43/3, 45/15, 56/10, 57/11, 60/18, 63/10, 69/10, 74/20, 78/5, 78/10, 80/2, 81/12, 82/4, 83/11, 83/16, 84/16, 84/19, 86/13, 87/14, 93/16, 93/16, 93/21, 94/18, 95/17, 97/12, 98/2, 98/3, 101/13, 104/19, 107/16) (Kubbealtı Lügatı)

istişhāb: (Ar.is.) Birlikte götürme, yanına alma. (63/10, 83/23) (Kubbealtı Lügatı)

ışāl: (Ar.is.) Ulaştırma, ulaştırılma, erişirme, erişirilme (24/12, 79/19, 82/21, 107/9)

ış‘āl: (Ar.is.) Tutuşturma, yakma. (17/6) (Kubbealtı Lügatı)

ışğāl: (Ar.is.) Kuvvetine dayanarak ele geçirme, hükmü altına alma. (30/10, 30/11, 46/22, 79/5) (Kubbealtı Lügatı)

ışrāb: (Ar.is.) İçirme. (106/19) (Kubbealtı Lügatı)

ıştidād: (Ar.is.) Şiddetlenme, artma. (19/13) (Kubbealtı Lügatı)

ıştiyāk-ı seri‘: Sürekli olarak özleme. (18/5)

itbā‘: (Ar.is.) Tabi kılma, arkasına katma. (18/20) (Kubbealtı Lügatı)

itlāf-ı nüfūs: Canları öldürme. (101/23)

itmām: (Ar.is.) Bitirme, tamamlama. (28/1, 90/16) (Kubbealtı Lügatı)

ittifāk-ı kadīme: Eskiden beri ittifak halinde olan, birlikte hareket eden. (11/16)

ittiḥād: (Ar.is.) Bir olma, birleşme. (14/19, 15/14, 24/19, 24/19, 101/5, 101/5, 109/11) (Kubbealtı Lügatı)

ittiḥād-ı a‘lā: Yüce birlik. (15/14)

ittiḥāz: (Ar.is.) Kabul etme, öyle sayma ... edinme. (15/23, 38/19, 55/14) (Kubbealtı Lügatı)

itfā: (Ar.is.) Söndürme, söndürülme. Yatıştırma, bastırma, dindirme, teskin etme. (51/20) (Kubbealtı Lügatı)

izāle: (Ar.is.) Giderme, yok etme, ortadan kaldırma. (19/6, 39/18, 56/12, 57/3) (Kubbealtı Lügatı)

izdiḥām: (Ar.is.) Kalabalık halkın bir yere fazla üşüşmesi, yığılma. (65/12, 69/13, 69/19) (Kubbealtı Lügatı)

‘izz ü nāmūs: Şeref ve namus (65/1)

Kk

ḳābil ü inkār: Kabul ve inkar. (94/2-3)

ḳabul-ı meşālīḥ: Kabul gören işler. (38/9)

ḳabẓa-ı taṣarruf: İdare ile elinde tutmak. (10/22, 27/7)

kāffe-i mevād: Bütün gözle görülebilen maddeler ve cisimler. (26/20)

kāffe-i ‘asākīr: Askerlerin bütünü, hepsi. (15/23)

kāffe-i umūr-ı bilād: Beldelerin emirlerinin bütünü, hepsi. (7/13)

kāffe-i vücūh: Bütün yüzler. (19/5-6)

ḳal‘a: (Ar.is.) Eskiden düşmana karşı koymak ve güvenliği sağlamak için savunulması gereken önemli noktalara yapılan yüksek, kalın duvarlı, burçlu, mazgalı, sağlam ve kuvvetli yapı, kermen, germen. (3/2) (Kubbealtı Lügatı)

ḳalb-gāḥ: (Ar.Far.b.is..) Savaşta ordunun sağ ve sol kanatları arasında başkumandan ve maiyetinin merkez birliklerinin bulunduğu yer. (44/2, 45/5, 45/13, 83/9, 83/12, 84/12, 84/13, 84/19, 84/20, 85/3, 85/10, 85/13, 91/23, 92/6, 92/7) (Kubbealtı Lügatı)

ḳalīlū’l-müdde: Sürenin azı, kısa sürede. (99/10)

ḳalīlū’n-nüfus: Nüfusun azı. (82/13)

ḳanā‘at: (Ar.is.) Elindekinden hoşnut olup fazlasını istememe, kısmetine, kendisine verilene râzı olma. (29/20, 35/3, 80/4) (Kubbealtı Lügatı)

kaṅḡi: Hangi. (10/9, 23/22, 36/17, 37/13, 45/18, 48/8, 50/4, 50/9, 50/18, 54/19, 54/21, 64/20, 66/18, 78/5, 81/6, 81/8, 91/15, 96/3, 96/4, 96/20, 104/10)

kānūnnāme: (Ar.Far.b.is.) Kānunların toplandığı kitap, kānun kitabı. (90/21, 90/22) (Kubbealtı Lügatı)

kā'ide-i mer'ıyye: Yürürlükte bulunan, hükmü geçerli ve cârî olan kural. (73/12)

kā'in: Olan, bulunan, var olan, mevcut olan. (49/1, 55/1, 57/22, 58/9, 72/21, 79/13)

kār-āgāhî: (Far.b.is.) İş bilirlilik, uyanıklık. (31/10) (Devellioğlu Lügatı)

karakol: (E. T. Türk. Karavul “gözcü, nöbetçi; karakol < Moğ. Karağul) [Karakol şekline girmesiyle Türkçe kol “asker” kelimesinin etkisi olmalıdır] Askerî kuvvetlerin güvenini sağlamak, ânî baskınlara karşı uyanık olmak gibi maksatlarla uygun görülen yerde görevlendirilen nöbetçi asker veya küçük askerî kuvvet. (34/16, 89/12, 100/21) (Kubbealtı Lügatı)

karaya 'asker dökmek: Gemide bulunan askerleri karaya çıkarmak. (49/7, 49/15)

karib: (Ar.sf.) Yakın. (38/19, 49/21, 62/18, 84/12) (Kubbealtı Lügatı)

karin: (Ar.sf.) Yakın, karib. (27/16, 66/5)

karye-i müstahkem: Çevresine siper kazılmak, kale, tabya vb. yapılmak sûretiyle düşmana karşı korunmuş, emniyet altına alınmış köy. (74/12)

kaşır u munḡabz: Kısa ve çekilmiş. (45/6)

kaṭār: (Ar.is.) Birbiri arkasına sıralanmış hayvan veya taşıt dizisi. (95/6) (Kubbealtı Lügatı)

kaṭā'id: (Ar.c..) Kurallar, kaideler. (6/4) (Kubbealtı Lügatı)

kaṭānîn: (Ar.c..) Kanunlar. (18/23, 31/23) (Kubbealtı Lügatı)

kaṭānîn-i ḡoş-bîn: Hoş görülen kanunlar. (31/23)

kaṭānîn-i 'azîze: Kıymetli kanunlar. (18/23)

ķavā' id ve uşul: Kurallar ve usuller (6/4)

ķavā'im-i mevcūde: Mevcut kavimler (23/6)

ķavī: (Ar.sf.) Güçlü kuvvetli (40/7, 68/23) (Kubbealtı Lügatı)

ķazāk: Ukrayna ve Güney Rusya yerli halkarının karışımıyla 15. yy. dolaylarında Don ve Dinyaper nehirleri civarında ortaya çıkan etnik topluluk. Bugünkü Kazakistan'da yaşayan ve Türkî kökenli Kazaklarla karıştırılmamalıdır. (28/21)

ķazanmak: Savaşta düşmanı mağlup etmek. (28/17, 53/22) (Kubbealtı Lügatı)

ķazāra: (Ar.zf.)Kaza ile, istemeyerek. (75/2) (Kubbealtı Lügatı)

ķaziyye: (Ar.is.) İleri sürülen iddia, dava, mesele, husus. (7/23, 13/16) (Kubbealtı Lügatı)

ķaziyye-i temsil: Örnek hüküm, karar. (13/16)

ķefālet-i kāfiyye: Sonu üzerine alma. (25/6-7)

ķelāmī: Kelama ait, kelam ilmiyle ilgili. (12/11)

ķemāl-i başiret: İleri görüşün olgunluğu. (80/6)

ķemiyyet-i nūķūd u ĥazīne: Hazine ve nakitlerin sayısı ve miktarı. (22/3)

ķenār-ı selāmet: Kurtuluş kenarı. (15/15, 71/9)

ķesb-i menfa'at: Fayda kazanma. (10/11, 15/20)

ķeşir: (Ar.sf.) Çok, bol (36/15, 37/7, 41/7, 53/19, 64/3, 78/19, 92/20) (Kubbealtı Lügatı)

ķeşirü'n-nūfūs: Nüfusun çoğı. (83/4)

ķetm itmek: birl. geçişli f. (Ar. ķetm + Türk. etmek, eylemek) Saklamak, gizli tutmak (47/21, 48/9) (Kubbealtı Lügatı)

ķetm u iĥfā: Saklanmak ve gizlenmek. (21/8, 30/18, 37/19)

keyd: (Ar.is.) Hile, oyun, desîse. (71/19) (Kubbealtı Lügatı)

keyd ü tasalluṭ-ı a' dā: Düşmanın sataşması ve hilesi. (71/19)

keḫalik: (Ar.zf.) Bu da öyle, yine öyle, keza. (11/1, 15/21, 18/22, 26/6, 30/3, 52/2, 75/20, 87/6, 94/9, 99/18) (Kubbealtı Lügatı)

killet: (Ar.is.) Azlık (24/15, 59/7, 64/1) (Kubbealtı Lügatı)

kışdırmak: Kaçamayacak durumda sıkıştırmak, ele geçirmek. (39/16) (Kubbealtı Lügatı)

kıtāl: (Ar.is.) Birbirini öldürme, boğazlaşma, vuruşma. (17/3, 17/4, 20/5, 33/23, 34/9) (Kubbealtı Lügatı)

kıyām: (Ar.is.) Ayağa kalkma. Ayaklanma, baş kaldırma. (14/5, 18/8, 18/21, 36/6, 41/13, 78/9) (Kubbealtı Lügatı)

kıyās: (Ar.is.) Bir şeyi diğer bir şeye göre değerlendirme, başka bir şeye benzeterek hakkında hüküm verme, karşılaştırma, mukâyese etme. (12/3, 16/9, 24/18, 67/5) (Kubbealtı Lügatı)

kıl u kāl: Dedikodu. (11/6)

kināyet: (Ar.is.) Söylenmek isteneni doğrudan doğruya değil dolaylı olarak anlatan söz. (34/14, 51/2, 89/19) (Kubbealtı Lügatı)

koltuḫ: [kollık] Kola giyilen zırh, kolçak. (77/20, 77/22, 81/23) (TDK Yeni Tarama Sözlüğü)

köşe-i istirāḫat: İstirahat, dinlenme köşesi (86/9)

kral-ı müşārün-ileyh: Kendine işaret edilen, ismi evvelce söylenmiş olan kral. (6/1)

kūhistān: (Far.is.) Dağlık yer, kūhsār. (19/23) (Kubbealtı Lügatı)

ḫurb: (Ar.is.) Yakın olma, yakınlık. (51/12, 54/4, 62/15, 108/19) (Devellioğlu Lügatı)

kuvva-yı metîn: Güçlü kuvvetler. (26/16)

küllî: (Ar.sf.) Bütüne ait, bütünle ilgili, bütünü kapsayan. (19/10, 29/11, 35/14, 46/23, 60/15, 71/1, 77/21, 79/16) (Kubbealtı Lügatı)

küşād: (Far.is.) Açılış, açma. (19/21, 88/10) (Kubbealtı Lügatı)

kütüb: (Ar.c.) Kitaplar. (24/2) (Kubbealtı Lügatı)

Lİ

lā-bed ü lāzım: Kötü olmayan ve lazım olan. (95/7)

la‘ten: Sakınarak. (27/21)

latîfiyye: Yumuşak, güzel, hoş giden. (12/5)

lā-yemût: (Ar.sf.) Ölümsüz, ebedî. (62/8) (Kubbealtı Lügatı)

lāyık u sezā: Layık ve uygun. (6/3)

lāzıme-i kār-gāh: İş yerinin gerekli olanı. (31/10)

lebs: (Ar.is.) Giyecek şey. İki şeyi birbirinden ayıramama. (28/20) (Kubbealtı Lügatı)

lehistan: Günümüzdeki Polonyalıların Orta Çağ’da kurduğu bir devlet. (kuruluş: 1025-çöküş: 1569) (11/3)

lenger-endāz: (Far.b.sf.) Demir atmak, geminin demir atması. (49/21) (Kubbealtı Lügatı)

leşker: (Far.is.) Asker. (28/22, 29/10, 75/21, 76/2, 78/13, 85/2, 94/2, 98/22, 99/2, 99/19, 99/21, 109/11) (Kubbealtı Lügatı)

levm: (Ar.is.) Çekiştirme, kınama, aşağılama, zemmetme. (27/21) (Kubbealtı Lügatı)

livā: (Ar.is.) Osmanlı ordusunda iki alaydan meydana gelen askerî birlik, tugay. Bu askerî birliğin kumandanı, mirlivâ, tuğgeneral. (2/10, 3/13, 19/21, 34/17, 91/15) (Kubbealtı Lügatı)

liyākāt: (Ar.is.) Layık olma, uygunluk. (28/9, 28/11, 30/8, 31/15, 32/3) (Kubbealtı Lügatı)

Mm

mā-‘adā: (Ar.e.) –den başka. (19/14, 20/23) (Devellioğlu Lügatı)

ma‘ber: (Ar.is.) Geçilecek yer, geçit, köprü. (40/9) (Kubbealtı Lügatı)

mābeyn: (Ar.is.) İki şeyin arasındaki şey, ara. (54/7, 75/19) (Devellioğlu Lügatı)

māddeteyn-i mezbūreteyn: Daha önce bahsedilen iki madde. (91/9-10)

māddeteyn-i mezkūreteyn: Daha önce bahsedilen iki madde. (91/16)

ma‘dūd: (Ar. sf.) Sayılı. (16/21, 21/19, 45/21, 50/3, 63/18, 90/15) (Osmanlı Türkçesi Sözlüğü)

maḥall-be-maḥall: Yer yer. (52/19)

maḥall-i münāsib: Uygun bir yer. (46/1, 48/14)

mahāret: (Ar.is.) Bir işteki ustalık, beceriklilik, mârifet, hüner, meleke. (12/5, 17/13, 25/5, 25/6, 25/9, 26/4, 26/15, 26/18, 27/5, 31/2, 46/17, 81/12, 101/9, 109/21, 109/21) (Kubbealtı Lügatı)

mahāretperver: (Ar.Far.b.is..) Beceri sahibi. (31/2)

maḥāsin: (Ar.c..) Göze hitap eden güzellikler, güzel eserler. İyilikler, mânevî güzellikler, iyi ve güzel davranışlar. (25/19) (Kubbealtı Lügatı)

ma‘hazā: (Ar.zf.) Bununla birlikte, bununla berâber, böyle iken, böyle ise de. (15/19) (Kubbealtı Lügatı)

maḥfi: (Ar.sf.) Gizlenmiş, saklanmış, saklı, gizli. (30/19) (Kubbealtı Lügatı)

māhir: (Ar.sf. ve i.) Usta, becerikli, eli işe yatkın, mahâretli, mârifetli (kimse). (3/16, 3/16, 25/8, 27/3, 35/4, 64/4, 74/20, 86/11, 96/18, 104/9) (Kubbealtı Lügatı)

māhirāne: (Ar.sf. ve zf) Usta olan kimseye yakışır biçimde, ustaca. (35/4, 74/20) (Kubbealtı Lügatı)

maḥrec: (Ar.is.) Dışarı çıkılacak, huruç edilecek yer, delik veya kapı. (70/14) (Kubbealtı Lügatı)

maḥrūs: (Ar.sf.) Korunan. Gözetilen, muhafaza edilen. (28/4) (Kubbealtı Lügatı)

maḥv ü izāle: Giderme, yok etme ve ortadan kaldırma. (56/12)

maḥz: (Ar.sf.) Saf, sırf, halis, katıksız. (16/8, 60/9, 66/14) (Kubbealtı Lügatı)

maḥzen: (Ar.is.) Hazine ve define gibi şeyleri koyacak yer. Erzak yeri. Bodrum. Yeraltı. (30/4)

maḥz-ı cünün: Çılgınlığın en hası. (60/9)

maḥz-ı ḥamākat: Ahmaklığın en hası. (66/14-15)

maḥzūr: (Ar.is.) Sakınılacak, çekinilecek şey, sakınca, engel, mâni. (16/4, 20/14, 22/10, 24/12, 27/2, 27/12, 59/21, 62/22, 82/23, 88/12, 95/4, 95/4) (Kubbealtı Lügatı)

maḥzūrāt-ı cesîme: Büyük korkular. (27/2)

ma‘iyyet: (Ar.is.) Bir âmirin emri altında olma, emrinde çalışma. (14/21, 15/10, 46/7, 64/22, 92/23, 100/12, 105/6) (Kubbealtı Lügatı)

maḳarr: (Ar.c.) Karar edilen, durulan yer, karargah. (52/7, 108/2) (Devellioğlu Lügatı)

maḳ‘arr-ı tertîb: Düzenli bir oyuk. (81/1)

maḳāl: (Ar.is.) Söz, lakırdı, laf. (23/19) (Kubbealtı Lügatı)

maḳām (“ka” uzun okunur. Ar.is. kıyām’dan c.: maḳamāt): kıyam edilen, durulan, durulacak yer, durak. (2. sayfa)

mağderet: (Ar.is.) Kuvvet, kudret, güç, iktidar. (14/1) (Kubbealtı Lügatı)

makidonya: Makedonya. (27/12)

mağşad: (Ar.is.) İstenilen, kasdedilen şey, niyet, amaç, gâye. (16/12, 17/2, 23/12, 31/8, 31/11, 35/20, 37/5, 38/7, 38/8, 38/14, 38/16, 38/19, 38/20, 38/23, 39/3, 39/4, 39/6, 39/10, 39/12, 39/14, 39/18, 41/1, 41/11, 44/9, 47/5, 50/18, 58/15, 64/16, 64/17, 75/8, 76/4, 76/7, 78/4, 81/19, 88/8, 88/23, 95/10, 99/4, 106/9, 109/19) (Kubbealtı Lügatı)

mağşad-ı mu' ayyene: Belirli amaç. (95/10)

mağşüm: (Ar.sf.) Taksim edilmiş, kısımlara ayrılmış, bölünmüş. (2/3) (Kubbealtı Lügatı)

māl-dār: (a.Far.b.sf.) Mallı, malı olan, zengin. (31/21) (Devellioğlu Lügatı)

mālik: (Ar.sf. ve i.) Sahip, bir mala sahip olan kimse. (3/16, 15/14, 16/2, 19/11, 19/17, 27/8, 28/2, 31/19, 34/3, 42/20, 55/10, 62/20, 82/12, 83/2, 87/8, 97/16, 98/12, 110/1) (Kubbealtı Lügatı)

ma' lūm: (Ar.is. ve s.) Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan şey. (2/1, 10/1, 20/17, 22/5, 23/4, 23/5, 26/15, 26/22, 27/12, 28/23, 32/13, 36/5, 40/20, 46/11, 50/8, 63/21, 64/12, 66/16, 67/5, 74/2, 74/5, 78/20, 80/13, 90/8, 94/5, 98/6, 99/6, 102/2, 105/12) (Kubbealtı Lügatı)

mā-naḥnu fih: Bahsettiğimiz şey. (11/21)

manevra: (İt. *manovra* – Fr. *manoeuvre* < Lat.) [Önce İtalyancadan gemicilik terimi olarak Türkçe'ye girmiş, daha sonra diğer anlamlar muhtemelen Fransızca'dan geçmiştir] Savaşa hazırlamak amacıyla askerî kuvvetlerin birlikte yaptıkları savaş tâlimi, tatbikat (2/5, 3/3, 3/8, 25/10, 25/23, 27/3, 27/11, 32/8, 32/21, 32/23, 33/18, 34/10, 39/9, 39/14, 40/13, 40/18, 40/20, 42/10, 43/3, 43/14, 43/21, 43/22, 63/3, 75/10, 76/3, 76/9, 79/7, 80/13, 81/17, 81/23, 87/19, 87/23, 89/2, 91/7, 91/10, 91/15) (Kubbealtı Lügatı)

māni' -i müstaḳil: Bağımsız engel. (55/6)

mañşür: (Ar.sf.) Allah'ın yardımıyla gâlip gelen, zafere ulaşan. (17/7) (Kubbealtı Lügatı)

māruz-zıkr: zıkr edilen, söylenen. (2/13)

maşārif: (Ar.is.) Harcanan, sarfedilen paralar, giderler, masraflar. (7/19, 32/1) (Kubbealtı Lügatı)

maşārif-i seferiyye: Sefer, yol masrafları. (7/19)

maşlahat: (Ar.is.) İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey. (6/4, 6/12) (Kubbealtı Lügatı)

maşûn: (Ar.sf.) Korunmuş, muhâfaza edilmiş, mahfuz, emin. (53/12, 72/4, 82/9) (Kubbealtı Lügatı)

mañlûb: (Ar.is.) İstenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey. (47/10, 50/18, 61/1, 80/13, 82/10, 99/8, 105/11, 106/10) (Kubbealtı Lügatı)

mā-yekûn: Toplamda (54/10)

mażarrat: (Ar.is.) Zarar, ziyan. (55/2, 58/7, 66/15, 72/4, 72/9, 78/1, 95/3, 96/11) (Kubbealtı Lügatı)

mebde-i a'māl-i harbiye: Savaş işlerinin başlangıcı, kaynağı. (32/16, 32/18)

mebhûs: (Ar.sf.) Sözü edilmiş, bahsolunmuş. (76/1) (Kubbealtı Lügatı)

meblāğ: (Ar.is.) Para miktarı, akçe, para, tutar. (23/7) (Kubbealtı Lügatı)

mebnî: (Ar.sf.) ...den dolayı, ...den ötürü, yapılmış, kurulmuş, bina edilmiş. (3/5, 10/15, 11/16, 14/12, 17/3, 17/18, 17/20, 23/14, 24/4, 47/5, 60/19, 62/8, 73/19, 76/8, 84/22, 85/16, 86/6, 91/20, 103/7) (Kubbealtı Lügatı)

mebnî-i fenn-i tedbîr-i harbiyye: Savaş önlemlerinin bilgisine dayanarak. (3/5-6)

mecāl: (Ar.is.) Güç, kuvvet, derman, tâkat. (6/11, 61/16) (Kubbealtı Lügatı)

mecmû': (Ar.sf.) Bir araya getirilmiş, toplanmış, cem edilmiş. (21/22, 48/8, 76/5) (Kubbealtı Lügatı)

mecmu‘a-i ittihāz: Kabul edilen şeylerin bütünü. (15/23)

meczūm: (Ar.sf.) Kesin karara bağlanan, apaçık belli, bilinen. (19/4, 39/2)
(Kubbealtı Lügatı)

medār: (Ar.is.) Dönme, dönüş. Dayanak, destek. (38/12, 52/13) (Kubbealtı Lügatı)

medhal: (Ar.is.) Giriş yeri, giriş. (21/18) (Kubbealtı Lügatı)

medid: (Ar.sf.) Uzatılmış, çekilmiş. (19/11, 28/19, 32/3, 44/1, 45/4, 73/1)

medid ü tavil: Upuzun. (45/4)

mefhūm: (Ar.is.) Bir sözün veya kelimenin taşıdığı, ifâde ettiği mânâ, anlam, kavram. (2/1) (Kubbealtı Lügatı)

mefthūh: (Ar.sf.) Açılmış, fethedilmiş, ele geçirilmiş. (28/9) (Kubbealtı Lügatı)

mehām: (Ar.is.) Önemli işler. (15/13, 48/17, 86/22, 89/12, 103/3, 107/7)
(Kubbealtı Lügatı)

meḥāzin: (Ar.is.) Depo, ambar. (58/10) (Kubbealtı Lügatı)

meḥāzır: (Ar.c..) Sakınılacak, korkulacak, hazer edilecek şeyler. (24/10)
(Kubbealtı Lügatı)

mehcūm: (Ar.sf.) Hücum edilmiş. (83/2)

mehcūr: (Ar.sf.) Uzaklaşmış, uzakta kalmış, ayrı düşmüş. (66/9) (Kubbealtı Lügatı)

mehib ü maḥūf: Heybetli ve korkunç. (105/5)

mekr u tasalluṭ: Hile ve sataşma. (72/15)

mekr-i yağmur: Yağmur hilesi. (98/23)

mekṣ: (Ar.is.) Durma, durup dinlenme, bekleme, tevakkuf, sükûn. (61/23)
(Kubbealtı Lügatı)

mekşûf: (Ar.sf.) Açığa çıkarılmış, açık, aşikar. Keşfedilmiş. (106/16) (Kubbealtı Lügatı)

mektûm: (Ar.sf.) Saklanan, gizlenen, saklı, gizli. (46/11) (Kubbealtı Lügatı)

melce: (Ar.is.) Sığınacak, iltica edilecek yer, sığınak. (33/5, 36/1, 53/5, 53/19, 57/23, 58/3) (Kubbealtı Lügatı)

melhûz: (Ar.sf.) Olabileceği düşünülen, umulan, beklenen, ihtimal dâhilinde bulunan, muhtemel. (17/23, 30/10, 63/23, 65/11) (Kubbealtı Lügatı)

me'lûf: (Ar.sf.) Ülfet etmiş, alışmış, alışık. (67/22) (Kubbealtı Lügatı)

memâlik: (Ar.is.) Memleketler, ülkeler. (7/10, 7/15, 7/16, 7/17, 11/11, 11/14, 15/3, 16/12, 16/19, 17/22, 17/22, 18/9, 19/18, 20/21, 40/13, 63/17, 66/18, 66/22, 67/4, 67/8) (Kubbealtı Lügatı)

memdûh: (Ar.sf.) Övülmüş, methedilmiş. (25/7, 26/7) (Kubbealtı Lügatı)

memerr: (Ar.is.) Gececek, geçip gidilecek yer, yol, geçit. (39/15, 57/23, 59/23, 81/18) (Kubbealtı Lügatı)

memerr ü menfez: Geçit ve kanal. (39/15)

memlû: (Ar.sf.) Dolmuş, dolu. (72/2, 72/6) (Kubbealtı Lügatı)

memnû': (Ar.sf.) Menedilmiş, yasaklanmış, yasak. (49/14) (Kubbealtı Lügatı)

me'mûl: (Ar.sf.) Umulan, beklenen, ümit edilen. (6/12, 12/1, 14/9, 15/19, 25/11, 34/11, 47/10, 56/1, 70/10, 77/15, 86/20, 87/23, 90/7, 90/11, 95/21, 108/7) (Kubbealtı Lügatı)

me'mûr: (Ar.is.) Bir işi yapmakla görevlendirilen kimse, görevli. Devlet hizmetinde çalışan maaşlı kimse. (16/4, 23/17, 31/3, 36/8, 41/1, 47/17, 48/2, 48/4, 56/22, 57/12, 57/15, 61/1, 61/19, 70/5, 93/11, 94/4, 98/7, 105/18, 107/8, 108/17) (Kubbealtı Lügatı)

menâfi': (Ar.c..) Yararlar, faydalar, karlar, menfaatler. (16/8, 16/12, 18/16, 54/3, 74/18) (Kubbealtı Lügatı)

menfûş: (Ar.sf.) Atılmış, didilmiş (yün veya pamuk). (85/22) (Kubbealtı Lügatı)

mensûb: (Ar.sf.) Bir kimse, bir görüş veya şeyle ilgisi, bağı bulunan, ilgili, âit, -den olan, -e bağlı. (34/15, 60/16) (Kubbealtı Lügatı)

menût: (Ar.sf.) Olması başka bir şeyin varlığına bağlı olan. (3/15, 6/14) (Kubbealtı Lügatı)

merâtib ve menâşib: Rütbelere, derecelere ve makamlar. (28/10, 28/13)

merbû: (Ar.sf.) Bağlı, bağlanmış, rapt edilmiş. (7/13, 50/6, 85/1, 105/16) (Kubbealtı Lügatı)

merdûd u nâ-münâsib: Kabul edilmemiş ve uygun olmayan. (84/22)

merhale: (Ar.is.) Değeri ve önemi bakımından kademe kademe yükselen mevki ve derecelerden her biri, aşama, mertebe, basamak, pâyeye. (68/15, 68/19, 69/2, 69/15) (Kubbealtı Lügatı)

merhûn: (Ar.sf.) Rehin edilmiş, ödünç alınan bir şeye karşı garanti olarak verilen şey. (21/7) (Devellioğlu Lügatı)

mer'î: (Ar.sf ve i.) Yürürlükte bulunan, hükmü geçerli ve cari olan. (12/11, 80/20, 80/23) (Kubbealtı Lügatı)

mer'îyye: (Ar.sf.) Riayet edilen, saygı gösterilen. (3/10, 18/7, 20/17, 22/7, 48/1, 53/8, 73/12, 92/8, 96/8, 105/22) (Devellioğlu Lügatı)

mer'îyyü'l-'amel: Kabul edilen iş. (88/15)

mersâ: (Ar.is.) Gemilerin demir atmalarına ve demir üzerinde güvenle yatmalarına elverişli, çok sığ veya çok derin olmayan, dibi iyi demir tutan yer, demir yeri, liman. (48/10, 48/10, 49/20) (Kubbealtı Lügatı)

mersâ-yı müstahkem: Korunmuş liman. (49/20)

mersûm ve meskûk: Resmedilmiş ve damgalanmış para. (28/21)

meşâbe: (Ar.is.) Derece, değer, ölçü, menzile. (2/12, 14/21, 33/5, 35/18, 38/11, 42/3, 44/18, 66/21, 80/9, 105/22) (Kubbealtı Lügatı)

mesāfe-i ba‘id: Uzak mesafe. (15/17)

meşālih: (Ar.c.) İşler. (31/2, 38/9) (Kubbealtı Lügatı)

meşālih-i ‘ibādī: Kulluk görevleri (7/13)

mesk ü idāre: Yakalama ve yönetme, çevirme. (22/4)

mesned u penāh: Dayanılacak ve sığınılacak yer. (48/14, 97/16)

mess: (Ar.is.) Değme, dokunma, temas. (20/18, 47/21, 84/6) (Kubbealtı Lügatı)

mestūr u mahfūz: Gizli ve korunmuş. (40/16)

mesfūr: (Ar.sf.) Yazılmış, çizilmiş. (23/8, 25/13, 40/16)

meşeyy: yürümek, yaya gitmek. (33/6, 68/12, 69/21, 86/5)

meşeyy ü rihlet: Yürümek ve göçmek. (33/6)

meşhūd: (Ar.sf.) Gözle görülen, şahit olunan, müşahade edilen. (25/22, 76/13) (Kubbealtı Lügatı)

meşreb: (Ar.is.) Bir kimsenin yaratılışında bulunan huy, yaratılış, tabiat, mizaç, karakter. (31/13) (Kubbealtı Lügatı)

meštā: (Ar.is.) Kışın oturulacak, barınılacak yer, kışlık. (33/8, 72/12, 72/13, 72/14) (Kubbealtı Lügatı)

meşveret: (Ar.is.) Bir konu hakkında tecrübeli kimselere, o konuyle ilgili olanlara danışma, fikir alma, müşâvere etme. (24/22) (Kubbealtı Lügatı)

metānet: (Ar.is.) Dayanma, sağlam, güçlü ve metin olma, sağlamlık, dayanıklılık. (20/9, 22/7, 32/2, 60/3, 62/16, 82/2, 82/5, 94/21, 95/1, 96/6, 96/7, 101/5, 105/11) (Kubbealtı Lügatı)

metānet-i hakīkiyye: Gerçek sağlamlık. (22/7-8)

meters: (Far.is.) Savaşta korunmak üzere yapılan toprak tümsek, siper. (tersiden mastarından nehyi hazır olarak “korkma” demektir.) (33/3, 49/22, 53/3, 53/4) (Devellioğlu Lügatı)

mevād: (Ar.c.) Elle tutulup gözle görülebilen, uzayda yer kaplayan, bölünebilen, ağırlığı olan nesneler, maddeler, cisimler. (26/20, 56/20, 88/1) (Kubbealtı Lügatı)

mevākī‘-i muḳāvemēt: Karşı durulan mevkiler. (17/23)

mevākī‘-i mütē‘ addide: Çok sayıda mevkiler. (33/23)

mevākī‘-i ‘arziyye: Ülke mevzileri. (12/12-13, 43/12)

mevānī‘: (Ar.c.) Bir şeyin olmasını veya yapılmasını önleyen şeyler, engeller, mâniler. (19/5, 38/1, 39/15, 51/17, 56/7, 60/2, 77/15, 108/9) (Kubbealtı Lügatı)

mevḳī‘-i ma‘lūme: Bilinen mevki. (74/4-5)

mevḳī‘-i münāsebe: Uygun mevki. (54/23, 59/3, 59/10, 74/3, 74/10)

mevḳī‘-i nāfi‘ a: Bayındırlık bakanı. (74/18)

mevḳūf: (Ar.sf. ve i.) Tutuklu, tutuklanmış, tevkif edilmiş. (42/5, 76/18, 101/5) (Kubbealtı Lügatı)

mevrūs: (Ar.sf.) (Mal, mülk, servet vb. için) Mîras kalmış, verâset yoluyla edinilmiş. (107/21) (Kubbealtı Lügatı)

meyān: (Far.is.) Ara, mabeyn. (12/10, 14/20, 67/20) (Kubbealtı Lügatı)

mejdān-ı muḥārebe: Savaş meydanı. (25/1, 32/13, 32/22, 33/21, 37/17, 44/8, 44/17, 44/19, 44/22, 47/12, 86/14, 99/16)

mezbūr: (Ar.sf.) Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkur. (2/3, 2/6, 2/8, 6/7, 7/3, 7/17, 10/7, 10/17, 11/13, 13/12, 14/4, 14/14, 15/7, 15/11, 15/11, 15/19, 16/1, 16/6, 17/8, 17/22, 18/6, 20/20, 20/22, 22/15, 23/1, 23/7, 23/9, 25/16, 26/7, 30/11, 30/19, 32/10, 32/20, 33/11, 36/16, 38/21, 39/2, 39/4, 44/2, 45/14, 48/8, 48/11, 48/18, 50/4, 51/11, 51/12, 52/19, 52/20, 53/12, 53/14, 54/7, 55/7, 55/9, 55/16, 56/15, 57/9, 58/12, 58/22, 59/12, 59/13, 60/19, 60/22, 62/10, 63/2,

63/7, 68/6, 69/1, 69/23, 70/20, 71/10, 72/2, 73/21, 76/3, 76/8, 77/16, 78/10, 78/22, 80/3, 84/1, 84/21, 86/17, 86/20, 87/21, 88/20, 89/11, 89/18, 90/10, 91/10, 91/21, 92/2, 94/6, 97/2, 98/4, 99/12, 99/19, 102/18, 103/23, 104/4, 104/15, 105/5, 105/7, 108/12, 108/22)

mezîd: (Ar.is.) Artma, çoğalma. (71/21) (Kubbealtı Lügatı)

mez-kür: (Ar.sf.) Adı geçen, zikredilen. (11/1, 11/13, 11/21, 12/6, 12/9, 13/17, 14/10, 15/1, 16/5, 15/21, 16/17, 17/2, 17/17, 17/22, 18/16, 19/16, 19/23, 20/11, 21/18, 23/9, 23/17, 23/21, 24/5, 24/6, 25/15, 25/18, 25/19, 26/3, 27/1, 27/6, 27/20, 28/4, 30/6, 30/8, 31/9, 31/16, 32/15, 33/9, 33/13, 34/2, 34/5, 35/2, 35/3, 36/11, 36/13, 46/16, 46/19, 46/20, 46/21, 46/23, 38/18, 39/17, 39/18, 40/4, 40/6, 40/16, 41/2, 42/5, 42/6, 42/8, 42/17, 43/11, 43/18, 43/20, 43/21, 44/15, 44/21, 44/22, 45/8, 45/10, 45/17, 46/2, 46/4, 46/6, 46/9, 46/10, 46/19, 47/3, 47/6, 47/8, 47/9, 47/11, 47/15, 47/22, 47/23, 48/1, 49/7, 49/11, 49/16, 49/17, 49/18, 51/1, 51/3, 51/8, 51/14, 52/15, 52/22, 52/22, 53/6, 53/18, 54/6, 54/8, 54/19, 55/2, 55/12, 55/14, 55/18, 56/1, 56/16, 57/4, 57/7, 57/7, 58/16, 58/21, 58/22, 59/2, 59/6, 59/8, 59/11, 60/15, 62/11, 62/23, 63/4, 63/7, 63/20, 64/4, 64/13, 64/20, 65/9, 65/20, 65/22, 65/23, 66/16, 67/9, 67/13, 67/19, 67/20, 68/16, 68/17, 67/20, 67/22, 67/23, 69/3, 69/9, 69/19, 69/20, 69/22, 70/1, 70/2, 70/3, 70/6, 70/12, 70/12, 71/3, 71/4, 71/14, 71/21, 71/22, 72/9, 72/14, 72/18, 73/8, 73/17, 74/18, 74/21, 74/22, 75/12, 75/14, 75/22, 76/11, 77/18, 77/19, 78/15, 79/7, 79/14, 79/20, 81/15, 81/17, 81/21, 82/4, 82/16, 82/18, 82/22, 82/23, 83/13, 83/18, 83/22, 84/5, 84/8, 84/9, 84/13, 84/20, 85/5, 85/11, 87/2, 87/7, 87/11, 88/9, 89/7, 89/14, 89/17, 89/21, 90/7, 90/22, 91/7, 91/16, 92/6, 92/8, 92/12, 93/12, 93/13, 93/17, 93/23, 94/8, 94/8, 94/9, 94/15, 94/18, 95/5, 95/7, 95/9, 95/17, 96/1, 96/12, 96/12, 96/15, 96/20, 96/21, 97/13, 97/17, 98/17, 98/23, 99/11, 99/17, 108/8, 100/15, 101/3, 101/10, 101/18, 102/10, 102/23, 103/2, 103/8, 103/14, 103/18, 103/21, 104/7, 104/18, 105/9, 105/20, 106/8, 106/9, 107/1, 107/9, 107/13, 107/18, 107/19, 107/23, 108/9, 108/16, 108/18, 108/22, 109/7, 109/8)

mızrāk: (Ar.is.) Uzun saplı, ucu sivri demirli savaş aleti. (28/22, 28/23, 29/3, 29/4, 101/23) (Devellioğlu Lügatı)

miftāḥ: (Ar.is.) Anahtar. (44/17) (Kubbealtı Lügatı)

mıkyas: (Ar.is.) Bir şeyi ölçmeye yarayan âlet, ölçü âleti. (29/3) (Kubbealtı Lügatı)

milel: (Ar.c.) Milletler. (22/1, 24/5, 26/18, 101/9)

mîr-i mîrân: (Far.b.i.) Beyler beyi. (3/13) (Devellioğlu Lügatı)

mîr-livâ: (Far.Ar.b.is.) Miralay ile ferik arasında kalan ve paşalığın en alt kademesi olan subay rütbesi, tuğgeneral, livâ. (3/13) (Kubbealtı Lügatı)

mişillü: (Ar.is.) Gibi, benzer, kabilinden. (3/16, 11/6, 15/9, 15/18, 18/6, 21/11, 34/17, 35/11, 39/7, 40/16, 45/2, 51/2, 51/17, 53/13, 55/3, 55/21, 56/18, 57/9, 57/23, 58/8, 59/23, 60/8, 64/2, 66/4, 66/14, 71/6, 71/20, 77/20, 77/22, 79/6, 79/10, 80/15, 80/21, 82/11, 82/16, 84/19, 87/22, 90/3, 90/6, 90/18, 92/18, 95/1, 98/20, 100/21, 105/13, 108/6, 109/13) (Kubbealtı Lügatı)

mizân: (Ar.is.) Tartı, ölçü aleti, terzi. (12/6) (Kubbealtı Lügatı)

mu'âhaze: (Ar.is.) Paylama, azarlama, çıkışma, kınama. (97/10) (Kubbealtı Lügatı)

mu'ahhar: (Ar.sf.) Tehir edilmiş, geriye bırakılmış, sonradan olmuş, sonraki. (56/6) (Kubbealtı Lügatı)

mu'ânnif: (Ar.sf.) Şiddetle azarlanmış. (19/7) (Devellioğlu Lügatı)

muâ'venet: (Ar.is.) Yardım. (10/10) (Kubbealtı Lügatı)

mu'âvenet ve muzâharet: Yardım etmek ve destek çıkmak. (98/5)

mu'ayyen: (Ar.sf.) Belli, belirli. Kararlaştırılmış, sınırları belirlenmiş. (6/15, 14/12, 33/15, 95/10) (Kubbealtı Lügatı)

mucânebet: (Ar.is.) Uzaklaşma, uzak durma, çekinme, sakınma, kaçınma. (47/20) (Kubbealtı Lügatı)

mûceb: (Ar.is.) Bir söz veya işin gerektirdiği, gerekli kıldığı şey, mûcip. (2/13, 7/21, 14/20, 15/8, 52/2, 62/18, 75/9, 107/19) (Kubbealtı Lügatı)

muḍārabe: (Ar.is.) Karşılıklı olarak birbirine vurma, vuruşma, dövüşme. (86/7, 104/12) (Kubbealtı Lügatı)

muḥabbet: (Ar.is.) Sevgi, aşk, sevdâ. (17/4, 17/6, 27/15, 32/1) (Kubbealtı Lügatı)

muḥācem: (Ar.is.) Hücum edilmiş, saldırılmış. (31/14) (Kubbealtı Lügatı)

muḥāceme: (Ar.is.) Hücum etme, saldırma. (31/14) (Kubbealtı Lügatı)

muḥācim: (Ar.sf. ve i.) Hücum eden, saldıran kimse. (30/22) (Kubbealtı Lügatı)

muḥaddeb: (Ar.sf.) Kamburlaştırılmış, kambur, tümsekli, bombeli. (84/3, 84/7) (Kubbealtı Lügatı)

muḥārebāt: (Ar.c.) Savaşlar. (11/15)

muḥārebāt-ı ḥāriciyye: Dışarıdaki savaşlar. (11/15)

muḥārebe: (Ar.is.) İki devlet veya devletler arasında yapılan savaş, harp. (10/7, 10/17, 11/23, 12/10, 14/14, 15/21, 16/5, 18/7, 20/19, 21/20, 23/16, 24/7, 25/1, 31/6, 31/11, 32/8, 32/12, 32/13, 32/15, 32/22, 33/12, 33/15, 33/16, 33/17, 33/21, 33/22, 34/5, 34/11, 34/15, 35/1, 35/12, 32/15, 32/17, 38/5, 38/23, 39/4, 43/1, 44/8, 44/14, 44/17, 44/19, 44/22, 45/12, 46/16, 47/12, 50/3, 50/14, 51/3, 53/5, 55/18, 56/5, 56/7, 65/1, 65/6, 67/14, 74/1, 74/1, 74/2, 74/3, 74/4, 74/6, 74/6, 74/7, 74/7, 74/9, 74/9, 74/16, 74/16, 74/23, 75/1, 75/5, 75/8, 75/10, 75/11, 75/14, 75/16, 76/1, 76/4, 76/7, 76/8, 76/9, 76/16, 76/17, 76/21, 78/22, 79/1, 80/2, 80/6, 80/9, 80/12, 80/15, 81/10, 81/11, 81/21, 82/1, 82/7, 82/15, 83/1, 83/8, 83/10, 83/11, 84/3, 84/4, 84/10, 84/11, 84/17, 85/8, 85/10, 85/18, 85/22, 86/7, 86/9, 86/14, 86/21, 86/23, 90/13, 91/2, 91/4, 91/5, 91/8, 91/11, 91/11, 91/14, 91/17, 91/19, 91/20, 92/4, 92/9, 92/13, 93/9, 93/9, 97/9, 99/4, 99/16, 101/8, 103/10, 103/11, 105/12, 107/8) (Kubbealtı Lügatı)

muḥārese: (Ar.is.) Koruyup gözetme, koruma, muḥāfaza ve himāye etme. (3/2) (Kubbealtı Lügatı)

muḥarrik: Hareket ettiren, harekete geçiren, kıvıldatan, oynatan. (72/6)

muḥāşara: (Ar.is.) Kale, şehir, kasaba vb. bir yerin yâhut bir birliğin etrâfını askerle çevirip giriş çıkış ve ikmal yollarını kesme, kuşatma. (52/12, 53/13, 54/9,

54/11, 54/17, 54/21, 54/22, 55/20, 57/10, 57/13, 58/14, 58/17, 58/20, 59/14)
(Kubbealtı Lügatı)

muḥāt: (Ar.sf.) Çevresi kuşatılmış, etrâfı sarılmış. (59/20) (Kubbealtı Lügatı)

muḥāṭara: (Ar.is.) Tehlikeli durum, tehlike. (43/17, 47/1, 51/4, 60/6, 65/23, 73/18, 77/21, 79/9, 82/20, 85/5, 93/3, 94/4) (Kubbealtı Lügatı)

muḥavvel: (Ar.is.) Havale edilmiş, ısmarlanmış, değiştirilmiş. (10/7) (Kubbealtı Lügatı)

muḥıbb: (Ar.is.) Sevgi duyan, sevgi besleyen, seven (kimse). (19/12) (Kubbealtı Lügatı)

muḥīt: (Ar.sf.) Çepeçevre kuşatan, etrâfını çeviren, çevreleyen ihâta eden (şey). (47/16) (Kubbealtı Lügatı)

muḥsenāt: (Ar.c.) Haramdan sakınan, temiz. (54/3, 56/15) (Devellioğlu Lügatı)

muḥtaşar: (Ar.sf.) Ayrıntılı olmayan, derli toplu kısa söz. (23/6) (Kubbealtı Lügatı)

muḥtelif: (Ar.sf.) Çeşitli. (19/8, 34/9, 85/18, 91/6, 94/1)

muḥābele: (Ar.is.) Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık. (3/1, 7/3) (Kubbealtı Lügatı)

muḥaddemā: (Ar.zf..) Bundan önce. Evvelce. Eskiden. (14/11, 106/19) (Kubbealtı Lügatı)

muḥadderet-i mā-melek: Sahip olunan bütün mülkler. (71/7)

muḥātele: (Ar.is.) Karşılıklı vuruşma, birbirini öldürme, boğazlaşma. (34/2, 34/3) (Kubbealtı Lügatı)

muḥāvet: (Ar.is.) Karşı koyma, boyun eğmeme, direnme. (17/23, 19/5, 19/16, 41/4, 51/7, 73/16, 80/4, 85/16, 95/12) (Kubbealtı Lügatı)

muḥīm: (Ar.sf. ve i.) Bir yere yerleşen, bir yerde oturan, kalıcı olan, ikâmet eden. (44/1, 53/14, 54/13, 78/20, 84/12, 84/18) (Kubbealtı Lügatı)

muḳteżî: (Ar.is.) Gerekli olan, gerekli, lüzumlu şey, lâzım. (40/4, 68/7, 77/4, 91/4, 97/7, 106/7, 106/20, 108/9, 109/4) (Kubbealtı Lügatı)

muḳteziyât: (Ar.is.) Gereklilik. (49/6, 108/19)

mulâhaza: (Ar.is.) Düşünce. (102/18) (Kubbealtı Lügatı)

mūmā-ileyh: (a. zamir.) Adı geçen, sözü edilen (kimse). (23/20, 79/3, 80/4) (Kubbealtı Lügatı)

munkabz: (Ar.sf.) Daralıp kısalmış, çekilmiş, büzülmüş. (45/6, 85/2) (Kubbealtı Lügatı)

munkalib: (Ar.sf.) Başka bir şekle veya duruma girmiş, dönüşmüş değişmiş, inkılap etmiş. (25/12) (Kubbealtı Lügatı)

muntazam: (Ar.sf.) Düzgün. Yerli yerinde, düzenli, tertipli. (2/12, 56/8) (Kubbealtı Lügatı)

muntazir: (Ar.sf.) Bekleyen. (70/1) (Osmanlı Türkçesi Sözlüğü)

murabba‘: (Ar.sf.) Dört unsur veya dört parçadan meydana gelen, dörtlü. (94/11, 95/15, 95/21, 108/19, 109/1) (Kubbealtı Lügatı)

murahḥaş: (Ar.s.f) İzin almış, izinli. (80/14) (Kubbealtı Lügatı)

mūriş: (Ar.sf.) Veren, kazandıran, gerektiren, sebep olan, meydana getiren. (62/19) (Kubbealtı Lügatı)

muḥassenāt: (Ar. c.) Güzel, faydalı, hayırlı işler. (51/3) (Devellioğlu Lügatı)

muşāhib: (Ar.is.) Biriyle karşılıklı konuşan, sohbet arkadaşı olan kimse. (29/17) (Kubbealtı Lügatı)

muşālaḥa: (Ar.is.) Kavga ve savaşı bırakıp barış için anlaşma, uzlaşma, barış yapma. Güvenlik, asayiş. (16/23) (Kubbealtı Lügatı)

muşammem: (Ar.sf.) Kesin biçimde kararlaştırılmış, kesin karâra bağlanmış, hakkında kesin karar alınmış. (25/17, 71/11, 90/3, 106/1) (Kubbealtı Lügatı)

muşîbet: (Ar.is.) İnsanın başına ansızın gelen bela, felaket, dert, sıkıntı. (71/8, 86/2) (Kubbealtı Lügatı)

muşlihiyyet: (Ar.is.) Barış sağlama, sulh etme. (26/3)

mustatîl: (Ar.sf.) Dikdörtgen biçiminde olan, uzunluğu eninden fazla olan. (84/18, 95/23) (Kubbealtı Lügatı)

muta‘aşşib: (Ar.is.) Benimsediği fikir ve inanca aşırı derecede bağlı olup başka düşünce ve inanca hak tanımayan, yenilikleri kabul etmeyen, bağnaz, fanatik. (18/21) (Kubbealtı Lügatı)

mutâbık: (Ar.sf.) Herhangi bir konuda karşılıklı olarak anlaşmaya varan, anlaşılan, birbiriyle uzlaşan. (86/10) (Kubbealtı Lügatı)

mu‘tâd: (Ar.sf.) Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her zamanki. (38/4, 69/17) (Kubbealtı Lügatı)

mutâla‘a: (Ar.is.) Etraflıca düşünme, inceleme, tetkik. (31/17, 45/17, 86/16, 104/15, 110/3) (Kubbealtı Lügatı)

mutaşavver: (Ar.sf.) Zihinde hazırlanan, canlandırılan, tasarlanan, tasavvur edilen. (17/2, 33/12) (Kubbealtı Lügatı)

mutavassıt: (Ar.sf. ve i.) Anlaşma sağlama, uzlaştırma vb. bir amaçla taraflar arasına giren, aracılık eden (kimse), aracı. (12/12) (Kubbealtı Lügatı)

muṭma’in: (Ar.sf.) Şüphe, korku ve endişelerden kurtulup rahatlamış, gönül huzuruna kavuşmuş, emniyete ermiş. (6/18) (Kubbealtı Lügatı)

mu‘teber: (Ar.sf.) Saygı gören, hatırı sayılır kimse. (25/7, 31/2) (Kubbealtı Lügatı)

mu‘temed: (Ar.sf.) İnanılır, güvenilir, emin, itimâda şâyan (kimse). (80/7) (Kubbealtı Lügatı)

muttaşıl: (Ar.sf.) Aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik. (53/10, 85/9, 94/18) (Kubbealtı Lügatı)

muvâcehe: (Ar.is.) Yüz yüze gelme, yüzleşme. (108/21) (Kubbealtı Lügatı)

muvaḥḥaf: (Ar.sf.) Başarı kazanmış, başarmış, başarılı. (3/17) (Kubbealtı Lügatı)

muḡāḥiḥ: (Ar.sf.) Uygun, münasip (10/8, 14/5, 16/12, 15/18, 20/12, 28/15, 34/7, 34/10, 44/18, 52/6, 61/3, 61/13, 72/21, 74/20, 82/14, 84/19, 87/6, 92/2, 96/2, 99/23, 101/12) (Kubbealtı Lügatı)

muḡāḥa' -i ḥarbiyye: Savaş fermanı. (7/8)

muḡāḥalet: (Ar.is.) Bir yere ulaşma, varma, varış. (40/8, 74/12, 81/14) (Kubbealtı Lügatı)

muḡāzebet: (Ar.is.) Bir işi ara vermeden, aksatmadan yapma, bir işte ciddiyet, sebat ve devamlılık gösterme. (66/19) (Kubbealtı Lügatı)

muḡāzene-i mizān-ı politikā: Politika dengelerini gözetmek. (11/17)

muḡāzi: (Ar.sf.) Aynı nitelik ve özelliklere sâhip olan, benzer, denk, eş, mümâsil. (66/19, 87/5) (Kubbealtı Lügatı)

muḡāziyet: Denklik. (67/8, 82/4)

muḡaḥḥer: (Ar.sf.) Savaşta zafer kazanmış, bir mücâdelede başarı, üstünlük elde etmiş, gâlip. (17/3, 17/7, 25/18, 78/9, 102/16) (Kubbealtı Lügatı)

muḡāḥaret: (Ar.is.) Arka çıkma, destek olma, yardım etme. (98/5) (Kubbealtı Lügatı)

muḡāyaḥa: (Ar.is.) Darlık, sıkıntı, müşkülat. (69/13) (Kubbealtı Lügatı)

muḡāzır: (Ar.sf.) Zarar veren, zararlı. (11/23, 83/4) (Kubbealtı Lügatı)

mūbaḥeret: (Ar.is.) Bir işe başlama, yapmaya girişme. (2/13, 6/2, 17/2, 23/13, 27/16, 29/7, 57/15, 59/3, 59/5, 59/5, 60/18, 62/3) (Kubbealtı Lügatı)

mūberrā: (Ar.sf.) İlgisi, alakası kalmamış, arınmış, arındırılmış. (7/15) (Kubbealtı Lügatı)

mūbeyyiz: (Ar.is.) Müsveddeleri temize çeken kimse, katip, müstensih. (23/5) (Kubbealtı Lügatı)

mübhem: (Ar.sf.) Ne olduğu açıkça anlaşılmayan, belirsiz (23/6) (Kubbealtı Lügatı)

mübteni: (Ar.sf.) Bir şey üzerine bina edilmiş, kurulmuş, kurulu (17/18, 17/21) (Kubbealtı Lügatı)

mücāmele: (Ar.is.) İyi geçinme, karşılıklı olarak iyi muamelede bulunma. (19/6) (Kubbealtı Lügatı)

mücānebet: (Ar.is.) Sakınma, çekinme. İnsanlardan uzağa bir tarafa çekilme. (90/18) (Kubbealtı Lügatı)

mücavir: (Ar.sf. ve i.) Komşu. Bir tekke , türbe veya mabet yakınındaki bir yerde kendini ibadete veren kimse. (21/6) (Kubbealtı Lügatı)

mücedded: (Ar.sf.) Yenilenmiş, yeni, yepyeni. (16/6) (Kubbealtı Lügatı)

müctemi': (Ar.sf.) Toplanmış, bir araya gelmiş, toplu. (40/5, 64/9, 65/4, 106/21) (Kubbealtı Lügatı)

müdāfa'a: (Ar.is.) Düşman hücumuna karşı koyma, savunma, direnme. (7/3, 40/3, 89/3) (Kubbealtı Lügatı)

müdāvement: (Ar.is.) Devamlı yapma, ara vermeden, yılmadan sürekli çalışma. (57/11, 95/11) (Kubbealtı Lügatı)

müdde'ā: (Ar.is.) İddia edilen, ısrarla savunulan husus, görüş, maksat, fikir, düşünce, tez vb. (13/15) (Kubbealtı Lügatı)

müdebbir: (Far.sf.. ve i.) İş ve davranışlarının sonucunu inceden inceye düşünerek hareket eden, tedbirli ve ihtiyatlı davranan (kimse). (16/9, 28/5, 29/18, 29/21, 67/23) (Kubbealtı Lügatı)

müdebbirāne: (Far.zf.) Müdebbir bir kimseye yakışır tarzda, gerekli tedbirleri alarak. (25/23) (Kubbealtı Lügatı)

müdīrān: (Far.c.) İdare eden, yöneten kimseler, idareciler, müdürler (25/10) (Kubbealtı Lügatı)

müfevvez: (Ar.sf.) Bir kimseye görev olarak verilmiş, sorumluluğu yükletilmiş, ismarlanmış, havale edilmiş. (7/9) (Kubbealtı Lügatı)

müferrid: (Ar.is.) Allah'ın sevgi ve rızasını kazanmak maksadıyla dünya işlerinden uzaklaşıp inzivâya çekilerek bütün vaktini ibâdetle geçiren kimse. (42/12) (Kubbealtı Lügatı)

müheyyâ: (Ar.sf.) Hazır, âmâde. (15/14, 19/17, 34/23, 65/4, 104/11, 106/13, 106/14, 108/19) (Kubbealtı Lügatı)

mühîb: (Ar.sf.) Heybetli, korkunç, azametli. (28/22, 93/18) (Kubbealtı Lügatı)

mühimmât: (Ar.c..) Savaş araç ve gereçleri. (19/14, 26/19, 28/16, 29/6, 30/3, 46/8) (Kubbealtı Lügatı)

mühimmât-ı sâ'ire-i harbiyye: Savaşın diğer araç ve gereçleri. (46/8)

mühlik ve mühîb: Helak edici ve heybetli. (93/18)

mükâfât: (Ar.is.) Bir hizmet veya muvaffakiyete ve iyiliğe karşı verilen karşılık. (26/16, 28/8)

mülâhaza: (Ar.is.) Düşünce, etraflıca ve iyice düşünme. (12/9, 17/14, 22/11, 26/9, 38/4, 45/17, 62/23, 63/9, 65/7, 69/5, 70/18, 81/9, 99/4, 104/15) (Kubbealtı Lügatı)

mülâşık: (Ar.sf.) Yapışık, bitişik. (85/1) (Kubbealtı Lügatı)

mülâyemet: (Ar.is.) Yumuşak huyluluk.Yumuşaklık, mülayimlik. (19/7) (Kubbealtı Lügatı)

mülûk-ı mâziye: Geçmiş melikler, yöneticiler. (11/3)

mümâna'at: (Ar.is.) Karşı çıkma, engelleme, mâni olma, muhâlefet. (33/5, 46/10, 51/14, 57/14, 63/23, 69/17, 73/17, 77/19, 77/19) (Kubbealtı Lügatı)

mümâraşet: (Ar.is.) Bir iş ve sanatla devamlı meşgul olmanın kazandırdığı alışıklık, ustalık, mahâret, hüner. (110/1) (Kubbealtı Lügatı)

mümâşelet: (Ar.is.) Birbirine benzeme, benzerlik. (18/20) (Kubbealtı Lügatı)

mümtāz: (Ar.sf.) Seçilmiş, seçkin. (30/7) (Kubbealtı Lügatı)

mümted: (Ar.sf.) Uzanmış, yayılmış. (32/3, 41/6, 60/2, 76/3, 84/18) (Kubbealtı Lügatı)

mümteni^c: (Ar.sf.) Çekinen, geri duran, kabule yanaşmayan. (72/16, 87/7, 108/11) (Kubbealtı Lügatı)

mümteni^f at: (Ar.c.) İmkansız olan şeyler. (31/7) (Kubbealtı Lügatı)

münammer: (Ar.is.) Numaralandırılmış. (15/116, 15/22)

münāsebāt-ı ḥāriciyye: Dış ilişkiler. (11/9)

münāsib: (Ar.sf.) Uygun, yerinde. (3/5, 3/22, 10/5, 10/8, 10/18, 15/12, 21/22, 26/13, 26/17, 34/7, 36/18, 37/10, 42/4, 43/23, 44/14, 44/19, 46/1, 48/14, 49/21, 50/7, 50/19, 53/7, 53/11, 54/20, 58/6, 60/21, 65/20, 66/3, 66/19, 68/1, 70/3, 72/17, 77/4, 78/6, 78/9, 79/14, 81/21, 81/22, 82/2, 82/13, 82/18, 84/19, 87/14, 88/23, 90/9, 91/22, 92/3, 92/14, 93/14, 94/23, 95/13, 95/16, 95/19, 96/3, 96/17, 96/18, 97/9, 99/3, 99/20, 100/17, 101/1, 101/10, 101/14, 102/9, 102/11, 108/22, 109/2, 109/11, 109/19) (Kubbealtı Lügatı)

münāsib-i tesmiye: İsimlendirmenin uygun olanı. (21/22-23)

münde^fi^c: (Ar.sf.) Savulmuş, savuşturulmuş, atlatılmış. (47/22, 73/18) (Kubbealtı Lügatı)

münfehim: (Ar.sf.) Anlaşılan, kavranılmış, idrak edilmiş olan. (45/16) (Kubbealtı Lügatı)

münferid: (Ar.is.) Başka kimse veya şeylerden ayrı olan, tek, yalnız, müstakil. (89/19) (Kubbealtı Lügatı)

münhazim: (Ar.sf.) Hazmedilen, sindirilen. (105/8) (Kubbealtı Lügatı)

münḫasım: (Ar.sf.) Kısımlara ayrılmış, bölünmüş, taksim edilmiş. (41/14, 44/1, 45/5) (Kubbealtı Lügatı)

münkat': (Ar.sf.) Kesilen, kesilmiş, kesik, aralıklı, fâsılalı. (84/17) (Kubbealtı Lügatı)

mün'akıd: (Ar.sf.) Düğümlenmiş, bağlanmış olan bağlı. Tarflarca resmen kabul edilmiş, imzalanmış, akdedilmiş. (14/20) (Kubbealtı Lügatı)

mün'akis: (Ar.sf.) Parlak bir cisme vurup yansıyan, yansımış (ışık, şekil vb.). (49/18) (Kubbealtı Lügatı)

müntehâ: (Ar.is.) Bir şeyin varabileceği son nokta, son, nihâyet. (44/12) (Kubbealtı Lügatı)

müntehibe: (Ar.sf.) Seçen, ayıran. (50/15) (Kubbealtı Lügatı)

münteşir: (Ar.sf.) Yayılmış, yaygın. (66/12, 106/22) (Kubbealtı Lügatı)

münzil: (Ar.sf. ve i.) İndiren, inzal eden (Allah). (27/14) (Kubbealtı Lügatı)

mürekkab: (Ar.sf.) Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik. (2/16, 32/9, 35/11, 36/1, 76/2, 87/9, 94/8, 94/10, 94/22, 95/19) (Kubbealtı Lügatı)

müretteb: (Ar.sf.) Sıralanmış, sıralı, tertipli, muntazam. (26/12, 103/6) (Kubbealtı Lügatı)

mürtefi': (Ar.sf.) Yükselmiş, yüksek, yüce. (44/11, 44/13, 55/19, 92/20) (Kubbealtı Lügatı)

mürür: (Ar.is.) Geçme, geçiş. (14/3, 15/17, 25/20, 33/3, 37/23, 41/14, 46/8, 47/12, 49/14, 50/2, 50/3, 50/9, 50/19, 50/21, 51/6, 51/7, 51/8, 51/10, 52/6, 52/8, 52/15, 52/16, 52/21, 57/9, 61/20, 63/21, 69/6, 69/7, 69/9, 69/10, 69/22, 70/6, 70/13, 70/13, 71/11, 77/13, 84/4, 95/15, 107/11) (Kubbealtı Lügatı)

mürüvvet: (Ar.is.) Yiğitlik, mertlik. İnsanca davranma, insanlık. (18/14) (Kubbealtı Lügatı)

müsâmaha: (Ar.is.) Hoşgörülü davranma, hoşgörü. (69/7) (Kubbealtı Lügatı)

müsāra'at: (Ar.is.) Bir işe vakit geçirmeden süratle başlama. Acele etme. (48/16)
(Kubbealtı Lügatı)

müsāvi: (Ar.sf.) Birbirinden ne fazla, ne eksik olan, eşit. (21/1, 21/2, 46/17, 73/3)
(Kubbealtı Lügatı)

müsāvat: (Ar.is.) Aynı seviyede olma, eşitlik, denklik. (60/23) (Kubbealtı Lügatı)

müsellem: (Ar.sf.) Teslim edilmiş, verilmiş, tevdi edilmiş. (47/7, 105/12)
(Kubbealtı Lügatı)

müstāgnī-i ihtār: Hatırlatmaya ihtiyacı olmayan. (16/10)

müstāgniyun: (Ar.is.) Tok gözlülük, doygunluk. (43/5)

müstahfız: (Ar.sf. ve i.) Koruyan, muhafaza eden(kimse), muhafız. (19/20, 56/1)
(Kubbealtı Lügatı)

müstahkem: (Ar.sf.) Çevresine siper kazılmak, kale, tabya vb. yapılmak sûretiyle düşmana karşı korunmuş, emniyet altına alınmış. (34/16, 49/20, 70/19, 74/12)
(Kubbealtı Lügatı)

müstahsen: (Ar.sf.) Herkesçe güzel kabul edilen, beğenilen, makbul. (11/19, 26/11, 26/12, 31/10, 68/10) (Kubbealtı Lügatı)

müsta'ad: (Ar.sf.) Yetenek. (96/2) (Kubbealtı Lügatı)

müsta'id: (Ar.sf.) Bir işi veya şeyi yapabilme yeteneğine sâhip olan, yetenekli, kâbiliyetli. (38/18) (Kubbealtı Lügatı)

müstakīm: (Ar.sf.) Doğru, düz, gerçek, hak. (67/4) (Kubbealtı Lügatı)

müsta'mel: (Ar.sf.) Kullanılmış, kullanılan. (43/1, 84/4) (Kubbealtı Lügatı)

müstebān: (Ar.sf.) Açıkça ortaya konmuş olan, şüpheyi yer bırakmayacak şekilde anlaşılan, açık. (10/1, 81/5) (Kubbealtı Lügatı)

müstaşhib: (Ar.sf.) Bir kimseyi refâkatinde bulunduran, yanına alan, dost ve arkadaş edinen (kimse). (15/8, 88/5) (Kubbealtı Lügatı)

müsteşār: (Ar.sf. ve i.) Danışılan, istişare edilen kimse. (29/17) (Kubbealtı Lügatı)

müstevcib: (Ar.sf. ve i.) Gerektiren. İcap ettiren (şey). (7/22, 52/4) (Kubbealtı Lügatı)

müşābih: (Ar.sf.) Benzeyen. Benzer. Mümasil. (47/15) (Kubbealtı Lügatı)

müşāhede: Gözlem (27/10, 37/20, 64/11, 70/8, 78/14)

müşār: (Ar.sf.) İşaret edilen, işaretle gösterilen. (3/14, 6/1, 17/5) (Kubbealtı Lügatı)

müşārün-ileyh: (Ar.zm.) Adı geçen, sözü edilen, anılan, işaret edilen kimse. (6/1, 17/5) (Kubbealtı Lügatı)

müşārün bil-benān: (Ar.zm.) Parmakla gösterilir, meşhur, ünlü. (3/14) (Kubbealtı Lügatı)

müşevvik: (Ar.sf. ve i.) Arzusunu, isteğini artıran, isteklendiren, sevk ve gayrete getiren (kimse veya şey). (17/4) (Kubbealtı Lügatı)

müştemil: (Ar.sf.) İçine alan, kapsayan, ihtivâ eden, şâmil olan. (32/14, 82/12) (Kubbealtı Lügatı)

müte‘ addid: (Ar.sf.) Çok sayıda, birçok. (24/2) (Kubbealtı Lügatı)

müteā‘ kıb: (Ar.sf.) Birbiri ardınca gelen, birbirini tâkip eden. (42/21) (Kubbealtı Lügatı)

mütebā‘ id: (Ar.sf.) Birbirinden uzaklaşan, uzağa giden, uzakta olan, uzak, ırak. (41/13, 42/23, 43/1, 43/5) (Kubbealtı Lügatı)

mütedā‘ir: (Ar.sf.) İlişkin, ... ile ilgili, -e ait, -e kadar. (12/6, 30/13, 46/16, 50/20) (Kubbealtı Lügatı)

mütedāvil: (Ar.sf.) Alışverişte kullanılan, tedavülde bulunan, geçer (para vb.). (10/6) (Kubbealtı Lügatı)

mütefarık: (Ar.sf.) Birbirinden ayrılmış, dağılmış. (42/21, 42/21, 65/9, 66/4, 89/19) (Kubbealtı Lügatı)

müteferri'ât: (Ar.c..) Bir kökten çıkıp dallara, kollara, kısım ve şûbelere ayrılan şeyler. (34/18) (Kubbealtı Lügatı)

müteğayyir: (Ar.sf.) Başka bir şekle giren, başka bir hal alan, değişen, başkalaşan. (61/16) (Kubbealtı Lügatı)

mütehârib: (Ar.sf.) Birbiriyle savaşan, harbeden. (12/12) (Kubbealtı Lügatı)

mütehaşşın: (Ar.sf.) Kaleye kapanmış, müstahkem bir mevkiye sığınmış. (59/17) (Kubbealtı Lügatı)

mütekâşir: (Ar.sf.) Çoğalmış, çok, pek çok. (40/23) (Kubbealtı Lügatı)

mütelâşık: (Ar.sf.) Birbirine bitişen, bitişik. (77/22, 92/6) (Kubbealtı Lügatı)

mütelevvîn: (Ar.sf.) Renklenmiş, renkli, boyalı. mec. Çabuk fikir değiştiren, döneke, kararsız, sebatsız. (61/16) (Kubbealtı Lügatı)

mütemekkin: (Ar.sf.) (Bir yere) Yerleşmiş, yerleşik, mukim. (20/1) (Kubbealtı Lügatı)

mütenâhî: (Ar.sf.) Sona eren, biten, sonlu. (75/15) (Kubbealtı Lügatı)

mütenevvî': (Ar.sf.) Çeşitli, çeşit çeşit, türlü türlü, değişik. (33/11, 91/21, 109/18) (Kubbealtı Lügatı)

müte'addid: (Ar.sf.) Çok sayıda, birçok. (33/23, 50/22) (Kubbealtı Lügatı)

müte'allık: (Ar.sf.) Âit, dâir, ilgili, alâkalı. (21/17, 30/18, 33/10, 33/11, 46/15, 53/6, 60/16, 80/16, 91/7, 91/17) (Kubbealtı Lügatı)

müte'assir: (Ar.sf.) Zor, güç, zahmetli. (19/4, 37/2, 90/4, 98/13, 105/18) (Kubbealtı Lügatı)

mütenevî': (Ar.sf.) Çeşitli, çeşit çeşit, türlü türlü, değişik. (80/14) (Kubbealtı Lügatı)

mütereddîd: (Ar.sf.) Bir türlü karar veremeyen, kararsız, tereddütlü. (33/12) (Kubbealtı Lügatı)

mütevakkıf: (Ar.sf.) İlerlemeyen, olduğu yerde duran. Olması, gerçekleşmesi bir şeye bağlı olan, bağlı. (3/15) (Kubbealtı Lügatı)

mütevâli: (Ar.sf.) Birbiri ardınca olan, peşpeşe gelen, aralıksız devam eden, devamlı. (16/4) (Kubbealtı Lügatı)

mütevâşıla: (Ar.sf.) Birbirine ulaşmış, bitişmiş, birleşik. (32/21, 63/5) (Kubbealtı Lügatı)

müteveccih: (Ar.sf.) Yönelmiş, yönelen. (41/6, 42/8, 43/5, 107/5) (Kubbealtı Lügatı)

mütezil: (Ar.sf.) Sarsılan, titreyen, sallanan. (109/9) (Kubbealtı Lügatı)

müttefik: (Ar.is. ve f.) Aralarında anlaşma yapmış, birbiriyle ittifak etmiş, birleşmiş kimselerden her biri. (11/17, 15/10, 17/23, 19/12, 20/22, 21/11, 31/16, 35/8) (Kubbealtı Lügatı)

müttehid ve mütelâşık: Birlik olmuş. (77/22)

müttehid: (Ar.sf.) Birleşmiş, birlik olmuş, birleşik. (42/23, 77/22) (Kubbealtı Lügatı)

müttehidü'l-merkez: Merkezde birleşmiş. (42/23)

müvâcehe-i hañ-ı muhârebe: Savaş sınırının karşısı. (93/9)

müyesser: (Ar.sf.) Kolaylıkla olan, kolaylıkla yapılan, kolaylaştırılmış. (71/9) (Kubbealtı Lügatı)

Nn

nâ-becâ: (Far.b.sf.) Yersiz, yolsuz, yerinde değil, münasebetsiz, uygunsuz. (21/6) (Devellioğlu Lügatı)

nâfi': (Ar.sf.) Faydalı, faydası olan, menfaatli. (10/5, 13/14, 34/1, 74/18, 97/9) (Kubbealtı Lügatı)

nâfiz: (Ar.sf.) Bir şeyin bir tarafından girip içine işleyerek öbür tarafından çıkan. (13/14) (Kubbealtı Lügatı)

nā-fa‘id: (Far. Ar. is.) Faydasız. (15/18)

nāgehānī: (Far.z) Birdenbire, ansızın ortaya çıkan. (18/13)

nā-hāk: (Ar.sf.) Hakka ve adalete uygun olmayan, haksız. (2/6) (Kubbealtı Lügatı)

nākıs: (Ar.sf.) Noksan, eksik, tam olmayan. (27/2) (Kubbealtı Lügatı)

nā-münāsib: (a.Far.b.sf.) Uygunsuz, uygun olmayan. (81/22, 102/9)

nā‘il: (Ar.sf.) Amacına ulaşmış. (7/16, 9/23, 11/1, 14/4, 16/3, 16/16, 24/5, 57/15, 67/4, 70/11, 73/20, 78/16, 93/1, 94/4, 110/1)

nā‘il-i merām: Amacına, niyetine ulaşmış. (16/3)

nā‘ire: (Ar.is.) Ateş, alev. (17/5) (Kubbealtı Lügatı)

na‘l: (Ar.is.) Nal kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli. (99/22, 101/6) (Kubbealtı Lügatı)

nā-pesendide: (Far.b.sf.) Beğenilmez. (17/20) (Devellioğlu Lügatı)

napolyon: Fransız Asker, devlet adamı. Birinci Napolyon olarak 1804’ten 1814’e kadar Fransa İmparatoru. (13/17, 13/21, 14/1, 14/5, 14/7, 15/14, 15/22, 16/15, 16/22, 27/7)

nā-revā: (Far.b.sf.) Yakışmaz. (6/5) (Devellioğlu Lügatı)

naşb-ı hıyām: Çadırları kurma. (18/8-9)

nāşī: (Ar.sf.) İleri gelen, neşet eden. (6/14, 14/10, 17/4, 20/8, 24/8, 27/15, 43/12, 50/10, 72/3, 89/19, 95/13, 97/16, 101/9) (Kubbealtı Lügatı)

nāzik ü daḳīk: İnce, nazik, hassas. (72/13)

nāzik maşlahatıñ ber-vefk me’mül vücūda gelmesi: nazik, ince barışın emellere uygun olarak meydana gelmesi. (6/12-13)

nāzil: (Ar.sf.) Yukarıdan aşağıya inen, nüzul eden. (71/23) (Kubbealtı Lügatı)

nedāmet: (Ar.is.) Yaptığı iş veya davranışın sonucunu beğenmeyip yaptığına hayıflanma, pişman olma, pişmanlık. (10/1) (Kubbealtı Lügatı)

neferāt: (Ar.c..) Askerler, erler. (26/14, 67/21)

nefi‘: (Ar.is.) Faydalı, faydası olan. (43/11)

nef‘-i ‘umūmiyye: Genel fayda. (76/18)

neseb: (Ar.is.) Soy, soy sop, atalar dedeler silsilesi. (21/8)

netāyic-i mużırra: Zararlı sonuçlar. (11/23)

nevā’ir: (Ar.c..) Ateşler, alevler. (17/5) (Devellioğlu Lügatı)

nevāḥī: (Ar.c.) Yanlar, taraflar. Nahiyeler, bucaklar. (35/10, 60/23) (Devellioğlu Lügatı)

nev‘i: (Ar.is.) Cins, tür (10/12, 10/12, 10/13, 14/9, 14/10, 14/11, 15/17, 15/18, 15/21, 31/11, 32/23, 39/6, 39/8, 40/12, 40/13, 46/9, 46/15, 52/16, 59/9, 67/22, 74/9, 74/15, 74/23, 80/16, 80/17, 80/19, 80/22, 80/23, 81/2, 81/3, 81/4, 81/9, 82/1, 82/1, 82/7, 82/15, 83/1, 83/8, 84/3, 84/10, 84/11, 84/17, 85/8, 85/9, 87/3, 87/5, 87/5, 89/9, 97/22) (Kubbealtı Lügatı)

nev‘-i evvelī: İlk çeşit, tür. (39/6)

nev‘-i şānī: İkinci çeşit, tür. (39/8)

nezd: (Ar.is.) Yan, kat, huzur. (12/11, 27/20) (Kubbealtı Lügatı)

nışf-i merḥale: Mertebenin, yolun yarısı. (68/15)

nışfi: (Ar.is.) Yarım, yarı, nim. (36/5) (Kubbealtı Lügatı)

nīm: (Far.sf.) Yarım, yarı. (53/11) (Kubbealtı Lügatı)

niyāb: (Ar.is.) Vekillik. (32/20) (Kubbealtı Lügatı)

niyyet-i şābit: Sabit niyet. (79/7)

nüş: (Far.is.) İçme, içiş. (29/5) (Kubbealtı Lügatı)

nüfûz: (Ar.is.) İçme, içiş. Sözü geçme, sözünü geçirme gücü. (10/10, 12/11, 12/13, 16/5, 22/7) (Kubbealtı Lügatı)

nümūdār: (Ar.sf.) Görünen, meydana gelen, nümayan. (19/16) (Kubbealtı Lügatı)

nüzûl: (Ar.is.) Aşağı inme, konaklama. (53/11, 98/23) (Devellioğlu Lügatı)

Oo

oder nehri: (coğ.) Çek Cumhuriyeti'nde doğarak Avrupa'nın kuzey kesimindeki ovaları sulayarak Baltık Denizi'ne dökülen nehir.(13/20)

ordu: (E.T. *ordu* “karargah, hâkânın oturduğu şehir” <Moğ. *orda*) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin bütünü. Bu bütünün başlıca bölümlerinden her biri. (2/11, 3/21, 14/2, 14/23, 15/10, 15/11, 15/18, 15/19, 15/20, 15/21, 15/22, 16/1, 16/4, 16/5, 17/8, 19/18, 21/16, 22/5, 22/17, 24/6, 24/22, 25/12, 25/16, 25/18, 26/4, 26/6, 26/7, 26/9, 27/4, 27/16, 32/22, 33/5, 33/6, 33/18, 34/6, 34/10, 34/12, 34/23, 35/13, 35/15, 35/15, 35/19, 36/5, 36/9, 36/14, 36/16, 36/18, 37/1, 37/12, 37/19, 38/17, 38/18, 38/23, 39/2, 39/4, 39/17, 39/22, 40/3, 40/8, 40/22, 41/2, 41/5, 41/9, 41/12, 41/16, 42/20, 44/1, 44/2, 44/9, 44/12, 45/21, 46/2, 47/1, 47/14, 47/16, 47/18, 47/23, 49/13, 49/13, 49/15, 49/17, 49/18, 50/21, 51/3, 52/12, 53/3, 53/4, 53/10, 53/14, 53/20, 54/4, 54/5, 54/9, 54/12, 54/22, 55/3, 55/6, 55/7, 55/10, 55/12, 55/13, 55/23, 56/4, 56/18, 56/23, 57/1, 57/3, 57/6, 57/12, 57/21, 57/23, 58/4, 58/7, 58/11, 58/12, 58/14, 58/16, 58/22, 59/1, 59/9, 59/11, 59/13, 59/13, 59/18, 60/13, 60/17, 61/3, 61/7, 61/10, 61/19, 62/4, 62/7, 62/10, 62/18, 62/20, 62/21, 62/3, 62/4, 62/7, 62/10, 64/6, 64/8, 65/2, 65/16, 65/21, 66/9, 66/11, 67/2, 67/6, 67/7, 67/7, 67/9, 67/11, 68/8, 68/15, 68/16, 68/19, 68/21, 68/23, 69/1, 69/15, 69/18, 69/18, 69/22, 71/2, 71/3, 71/13, 71/17, 73/7, 73/15, 73/20, 73/20, 74/2, 74/4, 74/6, 74/10, 74/16, 74/18, 74/21, 74/21, 74/23, 75/1, 75/6, 75/14, 75/14, 76/6, 77/13, 78/8, 78/11, 78/12, 79/12, 79/17, 80/13, 80/15, 81/13, 82/12, 82/13, 83/1, 83/2, 83/3, 83/4, 83/4, 83/8, 83/19, 83/19, 84/5, 84/9, 84/18, 84/19, 84/21, 85/1, 85/5, 85/10, 85/12, 85/15, 85/15, 86/3, 87/8, 87/16, 87/17, 88/2, 88/4, 88/9, 88/16, 89/5, 89/7, 89/10, 89/12, 89/20, 90/2, 90/4, 90/7, 91/12, 91/23, 92/2, 93/2, 93/5, 93/22, 97/16, 97/21, 97/23, 98/12, 99/22, 99/23, 100/3, 100/5, 100/12, 106/21) (Kubbealtı Lügatı)

ordū ser-dār: Ordu komutanı. (2/11)

ordu sergerdesi: Ordu reisi, başkanı. (22/5)

orduların ‘ameliyâtı: Orduların tatbikatları, işleri, uygulamaları. (21/16)

ordu-yı mışriye: Mısır Ordusu. (36/9)

orta: (T.) (Yeniçeri ocağında) Tabur. (75/7, 75/17, 75/19, 75/20, 81/10, 87/1, 87/2, 87/6, 87/9, 94/7, 94/8, 94/8, 94/10, 94/20, 95/6, 95/9, 95/11, 95/18, 96/2, 96/9, 101/15, 101/16, 102/7, 103/1, 103/2, 103/2, 103/5, 103/7, 103/8, 103/9, 103/19, 104/7, 104/11) (Kubbealtı Lügatı)

otlakçı: Başkalarının sırtından bedavadan geçinen kimse, anaforcı, beleşçi. (29/1, 101/7, 101/15, 101/18, 101/20) (Kubbealtı Lügatı)

Öö

‘özr-i maķbul: Kabul edilen özür. (17/18)

‘özr-i selīm: Doğru, içten yapılan özür. (17/21)

Pp

paşa: is. (Kökü kesin olarak belli değildir; Türkçe beşe “ağabey”den, baş ağa’dan veya Fars. pây-i şâh “şâhın ayağı, şâhın sağ kolu” tamlamasından gelmiş olabileceği ileri sürülmüştür) Osmanlı Devleti’nde mirlivâ (tuğgeneral)lara ve daha yüksek rütbedeki askerlerle yüksek rütbeli sivil memurlara verilen resmî unvan. (39/1) (Kubbealtı Lügatı)

paşalık: Paşa olma durumu. (39/1) (Kubbealtı Lügatı)

pay-māl: (Far.b.sf.) Ayaklar altına alınmış, çiğnenmiş, hakir duruma düşürülmüş, perişan edilmiş. (7/17) (Kubbealtı Lügatı)

penāh: (Far.is.) Sığınacak yer, sığınak. (33/5, 36/1, 48/14, 55/14, 56/21, 57/23, 58/3, 97/16) (Kubbealtı Lügatı)

pençeleşmek: 1. Pençe pençeye dövüşmek. 2. Bir şeyle canını dişine takarak mücadele etmek, boğuşmak, uğraşmak. (25/4, 54/11) (Kubbealtı Lügatı)

pend u naşihat: Öğüt ve vaaz. (17/15)

perver: (Far.sf.) Sonuna geldiği kelimelere “besleyen, yetiştiren, koruyan, seven” anlamı katarak Farsça usulüyle birleşik sıfatlar yapar. (25/9, 31/2) (Kubbealtı Lügatı)

pes: (Far.zf) Şu halde, öyleyse, imdi. (2/12, 17/16, 29/13, 42/10, 76/6, 96/9, 104/14) (Kubbealtı Lügatı)

pes bir sefer ü harbiñ: Harp ve seferin arkası, gerisi. (2/12)

pesendide: (Far.sf.) Beğenilmiş, seçilmiş (17/20, 79/10) (Kubbealtı Lügatı)

peydā: (Ar.sf.) Açıkta ve meydanda olan zahir. (11/3, 11/19, 12/3, 54/11, 86/5) (Kubbealtı Lügatı)

peydā-yı kuvvet: Kuvvet oluşturmak. (11/3)

pezīr: (Ar.sf.) Kabul etmek. (14/2, 108/21)

pezīra-yı hüsn-i huşūl: güzeli kabul eden. (11/2)

pīşgāh: (Far.b.i.) Ön, huzur. (69/23) (Kubbealtı Lügatı)

piyāde: (Far.is.) Yaya savaşan asker sınıfı. (3/11, 29/10, 75/22, 78/13, 92/16, 93/15, 93/21, 93/22, 93/23, 98/4, 98/10, 98/10, 98/16, 98/20, 98/22, 98/23, 99/2, 99/8, 99/12, 99/15, 99/16, 99/18, 100/22, 101/11, 102/3, 102/9, 102/12, 102/14, 103/5, 103/6, 103/17, 105/2, 106/3, 106/5, 106/8, 107/15, 108/8, 108/17, 108/20, 109/5, 109/7, 109/9, 109/10, 109/15) (Kubbealtı Lügatı)

planka: (İtal. Placca) Plaka, Mâdenî levha. (58/5, 71/1, 71/18) (Kubbealtı Lügatı)

pūşide: (Far.sf.) Örtülü, örtünmüş. (86/23, 100/20) (Kubbealtı Lügatı)

prusya: Bkz. Brusya. (27/14)

Rr

rābīta: (Ar.is.) İki şeyi birbirine bağlayan şey, bağ. (14/11, 37/20, 62/16, 71/1) (Devellioğlu Lügatı)

rāci‘: (Ar.sf.) –e dönen, rücu eden. (25/1, 61/9) (Kubbealtı Lügatı)

rāfi‘a: (Ar.sf.) Kaldıran, yükselten. (26/19) (Kubbealtı Lügatı)

ra‘nā: (Ar.sf.) İyi, güzel, hoş , latif, parlak, revnaklı. (26/7, 90/8) (Kubbealtı Lügatı)

refākat: (Ar.is.) Birinin berâberinde olma, arkadaşlık, yoldaşlık. (100/12, 106/5) (Kubbealtı Lügatı)

refte refte: Git gide, azar azar (12/5)

re‘āyā: (Ar.is.) Bir hükümdarın yönetimi altında bulunan ve vergi veren (32/1) (Kubbealtı Lügatı)

re‘yu’l-‘ayn: Görüş birliği. (110/4)

ren nehri: (coğ.) İsviçre Alplerinde doğup, Lihtenştayn ve Fransa sınırlarından Almanya ve Hollanda topraklarından geçtikten sonra Rotterdam’da Kuzey Denizi’ne dökülen nehir. (13/22)

resā’il: (Ar.is risāle c.) Mektuplar, küçük kitaplar. (30/13) (Devellioğlu Lügatı)

revān: (Ar.sf.) Yürüyen, giden, akan. (66/14) (Kubbealtı Lügatı)

revş-i harb: (Ar.Far.b.is.) Orduların yürüyüşü. (21/18)

rihlet: (Ar.is.) Göç, sefer. Dünyadan ahirete göç etme. (32/23, 33/6, 45/21, 45/22, 45/23, 46/3, 46/11) (Kubbealtı Lügatı)

riẓādāde: (Ar.Far.b.is.) Razi olmuş. (10/17) (Devellioğlu Lügatı)

ricāl: (Ar.c.) Erkekler. Büyük mevkilerde bulunanlar. (3/14, 15/20, 22/17, 22/23, 26/22, 28/6, 30/9, 30/15, 30/17, 30/17, 68/4) (Kubbealtı Lügatı)

ric‘at: (Ar.is.) Geri dönme, geri çekilme, geriye doğru kaçma. (13/22, 15/23, 33/8, 36/13, 48/2, 49/17, 53/11, 57/7, 62/10, 62/11, 63/17, 63/19, 63/20, 64/2, 64/4, 64/10, 64/12, 64/20, 65/3, 65/4, 65/8, 65/12, 65/19, 66/2, 66/2, 66/5, 66/6, 66/7, 66/9, 66/11, 66/14, 66/16, 66/19, 66/20, 66/23, 67/5, 67/6, 67/7, 67/8, 67/13, 67/13, 67/16, 67/19, 68/11, 68/20, 68/21, 68/22, 69/6, 70/16, 70/23, 71/12, 71/17, 71/22, 77/7, 81/15, 81/16, 98/11, 98/13, 100/14, 101/11) (Kubbealtı Lügatı)

rū-be-rū: (f. zf.) Yüz yüze. (39/10, 105/19) (Kubbealtı Lügatı)

rub': (Ar.is.) Dörtte bir, çeyrek. (28/10, 28/11) (Kubbealtı Lügatı)

rū-gerdān: (Far.brl.sf.) Yüz çevirme, yüz döndüren. (79/23) (Kubbealtı Lügatı)

rūḥānī: (Ar.sf.) Ruhla ilgili, ruha ait. (88/2) (Kubbealtı Lügatı)

ruḥṣat: (Ar.is.) İzin, müsaade. (25/3, 60/21, 68/6, 89/10, 107/12) (Kubbealtı Lügatı)

rū'esā: (Ar.c..) Reisler, başkanlar. (16/9) (Kubbealtı Lügatı)

rū'ūs: (Ar.is.) Başlar, şahıslar, kimseler. (18/19, 31/13) (Kubbealtı Lügatı)

rusya: Kuzey Avrasya'da bulunan bir ülke. (11/2, 13/19, 15/7, 15/21, 16/21, 20/5, 27/3, 27/14)

rūṣen u hüveydā: Parlak ve apaçık. (44/6-7)

Ss

şa'b: (Ar.sf.) Güç olan, güçlkle yapılan, zor, çetin, müşkül. (49/12, 63/20, 73/21, 77/9, 98/13) (Kubbealtı Lügatı)

şa'b u müte' assir: Zor ve çetin. (98/13)

şa'b ü düşvār: Zor ve güç. (77/9)

sābık: (Ar.sf.) Geçici, geçen, geçmiş. (32/4, 32/9, 49/14, 56/5, 81/7, 82/1, 87/23, 95/17, 102/3, 106/14, 107/11, 110/2) (Devellioğlu Lügatı)

sa'adet-mende: Mutlu, bahtiyar. (3/17)

şafbeste-i tabur: Taburun saf bağlaması, saf durması. (101/17)

sāḥile dōkmek: Karaya çıkarmak. (48/12)

saḥrā: (Ar.is.) Kır, ova, çöl. (54/2) (Devellioğlu Lügatı)

sa'i: (Ar.sf. ve i.) Çalışan, gayret eden (kimse). (18/4, 62/6) (Kubbealtı Lügatı)

saķāmet: (Ar.is.) Yanlışlık, bozukluk, sakatlık. (60/4, 69/20) (Kubbealtı Lügatı)

şakīl: (Ar.sf.) Can sıkıcı, ağır. (28/19)

şalābet: (Ar.is.) Katılık, sertlik. (74/19) (Kubbealtı Lügatı)

salţanat: (Ar.is.) Hükümdarlık, sultanlık. (27/18, 29/16, 30/16) (Kubbealtı Lügatı)

şarb: Çok dik, çıkılması, geçilmesi zor. (49/9, 52/14, 85/3) (Kubbealtı Lügatı)

şarf-ı naţar: Bir şeyden vazgeçme, cayma. (3/9)

sa‘y: Çalışma, çalışıp çabalama. Gayret sarfetme. (7/4, 23/19, 23/22, 35/16, 37/13, 38/15, 56/13, 71/19, 81/19, 84/7, 85/20, 86/14, 89/21, 90/17, 97/11, 97/17, 101/19, 109/4, 110/5) (Kubbealtı Lügatı)

saţh-ı zemīn: Yer yüzü. (91/12)

şavlet: (Ar.is.) Bütün gücüyle saldırma, şiddetli hücum, saldırı. (78/15, 97/6) (Kubbealtı Lügatı)

şavuşmak: (Bulunduğu yerden) Kimsenin dikkatini çekmeden ve kimseye haber vermeden gizlice ayrılmak, kaçıp gitmek. (102/23) (Kubbealtı Lügatı)

sebebkār: (a.Far.b.sf.) Sebep, neden olan. (27/11)

sebkāt: (Ar.is.) Geçme, önceden olma, cereyan etme, sebk (32/10, 59/22) (Kubbealtı Lügatı)

sebūkbār: (Far.b.sf..) Yüğü hafif, ayağı hafif, hızlı giden. (52/20, 88/17) (Kubbealtı Lügatı)

sefā’in: (Ar.c..) Gemiler, sefineler. (23/7) (Kubbealtı Lügatı)

sehlū’l-ĥurūc: Çıkışı kolay. (76/23)

sehv: (Ar.is.) Kasten yapılmayan, yanılmaktan olan yanlış, hata. (15/21, 22/19, 86/1, 100/13) (Kubbealtı Lügatı)

sehv u ĥaţā: Yanlışlık ve hata. (15/21, 86/1, 100/13)

sekine: (Ar.is.) Karar, rahat, sakinlik, dinlenme. (55/22, 55/23) (Devellioğlu Lügati)

sekene: (Ar.is.) Bir yerde oturanlar, ikamet edenler. (20/6, 20/9, 57/17, 61/18, 62/7) (Kubbealtı Lügati)

selāmet: (Ar.is.) Tehlikeden uzak olma, güvenlik. Kurtulma, kurtuluş. (14/1, 15/15, 15/19, 44/5, 54/8, 64/10, 71/9, 72/8, 73/12, 84/22) (Kubbealtı Lügati)

semere: (Ar.is.) Meyve, yemiş, verim. *Mec.* Beklenen sonuç, netice. (30/6, 37/8, 80/2, 80/3, 99/10, 99/12, 108/6) (Kubbealtı Lügati)

ser-‘ asker: (f.Ar.b.is..) Ordu kumandanı. (3/13, 15/4, 15/8, 15/10, 15/12, 15/14, 16/7, 16/10, 17/10, 22/17, 23/18, 23/18, 24/4, 24/17, 25/2, 25/3, 25/4, 25/7, 25/9, 26/4, 26/5, 26/6, 27/8, 40/17, 60/17, 64/4, 74/19, 78/14, 78/20, 79/2, 79/3, 79/8, 79/9, 79/12, 80/1, 80/4, 86/1, 86/11, 91/8, 96/19, 96/21, 97/21, 99/4, 101/12, 101/14)

ser-‘ asker-i mahāret-perver: Hünlerli başkomutan. (25/9)

ser-dār: (Far.b.i.) Komutan. (2/11)

serfūrū: (Far.is.) Baş eğme itaat etme, yüz suyu dökme, minnet etme. Söz dinleme. (17/7) (Kubbealtı Lügati)

sergerde: (Far.b.i.) Baş, başkan, reis. (22/5, 24/14, 27/5, 104/9, 104/10, 104/13) (Kubbealtı Lügati)

seri‘ an: (Ar.zf.) Süratle, çarçabuk. (49/2, 52/22) (Kubbealtı Lügati)

ser-mū: (Far.b.sf.) Kıl kadar, pek az şey. (31/5) (Devellioğlu Lügati)

şervet: (Ar.is.) Zenginlik, varlık, para, mal mülk. (32/1) (Kubbealtı Lügati)

setr: (Ar.is.) Gizleme, örtme, kapama. (30/19, 36/7, 36/23, 38/15, 40/3, 48/2, 48/19, 49/1, 52/4, 54/22, 55/13, 59/3, 59/5, 59/17, 60/1, 73/6, 77/5, 81/15, 96/13) (Kubbealtı Lügati)

sevāhil-i medīde: Sahiller, yalılar. Deniz veya ırmak kenarları. (19/11)

sevķ ve tahrīk: Aktarma ve hareket ettirme. (2/18)

sevķ-i ‘asākīr: Askerlerin sevki, nakli. (21/20, 22/10, 32/11, 32/13, 33/10, 33/11, 33/14, 33/20, 37/6, 38/7, 43/13, 44/19, 44/22, 46/15, 50/6, 50/13, 53/5, 54/18, 55/17, 60/16, 78/19, 81/13, 90/13, 91/13, 91/17)

seyf: (Ar.is.) Kılıç. (2/8, 18/10, 29/3, 29/18) (Kubbealtı Lügatı)

seyr-i serī‘: Hızlıca göz gezdirme. (39/17)

sezā: (Far.sf.) Uygun (3/4, 6/3, 29/12) (Kubbealtı Lügatı)

sezāvar: (Far.b.sf.) Layık olan, layık, seza. (29/12) (Kubbealtı Lügatı)

şıdk: (Ar.is.) Doğruluk, gerçeklik. (22/4) (Kubbealtı Lügatı)

şıklet: (Ar.is.) Ağırlık, yük. (51/14, 55/7, 55/10, 106/23) (Kubbealtı Lügatı)

şınur: (Yun. Synoron) İki devletin topraklarını, değışiklik gösteren iki bölgeyi, idari veya hukukî olarak bölünmüş il, ilçe, arâzi vb.ni ayıran çizgi, hudut. (40/22, 41/2, 41/16, 42/11, 58/3) (Kubbealtı Lügatı)

şıyānet: (Ar.is.) Koruma, muhâfaza, himâye. (61/5, 97/1, 97/1, 97/14) (Kubbealtı Lügatı)

şılāh tūtār: Silah tutmaya, savaşmaya gücü yeten. (23/7)

şīm u zer: Gümüş ve altın. (31/19)

şıpah-sālār: (Far.b.i.) Başkomutan, serasker. (2/11) (Kubbealtı Lügatı)

şıper: (f. i.) Kalkan. Korunmak, gizlenmek maksadıyla arkasına, altına veya içine sığınılacak, saklanılacak şey. (92/19, 97/4, 97/5, 97/8, 103/12, 109/8) (Kubbealtı Lügatı)

şırāyet: (Ar.is.) Yaygın duruma gelip tesir etme, etkisi altına alma, yayılma. (11/13, 104/21) (Kubbealtı Lügatı)

şıyāk: (Ar.is.) (Söz için) Akış şekli, ifade tarzı. (30/3, 101/10) (Kubbealtı Lügatı)

şulh u şalāh: (Ar.is.t) Barış ve huzur. (30/9)

şun‘ı-i pāy-ı kıyām: Ayaklanma. (18/8)

sū‘-i tedbīr: Tedbirin kötüsü. (56/17)

şu‘ūbet: (Ar.is.) Zorluk, güçlük, zahmet. (15/15, 20/9, 28/3, 44/23, 46/9, 50/16, 55/21, 62/17, 70/16) (Kubbealtı Lügatı)

şu‘ūd: (Ar.is.) Yüksenge, yukarıya çıkma, yükselme, yücelme. (44/15) (Kubbealtı Lügatı)

şūret-peżīr: (Far.b.sf..) Şekil alan, şekil bulan, hasıl olan, meydana gelen. (108/21) (Kubbealtı Lügatı)

sühūlet: (Ar.is.) Kolaylık, yumuşaklık, naziklik, nezaket. (7/23, 16/6, 40/8, 43/15, 52/1, 52/13, 55/12, 55/20, 57/21, 58/5, 62/11, 62/19, 63/9, 65/7, 67/4, 67/14, 68/11, 68/22, 79/6, 82/8, 82/21, 84/13, 85/4, 89/11, 92/10, 95/2, 96/6, 105/8, 107/1) (Kubbealtı Lügatı)

sūkkān: (Ar.is.) Bir yerde oturanlar, ikamet edenler, o yerin sakinleri. (20/8) (Kubbealtı Lügatı)

şülüş: (Ar.is.) Üçte bir. (11/22, 28/13, 28/14, 45/18, 86/18, 86/19, 93/15, 107/14, 107/15, 109/15, 109/18) (Kubbealtı Lügatı)

süvāri: (Far.is.) Atlı asker. (3/11, 28/19, 28/22, 29/5, 29/10, 64/1, 64/22, 68/8, 73/8, 78/12, 87/8, 92/1, 92/17, 94/2, 97/20, 97/21, 98/15, 99/9, 99/17, 99/19, 101/15, 102/5, 102/10, 102/12, 102/15, 103/4, 103/5, 103/8, 103/17, 103/18, 103/19, 104/2, 104/16, 105/2, 109/15) (Kubbealtı Lügatı)

süvarī-i ‘asākīr: Askerlerin atlı olanları. (92/1)

süvāriyān-ı hafīf: Hafif atlılar. (101/15)

Şş

şāmil: (Ar.sf.) İçine alan, kaplayan, kapsayan. (3/6, 3/21, 15/18, 22/10, 25/19, 29/17, 32/13, 35/9, 35/12, 38/13, 44/23, 50/5, 69/7, 74/18, 82/8, 82/16, 91/16, 91/23) (Kubbealtı Lügatı)

şa‘ şa‘: (Ar.is.) Parıltı, parlaklık. (90/14) (Kubbealtı Lügatı)

şatranc: (Ar.is.) Satranç oyunu. Fildişi ayna ve kakmalarda oyulan satıhla, kakılan parçanın zigzakkı olarak kareler teşkil etmesi suretiyle meydana gelen motif. (35/18, 35/19, 94/19, 102/6, 102/15, 102/15, 102/20) (Devellioğlu Lügatı)

şāyeste: (Far.sf.) Layık, uygun, yaraşır. (3/17, 16/10, 22/13, 27/4, 34/21, 56/2, 66/23) (Kubbealtı Lügatı)

şāyi‘ a: Herkesin duyduğu söylenti, her tarafa yayılmış olan söz, yaygın haber. (46/11, 47/19)

şecīa‘ -ı sūvāriyān-ı mūtenazım: Düzenli atlı birliklerin yiğitlikleri. (28/22)

şehzāde: (Far.b.i.) Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkek çocuk. (29/16) (Kubbealtı Lügatı)

şekk: (Ar.is.) Şüphes, zan. (25/21, 38/5, 56/13, 67/16, 79/4, 104/14) (Kubbealtı Lügatı)

şerbet-i mevtā: Ölüm şerbeti. (29/5)

şetāret: (Ar.is.) “ahlâksızlık” Sevinç, neşe, şenlik. [Kelime bu anlamı Türkçe’de kazanmıştır] (96/21) (Kubbealtı Lügatı)

şevk-i ğayret: Çalışma azmi. (23/22)

şirāne: (Far.is.) Arslana yakışır tarzda, arslanca. (78/15) (Kubbealtı Lügatı)

şirāze-i tertīb ve intizām: Düzenli ve tertipli denge. (29/23)

şirket: (Ar.is.) Ortaklık. (10/10, 16/11) (Kubbealtı Lügatı)

şūrā-yı ‘askeriye: Asker toplantısı. (22/6)

şurû': (Ar.is.) Başlama. (2/14, 29/15, 32/12, 67/15, 91/22) (Kubbealtı Lügatı)

şurût-ı hâzım ü ihtiyât: Dikkat ve korunmanın şartları. (62/12)

şurût-ı tis'a-i mezkûre: Zikredilen Dokuz Şart. (27/1)

şümâr: (Far.is.) Sayı, sayma. (69/3) (Kubbealtı Lügatı)

Tt

ta'ahhüd: (Ar.is.) Bir şeyi yapmak üzere üstüne alma, üstlenme. (14/11, 14/20) (Kubbealtı Lügatı)

ta'akkul: (Ar.is.) Akıl erdirmeye, zihin yorarak anlama. Hatırlama. (70/21) (Kubbealtı Lügatı)

ta'alluk: (Ar.is.) İlişik, ilgi, bağ. (21/21, 33/7, 33/14, 54/18, 76/8, 91/13) (Kubbealtı Lügatı)

ta'arruz: (Ar.is.) Askerî kuvvetlerin düşman üzerine yaptığı saldırı, hücum. (6/6, 6/11, 6/22, 7/7, 11/16, 30/22, 32/17, 34/8, 36/6, 37/4, 37/5, 37/6, 37/9, 37/9, 37/15, 37/18, 37/21, 38/5, 38/8, 57/11, 59/2, 74/6, 74/16, 76/11, 78/9, 78/15, 78/18, 78/19, 78/21, 79/4, 79/10, 80/2, 80/5, 80/8, 81/14, 85/4, 95/18, 96/5, 97/10, 105/4, 105/6, 106/1) (Kubbealtı Lügatı)

ta'ayyüş: (Ar.is.) Yaşama, geçinme, maîşet. (7/19, 36/18, 36/22, 64/6) (Kubbealtı Lügatı)

tâb-âver: (Far.b.sf.) Güç yetiren, dayanan. (73/16, 85/16) (Devellioğlu Lügatı)

tabur: asker. Dört bölükten kurulan askerî birlik. (29/2, 34/7, 45/5, 45/6, 50/23, 65/6, 75/7, 75/17, 76/19, 87/1, 88/7, 88/10, 88/14, 88/22, 93/17, 94/7, 94/16, 96/15, 101/17, 102/6, 102/9, 102/10, 102/16, 102/20, 102/22, 103/23, 104/19, 104/22, 107/17) (Kubbealtı Lügatı)

tabya: i (Ar. "ta'biye "askeri hazırlamak"tan) Bir istihkamın siperlerinden dışarıya taşacak şekilde ve tek olarak yapılmış top yeri, küçük ve tek istihkam. (48/22, 53/18) (Kubbealtı Lügatı)

tafşıl: (Ar.is.) Bir şeyi bütün ayrıntıları ile açıklamak. (3/9, 23/9, 23/12, 76/13) (Kubbealtı Lügatı)

taşlık ve taşlık maḥall: Zemini taşlık ve engebeli olan yer. (20/11)

tağyir ve taḥvîl: Değiştirme ve başkalaştırmak. (41/18)

taḥaffuz: (Ar.is.) Sakınma, korunma. (6/21, 80/2) (Kubbealtı Lügatı)

taḥaffuz-ı bâṭna: Kendi iç savunması. (6/21)

taḥarrî: (Ar.is.) Arama, aranma, araştırılma, bir şeyi bulmaya çalışma. (50/17, 81/9) (Kubbealtı Lügatı)

taḥaşşun: (Ar.is.) Korunmak için kale ve hisara kapanma, sarp bir yere sığınma. (49/22, 53/3, 53/4, 53/19) (Kubbealtı Lügatı)

taḥdîd: (Ar.is.) Sınırlama, hudut koyma. (31/9, 32/16) (Kubbealtı Lügatı)

taḥlîş: (Ar.is.) Kurtarma, kurtarılma. (14/9, 66/10, 71/8) (Kubbealtı Lügatı)

taḥlîş-ger: (Ar.Far.b.is..) Kurtarıcı. (71/8)

taḥrîr: (Ar.is.) Yazı yazma, kitâbet. (26/10, 28/6) (Kubbealtı Lügatı)

taḥşîl: (Ar.is.) Toplama, alma. İlim öğrenmek için okuma, öğrenim. (6/6) (Kubbealtı Lügatı)

taḥsîn: (Ar.is.) Güzel bulup tebrik etme, beğenme, övme. (7/6, 17/19) (Kubbealtı Lügatı)

taḥsîn ü aferîn: Övme ve kutlama. (17/19)

taḥt: (Ar.is.) Alt, aşağı. (34/22, 80/6) (Kubbealtı Lügatı)

taḥt-ı yed: (Ar.b.is.) El altı. (80/6-7)

taḥvîf: (Ar.is.) Korkutma, ürkütme. (93/7) (Kubbealtı Lügatı)

taḥvīl: (Ar.is.) Değiştirme, bir durumdan başka bir duruma çevirme. (41/18, 66/8, 80/14) (Kubbealtı Lügatı)

ṭā'ife-i 'askeriye: Asker takımı. (28/8)

taḫaddüm: (Ar.is.) İleri geçme. (52/13, 76/12) (Kubbealtı Lügatı)

taḫarrub: (Ar.is.) Yaklaşma, yakına gelme. (37/23, 76/21, 89/13) (Kubbealtı Lügatı)

ṭāḳat: (Ar.is.) Güç, kuvvet. (7/4)

taḫbīḥ: (Ar.is.) Çirkin görme, beğenmeme, kınama. (6/1) (Kubbealtı Lügatı)

taḫrīb ü tavṣīl: Yakınlaştırma ve birleştirme. (41/8)

taḫṭīf ve in'ām: İyilik ve yardım etmek. (31/4)

ta'limāt: (Ar.is.) Hizmetlerin başarı ile yürütülebilmesi için o hizmetle ilgili sorumlulukları ve ilkeleri içine alan emirler. (29/23) (Kubbealtı Lügatı)

ta'limnāme: (Ar.Far.b.is..) Askerlikte her sınıfın görev ve davranışlarını, malzemelerin nasıl kullanılacağını, çeşitli savaş manevralarını gösteren kitapçık. (46/5, 75/9) (Kubbealtı Lügatı)

ta'yīb: (Ar.is.) Ayıplama (6/1) (Kubbealtı Lügatı)

ta'yīn u taḥdīd: ayırarak belirleme ve belirli duruma getirme. (32/15-16)

ṭarafeyn: (Ar.is.) Her iki taraf (10/9, 12/11, 12/12, 14/19, 16/12, 25/5, 31/1, 31/15, 43/13, 44/10, 45/2, 50/10, 56/18, 67/10, 88/2, 98/20, 104/9) (Kubbealtı Lügatı)

ṭarafgīr: (Ar.Far.b.is.) Taraf tutan, bir tarafı kayıran kimse. (20/22, 21/11) (Kubbealtı Lügatı)

ṭaraf-ı a'dā: Düşmanların tarafı. (7/23)

ṭard: (Ar.is.) Sürme, uzaklaştırma. (28/16, 49/5, 51/15, 54/1, 59/7, 68/1, 77/2, 99/11, 99/16) (Kubbealtı Lügatı)

ṭard ve iḥrāc: Kovma, sürme ve uzaklaştırma. (28/16)

ṭarḥ-ı kūr a-i ceng ü peykār: Savaş ve kavga kurasını elden çıkarma. (75/2-3)

ṭarīk ü ma‘ber: Yol ve köprü. (40/9)

ṭarīk-i aḥsen: Çok daha güzel yol. (59/5)

tār ü mār: Dağınık, karmakarışık, perişan. (28/22-23)

tasalluṭ: (Ar.is.) Rahat vermeyecek, bıktıracak, sıkıntı verecek şekilde üstüne düşme, sataşma, musallat olma. (42/22, 67/19, 71/19, 72/3, 72/15, 78/2, 80/7, 85/13, 103/21, 103/23, 106/1) (Kubbealtı Lügatı)

taşdīk: (Ar.is.) Onaylama. (2/15, 7/2)

taşmīm: (Ar.is.) Kesin olarak kararlaştırma, kati olarak niyet etme. (15/3, 22/1, 22/13, 22/19, 31/7, 31/10, 31/14, 31/16, 33/7, 33/9, 33/13, 41/18, 42/2, 44/16, 61/14, 76/9, 79/1, 88/22, 90/1, 100/23) (Kubbealtı Lügatı)

taşmīmāt-ı aşliyye-i seferiyye: Asıl seferin kararlaştırılması. (41/18)

taşmīmāt-ı seferiyye: Sefer kararı. (33/7, 42/2)

taşnīf: (Ar.is.) Sınıflara ayırma, sınıflandırma, sıralama. (24/2) (Kubbealtı Lügatı)

taşrīf: (Ar.is.) İsteddiği şekilde idare etmek. (12/1) (Devellioğlu Lügatı)

taşvīb ve tecvīz: Onama ve uygun bulma. (10/16)

tataristan: (Coğ.) Kavimler göçünden önce İskitlerin yaşadığı coğrafya için kullanılan isim. (16/20)

taṭbīk: (Ar.is.) Uygulama. (44/20, 55/18, 58/7, 82/19, 86/13, 88/3) (Kubbealtı Lügatı)

tavassuṭ-ı kaziyye: Hükümler aracılığıyla. (6/17)

tavassuť: (Ar.is.) Araya girme, arabuluculuk etme. (10/3, 10/4, 10/6, 10/9, 10/12, 10/14, 10/19/10/20, 10/22, 11/1, 11/4, 11/5, 11/9, 11/15, 12/7, 12/11, 14/9, 14/10, 14/19, 14/21, 15/1, 16/3, 15/17) (Kubbealtı Lügatı)

tavassuť-ı ba' id: Uzaklığa aracılık etme. (16/3)

tavassuť-ı dāhiliyye: İç işleri aracılığıyla. (11/1)

taṣṣ-ı beşer: Beşer takatinin, güç ve kudretinin son hali. (25/14)

tavşıl: Birleştirme (32/19, 41/8)

ṭayatma: Kendi görüşünde ısrar etmek, başkasının isteğine karşı ayak diremek, diretmek. Zorla bir işi yaptırmak. (20/10) (Kubbealtı Lügatı)

taẓmîn: (Ar.is.) Sebep olunan zarar ve ziyânı ödeme. (61/9) (Kubbealtı Lügatı)

taẓyîk: (Ar.is.) Basınç, zormala, baskı. (6/11) (Kubbealtı Lügatı)

tebā'üd: (Ar.is.) Uzak düşme, ayrılma. (62/9, 63/5, 63/7, 88/20) (Kubbealtı Lügatı)

teb' id: (Ar.is.) Uzaklaştırma, kovma. (51/18, 63/1, 99/16) (Kubbealtı Lügatı)

tecārib: (Ar.is.) Tecrübeler, denemeler, deneyler. (105/12) (Kubbealtı Lügatı)

tecāvüz: (Ar.is.) Saldırma hücum etme. Başkasının hakkına el uzatma. (16/18, 53/13, 56/15, 85/11) (Kubbealtı Lügatı)

tecdid: (Ar.is.) Yenileme, yenilenme. (41/19) (Kubbealtı Lügatı)

tecemmu': (Ar.is.) Toplanma, yığılma. (52/12, 62/2, 73/15, 76/4, 104/8) (Kubbealtı Lügatı)

tecnîb: (Ar.is.) Irak etmek, uzaklaştırmak. (11/23, 66/22, 96/23, 97/1)

tecviẓ: (Ar.is.) Yapılmasına râzı olma, uygun görme, izin verme. (10/16, 31/5, 45/9, 80/10, 102/15, 102/22) (Kubbealtı Lügatı)

tecviẓ-i ihmāl: Önemszenmeyen izinler. (31/5)

tedābīr-i cesīme: Büyük önlemler. (90/14)

tedābīr-i mühimme: Çok gerekli olan önlemler. (23/11)

tedābīr-i mümkin: Mümkün olan önlemler. (71/21-22)

tedāhül: (Ar.is.) Birbirine girme, iç içe geçme. (10/7, 10/14, 10/16, 10/20, 10/22, 11/10) (Kubbealtı Lügatı)

tedārikāt ü havāyic: Hazırlıklar ve ihtiyaçlar. (52/3)

tedbīr-i harbiye: Savaş tedbiri. (2/7, 2/13, 2/17, 3/5, 3/6, 3/9, 3/20, 3/21)

tedrīc: (Ar.is.) Derece derece ilerleme, azar azar, yavaş yavaş hareket etme. (64/16, 65/11, 68/4, 81/3, 81/4, 83/20, 84/10, 84/14, 84/17, 87/4, 103/19) (Kubbealtı Lügatı)

tedrīs ü ta'lim: Ders görme ve uygulama. (22/22)

tefekür: (Ar.is.) Düşünme. (86/16) (Kubbealtı Lügatı)

tefevvuk: (Ar.is.) Üstün olma, gelme. (25/4, 25/6, 29/8, 98/22, 101/4) (Kubbealtı Lügatı)

tefrīk: (Ar.is.) Ayırma, ayrılma. Ayırt etme, ayırt edilme. (2/8) (Kubbealtı Lügatı)

teḥāşī: (Ar.is.) Korkma, sakınma, çekinme. (47/19) (Kubbealtı Lügatı)

tehlīke-i mehlike: İnsanın ölümüne ve helakına sebep olacak kadar tehlikeli. (15/22)

teḫarrub: (Ar.is.) Birbirine yakın olma durumu, birbirine yaklaşma, yakın gelme. (44/15, 68/5) (Kubbealtı Lügatı)

te'kīd: (Ar.is.) Sağlamaştırma, berkitme. (69/12, 107/11)

tekmīlen: (Ar.is.) Tamamlayarak. (23/10)

teḫşir: (Ar.is.) Çoğaltma, çoğaltılma. (6/12, 16/14, 28/18) (Kubbealtı Lügatı)

teksîr ve tevsî': çoğaltma ve genişletme. (6/12)

teksîr-i 'ibād: Kulların birçoğu. (16/14)

telakkî: (Ar.is.) Belli bir bakış açısına göre görme, bakma, kendine göre bir fikir sâhibi olma, görüş, anlayış. (47/18) (Kubbealtı Lügatı)

temellük: (Ar.is.) Mülk edinme, kendine mal etme, sahip olma. (77/6) (Devellioğlu Lügatı)

temevvüc: (Ar.is.) Dalgalanma, çalkalanma. (74/20, 97/3, 97/8) (Kubbealtı Lügatı)

temevvücât ü tenevvu'at: Dalgalanmalar ve Çeşitlilikler. (74/20)

temliye: (Ar.is.) Doldurma, doldurulma. (105/19) (Devellioğlu Lügatı)

temşil: (Ar.is.) (Bir kimse veya topluluk için) Adına davranma. (16/3) (Kubbealtı Lügatı)

temşiyet: (Ar.is.) Yürütme, ilerletme. (14/22) (Kubbealtı Lügatı)

temyîz: (Ar.is.) Ayırma, ayrılma, seçme, seçilme. İyiyi kötünden ayırma. (2/8, 35/14) (Kubbealtı Lügatı)

tenbîhât: (Ar.c.) Uyarma, uyarılar. (48/19)

tenbîhnâme: (Ar.Far.b.is..) Dikkat edilmesi gereken hususları bildirmek üzere yetkili mercilerce çıkarılan yazı, tâlîmatnâme. (46/6) (Kubbealtı Lügatı)

tenkîl: Kovma, uzaklaştırma. (78/16) (Kubbealtı Lügatı)

tensîb: Uygun bulma, münâsip görme. (69/3, 103/7) (Kubbealtı Lügatı)

tensîk: (Ar.is. nesak'dan) Düzene, yoluna koyma, düzenleme, sıralama; düzeltme. (109/20) (Devellioğlu Lügatı)

te'hîr: (Ar.is.) Erteleme, sonraya bırakma. (57/20) (Kubbealtı Lügatı)

tercîh: (Ar.is.) Bir şeyi diğerlerinden daha üstün tutma, daha önemli sayma, yeğleme. (14/3, 24/9, 42/19, 50/19, 56/2, 65/3, 66/23, 83/13, 96/7) (Kubbealtı Lügatı)

terfîk: (Ar.is.) Birinin yanına arkadaş olarak katılma. (3/4) (Kubbealtı Lügatı)

tergîb: (Ar.is.) İsteklendirme, arzu ettirme, istek verme. (28/8, 30/6) (Kubbealtı Lügatı)

tertib: (Ar.is.) Sıraya koyma, sıralama. Düzenleme, hazırlama. (11/21, 19/20, 23/10, 24/19, 24/20, 24/20, 26/3, 26/11, 26/13, 26/22, 27/10, 27/15, 28/5, 29/23, 31/7, 31/14, 31/16, 32/15, 32/16, 33/13, 33/19, 34/6, 34/9, 34/13, 39/8, 40/17, 40/19, 41/2, 42/4, 42/16, 43/13, 44/12, 45/3, 45/12, 47/19, 50/10, 51/1, 52/17, 53/6, 56/3, 60/16, 61/13, 61/15, 62/5, 64/9, 64/12, 65/2, 65/3, 65/6, 65/7, 65/12, 65/20, 66/2, 66/6, 66/16, 66/16, 67/13, 67/20, 69/21, 70/4, 70/19, 73/4, 73/11, 75/11, 75/12, 75/16, 75/18, 76/3, 76/7, 76/9, 76/10, 76/11, 76/17, 77/21, 78/3, 78/5, 78/7, 78/8, 79/1, 79/8, 79/14, 80/8, 80/12, 80/15, 80/17, 80/19, 80/20, 80/21, 80/23, 81/1, 81/2, 81/3, 81/4, 81/6, 81/9, 81/20, 81/21, 82/1, 82/1, 82/7, 82/15, 82/18, 82/21, 82/23, 83/1, 83/8, 83/11, 83/16, 83/18, 84/3, 84/9, 84/10, 84/11, 84/14, 84/15, 84/16, 84/17, 85/5, 85/8, 85/9, 85/18, 86/5, 86/10, 86/11, 87/1, 87/5, 87/7, 87/13, 88/12, 88/12, 91/2, 91/5, 91/8, 91/21, 93/21, 94/6, 94/11, 94/12, 94/15, 94/15, 94/16, 94/17, 94/21, 94/23, 94/23, 95/5, 95/23, 96/3, 96/4, 96/7, 96/9, 96/10, 96/17, 96/19, 96/19, 98/15, 101/17, 102/3, 102/9, 102/10, 102/11, 102/15, 102/20, 103/4, 103/6, 103/9, 103/19, 104/16, 104/18, 104/22, 105/21, 106/16, 107/23, 109/1) (Kubbealtı Lügatı)

tervîc: (Ar.is.) Değerini artırma, revaç verme. (6/4) (Kubbealtı Lügatı)

tervîc-i maşlahat: İşin değerini artırmak. (6/4)

tesâmuḥ: (Ar.is.) Hoş görme, müsâmaḥa etme. (58/16) (Kubbealtı Lügatı)

teşâvir: (Ar.c.) Tasvirler, resimler. (30/14) (Kubbealtı Lügatı)

teshîl: (Ar.is.) Kolaylaştırma. (24/6, 48/13, 70/17, 99/8) (Kubbealtı Lügatı)

teshîl ü taḥşîl: Kolaylaştırma ve ilim edinme. (24/6)

teşhîr-i bilād: Beldeleri ele geçirme. (16/14)

teskîn: (Ar.is.) Yatıştırma, sükunete erdirmе. (19/6, 23/18, 23/20, 64/7) (Kubbealtı Lügatı)

tesmiye: (Ar.is.) Ad koyma, adlandırma, belli bir isimle isimlendirme. (21/16, 21/23, 32/8, 35/10, 43/14, 46/17, 50/11, , 53/18, 70/19, 74/7) (Kubbealtı Lügatı)

tesrib: (Ar.is.) Asker gönderme, yollama. (19/21, 42/18, 68/10) (Devellioğlu Lügatı)

tesyir: (Ar.is.) Yürütme, ilerletme, gönderme, yollama. (33/2, 47/21) (Kubbealtı Lügatı)

teşebbüs: (Ar.is.) Bir işi yapmaya davranma, girişme, girişim. (17/8, 54/2) (Kubbealtı Lügatı)

teşhîş: (Ar.is.) Kim veya ne olduğunu anlama, tanıma. (78/14, 101/19) (Kubbealtı Lügatı)

teşhîş ü müşâhede: Tanıma ve şahitlik etme. (78/14)

teşvîk: (Ar.is.) Şevklendirme, şevke getirme, cesaret verme. (23/20, 26/16, 28/8, 30/5) (Kubbealtı Lügatı)

tevarîh-i eslâf: Eski tarihler. (12/6-7)

tevarüd ü terāküm: Birbiri ardınca toplanıp yığılma. (72/9)

tevcih: (Ar.is.) Belli bir yöne çevirme, yöneltme. (12/1, 90/10, 107/16) (Kubbealtı Lügatı)

tevfiḳ: (Ar.is.) Uygun duruma getirme, uydurma. (6/1) (Kubbealtı Lügatı)

tevrîd: Sağlama, tedarik etme. (61/4)

tevsi': (Ar.is.) Genişletme, genişletilme, yayma. (6/12) (Kubbealtı Lügatı)

tevzi': (Ar.is.) Dağıtma, âit olduğu yerlere verme, dağıtım. (92/14) (Kubbealtı Lügatı)

tevzi' ü terfîḳ: Dağıtma ve katma. (76/23)

tezeyid ve teksir: Artırma ve çoğaltma. (28/18)

tibāyi‘-i zātiyye: Kendi tabiatlarınca. (22/1)

timur: Demir. (31/22)

topcı zābiḍānı: Topçu subayları. (3/11)

töhmēt-i ‘azīme: Büyük kabahat, suç. (27/21)

tur: (Fr. tour < Lat. < Yun.) Başlangıç noktasına dönülen dolaşma. (34/8, 64/2)
(Kubbealtı Lügatı)

tüfenk: (f. i) Uzun namlulu, taşınabilir ateşli silah. (38/3, 89/10, 99/14) (Kubbealtı Lügatı)

Uu

‘ubur: (Ar.is.) Bir taraftan öbür tarafa geçme, karşı yakaya geçme, geçiş. (70/7)
(Kubbealtı Lügatı)

ülā: (Ar.sf.) Birinci, ilk. (3/6) (Kubbealtı Lügatı)

‘ulūfe: (Ar.is.) Osmanlı Devleti’nde kapı kulu askerlerine, sipâhîlere, bir kısım devlet mensuplarına ve ilmiye ricâline üç ayda bir verilen maaş. (61/11)
(Kubbealtı Lügatı)

‘ulūm: (Ar.c.) İlimler. (2/9, 25/15, 25/20, 25/21, 30/6, 30/13) (Kubbealtı Lügatı)

‘umūmen: (Ar.zf.) Bütün, hep. (24/6, 37/6, 64/1, 72/13)

umūr-ı dāḥiliye: İç işler. (10/13, 10/15, 11/5, 11/10)

umūr-ı ḥāriciye: Dış işler. (29/17-18)

umūr-ı ‘askeriyye: Askerlik işleri. (29/17, 31/13)

‘usret: (Ar.is.) Sıkıntı, zahmet, zorluk, güçlük. (68/21) (Kubbealtı Lügatı)

uṣūl: (Ar.c..) Bir amaca erişmek için takip edilen yol, yöntem. (3/10, 6/4, 6/7, 6/7) (Kubbealtı Lügatı)

uṣūl-ı mer'ıyye: Yürürlük yöntemleri. Geçerli olan esaslar, riayet edilmesi gerek usuller. (3/10)

uṣūl-ı müstaḥsen: Beğenilen yöntemler. (26/11)

Üü

üleṣdirmek: Paylara hisselerine bölmek, paylaşmak, bölüştürmek, dağıtmak, tevzi etmek. (106/12) (Devellioğlu Lügatı)

üserā: (Ar.c..) Esirler. (98/8) (Kubbealtı Lügatı)

Vv

vā-beste: (Far.sf..) -e bağlı, ancak ... olursa olabilir. (42/6) (Kubbealtı Lügatı)

vācibāt: (Ar.c..) Vācib olan, yapılması gerekli şeyler. (42/12, 104/23) (Kubbealtı Lügatı)

vācibe: (Ar.is.) Yapılması gerekli olan. (11/7, 45/19)

vācibū'l-ihitimām: Özen gösterilecek şekilde yapılması gerekli şey. (48/17)

vāfi: (Ar.sf.) Yeter, kafi, elverir. (12/9, 51/15) (Kubbealtı Lügatı)

vāḳi': (Ar.sf.) Olan, vuku bulan. (2/18) (Kubbealtı Lügatı)

vaḳ' a-i nā-me'mūl: Beklenilmemiş olay. (25/11)

vaḳt-i merhūne: (Ar.b.is.) Beklenen çağ ve zaman. (21/7) (Devellioğlu Lügatı)

vareste: (Far.sf.) Kurtulmuş, halas olmuş. (56/13, 87/22) (Kubbealtı Lügatı)

vārid: (Ar.sf.) Gelen, vasıl olan, erişen. (50/12) (Devellioğlu Lügatı)

varış-i salṭanat: Sultanlığın varisi. (29/16)

variyet: i. (Türk. var ve Ar. yapma mastar eki -iyyet ile varyiyet)Varlıklı olmak, Servetli olmak. Zenginlik. (22/9, 32/1) (Kubbealtı Lügatı)

varṭa: (Ar.is.) Uçurum, kuyu gibi derin yer, çukur. (16/8, 44/6, 65/10, 74/22, 84/22, 95/13, 98/10, 99/23) (Kubbealtı Lügatı)

varṭa-i helāk: Helak uçurumu. (99/23-100/1)

varṭa-i hezem ü perîṣāniyyet: Perişanlık ve helak etme çukuru. (65/10)

vāṣiṭa: (Ar.is.) Bir işin gerçekleşmesi için gerekli olan şey, kullanılan nesne, âlet. (3/22) (Kubbealtı Lügatı)

vāsi': (Ar.sf.) Geniş. (36/23, 37/18, 40/1, 40/2) (Kubbealtı Lügatı)

vāẓih: (Ar.sf.) Şüphe bırakmayacak şekilde açık olan, açık seçik, apaçık, âşikâr. (56/21, 68/9, 80/3) (Kubbealtı Lügatı)

vaz' iyye: Koyma, konulma. Ortaya koyma, düzenleme. (22/9, 22/21) (Kubbealtı Lügatı)

vech: (Ar.is.) Yüz, çehre, tarz. Sebep, vesile. (7/20, 10/10, 11/16, 15/7, 15/13, 16/8, 16/16, 23/8, 23/14, 29/15, 31/3, 32/12, 33/19, 33/19, 34/1, 35/4, 39/11, 41/5, 42/3, 45/15, 50/8, 50/8, 51/6, 52/21, 56/15, 60/6, 61/8, 61/13, 62/16, 65/11, 66/12, 67/15, 69/7, 69/18, 70/10, 70/15, 73/15, 76/13, 76/19, 77/3, 77/8, 79/14, 80/17, 80/22, 81/2, 81/4, 81/17, 82/2, 82/17, 83/5, 83/17, 86/21, 87/10, 88/4, 88/20, 89/1, 89/18, 90/21, 91/6, 91/21, 92/9, 92/9, 92/14, 94/6, 96/5, 96/18, 99/3, 99/7, 99/20, 100/22, 108/8, 104/22, 105/17, 105/19, 106/3, 109/6, 109/19) (Kubbealtı Lügatı)

vedī' atu'l-lāh: Allah'ın emaneti. (27/18)

velī' ahd-ı devlet: Devletin şimdiki hükümdardan sonraki sahibi. (29/16)

verā: (Ar.is.) Öte. Başka taraf. Arka, geri (13/19, 16/2, 39/16, 51/4, 53/10, 60/5, 64/21, 67/9, 67/17, 68/17, 71/2, 71/13, 71/20, 74/10, 74/21, 75/22, 77/20, 78/3, 81/18, 88/9, 93/8, 97/8, 99/20, 100/2, 101/16, 101/21, 102/1, 103/11, 108/2, 108/20) (Kubbealtı Lügatı)

vesīle-i ḥüsn: Güzellik vesilesi. (70/21)

virād: (Ar.c.) Güller. (56/17) (Devellioğlu Lügatı)

vird: (Ar.is.) Belirli zamanlarda manevi bir görev olarak düzenli şekilde okunan ayet, esma-i hüsnâ veya dualar. (28/19) (Kubbealtı Lügatı)

vuḳūʿ: (Ar.is.) Olma, meydana gelme, husule gelme. (6/17, 6/17) (Kubbealtı Lügatı)

vücūh: (Ar.c..) Yüzler, çehreler. Bir memleketin ileri gelenleri, eşraf. (11/21, 19/6) (Kubbealtı Lügatı)

vürūd: (Ar.is.) Gelme, erişme, ulaşma, varma. (15/17, 36/15, 59/9, 65/6, 67/18, 74/3, 78/7, 78/20, 79/12) (Kubbealtı Lügatı)

vūsʿat: (Ar.is.) Genişlik, bolluk. (40/2, 67/3, 73/3) (Kubbealtı Lügatı)

Yy

yaraşdırmak: Uygun düşürmek, uygun görmek, yakıştırmak. (34/1) (Kubbealtı Lügatı)

yedd-i taşarruf: Sahip olma, sahiplik. (12/6) (Kubbealtı Lügatı)

yesir: (Ar.sf.) Kolay, az. (72/23) (Devellioğlu Lügatı)

yılıḳ: (s.) Çarpık, eğri. (28/3) (Kubbealtı Lügatı)

Zz

zābiṭān-ı ricāl-i cihādiyye: Savaş subayları. (3/14)

zābiṭ-i aʿḳām: Büyük koruyucu. (110/2)

zabt u rabṭ: Disiplin, asayiş, düzen. (26/15, 29/23)

zāhiren: (Ar.zf.)Görünüşte, görünüşe göre. (6/21) (Kubbealtı Lügatı)

zāʿiʿ: (Ar.is. ve s.) Kayıp, yok olmuş, elden çıkmış şey. (48/11) (Kubbealtı Lügatı)

zaʿif: (Ar.sf.) Zayıf, güçsüz. (14/13)

zāviye: (Ar.c.) Köşe. (52/5) (Devellioğlu Lügatı)

zāyid: (Ar.sf.) Artan, fazla, artık. (27/2) (Kubbealtı Lügatı)

zāyi' u telef: Kaybetme ve yok etme. (72/9)

zehāyir: (Ar.is.) Erzaklar, zahireler. (19/14, 36/6, 36/15, 36/16, 36/19, 53/18) (Kubbealtı Lügatı)

zevāl: (Ar.is.) Yok olma, yok dilme, ortadan kalkma. (12/4) (Kubbealtı Lügatı)

zevāl-pezir: (a.Far.b.sf..) Geçici olan, sona eren. (14/2) (Kubbealtı Lügatı)

zil': (Ar.is.) Kenar, kaburga kemiği. (95/22) (Kamus-ı Türkî)

zirh: (Far.is.) Savaşlarda silah darbelerinden korunmak için giyilen, demir veya tel levhalardan, köseleden yapılmış giyecek. (28/20) (Kubbealtı Lügatı)

ziyık: (Ar.is.) Daralma, darlık. (59/23, 72/14, 72/16, 73/3, 85/2) (Kubbealtı Lügatı)

ziyık-ı memerrî: Dar geçit. (59/23)

zıkr-i sebkat: Zikri geçen. (59/22)

zir-i itâ'at: Emir ve itaat altında olan. (20/6)

zuhûr-ı melhûz: Olabileceği düşünülenin ortaya çıkması, görünmesi. (17/23)

zuhûr-ı nâgehân: Ansızın ortaya çıkan. (68/11)

zu'm: (Ar.is.) Zan, bâtil zan, boş inanç. (63/10) (Kubbealtı Lügatı)

zül ve hakâret: Alçalma ve aşağılama. (27/19)

zü'l-vecheyn: İki yüzlü, iki taraflı, iki tarafı da kullanabilen. (16/8) (Kubbealtı Lügatı)

ÖZEL İSİMLER SÖZLÜĞÜ

Aa

‘acemistān: (Ar. ‘acem ve Fars. Yer bildiren –istān ekiyle ‘acem-istān) Acem ülkesi, İran (27/13) (Kubbealtı Lügatı)

alamanya: (Coğ.) Almanya.

alaṭağlar: (Coğ.) Kayseri, Niğde, Adana illeri arasında bulunan dağ sırası. (36/10, 36/13, 39/3)

anaṭolı: (Coğ.) Anadolu, Türkiye. (36/9, 38/20)

anṭalya: (Coğ.) Günümüzde Türkiye’nin Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde yer alan bir il. (36/20, 36/20)

avusterlitz muharebesi: Napolyon Bonapart’ın kesin zaferi ile sonuçlanmış ve Napolyon Savaşları’nın ilk muharebesidir. Savaş Çek Cumhuriyeti’nin Moravya eyaletindeki Austerlitz kasabasında olmuştur. Bu savaş taktiği halen modern savaşın en iyi taktiği olarak kabul edilir. (15/21)

avusturya: (Coğ.) Orta Avrupa’da bulunan bir ülke (11/4, 13/19, 13/20, 14/2, 15/9, 15/19, 15/22, 16/6, 20/3)

Bb

bohemya: (Coğ.) 1918’e kadar Avusturya’ya ait olan şimdilerde ise Çek Cumhuriyetinde yer alan bir bölge. (13/20)

brusya: (Coğ.) Prusya. 1713-1867 yılları arasında kendisine Prusya Krallığı adını veren Alman Devleti anlamında kullanılır. (27/3)

burğonya: (Coğ.) Fransa’da bir bölge adı (20/3)

Ee

elba: (Coğ.) İtalya’ya bağlı bir adadır. (16/1)

Ff

filipos: M.Ö 359-336 yılları arasında yaşayan ve M.Ö 359-336 yılları arasında Makedonya Kralı olan asker. (27/10)

françe: (Coğ.) Fransa (11/5)

fransız: Fransa halkından olan veya bu halkın soyundan gelen kimse. (16/1, 28/19)

Hh

habeş: (Ar. is.) Günümüzde Etiyopya olarak adlandırılan eskiden Habeşistan denilen yerin halkından kimse. (16/19)

habeş memāliki: (Ar. is.) Günümüzde Etiyopya olarak adlandırılan ülkenin geçmiş dönemlerdeki adı. (16/19)

İi

ingilizlü: İngiliz (10/23)

irān: (Coğ.) Güneybatı Asya'da bulunan ülke. (16/20)

iskender: M.Ö 356-323 yılları arasında yaşayan ve M.Ö 336 -323 yılları arasında Makedonya Kralı olan asker. Büyük İskender (27/10)

italya: (Coğ.) Güney Avrupa'da büyük oranlar İtalya Yarımadasında bulunan ülke. (16/5)

izvicre: (Coğ.) İsviçre. (20/3)

Kk

kazak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde ve dağınık olarak Özbekistan, Batı Sibirya, Türkmenistan, Volga boyu, Çin ve Moğolistan'da yaşayan Türk boyu ve bu boydan olan kimse (28/21) (Kubbealtı Lügatı)

konya: (Coğ.) Günümüzde Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinde bulunan il. (36/9, 36/18, 36/21, 39/4, 74/9, 74/10, 75/13, 78/11)

kuşuzof: Rus asker, devlet adamı. 1760-1813 yılları arasında Rus ordusunda görev yapmıştır. 1812 yılındaki Napolyon'un Rusya seferinde, Fransızları geri püskürten Rus mareşaldir. (15/7, 15/14)

Mm

makidonya: Makedonya (27/12)

mııriyye: Mısır (38/23)

Nn

napolyon: Fransız Asker, devlet adamı. Birinci Napolyon olarak 1804'ten 1814'e kadar Fransa İmparatoru. (13/17, 13/21, 14/1, 14/5, 14/7, 15/14, 15/22, 16/15, 16/22, 27/7)

Oo

oder nehri: (Coğ.) Çek Cumhuriyeti'nde doğarak Avrupa'nın kuzey kesimindeki ovaları sulayarak Baltık Denizi'ne dökülen nehir.(13/20)

Pp

prusya: Bkz. Brusya (27/14)

Rr

rusya: Kuzey Avrasya'da bulunan bir ülke. (11/2, 13/19, 15/7, 15/21, 16/21, 20/5, 27/3, 27/14)

rusyalu: Rusya Devletine bağlı olarak yaşayan halka verilen ad. (20/5)

Ss

şaksonya: (Coğ.) Almanya'nın doğusunda yer alan eyaletidir. Başkenti Dresden'dir. (15/23)

sille: (Coğ.) Günümüzde Konya'nın Selçuk ilçesine bağlı bir mahalle. (75/15)

Tt

tataristan: (Coğ.) Kavimler göçünden önce İskitlerin yaşadığı coğrafya için kullanılan isim. (16/20)

turan: (Coğ.) Eski dönemde Orta Asya bölgesindeki Türkistan yerine kullanılan terim. (16/20)

KAYNAKLAR

- Ahmet Vefik Paşa (1306). *Lehçe-i Osmanî*, İstanbul.
- Akar, A. (2015). *Türk Dili Tarihi* (10. Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları
- Alkan, M. Ö. (1996). *Ölçülebilir Veriler Işığında Tanzimat Sonrası Osmanlı Modernleşmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Alpansü Y. (1985). “Birinci Dünya Savaşı Öncesi Menzil Teşkilatı ve İdari Faaliyetlerin Yürütülmesi Esasları”, *Askeri Tarih Bülteni* 10/19, Gnkur. Basımevi, Ankara.
- Alpansü Y., Hünoğlu B., Özen G. (1995). *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri, III'ncü Cilt, 7'nci Kısım (Osmanlı İmparatorluğu Kara Kuvvetleri'nin İdari Faaliyetleri ve Lojistik 1299-1913)*, Ankara: Genelkurmay Basımevi,
- Altunsoy, Z. (2006). *İlk Türk-İslam Devletleri'nde Kullanılan İdârî ve Askerî Terim ve Unvanlar*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Tokat.
- Aydüz, S. (2011). *Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri ve Literatürü Tarihi*, İstanbul: Tarih Okulu
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (4. Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat
- Bakım Talimnamesi, KKT 9-1, 2007, Ankara.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Bayındır, A. (2012). *Piyade Sınıfına Mahsus Dâhiliyye ve Seferiyyeden Mevâdd-i Mücmeleyi Hâvî Ma'lûmât ve Terbiye-i Askeriyye kitabının transkripsiyonu ve değerlendirmesi*, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, Gaziantep.
- Baykal, B. S. (1974). *Tarih Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.
- Beydilli, K. (1995). *Türk Bilim ve Matbaacılık Tarihinde Mühendishâne*, İstanbul: Mühendishâne Matbaası ve Kütüphânesi (1776-1826)
- Bozkurt, R. (1966). *Osmanlı İmparatorluğunda Kollar, Ulak ve İaşe Menzilleri*, Ankara: Genelkurmay Basımevi

Bölük Batarya İdaresi El Kitabı, KKEK 164-20, 2006, Ankara.

Bülbül, F. (2011). “*Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*”ndeki *Askerî Terimler*, Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, Yozgat.

Büyükkakça, M. Ç. (2007). *Onsekizinci yüzyılda Osmanlı ordusu: Doğu Avrupa bağlamında savaş ve askeri reform*, ODTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, Ankara.

Deny, J. (2012). *Türk Dil Bilgisi* (Çev. Ali Ulvi Elöve, haz.: Ahmet Benzer), İstanbul: Kabalcı Yayınevi

Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (18. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi Yay.

Dilçin, C. (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: TDK Yay.

Donuk, A. (1988). *Eski Türk Devletlerinde İdari-Askerî Unvan ve Terimler*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay.

Eker, S. (2006). Subay, Astsubay; Er, Erat/Erbaş Terimleri Üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, .658, 327-340, Ankara

Eker, S. (2006a). Sü ve Sü ile Yapılan Terimler Üzerine Disiplinlerarası Bir İnceleme. *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları*, Hacettepe Üniversitesi, .12, 104-133, Ankara.

Eker, S. (2007). *Türk Dil Bilimi Bakımından Tarihî Askerî Terminoloji*, Ankara: Grafiker Yay.

Eldem, E. (2004). *İftihar ve İmtiyaz: Osmanlı Nişan ve Madalyaları Tarihi*, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi

Ercilasun, A. B. (2004). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları

Eren, H. (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara.

Ergin, M. (1993). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım

Ergin, M. (2012). *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları

Ertaş, M. Y. (1999), “*Osmanlı Devleti’nde Sefer Organizasyonu*,” ed. Kemal Çiçek, Ankara: Yeni Türkiye, s.590-597.

- Eyüboğlu, İ. Z. (1988). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, İstanbul: Sosyal Yay.
- Gece Harekatı, KKT 31-36, 1977, Ankara.
- Göksu, E. (2008). *Türk Kültüründe Silah*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Görerek Haberleşme İşaretle Sevk Ve İdare, MT 213-1, 1993, Ankara.
- Gülensoy, T. (2007). *(I, II) Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.
- Gülsevin, G. ve BOZ, E. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi
- Harita Bilgisi, KKT 164-3, 2002, Ankara.
- Her Sınıf İçin Sahrada Fenni Hizmetler, KKT 5-167 (A), 2008, Ankara
- <http://turkfilateliakademisi.org/index.php/i-dunya-savasinda-osmanli-ordusu-sahra-postasinin-kurulus-ve-isleyisi/> 6.03.2016
- <http://www.biraz.gen.tr/ansiklopedi/sahra-nedir> 4.5.2016
- <http://www.canakkalesavaslari.gen.tr/icerikDetay.php?icerikID=23> 7.8.2016
- <http://www.cihanharbi.com/tekalif-i-harbiye-ve-tekalif-i-milliyeye-orneklerinde-savas-donemleri-mali-politikalari-fiscal-policies-during-war-periods-orders-of-military-offers-and-order-of-national-offers/> 15.6.2016
- <http://www.ercaninal.blogspot.com.tr/2012/12/rutbe-payee> 18.5.2016
- <http://www.kkk.tsk.tr/Siniflar/Topcu.aspx> 25.05.2016
- <http://www.kkk.tsk.tr/Siniflar/Veteriner.aspx> 5.3.2016
- <http://www.luggat.com/0/tuluk/1> 21.4.2016
- <http://www.sadat.com.tr/tr/hizmetlerimiz/donatim/bakim-onarim.html> 10.4.2016
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56faf0be5ced48.33871712 19.4.2016
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57017f8a913c48.81151357 25.4.2016
- http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1793166816_KurtaranUgur_S-2269-2286.pdf 19.3.2016
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Gez_ve_arpacık 25.2.2016

https://tr.wikisource.org/wiki/Türk_Silahlı_Kuvvetleri_İç_Hizmet_Kanunu#V_-_Emir_8.1.2016

https://www.tr.wikipedia.org/wiki/Türk_Kızılayı 9.4.2016

https://www.tr.wiktionary.org/wiki/sahra_topu 9.4.2016

Hüsni, H. (1312). *Kamus-ı Askerî, Fransızca-Türkçe ve Türkçe-Fransızca*, İstanbul

İç Güvenik Kol Harekatı, KKT 31-3, 2008, Ankara.

İkmal, 10-1, 2008, Ankara.

İnalcık, H. (2005). *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet*, İstanbul: Eren Yayıncılık

İnalcık, H. (2016). *Akademik Ders Notları*, İstanbul: Timaş Yay.

Kanar, M. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Say Yay.

Kara Harp Silahları ve Araçları Yardımcı Yayını, KKYY 315-1, 2000, Ankara.

Kara Kuvvetleri Eğitim Öğretim Yönergesi, KKY 164-1, 2007, Ankara.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı Emniyet ve Kaza Önleme Yönergesi, KKY 217-1 (A), 2001, Ankara.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı Liderlik Eğitimi Yönergesi, KKY 164-39, 2008, Ankara.

Karaağaç, G. (2004). *Türkçenin Dünya Dillerine Etkisi*, Ankara: Akçağ Yay.

Karakuzu, S. H. (1879). *Askerî Terimler*, İstanbul.

Karal, E. Z. (1983). *Osmanlı Tarihi*, c.V. Ankara: TTK Yayınları,

Karma Birlik Geçit Açm Harekatı, KKT 193-5, 1997, Ankara.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Grameri I -Fiil- Basit Çekim, (= KTLG I 2006), [Proje Başkanları: Ahmet B. Ercilasun-Leylâ Karahan-Şükrü Haluk Akalın – M. Fatih Kirişcioğlu], Türk Dil Kurumu Yayınları 879, Ankara.

Kayabalı, İ. ve Arslanoğlu, C. (1973). Harp Akademilerinin Tarihçesi, *Türk Kültürü Dergisi*, Sayı: 130-131-132, YIL: XY, 10, 11, 12; Ağustos-Eylül-Ekim.

Keşif Takım ve Mangaları, KKT 7-92, 2001, Ankara.

KK Devamlı Emirler Muhtırası, KKM 368-1 (B), 2009, Ankara.

- Koç, Ü. (2002). “XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Çavuşluk Teşkilatı”, *Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2, s. 395-420, Elazığ.
- Korkmaz, Z. (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağzları Ses Bilgisi (Fonetik)*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Kurtaran, U. (2012). Osmanlı Seferlerinde Organizasyon ve Lojistik, *Turkish Studies-Volume 7/4*, s. 2269-2286.
- Mehmed Salahî (1313). *Kamus-u Osmanî*, İstanbul: Mahmud Bey Matbaası
- Mekanize Piyade Manga ve Takımı, KKT 7-7, 2001, Ankara.
- Meskun Mahallerde Muharebe, KKT 31-50A, 2007, Ankara.
- Muharebe Hizmet Desteği, KKT 100-10, 2008, Ankara.
- Muharebe Sahası İstihbaratı, KKT 30-5 (A), 2008, Ankara.
- Müşterek Askerî Terimler Sözlüğü (1979). İstanbul: Harp Akademileri Basımevi,
- Nişanyan, S. (2003). *Sözlerin Soyağacı (Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü)* (2. Baskı) İstanbul: Adam Yay.
- Onan, N. H. (1940). *İzahlı Divan Şiiri Ansiklopedisi*, İstanbul: Maarif Matbaası,
- Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi (1989). İstanbul: Türkiye Gazetesi Yay., (I-VI),.
- Örs, D. (2005). *Tarih Boyunca Yabancı Dillerin Türkçeye Etkisi*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri Bölümü “Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu” Sayı 21, s. 129-134.
- Örs, D. (2005, Haziran). *Türkoloji Araştırmalarında Fars Dilinin Yeri*. Sözel Bildiri. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, “Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu” Ankara.
- Özer, S. (2015). Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Posta Güvercinleri, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 55, 2, 167-188, Ankara.
- Özgür, A. (2010). *Kadim Bir Eserden Veteriner Hekimliği Tarihine Bakış*, Vet Hekim Der Derg 80 (4): 31-39, 2010 Ankara.

- Özkan, F. ve Bağdagül, M. (2004). Yabancı Dillerin Türkçenin Söz Dizimi Üzerindeki Etkisi, *Bilig Dergisi*, Sayı 30, s. 95-139, Ankara.
- Pakalın, M. Z. (2004). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, (I-III), MEB, İstanbul.
- Pehlivanlı, H. (1992). *Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Süreli Yayınları Makaleler Dizini*, Ankara: Genelkurmay Basımevi
- Piyade Manga ve Takımı, KKT 7-8 (A), 2003, Ankara.
- Piyade, Hava İndirme Piyade ve Komando Bölükleri, KKT 7-10, 1996, Ankara.
- Rasim, A. (1959), *Rütbeler, Lakaplar*, Yeni Tarih Dergisi
- Sak, İ. ve Çetin, C. (2004). XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Menziller ve Fonksiyonları: Akşehir Menzilleri Örneği, *Selçuk Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.16, Güz/2004, s.198.
- Sami, Ş. (1318). *Kamus-ı Türkî*, Cilt I,II; Dersaadet.
- Saracoğlu, E. (2010). *Tarih Boyunca Yabancı Dillerin Türkçeye Etkisi*. Yakın Doğu Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü, II. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu, İzmir.
- Sertoğlu, M. (1958). *Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul: İstanbul Matbaası
- Soyaslan, H. (1971). *Askerî Terimler Sözlüğü*, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi
- Sümer, F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları
- Ta'lim ve Terbiye-i Askeriyye Hakkında Nokta-i Nazarlar - 16'ncı Kolordu Komutanı Mustafa Kemal, 2011; Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- Tank ve Mekanize Piyade Bölük Timi, KKT 193-1, 1994, Ankara.
- Tek Er Muharebe Eğitimi, KKT 164-9, 2000, Ankara.
- Teres, E. (2007). Karahanlı Türkçesinde Askerlikle İlgili Bazı Terimler Üzerine 2, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Spring*, s. 1186-1192.

- Teres, E. (2009). “Orta Türkçede ‘Zırh, Kalkan’ Anlamı Taşıyan Bazı Sözcükler”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4/3 Spring, s. 2113-2118.
- Türkçe Sözlük (I, II) 1998; TDK Yay. 9. Baskı, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1956), *Osmanlı Tarihi*, v.4/I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları-Cebeci, Topçu, Top Arabacıları, Humbaracı, Lağımçı Ocakları, Kapıkulu Süvârihleri II*, VIII. Dizi, TTK Yay. Ankara.
- Yakın Muharebe Süngüleşme, KKT 164-13(A), 2004, Ankara.
- Yanaşık Düzen Talimnamesi, KKT 164-15 (A), 2003, Ankara.
- Yaşar R. ve Kabasakal H. (1963). *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Balkan Harbi Osmanlı Devri (1912-1913) IIIIncü Cilt 2nci Kısım Garp Ordusu Yunan Cephesi Harekatı* (2. Baskı). Ankara: Genelkurmay Basımevi
- Yaya Yürüyüşler, KKT 164-2 , 1999, Ankara.
- Zırhlı Birliklere Karşı Muharebe Taktiği, KKT 315-1(A), 2004, Ankara.
- Zülfikar, Hamza (1991). *Terim Sorunları ve Terim Türetme Yolları*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

فہرست کتاب	
مقدمہ کتاب	۲
در بیان اوصاف فن حرب	
باب اول	۳
فصل اول	
در بیان تدبیر حربیہ	
مادہ اولی	۵
حقوقی دعوی ایتک ضمنندہ برد و لتک تعرض طریقہ	
اعلام ایتدی حربیہ اندہ در	
مادہ ثانیہ	۶
برد و لتک ظاہر یعنی پولیتقہ جہ تحفظ و باطن یعنی عسکر جہ	
تعرض طریقہ اعلان ایتدی حربیہ اندہ در	
مادہ ثالثہ	۸
برد و لتک مناسبت طریقہ اعلان ایتدی حربیہ اندہ در	
مادہ رابعہ	۹
برد و لتک متفقہ راہ و یا خود متفقہ سر اعلان ایتدی	
حربریہ اندہ در	
مادہ خامسہ	۱۰
برد و لتک توسط طریقہ اعلان ایتدی حربیہ اندہ در	
مادہ سادسہ	۱۶
برد و لتک بعض ممالک اجنبیہ بی فتح و استیلا ایتک	
سودا سیلہ اعلان ایتدی حربریہ اندہ در	
مادہ	

مادهٔ سابعه	۱۸
ملیحه اعلان اولنان حربی بیانند در	
مادهٔ ثامنه	۲۰
برد و لنتک برق اچ حربی بردن اعلان ایتمسند در کاراولات	
تهلکه و محذور لربیانند در	
فصل ثانی	۲۱
در بیان حکمت حربیه	
باب ثانی	۲۲
در بیان فنّ حرب	
فصل اوّل	۲۴
در بیان اصول و اساس حربیه	
مادهٔ اولی	۲۵
در بیان اعمال فنّ سوق عساکر	
مادهٔ ثانیه	۲۶
در بیان مبادی اعمال حربیه	
مادهٔ ثالثه	۲۷
در بیان اعمال تعرضیه و مقاصد اعمال حربیه	
مادهٔ رابعه	۲۹
در بیان امتداد اعمال حربیه	
مادهٔ خامسه	۳۰
در بیان خطوط اعمال حربیه	
مادهٔ سادسه	۳۲
بردارهٔ حربک و یا خود بر میدان محاربه نک مصلحت و نتیجه	

و قرار و پره جنگ موقع لری بیانند در	
ماده سابعه	۴۵
ارد و لرك متاوره لردن معدود اولان رحلت و حرکت لری	
بیانند در	
ماده ثامنه	۴۶
اغفال لرو بیوک فوج لری بیانند در	
ماده ناسعه	۴۸
عساکرک سفایندن قره یه اخراج لری بیانند در	
ماده عاشره	۵۰
نهر و چای لری مرور ایتمک بیانند در	
ماده حادی عشر	۵۴
اطراف لری متر سلا ریله تحصیل اولمش اولان اردو خیمه کاه لری	
بیانند در	
ماده ثانیه عشر	۵۶
محاصره قلعه لری لیه خطوط متحصنه بیانند در	
ماده ثالثه عشر	۶۰
انبیاء لری بیانند در	
ماده رابعه عشر	۶۴
رجعت لری بیانند در	
ماده خامسه عشر	۷۴
منازل عسکر یه ایله مشتالری بیانند در	
فصل ثانی	۷۴
فن محاربه ایله اصل محاربه لری بیانند در	

ماده اولی

ماده اولی	۷۵
خطوط محاربه بیانده در	
ماده ثانیه	۷۶
خطوط محاربه نك ساره تحفظه تطبیقی بیانده در	
ماده ثالثه	۷۸
تحفظ مع التعرض خصوصى بیانده در	
ماده رابعه	۸۰
محاربه ترتیبی بیانده در	
ماده خامسه	۸۷
ایکى اردونك اثنای طریقده بربرینه راست کملری بیانده در	
ماده سادسه	۸۹
اردو بصقینلری بیانده در	
فصل ثالث	۹۱
عساکرک محاربه یه نه ترتیبده سوق	
اولنه جنی واجناس ثلاثه عساکردن هر برینك نژده	
ونه ده استخدام قلنه جنی بیانده در	
ماده اولی	۹۱
عساکرک خط محاربه ده موضع ومقاملری بیانده در	
ماده ثانیه	۹۴
پیاده عساکرینك صورت ترتیبیله طریق استعمالی بیانده در	
ماده ثالثه	۹۷
سواری عساکری بیانده در	
ماده رابعه	۱۰۰

طوبیجی عساکری ذکرند و پیاده و سواری و طوبیجی عساکرینک
بالا شترک صورت استفاده ملری بیانند در
مارة خامسه

۱۰۹

اجناس ثلاثه یعنی پیاده و سواری و طوبیجی عساکرینک
بالا شترک استفاده ملری بیانند در

۳۳

و او چنچيسى فن محاربه يعنى اعدا ايله مقابلله برله محاربه ايلك فن
 و در دنجيسى فن هند سه يعنى قلعه لرى محاصره و محارسه ايتك فن
 و بشنجيسى فن مانووره در اشبو فن حريك قسامى اولان فنون
 مرقومه يه فن حكمت حربه دخی علاوه و ترفيقه سزا ايسه ره فن
 تدبير حربه اجرا سندن عدا و لئق دها مناسب اوله جغنه مبنی فن
 تدبير حربه حكن حربه فنی دخی شامل و جامع اولسی نسب و اولی
 كودلشدر

فن حريك در دنجی و بشنجی قسملری اولان هند سه و مانووره فنلری
 باشلو باشلرینه بر علم اولديغندن اشبو فن حرب بحثنه بونلر ك ذكر
 و تفصيلندن صرف نظر قلنه رق فقط تدبير حربه ايله سوق عسك
 محاربه فنلرينك اصول مرعيه و دقايق مهمه سی بیان و ايضاح قلئق
 جا يکير ضميرزا اولشدر پياره و سوارى و طوپچى ضابطنا ننگ مياشتد
 فابق الاقران اولق ايچون ذكر اولتار فنون ثلثه نك جمله سنى بولمكه
 حاجت اوليوب لکن ميرلوا و ميرميران و سر عسکرلر ايچنده و يا خود
 صا بطان رجال جهاد يه بيننده مشار بالبنان اولق مذکور فنلری
 حقیقه بيلكه منوط و متوقفدر شوبله كه بونلری لایقيله بيلوب بوليه
 عالم و ماهر اولان ذاتلر و بومثللو عالم و ماهر كسسه لره مالک اولوب
 اهلى محلنده استخدا مه موفق اولان دولت سرعادت مند دینلكه شایسته در

باب اول فصل اول

در بیان تدبير حربه

ارباب تدبير د اولان بر ذاته تدبير حربه نك شامل اولديغی
 د قابق واسطه سيله بر حريك نه زمان مناسب و يا خود لازم و بلكه د

توفیق اولمش اولسه بیله قرال مشارالیه بویایده چندان تعییب و تقبیح
اولنه مزایدی زیر امد کور مباشرتک اهمیت و جسامتنه حرمت مثلاً
استیلا عفو و مسامحه اولمغه لایق و سزا بویله جنک لرا بچون انظار
فرست و ترویج مصلحت ایتمکدن بشقه قواعد و اصول و اولدیغنی ظن
ایتمک عبث و ناروادر

بطریق تعرض احداث ایدیلان چنکنک تحصیل مراد اولنان مقصده
کوره اولسی اصول حربیه دن اولدیغنه بناء اصول مزبوره دن ایرلیق
ایچون بویله بر جنک التزام اولند قده اولادعا اولنان مملکتی الیه کچیز
اندره بر لشکرک لازمدر زیر اسکره مذکور مملکتی ترک ایلسون دیوباد
ساره سنه دخی کویا کوز قونلیور کبی طور لک کوستره دیک خصمنی اخافه
و تضییق ایچون وقت و حاله و قوت و بحاله کوره حرکات تعرضیه لب
تکثیر و توسیع ایلمک ممکن اولور بودور لوبر نازک مصلحتک بر وفق مأمور
وجوده کلسی همجوار دولتلرله حسن وفاق و محبت و اطرافنه دقت
و بصیرت اوزره بولمغه منوط اولمقد تناسی مذکور دولتلرک بر لسی
خصومت اولنان دولته کلوب معین و دستگیر اولسون ایچو حسد
و غرور لرینی اویاندر مقدر قتی چوق حذر اولتمق و بو کیفیتلر
وقوع لرندن اولجه کوزدوب توسط قضیه سنه وقوع بولمسیچو
همجوار لرینی از هر جهت مطمئن و امین قیلق ارباب تدبیرک اوزرینه
فرض درجه سنه لازمدر

ماده ثانیته

بر دولتک ظاهراً یعنی بولتیقه جه تحفظ و باطناً یعنی عسکریجه
تعرض طریقله اعلان ایتدیکی حربلریا ننده در
بر دولت دیگر بر همجوار دولتک ایالتلرندن برینه حقوق قدیمه سی

ادعایله

ادعای سبله هجوم آید یکی زمان اول دولتک مذکور یاالتی حرب و منبر
 فقط خصمنک بویاید حقو اولد یغنی تصدیق ایله ترك ایتمک راضی اولد
 نادر و مقابله و مدافعه یه بهر حال آماده و حاضر اولور زیر ایالت خربوه
 محافظه سنه وار اولان سعی و طاقنی بذل ایلمسی ذکر اولتان ترك ایتمک
 ماده سنه ترجیح ایلد یکی صورتده بو حرکت مجبوره سی هر کسک عندند
 تحسین و حقه یقین کورینه جکی به اشتباه در و چونکه خصمنی حد و
 باشند ساکن دوروب بکلکدن ایسه قرشوسنه واروب تعرض حرکاتی
 کوستر مکه دخی قادر اولد یغندن اشبوشقی طرفینک مواقع حربیه سنه
 نظر اختیاراید وب ایتمسی رأی و کیفیتیه مفوضند زبر ابویه بر خصم
 قرشوکید وب ممالکنی استیلا ایتمکده بعضا نیچه فائده لردر کار ایسه
 حد و دندن دیشارویه خروج ایتمیه رک خصم مرقومی کند ی برنده
 او طوروب بکلکده دخی اولیجه فائده لرد اولدیغی و قتلر واردر شویله
 کافه امور بلادی و مصالح عبادی جبل متین ایله اوتاد قویه به مربوط
 اولوب اراضیسنه بر خصم دیکر کلوب وضع پای تسلط ایتمسی
 خوف لردن مترا اولان دولت خصمنک قرشوسنه کیدوب ممالک
 استیلا ایتمسه نائل اوله جغی فوائد حقیقیه دن بریسی کند ی ممالک
 خصمنی صوفا مق ایله ممالک مزبوره سنی با پمال و خسران اولفک حفظ
 و وقایه ایتمش اوله جغی و ایکجنی فایده سی عساکرینی خصمنک مملکت
 اداره و نعیش آید بر مک ایله بر طاق مصارف سفرته به گرفتار اولمغه
 محتاج اولمیه جغی و اوچجنی فائده سفرک ابتدا سنه بو وجهله
 طور اتمسی کند ی طرفلورنیه موجب شوق و غیرت و دشمن طرفلورنیه
 بالعکس مستوجب عجب و حیرت اوله جغندن کوز بیلوق و اسیر تلاش
 و قور اولوق قضیه لرینک و قوی طرف اعدا ده زیاده سهولت اوله جغی ماز لرد

۱۰
وندامتنی کوره جکی آتیده معلوم ومستبان اولور

مادع خامسه

بردولتک توسط طریقيله اعلان ايتديکي حربلربيا ننده در
بردولتک التزام ايد بيله جکی حربلرک انشب وانفعی توسط حربی اولوب
بونک حروب سائره دن زياده مناسب و نافع ايد وکتک سر و حکمتی بود که
توسط حربی اعلان دولت بر زماند نبرو میداند متداول و دائر اولان
محاربه به تداخل ایسرای واراده سنه محول اولدیغندن محاربه مزبور
استدیکی ومصلحتیه نتیجه ویرمک ایچون مناسب وموافق ظن ایتدیکی
وقته کیریشه رک توسطی طرفیندن قغیسندن یانه ایسه واراولان
نفوذ واقداريله اولطرفه شرکت ومعاونت و بوجمله کندوسی
دخی کسب منفعت ایتمسی اسهل اولور

خفی اولیه که توسط حربلری ایکی نوع اولوب برنوعلری بردولتک دیگر
دولتک امور داخلیه سنه و دیگر نوعلری مذکور دولتک مناسبات
خارجیه سنه بالمناسبه توسط وتداخل ایتک خواهش وارزوسنه
مبید لر بعض اصحاب حق وانصاف بردولتک دیگر دولتک امور داخلیه
توسط وتداخل ایتسنی هرچند هیچ بر زمانده تصویب ونحویز ایتکه
رضا داده اولدیلر ایسه ده بزم کی ارباب حرب وجهاده خصوص مزبور
حق وانصافه مناسب اولوب اولدیغنی انلرایله مناقشه ومجادله ایتک
لازم اولیوب فقط شول جواب ایله کند ولرینی اسکات ایدر که بوتوسط
وتداخل حق وانصاف دخی بزم قاریشه جعفر ایش دکلدربونوسط
بک چوق کره وقوعه کلان برشی اولدیغنی شویله قالسون رومالور بون
عالی قضیه تصرفلرینه الدیلرایسه ذکر اولتان توسط وتداخل واسطه سبله
الدیرو انکلین لولر دخی هند ستانده مملکتی اولسته نائل اولدیلر ایسه

کذلک

كذلك بو واسطه ايله نائل اولديلر مذكور توسط داخله لرين بروتقده
پذيراي حسن حصول اولان مصلحتلردن اوليوب اگرچه روسيه دولتتك
پيداي قوت و حسامت ايتمستك بر مقدارى ملوك ماضيه سنك لهست
مصلحتلرينه ايلش اولد قلرى توسطلرندن نشئت ايتدى ايسه ده اوست
دولتى فرائجه اختلاوتك امور داخله سنه توسط ايتك استد بكي اچو
قيل و قالدى ايديكه كند ولي ضائع و غائب ايد يور ايدى الحاصل مثللو
كيفيتلر غايت نازك و دقيق شيلر اولوب بونلرى بحث ايتك دائره و لجه
ذمتلردن خارجدر

بردولتك همجور لرى اولان ديكر دولتلرك مناسبات خارجيه لرينه توسط
ايتسى امور داخله لرينه تداخل ايتكدن زياره جائز و حقتو و بلكه
دخلى زياره فائده لودر زير همسايه لردن برينك ممالك داخله سنك اولان
وقوعا تنه بردولتك قارشى حقتو اولوب اولد بغي نقد رشيه لسه
مذكور لرك دولت مزبوره يه قدر امتداد و سرايتي ممكن اولان اختلال
و نظا سز لقي ممالك لردن ديشارويه ايراث ايتلرينه مانع اولسته اولقد
حق و جواز و يريلور همسايه لرينك محاربات خارجيه لرينه توسط ايتك
اوج وجه اوزره و سببى اولوب بريسى بقرض و تحفظى براتفاق قديمه ميخ
بر متفق دولته اعانه ايتك و ايتنجيسى موازنه ميزان پولتيقه ي حفظ
ايتك لزوميد ذكر اولنان موازنه ميزان پولتيقه ديد بكن مصلحت
مستحسنه بويقين عصر لره پيدا اولش وازمنه ماضيه ده زياره صاف
و غير طر فكلر لرى و لرى لازم كلان ذاتلرك طرفندن بيله چوق كره
اهمال و لغش بر ترتيب و قرار در كله لم مانحن فله من مذكور وجود
واسباب ثلثه دن اوچنجيسى دخلى ديكر دولتلر بينند برمد تدنبردوم
اوزره اولان محاربه تك نتايج مضمره سنى بختيب ايتكدن بشقه فوائد

مأموله سنی کنندى طرفته توجیه و تصرف ایتک مرا میدراشبو
 حقیقت و صحت له رعایت ایتین دولتلك انقراض و انحطاط بولد قلینیه
 دائریعنی برخصمك حد و قیاسدن خارج بيوكلك پیدا ایتسنی رواكود
 دولتله زوال بولوب قوتلری مرتبه ثانیه دن عدولنان دول صغیریه
 دخی اراده امور بولتیقیته ده مهارت و بصیرتلى حسبيله رفته رفته اسو
 مذکوره نك میزانی بد نصرقلینیه المغه موفق اولد قلینیه متدائرولمخ
 اسلافه نیجه امثال و براهین واقع واشته توسط حربلریه بولتیقه جه
 باقلو وایسه ندرجه لره فائده لوا ولد قلینك بوقدرحق ایضاح و بیان
 کافی ووافی کورلشدر اما مذکور حریلره عسکریه نظر و ملاحظه
 اولنورایسه ایکی دولتک میاننده اولان محاربه یه بر دیکر دولت دخی
 توسط ایتدیکی حالد نفوذ و کلامی طرفین نرنده دخی مرغی اولوب دول
 متوسطه مزبوره نك موقع ارضیه سی طرفین متقاربینك مواقع
 ارضیه لرینه نسبتله نقد دمهم اولورایسه ذکر اولنان نفوذ و کلامی دخی
 مصلحتیه نتیجه ویرمك ایچون اولقد زباده نافع و نافع اوله جعی برلر
 و اشکار در اشبومد عامری اثبات زمینده تاریخ میلاد حضرت عیسا
 بیک سکر یوزید بخى سنه سنه واقع اولان قضیه یی تمثیل طریقيله
 ایراد ایده بیلور زشوبيله که ناپلیون سنه مذکوره ده و بیستول نام نهري
 آشوب کتین برغ نام شهرک دیوار لرینه قدر صو قطفه جسامت ایتدیکنده
 وراسنده اوستریادولتی وایلروسنده بتون روسیه دولتی واریادی اولد
 ائشاده اوستریادولتی بوهمیا طرفندن اودر نام نهريک اوزرینه طرغری
 یوز بیک ادم قدر چیقاروب یور و تمش ولسه ایدی ناپولیونک اردوی
 دن نام نهري التنه کچیرمك ایچون امناسالما رجعت ایده بیلکی کندویه
 بیولک نعمت بيله رک بوکا بيله موفق اوله میه جعی بدیهی ایدوکنند

بوقضه

بووقه ناپوليونك سلامتی قالمیوب شان و شهرت و مقدرتك جمله سی
 زوالپذیرا و لمسی اغلب احتمالاً تدن ایدی لکن اوستریا دولتی اردو سنك
 درتیوزيك نفوسه ایلدغنی بکلکی ترجیح ایدوب ایکی سنه مروردن نضکره
 مبلغ مزبوره نائل اولدقدن اولقدن عساکر و فیره ایلده هر چند
 ناپوليونك اوزرینه قیام و هجوم ایتدیسده ده هر بروقت مصلحتده موافق
 کلدیکندن دوچارانهم و مغلوبیت اولدی کرکه دیدیکزکی اولکی
 فرصتی نعمت بلوب قاچرشمش یعنی یوزيك دم ایلده ناپوليونك اوزرینه
 مناسب اولان حمله یی ایتمش اولسه ایدی بتون اودویایی انك المندك
 تخلص ایلده بیلسی ده ازانده مأمول و آسان ایدی توسطلری ایکی نوع
 اولدیغی کی مدکور توسطلردن ناشی اولان حریردخی بر قاج نوع اولدی
 بونوعلرک برنجیسی بردولت ایلده مقدمارابطه ویریش اولان تعهد لره
 مبتنی بر مقدار معین عساکر ایلده اول دولت یاردم ایتك وایکنجیسی
 برضعیف همجوار ولته اعانه طریقيله حدود ندن دیشارویه چیقهد
 و عاریبه نك اکثرینی اوزرینه الةرق دولت مزبوره نك مملکتلری حفظ
 و حراست ایلک و اوچنجیسی بر قاج دول جسمیه بردولتک علیهنه اتفاق
 ایدوب موقع حرب وجدال کند ویه یقین واقع اولدیغی زمان حربک
 اکثریسی التزام برله سائر لریله برابر اشتراك ایتك در دنجیسی دیگر دول
 اراسنده جنك وجدال بر زمان واقع اولدقدن نضکره ویلخود واقع اولد
 اولجه طرفیندن بریسیله اتحاد ایلک ایچون اولان توسطلردن ایکی دولت
 میانته منعقد اولان تعهد لر موجبجه بردولت دیگر دولتن اقل مقدار
 عساکر ایلده توسط ایتدیکی صورتله اول دولت دیگر دولتن معینی مثابه
 سند عداولته جغندن اعمال حربیه نك اداره و تمشیتی رسما و بشرعاً اصل
 صاحبیسی اولان اول بردولته دوشروا کراتفاق صورتیله وجسم براردی

عساکرایله توسط اولتورایسه اولوقت خصوص مذکورک عکسیسی
ظهوراید

مالک بعیده به تصمیم واجرا اولنان حلیله تهلکه لردن خالی اولد قلندرت
سر عسکراولان ذاته کوره اکثر اوقات غایت دقیق و نازک شیر اولد قلر
تاریخ میلاد حضرت عیسا نك بیک سکزیوز بشنجی سینه سنده واقع اولان
سفری برهان ایله بیلورزشویله که برنجی نره ایله منبر اولان خریطه ده
مرسوم اولدیغی وجهله سنه مزبوره ده روسیه دولتنک قطور ذوق نام
بهر عسکری و توز بیک نفوس عساکری مستحجابا ویره قرا للغنک
اورته یزنه واقع اولان این نام نهره قدر وارد یغنک اوستریا دولتنک
مارق نام سر عسکرک معیننه بولنان اردوسیه یرلشمنک مارنده ایکن
محل مزبوره یه وارمزدن اقدحجه اردوی مزبوره کلیا بوزیلوب کینما یز نام
سر عسکرک دوناورف نام محلات برابر کتور دیکل اون سکزی بیک آدمک
بشقه صاعلم عسکرلری قالمشیدی اشته بو وجهله قطور ذوق نام
سر عسکر بوز الی بیک عساکر مهتیا به مالک اولان نابولیونک روبر
قرشوسننه بولند یغنک کند و سننک یا لکر فرق بشبیک آدمک زیاده
عساکری اولد یغنک ماعداد دولتنک حد و دندن دخی اکیوز ساعت
مسافه بعید بولند یغنک یوکا یاردم ایچون اولوس نام محله و رود
اولان الی بیک مقداری عساکری شامل برای کینی اردو کلمش اولسه ایکن
سلامتنه هیچ برما مول یوق اییدی مع هذا اردوی مزبوره دخی کلمش
ایکن اوستریا اردوسننه و پروتر نامنه بر رئیس رجالک ایتش اولدیغی
سهر و خطادن نشئت ایلش اولان اوسترلیس محاربه سی روسیه اردوی
یکی باشندن بر تهلکه مهلکه به القا ایتشیدی که دولتنک حد و دینه قد
رجعتنه وقت و پر مش اولان مصالحه ماره سی واقع اولسه اییدی

اردوی

اردوی مزبورہ دولتی حد و دندان اوزا قلغی سببیلہ از قالدی اتفاق بعیدہ
قربان اولہ رق تلف و ضایع اولیورایدی

اشبویا لادہ بسط و بیان ایتدیکن تمثیل و برهانلرہ نظرا توسط بعیدہ لره
مأمورارد و لرلک اکثریاتہ لره دوچارا و لمری محتمل اولوق محدوری
وارایسہ دہ بویلہ وقعہ لره وقوعبولان محاربه لرمذکوراوردولرک دولتی
حد و دندان بعید واقع اولد قلرندن دولت مزبورہ نک اولقد رسوئلہ
دست اعدایہ کرفقار اولسی خوفي اولوق فائده سی بدیدار اولوب سرعسکرہ
کوره موجب فلاکت اولان مصلحت بو خصوصہ دولتنہ محض منفعت
اولمش اولیور بومثللو حربلرہ بردولت ہم مدبر و کارگذار و ہم دلیر
و شجاع عتکار بر سر عسکری انتخاب ایتسی و متفق لریلہ هر برینک اعمال
حربتہ یہ شرکت ایدہ چکی خصوصنہ دائر ابوچہ عقد شروط ایلسی
و منافع طرفینہ مناسب و موافق بر ضمیر و مقصدی تعیین ایتسی اہم
مہامد ندر زیر ابو حزم و احتیاطہ رعایت ایتمد کلر بچون اتفاق قلرلک
اکثریسی قوتدہ کند ولرندن ادنا ایسہ دہ اتحادی اعلان بردولتہ
جنکدہ باشہ چیقہ مدقلری و بلکہ دخی کند ولرینی صعبوتلہ کنار سلا تہ
چقاردقلری نیچہ دفعہ واقع اولمشدر

سابقا ذکریمورد ایتمش اولان توسط حربلرینک نوع ثالثی دیکر
نوعلر دن زیادہ موافق و نافعدر بومثللو حربلرینک سکزیوزیدی سنہ
سنہ اوستریا دولتنک باشنہ کلش ایسہ دہ دولت و سعادتخی بیلدیکند
کسب منفعت ایدہ مدی و بیت سکزیوزاون اوچ سنہ سنہ دخی واقع اولان
جنکی کذلک مذکور نوع ثالثدن معدود ایدی شویلہ کہ ایکینی نگرہ ایلہ
منبر اولان خریطہ دہ مرسوم اولدیغی اوزرہ اوستریا اوردوسی ناپولونک
کافہ عساکرینہ جمع اتخاذ ایتدیکی صافسونیا مملکتی جوار سنہ

بولنش وحتی فرانشز لرك الب نام جزیره نك اوزرینه اولان اعمال
حریتیه لرینك خداسی وراسنه بکش اولدیغندن مالک اولدیغنی کیون
بیک عساکر نائل مرام اوله جغنده قطعاً شبهه سی ولبوب فی الواقع
اون بئش سنه مدتی متوالیا ظهور ایدن انقلاب و عکس لر سببیه منایم
ایتمش اولدیغنی ایطالیا تاجیده آلامانیا اوزرنده اولان نفوذ سابقه سی
ایکی آی وقتی ظرفنده مجدداً تحصیل و تسخیریه موفق اولدی ایدی اوستریا
دولتنك بووقعه ده بخت و طالعده اولان امید لری هم پولتیقه جه و هم
حرجیه کند و به مساعد اولدیغندن بوکونه ذوالوجهین منافعه قیمتی
حد و قیاسدن افریق اولوب بردولت رؤسا سنك غبطه و خوا هشنه
شایسته ایتدیکی مستغنی و اخطار در

ماده سادسه

بردولتنك بعض ممالك اجنبیه بی فتح و استیلا ایتمك سوداسیله اعلان
ایتدیکی حرب لر بیا ننده در
تسخیر بلاد و تکتیر عباد سوداسیله اولان استیلا حربی دایما فوائد
خالی اولد قلوبنی اسکند رایله قیصر ك و واسط زمان اقبالند ناپولیونك
نائل و مظهر اولد قلوبی فتوحات کثیره علی وجه الکفایه اثبات ایتمش
ایسه ده فوائد مذکوره نك رخنی قلك و طبیعت طرفدن تعیین اولتمش
برحد و غمایتی وارد که انی تجا و زاید نلرا انجام کار و رطه بلاد و فلاتنه حار
اولقی مقرره دیوکار برهان و مثال حبش ممالکنده قامییس نام ملیکات
و تاتارستانده دارانك و ایران و توران ایا تلرنده قراسوس ایله ژولین نام
دومه پادشاهنك و روسیه ده ناپولیونك باس لربینه کلش اولان بلاد
و ادباریتلرد ناپولیونك سرکذشته سی ذکرند حرب لر ایله اوغراشیمه سنه
باعث اولان یا کثر فتوحات سوداسی اولدیغنی اقرار ایتمز لار مدد مشار الیهك

بولدیغنی

بولنديغى حالى وانككتره دولتيله اولان جنك وجدالى سببيله مجبور
اولديغى مباشرتلىرىن مقصد و مرامى مذكور جنك وجدالدىن متصور
و مظفر چىقىق خواهشنه مبنى ايدوكى اشكار و حرب و قتاله ميل و رغبت
و حرب و قتالدىن ناشى اولان مشغله لى مشوق و محبت كند و بسند هر چند
مركوز و يديار ايدى ايسه ده مشار اليهك بوراده ده نازر جنك وجدالى
اشغال ايتسى فقط ذكر اولنان رغبت و محبتدن نشئت ايتيويوب
يا انككتره دولتنه سرفراز و ليق و يا خود منصور و مظفر قالمق شغلرند
برينه نشئت ايلك ضرورتى دى خصوصى مزبوره بر سبب اولمشيدى
خلاصه كلام مشار اليهك بو عالمه كلوب بو كونه حركت ايتسى
سر عسكر كتره و دولتره جسيم اوله رف نه يا يبقى اللزندن كله بيله جكنى
وندن صافتملى لازم كله جكنى فعلا و عملا كو ستر و ب اوكرنك ايتيويوب
اولمش اوليورنى الحقيقه مشار اليهك نصرت و ظفر لى عين دقله معاينه
اولشور ايسه هر بر ييسى مهارت و همت و جرات اوزرينه بر و درس و عبرت
و باشنه كلون اديار و قلا ككتر اعتدال و ملاحظه اوزره طور انلشنه خلى
بيوك پند و نصيحتلىر اولديغى انكار اولنه من

پس اصل و فصل سن و سبب و لزوم سن اولان استيلا حربلرينه دما نوع
انسانه قصد واهانتدن بشقه معنى ويرلك ممكن اوليويوب انجق مذكور
حربلر بر فائده جسيمه يه مبنى و يا خود بر عذر مقبولى سببى اولد قلى
هر چند تخسين و افرينه شايدن دكلرا ايسه ده معذور كوريله بيلور لى
امدى براستيلا حربى فتوحات اميد ناپسند يه سنه مبنى اوليويوب دولته
بر عذر تسليمه مبنى اوله رف لازم كوريلش اولديغى صورته هر شيد اقد
مذكور استيلا يى مرام مصلحته و قصد اولنان ممالك ايله ممالك مزبوره نك
متفكرلى طرفندن ظهورى ملحوظ اولان مواقع و مقاصد كوره

کونبله وزن و حساب ایتمک لازمه دند

ما دة سابعه

ملتجه اعلان اولنان حربلربياننده در

ملتجه اعلان اولنان حربلربياننده در
سربسيت اشتياق سريعه سيله ايا قلمش اولان برملتک بشونده ويا خود
هيم اولن ايسه ملت مزبور نك اكثر يسته قوشواجر اولنق و بوشلور حربلر
اراضينك اقلا برخطوه سي بيله محاربه سزترك قيلنمق قاعده مرعيزند
بوكونه اولكه يه داخل اولان اردونك وضع پاي قيام ويا خود نصب
خيام ايتديكي محارون بشقه برما ملكي اوليوب تعيشي ايچون محتاج
اليه اولديغي اقوات و ذخايري دخی سيفي زوريله تدارك ايتمه و لحال
واثقال و مهماتني اعدا باصوب ضبط ايتسون ديو على الدائم احتراز
اوزره بولنه رق کند ولي زياده سيله کوزتمكه مجبور اولور
بويله بتون برملتک حرکت ناکه پائيسي سيراننك وقوعی نادر ايسه ده
وقوع بولديغي زمان بر درجه ده مهابتلو و مرتلو کورينورکه تحسین
و حيرت ايتمک ناممکن و بر مرتبه ده و خيم العواقب اولورکه عدم وقوعی
متنی ايلمک منافع نوع بشره منافيدر حرکت مذکوره نك وقوعی بعضيا
بر برترينه ضد و مخالف اولان سبيلردن دخی نشئت ايتمک ممکن اولور
اسيرلک حالنده بولنان برملت کندي دولتنک ندای دعوتنه
احابت و دولت و وطنلرينه صادق رؤسا سنک بوبايده جان و باشلريله
چالشه جقلريني حسايلدکنه بونلره اتباع و مماثلک طريقيله نيجه اجتماع
ايدوب قيام ايدرايسه متعصب برملت دخی اويلجه علما و ائمه سنک
تحريرکيله سلاحتوب ايا قلند يغي و کذلک ارای پونيقه ايله جوشمش
ويا خود آيين و قوانين عزيزه سنه اولان حب و صداقت صميمه سيله

حرکت

حرکتہ کلش اولان بریت دخی عزما ملکنی حفظ ووقایہ ایتمک ایچون
 ینہ بویلیه ایاغه قالقوب اعداسنه قرشوصالدر دینی واردر بودر لو
 بر حربه ظفر و نصرتی تحصیل ایتمک طریققری هر چند اکسک دکل
 ایسه ده کرکی کی مشکل و متعسر در لر اولان تصادف اولنسی مجزوم اولان
 مقاومت و موانعه نسبتله مقدار کفایه قوت و عساکری یورتمک و کافه
 وجوه ممکن استعمالیله هیجان ناسی شکین وازاله ایلمک و هم مجامله
 و ملائمت و هم معانفه و شدت و خصوصاً کمال عدالت و حقانیت
 صورتلرنده بولتیقه مختلفه صنعتلری اجرا ایدلک لازمه دندر
 بحرک الله بولنسی قضیه سنک ملجه اولان حرب وجدانک نتیجه لرینه
 کلی مدخلی اولد یغی مستغنی عن الاطنا بدر زیرا یا قلمش اولان بریت
 سواحل مدیده یه مالک اولوب دریانک دخی صاحب و حاکمی اولور ایسه
 و یا خود دریانک صاحب و حاکمی اولان بردولتک بحب و متفق بولنور ایسه
 آتش عصیانک اشتداد و د و امنی و دشمنی هر بر طرفدن اخافه و تضییق
 مرا منی تحصیل ایتمک اسهل اوله جفندن ماعدا اعدانک ذخایر و مهماتی
 کندویه و اصل ایندیریمک دخی ممکن اوله جغی حسبیلله ملت
 مذکوره نك مقاومتی یوزکره زیاده اولمش اوله جغی نمودار و فقط سواحل
 مالک اولوق کافی اولوب اعدای مرقومه نك عساکر مهتیا سبیلله
 پنجه لشکره اقتدار اوله بیلله جک قدر براردونک دردست بولنسی مالک
 ایچرو سنی اله کچیروب اها لیسنی ضبط ایتمک و آمد شد بوللرینی حایه ایلمک
 ایچون برقاج جماعت عساکر مستحفظین ترتیب واقفنا ایدن محلا ره
 تسریب قیلنسی لزومی دخی بدیداردر لوی یغی و عصیان کشار ایتمش
 اولان ملتک محافظه سنه زمین کیفیتلری دخی بولک اعانه لر اولوب ملت
 مذکوره کوهستان محلا ره ساکن اولور ایسه اوزرینه وارلسندن پک

قور قیلور و اشجار و اورمانلق کبی برلرده متمکن بولنور ایسه هر چند
کوهستان محللر قدر قورقلر ایسه ده انلرد نصکره بونلره وارلسی شکل
صایلور و از جمله از و جیراها لیسنگ اوستریا دولتی و بورغونیا دوقه سی
ایله اولان جنک وجدالری و بیک یدییوزاون ایکی و بیک سکر نو طقوز
سنه لرنده قاطلون اها لیسنگ حرب و قاتلری و روسیه لولرک قاف
طاعی سکنه سنی نیراطاعته کتورمک ایچون چکد کلری زحمتلریله یترولیان
اها لیسنگ دخی تکرار بیکر اولان غیرت حاللری طاعلق و طاشلق
محللرده اولان سکا نلک کرک اخلاق و طبیعتلرندن و کرک موقعلرند
صعوبت و متانتلرند نتاشی دوز صحرالرده بولنان سکنه دن زیاده مد
طیا تمغه قابیلتری اولد یغنه دلیل قاطع و برهان ساطع اولوب دینک
بیوک اورمانلر دخی مذکور طاعلق و طاشلق محللر قدر برکنده جنگیله
موافق و مساعد اولد قلری برام بیدی و لامعدر

ماده ثامنه

برد ولتک بر قاج حربی بردن اعلان ایتمسنگ درکار اولان ته لکه و محذ
ر
بیاننده در
رومالولرک هیج بر زمانده ایکی بیوک حربی بردن التزام ایتمکده دایر اولان
قاعده مرعیه لری بردجه ده معلوم و مقبولدر که محسناتنی تکرار
تعریف و اثباته حاجت مس ایتمن برد ولتک کند و به مجاور بولنان ایکی
ملت ایله بردن محاربه ایتمکده مجبور بولنسی مکتادن اولقله دولت
مزبوره بومثللو مجبوریتیه دوچار اولد قده سائر دولتلردن بریسی کند
ما لکنی حفظ و توفیه ایتمک و یا خود موازنه میزان پولیتقه به خلک
ایراشتی منع ایلمک سودا سیله دولت مزبوره به متفق و طر فکیر بولند یغی نادر
ویوندن ماعدا بویله برد ولتک علیهنه اتفاق اوزره قالدیش اولان ایکی

مستند

ملتک ضمیر و قصد لری براوله رف حریک فوائدی ایکسینه دخی مساوی
اولوق و هر بریسی مساوی قوت و همتله چالده مقصوصلری از واقع
اولوب اکثر یا بریسی دیگرینه یاردیجی اولد یغندن ینه بر حرب دیمک
اولمش اولدیغی با هر درامتا بونک عکسینه یعنی هر بریسی باشلو باشنه
اولان ایکی حربک بردن وقوعندن الدن کلدیکی قدر اجتناب قیلنسی
واکرا جتناب اولنه منایسه مجاور لرندن برینک ناچا و ناحق طور و معا
لری هر نقدر واقع اولسه بیلده دفع و منعلرینک وقت ره هونه سی کلنجه
دکین صبر و تحمل برله قلیک رنجی اعدا دن کتم و اخفا اولنسی اولی و نسب
ایسه ده بوانسیت قاعده مطلقه نلن اولنمیلیدر زیر طرفینک قوت
و مقدرتی و محال و مواقعک صورت و کیفیت و اصلاح ذات البین ایچو
کندویه متفق و طرفکیر لری بوله بیلک احتمالی دخی بو مثالوایکی حربک
بردن التزام اولنوب اولنمسنه دائر بردنک ایده جکی حسابلرینه
داخل اولان حالتدر

فصل ثانی

در بیان حکمت حربیه

حکمت حربیه شمییه سندن فهم اولنان نه اید وکی یعنی اردولرک علیاته
متعلق اولان کافه تدابیر عقلیه یه حکمت حربیه دینلدیکی بوندن اقدام
ذکر و تعریف اولمش اولوب تدابیر مذکوره روش حربیه مدخلی اولان
اسباب فکریه دن معدود صایلدیغی حالده بر طاقم اسباب سائر دخی
واردر که نه پولیتیکه ملکیه یه ونه دخی سوق عساکر قیله فن محاربه یه
برمناسبتلری هر چند بوق ایسه ده حربیه تعلق و تاثیر لری در کار
اولند یغندن بونلرک مجموع عیسنه حکمت حربیه دن بشقه برمناسبت
شمییه یی بولوب ویرمک غیر ممکندر زیرا اوز لرینه واریلوب جنگ اولنسی

تصميم اولنان ملل واهالينك اخلاق و طبایع ذاتیه لریله اصول
 عسکریه لری و برخی حذا ایلله امتدادیه لرنده یولنان عساکر لرنیک
 مقداری و کیت نفوذ و خزینه لری و دولترینه و قانون و شریعتلرینه
 اولان صدق و اربا طبری و یخی زبام حکومتی مسک و اداره ایدن رئیس
 ایلله اردو سرکرده لرنیک طبیعت و معلومات حربیه لری و دیوان چهارده
 لرنیک و یا خود شورای عسکریه لرنیک اعمال حربیه اوزرینه اولان درجه
 نفوذ و تأثیر لری و قواعد مرعیه حربیه لری و عساکر لرنیک متانت
 حقیقیه سیله اسلحه حربیه لرنده اولان فرق و اختلاف لری و ملکت لرنیک
 هیئت و وضعیه سیله و ارب و قابلیت لری الحاصل هر درلو منفعت
 و محد و راتلری پولتیقه ملکیه ایلله سوق عساکر فتک شامل اولد قلری
 خصوصیاتدن بشقه دقت و ملاحظه لری مهم و الزم اولان دقیقه لراولوب
 یونلرنک جمله سی حکمت حربیه صراسته داخلدر لرا میدی بودقیقه لری
 برد و لتک جایگیر ضمیری اولان حرب تصمیملرنده دقت و اعتباره شایسته
 اولد قلرندن یوباید بر قاعده ثابته یی تعیین ایلله بیلمن اکر چه حد
 اقتدار مندن بیرون ایسه ده دقایق مزبوره یه دائر تحصیل علم و وقوف
 ایتمک هر برد و لتک اوزرینه پک مهم اولد یغنی اخطار ایلله بیلورن
 برارد و لتک سر عسکر یله رجال و اکابر ضابطانی ذکر اولنان کیفیت
 و خصوصلره واقف و اشنا اولملری لازم اولوب یوباید اوله جتی جهل
 و اها لری حساب و تصمیملرنده سهو و عظیم و غلط جسمک و قوعنه
 باعث اولور الحاصل دشمن عداولنان دولته ملکت لرنیک اوصاف هیئت
 وضعیه لریله احوال عسکریه لری یی ایوجه اوکرنوب بیلمک درجه و جوبه
 مهم اولوب بو وصف و حال لر عادتاً مدرسه لریه علنا تد ریس و تعلیم اولنور
 شیر اولد یغندن هیچ اولنر ایسه زمره رجال جهادیه تک مدرسه

مخصوصه

مخصوصه سنه تعلیم و تدريس اولنه بيللر چيچون زمره مزبوره نك
 دفترخانه لرند بونلره دانش باطام حجج و سندات صحيحه نك موجود
 و محفوظ بولمسي خصوصنه دقت و اهتمام قلمق اقتضا ايدر
 دول سائر نك اوصاف ملكيه سي نيجه ايو معلوم دكل ايسه احوال
 عسكرتیه سي دخی او پله پك ايو معلوم دكل در زیر بونلری حاوی و بیان
 اولان جدا اول و قواخ موجوده مبهم و مختصر اولوب درونلرنده دول
 مزبوره نك سلاح طوتار مقدار عساکری و نقد رسفاننی ونه مبلغ ایراد
 و کلوری اوله بیلوردیون تخمین اولندیغی علی وجه الاجمال مسطور ايسه
 سائر بیان و تفصیل لری مذکور اولدیغندن اجمالاً مزبوره اعمال
 حربیه نك تدبیر و ترتیبی ایچون اقتضایدن علمك تکیلا ترکیب و تشکیله
 غیر کافیدر ذکر اولنان اعمال حربیه نك تدبیر مرتبه سنی اشبوکاید
 عریض و عمیق بیان و تفصیل ایتمك اقتدار و مقصد مزید هر چند خارج
 ايسه ده اعمال حربیه مباشرت لریك حسن حصولی پاینده اسباب و آلات
 لازمه اولدیق لری بروجه اتی ایضاح ایلك المزدن چیقارشی اولدیغنه مبنی
 بویایده الدن کلان دریغ اولمنز
 محاربه اولنه جق ملتك جوشکینلغی غلبه اولمسی لازم کلان برعدوی
 اکبر برینی طوتدیغی صورته ملت مذکوره نك اوزرینه ما مور اولان
 سر عسکرایله بوسر عسکرک دولتی ذکر اولنان جوشکینلغی بشکین ایتمکه
 وار اولان سعی و اهتمام لری صریف ایدوب بوکا مقال اوله رق سر عسکر
 موسی ایه عساکری تشویق برله اعدا سنه تشکین ایتمکه چبالمسی
 اهم اولان جوشکینلک آلتشی مذکور عساکرینه جذب و تأثیر ایتدیگرکه
 سعی بهر حال و هر قنغی عساکر اولور ايسه اولسون شوق و غیرته کلون
 جوشمکه جمله سنه استعداد و قابلیت بر اولوب فقط شوق و غیرت لری

تخریک ایتمک طریق و سبیلری هر بر ملتک خوی و طبیعتنه کوره بشقه
اولد یغندن بلاغت عسکریه به دایر نیجه کتب متعدده تصنیف اولوب
استعمال اولمقده در عساکرک مأمور اولدیغی مصیحت کندی عند لرینه
دخی عزیز اولسی و باشلرینه بولنان سر عسکر لرک اسکی نصر تلرینه مینی
عساکر مذکوره نك اعتماد کامله لرینه نائل بولمسی خصوصلری بتوت
برارد ولی جوشد یروپ ظفر و نصرت لری شهیل و تحصیل ایچون عموما
بیوک وسیله لرعد اولنور بعض ارباب جهاد عساکرک اثنای محاربه ده
جوشوب حرارتلمسندن ناشی اولان فوائدی رد و اعراض ایدوب
جوشوب حرارتلر لری برینه قلبلری برودت و قالدیلری سکونت اوزره
بولملری ترجیح ایدر لر ایسه ده بزم آیین سوال اولنور ایسه ایکسینک
دخی هم فوائدی و هم محاذیری اولد یغنی انکار ایدم مین جوشوب
حرارتلر نك فائده سی عساکری فعال جسمه به سوق و ایصال ایتدیگی
و عذوری دخی و امی اولدیغی و عسکره خوف و فقر ابراث ایلدکه
ایچلرینه پریشانیتمک دها زیاد قولای و چاپک دخول ایلدیکدر
عساکرک غالبیت و یاخود مغلوبیتلری اکثر یاس کرده لرینک همت
و شجاعتلری کثرت و یاخود قلت اوزره اولمستندن ایجاب ایدوب بوباید
قواعد ثابتہ یی بیان و تعیین ایتمک غیر ممکن اولد یغندن همان بردولت
رئیسيله سر عسکری عساکرینک جسارت و قوتلرینی دشمن عساکرینک
جسارت و قوتلرینه قیاسله کوزلجه وزن و حساب ایلمک و اتفاق
و اتحاددن قوتک و ترتیب و انتظامدن اتفاق و اتحاد و انقیاد و اطاعت
ترتیب و انتظامک تولد ایتدیکنی و انقیاد و اطاعت سر و ترتیب و انتظام
ظفر و نصرتک تحصیل غیر ممکن اید و کنی بیلک کرکدر لر
بر مشورتک اردولره اولان تأثیری مباشرات حربیه نك جرأت و جراتنه

دخی

دخی راجع اولوب میدان محاربه دن درتیوز ساعت اوزاق واقع اولان
 برشورانك رأی و قرارلری ابله برسر عسکرلك عقل و دستى بسته اولدیغی
 حالد رخبت کامله ابله فاعل و عامل اولان دشمن سر عسکريله فائده سن
 پنجه لسه جکی بقریبه محتاج دکلدر اما سر عسکرلك تفوق
 مهارت لر ندن بحث اولنور ایسه طرفینك احوال سائر سی مساویت
 اوزره بولندیغی زمان مذکور مهارت لرینك تفوقی ظفر و نصرته برکالت
 کافیه اولدیغی انکار اولنه مزوچوق کزه مدوخ و معتبر سر عسکرلك
 درجه و سطره ما هر اولان کسته لرك اوکنده مغلوب اولد قلی استناد سی
 بویا بده قاعده و برهان دیو ایراد قلنه مز زیرا برسر عسکر مهارت برورلک
 مدیرانه مانوره لر یله حاضر لدیغی ظفر و نصرته بعض کزه اصدا ر قلنان
 امرک کوزلبه کلا شلامسی و یا خود برو قعه ناما موله نك ظهور ایتسیله
 دشمن ارد و سنه منقلب و عائد اولدیغی وقوعه کلان قضا لر دن اولوب
 بوکونه خریطه حسابده مسطور اولیان قضا لر ی وقوعه لر ندن اقد م
 کورمک و وقوعه لر ندن اجتناب ایده بلك طوق بشر دن خارج اولدیغی
 حالات عادیله ده اصول و علومك نفع و تأثیر یی مذکور قضا لره استناد ایله
 انکار ایلک جائز دکلدر زیرا اصول مز بوره اعدا ارد و سنك حق نده
 استعمال اولنق مصمم ایکن بعض قضا نك وقوعی ایله ابطال اولنور
 اردوی مذکورده طرف ندن استعمال اولند قله اعدا مظفر اولور ایسه
 ندرجه لره فوائد و محاسنی شامل اولدیغی اصول مذکورده خود بخود
 اثبات ایتش اولور و اگر بالاده ذکر ی مرور ایتش اولان علوم حق نده
 دخی شک و اعتراض صور تلی کوس تر یلور ایسه بوکاجوا بمز بودر که علوا
 مشهور و معلوم اولان احتمالات ایچون اولوب قضا و قدر ایچون دکلدر
 و مدیرانه مانوره لر ایله یوز جنك قرانلور ایسه قضا و قدر ایله فقط ایکی

ویا خود اوچ جنگ قزانلور

بردولتک بولتیقه عسکرته سنی دقایق مهمه سندن بریسی دخی دولت
مذکوره عساکرینک حقنه موضوع اولان ترتیب وقوانین مصطیقه
ذیرا برآورته مهارتلو سرعسکرک زیرکند بولتان برپشاعلا اردو
بیونک ایشلریا په بیلورویا لکسیراعلا سرعسکرک النده اولان برقا
اردودخی کذلک جسیم مصطیقلرکوره بیلورایسه ده سرعسکرکی اعلا
اولدیفی کی اردوی مزبوره نک عساکری دخی اولیه مددوح ورعنا اولسه
ایدی دهانیا ده جسیم مصطیقلری وجوده کتورمش اوله جفی اردنا
ملاحظه ایله فهم و تصدیق اولنورخفی اولیه که براردونک ایواولسه
بادی طقوزشرط اولوب بریسی عساکرک بلاد وقرالردن جمع و تحریر
یابنده اصول مستحسنه نک موجود اولسی وایکنجیسی عساکرترتیب
مستحسنه اوزره مرتب اولسی واونجیسی ملتدن امداده
واحیطایه عساکرینک ترتیب مناسب اوزره بولنسی ودریجیسی
نفرانک وکرک ضابطانک تعلیملریه وداخلیه وسفریه خدمتلیزه
مهارت ومعلوماتلری تام اولسی ویشنجیسی عساکرک ضبط وربطی
حقارتسزقوی ومتین اولسی وایتنجیسی عساکرک مکافات وتشوقنه
برمناسب تدبیرک بولنسی ویدنجیسی مهندس وطوبجی عساکرینک
صنعتلریزه مهارت وحذاقت کامله لری اولسی ویکزنجیسی کرک
دافعه وکرک خافضه اولان اسلحه ومهماتک دشمنک اسلحه ومهماتک
اعلا ومتین اولسی وطقوزنجیسی اشبوزکراولتان کافه موادیلایقوله
استعماله قادر ویری کلدکجه هریرندن انتفاع واستفادیه مقتدر
برنمرع رجال جهادیه نک ترتیب ونظامی ضابطانک معلومات علیه
وعملیه لری کی مفصول ومقبول اولسی خصوصالریداشبو

هر برد ولته بولمنسی مهم اولان شروط تسعة مذکوره دن هیچ برسی
 زاید اولیوب بلکه ناقص اولسه عذ و رات جسمه سی اوله بیلور زیر
 بروسیه دولتک عساکری کرچه تعلیم و مانوره لره ماهر و ضبط
 وربطلری کثیر اولوب اردوی رعنا دینلکه شایسته ولایق ایدی ایسه
 باشلرنه مهارتلو و اهلیتلو سرکرده اولمایدیغندن و ملتدن امدادیه
 و احتیاطیه عسکرلری بولمایدیغندن بونقصایت دولت مذکوره نلک
 اون بش کونک ایچنده ناپولیونک قبضه تصرفنه کچمنه سبب اولدی
 و بالعکس ایو عسکر ایله ایوسر عسکرلره مالک اولان دولت بولمایدی
 دولای نرتیه لره شکر و حمد ایتسی لازم کلدیکی نیچه دضه وقعه لره
 مشاهده اولندی فلیپوس ایله اسکندر عساکرلرینک حسن ترتیب و تر
 و تعلیملرینه اهتمام ایدوب سبکاو و چاکر فتار و مانوره لره کارگذار
 اولمیرینه اعتنا ایتد کلرندن ماکید و نیالولر بویله معلم و منتظم براوج
 عساکر کرید ایله عجستانی و هندستانی ضبط و تسخیر موفق اولدیبار
 و ارباب حربک پیری منزله سنده اولان پروسیه قرال نامداری فردی
 دخی زمره عسکریه یه اولان فرط میل و محبتنه ناشی ترتیب و تنظیمه
 دسترس اولدیغی ارد و اعانه سیله نیچه جسم مباحثلری قرین حسن
 توفیق و حصول اولدیارامدی هر نه بهانه ایله اولورایسه اولسون
 عساکرینی اهامال ایدن دولت حفظ ناموس سلطنتیه و دیعه الله اولان
 بلاد و عبادینه ظفر و نصرت تحصیل اینه جکی برینه ذل و حقارتلری
 جلب ایتمش اوله جغندن مذکور اهامالی اعقاب و اخلاقی نرندله
 کند و سنه تهمت عظیمه اولوب الی الابد لوم و لغته مستحق اولمش
 اولورد دولت عساکرلرینه اهتمام و همت ایلک کرکدر لردیدیکزدن مله
 جمیع مملکترینی عساکرلرینه بذل و فدا ایتسونلردیمک اولیوب بلکه

بویا بد همت و اهتمام لرینی علی الدوام اکسیک ایتما لرینه بریضیتند
اقا تریبه عسکریه یه مالک اولیان ملیکک بوهمت واهمتای
کما هو یلیق قوتدن فعله کنوره بیلمسی مشکله وصعوبت لوجه اولوب
ملوکک ایسه تریبه مذکوره دن محروسه اولد قلری نادرا اولدیغند اشو
نقصانک برینی سدایتمک ایچون مدبر و متبصر قانون و ترتیلرک و بونلرک
باشنده ابورجال ضابطلریله جمع و تخریر عساکر بابنده کوزل اصول
و قاعده لرک وجودی اهرم و الزمدر

طائفه عسکریه نک مکافاتلریله ترغیبلری وار تقای مراتب یله تشویق
خصوصتده اهلیتلو و لیاقتلورله یاب مساعد مفتوح اولد رق امکدارلر
دخی حایه قلنقی ایچون ویریه جنک مراتب و مناصبک اوج ربعی اسکیک
وامکدارلقد سائرلردن اقدام و بر ربعی لیاقت و غیرتلیله افراتلرند
مقدم اولنلره ویرلمسی و اما اثنای حرب و سفرده اسکیکک و امکدارلغه
باقلیوب و یا خور مراتب و مناصبک فقط ثلثی اسکیکک و امکدارلغه
تخصیص قلنوب دیکرا یکی ثلثی جسارت و غیرت لرینی اثبات ایتمش
و خدمت جسیمه وجود کنورمش اولنلره اعطا اولنسی موافق مصلحت
اوله جفی خاطر دن طرد و اخراج اولنما ملیدر اسلحه و مهماتک اعلانی
دخی کرجه حربلری قزانم ایسه ده قزانلرینه سبب اولد قلرند همه
حال ظفر و نصرت احتما لرینی تربید و تکثیر ایدجکی برامروا خا اولوب
فرانسزک سواریان ثقیله عساکری بونجه مدت مدیده دنبر ویردایتکده
اولدیغی ذرخلری دوش قبولنه لیس ایتدیکند نصکره نلر قزانمش
اولدیغی هرکسک خانه خاطرند مرسوم و مسقوک قزاق عسکری
یا لکن مزرا غیلده پک مهیب و شجاع سواریان منتظمه لشکرینی چوق کره تا
و قارایتدیکی دخی جمله نک عند تده معلومدر فی الحقیقه سز اقلواتلوسی

اولنلرینی

اولا بقی صورتند پراکنده اولدیغی زمان ابودلیراتلوسی قدریرامدیغی
درکارایسه ده لکن طابور اوله رق بر حذره جمعیتله هجوم ایتدیکی وقت
ساترا تلولره مقیس اولدیغی انکار اولنه من و مزراغک جل و نقلی سیفدک
بر مقدار جغز صفند یلوجه اولدیغی ایچون مزراغی رد و نرک ایدن بنجه
بیان شجیع سوادیرلرک شربت موت نوش و عازم دارفراموش اولدقلری
اوقود یله من نتیجه کلام عساکر اسلحه و مهماتی دهاچوق محو و ایشانه
محتاج اولوب دولتردن هر قغیسی اولجه بو محو و ایشانه مباشرت ایدر
ایسه کند و سنه فوائد جسمیه تک حصول یله ساتر لره تفویق حاصل
اوله جفی بدیدار و بوباید طویچی عساکرینک اولقد رنقصان لری یوق
ایسه ده پیاده و سواری لشکر لرینک کرک اسلحه دافعه لری و کرک
اسلحه حافظه لری بردولت متبصره تک کل وقت و اهتمانه شایان
وسزا وارد

پس ما نحن فیهمز اولان بولتیقه عسکرته یعنی حکمت حربیه به خاتمه
کلام اولوق اوزره بردولت عاقله به قبول ایتسی لازم کلان اساس همه
ذکر و بیاتنه بروجه اتی شروع اولنور

اولا وارث سلطنت و ولی عهد دولت اولان سهرزاده تک تربیه سی
خارجیه بی وهم امور عسکرته بی شامل اولوب مصاحب و مستشار لری
اصحاب سیف و ارباب قلم اولیوب مدیر و مدبر ذاتلر اولوق و کندوسی
دخی بونلرکی اداره و تدبیر صاحبی اولغه چالشمق

ثانیا عساکرک دائما فقط کفایت مقداری اوزره بولنسیله قنا عت
اولنیه رق و قننده مدبرانه حاضر نمیش اولان امدادیه لرواسطه سیله
حین حاجته ایکی قات زیاده ایدلسی امکانک تدبیر و طریق دخی دردست
بولنوق و تعلیمات و ضبط و ربطلری شیرازه ترتیب و انتظاملری کبی کوزل

اولق واسلحه لری دول متجاوره عساکرینک اسلحه لرندن اعلا اولن
 صورتده هیچ اولنر ایسه انلر کلکیدن ادنا اولمق
 ثالثا مهماتلری دخی کذلک اول سیاقده اولوب احتیاطا اقتضا ایدن
 مقدار لری مخزنلر ده موجود بولمق
 رابعاً علوم عسکریه نك تعلم و تحصیل جایه و تشویق و جسارت و غیره
 ثمره لری دخی حراسه و ترغیب قلنه رق علوم مذکوریه محتاج اولان
 زمر و جماعتلر اعتبار و شرفده سائر لر دن ممتاز اولق و بوطریق
 ایله مذکور زمر و جماعتلره هر بر طرفدن لیاقت و درایت صاحب
 جلب و جذب قلمق
 خامساً رجال جهادیه زمر سی اثنای صلح و صلاحده بوش و دوردیر لیوب
 محتمل و ملحوظ اولان جنک لرایچون لزومی اوله بیله جنک اشغال
 مهمه ایله اشغال اولمق و زمر مزبوره نك دفترخانه لر نه ازمنه منته
 توار یخنه دائر و زمان حال ایله مستقبل ایچون احوال و اوصاف بلکه ایله
 فنون حربیه و علوم عسکریه یه متدائر بطاقم قوام و ورسائل و جد اول
 و بضا ویر و خریطه لر و بوکا مائل سائر متن و شرحلر موجود بولمق
 و بوزمره رجال جهادیه نك رئیس ایله منابطانتک برکروهی وقت
 حضورده رار السلطنه اولان مملکتده اقامت ایدوب دفترخانه حربیه
 دفترخانه رجال جهادیه دن کتابت و عبارت اولق و ذکر اولنان زمره رجال
 جهادیه منابطانتک کم و اخفا اولنسی لازم کلون اسراره متعلق
 اوراق و سندات دفترخانه مزبوره ده بر یخفی بلوکه حفظ و ستر اولمق
 ساد سادول متجاوره مملکتلرینک اوصاف و احوال عسکریه لر یسته
 کسب اطلاع ایتمک و بویابده اقتضا ایدن رسم و خریطه لرینی تحصیل ایتمک
 و کرک تعرض و مهاجمه و کرک تحفظ و محاربه یه دائر اولان اقتدارات

مالیه

مالیه و بدیه لرینی و طرفینک احتمالات حربیه لرینی کوزنجه اوکرتک
و بومصالح مهتمه علیه ده معتبر و مهارت پرور و رضا بطلری استخدام
و خدمت مأموره لرینی علی وجه دلخواه و جوده کتورد کلرنده خدمت
و غیر تلرینه کوره عطیه و رتبه لرایله تلطیف و انعام اید ملک خصوصاً
سرمو قدر بتجوز افعال اولنا مق

سابعا برید و لتله محاربه اولمنغه برکته قرار ویرلد کده بتون اعمال حربیه
داتر بر کامل ترتیب و تصمیمی و جوده کتور ملک ممنعا تدن اولغله بونلده
صرف نظر اولنه رق هیچ اولنا ایسه مقصد و حاصل ملک رسم و تعین
و بر قاعده نک نصب و تحدیدی ایچون اعمال مذکوره حقنه بر اصول
مستحسنه وضع و تصمیم قلمق لازمه کارا کاهید ندر
اعمال حربیه نک اصول مقصد حربیه و محاربه اولنه جق اعدانک لغو
و مملکتک مقد رتبه و ملت ترک طبیعتنه و بوملت ترک کرد امور مملکته سی
و کرک امور عسکرته سی یا شلرنه بولنان رؤسانک مشرب و اخلاقنه
کوره ترتیب و تصمیم اولنه رق اعدانک مهاجمه و یا خود محافظه ایچون
اولان قوه و لبیا قتلرله اثنای حربیه طرفیندن برینه و یا خود بیله
ایک یسنه ظهوری محتمل اولان متفکر دخی ترتیب و تصمیم مذکورده
وزن و مطالعه اولمنق لازمدر بر مملکت احوال نقود و خزانن دخی
اشبو وزن و مطالعه سی لازم کلان احتمالات حربیه نک جریده سنه دخی
اید ملکک فراموش اولنا مسی و حد اعتدال دن زیاده سیم وزره مالک اولان
دولت کند و لی ایوجه محافظه یه قدر تیاب اوله مبه جفی خاطر دن اخراج
قلمنا ملیدر زیر ملت ترک زیاده قوی و سعید اولملری زیاده مالدارا و لقی ایله
اولیوب میزان قوه عسکریه ده تیمور معدنی آلتون معدنی قدر آغر
بصد یغنه تاریخلر شاهد عادل و بر ملتده قوانین خوش بین اولوب و نه

محبت و ابراد و مصارفند تدبیر و درایت و رعایا سنده ثروت و وارثیت
و تجارتند اعتبار و امنیت اولور ایسه اول ملئك قوت و متانتی و مدت
مدیده امتداد اولان بر حربی تحمل ایتمكه اقتدار و لیاقتی در کاراید و كنه
وقایع سابقه اثبات كاملدر

باب ثانی

در بیان فن حرب

فن حربك اصل و حقیقتنه نظر اولنور ایسه بریسی فن عساکر و دیگری
فن محاربه و دیگری فن مانوره و دها دیگری فن هندسه دیوشمیه
اولنان درت بیوك قسملردن مركب اولدیغی هر چند سابقه ذكری
سبقت ایتمش ایسه ده بوراره اقسام مزبوره نك جمله سنی بسط ایتمك
مرا مزدن خارج اولدیغندن فقط بریسی فن سوق عساکر و دیگری
فن محاربه اولان ایکی قسمتك بحثنه بروجه اتی شروع اولنور
معلوم اوله كه سوق عساکر فن میدان محاربه بی عمومیت اوزره شامل
اولان جمیع اعمال حربیه بی مشتمل اولوب بونلردن اول ذكر اولنان
محاربه میدانك و میدان مذکور حقنه واقع اولان ترتیبك تعیین
و تحدیدی و ثالثاً مبدأ اعمال حربیه نك انتخاب و ترتیبی و ثالثاً
كرك تعرض و كرك تحفظ صورتیه جایكی ضمیر اولان موقع مقصودك
تعیینی و رابعاً اعمال حربیه نك امتداد لری و خامساً مبدأ اعمال حربیه دن
موقع مقصوده و یا خود اعمال حربیه نك امتدادینه دكین توصیل
ایدن اعمال حربیه خطلرینك انتخابی و خطوط مزبوریه بی از هر جهت
احاطه ایتمك ایچون اقتضا ایدن مانوره لرك تأمل و تدبیری و سار
میدان محاربه ده موقع نتیجه و قرارك دخی تعیینی و سابعاً اردونك
مانوره لر نوعدن اولان سیر و رحلتلری و ثامناً حرکات

عسکریه

عسکریه نك وقت و حاله كوره تغییر لر یله بیولك فوج و سربیه ترك تفلیق
 و تسیر لر ی و تا سعا بر حله بحر اواروب عساكر ك سغا شندن قوه یه
 اخراج لر ی و عاشر نهر ترك مروی و حادی عشر اطراف لر یه مترس
 و استحکامات چویر لیش اولان خیمه کا هلو و ثانیة عشر حریجه بر
 اردویه ملیا و پناه اولان و یا خود سیر و حرکتته ممانعت مثابه سنده
 عدا اولنان قلعه لر و ثالثة عشر ارد و لرك مشی و رحلت لر یه مناسب
 و تعلقلری اولان انبار كره بوجهله ذكر اولنا نلر تقسیمات سفر یه یه داخل
 اولان شیلردر و رابعة عشر رجعتلر و خامسه عشر مشتالركه هر یقده
 تقسیمات مذكوره یه دخلی اولیان عارضات قیلندن ایسه لردخی
 فن سوق عساكره متعلق اولد قلری اظهر من الشمس را شیوخ خصوصاً
 متنوعه مزبورده نك كمسی فن سوق عساكره متعلق ایسه بغضسی فن
 فن محاربه یه مترد اولوب اعمال حربیه نك همان جمله سی دینلسه
 جائز در مذکور ایکی فته یعنی ترتیب و تدبیر لر ی و تقسیمات عمومیة
 سفر یه یه اولان نسبت و تعلقلری حسبیلله فن سوق عساكره و برزین
 معینده اجرالری جهتیله فن محاربه یه منسوب عدا و لنورلر
 فن حربك قسم اولی بالاده ذكر اولندی شمدی فن محاربه اولان قسم
 ثانسی ذكر اینمزلانم كللكه خفی اولیه كه اشبوفن محاربه اصطلاح
 برارد و نك بر جنگ كونی ایتدیكی مانوره لر ایله مدافعه لر ی و خیامنك
 لایقی و جهله نضب و ترتیبی و هجومه كوتورمك ایچون عساكر ك و جهله
 احسن اوزره تركیب و تشكیل دیك اولد یغندن سوق عساكر فن
 خریطه لر اوزره جنگ ایتك و بیون میدان محاربه یی احاطه واستیعاب
 ایلك و فن محاربه بالاكس روی زمینده دو كشمك و عسکر لر یی محل
 و مكانه نظرا كوزله وضع ایدوب موضع قتالت مواقع متعدد سنده

حرب و ضربیه نافع اوله جقلری وجهله یراشد یرمک یعنی عساکر
 مذکوره نك جميع جماعتلری اثنای مقاتله ده طرفلرینه صادر اولان
 امرلرینه مقاتله اثناسنه مالک اوله رق در حال اجرایده بیلرچیون
 بربرلرندن اوچ درت ساعت مسافه دن زیاده اوزاق دشمنك هنزلرند
 عبارت واصله بناء علیه مذکور فن محاربه محل و مکانه کوره اجرا
 اولمق ایچون اقتضاییدن طریق و ترتیلردن ماعد اولار دوخیامنك
 مناسب محللره نصب و ضربی و ثانیاً تحفظ اصولنه موافق صابور
 خطلرینك انتخای و ثالثاً تحفظ طورلرینك اعدا حقنده تعرض اوزره
 اولسی و رابعا انواع مختلفه قتال ترتیلری و بردشمن حذاسنه هجوم
 ایتمک موافق اولان بیوک مانوره لرو خامسا ایکی اردونك اثنای
 طریقده بربرینه تصادف ایتملرندن ناشی اولان نامأ مول محاربه لر
 و سادسا برد و زمجرده بولنان براردونك اوزرینه ایدیلان بصقینلر
 و سابعا عساکری محاربه یه کونورمک ایچون ایدیلان ترتیلردن
 کنایت دیمک اولیورماک شغلر ایتمک و ارنلاقیلغه کتمک خصوصاً
 چرخه جی و یاخود دمدار جماعتلرندن بریسنك ایتدیکی اوفق محاربه
 جکلر و مستحکم قره قوللر اوزرینه اولان هجوملر یعنی برقره و یاخود
 برلوا عساکرک باشلوباشنه اجرایده جکی حرکتلر مثلاً اولان جمیع اعمال
 حربیه سائر چرخه جیلق فننك متفرعاتی صابور

فصل اول

در بیان اصول و اساس حربیه

هر شیندن اقلیم دفته شایسته اولان بودرکه جمیع اعمال حربیه بر اصول
 و اساس تحننه موضوع اولوب اشبو اصول و اساسک اوکیسی برارد
 درست و مهتیا بولنان عساکرک اکثریسی کرک حرب اولنان اولکه نك

وکرز

و كرك ميدان محاربه نك مصلحتنه نتیجه و قرار ويره جك محلّ اوزرينه
سوق و نقل ايتك و ايكنجيسي محلّ مذكوره نقل و سوق اولمش اولان
مذكور اكثر عساكر اورياه فقط سوق و احضاريله قناعت اولميه رق
بلكه محلّ مزبوره ماهرانه عمل و حركت ايله بيله جكي وجهله تدبير ايتك
معرفت ليدر

ماده اوله

در بيان اعمال فن سوق عساكر

ايكي دنك كرك كندی اراضيلرنه و كرك متفقرلندن برينك اراضيلسنه
بولنه رق بری ديكری اوزرينه هجوم ايلدكلری اولكه نك شامل اولديغي
كافه بلود و نواحيسنه دائره حرب ديوشميه اولنور و بر حرب قوه دملر
اولنان عمللردن بشقه اعمال بحريه دن دخي مركب اولديغي حاله بومثللو
بر حرب دائره محاربه سی اقسام عالمك اكثر يسي شامل اولق ممكن
اولد يفتدن بردائره عموميه حرب ايله هر براردونك احاطه ايدمكي دائره
اعمال حربيه سی بيننده فرق كلّی اولد يفتی اونتميه رق تمیز ايتك
لازمه دند براردونك دائره اعمال حربيه سی اوردوی مذكوره نك
ضبط و تشخیص ايتك و ايارى اعدادن حفظ و محارسه ايتك سعی و غیر
بولنديغي زمينك جمله سی ديمك اولوب بناء عليه هر بردائره اعمال حربيه
شطرنج تخته سی مثابه سنه و بودائره ده عمل و حركت ايدن بروياخورد بر قاي
اردو شطرنج طاشلری هيئتند بولنه رق هر بردائره اعمال حربيه اول
بر مبداء اعمال حربيه دن وثاينا بر مقصد اعمال حربيه دن وثا لثا بر امتداد
اعمال حربيه دن و رابعا خطوط اعمال حربيه دن و خامسا خطوط متوا
حربيه دن و ساد سا غلبه اولمسی و ياخورد شمنه ابراز قلنسوی
لازم كلان مواقع طبيعیه دن و ياخود عليه دن و سابعا مصلحت

عکسینه د ویندیکې زمان النجا اولنه جی ملجا و پنا هلدن مرکب و عبارت
اوله کلشد

ماده ثانیته

در بیان مادی اعمال حربیه

معلوم اوله که مبدأ اعمال حربیه نصفی بر دولتک حد و دندن براردو
ذخایر و امدا لرینی استجرا راید جکی و اورادن قیام ایله بر تعمر من سفرینه
کید جکی و یا خود کندی وطنی تحفظ صورتیله ستر و حراست ایتمکه
ما مور اولدیغی زمان اورایه استناد ایلیه جکی عمل دیمکدن عبارتند
اردوی مصریه نك اناطولی ایچروسندن قونییه اوزرینه یوریدیکې
زمان مبدأ اعمال حربیه سی الاطاعلری اولوب اقتضایدن ذخیره و امدا
لرینی مذکور مبدأ اعمال حربیه سنه یقین بولتان ادنه و طرسوس نام
محللدن استجرا رایدیکه ایدی و العیاذ بالله تعالی بر عکسک ظهیرند
مذکور الاطاعلرینه طوغری رجعت ایتمک و اوراده تحفظ ایچول
بر موقع مناسبی بولوب اقامت ایلمک نیشند ایدی خفی اولیه که براردویه
مبدأ اعمال حربیه سندن ذخایرک و ورود و وصولی هر نقد ر کثیرا لوقوع
ایسه ده ذخایر مزبورده دن بر مقدارینک اردویه وارد و واصل اولدیغی
هر قننی خطی خطوط اعمال حربیه دن عدا یتک جائز اولیوب بلکه خطوط
تعیشیه دن صایق دهها مناسب اولور مثلاً مصر او ردوسی قونییه یه واصل
اولدیغی زمان اقوات و ذخایرینک بر مقدارینی مبدأ اعمال حربیه سندن
خارج بولتان انطالییه نام محللدن استجرا راید ایدی امدی انطالییه نك
قونییه یه دکی واصل اولان خط خطوط اعمال حربیه دن اولیوب بلکه
خطوط تعیشیه دن برخطدر
بر مبدأ اعمال حربیه هر نقد زیاده واسع اولور ایسه حفظ و ستری دخی

اولقدر

اولقدر عسیر اوله جغنی بدیدارایسه ده اردو بیاندن قطع وتفریق ایتمک
دخی اولقدر متعسر اوله جغنی انکار اولنه من

ماده ثالثه

در بیان اعمال تعرضیه ومقاصد اعمال حربیه
هر بر اعمال حربیه نک کرک تعرضی و کرک تحفظی اولسون بر مقصد اولوب
تعرض هیئتند بولمنک عموما هر بر وقتده و خصوصا سوق عساکر
جهتند فائده سی کثیر در زیر احرب صنعتی عسکر لرینی مصلحتنه نتیجه
و قرار ویره جک محله نقل ایتمکدن کثایت اولد یغندن بو ثمره یه قائل اولوب
آنجق تعرضنه قائل ایله وجوده کلدیکی و بو تعرض شقی اختیار ایدن
طرف نه بیاجغنی ونه ارایه جغنی اولدن بیلوب ضرب ایتمسی مناسب اولان
محله عساکرینی سوق اید جکی وتحفظ صورتند اولان خصمی حیرتند
وارد و سنک اقسامی اوزرینه هر طرفدن هجوم اولند یغنی کور بنجه
دهشتند قالوب دشمنک سعی وغیرتی قننی جهتنه صرف اید جکی
وبوکا قرشونه دورلو اسباب و تدابیری ابراز ایتمسی لازم کله جک قیبله
جکی بر امر طبیعیدر ذکر اولنان تعرض کیفیتنک فن محاربه جه دخی
بر طاقم فوائدی و ارایسه ده فوائد مذکوره اولقدر حقیقی وجسیم کله
زیرا میدان محاربه ده اجرا اولنان اعمال دائره حربیه واقع اولان اعمال قد
عریض و واسع بر زمینده واقع اولد یغندن تعرض شقی التزام ایتمک
قیدند اولان اردو اعمال مذکوره بی خصمندن کتم و اخفا ایده میوب
بر خصمدخی اعمال مذکوره بی فهم و مشاهده ایتمدیک برله رابطه لو
امدادیه لری اعانه سی ایله مذکور تعرضی قرشولوق چاره لرینی بولمق
غیر ممکن در و بوندن ماعدادخی خصمنک اوزرینه اولجه قالقوب عازم اولان
طرف مذکور خصمنک حداسنه تقرب ایتمک ایچون هر اید جکی

زمینک موافقت حاصل اولان جمیع محدوده گرفتار و بعضا ضبط
ایتمی لازم کلا دشمن بطریقه لرینک انشالیه دوچار و عساکر طوب
و تفنک انشالیه و کنده زیاده جه مدت طور دیرلدی یعنی حالده دائم
ظهوری معتاد اولان پریشانیت و ضرر لریدار اولدجی ملاحظه
اولتور ایسه تعرض ماره سنک فوائدی فتح محاربه جه سنک و تررد
عاری اولد یعنی انکار اولنه من

برسفردن اولان ماره فتح سوق عساکر اصولجه مقصد دیو اطلاق
اولتور شویله که مراد تعرض ایتمک اوزرینه اولتور ایسه مقصد دشمن
دولتک یا تختی و یا خورداندن کتمسینه دشمنک قبول مصالحه یجبور
اولدجی بریا لنتک کرستی شهرینی اله کچیرمک و یا خود بویه برپای تخت
و کرستی شهر بولند یعنی حالده دشمنک مسند و اساسی مشابه سنک بولنک
وهنوز ضبط اولمش اراضینک تصرف و ابقا سنه مدار اولدجی بعض
مهم بلده لری شامل اولان بر امتداد اعمال حربیه سنی ضبط ایلمک املی
اولوب اما تحفظ اوزره عمل حرکت اولند یعنی زمان مقصد ضبط اولنسی
مرام اولنان محل اولیوب بلکه ستر و حفظ ایدلمسنه سعی و اهتمام اولنک
مکان اولور و بومکان یعنی مقصد تحفظ اکثر زمانه پای تخت اولد یعنی
درکار ایسه ره بعض کره دخی اردونک مبدأ اساس حربیه سنک امتداد
اولیسنی حمایه ایتمک مستعد اولوب اردویه مذکور پای تختدن دخی
زیاده قریب بولنان محله مقصد اتخاذ اولند قلمری و فوعی نادر دکلر مثلاً
اناطولی سفرینک مقصد اولان محل آستانه اولوب مصر لور بوعلی اله
کچیرمک سوداسنده و ترک کلر محل مزبوری حفظ و حمایه ایلمک اعتنا سنه
ایدیلر

ودخی اردی مصریه نک حص محاربه سنک بصرکه مقصدی حلب

شهرینی

شهرینی ضبط ایتمک ایدی زیرا بونک الہ کچمسيله بتون بتون حلب پاشا
طبیعیله الہ کچمش اوله جفی محزونم ایدی واردوی مزبوره نك بیلان
محاریه سند نصکره اولان مقصدی ادنه دن اوتنه یه بولنان الاطاعلر
وقونیه عبادله سند نصکره اردوی مزبوره نك مقصدی استانبولک
بالذات کندوسی ایدی

خفی اولیه که مقصد تعبیر ایتدی کز شیرایکی نوع اولوب نوع اولی برنهر
وبرقلعه و برامتداد اعمال حربیه و برپای تخت مثلاً ضبط اولنسی فائز لو
اوله جفی بدیدار اولان برلر ونوع ثانسی اعدانک بولند بیی ترتیب و مو
کوره ایدلمسی منفعتلر اوله جفی آشکارا اولان مانوره لر در زیر اعدایله
روبرو قشون بولند بیی زمان مقصد ذکر اولنان اعدانک اوزرینه زیاده
اینجینوب زده لته جکی وجهله ضربلری حمل ایتمک اولسی لازمه دن
ایسه ره بمقصدک حسن حصولی عساکرینک موضع و موقعنه
منوط برشیدر

بالاره ذکر اولنمش اولان مانوره مقصد لری دشمنی مبدأ اعمال
حربیه سندن کسوب ایریق و برتر و منفذی اولمیان موانع طبیعیه دن
برینک اوزرینه سوروب قیصد ایریق ایچون وراسنده اولان طریقلر
اوزرینه سیر سریع ایله هجوم ایدرک مذکور دشمنک اردوسنی کلیاعو
وازاله ایلمک امللرندن عبارت اولد قلرندن مذکور مقصد لر مقاصد
سائر دن اهم و ارجح عد اولنور لر

ماده رابعه

در بیان امتداد اعمال حربیه
امتداد اعمال حربیه تعبیری براردونک مبدأ اعمال حربیه سنک ایلر و سنک
کرک عدد و کرک کند و اولکه سنک برخط اوزره جایگیر اولدی بیی موقعی

دېمکدرمبدأ اساس حربيه نك واسع اولسي اگرچه مقبول ايسه ده
امتداد اعمال حربيه نك وسعتي بالعمكس نامقبول اولوب نقد ازونك
اولور ايسه اردويه اتى ستر و حفظ ايتسي و دشمن كلور ايسه مدافعه ايتك
ويا خود مقتضى اولور ايسه مذکور دشمنك اوزرينه عزيمت برله
بوربك ايجون عساکرينى بربرينه يقين و مجتمع طومئسي اولقد راسلر
اولور و بوندن ما عدا مذکور اعمال حربيه امتداد لر ينك جناح لر نه منتين
وقوى مسند لر بولنق و درخ حين حاجته خطا اعمال حربيه نك هر بير
ايله اردونك سهولتله ملاقات و مواصلت ايله بيلسي ايجون امين و سلم
طريق و معبر لرى ازلق لازمه دن صايلور

مادۀ خامسه

در بيان خطوط اعمال حربيه

خطوط اعمال حربيه ايکي نوع اولوب برنوعنه زمين خطلري و ديگر
نوعنه مانوره خطلري دینلور زمين خطلري ممالکک حفظ و حمايه سي
ويا خود ضبط و استيلا سي ايجون طبيعت و قدرتله و يا خود هنر و صنعتله
وجود بولنش اولان بر سر اجيلر و بيوک نهرو بجر لر و يا خود قلعه لر ايله
مستور و محفوظ حد و دله مثللو خطلر اولوب خطوط مذکور لي هر
بر طرفدن احاطه ايتک ايجون بر سر عسکرک ايله چکي ترتيبلري قتي چوق
مهم و دقيق تدبير لره منوط اوله جغي و بوندن بير لر مانوره خطلرينك
حسن ترتيبى ايله وجود کله چکي و اصحا ندندر

معلوم اوله که مانوره خطلري برقچ نوع اولوب اولو خطوط اعمال حربيه
نفرده درکه بر بر لر ينه غير تابع بيوک جماعتلري تشکيل ايتيه رک يالکر
بر سنورک امتداد و حنا سنده حرکت ايدن بر اردونك خطلري و ثانيا
خطوط تشينه و متکاثره در هر بر لسي کندی باشنه يالکر: برو يا خود

نوع

برقاج مقصده طوغری عمل ایتمکه ما مور اولق اوزره ایکی ویا خود دخ
 زیاده برقاج جماعتی ترتیب ایدوب مذکور سنوره حرکت ایدن بر اوردونک
 خطلری وثالثا خطوط اعمال حربیه داخلیه درکه دشمنک برقاج
 خطوط اعمال حربیه سنه مقاومت و مخالفت کوستر مک ایچون
 بر اوردونک تشکیل ایلدیکی خطلردیمک اولوب اشبو خطلر شول وجهه
 و برجهته طوغری تمتد و متوجه اولق لازمدرکه جوار و اطرافه
 جماعتلری دشمن انلرک اوزربنه عساکر کثیره ایلده هجوم ایتمزدن اقدام
 بر برلربنه تقرب و توصیل ایتمک ممکن اوله و رابعا خطوط اعمال حربیه
 خارجه درکه اردونک خطوط اعمال حربیه اعدادن برینک ایکی نهایی
 اوزرنده آن واحده تشکیل ایلدیکی خطلر و خامسا خطوط عمقه
 درکه مبدأ و اساسلرندن مقصده دکن وارنجه برچوق مسافه
 زمینی قطع ایدن خطلر و سادسا خطوط من المکرکز درکه بر اوردونک
 بر محلدن قیام ایلده بر برلرندن متباعد اولان برقاج محله طوغری توجه
 و غزیمتی اثنا سنه منقسم اولدیغی اقسامندن هر برلرینک حرریلر
 خطلر و سابعاً خطوط اعمال حربیه امدادیه درکه ایکسی دخ
 بردونک اولوب بر سنوره عمل و حرکت ایدن ایکی اردونک بر بریلده
 مناسبتلری اولسنه باعث اولان خطلر وثالثا منا خطوط اعمال حربیه
 عارضه درکه تفهیمات اصلیه سفریه بی تغییر و تحویل اعمال
 حربیه بی تجدید و تبدیل ایدن وقعه و عارضه لر سببیلده حاصل
 اولان خطلردیمکند

فن حرب دینلار فن دائرة اعمال حربیه نك مصلحتیه نتیجه و قرار ویر
 حک محله ممکن اولدیغی قدر زیاده عساکری جمع ایلمک و اقتضاسته
 کوره انلری اوراده تحریک و استعمال ایتمک همزندن عبارت اولوب بوهتر

ایسه حسن حصولی خط اعمال حربیه نك كوزيله انتخاب اولمسنه
منوط اولد یغندن اشبو انتخاب ماده سی تصمیمات سفریه نك اس
مثابه سنه برامهم عدا اولنور ذکرا اولنان اعمال حربیه خطنك بوجه
مناسب ترتیب وتوجیهی دائرة اعمال حربیه نك هیئت موقع ارضیه
سنه موقوف اولد یغندن بشقه دشمن عساکرنك دخی دائرة مذکوره
صورت وضع واقامتیه وابسته اولوب مذکور خط حالات عادییه
امتداد اعمال حربیه اعدانك یا وسطنه ویا خودنهایتلرندن برینه طو
متوجه اولقی لازم کوریلور وعساکرك مقداری دشمندن چوق زیاده
اولدیغی وقت امتداد مذکورك هم وسطنه وهم نهایتلرینه طوغری
برزمانه مانوره ایدلمسی خطای جسم صایلور پس اشبو ذکرا ایدکین
کیفیتك ذوقنه وارلدیغی حاله یا لکر برسنوره واقع اولان برخط
اعمال حربیه مضره نك برخط اعمال حربیه تنه دن انفع اولد
تصدیق اولنور

بعض کره دائرة حربك شکل و صورتندن وکاه دخی دشمنك برخط اعمال
حربیه تنه لی تشکیل ایتدیکندن ناشی بویله برخط اعمال حربیه
تنه نك ترتیبی و دشمنك تفريق ایتش اولدیغی ایکی اوج جماعتلرندن
هر برینه قرشو مقدار کفایه عساکرك خط مذکور اوزرندن بعث
و تسربجا ایجاب ایتدیکی واقع اولور ایسه ده بویله برایجابك وقوعند
خط اعمال حربیه داخلیه لی خط اعمال حربیه خارجیه یه ترجیح ایتك
الشبد رزیر خط داخلیه مالک اولان اردو جوار و اطرافه بولنان اقسام
متفرقه سنی جمع ایدرك دشمنك جماعات متفرقه سی اوزرینه متعاقب
واحد بعد واحد هجوم و تسلط ایتکه مقتدر اولور و اشته یته بوسبیه
خطین متحد المركز بن خطین متباعدیندن اولی و اوفقی اعتبار اولنور

زیرا خطوط متباعد بشقه وقت مستعمل اولیوب فقط بر بحاریه ده
نصرت ظهورند و یا خود عساکرا عداای تفریق ایتمکه مساعد و بیک
اولش اولان برمانوره و حرکت و قوعند نصکره استعمالی جائز کوریلو
زیرا مغلوبلرک پریشانی تنی تکیل ایتمک ایچون عساکری جهات
متباعدیه متوجها سوق و اعزام ایتمک بالطبع لازم کله چکی مستغنی
عن الاطنا بدد

ماده سادسه

بردارنه حربک و یا خود بر میدان عاریه نک مصلحتنه
نتیجه و قرار ویره چک موقعلری بیانشده در
بردارنه حربک مصلحتنه نتیجه و قرار ویره چک موقعلری ایکی درلر
بردرلوسی نفع و اهمیتلری دائم و باقی و مذکور دارنه حربک صورت
وضع و هیئتندن ناشی اولاموقعلردرکه اثرله مواقع ارضیه و دیگرلر
طرفین عساکرینک صورت وضع و ترتیبلرندن متناشی اولان موقعلر
بولرله مواقع مانوره دیوشیمیه ویریلوردشمنی مبدأ اساس حربیه سنند
و عساکرامدادیه سنندن قطع و تفریق ایتمک املنک اجرا سنه سهولت
ویرن و بواسطه اشتغال اولنورایکن کندی مبدأ اساس حربیه سنند
و یا خود عساکرامدادیه سنندن ایرلق مخاطر سنک و قوعی منع ایلد
مذکور دشمنک نهایتلری سوق عساکر قننده مصلحتنه قرار و نتیجه
ویریحی موقعلر صایله رف اعدانک نهایتلرندن بریسی دکر سمتنده
اولورایسه قره طرفنده اولان نهایتی مذکور دکر سمتنده بولتان ^{بئینک} نهایت
زیاده مقبول طوئور زیر مذکور قره طرفنده اولان نهایتی اوزرینه هجوم
ایله اعدای دکره طوغری سورمک دکر سمتنده اولان نهایتی اوزرینه
دوشوب ارقه یی دکره طوغری ویرمکدن دهان زیاده مناسب انجق

اعدانك اردوسى بر قاج قسمه منقسم و يا خود بر خط مدید اوزرنده مقیم
اولدیغی زمان مصلحتہ نتیجہ و قرار ویرجک موقع اردوی زبوره نك قلبکاه
اولور زیرا ذکرا و لنان قلبکاهنه هجوم و دخول اولنور ايسه اعداء
عساکرينك تفرق و انقسامی ها زیاده اولوب بویله بر بر لرند تفریق
و تقسیم اولمش اولان عساکره ابروجه ابروجه هجوم اولند قده سلامت
طرفی قالمیه رق و رطه هاد که دوچار اوله جقلری کون کبی روشن
وهویدادر

شمدی کله لم بر میدان محاربه نك مصلحتہ نتیجہ و قرار ویرن موقعلرینه که
بونلر اولار نینک شکل و صورتنه و ثانیاً اردونك مقصد حربه سیله
محل و مکانلرک مناسبت و موافقنه و ثالثاً طرفین عساکرينك هیئت
وضع و ترتیبنه کوره تعیین اولنور لر مثلاً دشمنک بر جناحی شویله مرتفع
محلله منتهی اولسه که اورالردن دشمن اردوسنك حذاسنی بویک بویه
طوبلرایله ضرب و تضییق ایتمک ممکن اوله اشته بویه مرتفع محللر اگرچه
محاربه قتی اوزره زیاده مناسب و فائده لوموقع صایله جفی درکار ايسه ده
مذکور محلله تقریب و صعود ایتمک غایت عسیر اولوب بولند قلمی موضع
دخی تصمیمات حربه یه نظر اولقدر مهم ولانم بریر اولمق احتماللرینک
وقوعی مرکندر بناء علیه اولابر میدان محاربه نك مفتاح زمینی
مثابه سنله اولان هر بر موقعی ائما حربه موافق اولمدیغنی و ثانیاً
بر میدان محاربه نك زیاده مناسب و مساعد اولان محللری سوق عساکر
فنته دخی تطبیقا فوائد حربه یی شامل و جامع اولور لر ايسه اولر زمان
مذکور محلله مصلحتہ نتیجہ و قرار ویرجی موقع اسمنی ویرمک جائز
اولدیغنی و ثالثاً مذکور میدان محاربه نك سوق عساکر فنته تطبیقا
فوائدی کثیر اولوب پک چوق عاذیری شامل زمین صعوبتلری اولمیش

موقع اکثر اوقات در مواقع سائره دن اهم و انفع صایلد یعنی و رابعاً بالاده
 ذکر اولندیغی اوزره بومثللو موقعلرک بعضاً دخی خاصه طرفین
 عساکرینک صورت وضع و ترتیبلرندن ناشی اوله رق تعیین اولندیغی
 وقوعه کلان شیلردن اولمغله اقتضاسندک زیاده مدید و طویل و قیج
 قسمه منکسر و منقسم اولان طابورلرک دائماً قلبکاهی اوزرینه هجوم اولموشو
 و خامسا قصیر و منقبض اولان طابورلرک بالعکس نهایتلرندن بری
 اوزرینه حمله ایدلمسی اصولدن اولدیغی و سادسا عساکرک مقدای
 دشمندن چوق زیاده اولتورایسه مذکور نهایتلرک ایکیسی اوزرینه دخی
 آن واحدده هجوم اولمق تجویز اولنور اما عساکر چوق زیاده اولموشو
 دشمنک عساکری قدر و یا خوددها زیاده ازا اولدیغی زمان مذکور
 نهایتلرک ایکیسنه دخی بردن هجوم اولمقندن احتراز اولمسی مهم
 اولدیغی و سابعا بر محاربه نک جمیع تدبیر و ترتیبی عساکرینک
 اعدانک یا قلبکاهی و یا خود نهایتلرندن بریسی اوزرینه یعنی مواقع ثلاثه
 مزبوره دن زیاده انساب و اهون اولتی اوزرینه ممکن اولدیغی قدر زیاده
 فعل و اثری اوله بیلجکی وجهله استعمال و استخدام ایلکدن عبارت
 اولدیغی اشبو آنفا بسط اولتان خصوصیاتدن منظم اولمغله خصوصاً
 مذکوره کوزلجه مطالعه و ملاحظه اولندیغی صورته مارالذکر
 مواقع ثلاثه دن قفغیسی انساب و اهون ایدوکنی تعیین ایلمک اسهل اولمق
 بیلک و حین حاجته آکا کوره عمل و حرکت ایلمک واجبه دند

ما دیکه سابعه

اردورلرک مانوره لردن معدود اولان رحلت و حرکتلری بیانند در
 مانوره رحلتلری اصول حریته موضوعه نک قوتدن فعله کتوریلرک
 اجرا اولمسته آلت و واسطه اولد قلدن رحلتلرک ایوسو عساکرینک

مصلحتیه قرار و نتیجه ویره جک بر محل مناسبه سوق و نقل ایتمکدن و بیخیز
و معرفت عمل مذکور ای انتخاب و تعیین ایتمکدن عبارتند رامدی برارد و
قوللرینک اثنا ای رحلتیه قطع ایله جککری مسافه لر بر برینه غیر مساوی
اولدییی زمان عن یتلری ایچون مذکور قوللره تعیین اولنه جق وقت
و ساعتک و تگونه حرکت ایله جککرینه دائر و بیرله جک تعلیمنا سه
و نبیه نامه لیک اولاند کور قوللرک قطع ایله جککری مسافه لیک
بعدینه و ثانیاً هر برینک معینند ککوره جکی طوب و جبه خانه
و مهمات ساثره حربه نیک مقدارینه و ثانیاً هر بر اولنه جق مملکت
صعوبت جهتیه نوع و حالته و ابعاد شمنک مذکور قوللره ابراز
ایتمکی فورمش اولدیغی ممانعتلره دائر اولان استخاره لر و خاصاً
مذکور قوللرک عزیمت و رحلتلری مکتوم و یا خود شایع و معلوم اولوق
لازم و اهمیتک درجه سنه توفیق و تطبیق اولملری واجباند

ماده ثامنه

اغفاللر و بیوک فوجلریا ننده در
اغفاللر بر قاج نوع اولوب سوق عساکر فنک تدبیر لرینه متعلق اولنلر
عادتاً اغفاللر و فن محاربه یه متدثر یعنی نفس محاربه یه دائر اولنلر
سخته هجو ملر دیوشمیه اولنورلر فوتده مساوی و مهارتده غالب اولنلر
برد شمنک اوکنده اغفال حرکتی اجرا ایتمک هر حالده خطا لو و تمکله لو
اولوب عساکرک مقدار دی دشمندن پک چوق زیاده اولمده جقه مذکور
اغفال حرکتک اجرا سندن حذر اولمنسی لازم در زیر زیاده بیوک
ضریرلرک نریه حل اولمنسی جایگیر ضمیر اولدیغی کتم ایتمک ایچون دشمنی
اشغال صورتیه بر فوج عسکری بر طرفه آبروب کوند رمن صحیح جائز
ایسه ده بویه عاریتی بر فوج ایله حقیقی بر اغفالک دانسنده کلی فرق اولو

نویس

بویله فوج لازم و حقیقی اغفال مخاطره نوصا یلور اما اردونك دئو
 اقامتده اجرا و لنان حقیقی اغفال لر دشمن بر محل مناسبه جلب اید و ب
 بتون دقت و اهتمامی محل مذکور اوزرینه حصار ایتدیرمك و دشمن
 بو محله دقت و اهتمامله مشغول ایکن قوتك اکثر یسنى صمیمی ضرب
 اولنسی ملر د اولنان بر دیگر مهم محله جمع ایتمك مقصدینه مبنی
 اولد قلمری حالده مذکور اغفال لرک فوائد صحیحه دن خالی اولیه جفا
 ارباب جهارک عند نده بر امر مسلم داشته بویله اولدیغی صورته اولد
 مذکور نك تحصیلچون بواغفالده مستخدم اولان عساکر جماعتی
 دشمن ایله پنجه لشد ر مکدن اجتناب ایتمك و جماعت مذکوره کند و سندن
 مأمول و مطلوب اولان نتیجه یی وجوده کتور دکده در حال جماعت
 مذکوره یی کبرویه جکد بروب برینه عورت ایتدیرمك پك اهد ر
 بر میدان محاربه ده ویا بر اعمال حربیه امتداد نده ویا خود مرور اولنسی امر
 اولنان بر نهرک بوینده دخی سخته هجوملر ایله اغفال لرک اظهار و ارائه
 اید لمسی بعض کره فوائد جسمیه یی حاصل اولور اقسام اردودن برینک
 بیوک فوجلری نوعاً اغفال لره مشابه لنسینه لر ایسه ده مذکور فوجلرک
 بر برده ثابت دور معقه ویا خود بتون اثنای سفرده اردونك محیط اعمال
 حربیه سندن خارج بر ستمه طوغری عمل و حرکت ایتمکه مأمور اولد قلمر
 واقع و براردونك هلاک و تلقی اکثر یا فوجلر ماده سندن نشنا ایتدیر
 بر امر شایع اولد یغندن ممکن اولدیغی مرتبه ده فوجلر ترتیبند نخاشی
 و مجانبت اولنسی و اگر اقسام اردودن بر قسم جسمیک فوجلر صورته
 تقریق و بر جانیه تسیر اید لنسینه مطلقاً ضرورت مس ایدر ایسه ضرورت
 مذکوره متدفع اولدیغی نمینی مساعدت و وقت و مصلحت اولدیغی آنده
 مذکور فوجلری یته اردویه جلب و اعاده ایلمك خصوصنه اعتنا قیلنسی

قاعده مرعیه دن دراما مذکور فوج لر خطوط اعمال حربیه بی ویا خود
طرف رجعت عسکریه بی ستر و حفظ ایلمکه مأمور اولور لر ایسه اولوقت
سائر فوج لر صبی عودت لرینه عجله اولنیه رف ختام مصلحتیه قلند
حل مأموریت لرنده بواقلور لر

ماده ناسعه

عساکر سفایندن قره یه اخراج لر بیاننده در
بجراکیش اولان عساکرک سفایندن قره یه چیقار لسی خصوص در
دیه جکر نک مجموعی بودر که عساکر من بوره نک ساحلن قنغی طرفیه
دوکیله جکنی اعدادن کم ایتمک و بو عساکرک برین قره یه دوکیل سینه
مساعدا اولان بر مره سالی انتخاب ایلمک و اشته بویله بر مره سالی انتخاب
اولند قه همان وقت منافع ایدلمیه رک عساکر من بوره بی ممکن اولدنی
قدر سریریا و عاجلا سفایندن ساحله دوکک و ساحله بر مقدار عساکر
دوکلدیکی برله باقی عساکرک دخی متعاقبا دوکیل سینی شهریل و حجابیه
ضمتده در حال مسند و پناه اوله جق بر محل مناسب تره سی ایسه ضبط
ایدلمک و قره یه دوکلش اولان عساکر امنیت و اعانه اولسون دیولند
طوبایرک دخی قره یه اخراج لرینه مسارعت ایلمک لازمدر بودر کرایند یکر
مهام واجب الاهتمام عساکری سفایندن قره یه دوکک حصنده در
اما عساکر من بوره نک قره یه وصول و خروج لر بی منع ایتمک لازمده
اولنلره ویر جکر تنبیهات هر بری ستر و حفظ ایلمک داعیه سیله
عساکر بی چوق تقسیم و تفریق ایتملری نصیحت و اخطا رندت
عبارند در زیر ابر اولکه نک جمیع سواحلنی محافظه ایتمک ایچون بویلد
بویه طابیر دیزوب صراواری عساکری تعبیه ایلمک ممتنعاند اولدیفند
بپوره التزام مالایمکن ایله اوغراشلیه رف انجق حفظ لر اهر اولات

حصیم

جسیم مکان و محللرک کا ش بولند قلری برلرک جوار و اطرفلری ستر
و محافظه اولمسی وکلون دشمنک عساکرینی نره یه دوکه جگنی ستر
استخبار ایدیه بیلک ایچون محل محل اشارت لر نصب اولنوب بولمسی
ودشمن قره یه چیقوب ایوجه تملش مزدن اولجه اده وار اولان اقلد
واهتمام جمع اولنوب مرقوم دشمنک طرفینه بذل و صرف اولمسی
مقتضیانند ندر

کرک قره یه عسکر دوکلسی وکرک مذکور قره نک دشمنک عسکر دوشمن
محافظه ایدلمسی مصلحتی سوا حاکم شکل و صورتنه منوط اولوب بعض
بلده و مملکتلر وارکه سوا حلی غایت صریب وکیلرک یناشمننه وقره یه
دوکیلسی مراد اولتان عساکرک قره یه چیقارلمسنه مساعد برلری از
اولد یغندن بویله آذربلری کوز تمک اسهل و مذکور برلری بوش بولوب
قره یه علی الغضله عساکر دوکک دها زیاده صعب اولور فن حرب قاعده
اوزره قره ده بولتان برارد ونک اکثر قوتنی ذکر ایلده دشمن اردوسنک
اراسنه نقل وادخال ایتمسی هر چند ممنوع اولد یغنی ذکر سی سابقه مرور
ایتمش ایسه ده قره یه عسکر دوکی مراد ایدن اردونک دائماساحل ایلده
کندی اراسنده مقدار کثیر عساکری بولمنق ینه فن مذکور قاعده سینه
لازمدر زیر مذکور ساحل اردوی مرقومک هم جای رجعت والتجاسی هم
خط تعیشی صایلور بناء علیه اردوی مذکوره بر منعکس انیش ظهور
عجله سزوتلا ششمن وضایعاشن ینه ساحله دونوب کیلره عودت
ایده بیلسیچون بر مرهای مستحکمه یی له کچیرمکه ویا خود هیچ اولر ایسه
سفاینک لنگر انداز اقامت اولملرینه مناسب اولان بر عجله قریب اولوب
مترس و تحصناتله استحکام ویرلمسی ممکن واسان اولان بر بروفت
ایلمکه سعی و همت ایلمسی اوزرینه الزمدر

ماکایا عاشره

نهر و چایلی مروری ایتک بیاننده در
بر نهری مروری ایتک حرکتی حد ذاتیه فتح محاربه عمللرندن معدود
بر مصلحت ایسه ده آنجق حرکت مزبورده نك نهرك قغنی محلنده اجرایی
انصب و اوفق اوله جغنی تعیین ایتک بتون دائرة حربی شامل اولان
اعمال جسیمه یه وابسته و مربوط بر کیفیت رسوق عساکر فنك اصولی
اوزره موافق و مناسب اولان موقعی آلتنجی ماده بحثنده ذکر ایلد یکنز
وجهله تعیین ایتک قولایدیمع هذا بروجه اخطار معلوم اوله که هر
قغنی اعمال سائر حریته ده اولدیغی کیبی بر نهرك مرورنده دخی هیئت زمند
نناشی اولد قلری ایچون ثابت و باقی و طرفین عساکرینك مسورت ترتیب
و وضعندن متناشی بولند قلری ایچون عارضی دولتمیه اولنوب مصلحت
نتیجه و قرار ویرنجی بر طاق موقعلر وارد رآمدی انتخاب اولنش اولان
موقع سوق عساکر قغنی قاعده سنجه اقتضا ایدن قائده لرائله عمل و مکان
نظراً فتح محاربه اصولی اوزره لازم کلان موافقت و مناسبتری جامع اولو
ایسه اول موقعه بر دیه جك اولمز و اگر که ذکر اولنان موقع منتخبه نك
غلبه سی غیر ممکن درجه سنده عسیر اولان بعض مواقع و صعوبتتری
بولنور ایسه بوندن صرف نظر اولنوب بر دیگرینی تخری و انتخاب ایتک
و سمت مقصد مطلوبه یه قغنی موقع اقرب ایسه ابعدا اولان موقعلر
ترجیح ایدلک مناسب اولور ایشو مروره موافق و مساعد بر موقع انتخاب
دائر اولان قواعد عمومیه دن بشقه مطلقاً محل و مکانه متناظر دخی
بر قاعده وارد رکه مرور اولنه جق موقعلر انصب و ارجی اریونك نهر
بعدا العبور جهات متعدده یه متوجها بر قیام جماعتلر بولنمکی محتاج
اولیه رق امتداد اعمال حریته سیله طابور حذاسی هیچ اولمز ایسه ایتک

کونکرده

کونلره قطع ایدجکی مسافه لرده مذکور نهره عمود انصب و ترتیب اید
 بیلسنه مساعدا ولان موقع اید و کنی بیلکدن کتایتد رزیرا بومثللو
 موقعك محسنا تئک بریسی دخی اردوی مذکوره اعدا ایله محاربه
 و مقابله یه مجبور اولد قده وراسی نهره طوغری دونش بولمنی مخاطره
 سنك عدم وقوعیدر

نهری مرور ایتك مصلحتك بروجه دلخواه وجوده کلسیچون اولان
 نهرك نره سندن مرور اولنه جغنی استدلال ایدوب اسباب مقاومت
 ومانعتی اورایه سوق و جمع ایتسون دیومرور اولنه جق محلك مذکور
 دشمندن کتم اولمنسی وحتی بوباید سوق عسکر فتنه دائر اوله ر قاجرا
 اولنه جق اغفاللردن ماعدا مرور اولمنسی مراد اولنان محله دشمن
 بر طاق عساکر جمع ایتش ایسه عساکر مزبور سنی تقسیم و تفریق
 ایتك ایچون محل مزبورك جوار و فریلرنده سخنه هجوملردخی
 کوستر لسی و ثانیاً کوپر یلرك انشاستنی الدن کلدیکی قدر حمایه و اعان
 ایتك لازمه دن اولغله مذکور کوپر یلرك اشغالنه ثقلت و مانعت و
 دشمنی طرف و دفع ایتك اوزده قایقلره مقدار وافی عساکر ارباب اولنه رف
 فرشو ساحله نقل اولمنسی و بو عساکر اورایه لدی الوصول فی الحال کوی
 واورمان و امثالی مثللو جوارده بولنان موانع سائر یه ضبط ایلمسی
 و ثالثاً ذکر اولنان فرشو ساحلدن عساکری طرف و تبعید ایتك
 بشقه یاباون کوپری بی هدم ایلک قصد یله دشمنك اورایه کتورمك
 استیه جکی طویلرك آتش لرینی اطفا و اسكات ایتك ایچون برکی ساحله
 متین و جسیم طایفه لره انشا ایتدیر لسی و بونك ایچون برکی ساحل
 فرشوکی ساحلدن براز زیاده عالی اولسنه اهتمام ایدلسی و رابعاً دشمنك
 النده بولنان ساحله یقین بر بیونك جزیره نك بولمنسی فره یه دو کلمه جک

عساکره وکوپریله استخدام اید یله جک ایشجیلره پک چوق سهولتی
 موجب وکذلت بریکی ساحله بر اوفق جایک دخی یقین بولمنسی
 قایلر ایچون لازم اولان تدارکات وحوایجک جمع و حفظ ونظر دشمنک
 ستروکتی اولمنسی آسانیتنی مستوجب اوله جفتدن ممکن اولدیغی مرتبه
 بویله امله لو وچایلویرلرک ارا نلسی و خا مسانهرک بر زاویه متداخله ی
 تشکیل ایدن محلی عساکرک امنای و سالما حرورینه موافق اولمغله بویله
 بر محل بولند قده اقتضا ایدن طایفه لر یضب برله ایلرویه اولان مقر
 اسواری آتشلری حمایه سیله دشمنی نهری مرور ایدن عساکر اوزرینه
 هجوم ایتمکک منع ایتمکک غیرت اولمنسی و سار سا کوپریرلرک انداخت
 وربطلر ایچون انتخاب اولنش اولان محلاک ایکی ساحله دخی کوزل
 بولر یقین بولمنسی لازم در زیر بویله ایکی ساحله دخی ایویولر اولور ایسه
 اردویه کرک نهری کجک ایچون تجمع ایتمکک و کرک نهری کچکک نصکره
 ایلرویه تقدم و عزیمت ایلمکک بر قاندخی مدار و سهولت اولش اولور و
 دشمنک النده بولتان ساحله چوق صرب و دپک اولان برلردن کمال
 احتیاز ایله اجتناب فیلمنسی لازم کلور

اما بر نهری مرور ایتمکک دشمنه منع ایتمکک قاعده لری نه مرید کوری
 مرور ایتمکک ایچون دشمنک اختیار و التزام ایتمکک قاعده لرک نوعنه
 کوره اولوب بتون مرام و اهتمام بالاده ذکر ایلدیکن تدبیر و تر تیلرک
 دشمن طرفدن اجراسنه مانع اولن خصوصنه مصروف اوللی و نه
 مزبوری بویدن بویه حفظ و حمایه ایتمکک ادعاسنی براقه رق محن محل
 بر قاج سبکار و چاکر قار عسکر جماعتلری تعیینیه نه مرز بوری ممکن اولدی
 وجهله کوز تمکه واعدانک فقط بر قسمی بریکی ساحله مرور ایلد کده
 مذکور جماعتلری سر برعاجع ایدوب مذکور اعدانک اوزرینه شدتله

هجوم

هجوم و مصلحت اید لکه اعتنا و دقت اولمیلید

مادۀ هادی عشر

اطرافلری مترسرایله تخصص اولمش اولان اردو خیمه کاهلر

بیاننده در

اطرافلرینه مترسرایله تخصص ویرلش اولان خیمه کاهلر اردو به برمدت
ظرفنده ملجا و مسند برینی طوتد قلرندن هم محاربه وهم سوق عساکر
فلرینه متعلق اولان تدبیر و ترتیبلردن عدا و لشورلر مذکور خیمه
کاهلرک ذکر اولنان ایکی فنک اصولنجه موافق و مناسب اولان بر محله
نصب اولمسی هر چند قواعد مرعیه دن ایسه ده بویه برخیمه کاهک
نصب اولندیغی محل هر نقد رایوا و لور ایسه اولسون بر طرفدن قره یه
متصل و وزاسی بجه ناظر و متواصل اولوب برارد و نک قره دن قایقلره
نز و لا سفینه لره عودت و رجعت ایتمسینه مناسب اولان بر نیم جزیره اولند
محل مزبور دشمنک احاطه و محاصره سندن امین و مصون اولق غایت
مشکل و عسیر دیر و مثلاً بر محل یا صاع و یا خود صول طرفدن تجاوز
و احاطه اولنه بلندیکی صورتده انده مقیم اولان اردو و محل مزبوری
انجام کار ترک ایتمک مجبور بیتنه دوچار و یا خود ترک ایتم ایسه محاصره
قالتق نه لکه سنه گرفتار اوله جغی بدیدار در خلاصه کلام بود و لور برخیمه
کاه اولبر ساحلنده ایکی ساحلی دخی ضرب و تضییق اید بیلور و کوپری
باشی تسمیه اولنور بر بیولک طابیه سی بولنان بر نهرک کنارنده و زاد و غذای
کثرت اوزره موجود اولان استحکامات و تحصناتله متین و جسیم شپارک
جوارنده منصوب اولدیغی حالده خیمه کاه مذکور نک برارد و بویه
فوائد کثیره سی اوله جغی اگرچه انکار اولنه من لکن بویه بر ملجا تمللو
بریشی اولیوب فقط وقت قزائمه و امداد لری طولیغنه بر واسطه

اولد یغندن اعدای طرد و دفع ایتمک لازم کلدیکی زمان بر فائده سی
 قالمیوب ینه اچیق صحرا یه چیقہ رق اعمال حربیہ یه تثبت قلمسی اقتضا
 ایدر زکرا و لئان خیمه کاهلرک منافع و محسناتی علی الخصوص کند
 اولکه سنده و یا خود مبدأ اعمال حربیہ سی قربنه بولئان برادر و ایچون
 اولوب اگر مبدأ اعمال حربیہ سندن بعید اولان برادر و التجاسودا سیله
 بویله بر خیمه کاهه دخول ایدر ایسه خیمه کاه مذ کوره سیله مبدأ
 مزبور سی اراسنده اولان مابین کلوب اعدا ضبط ایتدیکی برله اردوش
 مرفومه نک امن و سلامتی الدن کتمش اوله جغی شبهه سزدر امامد کور
 خیمه کاهه مبدأ اعمال حربیہ سنده کیرمش اولان برادر و برمدت محاصره
 اولنسه بیلر بر طرفدن اقل مایکون برامدادی ظهور ایتدیکی انده تکرار
 نفوق بولر رق دشمن ایله پنجه لشمسنه اقتدار پیدا ایدوب ان محاصره
 ایتش اولان دشمن اردوسی خصمنک اولکه سی اورته سنده وامداد
 کلش اولان عسکر ایله خیمه کاهه مقیم بولئان عساکرک اراسنده
 بولنه جغندن ینه مدد ککک حد و دینه قدر رجوع و عودت ایتکده
 خیلی زحمت چکه جکی اغلب احتمالدر

ماکله ثانیة عشر

محاصره قلعه لر یله خطوط متحصنه بیاننده در
 قلعه لرک جهات ثلثه مهمه ایله فرق سوق عساکره تعلقلری دکا اولو
 جهات ثلثه مذ کوره دن برنجیسی قلعه لرک انشاسی قنغی محله
 مناسب اوله جغی و ایکنجیسی قلعه لره التفات ایتیه رک ایلر و یه کچک
 نزمان جائز و قنغیلری مطلقا محاصره ایتمک لازم اوله جغی خصوصیت
 و اوچنجیسی قلعه محاصره سیله بو محاصره یی ستر و حایه ایدر اردونک
 بیتنده اولان مناسب تدر در موقع مناسبه ده واقع اولان بر قلعه نلک اعمال

حربیه

حربیه به نقد رسا عده و معا و نقی و ارایسه بر موقع غیر مناسبه ده کانت
 اولان قلعه لرك دخی اعمال مذکوره به اولقدر خطر و مضرت لری در کار در
 زیر اجها ت مهمه ده بولنمیان بومثللو قلعه لرك محافظه سیچون برادر
 ضعیف بولسی و بر د ولتک بویله بهودهیره عسکرو آجه صرف ایتمسی
 آزیلا و راهیه دکلدر
 اگرچه قلعه نك یا لکن کند و سی دشمن ارد و سنک حرکتنه مانع مستقله
 اولدیغی نادر اایسه ده بر طرفدن اردوی مزبوره به ثقلت ویردیگی و فوج لبر
 صورتند بر طاق عسکری ایرمغه و اثنای حرکتند اوتنه به برویه دو توب
 دولاشمغه مجبور ایلدیگی و دیگر طرفدن دخی قلعه مزبوره نك صاحب
 و مالکی اولان اردویه دشمنک تکرار لنان ثقلت و مجبور بندک نشنت
 ایدن فائده لری حاصل ایدوب حرکتلرینه امنیت و قوللرینک خروج لری
 سهولت ویردیگی و بر نهرک کارنده بولنور اایسه اردوی مذکوره نك
 یا نلریله اعمال حربیه سنی ستر و حمایه ایتدیگی و حین احتیاجه اردو
 مذکوره قلعه مرقومه لی کند و به پناه اتخاذ یله کلوب در و ننه انجا
 ایتمسی ممکن اید و کی محسنا تلی انکار اولنه مزبوره نك امتداد مملکتنه و حدودینک
 کلان قلعه لرك مقداری دولت مزبوره نك امتداد مملکتنه و حدودینک
 صورت و هیئت کوره اولوب انشا اولنه جقلری موضع لری سوق عسکر
 فتنه تعلیق دایم ارم موضع لرا و مللری و فن محاربه جه دخی مذکور
 موضع لرا اطراف لرنده بولنان مواضعک جمله سندن مرتفع و بالاتر اوله
 درونلرندن خروج ایتمک سهولت و بیرونلرندن انلری محاصره و تضییق
 ایتمک صعوبت و اولقی مثللو فائده لری حاوی بولنلری لازمد
 سکنه و تجار تلرینک چوققلغیلده معبور اولان شهر لری احاطه اید بیوک
 قلعه لر ارد و حقتند غایت منفعتلوا و لوب خصوصاً سکنه مرقومه نك

مذکور قلعه لرده بولتان مستحفظ عساکره اعانه ایده جکله رینی مأمول
ایتمک جائز اولور ایسه سائر اوفق قلعه لرده ترجیح اولمنغه سایشته لرد
واشته بویله قلعه لرک هر بر ترتیبات داخلیه سی برنگ اولور ایسه عارتا
برارد ونک بونلره التفات ایتمیوب ایلر ویه کجسی کند وسنه زیاده سیله
خطر ناک اوله بیلور سابق زمانلرده ایدیلان جنک و محاربه لراکثر یا
قلعه لر و خیمه کاهلر و سائر متین و قوی موقعلر ایله ایدیلور ایدک و مؤخر
اولان محاربه لرده بالعکس بوگونه موانعه اصلا التفات اولنیه رق همان
عساکر منتظره ایله قاوشلوب جنک ایتمک قاعده اولمش ایدی بوایکی
افراطدن برینی قاعده مطلقه ایدنک عین خطا و عیب اولد یغندل
همان وقت و حاله کوره ایکسینک اورته سنی بولوب استعمال ایتمک ده
و بلکه اصل صفت و هنر اولور

هر کشیدن اقدم دشمنک قرشود و ران عساکر بی کلیا عمو و ازاله ایتمک
سعی و غیرت ایتمک دائمی مهم عد اولند یغی شک و شبهه دن وارسته
اولد یغنه بناء اشبو نتیجه به دسترس اولق ایچون قلعه لر ی براقوب
تجاوز ایلک اگرچه جائز ایسه ده نتیجه مزبوریه بروجده دلفواه دسترس
اولنه مدیغی یعنی ظفر و نصر تک کالنه واریله مدیغی حاله بویله مذکور
قلعه لر ی و راده براقه رق چوق ایلر ویه صوقلق سوء تد بیر اولمش
اوله جغندن هر حاله بو مثللو حرکتلر طرفین ارد و لرینک حال و کیفیت
و عساکرینک مقدار و کیتنه کوره ایدلمسی ده مناسب صا یلور
بو جمله ذکر ایتدیکز مواد و خصوصیاتک خلاصه کلامی شول اولیور که
قلعه لر مستند و بنیاد اولد قلری حسبیله لزوملری هر چند واضح و آشکار
ایسه ده حد لزمدن زیاده چوق اولد قلری زمان حربه مأمور اولان
ارد ونک قوت و اقتدار بی تکنیر ایتمه جکله رندن ماعدل محافظه لرا ایچون

برصالح

بر طاقم عساکرک تفریق و تعیینی مقتضی اوله جفتدن اردوی مذبوره به
ضعف و نقصان ایراث ایتمک کبی مضرتلری طوقنه جغی و کار و دشمنک
قوت و مقدرتی ازاله ایتمک قصدنده اولان برارد و بو قصدینی وجود
کتورمک ایچون مذکور قلعه لرك ارالرينه بلا تهلکه صوقيله بيله چکی
و بونلری بر مقدار عسکرایله کوستریرایسه برلشته دن خوف ایتیه چکی
بدیدار در و بر بیوک نهرک اوزرنده بر قاچ قلعه بولنورایسه اردوی
مذکوره خط رجعتی امین و سالم قالمق ایچون مذکور قلعه لردن هیچ
اولزایسه بر یسنی ضبط ایتمکجه خصمنک مملکتی استیلا و تسخیر ایتمک
سودا سیله نهر مزبوری مرور ایتیه چکی صحیحدر لکن بومثالو
قلعه لردن برینی اله کچیردیکی صورتده اسباب محاصره سنی باقی قلعه لرد
تسخیر ایچون استعمال ایدرک استیلا و تعرضه مداومت ایتمکجه مقتدر
اوله جغی دخی کون کبی روشن و ظاهر در زیر حربه مأمور اولان اردویلا
اعدایه نقدر صو قلوب ایلرویه کیده بیلوایسه قلعه لرك محاصره و ضبطنه
تعیین قلنان عساکری اولقدردشمنک ممانعت و غافلقتدن مصون
اوله رق مأمور اولدیغی مباشرتی حسن حصوله ناقل ایتمکجه امیدوار
اولور

سکنه لری صداقت اوزره بولنان بیوک قلعه لرك کوچک قلعه لردن
زیاده مقبول صایلد قلری بالاده ذکر اولمش اولغله بوندن کوچک قلعه
لرك بهوره و بی فائده اولد قلری فهم اولتمق اقتضا ایتمز زیر بونلر هر نفد
کوچک کلری سببیه دشمنی توقیف و بولندن تأخیر ایدمز لرایسه دخی
سفر بر بولنان اردونک اعمال حربیه سنه مساعد و سهولت و بر دکلر ناک
نفع و فائده دن خالی دکلر در شوبله که طاعلق محللرده کاش اولان طایفه
مثالو قلعه جکلر اردویه پناه و ملجأ اولمق ایچون اولیوب فقط ممر

ودر بند لری سد و حفظ ایتمک ایچون انشا اولند قلرندن بویابده اولان
 نفع و خد متلری جهتیه بیوک قلعه لره مساویدر لریبنا و علی ذلک بردولتک
 هر بر سنوری اوزرنده برویا خود ایکی عدد ملجاء و پناه اوله بیله جن بیوک
 قلعه لر بولنور ایسه بر قاچ دخی اوفق قلعه لرك وحق سمر براردولتک
 اعمال حربیه سته مساعده و سهولت ویریجی بر طاق طایبه و پادشاه لرك
 بیله موجود بولمسی و موضع لری نامناسب اولان بیوک قلعه لر سوف
 عساکر فتک اصولنه تطبیقا هم مملکت و هم اردویه عظیم مضرت و بلا لک
 اولد قلرندن بومثل لولرک انشا سندن بغایت حذر قلمسی لازمده
 سواحل بحیره کاش اولان قلعه لرك نفع و فائده لری فقط بحر واقع اولان
 جنک لره و ذخایر و اقواته مخزن اوله بیله جنک لری جهتلرنده اولوب
 قره جنک لرنده فائده لری ذکل بلکه براردولرک دروشته انجا ایتمک
 خلیا سیله ارقه ستی کزه طوغری و بر ایسه دشمن مزبور اردوی دکر فک
 سوروب فیصدیره جعی تهلکه لرینک وقوعنه باعث اولوق کبی ضرر
 و زیان لری اوله بیلور محاصره لرایله سفر براردولرک اعمال حربیه لری
 بیننده اولان مناسب لریکی نوع اولوب اولاستیلای مقصدیه مشغول
 اولان اردو کچدیکی قلعه لری ضبط ایتمک تسامح ایله بیلور لرایسه ده مذکور
 قلعه لری محاصره ایتمک و یا خود هیچ اولمز ایسه اوزر لرینه بر مقدار عسکر
 تعیینله کوز تمکدن بتون بتونه استغنا ایلمسی جائز اولوب بر قاچ قلعه
 بربر لرینه یقین بولندیغی حالد بولنلری اقتضای وقت و حاله کوره یا صوز
 محاصره ایتمک و یا خود جوار لرنده دوروب کوز تمک ایچون بر کامل
 جماعت عساکر ایله بر یا شبوغی مذکور قلعه لرك یاننده بر اقصی لایم
 کله جکی و ثانی اردوی مذکور قلاع مزبوره یی ضبط و تسخیر ایلمک
 مجبور بولندیغی صورتده رسما و قانونا حصر و تضییق اولنملر یچول

اوزرنده

اوزر لرینه مقدار کفایه بر جماعت عساکری تعیین ایدوب بقیه اردو
 اعدایه تعرض ایچون ایلرویه کمتسی و یا خود مذکور حصر و تضییق
 قلاوع مباشرتی ستر و حمایه ایتک ایچون بر موقع مناسبه ده طوروب
 قرار ایلمسی اقتضایده چکی فراموش اولتملیدر ذکر اولنان حصر
 و تضییق قلاوع مباشرتی ستر و حمایه ایتک طریق احسنی مباشرت
 مذکوره بی تجهیز ایتمکی قصد ایدن دشمن عساکری ضرب و ممکن
 اولدیغی قدر اوزاغه طرد ایتکدر اگر عساکرک قلیتی و اعدانک کثرت
 سببیله طریق مذکورک اجراسی ممکن کوریلده من ایسه اولزمان حصر
 و تضییق قلنان قلعه نك امدادینه کله چک اردونک ورود اید چکی
 یوللری سد و بندایدن بر موقع مناسبه انتخاب اولنوب آنده قرار و اقامت
 واردوی مذکوره تقریب ایتکله باشلادیغی برله قلعه مرقومه بی حصر
 و تضییق ایدن جماعت ایله موقع مزبورده قرار و اقامت اوزره اولان
 اردوی محافظدن جمعی ممکن اولان عساکر اید یلوب کلان اردوی مزبور
 اوزرینه هجوم وصولت اولنق و یوکونه ضرب قوت اجراسیله محاصره
 دوام اولنسی ممکن اولوب اولدیغنی اکلا یوب اکاکوره حرکت قیلنق
 لازمه دندر

خطوط متحصنه بردولت حدودینک بر قسمتی ستر و حفظ ایتک ایچون
 اشیا اولنان جسم استحکامات خطری دیمک اولوب براردونک بر زمان
 کیروب صیغنه بیلسیچون یا پیلون بر قلعه نك و یا خود اصلاتی
 استحکاماتله محاط برخیمه کاهک نقد رنفع وفانده لری آشکار ایسه ذکر
 اولنان خطوط متحصنه نك اولقد رعیت و محذور لری درکاردر برنم اشبو
 دید یکن خطوط متحصنه بالاره ذکر سبقت ایتش اولان حلا بیه لو
 مثللو برضیق مری سد و بندایدن بر خط قلیل الاستداد استحکاماتلر

اولیوب بلکه حد و دك بتون بر قسمتی سترو سدا یتك ایچون برقاق
 سا عتلك مسافه یه ممتد اولان خطرلر در بودورلو خطرلر هر نقدر موانع
 طبیعیله ایله برقاندخی متین اولسه لر بیله بوگونه جسم امتداد لری متانت
 و محافظه لرینه سقامت وبره چکندن ماعدا اعدا اطرافنی دولاشوب
 ورا لرینه چمک هر دایم ممکن وآسان اوله جغی محقق اولدیغندک درو^{شده}
 بولنا لری دولاشوب اطرافنی صارمق و بووجهله مخاطر هیه قویق
 و هر نقدر اطرافنی چو یروب صارمق ممکن اولسه بیله اوکدن کلوب
 تضییق اولنق آسان اولان بومثللو استحکاماته کوسیتک کی کیروب
 او طور مق بر خطای فاحش واحتمالکه محض جنون نوعندل
 برایشدر

ماوه نالته عشی

انبار لر بیا ننده در

براردولی اعدا مملکتده و حرب و ضرب و قتلری اشنا سنده تعیش
 ایتمک خیلی بیوک برهنرا ولوب ذخیره انبار لری مصلحتنک اعمال حربیه یه
 کلی دخل و تأثیر لری اولدیغی بدیری اولدیغندن مصلحت مذکوره نك
 بحث و ترتیبی سوق عساکر قتلک تدبیر لرینه متعلق و منسوب صایلو
 امدی برارد و سر عسکری ضبط ایتدیکی مملکتده بولنان جمیع اسباب
 و موجوداتی مباشرت لرینک حسن حصولنه استعمال ایتمکی بیلمسی
 اوزرینه اهم و الزم اولدیغنه مبنی مملکت مزبوره نك قدیم حکام و ضباطی
 برلرنده اونور لر لرایسه فیها بونلری واکرا و طور مز لرایسه اعیال اهلایدن
 مناسب اولنر کیملرایسه عاریه حاکم و ضابط نصب وید لرینه رخصت
 کامله بی اعطا ایلدکد نصکده انلری مملکت مزبوره نك حاوی اولدیغی بلاد
 و نواحیدن مساویت و حقانیت اوزره اقتضایدن اقوات و ذخائر

مطلوباتی

مطلوباتی جمع و تحصیل ایتمک مصلحتنه ما مور ایلمسی و اشبوج جمع
 و تحصیل اولنان اقوات و ذخاثری خطوط اعمال حربیه نك اصولنه
 كوره اردونك حرکت لرینه زیاده امین و موافق و مساعد اولان محله
 توريد ایتد یروب طوبلمسی مقتضای قواعد اداره عسکریه دندر
 جمع اولنش اولان اقوات و ذخاثری صیانت برله وقت ضرورته صافق
 ایچون عساکرک اکثر یسنی شهر لرده و قریه لرده اهالی خانه لرنده اسكان
 ایدوب بسلتد برلمسی اگرچه جایز ایسه ده اهالی نك هم اردوبیه زاد و زیاده
 ویرمسی و هم عساکری دخی بلمسی بروجله روای حق اولد یغندك
 کند و لرینه بوندن راجع اوله جق زیاده خرج و مصرف نه ایسه نصیب
 ایدلمسی لازم کلور و اردو هر نزهیه کمدوب قونار ایسه اقوالی دخی
 برابرجه اورایه کلک ایچون ذخیره و علفدن بشقه مملکتدن مقدار
 کفایه بولک حیوان لرینی دخی طلب و جمع ایلک برنده کوریلور
 ما الذکر انبارلری ترتیب ایتد کچه نوجهله عمل و حرکت اولنسی موافق
 مصلحت اوله جغنی تصمیم و تدبیر ایتمک غایت مشکل و عسیر و بونا بولک
 ترتیبی ایسه برقرارده اولوبوب وقت و حاله و بلده و موسم و اهالی نك
 و مجالیده عساکرک کیت و احوالنه كوره متلون و متغیر اولد یغندك
 بویا بده قواعد ثابتنه نك تعیین و تخصیصی هر چند غیر ممکن ایسه ده
 عمومی و اجمالی اولد رف شویله ارانه طریق اولنور که اولا برکت و وسکه
 کثرتلوا اولان مملکت لره برارد و ما مور اولد یغنی عمل اجرا ایدنجیه دکین
 اشکاط بقده عساکرینی مرور ایلدیکي بلده لرك اقوات و ذخیره لريله
 بسلمکه مقتدر اولوب ایلک علك وجوده کتورلمسی ایسه یعنی عساکرک
 جمله سنی جمع ایدوب تحریک ایتمسی هیچ بر زمانده برماهدن زیاده مد
 محتاج اولد یغندك بر محله مکت و اقامت ایتمکه مجبور اولان عساکر

احتیاطا موجود بولنان ذخیره لرایله اداره اولنق ممکن اوله جغی و ثانی
اول اثناده وقت ضائع ایدلمیه رك كرك آرام واستراحت موقعلرنده بجمع
ایتمك وكرك اورادن قالقوب جدیده مباحثلره عزیمت ایلمك كبی برعكس
حسن حصولند نصكره ارد و ضرورت چكسون دیواقتضا ایدن
احتیاطی انبارلرك نصب و ترتیبلر همچون مملكتنده بولنان اقوات و ذخائر
جلب و جمع ایتمك سعی مالاكلام اولمنسی مقتضی اوله جغی و ثالثا
سكنه سی نادر و اراضیسی عاقر اولان مملكتده براردونك بعضا قوت
لایموتنی بیله تدارك ایلكده زحمت چكیدی واقع اولد یغنه سینی بویله
مملكتده انبارلرندن چواوزاق مسافه لره تباعد اولمنیه رفی حین
حاجتده اردوی مزبوره نك بیوك انبارلرینه قدرد و نوب رجعت ایتمسی
لازم كلور ایسه مذکور رجعتنه وقت و سهولت اولق ایچون اقتضایند
مقداری کافی اقوات و ذخائر ك برابر كز دیرلمسی شروط حزم و احتیاط
صایلدیغی و رابعا ملتجه اولان جنگلرده و جمیع اهاالیسی قاچوب
و هریرشینی یا قوب و بیقوب خراب ایتمكده بولنان مملكتلرده منظم
انبارلری برابر كز دیرلمكسزین و اعمال حربیه نك امتدادی قوبنده خطوط
تعیشنه امنیت حاصل اوله جغی و جهله رابطه و متانت و یرمكسزین
سیرو عزیمت ایتمك غیر ممکن اولوب بوا یسه استیل و حربیه دهان یاز صغق
موجب اوله جغی و خامسا بجز ك قریب بولمنسی خصوصی براردونك
تدارك ارزاق و ذخائر مصلحتنه بك چوق سهولتلی مورد اولوب
دكره مالك اولان بویله براردونك هیچ بر زمانده تعیش یابنده زحمت
چكیه جكی ظاهركی كورینور ایسه ده بوقائده دخی بر بیوك قره اردوسی
حققنده محذور سرزدكلدر زیر ذخیره انبارلر یله اولان مناسبتلرینك
امنیتنه خلل كلكم ملاحظه سیله اردوی مذكوره اعمال حربیه سنی

سوار

سواحل دریادن تبعید ایتمکه میل اید جکی محتمل اولوب بو ایسه دشمن وار اولان قوت وعسا کرنی جمع ایدوب اردوی مزبور نك قره ایچر وسند اولان نهایتنی قصد ایدر نك مانوره ایدر ایسه عظیم مضرت و زیانلر نك وقوعنه باعث اوله بیله جکی و اگر اردوی مذکوره سواحل بگردن چوق تباعد ایدر نك اولور ایسه خطوط متواسله سی تهلكه به دوچار و بلكه دخی بتون بتونه ایدائی اعدایه گرفتار اولسی احمالا نك بعید اولد یغندن اردوی مزبور سواحل مذکوره دن نقدر تباعد ایدر ایسه اولقدر احتیاج و تهلكه لری دخی تر ایدر ایسه جکی و سارسا اشبو ملاحظه لره بنا، ذخیره واقواتنك توارد و وصولته سهولت ویرمك ذمیله سواحل دریایی استصواب و استعمال ایدن برقره اردو سنك احتیاطا قره ده دخی مبدأ اعمال حربیه سی بولمنسنه و بجا کند وستنه و اصل اوله جق ذخائر دن بشقه قره ده بیله احتیاطا ذخائر نك تدارك اولمنسه اھمال و مسامحه اولنمنسی اھم اوله جفی خصوص لرندن غفلت اولنملیدر

ماده رابعه عشر

رجعتلر بیاننده رد

رجعتلر خصوصاً ممالك اعداده واقع اولور لر ایسه اعمال حربیه نك زیاده دقیق و نیاز نك اولان ماده لرندن معدود اولد قلمی تعریفه محتاج اولیوب بر رجعتك مبدأ و قوعی سنور لر ایله مبدأ اعمال حربیه دن نقدر اوزاق اولور ایسه رجعت مذکوره نك اجراسی دخی اولقدر صعب و مشكل اوله جفی معلوماندر قطع اولنه جق مسافه لرك بعدی و مرر قلنه جق ملكلر نك نوعی و بوملكلر نك تعیش بابنده اولان مالی و دسمنك یان وارقه طرفلرندن ابراز ایتمسی ملحوظ اولان تعین و ما نعتلر نك کیفیتی

وعساکر سوار یانک اعدایه نظر اکثریت و یا خود قلتی و عموماً عساکرک
 طور و حرکتی مثل لوماده لر رجعتلرک امانا و سالما اجرا اولنوب اولنمسنه
 تأثیر کثیر لری در کارا اولان سبیلرا اولدیغی هر چند انکار اولنه من
 ایسه ده ما هر سر عساکرلرک تدابیر عاقلانه لری دخی مذکور رجعتلرک
 حسن حصولنه بادی اوله کلد کتری چوق کره کورلش و کنتش ذخیره
 انبار لرینک خطی اوزرینه چکل کده اولان برارد ولی تعیش
 ایتمک ایچون بلده و قریه لرده تسکین ایتمک و مقدار کفایه بلده و قریه لر
 بولمق ایچون اطراف و اکنافه تمدد ایلمک محتاج اولان اردودن زیاده
 عساکرینی مجتمع طوته رق و نظام و ترتیبی بوزمیه رق کوزل امنیت
 و سلامت اوزره رجعت ایتمک موفق اولدیغی دخی دفعاتله تجربه
 و مشاهده اولنمشدر

معلوم اوله که رجعت بش ترتیب اوزره اجرا اولنوراشبو ترتیب خمسة
 برنجیسی یا لکن بریولدن طوب یورومک و ایکنجیسی مذکور بولدن احکام
 و انقال و عریه و طوبلرله براختلاط و پریشانیق واقع اولسون دیو
 هر بر قسم بریولدن برکونلک مسافه ده بعید ماشی اولمق اوزره ایکی اوچ
 قسم اولوب تدبیر یورومک و اوچنجیسی جمله سی بر مقصد متواصل
 اولان برقاق موازی یوللردن بر حاذق یورومک و در دنجیسی بر مقصد
 متحد المکرزه و اصل اولمق ایچون بریولدن بعید اولان ایکی محلات
 قالدوب یورومک و بشنجیسی بالعمکس بر مرکزدن عزیمت ایدن برقاق
 بولدن یورومک اولوب مذکور رجعتلردن هر قهغیسنده اولور ایسه
 اولسون و راده بر ایود مدار جماعتی بولنمسی و بوجماعته معاونت ایچون
 معینته احتیاطا بر مقدار سواری عسکری دخی و بر لسی لازمدر
 کرک بر یکلدیکی امداده قاوشدیغی و کرک بوکوزتد یکی موقع حریه یه

اولنمشدیغی

اولشد یعنی آنده دشمنانله محاربه ایتمک مرامیله عز و ناموسی برنده اوله رف
 کیرویه چکاک استین اردو ذکر اولنان برینی ترتیب اوزره یعنی یا لکر
 بریولدن طوب بودویه رک رجعت ایتمسنی ترجیح ایتملیدد زیرا بو ترتیب
 اوزره رجعت ایتدیکی حالدده جمیع عساکری الی التندہ مجتمع ومهیا بولنه
 جغندن هر زمان مرام ایلسه فقط قول باشلرینی توقیف و باقی عساکری
 ورود ایتدی که طابور صورتنه وضع و ترتیب ایله محاربه ایتمسی کندونه
 سهولتلا اوله جفی ادناملا حظه ایله حسن اولنوراما ایکنی ترتیب اوزره
 رجعت اولنسه عساکر جماعتلری بربر لرندن اوزاق بولند قری سببیلده
 خصوصاً دشمن دخی یاندن کلوب مذکور متفرق جماعتلرینک عموماً
 اراسنه هجوم ایدر ایسه هر برجاعت ابروجه ورطه هزم و پریشانیته
 القا اولنه جفی تهلکه لری ملحوظد ریالکر بریولده بو وجهله تدریجیه
 رجعت ترتیندن مرام ازدحامک وقوعنی منع ایتمکدن بشقه برشی
 اولد یغندن جماعتلردن هر برینک اراسته برکونلک مسافه و یرملک
 عبث اولوب همان احوال و انقال ایله طوب و عریه لک یوله کیروب روات
 اوللرینه وقت اوله جفی قدر برجاعتک عزیمتند نصکره دیگر جماعتک
 عزیمتده دکیں میدان و یرلسی کافی اولغله مثلاً اردونک باشی خروقتی عزیمت
 ایدر ایسه وسطی اندن دورت ساعت صکره و نهایی و سطنک ایکی اوچ
 ساعت صکره عزیمت ایتدیرلسند بر محمد و ربوقد راما یوللر بربر لرینه
 یقین اولور لر ایسه رجعتک اوچجی طرزی یعنی برقچ موازی یوللردن
 یورومک ترتیبی پک مناسب ایسه ده مذکور یوللر بربر لرندن براز اولغله
 اولور لر ایسه اردونک جناحلرندن هر بریسی دخی دیگر لردن اوزاق
 بولنه جغندن دشمن اکثر قوتنی جناح مذکورک اوزرینه ییغوبانی غوغایه
 مجبور ایتدیکی حالدده جناح مذکورک عظیم مخاطره یه دوچار اوله جفی

آشکارا در بر مرکز طوغری عازم و واصل اولان ایکی یولدن یور و سکن
 عبارت اولان در دینی ترتیب رجعتی اشبور رجعت حرکتی امر اولندینی
 زمان بر بر لرزیدن اوزاق بولنان عساکر حقیقه زیاده مناسب اولدینی
 بی اشتباه در زیر بومثل و حالتده عساکر متفرقه بی جمع ایتمک اهر اولوب
 بوا یسه فقط بگونه رجعتله قرین حسن حصول اوله بیلور کله لمیشینی
 ترتیب اوزره اولان رجعتله که بر مرکزدن عزیمت ایدن بر قیاق یول
 طوبوب یور و سکن عبارتدر بودر لور رجعت عین قراری فراره تبدیل
 و جمعیتی انتشاره تحویل دیمک اولوب هزیمته اوغراش و خط طبیعی
 رجعتندن دور و محجور اولمش اولان بر اردونک بقیه لرزیدن هر برینی
 ابروجه ایادئی اعدادن تخلص ایتمک ایچون فقط کندی اولکه و مملکتده
 اجرا اولنه بیلور اشبور پراکنده رجعت ملتجه اولان بر چنکده اردونک
 بو وجهله منتشر اولان هر بر قطعه سی واروب بر ایالتی ایاغه قالدیر
 واسطه اتخاذ اولندینی صورتله فی الواقع فائده دن خالی اولمز ایسه ده
 ملتجه اولیوب مطلقا عسکر یجه اولان جنک کرده بومثل لور رجعت محض
 حماقت و مضرت عدا اولنور

معلوم اوله که ترتیبات خمسة مذکوره دن بیشقه رجعتنک بر دیگر ترتیبی
 دخی وارد که خاصه سوق عسکر فتنه دائر اولوب نه زمانده حد و دودن
 قلبکاه ممالکه طوغری عمودا و قنغی جالده حد و دمن پوره نک امتدادینه
 مواز به رجعت اولمنسی مناسب اوله جغنی بیلوب تعیین ایتمکدن
 عبارتدر اشبور حد و دله امتدادینه موازی رجعتلر دشمنی برد ولتک
 قلبی واقعا و قوتنک مرکز قالی مثابه سنده بولنان پایتخته طوغری منع
 و تجنیب ایلدکلرندن اکثر احوالده ممالکک ایچر و سنده طوغری حد و ده
 عمودا اجرا اولنان رجعتله ترجیم اولمنغه هر چند شایسته ایسه لره

بونلر

بولنرك انلردن انسب اولوب اولمى قلىرى ذكر اولنان حد ورك شكل
 و صورتيله حدود مذكوره ده بولنان قلعه لرك عدد و كيفيته واردونك
 حركت ايمك ايجون اورده بوله جنى زمين و ميدانك وسعته و قبيكه
 ممالك ايله مناسبت مستقيمه لرى اولمى يا بنده نائل اوله جنى سهولته
 قياس و نظراولنه رف معلوم اولور و اشبور رجعتلره اعدانك عسكرى
 رجعت ايدن اردودن زياده اوليوب همان تقريبا انك قدر اولمى لازم
 كلور زبراهجوم و استيلا ايدن دشمنك اردوسى رجعت ايدن اردودن
 ايكي قات زياده اولديعى صورتك نصفى ايروب حد و ممالكه موانيه رجعت
 ايدرك اردوى مذكوره نك وراسنه تعقيب ايتد ير ايسه ديكر نصفى
 دخى يا تختك اوزرينه سوق و شريب ايلسى مكن اولور اما طرفينك
 دخى اردولرى مساوى اولور ايسه دشمنك بو حركتى اجرايه قدر تيا بولمه
 جنى آشكاردر

رجعتلرك انواع ترتيباى بالاده ذكر اولنوب شمدى مذكور رجعتلرك
 حسن اجرا لربى سهولت و مساعد و برن بعض فن محاربه تدبير لربى
 دخى بيان و تعريف ايجز لازم كل كلكه بروجه آنى شروع اولور دخى
 اوليه كه بر رجعتك كوز لجه اجرا اولنوب حسن حصولنده شك و شبهه
 قالماق ايجون دشمن بر قولك باشندنمى و يا خود وراسندنمى ظهور ايدر
 هر نظر فدن ورود ايدر ايسه ايتسون اصلا فرقى اوليوب مساوى اولديعى
 و رجعت ايدن عسكرى مذكور دشمنك تعيين و تسلطندن فورتر مق
 ايجون عساكر مذكوره نك مياننده ترتيب و انظماى حفظ و ايضا
 ايتكدن اعلا طريق اولمى بى ظن و اعتمادينه كرك نقران و كرك ضابطه
 مألوف قيلمى و مدد ارجاعتك باشنه كرك بارانديده نوعندن تجربه
 چوق و هيچ بر زمانده تلاشى يوق بر مئين و مدبر ذات تعيين اولنوب

دشمنی اثنای تعقیبند با صوب طرد و ارجاع ایتمکه مناسب و مساعد
اولان موقعی اولجه کشف ایتمک و بویله موقعلر ظهورنده ذکر اولنان
دمدار جماعتنک احتیاطیه عساکریله طویلرینی اورایه وضع و تعبیه ایتمک
ایچون اقتضایدن رجال جهادیه ضابطلری ترفیق قلمق و تدریجه
صورتنده بولنان عساکره هیچ بروقده بربرینه پک یقین تقربایله بریر
لرینی تضییق ایتملرینه رخصت ویرنایمک ایچون عساکر من بوره نك وقیله
تبدیل و تغییرینه دقت و اهتمام اولتمق مقتضیدر

عساکر سواریان بر مقدار کیریویه قالسه بیله سیرینک سرعتیه اردویه
اولشمقده زحمت چکمه چکی واضح اولد یغندن اشبو عساکر کفایه
مقداری بولند یغی حالده آهسته و نظام مستحسنه اوزره اجر اولنان
رجعتیه پک چوق نفع و سهولتی و دشمن ظهورناکهایسیله کلوب قوللر
مشی و حرکاترینی تعجیز و تضییق و بلکه دخی بعضیلرینی دیگرلرندن قطع
و تفریق ایدیه یلسون دیو طریقک اطراف و جوانبنی کوزلجه کشف
ایتدیرلرینه خیل فائده و منفعتی اوله جغی آشکارا اولوب دمدار جماعتی
دشمن مرقومی اردودن همان نصف مرحله مسافه ده بعید طولشیه
کفایت ایدر زیر جماعت مذکوره نك اردودن ده از یاده اوزاق بولنسی
هم پیوده و هر عین تهلکه در اما جماعت مذکوره نك وراسنده در بیدلر
اولوب کندی اردوسی عساکرینک ضبط و حفظنده بولنور لر اایسه
اولر زمان اردودن بر مرحله سیافه سنه قدر اوزاق کیروده قالسی ضرر
ایتمز زیر مذکور در بیدلر دشمنک النده بولند قلمق وقت رجعتیه نقد
عسرت ایراث ایدر لر اایسه رجعت ایدن اردونک ضبطنده اولد قلمق زمان
اولقدر مذکور رجعتیه مساعد و سهولت ویرر لر اکر بوردیرند لر اولوب
اردوی مذکوره غایت جسیم و دمدار جماعتی دخی بوکاسیتله قوی

وعظیم

وعظیم اولور ایسه بوقدرده دخی جماعت مزبوره نك كندی اردونك
بر مرحله مسافه بعیده کیرویه قالمسی جایز ایسه ده بوقدر اوزاق قالمسی
تنسیب ایتمزدن اولجه جماعت مذکوره نك شمار نفوس بایسته اولان
قوتیله مملکت وارانیدنك نوع وکیفیتی و تعقیب ایدن دشمنك حال
و حرکتی کوزنجه وزن و ملاحظه ایملك لازمد

رجعت وقتند نهر لری مرور ایتمك مصلحتی دخی بر طاقم دقایق اموری
شاملد رکه اجمال و مساحه لری بروجهله جایز دکلدر مرور اولنسی لازم
کلان نهر بک جسم اولیوب اوزرنده تملو کوپر یلور دخی بولنور ایسه بوقدر
مرور ایملك عادت ابرد بندی کچك کی صایلور قاما نهر مذکور جسم اولوب
مرور بچون قایق کوپر یلرینك نصب و استعمالرینه ضرورت مس ایله
بولی کچك دهاز یاده دقیق و نازك بر مصلحت اولد یغندن لایقینه
حسن اجرا سنه موفق اولوق ایچون تنبیه و تأکید ایتمن لازم کلان
احترافات از دحام و مضایقه آفتنه گرفتار اولماق ایچون احوال
و انشغال ایله طوب و عریبه لری ایلرویه کچیروب یول الدرمقدن عبایت
اولوب بناء علیه اردونك نهر دن هیچ اولمز ایسه نصف مرحله مسافه
توقیف ایدلمسی لازم کلور دخی بولیه اولد بغی حاله مملکت صعوبت
و دشمنك مانع لری مانع اولمز ایسه دمدا رجاعتی معتاددن سارینا
جه اردودن اوزاق بولنسی ایوا اولور و اشته بووجهله اردویه ارقه
طرفندن از دحام و تضییقه دوچار اولیه رق مذکور نهری راحت کچسنه
وقت قالور انجق بویابده بر سقامتک ظهور ایتما سیچون مذکور
دمدا رجاعتک مشی و حرکتی شویله بر طرز ایله ترتیب و تنظیم ایملك
کرکدر که مار الذکر اردونك اخر فرقه لری مذکور نهری مرور ایتمکه
باشلد قلرنده جماعت مزبوره کوپر یلرک پیشکا هنده موجود و حاضر

و مذکور فرقه لرك عقب نجه بودخی نهري كچكه اما ده و منتظر بولنه و لشو
وقت نازكه مذکور دمدار جاعتك برد بكر تازہ جماعتك تبدیل
اید لمسی مناسب اوله جفتدن تبدیلنه تعیین اولنان مذکور دیگر جماعت
كوزلجه كشت و تقیش اولمش اولان برزمینه اقدجه وضع و ترتیب
اولنه و اشته دمدار جاعتی كند و بی تبدیل ایتمكه مأمور اولوب دوراك
مذکور دیگر جاعتك آرا قلمزنده مرور ایدرك ذكر اولنان نهري بوندت
اولجه عبور ایلده اوله ایدیلجه یعنی اعدا كند و سنی لایق بده استقبال
ایلكه حاضر و اماده اولان تازہ عساکری مشاهده ایدیلجه حیرت و استغراب
او غرابیه رق بونلری تار و مار قلوب یرلرندن قلدا تمق خصوصه موفق
اوله میه جفی اغلب مأمول اولغله بو وجهله خسارتش كچیه
نائل اولنور و اولوقت اشبوجدید دمدار جاعتی دخی كوپریلری كچوب
مذکور كوپریلری كسرو شكست ایلمسی ممكن اولور و مذکور نهري
مرور ایدن عساکر بر برینه باقیه رق همان مرور لری عقبینه كوپریلرك
مخزجی آغزنده دوروب طابور باغللری و باتریه لرینی دشمن البقوف
ایچون نهرك اولر طرفنده قالان جماعتلره حمایه لری اوله جفی وجهله
وضع و تعبیه ایلملری لازم كلور رجعت حالنده نهري كچك مصلحتند
دركار اولان تهلكه لرو بو مصلحتی تسهیل ایتمك ایچون لازم كلان احتراز
كوزلجه ملاحظه اولنور ایسه كوپریلرك اتله جفی محله كوپری باشی
تسمیه اولنان برطاییه مستحكه نك انشا سبچون افقنا اید ترتیب
و تدارك لری مصلحت مزبوره یه مباشرت ایتمزدن اولجه ایتمش بولمق
حسن حصول مرامه بر قاتدخی وسیله حسنه اولدیغی قزم و تغفل اولغ
بویله برطاییه منتظره نك انشا سنه وقتك مساعد سی اولمادیغی
زمان بونك یرینه هیچ اولمز ایسه صكره یه قالان عساکرك دخی رجعت

ایتمزینه

ایتمه لرینه کلی منفعتی درکار اولان برقاج رابطه لوپلا نقه لریا پلور
وراسندن دشمنك تعقیب ایتدیکی براردونك بریو ك نهري كچمسی
هرنقد رنازك و خطرناك بر ماده ایسه ده دشمن اردوی مذکورده نك
هم ایلروسی و هم کیروسی اوزرینه مسلط اولوب نهر مذکور دخی اند
و خیلجه جسیم بر جماعت عساکرینك ضبطده بولنور ایسه بولن كچمك
دها ز یاده نهلكه لویر مصطی اولدیغندن بومثلو حالت و خیمه العاقبه
دوچار اولمقدن حذر و اجتناب ایلمك ایچون صرف مقدرت ماملک اولنمی
انتب و اولی صایلو رزیرا بویله مصیبتیه اوغرایوب تخلیص کریان برله
کنار سلامته حقیقی میسر اولدیغی نادر اتدند راما اگر قضای اتفاق
حالت مزبوریه دوچاریت واقع اولور ایسه اولزمان اعدای کندیویه
چوق یقین تقرب ایتدیرلما سی ونهر ك نظر فتن مرور اولمق مصمم
اولدیغی کم برله بوباید اعدانك اغفال ایدلمسی و طریق رجعتی سدايد
جماعته اردونك وراسندن کلان جماعت دخی کلوب برلشمر دن اولجه
طریق سدايد مذکور جماعتك اوزرینه هجوم اولنده رق تارومار
اولنمی خصوص لرینه دامت در میان ایدوب سعی و غیرت ایتكدن بشقه
چاره و طریق یوقدر
رجعت ایتكده اولان اردو كرك بر منتظم کوپری باشی طایبه سنی و كرك
هیچ اولز ایسه دمدار جماعته حمایه اولسون دیو بر صراپلا نقه لری
انشا ایدرك کوپر یلرینی کید و تسلط اعدادن امین ایتكده وار اولان سعی
و جهدی صرف ایلیه جکی مثللو وراسندن تعقیب ایدن اعدانك دخی
مذکور کوپر یلری تلف و خراب ایتكده مزید اعتنا و بوباید جیع تدابیر
مکنه لی اجرا ایلیه جکی بر امر طبعی و مذکور رجعت نهر ك حرایان
کی یوقارودن اشاغی به نازل اوله رق واقع اولور ایسه ذکر اولنات

کوپرلی کسرو شکست ایتک ایچون برطاقم خشابنیه و دکرمنلر
 و اجرای محرقه ایله ملوقایقلربی شیلری نهرخز بوره القایتمسی^{لک}
 بعید اولدیغی بلیری اولمقدن ناشی بوکری بی بودر لوسلطان
 و مضرتلردن مصون قیلیق ایچون نهر رکز اولنان غایت بیوک فازقلر
 ایله برسد چمکه و یاخود آقندیه اتلوب کلان شیلری ایقومق ایچون
 خلاطلر ایله برقاج قایغی بربرلرینه ربط ایلمکه و اجزای محرقه ایله ملو
 اش قایقلربی و قتیله سوندرمک ایچون اقتضایدن تدارکاتی کورسکه
 وقتک مساعدی اولمزیسه ذکر اولنان کوپرینک سلامتی قالمیوب
 مذکور مضرتلرک توارد و تراکیله البت ضایع و تلف اوله جعی
 بدیداردر

ماده خامسه عشر

منازل عسکریه ایله مشتالربیاننده در
 چنک او اسطی اثنالرنده مشتالر کبرمک عوماخیلی نازک و دقیق
 بر مصطلح اولوب مذکور مشتالرک هر نقد رضیق و تنک اولمیرینه قیت
 اولنورایسه اولنسون اعدانک مکرو تسلطندن امین اوله جقلری قیت
 ضیق و تنک اولملری مشکل و متنع ایسه ده بوباید برچوق بیوک شهرلر
 اولان برملکک شهرلری نادر بولنان و لایتلردن زیاده مناسب و اسهل
 عد اولند قلی بشونک ایچونکه مذکور شهرلرده عساکرک تعیشی
 ایچون اقتضایدن اقوات و ذخائرک تدارکنده زحمت چکلیه جکی
 شویله دورسون عساکر فرقه لرینی تفریق ایتکسزین بربریه اسکان
 اولمیرینه مساعد و موافق و بربرینه یقین کائن اولان مسکله رنج
 بولنسی قولای اولور
 عساکری دایما ایچلرینه کبرمک اعدایه یسیر و حین اقتضاده نهری بریره

جمع

جمع ایتمک بغایت عسیر اولان بر خط میدا وزره انزال واسکان ایتمک
اجتناب ایلمک ایچون ذکر اولنان منزل و مشتاکرک بغایت بریر لرینه
ضیق و یقین و عرضی طولنه مساوی و سعت اولان بر زمین اوزرند
نصب و ترتیب اولنوب جوانب و جوار لری بر نهر ایله و یا خود قلوبه لر
التنه و بر طاقم تحصنات سفریه نك زیر حایه سنده اولان بر صر عساکر ایله
ستر قلمشی و حین حاجتده اعداد اقلیم واروب و اصل اولق ممکن اولان
جمعیت عسکری تعیین اولمنشی و اردویه متواصل بقدر طریق لر واریسه
علی الدوام سواری قوللری کز دیره رک یوقلند بر تنسی و اعداء مذکور
طریق لرک برندن ظهور ایدوب قصد و هجوم صورتلری کوسر تراپسه
در حال آگاه اولق و هر کسی آگاه قیلق ایچون لازم کلاون اشارت
و علامت لرک دخی و قیله ترتیب اولمنشی خصوص لری منازل و مشتاکر
حفظ و سلامتنه باعث و بادی اولان قاعده مرعیه لر اولنغله بونلر کیری
درت ساعت ظرفنده مقدار کفایه عساکری جمع ایتمک و کتد بجه
بو عساکرک مقدار تزیاید ایره جگنی محققا امید ایلمک ممکن اوله جنی
وجهله اجرا اولمنش اولور لر ایسه بتون اردونک تجمعنه دکی اعدایه
تاب آور مقامت اولق اسان اولور انجی دشمن بریقین برده جمیع فوتی جمع
برله ساکن اولوب ممانعت و تضییق دن خالی اولدیغی زمان مذکور احتراز لر
هر نقد راجرا اولنسه لر بیله مخاطر و تهلکه لرک مندفع و زائل اولیه جنی آشکا
اولدیغنه مبنی بوندن فهم اولنان بودر که کرک اثنای شتاده و کرک بر جنگک
اواسطی هنکا منده برارد و بی تنفس و استراحت نائل ایتمک ایچون اردوی
مزبوره بی بر نهر صعب و یا خود بر مشارکه حرب ایله محفوظ و امین اولان
منزل لر ایتد یروب اسکان ایلمک دن اعلا و اصل طریق یوقلد

فصل ثانی

فن محاربه ايله اصل محاربه لرباننده در

معلوم اوله كه محاربه لراوچ نوع اوزره اولوب اولابرادونك دشمنك
وردورينه منتظر اقرار ايلديكي بر موقع مناسبه ده ايتديكي محاربه لردركه
تحفظ محاربه ترك و ثانيا برادر دونك مقدمجه كشف ايتمش اولديغي موقع
معلومه ده بولنان دشمنك اوزرينه واروب ايلديكي محاربه لردركه تعرض
محاربه لري و ثالثا ايكي اردو بولكه يوررايكن بربرينه راست كلد كلرنده
واقع اولان محاربه لردركه بولنلرخي تضارف محاربه لري ديوشميه
اولنورلر

برنجي نوعدن اولان تحفظ محاربه لرينه تمثيل قونيه محاربه سيدر كه
مصار دوسي بر موقع مناسبه ده دوروب وراسي قونيه شهريني اورتش
وصاغقونك امتدادى بطاقلق يرلره وصولقونك امتدادى سله اسمنده
اولان برقرينه مستحكه يه استناد ايلمش و خط موصلتي خي كر كي كي
امين اولوب جانب يسارده درياده بولنان دونماي مصر يه ايله وجانب
يمينده اورقه و مرعش اوزر لرينه وسواس و قيصريه سملرينه تعيين
قلمش اولان برقچ جماعتلرايله محفوظ بولنمشيدي و ايكنجي نوعدن اولان
تعرض محاربه لرينه مثال بيادن محاربه سيدر كه مصار دوسي بيادن جملر
تپه سندن تحفظ صورتيه جايكبر اولان ترك اردو سنك اوزرينه واردرقه
مذكور ترك اردوسي موقع نافعه سنك شامل اولديغي مناهي قوتك فضله
اخراج ايتكي بيلوب مصر سرعسكر صلابت پيكرى ايسه هجومه
موافق اولان زمين توجهات و تنوعاتلريني ماهرانه استعمال برله
اردوي مذكوره نك وراسنه كچكه موفق اولد بگندك اردوي
مذكوره بي بيادنك اوزرينه سوره رك ورطه كمال هزيت و پريشانيته
الفايلكه و اوچنجي نوعدن اولان تضارف محاربه لرينه اردونك حمص

محاربه

مخاربه سیدر که مصرایله ترک اردولری بری دیگرک اوزرینه یوردایکن
قضا را حصص میسازند بربرینه راست کلد کلزنده طرح فرعه جنک
و پیکاره مبادرت ایلدیلر

ماده اول

خطوط مخاربه بیاننده در

خفی اولیه که براردونک خیمه لرینی نصبایدوب الترنینه کیرمک ویا
برزمینه قرارواقامت ایتمک ایچون طابور آچه رق ویاخود اورطه لرینی
هجوم قوللری صورتته قویه رق وبعده اوراده بر مقصد سزمخاربه یه
دوچار اوله رق تعلیماته موجبنیجه برویاخود برقاج حذا اوزره بولندی
هینسته خط مخاربه دینلوراما مصمم و مقصود اولان بریانوره یی لجر ایتمک
ضمیمه عساکره و بریلان نظام و صورتته ترتیب مخاربه اصطلاحی
مخصوص اولوب ترتیب مذکورخی وقت و حاله واقضای مصلحت کوره
یا موازی و یا مائل و یاخود جناح لراوزرینه عمودی اولور مثلاً قویه ده
ایکن مصرارد و سنک خط مخاربه سی اردوی مذکوره نک صاعقونلنی
بولندی بی بطا قلع لردن صولقونلنک مناهای اولدنی سیه نام قویه یه
دکین واصل و ترتیب مخاربه سی دخی صولقول کیروده بولنده رق مائل
اولوب برنجی حذا سی طابور اچمش وایکینی حذا سی هربر اورطه وسطی
اوزرینه چفته طاقول اولوق اوزره ترتیب قلنش و اشبوا یکی حذا نک
ما بیدی و سفتند جناح بین ایله جناح یسارده قلعه شکلند بر اورطه
وضع اولوب احتیاطیه عساکری کذلک هربر اورطه وسطی اوزرینه
چفته قول صورتنده اوله رق اوچینی حذایه قولنش و سواری لشکر
مذکور پیاره احتیاطیه عساکرینک جناح لری وراسته و طوبلر برنجی
وایکینی حذا لرایله ذکر اولنان احتیاطیه عساکرینه توزیع و ترفیق

اولنشیکه اشته مبعوث عنه اولان محاربه خطی هم منتظم عسکردن
و هم غیر منتظم لشکردن مرکب اولوب تقریباً اوچ ساعتک مسافه
قدر مستایدی اما محاربه ترتیبی خط مزبورک خلایق اولوب مانوره ایتک
ودشمن ایلده محاربه ایلک مقصد بده عساکرک برهیت مخصوصه د جمع
اوزده بولندی صورت مجموعه سیایدی دیمک اولیور
پس نه پایه جغنی بلیه رک اعدانک ورودینه منتظر اولان براردونک
ترتیب ایلدیکی محاربه خطی قرار سز و مقصد سز برهیتدن عبارت
اولد یغنه سببی خط مزبورک تعلقی تحفظه ده از باده اولوب محاربه
ترتیبی محاربه ایلک و مقصد بده تصمیم و قرار ویرلش اولان برمانوره
اجرایتمک نیتله افقضا ایدن ترتیبه کیرمش اولان عساکرک نظام
و صورت دیمک اولد یغندن مذکور ترتیبک دخی انتساب و تعلقی غیر
مصلحتنه ازید و اکثراً اولد یغنی ذکر یی تقدم ایش اولان اوصافک
علی وجه الکفایه ظاهر و مشهور اولغله زیاده تفصیل حاجت یوقد
ظن اولنور

ماده ثانیه

خط محاربه نک ساره تحفظه تضییق بیانده در
محاربه خطی یعنی تحفظ ترتیبی هم زمین و مکانک کیفیتالده و هم اعمال
حربیه نک نفع عمومیتسه منوط و موقوف بر مصلحت اولد یغند بویاده
اکثر زمانلره دقت و رعایت اولنسی واجب اولان قاعده لر بر وجه آت
بیان اولنور

اولا اعدا خط محاربه یه تقرب ایتکه فرصت بوله میوب اوزرینه
هجوم اولنسی تمام وقتی اولد یغنی مشاهده اولندیغی زمان چیقوب
مرفوم اعدانک اوزرینه هجوم اولنقی ایچون سهل الخروج مخیر جلم

بولنسی

بولنسی

ثانیا طویلرک اعدای طرف برله اثر تحفظلری حسن حصوله کله
 بیله جکی وجهله وضع و تعبیه اولنسی
 ثالثا عساکری مقتضی و مناسب اعدا اولنان موقعه سوق و جمع ایتمک
 ایچون بر جناحدن دیگر جناحه قدراید یله جن حرکتلری ستروتم
 ایتمکه مساعدا اولان زمینک انتخاب و تملک قیلنسی
 رابعا حین حاجتده رجعت اولتمق لازم کلور ایسه زحمت چکلیه جکی
 وجهله ارقه طرفنک امین و ازاده بولنسی
 خامسا نهایتلرک اوزرینه هجوم ایلمسی اعدایه زیاده صعب و دشوار
 اولسون و هجوم ایتمک استرایسه مصلقا اوکدن کلوب قلیکا هات
 اوزرینه هجوم ایتمکه مجبور بولنسون دیوجانب بین ایله جانب یسارک
 امین بر محله طیاندر ایلمسی خفی اولیه که اشیشو شرط آخرک تحصیل غایت
 مشکل و عسیر درنرا اردو متنع المرو بهر نهره و یا جبلله و یا خور ^{مانله} اور
 طیانمش بولندیغی حالده ذره قدریر خسارته دوچار اولسه کسر اولنا
 عساکر کند و سنه جایه لری اولور ما مولیله استناد ایلدیکی موانع
 مزبور نك اوزرینه دوشوب یقلمله ذکر اولنان خسارتن بون برقرته
 تبدیل ایلمسی ممکن اوله بیلور

سادسا جانب بین ایله جانب یسارک استناد لریچون بالاده مذکور
 اولان مانعتلر بولمندیغی وقت مذکور مانعتلرک یرینه طابور نهایتلرک
 و رایه طوغری چنکل مثلوقولق صورتنده عساکر وضع و اقامه
 ایتدیریلور ایسه ده بوتربیک کلی مضرت و مخاطره سی درکار در زیر
 بو مثلوقچنکل صورتنده قولتقلر خط عساکره متحد و متلاصق
 اولد قلرندن بشقه حرکات عساکره مانع اولوب دشمن دخی طویلرین

ایک حذاوزره اویدریرایسه اورایه پک چوق مضرت و حصار تری
ایرات اید بله جکندن تسلط اعدادن امین قلنسوا مراد اولنا جناح
وراسنه قول صورتند ایک قات احتیاطیه عساکری ترتیب اولنسه
مارالد کر جنکدن زیاده مقصدی حسن حصوله کوره جکی محمل
کی کورینورایسه ده بوا یکی ترتیبدن فنغیسنک استعمالی اولی و احسن
اوله جغی احوال زمین و مکاندن استعمال اولنسی مناسب اولور مع
ذک بوترتیلرک جمله سی قلیل النفع اولد یغندن دشمنک ورودینه
تحفظ صورتند منتظر اولان برادر ویه کوره و ترتیلرک النفع و علاقه
تحفظ حالتی موفقا و مظفر تعرض قیامنه تبدیل ایتمک وقت مناسبی
کد کده وقت مز بوره بی ضایع ایتمه رک تحصیل منفعت ایچون استعمالنه
مبادرت ایلمک درنته کیم قونییه ده مصر اردوسی اگرچه تحفظ حالی
اوزره ایدی ایسه ده ترک اردو سنه سورای عسکر لرینک صاعقوی
ایکی پیاده لشکر لرینک صولقوی اراسنه اقضاسندن زیاده اچیقلو
قالد یغنی مصر سر عسکر جلاد ترهبری تشخیص و مشاهد بیورنجه
در حال تحفظی تعرضه تبدیل و مذکور اچیقلاغ ایچنه شیرانه صولله
کروه مخالفینی تشکیل ایدوب کال ظفر و نصرته مظهر و ناقل اولدیغی

ماده ثالثه

تحفظ مع التعرض خصوصی بیاننده در
تعرض خصوصنک فن سوق عساکر عملرک فوائد کثیره سی اولدیغی
اگرچه معلوم ایسه ده خصمنک ورودینه منتظر اقمیم اولان سر عسکر
وقت مناسبه ده تحفظدن تعرضه انتقال ایتمکی بیلورایسه فوائد
مز بوره بی فن محاربه اصولی اوزره کندی جاننه جازب اوله جغی دخی
مجهول اولمق لافندر کله جکی وارا ایسه کوره جکی دخی واردردیه رلت

فقطا

فقط شجاعانه محاربه ایتمکدن بشقه برتدارك و ترتیبی تصمیم ایتمیك
وقلدا انمقسن بن خصمنك كلسنی بکلیان سرعسکرک اوزرینه دشمن
کلوب کوزلجه هجوم ایدرایسه سرعسکر مومی الیك مغلوب اوله جفو
شك واشتباهدن عاری و اماصولت تعرضانه دن نشنتاید عسکره
غیرت واعدایه تعجب و حیرت و عسکر بنی موقع اهل جمع و اشغال
ایتمکه امن و سهولت مثلوفائده لرک تحصیلچون خصمنه قشولانم
کلان جسیم مانوره لری اجرا الیک نیت ثابته سیله مذکور خصمنك
کلمسنه منتظر اولان سرعسکر ترتیب و تداركسن قلدانیوب
دوران اولبر سرعسکر حقننه درکار اولان مخاطره لرین امین و بری
اولور و اشته بو مثل و حرکت پسندیده تحفظ مع التعرض دیومسی اولور
اصلا ساده تحفظله واقع اولن
تته
خصمنك ورودینه منتظر اقامت ایدک بر سرعسکر اردوسی جمیع حرکت
مساعده ایتمک اوزره انتخاب اولمش اولان بر ایوزمینده کاش اولوب
عسکر دخی اقدحجه زمین مذکوره کوره مناسبی و جهله ترتیب و تنظیم
قلمش و فعل و اثر لری زیاده اوله جق محله ره وضع و تعبیه قلمش اولان
باتریه لر ایله حمایه و مساعده اولمش بولنور ایسه اعدانك کللیسنی
کوره رك و اقتضاسنه کوره حرکت ایدرك ایکی اردونك بیسنده اولان زینتی
اعدای مرقومه یه بی پروا و باد هوا التمیوب کرکی کی چوق تلفیات
و خساراتك ایصالنه انی نشانه ایده جکری فائده سنك بشقه اعدا
هجومی حالنده مذکور تلفیات و خسارته مظهریتله زیه لندکده همان نصرته
دسترس اولق امیدنده ایکن برودن کندینك اوزرینه غایت شدت
و غیرتله هجوم و اقتحام اولنور ایسه ذکر اولتان نصرتك نشیمی بنه آنك
طرفه وزان اولق احتمالی قالمیوب اندر و کردان و بلکه دخی برو طرفه

نمایان اولسی ممکن و محتمل اولور امدی بو کیفیتیه نظرا بر سر عسکرلک
محاربه لره هم تحفظک و هم دخی تعرضک محلتده استعمالله ثمره سنی
کوره بیلله جکی واضح و اشکار ایسه ده ثمره من بوره نك تحصیل ایچون
اولا سر عسکر موخی الیهک فعلسز مقا و منله قناعت ایتیموب وقت
وزمانی کلدیکی برله تحفظدن تعرضه انتقال ایتکی بیلسی و ثانیا
اثنای محاربه ده کمال بصیرت و سکونت صاحبی اولسی و ثالثا سخت
یدنده معتمد و امین عساکرک بولنسی و رابعا اول اهره هجوم و تسلطی
کندوسی بدأ ایتشیدی ایسه تکرار تعرضی الہ الدقه من اصل ترتیب
محاربه سنک اساسی مثابه سنه بولنش اولان اصول عمومی الی اجرا
ایتکه تجویز اھمال ایلمسی هم والزمدر

مادۃ رابعه

محاربه ترتیب لری بیاننده در

معلوم اوله که هجوم ایدن برارد و کندی عساکرینی مطلوبی اولان مانوره
ایچون استدیکی اشکال متنوعه به نقل و تحویل ایتکه مرخص و قادر
اولد یغندن ترتیب محاربه مصلحتی عموما بو مثللو هجوم ایدن اردولره
متعلق و دائر اولوب اون انواعی وارد بر بیتی نوعی برنجی شکله ارائه
اولندیغی و جهله عادتاً موزای ترتیب و ایکینی نوعی ایکینی شکله بیان
قلندیغی اوزره نهایتلردن بریسی و یا خود ایکسی متجاوزا و لقی اوزره
موازی ترتیب و اوچینی نوعی اوچینی شکله رسم اولندیغی کبی
برجناحک اوزرینه مائل ترتیب و در د بیتی شکله مرکب اولدیغی
مثلو حذای اعدانک برنها بیتی اوزرینه عمودی ترتیب و بشیخی
نوعی بشیخی شکله ارائه اولندیغی و جهله حذای اعدانک یکی نهایتی
اوزرینه عمودی ترتیب التبتی نوعی التبتی شکله مرکب اولدیغی اوزره وسط

اوزرینه

اوزرینه مقعر ترتیب ویدنجی نوعی یدنجی شکله مرسوم بولندیکی
 محدوب ترتیب و سکرنجی نوعی سکرنجی شکله اولدیغی جهله چار
 بریسی و یاخود ایکسی اوزرینه تدریجی ترتیب و طقوزنجی نوعی طقوزنجی
 شکله کوسترلدیکی جهله وسط اوزرینه تدریجی ترتیب و اوننجی نوعی
 اوننجی شکله مستبان اولدیغی اوزره وسط ایله نهایتلردن برینک
 اوزرینه آن واحده برهجومی حاوی ترتیب اولوب بونلرک قغغیسی
 سائرلردن انساب اولدیغی استدلال ایلمک ایچون سابقده وضع ایتمش
 اولدیغی قاعده عمومییه ایله قغغیسنک مناسبتلری زیاده بولندیغی
 تحری و ملاحظه ایتمک لازمدر مثلاً عادتاً موازی اولان بونجی نوعی ترتیب
 محاربه جمیع ترتیبات سائرلرک ازل و افجید زیراطرفینی اوزره یه قوش
 اوله رق مساوی حالات و متساوی احتمالاً تله محاربه ایتدیرمکه فن
 محاربه جه برهنه و مهارت اظهار ایلمک ممکن اولدیغندن استعمالند
 اصلاً برزوق یوقد فقط برارد و سوق عساکر فنک اعمال جسمیه سنه
 تعرض حرکتی اختیار ایدوب خصمنک مواصلت خطری اوزرینه
 کلکله و کندی خط رجعتی ستر و حفظ برله مذکور خصمنک خط
 رجعتی کسمکه ظفر یاب اولمش بولنور ایسه محاربه دن اولیه ^{مصلحه}
 نتیجه و قرار ویره جک مانور یی بروجیه مذکور اجرا ایتمش یعنی خصمنک
 وراثتی کسمش بولنه جغندن دشمنک برمر بولوب سوکک بایند
 ایله جکی سعی و اجتهادینی منع و ابطال ایتمکدن بشقه بر مقصد و مصلحتی
 قائمه جی حبسیله اولزمان ذکر اولتان دشمن ایله ترتیب موازی اوزره
 محاربه ایلمی جایز و مناسب اولور بوجسه سائر وقت و حالتلره ترتیب مذکور
 بغایت مررود و نامناسب عدا و لنور
 اما جناح لردن بریسنده مانوره ایدیلجی برچنکل قولتی ایله ایلروده موازی

اولان ایلکینجی نوع ترتیب محاربه سابق الذکر برنجی نوع ترتیب محاربه دت
چوق ایوا اولوب خصوصاً حرکت ایدن جناحده مناسب وجهله متانت
وقوت ویریش اولور ایسه دهها زیاده ایو وفائده لوصایا لور بوجهله ایله
مذکور ترتیبک استعملنده دشمنه موازیه کوکس ویرمک وردخی نهایتلر
برنده خلیجه متانت وقوت کوسترمک ایچون هجوم ایدن طرفده
عساکرک اولبر طرفدن زیاده اولمسی لازم کلور

مائل اولان اوچنجی نوع ترتیب محاربه حذای اعدانک بریحلی اوزرینه
چوق عساکری سوق ونقل ایلک سهولتنی شامل وکیروده بولنان جناح
ضعیفک اعدانک ضریاتندن امین ومصون اولمستندک بشقه حذای
اعدانک هجوم اولتمسی مطلوب اولیان قسمتی دائرة ادیده طومسی
وحن حاجتده حرکت ایدن دیگر جناحه امداد اولمسی مثلاً منفعتلری
مشتمل اولدیغندک کند وسندن زیاده عساکره مالک اولان اردونک
اوزرینه هجوم ایدن قلیل النفوس براردویه کوره پک مناسب
وموافقدور

جناحلردن برینک اوزرینه عمودی اولان درونجی نوع ترتیب محاربه دت
مذکور ترتیب مائل مثلاً ظرف و نصرت احتمالرینی شامل ایسه ده دشمنک
خبر اولمقسزین جناحلردن برینک اوزرینه بوجهله کلوب یریشمک
برقولا لاشنه اولدیغیچون مذکور ترتیب مائل قدر مناسب اعدا لمر
بولندن قطع نظر حذای اعدانک تعجیز و تطبیق اولنمیان طرفی اؤکنده هیچ
بردشمنی کورمیه جکی حسبیه زیاده تهملکه و مخاطره ده بولنان طرفه
قوشوب ایصال مدد و دستیار ایتمسی سهولتلا اولوب ترتیب مانده
ایسه طرف مذکور کبروده بولنان جناحک زیر نظر ائنده بولند یغندک
ترتیب مذکورده بو محذوردخی واقع اولمز

ایکی جناحك اوزرینه عمودی اولان بشنجی نوع ترتیب محاربه هجوم ایدك
 اردو هجوم اردودن زیاده عساکره مالک اولدیغی حالده غایب منفعتلو
 اوله بیلور ایسه ده عساکری قرشو بسنده کی اردودن اقل اولدیغی زمان
 مضر اولوب زیرا بویله قلیل النفوس براردونك کثیر النفوس براردو
 قرشو ایکی طرفدن هجوم کوسترمك ایچون بو وجهله ایکی قسمه منقسم اولسو
 اکثر قوتنی مصلحت نتیجه و قرار ویره حك محلك اوزرینه سوق
 ایتك قاعده مهمه سنه طیان طیان نه صد و مخالف اولش اولور
 وسطك اوزرینه مقعر اولان التبجی نوع ترتیب محاربه دشمن براردونك
 قلبکاهی اوزرینه سوقلوب بورخیانی جناحلر ایله احاطه ایتك ایچون
 کیرویه چکلك مثلوجرکات محاربه دضکره واقع اولور ایسه کرککی
 فائده سی اولق مکتدر اما محاربه دن اولجه بو ترتیب استعمال اولنسه
 دشمن قلبکاهن اوزرینه هجوم ایله جکی برینه کندویه باطیع یقین
 بولنان جناحلرک اوزرینه هجوم ایتکی ترجیح ایده چکندن مذکور
 جناحلر کویا اوزرلرینه یاندن اولتمش کی برحالت واضطرابه دوچار
 اوله جقلری اظهر من الشمس در بناء علیه اشبو نصف دائرة صورتند
 اولان ترتیبك استعمالی نادر اولوب بونك برینه دیگر التبجی شکلده ارئه
 اولندیغی وجهله وسطی ایچرویه طوغری داخل اولان خط منکسر رسمتی
 قوللنلسه ده اکوزل اولور شونك ایچونکه مذکور خط منکسر رسمتد ترتیب
 اولتمش اولان اردو نصف دائرة شکند بولنان اردو قدریانلر بی دشمنه
 ویرمد یکندن ماعداتدریجه ایلرویه یوروسی ممکن اولوب آستخ
 پراکنده اولیه رق طوب قالور آنجق بوفائده لردخی تحصیل اولفق
 مشکله اولوب دشمن وسط قعرک ایچنه سکر دوب سوقلقسرین مذکور
 وسط قعری اوزاقدن کوزندیره رک اکثر قوتنی استصحا با جناحلرک

برینک اوزرینه یوردیه جک اولور ایسه فواید مزبوره نك بوراده زایل
وغایت اوله جفی بدیدارد

وسطک اوزرینه محذب اولان یدنجی نوع ترتیب محاربه بشقه زمانده
مستعمل اولیوب فقط برنهر هر اولندیغی عقبنده واقع اولان محاربه ده
اردونك جناح لرینی نهره طیار یوب کوپر یلری اوردتمک ایچون مذکور
جناح لری کیرویه تجلیب ایملکه مجبوریت مسایل دیکی وقت استعمال
اولنور لکن فراموش اولمیه که اعدا وار اولان سعی وقوتنی محذب
مذکور اوزرینه ویاخود نهایتلردن فقط برینک اوزرینه سوق و حمل
ایلیه جک اولور ایسه ترتیب مذکور اردوی مر قومه نك بتون تلف
وانکسارینه سبب اوله بیلور

ایکی جناحک اوزرینه تدریجی اولان سکرینجی نوع ترتیب محاربه بشنجی
نوع اولان عمودی ترتیب محاربه کی ایسه درجه لرك احتیاطیه
عساکرینک مقیم اوله جفی قلبکا هدن یانه بربرترینه قریب بولمک
دقت اولنور ایسه دشمنک مذکور قلبکا هه کلوب یوکلنسنه سهولت
ومیدان ووقت قالمیه جفی حبسیله اشبوتد ریجی ترتیب دیگر آلتنجی
شکلده کی وسطی ایجرویه طوغری داخل اولان ترتیبیه مشابه اوله رف
ذکر اولنان عمودی ترتیبدن اولی واعلا اولور

فقط وسطک اوزرینه تدریجی اولان طقوزنجی نوع ترتیب محاربه منقطع
ومنکسروپک زیاده ممتد و مستطیل برخط اوزره مقیم اولان اردویه
قریشواستعمال اولمغه مناسب و موافق در زیر ابوشلواردونك قلبکا
جناح لرندن قریق اولتمش بولنه جفندن ایروجه مذکور قلبکا هک
اوزرینه هجوم اولندیغی حالده اردوی مزبوره ایکی ایکی پارچه ایدلش
بولنه جفته مبنی سلا متسز ورطه تلفه روچار اوله جفی آشکاردر

بنابرین

بنا برین ذکر اولنان اردو عساکری بربر لرینه بلافاصله مربوط و ملاصق
 و حذاری منقبض و ضیق بر هیئتند بولنور ایسه احتیاطیه لشکرک
 قلبکا منه یقین بولنه جعی و جناح لرینک کرک غایت صرب و پیش
 اشتبا زلق و کرک تعرضی الیه المقلق ایله اجرای فعل ایتملری سهولتا و اوله
 جعی سببیه بویله اردویه قرشو ترتیب مذکور اوزره هجوم مخاطر له اولوب
 هجوم ایده نک کلیا هزیمته دوچار یئندن خوف اولنمغه یراولور
 وسط ایله نهایتلردن برینک اوزرینه قول صورتند آن واحد ده هجوم
 ایتمکدن عبارت اولان اونجی نوع ترتیب محاربه خصوصاً اعدا نک
 حذای متصله سنه قرشو اولور ایسه ذکر اولنان طغوزنجی نوع ترتیب
 محاربه دن انسب و انفع صایا و زبر اوردو دشمنک قلبکا هی اوزرینه
 ایدیلان هجومه مذکور دشمنک حذاسنی تجاوز ایدن بر جناح نک
 مساعدی اولد یغی صورتند دشمنک هجوم ایدن اردو اوزرینه یانند
 کلوب تسلط ایده بلسی مانع اوله جغندن بشقه قلبکا اوزرینه اولان
 هجوم ایله نهایتلردن برینک اوزرینه ایدیلان هجومک راسته فیصلو
 قلان جناح اردوی اعدا همان هجوم ایدن اردونک بتونیه کوشمکه
 مجبور بولنه جغنه مینی بوقدر زور و تضییقه قرشو تاب آور مقاومت
 اوله میوب انجام کار یوزیلوب پریشان اولسی احتمال پک یقینند
 اشوبو بالاده ذکر و بیان ایتدیکن انواع مختلفه محاربه ترتیبلرنی همان
 اشکال هندسیه واسطه سیله ارانه و تمیل قلند یغی کی طبقی اولیله
 لوحه خاطر نقل و استفساخ ایدوب بلا فصله و نقصان اجر لرینه سعی
 اولنمق عین نقاشلق دیمک اولور بو ایسه زیاده سیله عبث برشتی اولنمق
 محاربه سنی برکا غده منقوش و مرسوم و یا خود بر تعلیم میداننده مفروض
 و منظوم اولد یغی انتظام و اهتمام اوزره نصب و تعیین ایلمکه اصل

واجتهدايدن سرعسكرك او بل امل واجتهادي سهو و خطايه و بويده
 هزيانلر سبيله كند و سي بر عظيم مصيبت و بلكه دخی جسم هزيمه گرفتار
 اوله جغنده اصلا اشتباه اولمنا ملر يد زير في ايامنا هذا اولر لک چادر
 كزوب كچه لری اچيق صحرالره بيتوت و بر قاچ جماعتلره انقسام اولوق
 ترتيبلريله سيرو مشيلره دهها زياده پيداي سهل و سرعت و اعدادن اوزاق
 اوله رق اصدار قلنان اوامره مبني اكثريا كوزنجه كشف ايده ممش
 اولد قلری موقعلره بر بر لرينه قاوشوب محاربه و مضارب يه مبادرت
 ايلر ي اصول جاريه دن اولمش اولديغنه بناء اوده كي حساب بازاره اويز
 مثل مشهور ي اوزره كوشه استراحتد بر كا راسايشله رسم اولنان محاربه
 ترتيبلرينك دخی وقت و حاله مطابق و اقضاي مصلحه موافق كلكلری
 نادر دراشته مدير و ما هر اولان سرعسكر بو ترتيبلری نه كلياً استخدام
 ونده خي جمله ترك و اعدام ايتيوب ايشه ير ايه جق اولان جهتلری
 استعمال و هر بر حركتلريني ممكن اولديغي قدر آنلره تقريبات و تطبيق
 ايتكه سعی بهمال ايليه ترك ميدان محاربه نك موقع مصلحه سني كوزنجه
 كشف و مناظره و حذای اعدانك مصلحه قرار و نتيجه و بر يي ستملريله
 اولان مناسبتلريني التفكيك بر ايسه نه يايه بله جكني تفكر و مطالعة
 المسمي و بعده و ار اولان دقت واجتهاديني موقع مزبور اوزرينه صرف
 و بذل ايدوب قوتنك ثلثي اعدای مرقومه بي ضبط ايدوب كوزتمك
 ايجون استخدام ايدرايسه ديكر ايكي ثلثي ضبط و تسخير ي باري نصرت
 اولسي ما مول اولان موقع مزبوره نك اوزرينه سوق و حمل ايتسي
 داشته بو وجهله فن جسم محاربه نك شروطن يرينه كنورسي اهم
 مهامدن عدا و لنور
 بودخی پوشيده و نهان اولمليدركه بالاده ذكر ايلش اولديغنز محاربه

ترتيب در

ترتیب لردن هر فغیسنده اولور ایسه اولسون اورطه لری طابور آچق
ویا خود قول صورتنه فوق ممکن اولدیغی کی مذکور اورطه لری قلعه
دخی یا بق اولیله ممکن و جائز اولوب خصوصاً مائل اولان اوچنجه نوع
ونها یئرلردن برینک اوزرینه ویا خود وسطک اوزرینه تدبیری اولان
سکرینچی و طغوزینچی نوع وایکی درلوموازی اولان برینچی وایکینچی نوع تر
ذکر اولنان اورطه لرک قلعه صورتنه قونسنه زیاده موافقده و کذلک
مقرر ترتیب دخی صورت مذکوره بی قبول ایتمکدن متنع دکلدر برچوق
سواری عساکرینه مالک اولان ملتره فرشواید یالان جکلره براردو
جماعتی برقاج الای ویا خود اورطه قلعه لرندن مرکب اولق اوزره
برینوک قلعه شکلنه تشکیل ایتمک جائز اولدیغندن بو وجهله برینوک
جماعت هیئته تشکیل اولند قده جماعت مذکوره تک طوبلری راقله
و طوبخانه ایله اجمال و انقالی قلعه لرک وسط عمومی دروننه
وضع اولنق لازم کلور و اشبو ترتیب علی الخصوص اووهلق مملکتلرده
استعمال اولنق بک مناسب اولور

ماده خامسه

ایکی اردونک اثنای طریقده بربرینه راست کللری بیاننده در
ایکی اردونک اثنای طریقده بربرینه راست کللرندن نشن ایدن ناکهانی
محاربه لره دائر قواعد ثابتنه تک تعیین و تعریفی هر چند نامکن ایسه ده
فن حربک اصول و اساسی لایقيله بیلک و در حال اقتضایک مانوره لرک
شمانه اسلحه اراستنده تدبیر و تبییننده عاجز بولنمق ایچون اصول
و اسان مزبور بی وقت و حاله کوره قوتدن فعله کتورمک بتخصیص
بویله زمانلره اهم و الزم اولدیغی وارسته قید اربابا و ملعه بومثلومالا
مأموله ایچون ناکهانی ظهور ایدر مانوره لر حقنده سابقده ذکر و بیان

ایتمش اولدیغیز مواردن بشقه کوسره جکر قواعد اولیوب بونلریخی
طرفین اردولرینک کرک جسمانی و کرک روحانی اولان کیفیت و حالرینه
تطبیق و توفیق اولمغه محتاجدرلر

ذکر اولتان ابکی اردواسکی زمانلریه جاری اولدیغی وجهله جمیع چادر
واغزلقلربنی مستصحب اوله رق بربرینه تضادف ایدرلرایسه ایلرولزیده
بولتان چرخه جی جماعتلرینه ماشی اولدقلری یوللرک صاغنه وصولنه
ما بوراچدرمقدن و کندولری دخی اول اثناده ضمیرلریده قورمش
اولدقلری مقصد کوره اکثر قوتلربنی بربره جمع قیلقدن اعلایطریق
وقواعد اوله مزیزامد کور چرخه جی جماعتنک وراسنده بتون اردوی
صابور صورتده کشادایتمک مراد اولتورایسه بیوک خطا ایدلمش اولور
شونک ایچون که بوملرک اجراسی ممکن اولسه بيله نتیجه سی قصورلری
ومحدور لوموازی ترتیبی حصوله کتورمش اوله جغندن بشقه بونلری
اجرا ایدرایکن دشمن کندی چرخه جی جماعتی ایلرویه بیلزشد تلی
طابور اچقی املیه حرکت اوزره بولتان عساکرک هزیمت و پربیشانیت
دوچار اولملرینه باعث اوله بیلوراماشمدیکی جنک لریه مرعی العمل
طوتلان اصول اوزره اردولر چادر و اغزلقلربنی برابر طاشمیوب زیاده
خفیف و سبکیار و اکثر یا بربرینه با قفسین حرکت ایتمک مقتدر اولان
جماعتلر بولنه رق برقاج یولدن عازم و رفتار اولدقلری حسبیه ذکر
اولتان هزیمت و پربیشانیتلردن اولقدرخوف ایتمزلرایسه ده طریق
وقواعد مزبورده دن تباعد و غفلتلی بروجهله جائز اولد یغندک
یونلر دخی بربرینه بغته تضاد فلرته دایما چرخه جی جماعتلربنی دوردوروب
طابور اچدرملری و اول اراق کندولری عزیمت و قنده تصمیم الیش اولدقلری
مقصد کوره مناسب اولان محل نره سیایسه اکثر قوتلربنی اورایه بیغوب

طوبیغه

طوبغه ساعی و مشغول بولنلری اقتضایدرزیرا بو وجهله حرکت
اولند یغی صورتده دشمن هرته درلوما نوره لراید رایسه ایسوک جمله سنی
مقابله و مدافعه ایلك آسان واسهل اولور

مادی سادسه

اردو بصقینلری بیاننده در

اشبو بصقینلردن مراد من فوج و سریه لرك اجرا ایند کلری کوچك بصقینلر
اولیوب بتون اردولرك طرفدن اجرا اولنان بصقینلردر زیر مذکور
کوچك بصقینلر غزوه جیلرایله عساکر خفیقه نك اجرا ایلد کلری
چا پوچلیقلر یوقه نده اولان حربلردر اسلحه ناریه نك احداثند نبر و طوب
و تفنگ صدالری بتون براردوی بصمغه رخصت ویرمد کلر نك ذکر
اولنان بصقینلر اسلحه مزبوره نك ایجاد نندن اقدم دهاسه ولتوایدیلر
اما شمدیلر برار و دیش قره قوللرینی چیقارمق کبی اهم مهای نك
و فراموش ایله اعدایی باشنه دکیں علی الغضله تقرب ایندیریکی نادر
اولد یغندن مذکور بصقینلر دخی اولقد رچوق اولمز بناه علی ذلک شمدیکی
بصقینلر فقط خواب غفلته طالمش و کند ولرینی کوزلجه کوز نمکده
تصورایتمش اولان عساکرک ایچنه کبر مکدن عبارت اولیوب
بلکه عساکر مذکوره نك جناح لرندن برینک اوزربنه بغسته
کلوب هجوم ایلك و بو وجهله عساکر مزبوره نك اطرافتی کسمک ایچون
اید یلان تدبیرلردن کتایت اولقد نناشی عساکر خیمه لرینده متفرق و منفرد
بولند فکر حالده اوزر لرینه هجوم اولنمق ایچون دشمن اردوسنی غفلتده
بولغه اولقد ر سعی و اهتمام اولنمیوب اتفق دشمن مذکوره مقابله یه حاضر
اولسنه وقت ویرلیه نك هجوم اولنمسی مراد اولنان محلك اوزرینه
عساکر کلیه ایله کیز لوجه کلوب و اصل اولغه دقت و اعتنا قیلنور

بصقینلری اولجه تصمیم ایتمک ایچون دشمن خیمه کاهنک وضع و صورتی
صحت اوزده بیلک لازم کلد یکندن ارد و لرچار درقوروب خیمه نشین اولوق
عاریتی نیک و ابطال ایلد کلرند نبر و بوشللو اولدن مصمم بصقینلرک و قوعی
نادر و همدخی اجرالری متعسر اولوب خیمه نشین اولان براردولی بصق
مراد اولند قد خیمه کاهنک اوزرینه وقت فیرین برآز اولجه هجوم
اولمسی انشب و اوفق اوله جفی باهر درشونک ایچونکده اولوقت بوشللو
ظهورتک و قوعی اردوی مذکوره نک غیر ما مولی اوله جفندن بولند بخی
مومنعک احوال و اشکالی هجوم اید نک رعنا معلومی اولور ایسه و دخی
عساکرینی اصول حربیه اوزده مناسب اولان سمت طوغری سوق
و توجیه ایتمش بولنور ایسه خیمه کاهنک بوره نک پریشانیته دوجا اوله
جفی و بعض وقایع ناما موله نک ظهوری مانع اولمز ایسه کمال ظفر و نصرت
دخی تحصیل اولنه جفی اقرب احتمالدا شبو بصقین مصلحتی هر چند
محاربه نک وقوعندن اقدم نصرت باعث اولان سوق عساکر فنک
تدابیر جسمه سی قدر چوق واقع اولمز اولقد رشعشمه بخش طغنه
شهرت عدا و لنمز ایسه ده زیاده دقیق و نازک اولان اعمال حربیه دن معله
اولد یغندن حین مباشرت قتی چوق دقت و اهتمام ایله حسن انما نه
سعی مالاکلامه تقصیر اولمسی و خصمنی غفلتده بولمغه نقد راجع
اولمق لازم ایسه بوشللو غفلت لردن اولقد دخی حذر و مجانبیت و ذکر
اولنان بصقینلره فرصت ویرمک ایچون اقتضا ایدن احتراز و حزم
و احتیاط لریک تدبیرینه دقت و مبارزت قیلنق مهم اولوب اشبو احتراز
و حزم و احتیاط لریسه قانوننامه لریه علی وجه الکفایه ابضاح و ازانه
اولمیش بولند قلرندن مذکور قانوننامه لریک تنبیهای حرف بحرف دستور
العمل طوئلسی مقتضیا تدنند

فصل ثالث

عساکرک محاربه به نه ترتیبک سوق اولنه جفی واجناس ثلثه عساکرک
هر برینک نره ده ونه ده استخدا مقلنه جفی بیانند در
فن جلیل محاربه دن اولمق اوزره بحث و تعریف ایتمز مقتضی و اهم اولان
دها ایکی ماره فالوب بریسی عساکرک محاربه به نه ترتیبک کونوریلک
و دیگر ایجناس مختلفه عساکرک هر برینک نوجهله استخدا مایدیلک
جکته دائر در مادتین مذکور تین اگرچه نوحافق مانوره به متعلق
ایسه لر دخی محاربه به سیاست زمانند بر سر عساکرک ایدیلک جکی ترتیبات
مهمه سنک اهلری اولد قلری انکار اولنه سیه جفی اجلدن مادتین
مز بور تین بوجینتله هم فن مانوره نک اقباسندن وهم دخی فن
محاربه نک اهم مهامندن عداولتمق لادند در زیرافن محاربه دن مراد
بریتون اردونک سطح زمینده اجرا ایدیلک جکی جمیع عمللر اولتو
تدبیر لری جهتیلک فن سوق عساکره نقلقلری در کار اولان اعمال
سائر دخی اجرالری خصوصیلک فن محاربه به دائر اعتبار اولنورلر اما فن
مانوره یا کمر برفرقه به وبرلوایه ویا خور هر قفی برفوجه مخصوص اولان
حرکاتی شامل اولد یغندن اشته مادتین مذکور تین بونک ایچو هم فن
محاربه به وهم دخی فن سوق عساکره متعلق مایلور

ماده اول

عساکرک خط محاربه ده موضع و مقام لری بیانند در
خط محاربه نه دیمک اولدیغی سابقا ذکر و بیان قیلنش اولدیغنه مبغی
شمدی عساکرک متنوعنک خط مز بوره نوجهله ترتیب قیلنسی لازم
کله جکتنی بحث و تعریف ایلمک مناسب اولغله شویله شروع اولنورکه
الی القمش بیک قدر نفوسی شامل اولان برادر ونک قلیکاهی بولند یغی

زمین نهایترندن بریسنک واقع اولدیغی زمین قدر سواری عساکرینه
موافق اولمزالیسه عساکرمز بوره اردوی مرقومه نك جناح لرینه وضع
اولنق اگرچه مناسب اوله بیلور ایسه ده عساکرمقومه نك موضع
النسبی خط محاربه نك وسطی اولدیغندن بر مقدار ی نهایتره وضع
اولنور ایسه بقیه سی دخی احتیاطیه پایه سیله ایکی قول صورتیه
قولوب مذکور قولردن بریسی قلبکاهک صاغقوله متلاصق بولند
محلده و دیگر ی قلبکاه ایله صولقولک اراسنده وضع اولنق قاعده
مرعیه دن اولدیغی فراموش اولنملید شونک ایچونکه مذکور قولر
بوجهمله موصوع بولند قلمری صورتیه خط محاربه نك هر نرینه سند
خوف و خطر زیاده ارتار ایسه در حال اورایه سهولتله واصل اولماری
مکن اولور

هر بر فرقه نك طولبری برابر بولند یغندک مذکور طولبر مواجعه خط
محاربه ده بولنملری هر چند جاری ایسه ده وقت و حاله و احتیاج مصلحت
کوره دهان زیاده مناسب وجهله وضع و توزیعبری مکن اولدیغندک
بو بایده النسب اولتی شویله اخطار ایدر زک اولاسواری بایزیه لر
هر جهته دور و حرکت ایتملری مکن اولان بر محله قولنق و ثانیایه
بایزیه لر و خصوصانیات اوزره بولنملری لازم کلنلر دشمن سواریلرنک
یغنته کلوب هجوملرندن امین اولق ایچون خندق و چالی دیوار مثللو
شیلرک ارقه سند سپرلنملری مکن اوله بیله جک بر محله وضع اولنق
ودخی انشالرنک تأثیر و فعل کثیر لرینه خلل کلمسون دیوپک زیاد نفع
موقعلره قولنلوب بلکه دوزیرلره و یا خود شو صورتیه مائل محللر
قولنملری احسن اوله جفی خطر دن چقارلمق و ثانیاسواری بایزیه لر
خاصه سواری عساکرینک معیتلرینه تخصیص قلمش بولند قلمر حاله

ضبط

ضبط و تسخیری مهم اولان بر موقعه سر بها واصل و نائل اوله بیلک
 ایچون هر برجاعت اردونک یا ننده دایما کندی سواری بارتیه تر یونق
 و بوندن ساعدا محاطه یه دوچار اولمش اولان طرفک امدارینه دها
 زیاده سرعتله اولشمنق ایچون احتیاطیه بارتیه لرندن دخی برقاج سوا
 اولق و زبا اردد و تحفظ صورتنده بولینور ایسه دشمنی ممکن اولدیغی قد
 اوزاقدن کله لره نشانه ایدوب هجومک شدتی منع و توقیف و قولری
 درونته القای پریشانیتله عساکری تخویفایتمک اهم اولدیغنه بیا
 بولک چایلو بارتیه لرک جمله سی احتیاطیه پایه سیله و رالره طویرمقد
 ایسه بر مقداری مواجهه خط محاربه ده بولمق و خامسا محاربه طویلری
 دشمنک بارتیه لرینه جواب ویرمکدن زیاده اعدانک قولری اوزرینه
 انداخت ایلمکه خاصه مأمور اولدقلرینی هیچ بر زمانده اوزوتمق و اما
 مذکور طویلرک چوق اولور ایسه اولوقت دشمن بارتیه لرینی تعجیز ایتمک
 و انشالرینه خلل ویرمک ایچون مذکور طویلردن بر مقدارک ذکر اولنات
 دشمن بارتیه لری اوزرینه انشالتمک تعیین قیلنسی مناسب اولور
 ایسه ده هیچ اولمز ایسه ایکی ثلثی قدری اعدانک پیاده ایله سواری
 عساکری اوزرینه استعمال قیلنق و حین استعمالده اغزلری عساکر
 مذکوره طویلورکریله قوللرینک امتدادینه طوغری اویدرلق و یخی
 طویلرک انشالری دها زیاده مهلاک و مهیب اولسون دیوا کثر لیستک
 نشانلری بر محله طوغری اولق لازمدر

ماده ثانیته

پیاده عساکرینک صورت ترتیبیه طریق استمالی بیاننده در
 براردونک جزو اعظمی پیاده عساکری اولوب موقعلری حفظ و یاخو
 ضبط ایتمک آنک هت و غیرته منوط اولدیغندن مذکور پیاده

عساکری اجناس مختلفه عساکرک اهم والزمی اولدیغی اشکارایسه ده
 سواری ایله صوبجی لشکرلرینک کندوسنه اعانه کلیه لری اولدیغی قابل
 انکار اولدیغی بونلرک اکادستیاری ومعاونتلی اولسه ایچ چوق
 کره تهملکه ومخاطره لره دوچار و تمام نصرتله نائل اولسی دخی غایت عسیر
 و دشوار اولور ایدی معلوم اوله که اعدا علیه نه عزیمت ایتمک ایچون
 عساکری بش وجه ایله ترتیب ایتمک ممکن اولوب عساکر مزبورده اول
 یا چرخه جی صورتنده و ثانیا یا خود جمله اورمله لرمطابور اچمش بولمق
 اوزره مذکور اورمله لردن مرکب حذالروثا لثا یا خود مذکور اورمله لردن
 هر بریسی وسطک اوزرینه قول ایدلمش اولق اوزره کذلک مذکور
 اورمله لردن مرکب حذالروثا لثا یا خود درین قوللر و خاصا
 یا خود مربع قلعه لر رسمنده ترتیب اولنور عساکرک چرخه جی صورتنده
 ترتیب اولنسی یا اصل عساکر حذا سنی مساعده زمین ایله اورتمک
 و یا قوللری اثنای طریقده حفظ و حراست ایتمک و یا عساکرک ارا لرنده
 بولنان اچیق قلعلری سد ایلمک و یا خود بر عساکرک اطراف وجوار لرنی
 محافظه ایتمک ایچون اولدیغندن ترتیب مذکور باشلو ترتیب لردن
 صابلیوب بلکه ترتیب لرنک فرو عاتندن عدا اولنور اما اورمله لرمطابور اچمش
 بولنه رق عساکرک احتیاطیه ایله برابر یکی حذا اوزره اولان ترتیبی اکثر یا
 تحفظ ایچون استعمال اولنوب مذکور حذالروثا متصل اولق و یا خود
 شطرنج و یا خود نردبان صورتنده دخی بولمق جائز اولور و بر حذا ده
 بولنان اورمله لردن هر بریسی وسطک اوزرینه فرقه جه هجوم قول
 هیئتده تشکیل قیلمش بولمق اوزره اولان ترتیب دهاز یاده ستانلو
 اولوب اوفق قوللردن مرکب بر حذا دیمک اولیور و غایت درین قوللر
 صورتنده اولان ترتیب ذکر اولنان ترتیب لردن مناسب و مقبول صایبلر

ذیرا

زیرا بومثللو قوللرك متانته برفائده لری اولمده یغندن بشقه سیر
 وحرکتلرینک سهولت و سرعتی و حمله و هجوملرینک ضرب و شدتی اقل
 اولوب دشمنک طوبلری دخی آنلره چوق مضرت و خسارت ایرات قیلوق
 کی محذ ورتلری وارد راکر بو محذ ورتلره با قلیوب عساکرک مطلقا درین
 قوللر صورتده ترتیب اولمسی مراد اولنور ایسه مذکور قوللرك جانب
 یمین ایله جانب یسار لرینده قطارجه یورومک بررا ورطه عسکرک وضع
 و ترفیق قیلنسی لابد و لازم اولور شونک ایچونکده دشمن کلوب مذکور
 قوللرك یا نلری اوزرینه هجوم ایده جک اولور ایسه یا نلرینده بولنان
 مذکور اورطه لر یوز لر یله دشمنه دولوب فرشودوره جقلرینک ذکر
 اولنان قوللردور مغه مجبور اولمق سزین مقصد معینه یه قدر یورومک
 مداومته مقتدر اولور لر زیر ابویه اولمسه یعنی یا نلریندن مارا ل ذکر اولور
 بولنسه مرقوم قوللرد دشمنک شدت لو آتشنه فرشو مقاومت و اوزرینه
 مناسب اولان شدتله هجوم وصولت ایتمکله قادر اوله میه جقلریندن ناشی اولور
 پزیشانیته و بلکه دخی کمال هزیمته دوچار اوله جقلری مقرر در
 بالاره ذکر می مرور ایدن مربع قلعه شکلری دوز صحرایه و سواری
 عساکری چوق اولان اعدایه فرشو جنگلره مناسب اولوب زمان
 سابقه مذکور قلعه لر یک بیوک اولوق اوزره استعمال اولنور لر اید
 ایسه ده شمد یلره تحفظ ایچون بررا لایدن و تعرض ایچون بررا ورطه ده
 مرکب اولان قلعه لرک ده ها زیاده مناسب اولد قلری بالتجربه ثابت
 اولمشد راشبو قلعه لر وقت و حاله کوره کاه اضلاع اربعه لری برینه
 مساوی اولوق اوزره عا دتا مربع رسمنده و کاه دخی دشمنک کلوسی مامول
 اولان طرفه طوعری زیاده آتش ویرمک ایچون اول طرفن ضلعی طول
 اولسون دیو مستطیل شکلنده ترتیب اولنور لر و سواری عساکری

دشمنان زیادہ اولیوب بولنان زمین دخی دوز و مساوی و مذکور شد
 هجومی ملینہ موافق و مستعدا ولدینی حالہ آلا بیجہ و یا خود اور طہ جہ
 قلعه لک ترتیبی ہر قہقی هجومیہ مناسب کی کورینور ایسہ دہ ذکر اولنان
 ترتیبی لردن قہغیسی اولور ایسہ اولسون دائما ابو و یا خود فنا اولدینی
 برو جہ قطعی فصل و حکم ایتمک غیر ممکن اولدیندن همان تعرض ایچون
 سہولت حرکت ایلہ منات و شدت و تحفظ ایچون ممکن اولدینی قدر
 زیادہ آتش ایلہ منات فائدہ لری جاوی اولان ترتیبی لک ساثر لہ ترجیح قہغیسی
 قواعد مرعیہ دن اولدینی بیلک لازم و کافید
 پس نتیجہ کلامی بودر کہ اولور طہ جہ هجوم قولی ترتیبی بر موقعی
 ضبط و تسخیر ایتمک ایچون ساثر ترتیبی لردن انسب ایسہ دہ حین حاجتہ
 آتشی زیادہ اولق و دشمن آتشک مضرت اولقدرد و قہغیسی ایچون
 مذکور قولک عمیق ممکن اولدینی قدر آرا و لسی و دخی مذکور قولک
 بر چوق چرخہ جیلر ایلہ ستراید یلوب سواری عساکریلہ حمایہ و امداد
 اولنسی لازم کلور
 ثانیاً عساکرک بر بنی حذاسی طا بور آچیش و ایکچی حذاسی مذکور
 بر بنی حذانک امدادینہ بٹشکہ آمادہ و حاضر اولان قولر صورتہ
 قوش اولق ترتیبی تحفظ ایچون زیادہ مناسب اولور
 ثانیاً عساکر بنی مناسبی و جہلہ استخدام و ادارہ ایتمکدہ ماهر اولان
 سرعسکرہ کورہ ترتیبی لک جملہ سی مساوی اولدیندن ترتیبی
 مذکوریندن ہر قہغیسی اولور ایسہ اولسون بادئی نصرت اولسی
 مذکور سرعسکرک تدبیر و شطارتہ منوط عد اولنور
 بودخی خاطرہ باقی و محفوظ قالمیدر کہ عساکر پیادگان غوغایہ
 کوتور رایکن ممکن اولدینی قدر دشمنک طویلری آتشدن تجنیب

وصیانت

وصیات قلنلری لازم ایسه ده یوجننوب وصیات بهانه سیله عسکر
 حز بورده بی کبرویه چمک افقنا ایتمیوب آنجق ایلروده بولنان زمین
 تموجلریله سائر عارضه لری سایه سنده عسکر مرقومه بی دشمنک باره
 لری آتشدن سپرلندیره رکینه طوغری صوب مأموره یه کیدلسی
 وبرکره دشمنک قورشولون منزله وارلدقه سپرلنوب صافنی غائله لری
 کلیاترک اولنه رق وقت ومقدرت وارایسه همان دشمنک اوزرینه صوت
 دلیرانه ایله هجوم ایدلسی مقتضید زبیرا بویله یقین بولنور ایکن زمین
 تموجلریک وراسنده سپرلنک چرخه جیلرایله تحفظ اوزره ثابت دور
 جق عسکرلردن بشقه لره مناسب ونافع اولنودخی مواجهه خط مجازیه
 بولنان قریه لری تحفظ حالده محافظه ونقض حالتند ضبط ومواخذ
 ایلمکه سعی اولنسی اگرچه مهم ایسه ده حددن زیاده آنلرایله مشغول
 اولنق ویشقه برده استعمال اولنسه فائده لری اولنسی ممکن اولان برچو
 عساکری مذکور قریه لره براقق لازم کلن امانا وفق اورمانلر عساکری
 آتشدن حفظ وصیات واجرا اولنان حرکات کتم و اخفایه مساعد
 ورخصت وخصوصا سواری عساکرینک حرکاتینی جایه و حراست
 ایتد کلریدن ناشی آنلره مالک اولان اردویه عظیم مسند و پناه بولند
 درکارا و لغله مذکور اورمانلرک ضبط و تخییرینه نقد رسمی و اهتمام
 قلنسه یرو دگری وارد

ماده نالنه

سواری عساکر بیاتنه در

برسر عسکرک سواری عساکرینی ارد و سنده بولنان نفوس عسکریه نک
 کرک عدد و کثرت و کرک نفع و کیفیتی بابنده اعدایه نسبتله اولان دد
 قوتنه کوره استخدام ایلمسی قاعده دره اولوب برارد ونک سواری

عساکری اعدانك آتلولرندن هرچند ادا اولسه بيله لایقيله اداره
 واستعمال اولور ایسه بیوک خدمتار وجوده کتورسکه فرصتیاب
 اوله جغی درکار اولدیغندک بوعساکرک موقعنده ووقنده استعمال
 اولمسنه دقت قلمق وعساکر من پوره هم نقدر اعدا اولور ایسه دخی پاره
 عساکرینک مفاونت ومظا هرک اولدیقه یا لکر یا شنه بر موقعه حفظ
 وحر استنه موفق اولیه جغی دخی معلوم اولق مه مدد سوارى
 عساکرینک خدمت وما موریتلری ظفرونصرینک تحصیلنه وسیله لر
 ویرمک واسراوغتایم منبیطيله ظفرونصرینک کماله ایرشدرمک واعداد
 تعقیب ایتمک ویرصیقیش طرفه امداد بئشدرمک وذره نشن رشن
 پیاده عساکرینی کلیا ورطه هزم وپریشانیته القا ایتمک وپیاده عساکرینه
 صوبلرک حرکت رجعتلری اورتک اولدیغندک اشته سوارى
 عساکرینه مالک اولیان اردونک بیوک ظفرونصرتلری تحصیل ایتدیکی
 نادر ورجعتلری بک بغایت صعب ومتعسر اولسی بونک نشن ایتش
 اولیور

انتظام وترتیبی برنله اولان حذای اعدا اوزرینه سوارى عساکری نقد
 هجوم ایدرایسه هیچ اولمز ایسه برازا وازا قدک اولسون پیاده عساکرینک
 اعانه سی اولدیقه مذکور سوارى عساکرینک خود بخود ظفر
 ونصرینک تحصیلنه موفق اوله میه جغی محرب ونا بتدر اگرچه بعضا
 سوارى عساکرینک یا لکر یا شنه هجوم ایتدیرلسی دخی ایجاب ایتدیکی
 واقع اولور ایسه ده بو مثلک هجوم طرفین پیاده عساکری بر برلریله
 صولشوب مضارب ایدرلر ایکن وقوع بو لور ایسه ده هزار یاده فائده سو
 اولور بناء علیه یا لکر سوارى عساکرینک پیاده لشکرینه غلبه وتفوق
 اولیوب مکریمور ویا خود قارک کثرت نزولیه مذکور پیاده عساکرینک

سلاح

سلاحری ایصلنوب آتشدن محروم بولنور ایسه فقط اولزمان سوار
 لشکری باش باشنه پیاده عسکرینه غالب و قانق اوله بیلور
 سواری عسکرینی زمان و فوجله هجوم ایتد رملک مناسب اوله جی
 خصوصی سر عسکرک نظر و ملاحظه سنه و محاربه نك رسم و مقصد
 و اعدانك حرکاتنه و جمله سی نهاد اید بیلک غیر ممکن اولان دهاییک
 قدر امور و کیفیاتنه منوط اولوب بونلرک زیاده مشهور و معلوم اولنلر
 بر وجه اتی بیان و تعریف اولنور شویله که دشمنك طویلرینی منبط ایتک
 و پیاده قولرینه بر موقع مطلوبه بی تسخیر ایلرینی تسهیل ایتک ایچون
 سواری عسکری معرفتیه بیوک هجوملر اجرا اولنور ایسه ده بودورلو
 هجوملرک فعل و ثمره لری قلیل المده اولوب لحظه واحد ده هم حاصل
 و هم زائل اولد قلرندن اعدا طور انوب مذکور سواری عسکرینی طرف
 و پریشان ایتزدن اولجه مزبور فعل و ثمره لری تحصیل ایتک ایچون پیاده
 عسکرینك ذکر اولنان هجوملره معاونت ایتک حاضرو اماره بولنسی
 لازم در یوندن بشقه طوب و یا خود تفنك اتشلیله زده نمش اولان
 اعدانك پیاده عسکرینی بتون بتونه بتورمک ایچون بونلرک اوزرینه و دخی
 اعدانك سواریلرینی میدان محاربه دن طرف و تبعید ایتک و بعده پیاده
 عسکرینك اوزرینه دونوب جمله ایتک ایچون مذکور سواریلرک اوزرینه
 بیوک هجوملر ایتدیریلور و کذلک حذای اعدانك اوزرینه پیاده عسکر
 اوکندن هجوم ایدرایکن سواری لشکرینی حذای مزبوره نك اوزرینه
 و رادن هجوم ایتد رملک دخی مناسب اولور زیر ابووجهله هجوم
 ایتدیریلان سواری لشکر دشمنك ایچنه کیره میوب کیرویه
 پوسکورندیریلور ایسه درت نعل کلوب اردوسنه عودت و التجا
 و اگر هجومه موافق اولور ایسه اعدا اردوسنی پریشان ایدو کلیا اوله

هلاک و تلفه القا بتمسی اسهل اولور و باشنده بولنان سرکره انی کوزلجه
قوللنوب بصیرت اوزده طور انور ایسه دشمنک وراستنده بولنمسله
اردو سندن قطع و تفریق اولمق تهملکه سندن دخی امین و عفو
بولنور

اردو و تحفظ حالتند ایکن اوزرینه دشمن عساکری کلوب حذالره
یتاشمش و حذالک ایچنه کیرمکه یقلاشمش و یاخود همان بر طرفه
سکون بولوب کیرمش بولند یعنی زمان دخی سواری عساکری و قتی
اولوب مذکور دشمنک اوزرینه کوزلجه هجوم ایدرایسه مصلحتی
تعمیر یعنی مغلوبیه نشانلرینی غالبیه شائبه لرینه تبدیل و تغییر قادی
واشبوایلیک هجوملریله دشمنک شیرازه غیرت و نظامنه ایرات خلل اید
بیلور ایسه بتون بگونه هلاک و هزیمته سبب اوله بیلکه مقتدر اوله
جغی باهر و دخی اردو جماعتلرینه مخصوص اولوب دایما معیتلرینه رفاقت
ایدن سواری عساکری دشمنک حرکاتند بر سهو و خطا سی ظهور
ایتدیکی زمان فرصتیاب اولق و یاخود سمت رجعته بوزچور دیکی وقت
بوزغینلغنی آرتیمق ایچون دشمن مذکورک اوزرینه در آن حال هجوم
واقعام ایدرایسه خیلی ایش بجزه بیلکه چکی بدیهی و ظاهر در
عساکر سواریانک نوقت هجوم ایتلری مناسب اولدینی بالاده ذکر
اولندی آنجق نگونه هجوم ایللری لازم کله چکی خصوصتی هر حاله
هجومدن مراد مصلحت ایله بر طاق حالات سائر یه منوط و وابسته
اولند یغندن پوشیده و نهان اولماید که طابجه ایله هجوم ایدق
چرخه لشق فقط ریش فره قولله و یاخود اوتاجقی مثللو هجوملره
وپیاره عساکرینی تعیز ایدوب آتشلرینی توکندرمک و بوجمله دها
زیاره شدتلو و قوتلو تصمیم اولنان اصل بیولک هجومه ساعده ایکن ایچون

سواریان

سواریان خفیفه نك اجرا ایلد کلمری سخته جمله لره کوره مناسب اولور
و بر سواری عساکری دیگر سواری عساکری اوزرینه هجوم ایلد کده
مذکور هجومی شدت اوزره اولور ایسه اولبر عساکره غالب و فایق کله
جکی ظن اولنمیلیدر زیرا بو مثل و حال لره تفوق و غالبیت عساکرک
اتحاد و متانت و نظاحی اوزره بولمنسه موقوف اولد یغندن بویله اتحاد
و نظام اوزره اولان هجوملر ایچون معتدل درت نعلدن و یا خود الفار
اعلا رفقا اوله مزاما و تلافیلر صورتند اولان هجوملر بونک خلد
اولوب بو وجهله محاربه ایتمک بد و بیره عادت اولمش و بو خصوصه
بولنر ملل سائر دن زیاده مهارت و شهرت بولمش اولد قلندک ناشی
مذکور هجوملری نلرکی اجرا ایتمک مناسب اولور اشبوا و تلافیلر سیاه
هجوملر رجعت و پریشانی اوزره بولنان کرک پیاده و کرک سواری
عساکرینه فارسو غایت موافق کلور و دخی بر سر عسکرا عدانک نه
هیئت و صورتند بولند یغنی کشف ایتمک مراد ایتدیکی وقت استعمال
اولور یعنی سر عسکر اولوقت مناسب عدا ایتدیکی محاک اوزرینه طوغر
بر قاج اورطه سواریان خفیفه عساکرینی اوتلافیلر صورتند
صالدیروب و بونلره امداد ایچون و رالرینه دیگر بر قاج اورطه سوار
صفیسته طابور اولق اوزره تعیین و ترتیب ایدوب کند و سی دخی
مذکور اوتلافیلر چرخه لسه رق دشمنی کبرویه سوررایکن طلب
ایلدیکی خصوصاتی کشف و تشخیص ایتمک سعی و اهتمام ایلک و ذکر
اولنان اوتلافیلر هر نقدر دشمنک اوزرینه اوکدن هجوم ایدر لر ایسه
دخی چرخه لشورایکن دائما قوم دشمنک یا نلریله و راستی الیه کچیر مکه
و هجوم و قنده اسیر طوغر قیدنه دو شمیوب همان سلا حله یی یوشالده رق
و قلیج و من راق چاله رق زیاده اتلاف نفوس ایتمک دقت ایتمک و امداد

وارلرند بولنتان عساکرن طوبلیه میوب براقش اولدیغی اسیر بولنؤ
 ایسه هجومدن عود تلمی زماننده الوب برابر کتورمک لازمدر معلو
 اوله که عساکر پیا دکانک صورت ترتیلری باینده سابقا ذکر و بیان
 المش اولدیغی خصوصیات آیتله تعریف اید جکمن محو و اثبات تلمی ایلله
 عساکر سواریان حقندن دخی دستور العمل طوتلق مکندر
 اولاشطرنج صورتنده طابور اچمش اولان حذرلک چقی برلری چوق
 بولند یعنی سبیلله درونلرینه اعدا تلو سی کیروب اورطه لریک یانلریغی
 اله کچیر ایسه عظیم تهلکه و مضرتک وقوعی دکرار اولدیغندک اشبو
 ترتیب طابور اچمش اولان عساکر پیا دکان ایچون هر چند نامناسب ایسه
 عساکر سواریان کوره ترتیب مذکور عادتادوز طابور اچمش اولان
 حذرلک ترتیبندن چوق زیاده مناسب اولور اما هجوم قوللری صورتنده
 اولان پیاده عساکری اعدا سوارلیسی هر نظر فدن کلور ایسه کلسون
 کند ولرینی محافظه اید بیلله جکری حبیلله ذکر اولدیغی وزره هجوم
 قوللری صورتنده بولنتان عساکر پیا دکان حذرلری ایچون
 دخی شطرنج ترتیبی تجویز اولنور سوارلی عساکری کمرک شطرنج
 صورتنده و کمرک عادتادوز طابور هیئتنده اولسون هجومده مظفر اوله
 میوب کیرویه دویمکه مجبور بولند قلمی زمان ندرجه لره سیر
 سریع ایلله دویمک عار تلمی اولدیغی ملاحظه سیله عساکر من بورد
 حذرلری بر برندن تقریباً درت بشیوز خطوه اوزاق بولمنسه و اشبو
 بعدک بولندن اقل اولسی شطرنج ترتیبند جائز ایسه ده دوز طابور اچمش
 اولان حذرلره اصلاً جائز کورمکدکی خاطر ره قالمسنه ودخی ایکنی حذرانک
 هیچ بر زمانده دوز طابور اچمش بولمنشی تجویز اولمنیه رق برنجی حذر بولوب
 دوز ایکن پریشانیبت ویر مکسیرین صاوشمنی مکر اولسون دیومذکور

ایکنی

ایکبئی حذاه ایکبشر اورطه لق ارالقلرك آچیق بولمنسه واشبو ایکبشر
 اورطه لق ارالقلرك بولمنسچون مذکور اورطه لرك هر برالايك نهای
 اوزرینه قول اولوب دور مسنه اعتنا وقت اولمنسی هم مهاد صایلو
 ثانیاً وسطك اوزرینه هجوم قوللریك ترتیبی عساکر سوار یانده ایجه
 وعساکر پیاده کاندۀ فقط اورطه جق اولق وثالثاً عساکر سوار یانده
 مرتب اولان هجوم قوللری عساکر پیاده کاندۀ ترتیب اولنان قوللری
 طار اوللری هیچ بروقتۀ تنسب اولنمده یغنه مبنی اورطه لره قوللر
 چیقوب هجوم ایتمک میدان قالسون دیومذکور سواری قوللری اورطه
 بویجه ترتیب اولنق اقتضا ایده اشبو قوللرك اورطه بویجه اوللری لاز
 کوردیکمز محاربه یه کوند رلد کلری زمان ایچون اولد بقی مستغنی عن
 الا یضاحدا ما محاربه یه یعنی هجوم کوند رلیوب حذانك وراستند
 و دشمنك کله لری او خسته میه جعی بر سر راقه سنده ویاخورد و زاق
 یرده چایکیر استراحت بولنور لر ایسه ازیر ضبط ایتمک و هجوم عزیمت لرند
 قطع ایده جکلری مسافه لی نقصیر و تقلیل ایلمک ایچون مذکور قوللری
 ده از یاده طار ایتمک جائز اولور

رابعا یانده اولان یعنی یانلر اوزرینه ایدیلان هجوملر بر بینه قارشو
 جنگ وجدال ایدن عساکر پیاده کاندۀ زیاده عساکر سوار یان حقتۀ محو
 و خطر ناک اولد قلرندن مذکور عساکر سوار یان حذاسنك نهایت لرینه
 بلو کچه تدبیری ترتیبی اوزره برفاج عدد سواری اورطه لری نصب و وضع
 اولنسه کر کدر شونك ایچونکۀ حذای مرقومه نك یا نظر فدنك اعدا کلو
 تعجیز و تسلط قصد لرینی کوستره جنک اولور ایسه مذکور بلو کله اقتضائیه
 کوره یا بر صاغده ویاخورد بر صوله دونمک حرکتیله در حال مرقوم اعدایه
 قارشو طابور صورتته کیروب مقابله و حذای مزبور هی تسلط ک حفظ

وحایه ایلملی ممکن اوله

عساکر سواریانک بربر لرینه فریشوا اولان غوغالره عمومی اوله رق عادت
اولش اولان ایکی قاعده جاری و واقع اولوب بریسی بودر که عساکر
مزبوریه نك هجوم ایدن برنجی حذاسی استرار واسترکیچ اولسون مطلقا
تکرار کورویه دونمکه مجبور بولنه جعفر زرا ذکر اولتان هجومی نقد
ایوانیش اولدیغی فرض اولنسه بیله اعدانک اکابر طاق تازه سواری
اورطه لرینی تقدیم ایدرک مذکور برنجی حذالی ایکنی حذانک ارقه سته
دونوب جمع ایتمکه مجبور ایدمکی اغلب احتمالدر دیگر قاعده دخی
شودر که طرفینک عساکر و سرکرده لری مساوی درجه ده یاهدرویه
اولدقلری حالده قغنی سرکرده ختام مصلحت ایچون احتیاطا بر قاج
اورطه عساکری ابروجه موجود و مهیا طولوب بونلری کند
حذاسیله مضار یه مشغول اولان دشمن حذاسنک یانلری اوزرینه
وقت مناسبتی بوله رق هجوم ایتدیردایسه ظفر و نضرت اول سرکرده
تحصیل ایتمش اوله جغنی شک و اشتباهده عاریدر پس قاعدتین
مزبوریتنک نتیجه لری کورنجه ملاحظه و مطالعه اولنورایسه برحسب
سواری جماعتی غوغایه نه ترتیب و اصول اوزر کتوریک لازم کلام
بالطبع درک واستدلال اولنه جغنده شبهه یوق ایسه ده جماعت
مذکوره نك هر نه ترتیب و اصوله وضع اولنسی نصوب اولنورایسه
اولسون دوزطابور آچمش حذالریک تحریک و اداره واستعمال لری عسیر
وبرنجی حذابوزیلوب دونک ایدرایسه بونک پریشانی ایکنی حذایه دخی
سرایت و تاثیر ایدمکدن جسم سواری جماعت لرینی ذکر اولندیغی
وجهله عادت اطا بوراچمش حذالرتربینه قومقدرفتی چوق حذر و احتیاط
اولنسی واجباتدندر

ماده

ماکله وابعث

طوپچی عساکری ذکرند و پیاده و سواری و طوپچی عساکرینک
بالا اشتراک صورت استخدا ملری بیانند در
عساکر طوپچیان ککک تعرضه و ککک تحفظه اولسون حالتین
مزبور تینک ایکسند دخی مساویت اوزره مهیب و مخوف در زیر
تعرضه بر بیوجک باتریه ایوجه قوللنلور ایسه حذای اعدایه تنزل
و خسارت و حذای مزبوره اوزرینه هجوم ایدن عساکره انی بتوبتون
پریشان و منہزم ایلرینه سهولت و تحفظ مصلحتند استخدا م اولنور
ایسه باتریه مذکوره هجوم ایدن اعدایه اوزاقدن ایراث ایدجکی ضرب
و مها بتندن بشقه یقیندن صالقم منزله کوستره جکی زبان و دشتیله
دخی محافظه سی مطلوب اولان موقعه قوت و متانت و بر دیکی ارباب
تجارب عندند معلوم و مسلم ایسه ده محاربه لره جنکک طور و صورت
وزمینک احوال و هیئت و اعدانک وضع و حرکتی مثلوجانلر برقرار
اولیوب آن بان تلون و تغییر ایتکده اولد قلرندن ناشی عساکر طوپچیانک
هر بر اعمال و افعالی عساکر سائر نک اعمال و افعالنه بر درجه در تابع
و مربوط لره جنک کونلرنده عل و حرکت ایتلری لازم کله
جکئی علی وجه التحقیق بیان و تعریف اید بیلک کرک کی مشکل
و متعسر عد اولنور مع ذلک بر مقدار عساکرک بر طرفه مأمور اعزمتی
سبیلله خالی قلان ارا لغی تملیه ایتک و یو وجهله رو برو پیشگاهد بو
اعدایی بولند یغی بره ضبط ایلک ایچون مذکور خالی قلان ارا لغه
برچوق طوبلرک ترتیب و تعبیه قلمسی بعض کره جائز اوله جعی آشکار
واما اساس مشابه سنده اولان سائر قواعد مرعیه لری علی قدر الامکان
آتیده ذکر و اشعار اولنور

اولا تعرض مصلحتك نزهه زياده حمله و تسلط اولنق مصمم ايسه اورايه
مقدار كفايه طوبلر جمع اولنوب بولرك آتشلري ضربيله حذاي اعدايه
ايراث ضعف و پريشانيت و بوجوه كرك پياده و كرك سوارى عسكرك
هجوملرينه امداد و معاونت قيلنق لازمدر
ثانيا ذكر اولنان طوبلردن بشقه هجوم قوللرينه رفاقت و معاونت
ايتمك ايچون معتلرينه خفيف پياده باتريه لرندن ماعد كفايه ايد^ه
قد ر سوارى باتريه طوبلرينك دخي تقين قيلنسى مقتضيد^ر ايچون
خفي اوليه كه هجوم و قتلرند مذكور پياده طوبلريني چوق ايلرويه
صالمق اقتضا ايتمز همان مذكور قوللر ايله برابر كتمك من كله لري مقصد
مطلوبه يه ايريشه جك قدر اوزاق بر محله توقيف اولنوب ايشلدن^ر
دها كوزل اولور

ثالثا اقتضا ايدن محله سريعا امداد اولشدن بيلمك ايچون سوارى باتريه
لرينك هيچ اولمز ايسه نصف قدرى احتياطا ابروجه حاضر و مستجاب^ر ايشو
لازمه دن اولديغنى سابقا ذكر ايتشمن امدى اشبو احتياطا حاضر و مستجا
بولنه جق سوارى باتريه لرينك هر برجهته دور و حرکت ايد بيلملى
آسان اوله جق بر مكشوف زمينه وضع و ترتيب قيلنسى و دخت ثابت
دوره جق باتريه لرايچون دشمن اتلوسنك هجوملرندن امين اوله
فعل و تأثير لري زياده اوله جق موقع دن اعلا و موضع اوليه جغنى
مقدما اشرا ب ايتش اولديغمن اشبو خصوصه بلا اهما ل رعایت
و اهتمام اولنسى مقتضيد^ر

رابعا تحفظ اوزره بولنان اردونك باتريه لري اگرچه بر برده مجتمع
دور ميوب حذانك هر بر طرف و جهتلرند منتشر بولنور لرايسه ده
دشمنك طور و حرکتلرينه دقت بر ليه نزهه زياده ثقلت كوستر ر ايسه

در فريده

و نیز به دخول اینکه سهولت بولور ایسه مذکور باریه لریخی اورابه
طوغری نشان اید وب آتش ایتلری قضا اید
خامسا دور صحرا ده و یا خود جز نبجه مائل اولان شول بر محله موضوع
اولان طویلرک کرک طوغریدن طوغری به و کرک سکد برمه انداخت و
کله لری زیاده تاثیر اید چکی ودخی اغزلری بر طرفه طوغری متوجه
بولتان طویلرک زیاده زبان و ضرر ویره چکی کچنلرده ذکر اولمش اولغه
اشبو مها مک فراموش اولنمسی لازمدر

ساد سحاریه طویجیلرینک اخص ما موریتلری دشمنک باریه لرینه
جواب ویرمک اولیوب بلکه مذکور دشمنک عساکر حذرینه ایصال
خسارت ایلکه دقت ایللری هم فرائض دمتلرندن اولدیغی تنبیهنک ذکر
هر چند سابقه مرور ایتمش ایسه ده اشبو تنبیهی برای تاکید تکرار اید
ودخی اعدا طویلرینه چوق رخصت ویرمک ایچون ایلری تعجیز ایلک
اوزره بعضا مذکور طویلرک اوزرینه آتش ایدلمسی جائز ایسه ده باریه
لرک بر تلی ذکر اولتان دشمن طویلرینک اوزرینه ضرب ایتکه تعیین قلمور
ایسه همه حال ایکی تلی دخی اعدانک سواری ایلله پیاده عساکری اوزرینه
استعمال و توجیه قلمسی مطلقا مهم اولدیغنی اخطار ایلر

سابعاً اعدا طا بور آجش حذر صورتده ایلر ویه طوغری کلکه
اولور ایسه برو طرفک باریه لری مذکور حذر لری مقر صواری آتش
استقبال ایتلری اعدایه زیاده موجب خسارت و اگر مذکور باریه لرک
بر قاجی ذکر اولتان حذر لری یا نلرینی اله کچیروب دو ککه موفق
اولور ایسه بودخی عین نعت اولوب اعدایه مورث هزیت اوله جغی
بی اشتباهدر

ثامناً اگر ذکر اولتان اعدا قوللر ترنینه کلور ایسه اولزمان مذکور

قوللرینى كله و دانه لره بویدن بویه نشانه ایتمک ایچون طویلرک اشترک
طوغری ذکر اولنان قوللرک اوکرینه نشان ایدلسی لازم ایسه ده
بعضلری دخی قوللرک یانلریدن و یاخود ورالردن مقرصواری آشترک
اجراسیله مشغول اولسه لرفانده دن خالی اولمز نیر و رادن کلون كله
لرک عساکره غمربنه لره خوف و دهشت و بر دکلرینی تعریف ایله تصور
غیر ممکندر بنا و خفیف طویلرک بر قیاج دانه سی هر چه بار اباد دیور
اعدانک یانلری اوزرینه صالدرسه بو مثل و جسارت نمره سز اولیه جیف
پک مامولدر

تاسعا بارتیه لرک دایما پیاده و یاخود سواری عساکرینک زیر سایه
حایه لریده بولملری مقتضی و مذکور بارتیه لرک یانلری دخی بعض مواضعه
مستند و متکی اولملری قائم یی مؤدی اولدیغی کرچه ثابت و عیان
ایسه ده بوقاعده به هر بار رعایت ایتمک ممنوع و دشوار اولوب بعض
حالاتده قاعده مزبوره نك ترك و ابطالی لازم کلدیگی مجهول اولمیلر

عاشرا بارتیه لرک اوزرینه دشمن اتلوسی هجوم قصد یله کلدیگی زمان
طوبجیلر شامیوب و پیوره بره فور قیوب همان طویلرینی ابتدایه
کله ایله و سکره لره صالقم ایله دولدیرق ممکن اولدیغی قدر چوق مد
آشفشنانق ایتمک مقید و مجتهد اولملری و بواسطه مذکور بارتیه لرک
حایه ایلمکله مأمور اولان پیاده عساکری دخی اولاسب و بار کیرلری
وبعد طوبجیلری درونلرینه الموب حفظ ایتمک ایچون مذکور بارتیه لرک
قرینه و مربع قلعه صورتنده حاضر و مهیار دورملری مقتضیاتد ندر
خفی اولیه که ذکر اولنان پیاده عساکری طویلرک وراستده ایسه
صورتنده بر اوله جیفی قلعه یی بارتیه نك امتداد مواجعه سنه متناسب
و مناسب اولان مستطیل رستمده و اگر عساکر مزبوره مذکور طویلرک

یانی باشلارنده ایسه عادتا مربع شکلنده تشکیل و ترتیب الیسی هاز یاده
مناسب اولور

حادی عشر آتشته پک اوزاقدن باشلمیق شرطیله ممکن اولدیغی قدر
چوق زیمان آتشیبا زلق اید لسنه سعی و اهتمام اولنسی هر ائم مقتضی ایسه
علی الخصوص بارتیه لرك اوزرینه دشمنك پیاده عساکری هجوم ایتدیکی
وقت دهاز یاده مهم ولارنددر زیراطو بجیلر ذکر اولند یغی وجهله لایقه
حمایه قلند قلمی صورتده مذکور پیاده عساکرینك ورود و وصولندت
اولجه سپر لنوب صا قلملرینه وقت بول بول مساعد ایدر و مذکور
طوپلرک اشتی ایله اعدا پیاده سی زره لنوب متزلزل اولور ایسه بتون
بتونه درکات تلف و هلاکه دوچار قیلیمسچون اوزرینه پیاده ایله سور
لشکری بالاتحاد هجوم ایتدیرلک مناسب اولوب مصلحتك بو پرسه یه
کتورلمسی ایسه عساکر طوبجیانك همت و غیرتبله اولمش اوله جفتند
اشته اجناس ثلثه عساکرک اشتراک اوزره استخدای بوکا دینلور
وبو مثلور وقعه لرده واقع اولور

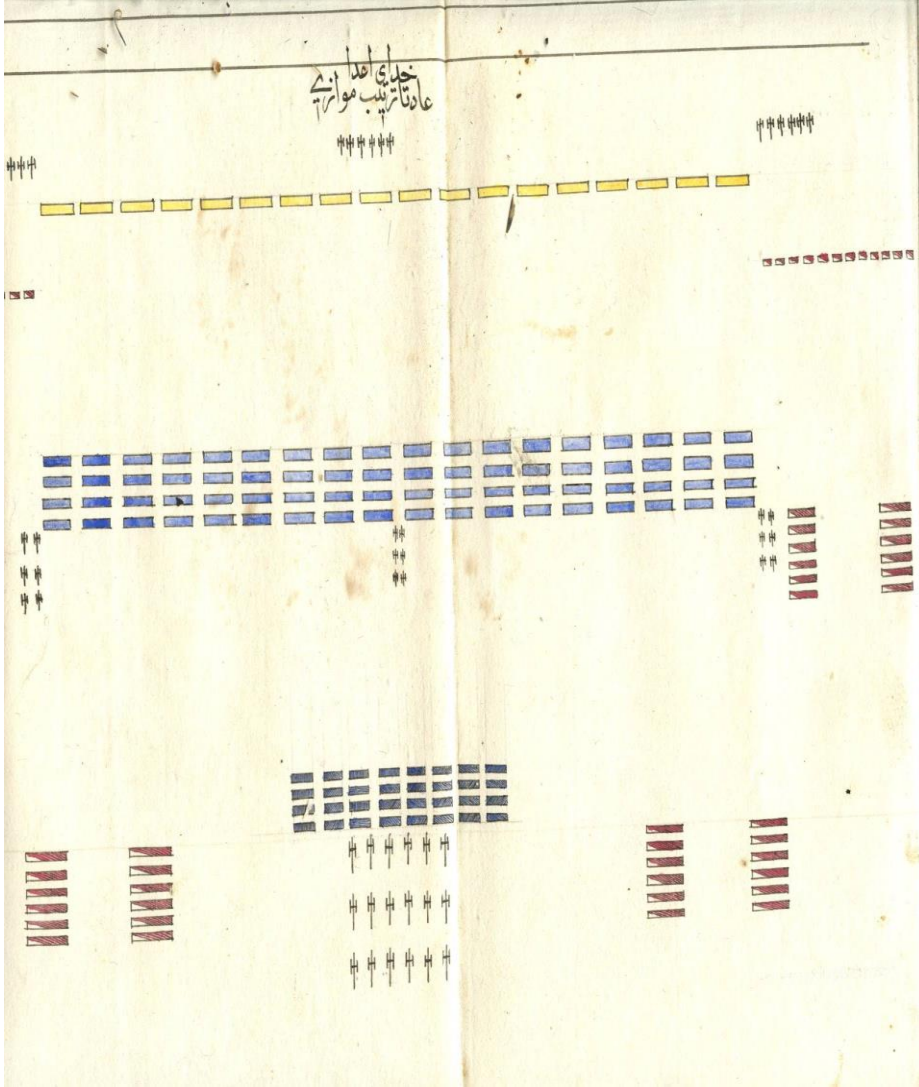
ماده خامسه

اجناس ثلثه یعنی پیاده و سواری و طوبجی عساکرینك
بالا اشتراک استخدا ملری
بیاننده در

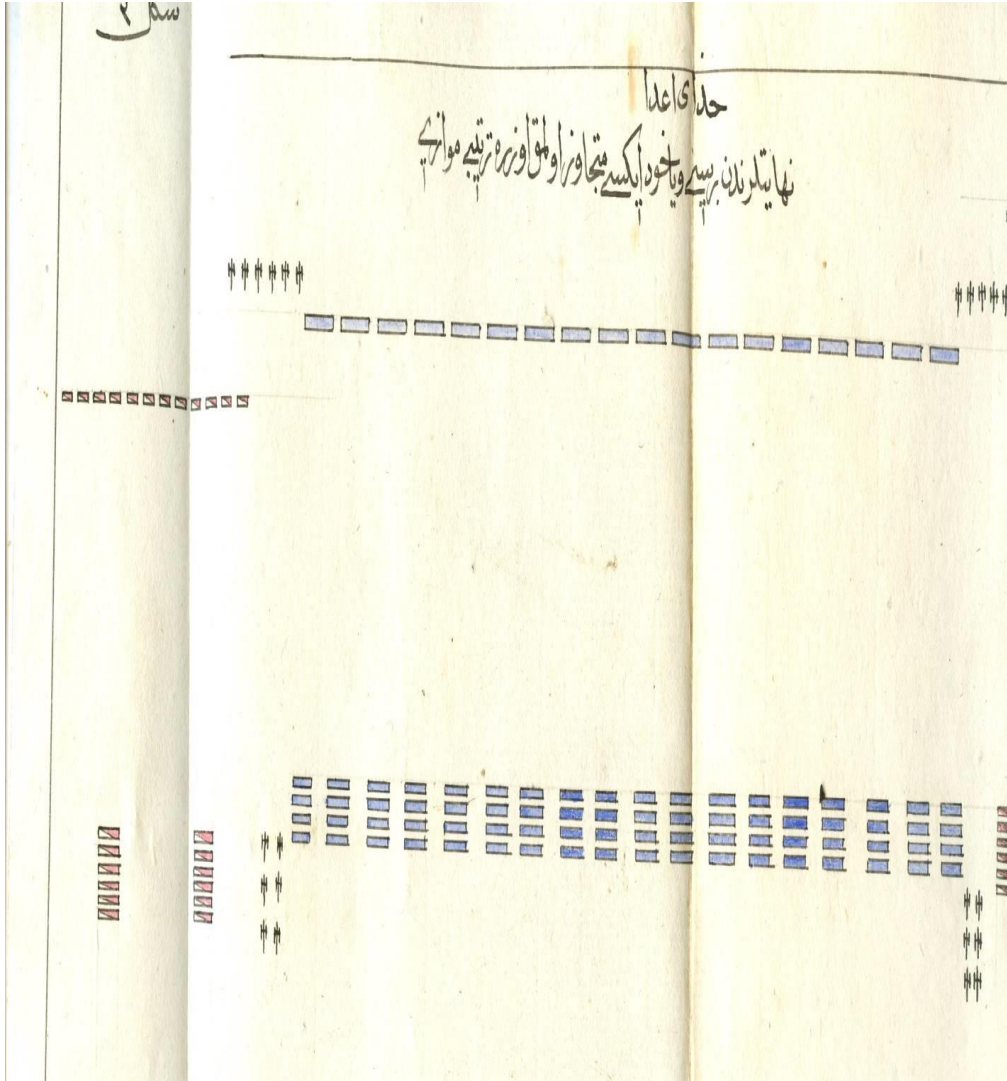
اجناس ثلثه عساکرک صنعت استخدای عساکر متنوعه دن هر برینی
برو طرفك مقصدیله دشمنك قصدینه کوره مناسب اولدیغی وجهله
زمینه وضع و تنسیق و جمع عمل و فعل لرینی هر برینك کیفیت و احوالنه
نسبتله نظم و توفیق ایتمک مهارتندن عبارت اولوب اشبو صنعت و مهارت
ویونلری فوتندن فعله کتورلمسی یعنی حین اقتضاده اجر اید

۱۱۰
بیلک ایچون لازم کلان طبیعت و ممارسته مالک و نائل اولمقلعی مراد
ایدن برضابط اعظم اسفار ماضیه ایله حروب سابقه یی کونجه تنیم
ومصالحه و لاستیما چوق تجربه و عملیات
حریته یی رأی العین نظر و مشاهده
ایتمکه سعی و اهتمام
ایلسه کرکندر
نم

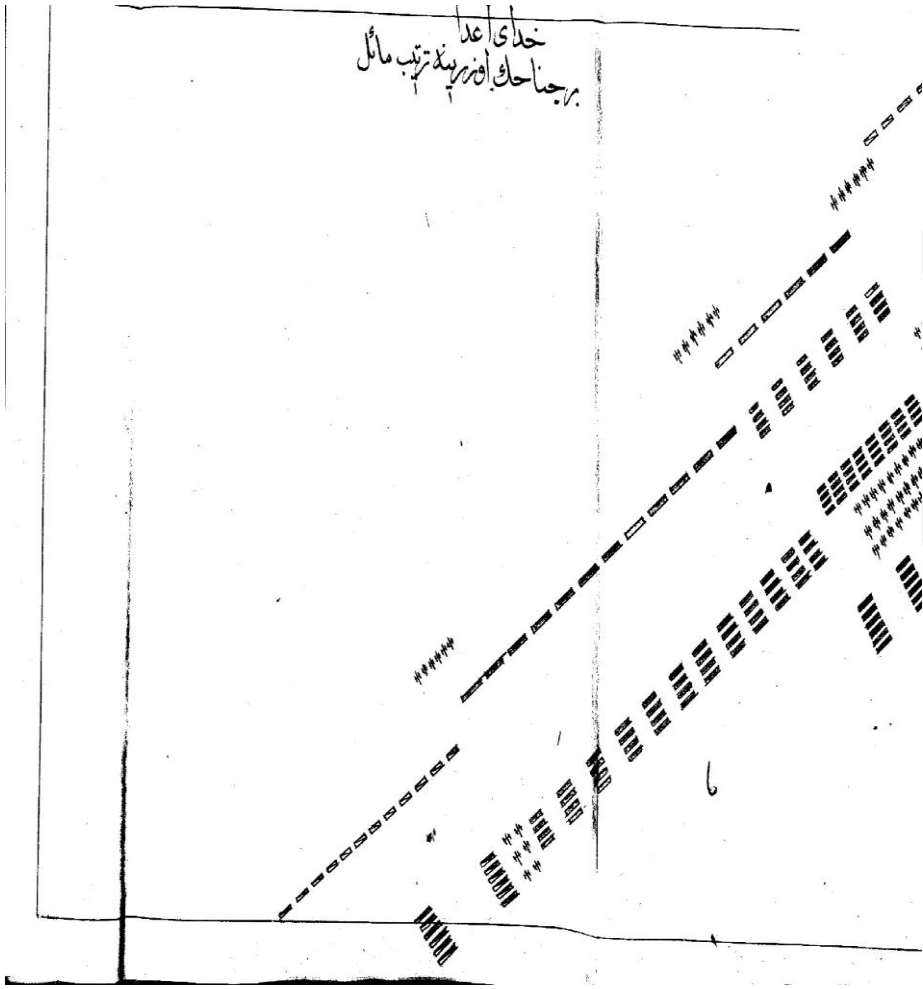
Ek 2. Hartalar

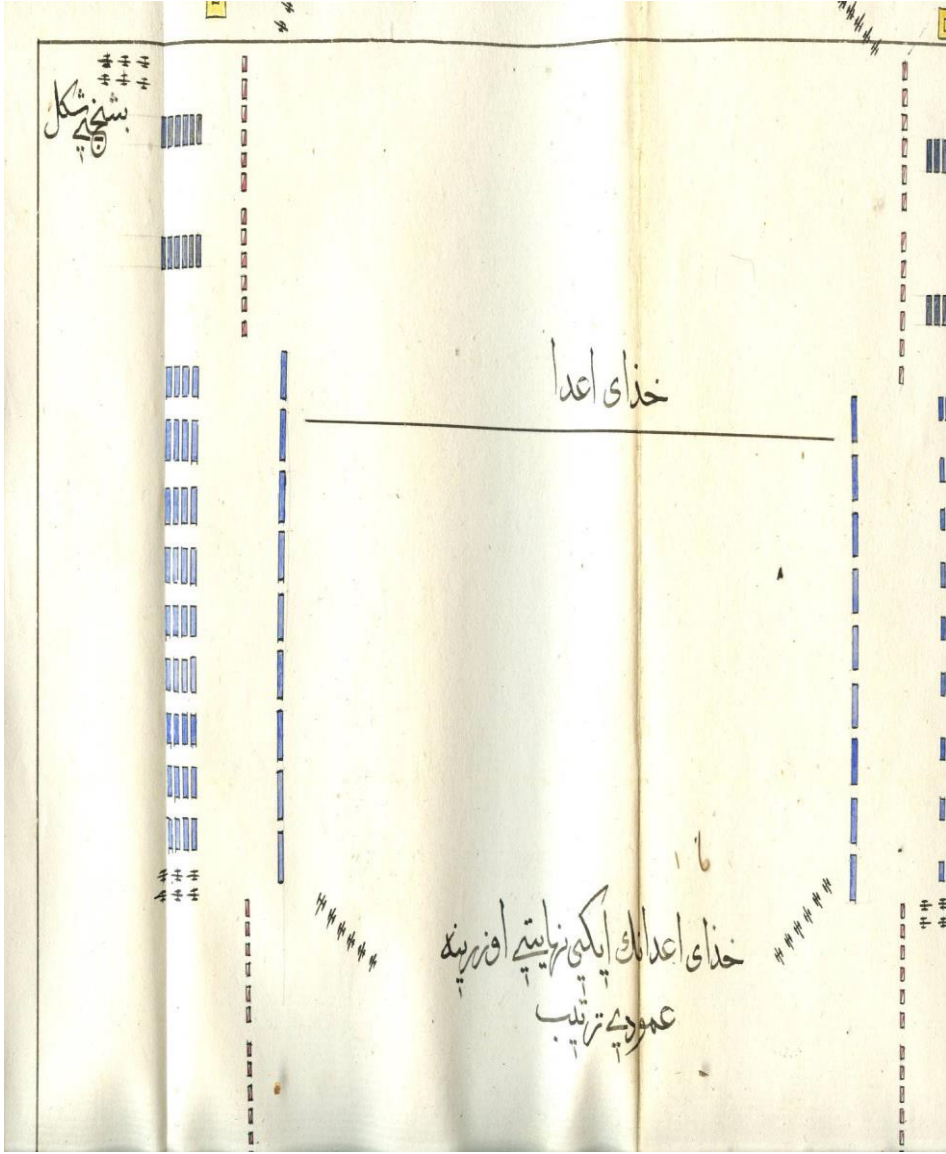
Harita 1. Hızā-yı a'cā'ādeten tertīb-i muvāzī

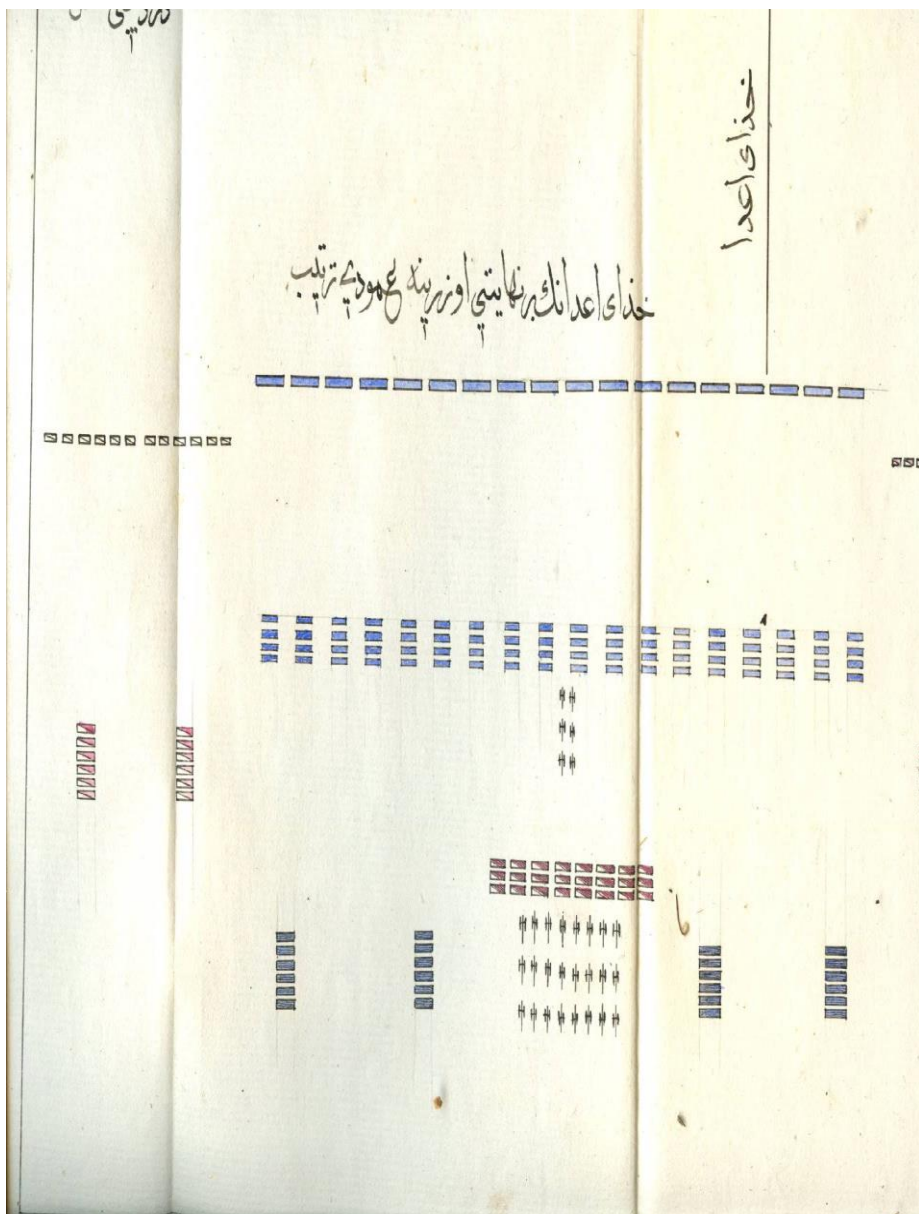
Harita 2. Hızā-yı a' dā
Nihāyetlerinden birisi veyā ḥod ikisi mütecāviz olmak üzere tertīb-i müvazī

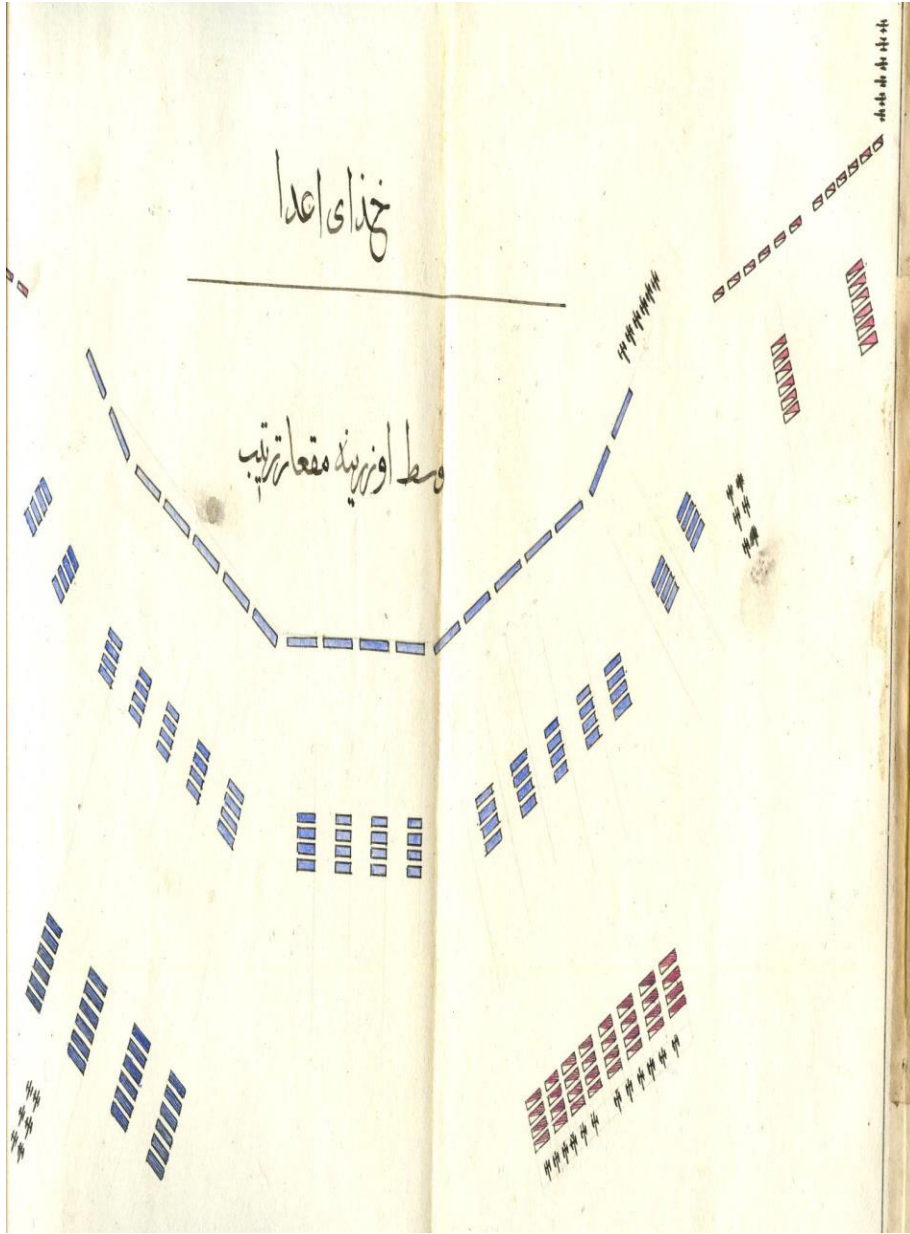
Harita 3. Hızā-yı a' dā Bir cenāhıñ üzerine tertīb-i mā'il

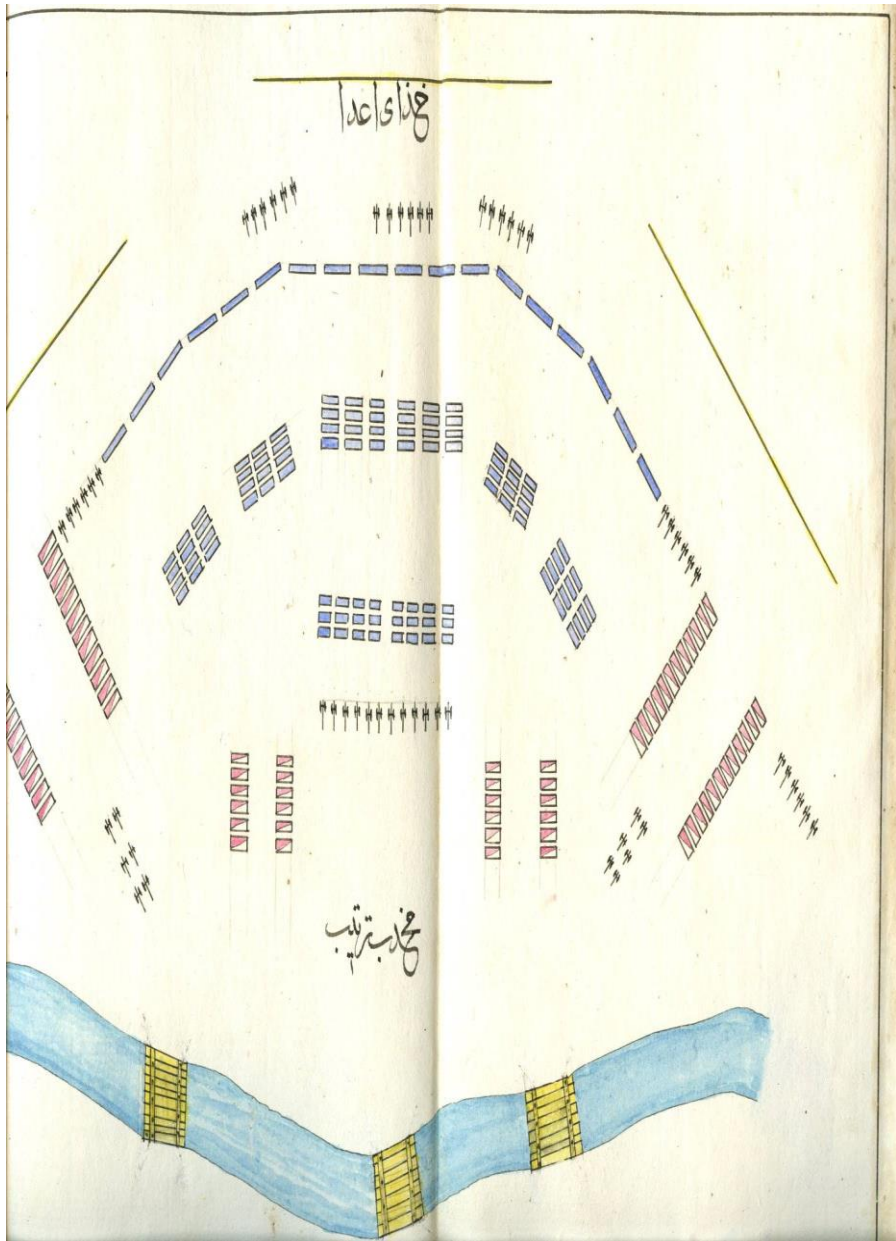
Harita 4. ẖizā-yı a' dā
ẖizā-yı a' dānñ iki nihāyeti üzerene ' amūdī tertīb

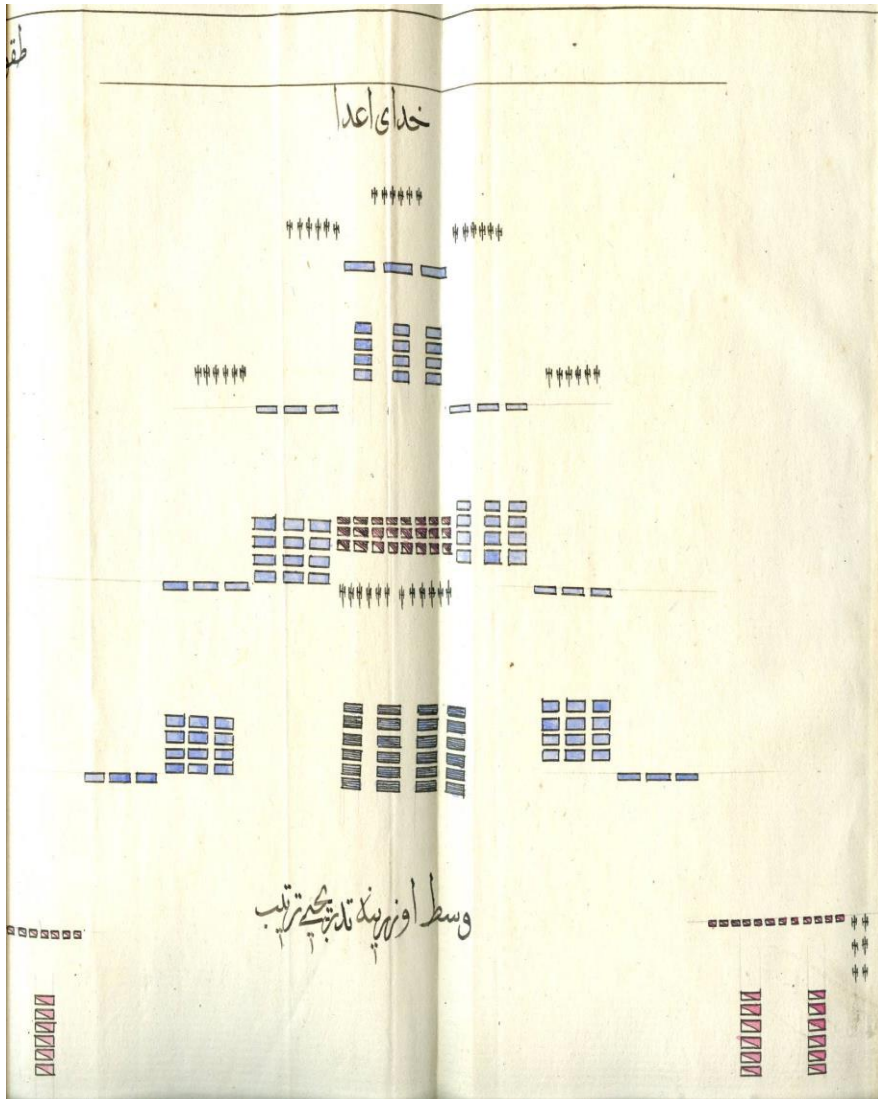
Harita 5. Hızā-yı a' dānīñ bir nihāyeti üzerine 'amūdī tertīb

Harita 6. Hızā-yı a' dā
Vasaṭ üzerine muḳa' arr tertīb

Harita 7. Hızā-yı a' dā
Muḥaddeb-i tertīb

Harita 8. Hizā-yı a' dā
Vasaṭ üzerine tedrīc-i tertīb

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ömer ZEYLEK
Doğum Yeri ve Tarihi : Tokat / Turhal 01.07.1981

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2000-
2004)
Yüksek Lisans Öğrenimi : Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Türk Dili
ve Edebiyatı Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans
(2005-2006)
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Makaleler
-SCI :
-Diğer :
Bildiriler
-Uluslararası :
-Ulusal :
Katıldığı Projeler :

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Kara Harp Okulu-Ankara 2016 (halen devam)
Maltepe Askerî Lisesi-İzmir 2009-2016
Başkent Güvenç Dershanesi-Ankara 2003-2009

İLETİŞİM

E-posta Adresi : omerzeylek60@hotmail.com
Telefon : 05300660707
Tarih :